

PRIMVS

tur Beth cum patha iunctū fit Bal. Hic te mihi puerē prebeas & ferule
asuescas uelim. Nam de singulis literis atq̄ punctis experiemur mon
strato ad oculū exemplo, quapropter arrige aures et intēde oculos.

A Rectum.

tha sa ra qa za pa a sa na ma la cha ia ta hha za va ha da ga ba a
אָבָגְרָהָנוּ חֲטֵי בַּל מִגְסָעֶפְצָקָרֶשֶׁת

patha

A Obliquum.

tha sa ra qa za pha a sa na ma la cha ia ta hha za va ha da ga ba a
אָבָגְרָהָנוּ חֲטֵי בַּל מִגְסָעֶפְצָקָרֶשֶׁת

comes

E rectum

the se re qe ze pe e se ne me le che ie te hhe sde ve he de ge be e
אָבָגְרָהָנוּ חֲטֵי בַּל מִגְסָעֶפְצָקָרֶשֶׁת

comes

E obliquum.

the se re qe ze pe e se ne me le che ie te hhe sde ve he de ge be e
אָבָגְרָהָנוּ חֲטֵי בַּל מִגְסָעֶפְצָקָרֶשֶׁת

Sogol

I

thi schi ri qi ziph i si ni mi li chi ij ti hhisdivi hi di givi i
אָבָגְרָהָנוּ חֲטֵי בַּל מִגְסָעֶפְצָקָרֶשֶׁת

Shrik

O rectum.

tho scho ro qo zo po o so no mo lo co io to hho sdo vo ho do go bo o

holan

אָבָגְרָהָנוּ חֲטֵי בַּל מִגְסָעֶפְצָקָרֶשֶׁת

O obliquum.

tho scho ro qo zo po o so no mo lo co io to hho sdo vo ho do go bo o

Safcamus

אָבָגְרָהָנוּ חֲטֵי בַּל מִגְסָעֶפְצָקָרֶשֶׁת

Van en pmrto
My vancato
Locatini fmede
Psalms

thu sū rū qū zu pū ū sū nū mū lū cū ū tū hhū sdu vū hū dū gū bū ū
אָבָגְרָהָנוּ חֲטֵי בַּל מִגְסָעֶפְצָקָרֶשֶׁת

LIBER,

De seua.

Schüth qür zok poz iph nis lem iech hhet hesd gad ab

אָבָגֵר הַזְּ חַטִּיר לֶם גַּס עַת פְּצִצְקָר שָׁת

Ex quibus alphabetis & pūctis ita syllabas cōfice. aleph patha a . beth patha ba. gimelpatha ga. dalethcamez do. he camez ho. vau zere ve. zain zere ze. heth segol h̄. teth segol t̄. iod segol ī. caph holem co. lamed holem lo. mem holem mo. nun hatefcamez no. samech hatef camez so. aleph et vau surek v . ain et vau surek v . ain kibuz ū . peki- buz p̄i . sade kibuz z̄i . qof kibuz q̄i . sin scheua sch . tafseua th .

Vt autem ad ulteriora facilior tibi pateat aditus, oportebit primo te-
ptare uires, preparare os & calamū, iugiter instare ut post agnitionē
elementorum et syllabarū scientiam, ad dictionum possis prolationē
peruenire, id fiet si te prius in multarū syllabarū connexione diligēter
exerceas, quomodo Demosthenem aiunt lapillis in os proiectis līram
rho grēcam quā uitio lingue diu proferre non poterat, studio inde-
fesso ac immenso labore multum et sepe repetiſſe, quatenus ex lōgo
saltem usū nihil obstaret quin rho ipsum eloqueret, quod cum ita cō-
tigisset, ferē dixisse uerbis grēcis eurika to rho reroreumenō, ut ostē-
deret q̄ labor im, pbus omnia uincit, Reuertamur igit̄ ad syllabas, &
experiāmū quid sibi coherētes efficiāt, ut si dicas aleph patha beth iā
exoritur ab beth patha gimel bag, gimel patha daleth gad, he patha
sdain hasd, quod iccirco sic noto, ut accurate memoria teneas quoniā
in epilogo elemētorū audieris duplex esse z, unū ualde lene qđ uocat̄
zain, & ut ea lēitas platiōis molliciaq̄ pateat, ego tibi p zain ascripsi
sdain, q̄le et Hieronymus prior me fecit, nā cū debuisset scribere librū
Ezrē p zain, scripsit Esdrē, scilicet p zain sd, aliud est z asper et uocat̄
zade qđ pronunciaſ sucut̄ ts, ut ezem quasi etsem, sic ez quasi ets, me-
mento igit̄ te habere duo z scilicet zain et zade, unū lene alterū durū,
duo s scilicet samech et sin, duo t thau et teth, et adhuc ambobus his
mollius d ideſt daleth, quā līram daleth ea de causa multi etiā aliquātu-
lum sibilant, et qđ nos iod ipsi ius dicūt, Item qof et caf atq̄ ambobus
his mollius gimel, duas aspirationes he et heth, q̄rum prima leniter
efflat, secūda fortiſ anhelat, duo a scilicet aleph et ain, q̄rum primū in
ore, secundū in gula, Horū oīm sic sepe meminerim, ut ea ipe fidelius

PRIMVS

memoria teneas, multū enim ualebit ad syllabas pronūciandas. Accedit ad hoc etiā noticia diphthongorū, quarum expeditionē usq; huc reseruauimus. nā absq; his nec syllabas nec dictiones recte leges. Est autē diphthongus duarū uocum sub unico puncto cōmixtarū monosyllabica eloquio. Diphthongorū alię dicunt p̄prię, alię uero improprię. Diphthongi proprię sunt sex. af. ef. if. ai. ei. oi. prima diphthōgus est af. ut thaffsic **חֶ** Ezechielis, ix. Signa thau super frontes uirorū.

Similiter **עֲשֵׂנִ** Esaf Geñ, xxv. Et uocatum est nomen eius Esau. Se-

cunda efut Kilef idest nouēber sic **בְּסָלִין** Zacharie, viij. in quarta

mēsis noni qui est Casleu. Tertia if. ut zif idest aprilis sic **יְנַ** iij. Re. vi. In anno quarto mense ziu. Et licet Romani pro ijs dicant au, ei, iu. Gr̄eci tamen in hoc imitantur Hebreos. ut cum dicunt Aſtocrātor p̄ autocrator idest imperator. Efangelion pro euangelion idest Euangelium. Ifgenios pro Eugenios idest barbatus. debet tamen hoc loco F̄ leniter et nō fortiter sonare sicut digāma gōlicum quondā. p̄ quo latini inuenierunt v consonantē, teste Prisciano in li, i. quod adhuc ho die nominari potest digāma gōlicū. Quarta diphthongus p̄ppria est ai. sicut apud latinos Virgilius. Aulai in medio libabāt pocula bachi. Ita quoq; hebraice hai sic **הֵי** idest viuus. Ps. xlj. Situit anima mea

ad deum fortē viuū. vel ai per camez ut **שֵׁרִ** Ies. Quinta diphthō

gus est ei. ut heil sic **הֵילִ** idest diuitię seu abundantia. Iob, xx. iuxta

multitudinem adinuētionum suarū. quomodo etiam latini. Terētius in Andria. Hei metui a Chriside. Sexta diphthongus est oi. ut hoi sic **הֵוִי** idest vę. Iereñ. xxij. Vę frater et ue soror. qđ latini in e finiunt vthoe. Oratius in odis. Heu hoe parce liber. Ceterę alię dicunt diphthongi inpropię. quāuis enim duabus sub una syllaba uocalibus scribant. tamen in ipsa prolatione nō est plurimum uocū cōmixtio. sed una tantum uox sonat. Sunt autem inpropię diphthongi numero tres. I

vt **אֵי** uel **עֵי** Out **אֹו** uel **עוֹ** V ut **אֵוִ** uel **עוּ** Hec ita que de diphthongis paucula sufficient rudibus.

LIBER.

DE PROFERENDO VEL NON PROFERENDO

N conficiendis autem syllabis uocales quedā proferuntur.
i quedam uero non proferūtur. Nam quęcumq; habent unū
de punctis uocalibus illę proferunt secundum uocē puncti
sibi adnexi. Excipiuntur ambę aspirationes in fine syllabę. cum sub eis
notatur seu, exemplum de he. iij. Re. x. **וְאַהֲרֹן** idest, et inter
fecī eū. exēplum de heth. Isaie. liij. **וְנָחָתְךָ** i. et defyderauimus

cum, quia nō pronunciantur nisi sequatur uocalis altera. Quę autem
nullum punctū habent, tametsi scriptę sint, tamen non proferuntur.
sed accipit ipsa syllaba uocē suam a puncto in eadem syllaba literā uo-
calē precedente. excipit iod finalis in tribus speciebus, prima quādo
per dieresis soluit diphthōgus ut **אֵי** tunc dieresis facit dissyllabū
oi. Secūda species qñ p̄cedit v surek ut **תְּלִירִי** trissyllabū. i. suspēsus.

Tertia species. Quādo iod pnoīaliter adiicit q̄tenus p̄ se significet ut
בְּנָ trissyllabū idest facies mea. Istis tribus speciebus uocalis iod si, *ponai*

nalis quamuis nō punctet tamen nihilominus profertur, naturali suo
sono scilicet l. in aliis aut manet regula. p̄ q̄ clarius explicāda. liceat
exēpli causa primā biblię dictionē i māus sumere, q̄ est **בְּרָאָשִׁית**

bresith. in q̄ dictionē uides duas uocales literas scilicet aleph et iod. Q̄
si aleph e dictione tollas nihilominus leget bresith. q̄a sub res cōsonāte
pūctus sedet q̄ zere uocat. ergo cū res et zere faciāt re. uidēus aleph
ad uocē re nō necessario accedere, eodē mō de iod l̄ra uocali itudican-
dū est. q̄ si nō esset scripta, nō minus cōsonans sin et pūctus hirik face-
rēt si. cōiunctoq; thau fieret sith. et sic bresith. qđ nō solū in medio di-
ctionū diligēt uerū etiā in fine ualidius est cōsiderādum. nam secūda
dictio biblię **בְּרָא** bara. i. creauit. cōstituit exbeth et camez. i. ba, &

res camez. i. ra ubi aleph qescit et silet tāetsi scriptū. Est qñ due l̄re uo-
cales in fine dictiōis silit quantūis scribat ut **בְּרָא** hi. i. hēc, nam he
l̄ra et pūctus hirik faciūt hi. cetera silent. Illud q̄q; in primis notandū
est. vocalē he aspiratiōis notā in fine dictionū nunq; pñūciari, tāetsi

PRIMVS

Se Rummelius m^m
proposita ab his
scriptā, similiter heth, officium enim illarum literar̄ in fine dictionū est puncto cuiq̄ spiritum postergare, accōmodareq̄ uel asperum uel lenem quamuis in scribendo he & heth differant, nam he terminalis nunq̄ punctatur, sed heth terminalis quandoq̄ pūctum subiectum habet, ut **רוּהַ** quod pronunciatur Ruah et non ruha, Dignū nota

Nota de Rena
profecto, nec obliuioni dandū q̄ dixi cum fuerit heth terminalis, nā si alia litera sequatur, ipsa quasi aliam simul syllabā īcipiēs flatū suū priore ordine accōmodat, ut **רוֹהִ** idestruhi, & **רוֹהָ** i.e. ruho. Sed quando ipsum sibiipsi finalē syllabam efficit, tunc uox puncti subiecti precedit flatum, & flatus fortis ipsam prolationē uocis cōsequit. Ceterum nec id te lateat qualis usus in pūcto seuā cōsuevit obseruari. Solet enim ea quandoq̄ proferri quandoq̄ non. In consonantibus nanq̄ connexilibus alio ultra alpes alio citra more utuntur. Sunt aut̄ connexiles binarie secundum Prisciani doctrinam in fine libri primi artis grāmatice, BD, GD, CT, PT, MN, SB, SC, SL, SM, SP, ST. Et apud hebr̄gos sicut de s ita de z iudicandū est, Omnes quoq̄ mutę precedunt tres liquidas singulariter singulas, scilicet l, n, r, sed huic m solum preponi possunt, c, d, g, t. In fine uero dictionis omnes liquide inueniuntur ante s, sed tres tantum precedunt x, uel cs, scilicet, l, n, r Ternarie item capitales poterunt coherere, scr, str, spr, similiter, scl, stl, spl. Finales autē cum sunt liquida primū, deinde muta, tertio s. Illo accurate cōsiderato, animaduertendum est q̄ seuā punctus quoties consonantibus subscr̄bitur connexilibus apud germanos solet quiescere atq̄ silere, apud italos uero & hispanos paululū moueri ac musitare ceu si quoddam e ualde exile subaudias, quod experimur in suā prāposito biblie initio **בְּרָאשֵׁת** ubi muta et liquida sunt una cō

nexiles, ideo seuā sub beth a Germanis nō profert, dicūt enim bresith sicut latini breuis, Capiamus secundi libri biblie initium, et inuenitur

secunda dictio **שְׁמֹתָ** ubi connexiles sunt sm, ergo seuā punctus

quiescit et silet citra mōtes idest in germania, mussat aut̄ ultra mōtes dicūt enim germani smoth, Itali et hispani semoth, Iambice prima sc̄ilicet ualde correpta, similit̄ **סְפָרָ** idest Hispanus, & **אֲפָנִיתָ**

LIBER.

profeta, sic obseruandum est in ternis cōnexilibus si quā inueniantur.
sola enim tertia punctabitur uoce quam imitetur, duarum autē prece-
dentium quęlibet punctum seuia subiunctū habet qui silet & quiescit.
ut stran & strepan. In ahastran et ahastrepan Ester, viij. & Ezre, iij.
atqz. viij. In aliis uero nō connexilibus tam in primis quam in mediis
syllabis seuia nō silet sed mussat, ut **מִזְבֵּחַ** Iemin Dextera. &

רַבְרִים
וְלָמֶדֶת debarim uerba, & **לְשׁוֹנוֹת** leschonoth lingue, similiter

docebunt ubi m et d non sunt connexiles. In fine autem tam syllabārū
quam dictionum siue plures sint cōsonantes seu una sola, semper seuia

silet, ut **בָּלְטִישָׁצָר** idest Baltschazer. Danielis, iij. Daniel

cuius nomen Baltasar, habet quippe tres syllabas, et prima definit in
duas consonantes, l. et, t. quarum quęlibet scribitur per seuia, attamen
nō legitur uox sed uirtus ambarū consonantiū deseruit puncto patha
quod sub beth signatum est, quapropter ita legitur balt, exemplum
regule in fine dictionis ubi similiter puncta seuia sileat, ut in nomine
Artaxerxis Ezre, vij, quod scribitur **אַרְתָּחֶשְׁסָנָה** et legitur

Arthahschassit. Non absimiliter putabis fore iudicandū de unica con-
sonante que uel syllabam finit uel dictionem, quia seuia punctus sub
illa notatus non profertur sed silet, ut **לְבָנָה** nomen arboris quod

proferit libne. Item **בְּפַתִּיר** sic Castor, i. scyphus. Item

יְשָׁבָר issas char quod nos legimus Isachar. Hęc autem regula de medio di-
ctionis duas habet exceptiones maxime quidem memorabiles. quas
optimum est non ignorare. Prima exceptio. Cum in medio dictionis
due consequenter posite uidentur consonantes, quarum prima in se
continet punctum dagges subscrifitur & seuia eo casu profertur con-
sonans fortiter ac si esset gemina propter dagges, ut supra patuit, &
seua profertur suo more breuiter admodum, ut **סִיסְרָא** quod le-

gitur Sissera trissyllabum, Iudicum, iij. Non autem sic in **עֲזָרָא**.

PRIMVS.

Deo de consonantibus
Ezra illo scriba, nam dissyllabū est, eo quod zain nō continet punctū dagges. Secunda exceptio est, Quando una eademq; consonans in medio dictionis geminatur idest consequēter bis ponitur, tunc si prima consonans per sua notatur, regulariter sua pronunciatur, ut.

Alleluia **הֲלֹוִה** Alleluia, nam si sua non pronunciaretur, tunc contextū

25 quando seu pomeritum
Alluia diceretur trissyllabum, nunc uero tetrasyllabum est, idest laude deum. Hec de sua consonātū dicta sint. Quando autem post consonantem sub qua scribitur sua sequitur uocalis, tūc sua semp̄ pronunciatur, ut **תְּאֵנָה** theena ficus, & **רַשְׁמָעִי** audient, tris

syllabum que ambo leguntur Gen. iiij. **מַעֲרָה** meara trissyllabū

spelunca eiusdem, xxij. Item **קָרְבָּה** Sumite, eiusdem, xljj, quod est

dissyllabum, et sic de aliis similibus. Illud quoq; de camez etiam huc afferre per placet, quod usus nos haētenus magis quam ars docuit. Nam quoties duo sese camez consequuntur, posterius ad pronunciationem ipsius uocalis declinat, seu quod pluribus est in more primum o rectum, secundum a obliquum sonat, quod & in monosyllabis que accidit, presertim in lamed desinentibus, & in ijs dictionibus quarum antecedens litera per camez & sequens per sua scribitur. Observatur id etiam a quibusdam in polysyllabis dictionibus cum ultima per camez scribitur et sequitur dictio monosyllaba, que omnia continentur his exemplis.

Bo Ethmoch Adom Chol Hochma

תְּכִבָּה בָּל אַתְּמָרָם בָּרוּךְ

quod ad ultimum interpretat suscipiā eum Isaie, xljj, at uero in primis quisq; admonēdus est me nō iam doctis scribere sed rudibus, quibus lacte opus sit nō solido cibo. Quapropter de legēdo tantū p̄cepta pollicor nō de scribēdo. In hoc enim rudimentorū libro saltē hoc unū te docebo, ut scripta legas, nō ut legēda scribas. Nam sin alī, ego certe multa conficerē ingenij et ratis indicia, que tñ adiuēte deo nō omittā posteaq; te sensero elemētarios limites egressum, altiora desyderare.

LIBER

DE DOCTRINA EMPERICA

Ost tot & tam uarias elementorum et syllabarum regulas, opinor apprime quā utilissimū fore, īmo ad artificiū legēdi ferme necessariū, electa quedā uocabula in mediū afferre, quę nō sint auribus tuis omnino peregrina nec tamen nō difficilia cōprehensione simul atq; platione ut illis os & spiritū conformes. solēt enim quę aliena penitus existūt, iuxtaq; huius lingue idioma de trito loquendi calle aberrant, sepe animum Neophyti terrore aut desperatione principio auertere presertim in eo studio quod adhuc nostra lingua illustratum non est. Econtrario accidit, ut is qui operam & impendiū ad initia quedam artis applicat, maxime quidem nolit circa vulgaria & omnino trita sudare propter laudē uirtutis adipiscendā. quę semper circa ardua uersat. Vnde conueniēs esse duxi preclaram Marię uirginis prosapiam erudiendis pponere, quā sepe in ecclesia licet indocte, punctionatam festis exercere diebus audierunt, nec tamē sicut uulgo decatata, ut nō totis oporteat uiribus ad syllabas colligēdas intendere. Quare sensibus hęcimis res est non parua reponas.

INCIPIT GENEALOGIA MARIAE VIRGINIS EX QVA HOMO NATVS EST.
REX REGVM IESVS DEV'S OPT. MAX.
Hanoch Iared Mahalaleel Cainan Enos Seth Adam

ארם שָׁה אֲנוֹשׁ קִינּו מַהְלָלָאֵל יְרָר תְּנוּר

Euer Sala Arfachischad Sem Noa Lamech Methuselach

מַהְוֶשְׁלָה לִמְדָן נָהָשׁ אַרְפָּכְשָׁר שְׁלָה עֶבֶר

יְנָזְחָק אַפְּרָהָם תְּהָרָה נָהָר סְרֻעָג רְעֵלֶג

פְּלָג רְעִישָׁרָג בְּחוֹר תְּבָתָה אַכְרָהָם יְצָחָק

Amminadab Ram Hezron Perez Iehuda Iaacob

יְצָקָב יְהֹוָה פְּרִזָּה חֶגְרוֹן רָם עַמְּגָרְבָּה

PRIMVS.

Schlomo Dauid ḥschai obed Boaz Salma Nahschon

נְחִשּׁוֹ שְׁלֹמֹא בֶּשׁ עֲבָר יְשִׁי רֹהֶר שְׁלֹמָה

Ahaziahu Ioram Iehoschaphat Asa Abia Rehabaam

רְתַבְעָם אֲכִיה אָסָא יְהוֹשָׁפָט יוֹרֵם אַחֲזִיהוּ

Ioschiahu Amon Mnasse Hiskiahu Ahaz Iotham

יוֹרֵם אַחְזָה חֹזְקִיהוּ מִנְשָׁה אַמּוֹן יְאַשְׁדִיהוּ

Iehuda Iohanan Resa Zerubabel Schealthiel Iechonia

רְבִנָה שָׁלָמִיא לְוּרְבָּבָל רְשֻׁעַ יוֹחָנָן יְהוּרָה

Hesli Nagid Maoth Mathathia Semei Ioseph

יוֹסָת שְׁמַעַי מִתְהִיהָ פָּמֹתָה גָּגִיד חַסְלָי

Leui Melki Iane Ioseph Matthathi Amos Nahum

נְחוֹם עַמּוֹס מִתְהִתִּי יוֹסָת יְעַנָּה מִלְבָיִ לְרִי

Iehoiakim Mathath

מִרְיָם

Virgo Maria

מִתְהִתִּהְיִם

Miriam

adamy

אַרְם duas habet syllabas, aleph camez facit a obliquū, est igit̄ ea sylla

ba in a et o uoce media pferēda; secūda syllaba daleth camez similiē da, et iūcto mem dam ea fit Adam, quia uero duo camez sese cōseqūt posterius ad uocē o decliat, iō dicūt Adom, claudit autem nec est silis ei līq̄e que ī uersu alphabeti notaē, quia ex quīq̄ terminalibus una ē solū ī fine locāda. **שָׁתָה** monosyllabū nomē est, cuius prīa cōsonās uocatur sin dextrū, idest schin spumosum, secunda uero cōsonans est

LIBER

thau raphatū, i. thau bleſū et sibilās, dic ergo sic, schin zere sche, iūge
thau sibilās fit scheth, hunc sibilū exprimere nō possū p scripturā no-
strā nisi ſupponēdo iacentē lineā. **אָנוֹשׁ** duas habet syllabas, priā

aleph hatef legol facit e obliquū et breue pp̄t hatef, ea syllaba generat
ronchū en correetū, secūda nun vau hole et fit no, iunge ſin dextrū
& ſpumosum ſic oritur nosch cōprehēde ſingula et fit Enosch. **קִין**

Duas hēt syllabas, priā quif zere facit ke cui iungit̄ iod p diphthōgū q̄
eft quīta nūero, et fit k̄i. ſcd'a nun camez facit na obliquū cui addēdo
aliud nun .i. n fit nan, cōprehēde ſingula et fit keinan. Habet autem
nun finale aliam figurā quam antecedēs, quia eft una de quīq̄ termina-
libus cōſonantibus ſupra notatis. **מַהְלָלָאָלָא** quīq̄ habet ſyl

labas, prima mem patha facit ma rectū, ſecunda he hatef patha facit
ha leniter correetū prop̄t hatef, tercia lamed patha la, quarta lamed
ſeuia muſſat ſubitanēū e, pronunciatur autem et nō tacet, quia cum ſe
quiē uocalis punctata ſemper pronuncia ſeuia, ut in ſuperiore capitō
patuit, quīta aleph zere facit e rectum, cui ſubiungendo lamed ideſt
lerit el, comprehendē ſingula et fit Mahalaleel. **מְהַלְּלֵאֵל** duas habet

ſyllabas, prima iod camez facit ia obliquum, eft autē iod consonans,
quāuis enim ſit litera uocalis ſcilicet aptitudine, tamē uetus hic eius eft
cōſonans, & regulariter ſemper iod in principio ſyllabē eft consonās
actu, quod memento diſcipule, ſecūda res ſegol facit re grossum ſiue
obliquum cui ſubiungēdo daleth ideſt d erit red, cōprehēde ſingula
& fit iaređ. **חֲנֹךְ** duas habet ſyllabas, prima heth cum hatef

patha facit ha rectum & breue, rectum propter patha, breue
propter hatef, & forti anheloc̄ ſlatū eft pronuncianda, quia eft dasia
et aspiratio fortis, que cum ad latinitatem tranſſertur debet a nobis
per h ſcribi, nam altera ſcilicet psile aspiratio apud latinos non ſcri-
bitur ſed uocalis ſola quam aspirat, ſecūda nun vau holem facit no,
cui ſubiūcto caph raphato ideſt ch erit noch, comprehendē ſingula
& fit Hanoch, Caph autem oblonga non habet figuram ei ſimilem
que in uerſu alphabeti ponitur, quia eft una de quīq̄ terminalibus.

*Leinay Umg. vnde
pmm. p. terminalib⁹ no
ſet. figura ſi ſimilit⁹
v. H alphab⁹t*

Mahalaleel

Jared

*Iod H p. principio
ſyllabē ſi ſonans
artu*

Hanoch

*cap. Vma d. pmm.
R. terminalib⁹ no ſet
figura ſi ſimilit⁹
H alphab⁹t*

PRIMVS.

Mefon. 2. 2. 5. Et nota qđ ea in fine semp̄ aspirat̄, pronunciāt̄ sicut chi gr̄eca u' ch.

Mefon. 2. 2. 5. מְתֻוּשָׁלָת̄ quatuor habet syllabas, prima mem̄ sua mussat uoce

subitaneā et exilē siue tu e intelligas siue a. nihil curio dūmodo sit uix cōprehensibilis sonus, qua pp̄ter quidā loquunt̄ me quidā ma. ethic memorie tuę ponas uelim insignē notam, ut posthac recorderis me hoc in loco tibi dixisse, qđ pp̄t̄ instataneā et tā exiguā soni apprehēsiōnem Seua a diuersis diuersimode pronūciāt̄ secundū diuersas uocā liū uoces. Ego uero iuxta mores Iudeorum Alemanię semper ex seuā ronchū. i. sonitū nariū cōcipio en breuissimū et obtusum, notato hec, quia nō oībus in locis oīa prēcipimus. secūda syllaba thau vau ſurek facit thu ſibilās prop̄ raphe, tercia ſin dextrū et ſegol faciūt ſche obliquū et ſpumās, obliquū pp̄ter ſegol, ſpumās prop̄ punctū ad dexte ram ipsius ſin cōsonantis ſuprapoſitū, quē ſolēt aliqui in ipsius literae humeris ponere ſic ו similit̄ de ſinistro intellige. alit aut̄ de dagges iudicandū eſt, qui pūctus oīno in uentre locat̄. quarta syllaba lamed patha facit la, cui ſubiūcto heth forti aspirationi orit̄ lah anhelū, comprehendē ſingla et fit methuſchelah. לְמַד̄ duas habet syllabas, priā

2. 2. 5. lamed camez facit la obliquū, ſecūda mē ſegol facit mē obliquū, cui ſi iungať caph finale raphatū, i. ch fit lamech. מֵן duas hēt syllabas.

2. 2. 5. priā nun holē fit no, ſecūda heth patha facit ah et nō ha, cōprehende ſingla et fit noah iuxta regulā in ſuperiore ca. datā. ש monosyllabum cōſtituit ex ſin dextro cū zere qđ facit ſche, cui ſi iūgať mē, i. m̄ fit ſchem. אֲרַבְּבָשׂ tres habet syllabas, priā a patha facit a rectū

2. 2. 5. cui ſi cōſonet res, i. r fit ar, ſecūda pe raphatū cū patha facit pha, cui ſi cōſonet caph raphatū fit phach, nā ſeuā ſubſcriptū nō legit̄, iuxta regulā in ſuperiore ca. datā. ϕ in fine tā ſyllabar̄ qđ dictionū ſiue plures ſint cōſonātes ſeu una ſola ſemp̄ ſeuā ſilet, habes igiū arphach. tercia ſin dextrū patha facit ſcha ſpumās, cui ſi cōſonet daleth, i. d erit ſchad, comprehendē ſingula et fit arphachſchad quod in noſtra biblia Ar-

2. 2. 5. faxad legimus. שְׁלִיחַ duas habet syllabas, priā ſin dextr̄ cū camez

LIBER

facit scha obliquū et spumās. secūda lamedpatha facit la rectū cui si adiungat heth fortis aspiratio erit lah anhelū. comprehendē singula et fit schalahi. **עֲבָר** duas habet syllabas. prima ain cū zere facit e rectū in *entus*

rūma gutturis. qa ain est līra gutturalis. secunda beth raphatū cū segol facit digāma gōlicum et e obliquū idest vg. cui si consonet res erit ver.

comprehēndē singula et fit Euer. **פְּלָג** duas habet syllabas. prima *pleg*

pe segol pe obliquum. & profertur p̄e et non phe seu fe. quia litera pe habet punctū dagges in uentre. secunda lamed segol facit lg. cui si consonet gimel erit leg. comprehendē singula et fit peleg. **רַעַם** duas ha

bet syllabas. prima res seuia mussat re. breuissimo roncho. secunda ain vau surek facit in propriam diphthongū v ut supra ca. quinto. quia uero quando post consonantem sub qua scribitur seuia sequit uocalis tunc seuia semper pronūciatur. iccirco seuia uocem licet exigua habet. comprehendē singula et fit Reu. quod nostra biblia legit ragau. consuevit nāq Hieronymus sepe ante literam ain que est gutturalis g ponere. ut ostendat motum gutturis siue ruminis debere uocalem ain

pedere. sic fecit in Gomorra Geñ. xix. qđd hebraice scribit **עַמְּרָה**.

Et in Gomor mensura Exodi. xvi. quod scribit **עַמְּרָה** et sic de alijs.

optimum factu facies discipule. si huius non obliuiscaris. **שְׁרוּג** *Serug*

duas habet syllabas. prima sin sinistrum. idest sibilus acutus cum seuia facit se subitaneum. nam seuia non silet. sed pronunciatur ex regula superioris capituli. que dicit sic. In alijs uero nō cōnexilibus tā in primis quam in medijs syllabis seuia non silet sed mussat. secūda res vau cum surek facit ru. cui si consonet gimel idest g erit rug. comprehendē singula & fit serug. **נְחֹזֶר** duas habet syllabas. prima nun camez *Nachoz*

facit na obliquum. secunda heth et vau cum holem qui pūctus signat

PRIMVS

super occipitum ipsius vau et facit ho cū anhelō spiritu, cui si consonet res idest r erit hor, comprehendē singula et fit nahor. **הַרְחֵם** duas

habet syllabas, prima thau per dagges ergo nō sibilat, sic thau camez facit tha obliquum, secunda res patha facit ra, cui si subiungatur heth idest flatus fortis erit rah, comprehendē singula et fit tharah.

abraham **אֶבְרָהָם** tres syllabas habet, prima aleph patha facit a rectū, cui si

*Magnifica pma de quatuor
familia libri in hoc
figura ei similans
N allogabobo*
izhak

consonet beth raphatum idest digāma golicum fit ab, i, af, et eius seu non legitur, quia br sunt literę connexiles, uel uerius quia beth terminat syllabam, secunda res camez facit ra obliquū, tertia he camez facit ha obliquum cum minimo flatu, quia he est psile idest aspiratio lenis, cui si consonet mem terminalis idest m erit ham, connecte singula & fit araham seu abraham per digāma golicum. **צְחָק** duas habet

*Jacob Jacobus
Jacob*
Iehudah

syllabas, prima iod hirik facit ij, ubi prior est consonans et posterior vocalis, cui si consonet zade fit ijz, secunda heth camez facit ha obliquum & anhelū, cui si consonet quf erit hak, comprehendē singula & fit ijzhak. **עִזָּקָב** tres habet syllabas, prima iod consonans cum

patha facit ia rectū, secunda ain seuia mussat uocem in gutture, et facit exiguum e uel a non curo utrum, tertia quf holem facit ko, cui si consonet beth raphatum idest digāma golicum erit kofsiue cob, comprehendē singula et fit laacob uel laecof. **יְהוֹרָה** tres habet syllabas.

Perez

prima iod seuia facit ie, & pronunciať quia sequit uocalis, secunda he vau surek facit hu leniter, tercia daleth camez facit da obliquum, cui si addatur lenis aspiratio erit dah minime aspiratum, cōprehendē singula & fit iehudah. **פְּרָץ** duas habet syllabas, prima pe ꝑ dagges

cum segol facit pe obliquum, secūda res segol facit re obliquū, cui si consonet zade idest z erit rez, comprehendē & fit perez. **חַצְרוֹן**

duas habet syllabas, prima heth segol he obliquum et anhelum, cui si consonet zade fit hez, & seuia silet quia finit syllabam, secunda res vau holem facit ro, cui si consonet nun finalis, i, n erit ron, comprehendē

LIBER.

omnia et fit hezron. **חַזְ** monosyllabū, res camez facit ra obliquū. **חָמֵץ**
cui si cōsonet mem terminalis idest m fit ram. **עֲמִינָדָב** **עֲמִינָדָב** quatuor
habet syllabas, prima ain patha facit a rectum & gutturale. quia uero
sequens mem in medio dictionis positum in uentre suo continet pun
ctum dagges. ideo tanq̄ litera gemina est pronuncianda. quapropter
tam priori syllabę cōsonat quam posteriori. In eo autem q̄ primę syl
labę consonat facit am. secunda mem hirik facit mi. cui subiungit̄ iod
uocalis quę cum non punctatur etiam non pronunciatur. iuxta regu
lam superiore capitulo datam circa eius p̄cipium. tertia nun camez
facit na obliquum. quarta daleth camez facit da obliquum declinādo
ad o. cui si cōsonet beth raphatum idest digāma ḥolycum erit daf siue
dab. comprehendē singula et fit Amminadab, rectius Amminadaf.
נָהָשׁ **נָהָשׁ** tres habet syllabas, prima nun patha facit na rectū. secūda **נָהָשׁ**

heth seu mussat uocē cum expresso anhelitu et facit a uel e obtusum.
tertia sin dexterum & vau cum holem faciunt scho. cui si cōsonet nun
finale. i. n erit xon siue schon. comprehendē singula et fit Naheschon

seu Naheschon. **שָׁלֹמַא** duas habet syllabas. prima sin sinistrum **סָלָמָה**
patha facit sa rectum et acutum, cui si cōsonet lamed idest l fit sal. nam
seua non pronuncia propter finalitatis rationē. secunda mem camez
facit ma obliquū. cui adiungitur aleph & nō legitur quia nō punctat̄.
comprehendē totum et fit Salma. **בָּשָׁ** duas habet syllabas. prima

beth cum dagges et holem faciūt bo solidum & nō aspiratum. secūda
ain patha facit a rectum et gutturale. cui cōsonat **זָיִן** tenuis sibilus
& est az. comprehendē singula et fit boaz. **עֲבָרָ** duas habet syllabas. prima

bas. prima ain holem facit o gutturale. secūda beth raphatū cum zere
facit ue rectum. cui cōsonat daleth et fit ved. collige & erit oued uel
obed per digāma. **רָשָׁ** duas habet syllabas. prima iod consonans

cum hirik facit ij. secunda sin dexterum camez facit scha obliquum.

PRIMVS

cui iungitur iod sine puncto & facit diphthongum ai, comprehendere
 & fit ihsai. **רוֹר** duas habet syllabas, prima daleth camez facit da

לְמַד
 obliquum, secunda vau consonans hirik facit vi, cui si consonet daleth
 finale id est d erit vid, comprehendere singula et fit Dauid.

שָׁלֹמֶת
 duas habet syllabas, prima sin dexterum cum sua tacet spumando
 quia cum initio dictoris due connexiles ponuntur, et sub prima scri-
 bitur sua, tunc citra montes sua non legitur, ergo dicitur, sin dexter
 cum lamed holem facit slo spumando ut sit schlo, secunda mem holem
 facit mo, cui superadditur lenis aspiratio que non pronunciatur, com-
 prehende singula et fit schlomoh.

Rohoboam

רְחֵבָם
 bet, prima res sua mussat uocem & non silet quia sequitur uocalis, sit
 ergo re subitaneum, secunda heth patha facit ha rectum & anhelum,
 tertia beth digamma eolicum cum sua quod pronunciatur, quia sequi-
 tur uocalis quapropter mussat uocem et fit fe, quarta ain camez facit
 a obliquum gutturale, cui consonat mem finale id est m et dicitur am.
 comprehendere singula et fit Rehabeam uel Rohoboam. **אֲבִיה** tres

אַיָּה
 syllabas habet, prima aleph hatefpatha facit a breue et rectum, secunda
 beth digamma cum hirik facit vi, cui subiungitur iod partim uocalis
 que non pronunciatur, & ictus ponitur in uentre iod dagges quasi
 sit iod geminatum, tertia iod consonans cum camez facit ia obliquum,
 cui superadditur he aspiratio lenis, que non pronunciatur quia non pun-
 ctatur, collige totum et fit avijah. **אַיָּה** duas habet syllabas, prima

אַיָּה
 aleph patha facit a rectum, secunda samech camez facit sa obliquum cu
 sibili acuto, cui subiungitur aleph quod non pronunciatur quia non

punctatur. **יְהוֹשֻׁפָּט** quatuor habet syllabas, prima iod sua

mussat uocem et profertur, quia sequitur uocalis, secunda he holem vau
 facit ho, tertia sin dexter camez facit sa obliquum et spumosum, quartu
 pheraphat camez facit pha obliquum, cui consonat teth, i, t et sic erit

LIBER.

phat, comprehendē singula et fit Iehoschaphat. יְהוֹשָׁפָט duas habet יְהוֹשָׁפָט

syllabas. prima iod cōsonans cū vau holem facit io, secūda res camez facit ra obliquum, cui consonat mem finalis idest m sic erit ram, comprehendē et fit loram. אַלְרָם quatuor habet syllabas, prima אַלְרָם

aleph patha facit a rectū, et quia preponit hatef ideo correptā syllabam intelligas, secunda heth patha facit ha rectum et anhelū, cui consonat zain tenuis sibilus et fit haz, et seuā nō legitur quia finit syllabā, tertia iod camez facit ia obliquum, quarta he vau surek facit hu cum aspiratione leni, comprehendē singula et fit ahaziahu. יְהָזִיאָהֻן duas יְהָזִיאָהֻן

habet syllabas, prima iod vau holem facit io, secunda tha raphatum camez facit tha obliquū sibilans, cui consonat mem finalis idest m & erit tham, comprehendē singula et fit iotham. אֶתְהָם duas habet syllabas אֶתְהָם

Iabas, prima aleph camez facit a obliquū, secūda heth camez facit ha obliquum et anhelum propter flatū fortē ipsius heth, cui cū zain consonat sibilus tenuis erit haz, comprehendē singula et fit ahaz.

חֲזָקִיהּן quatuor habet syllabas, prima heth hirik facit hi anhelū, בְּחֵקְיָהּן

cui cōsonat zain tenuis sibilus sub quo seuā non profert quia finit syllabam, et sic fit hiz, secunda quif hirik facit ki, tertia iod camez facit ia obliquū, et quia cōtinet dagges in uentre ideo quasi geminata profert q̄rta he vau surek facit hu leni flatu, cōnecte singula et fit hizkiyahu. מְנַשְּׁה duas habet syllabas secundū citramōtanos, priā mem nun מְנַשְּׁה

patha facit mna, quia seuā tacet & nō legitur eoq̄ consonātes in principio dictionis sunt connexiles iuxta regulam superius datam, secūda sin dexterum cum segol facit sse obliquum & spumans ac geminandū propter dagges in uentre, cui subiungit he tenuis que nō pronunciat quia non punctatur, cōprehendē singula et fit mnasse. אַמְנָסָה duas אַמְנָסָה

hēt syllabas, priā aleph camez facit a obliquū, secunda mem vau hole facit mo, cui si consonet nun idest n erit mon, collige totū et fit amon.

PRIMVS.

Zephaniah

Zephaniah

Jeremiah

יאשִׁיחָה quatuor habet syllabas, prima iod aleph holem facit io.

secunda sin dexterum hirik facit si spumans, quia uero iod continet dagges, ideo quasi geminata utrinque seruit, tertia iod consonans & ca mez faciūt ia obliquum, quarta he vau surek facit hu tenui flatu, comprehendere et fit Ioschiāhu. **רַבְנִיָּה** tres habet syllabas, prima iod

seua facit e mussans idest uocem subitaneam et obtusam, pronunciatur autem quia iod et caph non sunt connexiles, secunda caph raphatum cum hatefcamez facit cho cui cōsonat nun, & seua non legitur propter finem syllabe, sic fit chon, tertia iod camez facit ia obliquum, cui subiungit in fine he flatus lenis & inperceptibilis qui nō legitur, comprehendere modo et fit Iechoniah ille uictus in Babylone qui cognominat *Salathiel*

Iehoiachin filius Iehoiakim filii Iosie. **שָׁאֵלְתִּירָאֵל** quatuor ha

bet syllabas, prima sin dexterū seua mussat uocem spumantē, pronunciatur autem seua quia sequit uocalis, secunda aleph patha facit a rectū cui sonat lamed cum seua quod non profertur & sic fit al, tertia thau dagges hirik fit thi durum ac solidum, quarta aleph zere facit e rectū cui consonat lamed idest l et erit el, comprehendere et fit schealthiel pa-

Zorobabel

ter ipsius phadaia et auus ipsius Zorobabel. **זְרַבְּבֶל** quatuor

habet syllabas, prima zain seua facit uocem subitaneam tenui sibilo, et profertur quia zain et res non sunt cōnexiles, secunda res kibuz facit rū, tertia beth daggesatum & camez faciunt ba solidum et obliquū, quarta beth raphatū hoc est digāma gōlicum et segol faciūt vē, cui cū additur lamed idest l erit uēl, comprehendere singla et fit zerubauel ille filius phadaia et nepos ipsius Salathiel. **עֲשָׂרָה** duas habet syllabas.

Yeshayahu

priā res segol facit rē obliquū, secūda sin dexterē et camez faciūt scha obliquū et spumās, cui subiungit ain gutturalis, q nō indicat aliud nisi motū gule, alīt nō profert quia, nō punctat, cōprehēde et fit resā, qui cognominat mesollam. **יוֹחָנָן** tres syllabas hēt, priā iod vau hole-

Joban

io, secunda heth camez ha obliquum & anhelum, tertia nun camez

LIBER

na obliquum, cui additum nun finale & erit non, comprehendens singula
& fit Iohanon. **יהוֹנָה** tres habet syllabas, prima iod seuia mūssat

uocem et profertur cum roncho breuissimo, nec silet sequitur enim
vocalis. secunda he vau surek facit hu aspiratione leni. tertia daleth
camez facit da obliquum, cui additur he tam exilis flatus ut percipi
nequeat, unde non pronunciatur quia non punctatur, collige totum
et fit Iehuda dictus Hircanus primus.

יְסָתָא duas
syllabas habet, prima iod vau holē facit io, secunda samech zere facit
se rectum, cui subiungitur phe finale id est f et erit seph, nam caph &
phe semper in fine aspirantur, quamuis raphe eis non superponatur.
hoc ualde notato, comprehendē singula & fit Joseph qui dicit primus.

שְׁבִיעַ duas habet syllabas, prima dexterum sin & mem camez fa

ciunt schma obliquum et spumans, nam seuia sub sin non legitur, quia
sin et mem sunt connexiles, secunda ain hirik facit i cui additum iod uoca
lis ut sit diphthongus impropria, collige totum et fit schmai, qd ultra
montani dicunt semai. **מִתְּחִידָה** tres habet syllabas, prima mem

patha facit ma, quia uero sequens thau dagges in uentre continet, ideo
quasi geminata partim priori syllabe consonat & fit math, secunda
thau solidum & patha faciunt tha, cui consonat alterum thau raphatum
& fit thath cum sibilo finali, nam seuia non pronunciatur eoq finalis sit
sequente consonante, tertia iod camez facit ia obliquum, cui subiungit
he tenuis spiritus sed non punctatur quia non punctatur, comprehendē
singula et fit matthathiah. **מָאוֹתָה** duas habet syllabas, prima

mem camez facit ma obliquum, secunda aleph vau holē facit o diphthō
gum impropriā, cui si consonet thath raphatum fit oth cū sibilo finali, con
necte et fit maoth. **מָאוֹתָה** duas habet syllabas, prima nun patha facit

na rectum, secunda gimel hirik facit gi, & additum iod uocalis que eo non
pronunciat qd non punctat, cui consonat daleth, i, de et erit gid, collige &
fit nagid **חֶסְלִי** duas hēt syllabas, prima heth segol facit he obliquum

et anhelum, cui consonat samech, i, s et fit hes, nam seuia non pronunciat

PRIMVS.

quia finit syllabam sequente consonante, secunda lamed hirik facit li,
cui additur iod uocalis que non pronuncia quia non punctatur, colli-
ge singula et fit hesli. **בָּחֹרֶם** duas habet syllabas, prima nun camez

Nahum
Anus

facit na obliquum, secunda heth va surek facit hu anhelū, iunge mem
finale idest m et erit hum, collige totum et fit nahum. **עֲמֹס** duas

Mattathia

habet syllabas, prima ain camez facit a obliquum & gutturale, secunda
mem vau holem facit mo, cui consonat samech idest s et sic est mos.
collige & fit amos. **מִתְּהָרֵךְ** tres habet syllabas, prima mem patha

facit ma, quia uero thou recipit dagges iccirco quasi gemina partim
priori consonat syllabe & fit mat, secunda thou camez facit tha obliquū.
tertia thou hirik cum sibilo raphe facit thi, cui subiungitur iod uocalis
sine puncto, & ideo non legitur, collige totum et fit mattathai.

Joseph
Jaaneh

רַבָּת duas habet syllabas, prima iod vau holem facit io, secunda sa-
mech zere facit se, cui consonat phe finale sic erit seph, collige et fit Jo-
seph, qui dicit iunior et cognōinat arses. **רַעֲנָה** tres habet syllabas,

prima iod patha facit ia, secunda ain seuia mussat uocem a uel e incertā
in gutture, tertia nun zere facit ne, cui subiungitur he aspiratio tenuis
que non pronunciatur, comprehendere singula et fit jaaneh qui dictus
est hircanus secundus. **מַלְכִי** duas habet syllabas, prima mem pa-

Malki

tha facit ma, cui consonat lamed idest l et sic fit mal, qui seuia finalitatis
ratione non legitur, tertia caph hirik per dagges facit ki cui additur
iod uocalis scripta sed non legitur quia non punctatur, comprehendere
singula et fit malki **לְ** duas habet syllabas, prima lamed zere facit

Mattathia

le, secunda vau digamma golicum et hirik faciunt vi, cui superadditur
iod sed nō legit, comprehendere singula et fit leui. **מִתְּהָרֵךְ** duas habet
syllabas, prima mem patha facit ma, & comunicato thou propt̄ dagges

LIBER I

fit mat. secunda thau patha per dagges fit tha solidum quidem. cui cōsonat thau raphatū et sibilans. & sic erit thath. collige totum & fit matthath. יְהוֹיָקִים quatuor syllabas habet. prīa iod sua mussat *Iehoakim*

vocem uix sensibilem et non silet. quia sequitur uocalis. secūda he vau holem facit ho. tertia iod camez facit ia obliquum. quarta qui hirik facit ki. cui additur iod uocalis que non pronunciatur quia nō punctat. ad hoc consonat mem idest m et fit kim. comprehendēde omnes syllabas & fit Iehoiakim nomen apud Syros idem et unum cum eli. et eliakim ut scribit Philo Iudeus. Vnde Iehoiakim pater Marię uirginis cognominatur Eli. Tria enim ut dixi hęc nomina Aegyptiis & Syriis sunt synonyma. Eli. Eliakim. et Iehoiakim. מִרְיָם duas habet syllabas. *Miriam*

prima mem hirik facit mi. cui consonat res idestr et fit mir. seu nāqz finalitatis ratione nō pronuntiat. secūda iod camez facit ia obliquum. cui consonat mem finale clausum idest m et sic est iam. comprehendēde singula & fit Miriam illibata uirgo nata hucusqz de sanguine regali David. quam nos uocamus Mariam theotocon. *gratias quod Iahmo peras dñe ipsam* *3b. 5b.*

he lenis aspiratio cum subnotatione sua. que non legitur. ut patet supra de proferendo & non proferendo in principio. secunda dexterū sin cum vau surek facit su spumans. cui rursus ascribitur he tenuis flatus et non legitur quia non punctatur. comprehendēde singula et fit Ihesuh. nomē illud pentagrammaton super omnia excelsum. de quo aliqua in Capnione nostro edidimus. plura post hac fauente deo scripturi. cum sermo hebraicus nostris hominibus me docēte factus erit notior.

Habes Dionysii frater que de literis atqz syllabis ad tuī doctrinam colligere potuimus. uberiora p̄cepta in quibus ante omnia te ipsum exerceas. ut quamprimum in legēdo promptus fias. Nunc ad dictionū proprietates accingimur. quas in scripturis hebraicis maxime diligenter aspicias uelim. sic enim multas et maxime intricatas labyrinthos λαβύριος in theologia cum honore summo potes euadere.

PRIMVS

אָבִ

אָבִ קְרַבְתָּ

Ater etate honore et cura diuisim scribitur puncto camez
 p Ezechiel. xxij. Patrem et matrē contumeliis affecerunt in te.
 Coniunctim uero pucto patha ut Geñ. xvij. Pater multarū
 gentium. Et recipit in fine paragogen iod. & dicitur אָבִ Geñ. x.
 Pater oīm filiorum Heber. Declinatur in plurali sicut nomina fœ
 minina אָבוֹת ut Numeri. xxxvij. Accesserunt principes patrum

Abos

Abos

Abab

Zbc

Abab

Abab

Abad

Abas

zbraa

zbraj

Significat etiam eo nomine et maior. et dominus
 & author. et magister. Inuenitur et in Daniele אָבָד idest pater
 tuus. vide magistrū Paulū Ep̄m Burgensem in additōne psal. secūdi.

אָבָד Virgultum siue lignum uirescens. palmes aut surculus inue-

nitur p apocopen ultimib geminati etiā fortificatū puncto dagges in
 numero plurali Canticorum sexto. Descendi in hortum nūcum ut
 uiderē אָבָד idest amœna uirgulta seu ligna uiridia atq̄ fructifera.

quod Hieronymus poma transtulit.

אָבָד Spica cū nouis frugibus tritici seu hordei. torrefacta igne.

uocabulū alludens ad superiorem palmitē surculum siue uirgultum.
 cuius instar spica fruges gerit. Vnde mēsis nouarē frugū qui a nobis
 Iulius ab hebreis mensis אָבָד siue אָבָד nominatur.

אָבָד Periit. Isaię. lviij. Iustus periit. Et ps. prīo. Via pctōrē peribit.

אָבָה Voluit. Deuteronomij. xxij. et nō uoluit domīus deus tuus
 audire Balaam. inde deriuatur uocabulū sequēs.

אָבָה Voluptas. & per apocopen ultime literg. eo quod qui
 caret fine uoluptatis dicitur pauper.

אָבָה Pauper. inops. ut ps. lxx. Ego uero egenus et pauper.

LIBER.

אַבָת Mucro, gladius, inde uenit districtio seu frendor gladij, in Ezechiele

אַבְתָתָחֶרֶב Districtio, pauor, frēdor, sonitus, fremitus, stridor gladij uel mucronis.

אַבִיר Fortis, strenuus, primas, angelus, celū, saginatus. ps. lxxvij.

Panem angelorū manducauit homo. Item deus, ut sepe in ps. cxxxii.
Tabernaculum deo Iacob. & iter, votum uiouit deo Iacob.

אַבָה Oberrauit, impegit, conuolutus est, perplexus & implicatus est. Isaię, ix. & conuoluetur in superbia sumi.

אַבְל Luxit, sic Osee, x, quia luxit super eum populus eius, similiter Iob, xiii, vnde dicit nomen uerbale **אַבָל** idest luctus uel plāctus,

Genesis ultimo. Quod cū uidissent habitatores terrę canaan dixerūt planctus magnus alias luctus grauis est iste Aegiptiis.

אַבָל Sed, profecto, utiqz, sed et, atqui. Genesis, xvii. Sed et Sara uxor tua pariet tibi filium.

אַבְל Planicies, qđ Hieronymus nō trāstulit Iudicū, xi. Percussitqz ab aroer usqz dum uenias in Minnith, xx, ciuitates, et usqz ad abel que est vineis consita idest ad planiciem uinearū, similiter, i. Regum, vi. usqz ad abel magnam idest ad planiciem.

אַבְל Riuus seu fluuius, sed Symmachius transtulit paludem, & se ptuaginta atqz Hieronymus portam, Danielis, viii. Vidi autē in uisio ne esse me super portam vhai, ubi ponitur vbal. Est autem secundum hebr̄orum grammaticos vbal proprium nomen fluuii, et vhai nomine fontis unde oritur vbal ut infra.

אַבְן Lapis sub uoce masculina est generis feminini, ut Gen, xxix.

& os eius grādilapide claudebat. Et in plurali **אַבְנִים גְּרוֹלֹת**

PRIMVS

Iosue.x. Et dominus misit super eos lapides magnos de celo. sic etiam coniunctim proferendo **אַבְנֵי** Exodi. xxxix. Et parauerūt lapides onychinos astrictos & inclusos auro.

אַבְנָט Baltheus sacerdotalis Exodi. xxix. Cingelq; baltheo.

אַבְנִים Cathedra ubi pariēs sedet tempore partus. uel ubi figulus sedet laborando Exodi primo. Quando obstetricabitis hebreas.

אַבְיס Presēpe. Proverbiorum. xiiij. Vbi non sunt boues presēpe vacuum est.

אַבְקָה Puluis ut Nahum primo. Et nebulę puluis pedum eius. & Canticorū. iij. & uniuersi pulueris pigmentarii ubi ponit **אַבְקָת**

אַבָּר Preualuit Inde ab ir ualidus id est potens et robustus Genesis. xxxxix. Per manus potentis Iacob. de quo uocabulo supra diximus.

אַבָּר Ala uolucrum & pennę & membrum ut ps. liij. Quis dabit mihi pēnas sicut columbę. uerius alas. unde deriuatur **אַבְרָה** quæ dictio partem significat circa posteriora uolucrum. uel etiam alam ut Iob. xxxix. Penna struthionis similis est pennis herodij.

אַפְרָה Fasciculus ut Exodi duodecimo. Accipietisq; fasciculum hyssopi & tingitis in sanguine.

אַנְ Nux ut Canticorum sexto. In hortum nucum descendit.

אַגְל Gutta. stilla uel emanatio. Iob tricesimooctauo. Vel quis genuit stillas roris. inde agallim nomē proprium loci in Isaia nominati.

LIBER.

אֲגָלִים Nomen proprium loci in Isaia nominati.

אַגְם Stagnum, fossa, lacus, ut psalmo, cvi. Posuit desertum in stagnum aquarum, & in plurali fortificat in primitium per dagges dicendo **אֲגָמִים**

אֲגָמֵן Ferreus circulus uel hamus, ut Job xl. Nunquid pones circum in naribus eius.

אֲגָמָן Cacabus siue ahenum quod supra focum pēdet, quod nos caldare nominamus, alii ollam interpretantur, ut Job, xli. Sicut olle succensē atq; feruentis, hoc ita esset dicendum, de naribus eius uel meis exibit fumus sicut olle feruentis et caldaris.

אֲגָמָן Iuncus ab eo deriuatum quod **גַּמָּה** apud Isaiam, xxxv. dicitur, ut viror calami et iunci, quod hebreorū doctores uocāt **גַּמְנִי**

אַגְּנָת Crater ut Exodi, xxiiij. Tulit itaq; Moyses dimidiā partem sanguinis & misit in crateras, & habet **אֲגָנָת** in plurali, & in numero singulari **אֲגָנָה** ut Cantī, vii. Vmbilicus tuus crater tornatilis.

אֲגָת Ala exercitus, & ab Hieronymo traducitur agmē, ut Ezech. xvij. Et omnes profugi eius cum uniuersō agmine suo gladio cadēt, & dicitur **אֲגָת** quasi **בָּגָת**.

אֲגָרְטָלִי Pelues quo manus lauant. Hieronymus traduxit phialas, Ezre primo, Phiale aureę triginta.

אֲגָרֶג Collegit, ut Deuteronomij, xxviij. Et uīnum non bipes nec colliges ex ea.

PRIMVS.

אֶגְרָה Epistola, ut Neemie, vi. Et epistolam habebat in manu sua fortasse a superiori uerbo deriuatum & a colligendo dictum, eo quod in epistola multorum negotia & uerba plura colligantur, & habet in plurali **אֶגְרָות**. ii. paralipomenon. xxx. Scripsitq; epistolas ad Ephraim & Manassen.

אֲגֹרָה Nummus, ut primo Regum secundo. Et offerat nummū argenteum & tortam panis.

אַרְבָּה Mœstus est, afflictus, infirmatus, tristis, & mœrore consumptus est, per conuersionem uerbi **רַאֲבָה** quod idem significat, ut ps.

Ixxxvij. ubi dicitur oculi mei languerunt præ inopia, veritas habet oculus meus infirmatus est ab afflictione uel mœrore consumptus est.

אַרְבָּם Rutilauit, rubuit, ut threnorum, iij. Rubicundiores ebore antiquo, quod uerius traducitur rubuerunt splendore seu aspectu plus quam aurum uel corallius siue margarita, unde nomen uerbale rutilus uelut ignis **מִאֲרָבָם** ut Nahum secundo, Clipeus fortium eius

ignitus. Quod alio in loco Hieronymus transfert rubricatum. Et pluraliter **מִאֲרָבִים** Exodi vicesimoquinto, & pelles arietum rubricatas at potius rutilantium, a quo nomen qualitatis

אַרְבָּם rubicundus ruber ut canticorū, v. Dilectus meus cādidus et rubicūdus. Vnde **אַרְבָּם** Esau dicitur Gen. xxv. quam ob causam uocatum est

nomē eius Edom. Sepe geminat ut **אַרְבָּמָם** rufum uel rubeū vt

Le. xij. Vestis lanea siue linea q̄ leprā habuerit in stamie atq; subtegmine aut certe pellis uel qcquid expelle cōfectū ē si alba uel rufa mada

LIBER

fuerit, cuius foemininum eodem capitulo ponitur **אָרֶם מִתְהָ** &
in loco ulceris cicatrix alba apparuerit siue sub rufa. A colore hoc ue-
nit vocabulū lapidis **אָרֶם** idest sardius Exodi, xxvij, alii uocant ru-
binum lapidem.

אָרֶם Solum. Terra subrufa. ut Genesis sexto. Cumq; coepissent
homines multiplicari super terram, unde homo dictus est.

אָרֶם Homo primus Genesis secundo, erant autem uterq; nudus
Adam & uxor eius, sic nominatus ab **אָרֶם מִתְהָ** idest terra de qua
sumptus est. Genesis tertio capitulo. Ut operaretur terram de qua
sumptus est. Item significat totam humanam naturam ut Numeri, ij.
Ab homine usq; ad pecus, & Genesis primo. Creauit deus hominem
masculum & foeminam creauit eos.

אָרֶן Dominus, ut Isaie primo. Propter hoc ait dominus dominus
exercituū, & habet in plurali **אָרֶן נִיר** coniuncti legēdo, ut **אָרֶן יִם**
diuisim idest domini. & pluraliter sic sepe de deo dicitur qui est super
omnia unus. De primo ut psalmo, lvi. Confitemini dominis dñorū.
vbi nostra translatio habet domino. veritas autem dominis. De secū-
do sic scribitur Malachij primo. Et si dominus ego sum ubi est timor
meus. quo in loco hebraice ponitur pluraliter domini. dicunt hebrei
hoc fieri ob diuinę maiestatis reuerentiam. Quidam distinguūt no-
men hoc prophānum a sacro per puncta camez & patha. Hoc scien-
dum est quod **אָרֶן צִי** tetrasyllabum adonai semper sacrum et nūq;
prophanum est.

PRIMVS.

אַרְנוֹן Peristillum, columna auxiliaris uel basis ut Exodi. xxxviii.

Centum bases facte sunt de ceturum talentis, talentum ad basem in pluri
rali adne uel adanim ut eodem ca. paulo superius, inde **אַרְבָּנִית** i.

fundatio uel fulcimentum.

אַרְיֵךְ Magnificum, forte, excellens, admirabile honoratū ps. viii.

Domine dominus noster quam admirabile est nomen tuum. Et signifi
citat magnum Ezechiel. xvii. & erit in cedrum magnam, item in fo
minino sine iod **אַרְתָּה** et significat grande, ut eodem ca. ut sit in

uineam grandem, cuius passuum Exodi. xv. ponitur, dextera tua ma
gnifica est **אַרְתָּה** pro **אַפְּרִי**.

אַרְתָּה Lodix hirsuta, ut gen. xxv. In morem pellis hispidus, uoca

tur etiam uestis quedam pilosa babylonica hoc nomine ut Iosue. vii.
vidi enim inter spolia pallium coccineum.

אַרְרָה Mensis februarius ut Ester. ix. Igitur duodecimi mensis que

adar uocari iam diximus.

אַרְבָּט Solidus Esrg. viii. Et crateras aureos, xx, que habebat soli
dos millenos.

אַחֲבָה Dilexit ut Gen. xxxvii. Israel autem diligebat Ioseph, inde no

men uerbale **אַחֲבָה** amor uel amicicia Canticorum. iii. Ascensum
purpureum media charitate constrauit, significat etiam dilectam, ut
eodē capitulo. Adiuro uos filię Ierusalem per capreas ceruosq; cam
porum, ne suscitetis necq; euigilare faciatis dilectam, cetera huiusmōi
quere in eodem libro.

אַחֲתָה Vox clamantis cum dolore Iohannis primo. Aha diei quia ppe
est dies domini. Et Ieremie primo Aaa domine nescio loqui.

LIBER

אַחֲרֵי Vbi. ut Osee. xij. Vbi est rex tuus. *Aḥrē*

אַחֲלָה Tetendit tentoria. quod Hieronymus exposuit habitauit. ut *Aḥl Al* *Aḥl Al*

Gen. xij. Lot uero moratus est in oppidis que erant circa Iordanem et

habitauit in sodomis. & nomen uerbale ab eo deriuatū **אַחֲלָה** idest.

tentoriū. tabernaculum. ut Ps. cxxxii. Si introiero in tabernaculū domus meę. Sic Iosue. vij. Et abscondi in terra contra mediū tabernaculi mei. Et inueniēt per ablationem aleph Isaie. xij. Nec ponet ibi tētoria arabs sic **אַחֲרִיל** *Yāḥarīl* pro **אַחֲרֵי** *Yāḥarī* Isaie eodē ca. Stelle celi &

splendor earę non expandent lumen suum. Ab eius trāsituo secundo quod ponit Iob. xxv. **אַחֲרֵי** idest faciet extendere siue spargere *Jaail*

seu expandere quod noster translator per incuriā traduxit sic. Ecce luna etiam nō splendet. quod si latine possemus magis proprie extētificabit uel sparsificabit diceremus. Et caue ne putas idem esse uerbū quod scribitur Iob. xli. Sternutatio eius splendor ignis. ubi ponitur

אַחֲלָה &. xxix. eiusdem libri. Quando splēdebat lucerna eius super

caput meū. ubi ponitur **בְּחַלָּן** Quando enim splendorē significat

in primitivo suo nullum habet aleph naturaliter.

אַחֲלָות Aloes. ut Canticorę. iiiij. Mirrha et aloes cū omnibus pri

mis ungentis. Alij dicunt genus esse aromatis qđ medici sandalum &

arabes zandel uocant. ponit & **אַחֲלִים** in eodem significato Pro *Aḥlīm* uerbiorę. vij. Mirrha & aloe.

אַל Vel. aut. si. ut Leuitici. i. Si autem de auibus holocausti oblatio fuerit dño. de turturibus u' pullis columbę. ubi nostra impressio habet et pro uel sed male.

PRIMVS

אָוָב Python demon. & ars pythonissandi. ut Leuitici. xx. Vir siue mulier in quibus pythonicus uel diuinationis fuerit spiritus.

אָרָר Torris uel ticio. ut Zacharie. iij. Nunquid non iste torris est erutus de igne. cuius plurale ponitur in Isaia. viij. Cor tuum ne formidet a duabus caudis tictionum fumigantium istorum.

אָרוֹת Propter. causa. gratia. ut Iosue. xiij. Nostri quid locutus sit dominus ad Moysen. Hominem dei de me & te in cadesbarne. vbi magis proprie debuit transferri propter me & propter te. vel gratia mei & gratia tui. vel mei causa et tui causa. vel denique super causa mea & super causa tua. hoc ultimum est propriissimum. nam communiter ponitur preponendo **לְ** idest super. Numeri. xij. propter uxorem eius.

אָוָה Desiderauit. ut Isaie. xxvi. Anima mea desiderauit te in nocte.

vbi anima est septimi casus. nam desiderauit est prime psonge preteriti perfecti indicatiui modi.

אָוָה Desiderium nomen uerbale ab **אָוָה** uerbo superiori. ut

Deuteronomij. xij. vbi textus in nostra translatione est obscuratus cum legitur. Si autem comedere uolueris & te eus carniū delectauerit. occide & comedere iuxta benedictionem domini dei tui quā dedit tibi in urbibus tuis. nam de uerbo ad uerbū textus ita legitur. Veruntamen in omni desiderio anime tuę occides & comedes carnes iuxta benedictionem dñi dei tui in omnibus portis tuis. ubi ponitur **אָוָה**

pro desiderio & uoluptate. inde **אָוָה** idest desiderata uel desy-

derabilis. uel placens. quod nostra trāslatio habet formosa. Cantorum primo. Nigra sum sed formosa. aliud nomē uerbale **כָּוָה**

idem quod desiderium. cxij. ps. Desiderium peccatorum peribit. dicit etiam finis. terminus. uel limes. Geñ. xl ix. Donec ueniret desiderium collum eternorum. quod hebrei exponunt finis uel terminus. & a passi uo uenit **אָוָה** idest desiderabiles facte sunt. pro eo quod Cantorum primo capitulo legitur. Pulchre sunt genę tuę sicut turturū.

LIBER

Ponitur etiam hoc uerbum נָאֹת sepe pro placet. item pro decet.

ut Proverbiorum, xxvi. Quomodo nix in estate et pluiae in messe. sic indecens est stulto gloria. quod uerbum euerbo dicitur sic. non decet stulto gloria. uel non placet. uel non est pulchrum seu decorum stulto. Deriuata & denominata ab illo sepe per defectum aleph aut vau repe- riuntur. quod ex arte grammatica discere licet.

נָוָת Bestiam quandam monstrorum generis significat. sed quo apud latinos appellebatur nomine uel cuius sit naturae nihil certi potuerunt interpres inuenire Isaias. xiii. ubi scribitur. Sed requiescent ibi bestiae & replebuntur domus eorum Ohim. quod Hieronymus transtulit draconibus. Aquila typhonibus. Symmachus dimisit uerbum absque interpretatione ohim sicut & Ionathas chaldeus qui more chaldeorum mutauit minn dices ohim. Septuaginta et Theodotion traduxerunt clamores vel sonitus. Alii Martichoras et barbari uocant Marder. multi hebreorum dicunt esse feles marinos. preceptor meus exposuit cercopes. Nicolaus de lyra putat aues esse magnas solitudinem amantes. Tanta diuersitas ignorantia eius nominis **נָוָת** profitebatur. cum quibus transeo.

נְוָי Vt ut Numeri. xxi. ve tibi Moab peristi popule camos.

אַרְיֵל Stultus. ut Osee. ix. Scitote Israel stultum prophetam. unde nomen **אַרְיֵל** sine iode stulticia Proverbiorum. v. & in multitudine stulticem sue decipietur.

אַרְיֵל Si quesitiuum. si forte. nonne si. nunquid si. Genes. xviiij. Si fuerint qui quaginta iusti in ciuitate. & sic consequenter. & significat quoniamque absque si tantummodo forte seu forsitan. ut Iosue. ix. Forte in terra quam nobis sorte debetur habitatis.

אַלְמָם et **אַלְמָם** Verum. pfecto. vere. certe. veritatem. alioquin. ut Iob. ii. alioquin mitte manum tuam. quavis Hiero. exponat quoniamque p utinam ut Iob. xi. atque utinam deus loqueretur tecum. sed tamen proprie significat uerum.

PRIMVS

qd translatio chaldaica ostendit traducēs **אָלֶם קְרֵם** ut Nūeri

xiiij. ubi legitur. Viuo ego & implebit gloria dñi uniuersa terra hebraica ueritas habet. & uere uiuo ego.

אָלֶם Palatum. uestibulū porticus. ut .iii. Re. vi. Et porticus erat ante templum. xx. cubitorum.

אָנָן Virtus. fortitudo. iniustitia. dolor. luctus. tristis. murmurās. ut Iob. xvij. Artabunū gressus uirtutis eius. & eiusdē. xx. Filij eius atterent egestate et manus illius reddent ei dolorē suū. sic infra. xxi. Deus seruabit filiis illius dolorē patris. Hęc omnia. simul uoluit complecti Hieronymus cum Numeri. xi. pro **מִתְאַגְּנִים** traduxit murmur

populi dolentium pre labore. & pro murmure specialiter ponit threnorū. iij. Quid murmurauit homo uiuens.

אָנָן Iniquitas. vanitas. Isaie. xxxij. Et cor eius faciet iniquitatem. pro quo. lxx. uana intelliget.

אָרֶץ Instanter hortatus est & coegit. ut Exodi. v. Prefecti qđ ope rum instabāt. i. festināt cogebāt. ubi ponit **אֲצִים** & significat **אָז**

festinauit. ut Iosue. x. Stetit itaqđ sol in medio celi et nō festinauit. oīa eiusmodi significata ad festinationem. impulsionem. oppressionē. tribulationem pertinent.

אָרֶךְ Luxit a luceo. ut Geñ. xluij. Pro eo qđ apud nos legi. Et orto mane dimissi sunt cum asinis suis. hebraica ueritas habet. Mane luce scebat. & uiri dimissi sunt ipsi et asini eorum. & ps. cxxxix. Et dixi forsitan tenebre cōculabunt me & nox illuminatio mea. qđ hebraica ueritas sic habet. Et dixi forsitan tenebre oppriēt me et nox luxit corā me. ubi ponit **אָרֶךְ**. i. luxit. quod uolēs Symmachus imitari traduxit. et nox lux circu me sedit. potest et rectius exponi. & nox illuminauit circa me. ponit itē in imperatiuo apud Isaia. lx. **אָרֶרֶר** surge illuminare Ierlm. qđ magis grammaticē diceretur surge lucesce. atqđ dictio Ierlm nō ponit ī hebraico. sed in interpretatione chaldaica Ionethę inueniēt. deinde in iā dicto uersu ponit et **אָרֶךְ**. i. lux uel lumē. & a superiori uerbo transiū secundū deriuamus **הָאָרֶר**. i. fecit lucere hoc est apparere. ps.

LIBER

xcvi. Alluxerunt fulgura eius orbi terre. secundum grāmaticam id est fecerunt lucere fulgura orbē. nam terre nō ponit quod si possemus latine. utiqz exponeremus lucificauerūt magis p̄prie. qd saltē illumināuerūt dicamus. vnde יְאָרֶב. i. faciat lucere hoc est illuminet ps. lxxvii.

Illuminet uultū suum sup nos. inde בְּמַאֲרֵב luminare et pluralit̄ fœ-

minine בְּמַאֲרֹת ut Gen. i. Fecitqz deus duo luminaria magna. sed declinat אָרֶב masculine אָרִים inuenit etiam אָרָה ut Ester. viii. Iudeis autem noua lux oriri uisa est.

אָר Chaldeorū est uallis. uel loci p̄prium nomē. multi ut cōueniat superiori uocabulo dixerūt esse lustrationē chaldeor̄ quam diis suis peragebant. nam lustrare illuminare dicimus. ut Virgilius. Postera phœbea lustrabat lāpade terras. & potest utrūqz significare idem uocabulū. tam locū uallis in chaldea in quo Aran natus est. ut scribitur Gen. xi. Et mortuus est Aran ante Tharah patrē suum in terra natu-
tatis suę in vr. chaldeor̄. quā etiam lustrationē ignis chaldeorū idolis solēnem a quo idololatrię crīmīne deus Abrahā preseruauit. ut Gen. xv. Ego dominus qui eduxi te de vr chaldeor̄. multa de hoc singunē in libro de agricultura Aegiptiorū. teste Rabi moysi ēgyptio in perplexorum libro. ij. ca. xxx.

בְּמַאֲרָה Cauernula in quā uoluit se aspis. ut Isaie. xi. Et delectabit̄

ifans ab ubere super foramine aspidis & in cauerna reguli &c. scribit̄ autem in plerisqz codicibus per iod loco vau sic בְּמַאֲרָה

אָרֹת Herbæ uirides ad uescendū apte & uisum aspectu illustrantes. ab illustratione sic dictę secundū magistros hebreorū. ut. iii. Re. iij. Et egressus est unus in agrum ut colligeret herbas.

אָר Pluuiā. ut Job. xxxvij. Frumentū desyderat nubē & nubes spargit lumen suū. pro quo melius hebraica ueritas habet nubes spargit pluuiam suam.

אָר Fulgur. ut Job. xxxvij. ubi legit̄ in trāslatione nostra. & lumen illius sup termios tr̄ę. exponit ab hebreis et fulgur illius sup alas tr̄ę.

אָר Signū. ut Deute. xij. Et pduxit signū aut portentū. et euenerit signū et portentū. sicut אָר significat l̄ram ut infra in grāmatica.

PRIMVS

ת Tunc, ut Exodi, xv. Tū cecinit Moyses et filij Israel. & quādoç
scribitur in fine iod. ut **תְּנִסְעָה** ps. cxxiiii. Forsitan uiuos deglutissent

nos, quod hebrei exponunt certe, ut iç. tum.

בְּשָׂרֶב Hyssopus herba, ut Exodi, xii, Fasciculumç hyssopi tingite
in sanguine.

אַוְלֵל Abiit, recessit, defecit, ut Deuteronomij, xxxii. Videbit quod
infirmita sit manus, quod hebrei exponūt, videbit quod abiit robur.
& Iob, xiiij. Quomodo si recedant aquæ de mari, est etiā nomen lapi-
dis mōstrantis uiam transeuntibus secundū Ionathan chaldeū **אַוְלֵל**

Preceptor & scientiarū inuestigator, Eccles, xii, & inuestigans compo-
suit parolas multas.

אַזְן Auris, ut Exodi, xxix, et pones sup̄ extremū auriculę dexterę
Aaron & filior̄ eius, & habet in plurali **אַזְנִים** ut ps., xl, aures

autē perfecisti mihi, unde uenit **מִין**, i. obedit, ut Proverbior̄, xvii
Malus obedit lingue iniquę.

אַזְבֵּחַ Ferramenta quibus manus ligantur idest manice seu catene
sive compedes, ut Hieremij, xl. Quando tulit eum uinctū catenis in
medio omniū, & quandoç scribit sine aleph, ut circa finem libri psal-
morum Ad alligandos reges eorum in compedibus.

אַזְרָח Cinxit, accinxit, i. Re, ii. Et infirmi accincti sunt robore, vbi he-

braica ueritas hēt. Infirmi accixerūt robur, unde nomē ybale **אַזְבָּה**
idest cingulum, Isaïe, v. Cingulum renum eius.

אַתְּ Pyra, rogus, caminus, qd Hiero, traduxit arulā Hiere, xxxvi. &
posita erat arula corā eo plena prunis. qd secundū hebreos expo-
ni posset, & rogus ante eū ardens, uel potius p foco ponit ut dū seq̄
et piecit in ignē qui erat super arulā idest focū donec consumeretur
omne uolumē igne qui erat in arula idest super focum.

אַתְּ Heu dolentis et luctus uox, ut Ezechielis, vi, et dic heu ad om̄es
abominationes malorum domus Israel.

אַתְּ Frater, ut ps., xl ix, Frater nō redimit, redimat homo, qnod secū

LIBER

dum aliquos hebreos transffertur. unus non redimit. redimāt singuli
vel redimat quisq. ut sit **אֶחָד** pro **אֶחָד** sicut alias **תְּהִרֵךְ** ponitur

pro **אֶחָד** **יְהִרֵךְ** inde simul in unum. et assumit quandoq; iod in
fine sicut **אָבִ** ut Gen. xiiij. Fratris escol & fratrī Aner.
אֶחָdot Soror. ut Canticorū viij. Soror nostra parua et ubera non
habet. In plurali **אֶחָdot** sorores ut in grammatica.

אֶחָד Vnus. ut Ezech. xxxvij. et rex unus erit oībus imperans. et
seruus meus Dauid rex sup eos & pastor unus erit oīm eorū.
אֶחָdim Pauci. ut Gen. xxix. Et uidebant illi pauci dies prē amoris

magnitudine. & secundum hanc significationē multa deriuant ab eo.
אֶחָד Carectum. pratum sceni. seu ulua. ut Iob. viij. Nūquid uirere
potest scirpus absq; humore aut crescere carectum sine aqua.
אֶחָד Apprehendit. tenuit. ut Exodi. xv. Dolores. alias tremores te-

nuerunt habitatores philistim. vnde participialiter Canticorum .ijj.
Omnes tenentes gladios. & eodē ca. tenui eum id est apprehendi eū.
sicut eiusdem ca. secundo capite nobis uulpes. inde uenit.

אֶחָdot Id est apprehensio. possessio. ius utendi fruendi. hereditas.
vt Gen. xxiii. Date mihi ius sepulchri uobiscū. et eiusdē. xlviij. Ioseph
vero patri et fratribus suis dedit possessionem in Aegipto.

אֶחָלִי Potentia facultas. Hieronymus traduxit utinam in ps. cxix.

Vtinam diriganū uię meę. quidam optatio mea. alij oratio mea. lxx.
grece traduxerū ὄφελον ophelon quod ab utili utinam dicimus quasi
utile nam. &. iij. Regū. v. Vtinā fuisset dñs meus. ubi ponit **אֶחָלִי**

& est obsecrantis per prepositionē aleph. nā absq; eo rogare et orare
& obsecrare significat. ut Exodi. xxxij. Moyses autem orabat dominū
deum suum. ubi ponitur **יְהִלֵּךְ** & exponit Ionathas chaldeus bone
domine mi.

PRIMVS

אַחֲלָמָה Amethystus, ut Exodi, xxvij. tertio ligurius achates &

amethystus, alii exponunt pro crystallo.

אַחֲר Alius uel alter, ut ps. cix. Et episcopatum eius accipiet alter.

אַחֲר Post. i. Esrg. vij. Post hęc autem uerba, unde multa deriuantur, ut **אַחֲרִית**

ultimo, nouissimum, postremum, finis. Deuteronomij. xxxii. Vtinam saperent et intelligerent et nouissima eorum prouiderent.

אַחֲרִנִית Retrorsum uel posterius, ut Gen. ix. Et incedentes retrorsum operuerunt uerenda patris sui.

אַחֲרִים Ultimi. Genesis tricesimo tertio. Lyā uero et filios eius in secundo loco. Rachel autem & Ioseph in nouissimo.

אַחֲר Tardauit, ut Deuteronomii, xxiii. cum uotū uoueris domō deo tuo non tardabis reddere.

אַחֲשְׁרָפֶת Dux, ut Esrg. viii. Satrapis qui erant in conspectu regis et ducibus, similiter et Ester, iii.

הַאֲחַשְׁרָפֶתֶןִים Mulę ex equa et onagris mansuefactis secundū

Plinium libro. viii. ca. xlivi. veloces in cursu pro quo Hieronymus traduxit veredarios celeres, ut Ester. viii. Egressicę sunt veredarii celeres nuncios perferentes.

אַט Dedinauit, uestigauit, ut Oseq. xi. Et declinaui ad eum ut uescetur, quasi diceret uestigia duxi super eum. Vnde Gen. xxxiii.

scribitur, et ego sequar paulatim uestigia eius, ubi ponitur **לֹאַטֵּי**

idest uestigia sequēdo per paragogę iod, et eius natura est significare pedetentim, plane paulatim saltem.

אַטְר Tribulus seu genus spinarum, quod aliqui carduum uocant.

Genesis ultimo. Quod cum uidissent habitatores terre canaā dixerunt, vbi verba sunt diminuta in nostra translatione. Nam sic legi deberet, et uidit habitator terre cananeę luctum in area atad.

LIBER

quod paulo superius posuit cū diceret, venerūtç ad aream atad quę
sita est trans Iordanē, & secūdum hebreos teste Nicolao de lyra, atad
non est nomen proprium hoc loco, sed area hęc septa fuit spīnis unde
area spīnarę dicta est, ego inuenio Genesis tertio in translatione chal-
daica Onkelū hoc esse uocabulo usum cū litera hebraica habet spinas
& tribulos germinabit tibi, traduxit Onkelus chaldeus pro tribulis
atadin pluraliter, alias translatio nostra uertit rhamnum. ps. lviij. Pri-
usq; intelligerent spīne uestrę rhamnum.

תְּנַסֵּךְ Occuluit, clausit, obstruxit, obturauit, ut Isa. xxxiii. Qui obtu-
rat aures suas ne audiat sanguinē **אָטִים** occultum clausum Ezech.

xl. Et fenestras obliquas in thalamis. qđ Ionathas chaldaice traduxit
fenestras ocultas, & translatio. lxx, habet fenestras absconditas.

תְּנַסֵּךְ Funis instita, Hieronymus traduxit tapete Prouerbiorum

vij. Intexui funibus lectulum meum straui tapetibus pictis ex egypto,
& proprie est tendiculum uel zona.

נְסָרֶךְ Strinxit, urgebat, clausit, obturauit, ut ps. lxix. Necq; absorbe-
at me profundum neq; urgeat super me puteus os suum. Male nanq;
traduxit qui ait, et ne coronet super me puteus os suum, hoc enim per
aleph scribitur illud autem per ain literam.

וְבַיִ Vbi, ut Genesis quarto. Vbi est Abel frater tuus, & est quesitiuū
loci, recipit in fine quandoq; h ut.

אִיָּה Vbi, Genesis. xviiij. Vbi est Sara uxor tua, et ab eodem uoca-
bulo **אִיָּה** deriuātur **אִיָּה** vbi et **אִיָּה** ubi.

אִיָּה Insula, ut Isaie. xx. Et dicet habitator insule huius, & pluraliř
ut Hiere. ij. trāsite ad insulas cethim, uel **אִיִּים** Ezechieł. xxvi. Et tur-
babuntur insule in mari. Et ponitur **אִיָּה** sepe pro non per apocopen
(nun literę, ut Prouer. xxxi.

PRIMVS

post uersiculū noli regibus o lamuel noli regibus dare uinum, & se
quitur quod translatio nostra nō habet, et principibus non sit sicera
seu ebrietas.

אֶלְעָזָר Vg, ut Ecclesiastis, x. Vg tibi terra cuius rex est puer.

אַלְוֹן Vg, ut Ecclesiastis quarto. Vg soli qui ceciderit, compositū
ab **אֵלִי** idest ueg, & **לְוִי** idest ei.

אַיִתָּה Vultur, ut Leuitici, xi. Miluum ac uulturem iuxta genus suū.

אִבָּבָק Inimicatus est, ut Exodi, xxij. Inimicus ero inimicis tuis.
inde **אַרְבָּה** inimicus, i. Regum, xvij. & factus est Saul inimi-
cus Dauid. & **אִבְּהָה** inimicicia, ut Genesis, iii. & inimicicā ponā
inter te et mulierē.

אַדְּרָה Afflictio, pernicies, calamitas, interitus, Proverbiorū primo.

Ego quoq; in interitu uestro ridebo, & ps. xvii. preuenierunt me in
die afflictionis meę.

אַדְּרָה Vapor, quod translatio nostra fontem nominat, Genesis, ii.

Sed fons ascendebat e terra, sed alii nubem interpretantur, sicut On-
kelus chaldeus traduxit.

אַדְּרָה Quomodo, ut Genesis, xxxix. Quomodo ergo possum hoc
malū facere, quod per paragogē h aspirationis dicitur qñq;

Threniorum primo. Quomodo sedet sola ciuitas, quod aliquando
per geminatum caph scribitur **אַדְּרָה** ut Canticorum quinto.

Expoliaui me tunica mea quomodo induar illa, laui pedes meos quo
modo inquinabo illos.

אַדְּרָה Vbi, deriuatum ab **אָלָה** ut Canticoꝝ primo, Vbi pascas ubi
cubes in meridie.

אַלְּלָה Dominus, auxiliator, fortis, potens, robustus, Ezechielis, xvii
Sed et fortes terre tollet.

LIBER

אִילוֹת Fortitudo, robur, uirtus, auxiliū, potestas, ut ps. xxij. Tu autem domine ne elongaueris auxiliū tuum a me, inde **לְאַ** fortis ut Exodi. xv. Quis similis tui in fortibus domine. & pro deo fortissimo ponit, ut Gen. xxxij. Inuocauit super illud fortissimū deū Israel.

אִילוֹן uel **אִילוֹן אֱלֹהָ** Arbor, quercus, ut Iudicū, ix. Et constituerūt regem Abimelech iuxta quercū quę stabat in Sichem, & ubi habet in hebraico p̄ arboreū genere **לְעֵ** ibi chaldeus exponit **אִילָן** arbor uel lignum.

אֵל Aries. Gen. xxij. Videlq; post tergum arietē, & pluraliter. ps. xxix. Afferte domino filios arietum.

אֵל Ceruus, ut ps. xlj. Quemadmodū ceruus desyderat. similiter etiam **אֵלָה** Gen. xlj. Nepthalim ceruus emissus, & pluraliter ponitur Canticorum ii. Adiuro uos filię Ierusalē per capreas ceruosq; camporū, & est communis generis. Nā in foeminino Hiere, xiiij. ponit cerua in agro peperit scilicet **אֵלָה**.

אֵל Limē, frons edificii. frontispicum uel circumstantia liminum uel margo fenestrarū de cuius uocabulī uaria interpretatione uide Hieronymum in commentariis super Ezechiel. xl, ubi reperies

אֵל אֵלִי אֵלִים אֵלָה, p̄ frōte sup̄liminari postibus limine. **אֵלִיהָמָה אֵלְמוֹת** Margines fenestrarum.

אֵלָה Si. ut Ester. vii. Atq; utinā in seruos et famulas uenderemur. pro atq; si in seruos r̄c.

PRIMVS.

אִים Horribilis et terribilis. ut Habacuk. i. horribilis et terribilis est.
cuius sceminiū est **אַבְנָה** Can. vi. terribilis ut castroræ acies.

אַמְתָּה Terror horror. nomē ut Geñ. xv. Et horror magnus et te-
nebrosum inualit eum.

אַמְתִּים Populi sunt Gigantei Deute. ii. Deniqz moabite appellant
eos emī. et dicunt sic a terrore quoniā uisu sunt horribiles et timendi.
אַן deriuatum ab **אַ** quesitiūm est loci. ut **מַאֲן** idest unde
Geñ. xxix. Fratres unde estis
אַן Non. ut Geñ. xxvij. Nō est hic aliud nisi domus dei. cuius etiā
compositū inuenit **מַאֲן** idest non. nec. neqz. ut Hiero. xxx.

בְּאֵן Ve quia magna dies illa nec est similis eius. & similiter **בְּאֵן** quasi
pene. ut psalmo. lxxij. pene effusi sunt gressus mei.

אַפְתָּה Modius. ut Le. xix. equusqz sextarius scribitur etiam absqz
iod. ut Leuitici. v. Simile partem ephi decimam.

אַפְתָּה Vbi. ut Iob. xxxviij. Vbi eras qn̄ ponebā fundamēta terre.

אִפְוֹתָא Vbi. Geñ. xxvij. quis. ubi. ille est qui dudum captam uena-
tionē attulit mihi. & est articulus sine coniunctione media quis. ubi. si-
mile Habacuk. ij. Sol luna steterunt. non sol et luna.

אִפְוֹתָא Nunc. uel hic. Hieronymus exposuit posthac Geñ. xxvij.
Et tibi posthac. fili mi ultra quid faciam. Inuenies etiā per vau solam
scriptū in Iob. xvii. vbi nunc ergo est p̄stolatio mea.

אִישׁ Vir. ut Beatus uir qui non abiit. Et Beatus uir qui timet dñm.

& pluraliter **אִשְׁרִים** Isaię. liii. nouissimum uirorum. eius scemini-
num scribitur sine iod et in fine cum he.

אִשְׁתָּה Mulier. ut Genesis secundo. Hæc uocabitur uirago quo-
niā de uiro suupta est. Voluit enim interpres deriuatiū

LIBER

latine a uiro querere quod mulieri conueniret sicut nos in lingua hebreia

braica facere consueuimus, dicit etiā **אִשָּׁה** & pluralit**אִשָּׂוֹת**

nam qđ inueniēt **בְּשִׂירָה** idest mulieres ab **אִנֶּשׁ** deriuatur.

אִישׁ Vnusquisq; uel quilibet, uel quisq; ut Exodi. xxv. vbi nos legimus expandentes alas et operientes oraculū, respiciantq; se mutuo versis vultibus, ibi hebraica ueritas habet, & erunt expandentes alas superne uicissim plectentes alas eorū super propiciatoriū et aspectus eorum quisq; ad fratrē suum, in eodem significato etiam in fœmini no genere dicitur **אִשָּׁה** ut eiusdem. xxvi, pro eo qđ nos legimus

quinq; cortine sibi iungent mutuo, illic hebraica ueritas habet, quīq; cortine erunt iuncte una queq; ad sororem suam.

אִישׁ Heros uir magnus et caput atq; p̄cipuus, ut Iudicū, viij, nō est hoc aliud nisi gladius Gedeonis filij Ioas uiri Israel, mēdose enī legit Israelite sed potius uiri Israel idest capitis Israel, & primo Regū, xxvi. Nunquid non uir tu es.

אִישׁ Homo patricius & nobilis, Adā uero homo plebeius e uulgo ut ps. xlix, vbi nos legimus, Quicq; terrigenē et filij hoīm, Habraica veritas habet tam filij plebei quam filii patricii hoc est filii **אִישׁ**

אִישׁוֹן Imago nigra in pupilla oculi, et capitur pro pupilla ut ps. xvii. Custodi me ut pupillam oculi. Et uolunt quidā dicere qđ hęc sit forma dīminutiiorum apud hebreos scilicet **רוֹן**

אִתָּן Durus, fortis, robustus ut Numeri, xxiiii, Robustum quidē

est habitaculum tuū, & Deuteronomii, xxi, circūlocutus est interpres eam dictionem dicens, & ducent eam ad uallem asperā atq; saxosam, pro forti & dura.

אִתָּן Nomē Aluei fluvialis, ut ps. lxxiiii, Tu siccasti fluiios ethan,

Hieronymus iuxta priorem significationem traduxit fluminā fortia.

PRIMVS

Nicolaus de lyra dicit quod sit nomen propriū deserti sed negligentē & incaute aspergit orthographiam, nam mansionem Israeliticā deserti significat, scribitur in fine per mem, ut Numeri. xxxiii. De sochoth uenerunt in etham quę est in extremis finibus solitudinis. Cum uero proprium est aluei Iordanis ut hic, scribitur per nun in fine, & Exodi xiiii, notatur etiam alueus maris eodem uocabulo cum legitur. Cūq; extendisset Moyses manū contra mare reuersum est primo diluculo ad priorem locum idest ad alueum consuetum

אֶת Sed, at, uerū tamen, aut, quidē, certe, etiā, saltē, ut Exodi, x. Sed nunc dimitte peccatum mihi etiam hac uice, & Geñ. xxix. Os quidem meum es et caro mea. Significat etiam quam ut, ps. lxxiiii. Quam bonus Israel deus. **רְקָאָד** Cōponitur et cū idest uerū tamē ut sit tantūmodo, ut Numeri. xij. Num tantūmodo per Moysen locutus est dominus.

אַכְל Comedit, ut Deute. viii. Ut cū comederis et saturatus fueris. **אַכְל** Esca uel uictus, ut Genesis, xlvi. De terra Canaan ut emamus victui necessaria.

אַכְל Deuorauit, consumpsit, combussit, ut, iiii. Regum, i. Descēdat ignis de celo et deuoret te, et exodi, iii. & uidebat quod rubus arderet et non combureretur, & Deute, iiii. Dñs deus tuus ignis cōsumēs est.

אַכְלָה Acies gladii, ut Hieremie, xlvi. Deuorabit gladius et saturabitur, alias acies gladii saturabitur, sic **מִאַכְלָה** Culter ad imolandum propter acuitatem sic dictus.

אַבְנ Siquidem, certe, itaq; autem, uero, ut ps. lxxxii. Vos autem sicut homines moriemini.

אַבְת Inclinauit, flexit, curuauit, diuertit, cōpulit, ut Proverbiorū xvi. Anima laborantis laborat sibi quia compulit ad illud os suum, & significat idem quod **בְּבַת** ut ps. cxlvii. Dominus erigit elisos, pro quo hebrei exponunt inclinatos recuruos.

LIBER

אָבָר Arator, agricola, ut Hieremij, li. Et collidam in te agricolam
& iugales eius.

אֲלֹא Non, ut ps. cxxi. Non det in cōmotionem pedem tuum, et signifi-
cat idē qđ unde, similia sunt **בְּלִי**, **בְּלַתִּי**, **בְּלַתְּךָ**.
que negationem significant, & secundum aliquos ponit **עַל** **אֲלֹא**
id est supra uel contra, ut, i. Regum, xxvii. Contra meridiem iude, ue-
rūtamen **אֲלֹא** per segol pro ad traducimus, ut et dixit dominus ad
Moysen Exodi, x. & sic de aliis locis, significat etiam **אֲלֹא** per patha
nonne uel num, ut, i. Regum, xxvii. In quem irruisti hodie, pro quo
scribitur nonne irruistis hodie scilicet interrogatiue.

אֱלֹהִים Deus, ut ps. l. Deus deorum dominus locutus est, & fortis, Exo.
xv. Quis similis tui in fortibus domine, & ps. xlvi. ad forte uiuum. qđ
nos male legimus ad fontē, nam etiā. lxx, traduxerūt ischyron, i. forte.

אֲלֹא Tamen, sed, tantum, nisi, solum, preter.

אֲלֵיל Nihil, res nullius momēti, idolum uanum, demoniū. Hiero.
traduxit peruersum dogma, ut Iob, xiij. Prius uos ostendens fabrica-
tores mēdaci, et cultores peruersorē dogmatū, & pluraliſ **אֲלֵילִים**
idola, demonia, ut Leuitici, xix. Nolite cōuerti ad idola nec deos con-
flatiles facietis uobis, forsitan ab **אֲלֹא**, i. nō deriuatū qđ nihil sit boni.

אֲלָגְבִּישׁ Grando, ut Ezechielis, xiij. Et dabo lapides pergrādes.
pro grandinis.

אֲלֹהִים Vē dolētis ululantis et eiulantis est, ut Micheg, vij. Vē mihi.
& ab eiulatu sic dicitur, ut Iere, xlviij. v'lulate et clamate, et paulo post
ideo sup Moab eiulabo, ubi ponit in p̄ia p̄sona futuri t̄pis **אֲיִלְלִים**
אֲלֹהִים Fortiter, Hieronymus traduxit uehemēt, ut Iob, iiij. Gaudētqđ

PRIMVS

vehementer cum inuenerint sepulchrum.

אֱלֹהִים Iurauit, ut Iudicum. vii. Mille et centum argenteos quos se paraueris et super quibus me audiente iuraueras.

אֱלֹהִים Execratio, iuramentum, ut Gen. xxvi. Sit iuramentum inter nos & ineamus foedus, & pluraliter **אֱלֹהָות** execrationes, maledictiones, ut Deute. xxx. Omnes autem maledictiones has conuertet super inimicos tuos, inde **תְּאֵלֶת**, i.e. labor, fatigatio, ut threnorū, iij. Dabis eis scutum cordis labore tuum.

אֱלֹהִים Plange, querulare, ut Iohannis primo. Plage quasi uirgo accincta sacco, sic enī Ionathas chaldeus planctū traduxit p eo ponēs **אֱלֹהִים** Ezechielis, xix, & tu assume planctum super principes Israel.

אֱלֹהִים Cauda, ut Leuitici, iij. Adipem et caudam totā cū renibus.

אֱלֹהִים Arbor, Hiero, traduxit terebinthū, Gen. xxv. At ille infodit eas subter terebinthum que est post urbem sichem, eandē dictiōnem postea traduxit pro queru Iosue ultimo, et tulit lapidem per granadem posuitq; eum subter querum que erat in sanctuario domini, qd alii exponunt de tilia, alii uero exponūt limen secundū ionathan chal.

qui interpretat **אֱלֹהָה** qd est ianue limē ut sup de **אֵיל** diximus.

אֱלֹהִים Idola, dij gentiū, ut Isaie p̄io. Confundentur enim ab idolis quibus sacrificauerunt.

אָוֶן Nomen fontis unde oritur fluuius vbal ut supra in ea dictione ostendimus, et melius uidetur Danielis, viii.

אָוֶן Pars indeclinabilis de qua supra uidimus, significat aut qnq; nisi, ut Numeri, xxii. Et nisi asina declinasset de uia, & sic in pluribus aliis locis, nam paulo superius affirmatiuam condicōnem significat in eodem capitulo. Si quomodo possim pugnans abigere eum.

LIBER

אֱלֹהִים Heus uocandi composita dictio ab **אֱלֹהִים** id est ad et i od quod si gnificat me, significat enim huc ad me. ut Exodi. xxxii. Si quis est dñi iungatur mihi, quasi diceret. Quis est domini heus huc, et sic proprie legendum esset.

אֱלֹהִים Ad. de quo supra ut dixit dominus ad Moysen.

אֱלֹהִים Significat quandoq; de uel ab. ut Gen. xli. Omnesq; prouincie veniebant in Aegyptum ut emerent escas a Ioseph. Significat contra erga. aduersum. ut. i. Regum. xxvi. Quis es tu qui clamans erga uel aduersus regem. Nam nō ad regem sed ad Abner Dauid clamabat. Sepe etiam significat in, designans non tantum ad locum sed etiā quādoq; in loco. ut. i. Regū. xvii. Et misit Dauid manum suam in peram. ecce ad locum. & percussit Philisteū in fronte, ecce in loco. uel secundū hebreos. percussit eum super frontem, nam et alias significat super. ut dicit Rabi Kimhi in comentariis super quatuor. i. Regū. iij. Omnia que locutus sum super domū eius. significat et coram. Sic igitur uarie presentiē cōmoditate poteris interpretari. ut sepelite me cū patribus meis in spelunca duplīci. ubi Genesis. xl ix. bis ponitūr **אֱלֹהִים** primo pro eum. secundo pro in.

אֱלֹהָה Deus. ut Habacuk tertio. Deus ab austro ueniet.

אֱלֹהֵי Deus. ut Exodi. iii. Deus hebreorum uocauit nos.

אֱלֹהִים Deus. ut Gen. i. In principio creauit deus celum et terram & secundum Hiero. ad Marcellā communis numeri est, quod et unus deus sic uocetur et plures ut **שְׁמַיִם** id est celum et celi. ut apud nos athene, thebe. & secundū Moysen Aegyptiū in libro perplexorū primo hoc nomē cōuenit deo, angelis. et hominibus admiratiōe dignis. Inuenitur et pro idolis & iudicibus. vbi enim nos legimus Exodi. xxii. Offerat eū dñs diis et applicabit ad ostiū. exponūt hebrei iudicibus. Sic etiā chaldaica trāslatio habet. adducat eū magister suus ad iudicē.

אֱלֹהָה נָאָתָה Fetuit. corruptus et inutilis factus est. ut Job. xv. Quanto magis abominabilis et inutilis homo. et ps. xliii. omnes decki

PRIMVS

nauerunt simul inutiles facti sunt.

אַלְמָם Manipulauit, uel collegit fasciculos, inde **אַלְמָם** fasculus, manipulus, ut Geñ. xxxvij. et ecce nos manipulantes manipulos, quod magis latine Hieronymus sic. Putabā nos ligare manipulos in agro. Idem etiam in foeminino eadem significatione profertur eodem quo supra loco **אַלְמָמָה** & in plurali **אַלְמָמָה** ut illuc.

אַלְמָם Utic̄, certe, expletiva particula, ut psalmo, lviij. Si uere utic̄ iusticiam loquimini.

אַלְמָם Mutus, ut in titulo psalmi, lvi. Ad uictoriam super columba muta, quod David Kimhi exponit columba palati, et Exodi quarto, aut quis fabricatus est mutum.

אַלְמָמָה Viduatus, ut Hieremie, li. Quoniam nō fuit uiduatus Israel et Iuda a domino deo suo.

אַלְמָמָה Vidua, ut Geñ. xxxvij. Esto uidua in domo patris tui donec crescat sela.

אַלְמָנוֹת Viduitas, ut Isaię, liij. Et opprobrij viduitatis tuę non recordaberis amplius.

אַלְןָ Arboris genus quod quercū interpretant̄, ut Osee, iiij. Subtus quercum & populū et terebinthum, ubi et **אֶלְהָ** reperies quid sit, ut supra monstrat̄ est, inde plurali **אַלְנִים** Ezechielis, xxvij. Quercus de basan. & **אַלְנִי** quod etiam querceta significat et plainies arboribus ordine cōsitas, vnde Hiero. conuallē trāstulit. Geñ. xvij. Apparuit aut̄ ei dñs in cōualle Mamre, quasi diceret, in campo, in planicie, ubi arbusta siue querceta mamre sita fuerunt.

אַלְתָּ Mille, ut Numeri, xxxi, mille uiri de singulis tribubus eligant̄. Et pl̄r **אַלְפִים** ut Exodi, xvij, ubi nos legimus cōstitue ex eis tribus.

LIBER

nos et centuriones, ibi hebraica ueritas habet, et pone super eos principes millium & principes centenorum.

אלָפִים אלף Armenta, boues. Deute. viij. Oleo et armatis gregibus ouium tuarum, et Deute. xxviij. & greges armentorum tuorum. Inde **מַלְיָה** idest robusto foetu plene, ut psal. cxliij. Oves eorum foetose.

אֱלֹת Docuit, ut Iob, xxxij. Tace docebo te sapientiam.

אֱלֹת Preceptor, magister, dux, doctor, ut psalmo, lv. Tu uero homo unanimis dux meus & notus meus.

אֱלֹת Bos, et scribit per fortificatum, ut ps. cxliij. Boues eorum crasse.

אֱלֹת Molestauit, coercuit, angariauit, oppressit, ut Iudicu, xvi. ubi hoc uerbum Hieronymus per multa circumlocutus est dicens, Iugiter adhereret spacio quieti non tribuens, pro affligeret eum.

אֲנָשִׁים Si, ut Exodi primo. Si masculus fuerit interficite eum, si foemina reseruate, ponitur autem quodcumque per an precedente quesitiuo נֶגֶד ut Exo. xvij. Est ne deus in nobis an non. Item pro siue, ut Ecclesiastis ultimo. Siue bonum siue malum, & cum predicto quesitiuo נֶגֶד significat numerum ut Numeri. xvij. Num usque ad internectionem cuncti delendi sumus. Et cum נֶגֶד significat sed, ut psal. primo. Sed in lege domini uoluntas eius, exponunt etiam pro uere cum in multis aliis tum in hoc loco Numeri xvi. Sin autem nouam rem fecerit dominus, ut sit, vere nouam rem faciet dominus, accipit aliquando per itaque uel quod si, ut Exo. xx. Quod si altare lapideum feceris mihi, & designare uidetur negationem scilicet non, ut ps. lxxxix. Semel iurauit in sancto meo si David mentiar, & psalmo, xcv. ut iurauit in ira mea si introibunt in requiem meam.

אִם Mater, ut Genesis tertio. Mater cunctorum uiuentium, & plura liter **אִמּוֹת** Matres, ut Threnorum, ij. Matribus suis dixerunt,

PRIMVS

אָמֵן uel **אָמַת** Populus, tribus, prosapia, ut Numeri, xxv, pro eo

quod trāslatio nostra dicit prīcipis nobilissimi Madianitar̄, hebraica lectio habet capitis populorum familię Madianitarum, & Gen. xxv.

Duodecī prīcipes tribuū suar̄, ubi pluralis ponit nūerus ab **אָמַת**

sed plurale alterius est **אָמִים** ut ps. cxviij. Laudate eū oēs populi.

אָמַת Cubitus, mensura, ut Genesis sexto. Et cubito consummabis summītatem eius.

אָמַת Frons, postis siue superliminare, ut Isaiae, vi. Et commota sunt superliminaria cardinum.

אָמַת Ancilla, Genesis, xxi. Eiice ancillam hanc & filium eius.

אָמַת Saccus, ut Genesis, xlivj. Imple saccos eorum frumento quantū possunt capere, et pone pecuniā singulorū in summītate sacci.

אָמַן Fiat uerum, deriuatum a superiori scilicet uero, ut Deuterono mij, xxvij. Et dicet omnis populus amen, & Hieremie, xi. Et respondi & dixi amen domine.

אָמַת Verus, uerum, seu ueritas, ut Hieremie, x. Dominus autem deus uerus est ipse deus uiuens, & ps. li. Ecce enim ueritatē dilexisti.

אָמָל Defecit, imbecillis, infirmus fuit, et ſepe geminato l profer- tur **אָמָל** ut Nehemie quarto. Quid Iudei faciunt imbecilles.

Et **אָמָל** Isaiae, xvi. traduxit Hieronymus desertum esse quoniā suburbana hessebon deserta sunt idest defecerunt, nam aliter idē uerbum traduci ps. vi. Miserere mei domine quoniā infirmus sum. eius fœmininum ponitur Ieremie, xv. Infirmitas est que peperit septem.

אָמְנָם Vere, ut Genesis, xvij. Num uere paritura sum anus.

הָאָמֵן Pro uero credidit, ut Genesis, xv. Credidit Abraham deo. & ps. cxvi. Credidi propter qd locutussum, ubi ponit **הָאָמֵן**.

LIBER

אמֹן uel **אמָן** Fides, creditū, ut Deute, xxxij. Generatio enī peruersa est, et infideles filij, ubi in hebreo habet & filij in quibus non est fides, exponunt hebrei idest ueritas, Significat etiam adiectiuē fidelē, ut Proverbior̄, xx. Multi homines misericordes uocant̄ virum autē fidelem quis inueniet, quasi exponeret, virū credentiar̄, si grāmatice liceret, inde **אמָן** fidelis, Numeri, xij. Seruus meus Moyses qui in omni domo mea fidelis est, significat & firmum.

אמּוֹנָה Veritas, ut psalmo, xxxvi. Et ueritas tua usq; ad nubes.

אמָן Artifex seu opifex, ut Can, vij. Quę fabricata sūt māu artificis.

אמְן uel **אמָן** Alumnus, Nutrictius, ut Ester, ij. Qui fuit nutricius filie fratris sui Edissæ.

אמֵץ Preualuit, confortatus et fortificatus est, ut ps, cxlij. Libera me a persequentiōbus me quia confortati sunt super me, & Iosue, i. Confortare et esto robustus, pro **אמֵץ**

אמַרְתִּי Subrubicundus seu vulpecularis color, ut Zacharie, vi. Et in quadriga quarta equi uarij et fortes, pro quo ultimo hebrei expōnunt lucide rubescentes.

אמֵר Dixit, ut Isaie, lxvi. Hęc dixit dñs deus, & m̄ta deriuāt ab eo,

אמְרָה Verbum, sermo, eloquium, ut ps, xij. Eloquia domini eloquia casta, idest sermones dei sermones puri, similiter **אמֵר** ut ps, xxxvij. Quoniam audiuerunt uerba oris tui.

אמֵיר Extremū rami, palmes in summitate arboris quod proprie verber dicitur, ut Isaie, xvij. Et sicut excussio oleę duarum uel trium oliuarum in summitate rami.

הַאֲמִיר Magnificauit, exaltauit, elegit, preamauit, laudauit, ut Deu, xxvi. Dñs elegit te hodie, et paulo superius. Dñm elegisti hodie, inde quidā exponunt illud Isaie, ij. **צְבִיךְ אָמְרָה** Eligite laude amate iustum quia bonum, ab **אָמְרָה** idest laus uel amor.

PRIMVS

vbi nos habemus dicite iusto quoniam bene, melius nos, ut patet per traslationem chaldaicam.

חֶרְיָה Heri, nocte preterita, ut Gen., xxxi, Sed deus patris tui heri dixit ad me.

חַנְכָה et **חַנְכָה** Quo, ut ps. cxxxix, Quo ibo a spiritu tuo et quo a facie tua fugiam, et Canticorum, v, Quo abiit dilectus tuus.

חַנְכָה O obsecrantis particula, ut ps. cxviii, O domine saluum me fac o domine bene prosperare.

חַנְכָה Hec dictio etiam significat o sicut superior, quauis illa scribat in fine per aleph, et hec per he, ut ps. cxvi, O domine libera animam meam, & inferius, O domine qa ego seruus tuus, interpretantur quod obsecro, ut Exodi, xxxij, Obsecro, peccauit populus iste peccatum maximum.

חַנְכָה Luxit a lugeo, cotristatus et mœstus est, ut Isaie, iij, Et mœrebunt atque lugebunt portæ eius.

חַנְכָה Fatauit, fortuitu permisit incidere, forte tradidit, ut Exodi, xxi, Qui autem non est insidiatus sed deus illum tradidit in manus eius.

חַנְכָה Ego, ut Gen., xv, Ego dominus qui eduxi te de urbe chaldeorum.

חַנְכָה Nauis, ut Isaie, xxxiiii, Non transibit super eum nauis remigum, Dicit etiam classis, ut, iij, Regum, ix, Classem quoque fecit rex Salomon.

חַנְכָה Significat etiam nauem, ut Ione, primo, Et inuenit nauem euntem in tharsis.

חַנְכָה Suspirauit, gemuit, Ione primo, Quid ingemuit animal.

חַנְחָה Gemitus, ut Isaie, xxxv, Fugient dolor & gemitus, & dicit secundum Dauid Kimhi susprium.

חַנְחָה Nos ut ps. xx, Ipsi obligati sunt et ceciderunt nos autem sur

LIBER

reximus et erecti sumus. & quandoq; deponit aleph in principio & dicit: **אָנֹכִי** ut Geñ ,xlii. Omnes filii unius uiri sumus.

אָנֹכִי Linea, perpendiculum, amissis, regula latomī, quod Hiero-

trullam interpretat Amos. vii. Quid tu uides amos, et dixi trullam, fortasse a terendo dictam quod ea murus teredo leuiget, sed maiores nostri non pro tali instrumento sed pro poculo trullam posuerūt, ut est apud Horatium secundo sermonū. Qui veientanū festis potare diebus Cāpana solitus trulla, melius igit̄ Ionathan chaldeus din idest iustificatorum uocat quo fabri utuntur appenso plumbo.

אָנֹכִי Ego, ut Genesis, xv., Noli timere Abram ego p̄tector tuus.

אָנֹס Coegit, compulit, vim fecit, inde nomen **אָנֹס** violētia, ut Ester primo. Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum.

אָנֹת Iratus est, succensuit, ut psalmo secundo, Ne quando irascat dominus & pereatis de uia.

אָנֹפֶת Avis in lege prohibita, Leuitici, xi, quam interpretes tam varie transferūt ut nesciam quid cui credā, alii enim palumbem sylue strem, alii picum, alii miluum, alii graculum, Hieronymus appellat ca radryon, ab eo fortasse quod cristam in uertice gestare uideat, cuius instar inuenio quosdam hebreos uocabulum hoc uoluisse upupam significare. Sed Dauid Kimhi scribit magistros suos p̄cipere quod, dam milui genus esse.

אָנֹשׁ Clamauit, stridit p̄ dolore, singultiuit uel gemuit, ut Ezech. xxiiij. Ingemisce tacens, mortuorum luctum non facies, inde,

אָנֹחַ Vociferatio, gemitus, stridor, ut ps. cii. Ut audiret gemitus compeditorum et solueret filios interemptorum, nomen uerbale.

אָנֹחַ Animal quadrupes unum ex prohibitis Leuitici, xi, quod aliqui ericum appellant. Hieronymus Mygalen.

אָנָשׁ Homo, ut psalmo, ciii. homo sicut fœnum dies eius, et pluraliter **אָנָשִׁים** et fœmininū sine aleph **בָּשָׂרִים** idest mulieres.

PRIMVS

וְאַל Doluit. egre tulit. desperauit. secūdo Regum. xij. Percussitq; dominus pariuūlū quem peperit uxor urie Dauid et desperatus est. inde **אֲנוֹשָׁה** flagellū. dolor. desperatio. Multi uolunt hominē ab afflictione sic dici. ut sciant gentes quoniam homines sunt. ps. ix.
סִנְמָן Penus. repositoriū animone. cella frumentaria. ut Deute. xxviii. emittet dominus benedictionem super cellaria tua.

אֶסְתֵּר Mors. ut Exodi. xxi. Si autem mors fuerit subsecuta. reddet animam pro anima.

אֶסְתֵּר Recollegit. retraxit. congregauit. ut Geñ. xxx. Abstulit deus opprobriū meum. i. retraxit. & Hiere. x. Congrega de terra confusio nem tuā. Futurū eius habet Michez. ii. Congregatione congregabo Iacob totū te ubi ponit **אֶסְתֵּר אֶסְתֵּר** item consummauit. finiuit terminauit. inde **סְרוֹתָה** finis. ut Ecclesiastis ultimo. Finem loquendi pariter omnes audiamus. sed uidetur aliam radicem habere. ut infra patet in litera samech.

אֶסְרָה Vinciuit. ligauit. ut. iij. Regū. xxiij. Vinciuitq; eum Pharao necho in ribla. inde **אֶסְרָה** vinctus. ut Geñ. xxxix. tradiditq; Ioseph in carcerē ubi vincti regis custodieban̄. pro **אֶסְרִים** Vinciuntur. & quādoq; deponit aleph ab initio. ut ecclesiastis. iiiij. Quod et de cere catenisq; inēdū quis egrediat ad regnū. ubi ponitur **חֲסֹרִים** pro **הָאֶסְרִים**

אֶת Etiam. quoq;. ut Leuitici. xxvi. Ego quoq; hec faciā uobis. etenim. adhuc. ilsuper. et psalmo. xcvi. Etenī correxisti orbē terre qui non cōmouebit. & quando cumq; additur ei **בָּ** significat omnino itaq; uel quātomagis. ut. iij. Re. viij. Quātomagis domus hec quam edificaui tibi. & Geñ. iij. Cur precepit uobis deus ut non comedeleretis ex omni ligno. idest. est ne omnino ita quod precepit vobis deus. Onkelus exponit vere. quæstituue. quasi diceret est ne uerum.

LIBER

אָנָּן Ira, ut ps. cxxxviii. et super iram inimicorum meorum extendisti manū tuā, licet quidā textus hebraicī p eo qd nos legimus **עַלְתָּה** conuerso modo habeant **אֲתָּה**, i. & super inimicos meos mittes manum tuam, ceterꝝ psalmo, xcv. Qz iurauit in ira mea si introibūt in requiem meam.

אָנָּן Naris, ut ps. cxv. Nares habent et non odorabunt.

אָתָּה Facies, ut Gen. ii. Et spirauit in faciem eius spiraculum uitę.

אָפָּה Circumdedit, circumplexus est, ut ps. xl. Circumdederūt me mala quorum non est numerus.

אָפָּחָה Constringit, cinxit. Exodi, xxix. Quod constringes baltheo et pones tiaram in capite eius.

אָפָּר Super indumentum quo caput cingimus ad humeros usq;. quod nos superhumeralē appellamus, ut, xxviii. & , xxix. Exodi. & est instar pepli quod a flamine flaminium romani dixerūt, quo apud nos Sueuos nostre mulieres caput uelant. & Ionathas chaldeus super illud, ii. Regū. vi. Porro Dauid erat accinctus ephod lineo, transfert peplum de lino, accipit etiam in fine he ut significet similiter in foemino genere capitis tegumentū ut Exodi, xxviii. Ipsa quoq; textura et cuncta operis uarietas &c.

אָפָּוֹת אָפָּה et **אָפָּוֹת אָפָּה** De his dictionibus uidimus supra in aleph iod.

אָפָּה Pinsuit, coxit, ut Gen. xix. Et coxit azima & comedērūt, inde nomen uerbale **אָפָּחָה** Pistor, ut Gen. xl. Pincerna regis Aegypti & pistor domino suo.

אָפָּל Caligauit, inde **אָפָּלָה** Caligo. Proverbiorū vii. In noctis tenebris & caligine, similiter et **אָפָּל** ut Job. x. in fine.

אָפָּן uel **אָפָּן** Rota, ut Ezechiel primo. Apparuit rota una.

PRIMVS

דָּסֵךְ Desist, defecit, consummatum est, ut Gen. xlviij. Quare morimur corā te deficiente pecunia, inde nomē uerbale **דָּסֵךְ** defectus,

ut Proverbiorum. xxvi. Cum defecerint ligna extinguetur ignis.

דָּסֵךְ Nisi quod, veruntamen, sed, ut Numeri. xiij. Sed cultores fortissimos habet & urbes grandes, ponitur quandoq; pro non, uel nullus, ut Isaie. xlv. Quoniam absq; me non est deus, hoc dicit scriptura quia nō est, uel quia nullus absq; me. Significat et finem alicuius rei, quādo ultra nihil eius est, ut ps. lxvij. Benedicat nos deus deus noster benedicat nos deus et metuant eum omnes fines terre:

אַפְעָם Id quod nō est, et nihil, ut Isaie. xli. Ecce uos estis ex nihilo, & opus uestrum ex eo quod non est.

אַפְעָתָה Vipera, ut Isaie. xxx. Vipera et regulus uolās, & est species serpentis.

אַפְקָה Continuit se, dissimulauit, mutauit faciem, simulauit uultū, ut Gen. xlivj. Rursumq; lota facie egressus continuit se, & Ester. v. Et dissimulata ira reuersus in domum suam, significat etiā fortificari et fortiter se habere.

אַפְקִים Inundatio, fluctus, fortis decursus, torrens, lxx, traduxerunt **אַפְקָה** hoc est fons, ut ps. xvij. Et apparuerunt fontes aquarū, quod Hieronymus in hebraica ueritate interpretatus est. Et apparuerunt effusiones aquarū. Et Iob sexto. Sicut torrens qui raptim transit in cōuallibus. Significat etiam fortē, ut supra uisum est, Iob. xij. ubi nos habemus, & eos qui oppressi sunt releuat, ibi hebrei legunt, & ligamina fortium dissoluīt, sunt qui exponunt cincturas uinculorum, nam significat etiam uinculum.

אַפְרָה Cinis, Gen. xvij. Cum sim puluis et cinis, qui alio nomine uocatur **רְשֵׁן** Leuitici. vi. Tolletq; cineres quos uorax ignis exussit.

אַפְרָה Velamen, tegumentū, iij. Regum. xx. Et mutauit aspersione pulueris, p; et mutabat velamē sup̄ oculos eius, p; metathesin **פָּאָר**

LIBER

ideſt vitta Ezechieliſ, xlviij. Vittę lineę inde uenit אַפְרִיּוֹן Ut Can-
ticorum .ij. Tabernaculum cortiniſ uelatum.

אָפִיר Filius fuit Ieſtan de stirpe Sem. cuius cognatio in oriente
habitauit. ut Geñ..x. Quando diuīſe ſunt terre et iſulę ſecundū fami-
liaſ filiorum Noe. vnde Ieſtan cū liberis ſuis fertiliſſimū Indie fluuiū
Gangem et proximā illi terrā omniū ditißimā poſſedit. eius duo filij
Ophir et Heuīlah largiſſimas aurifodinas ſortiti ſunt. quapropter re-
giones ille nomina ſumpſerūt a duobus illis dñis et poſſefforibus ſuis
Ophir et Heuīlah. ut Geñ.ij. Nomen vni Phison ipſe eſt qui circuit
omnē terrā Heuīlah ubi naſciſ aurum. & aurū terra illius optimū eſt.
De altero ſcribit. ij. Regū. ix. Mifitq̄ Hiram in claſſe illa ſeruos ſuos
viros nauticos et gnaros maris cū ſeruis Salomonis. qui cū ueniffent
in Ophir ſumptū inde aurum quadringtonorę viginti talentorę detu-
lerūt ad regem Salomonē. illud aurū ex ophir nos obrizum nomina-
mus. teſte Hieronymo ſuper Hieremiam .x. quaſi ophirizum.

אַנְנֵן Velox. אַנְנֵן Reliquit. deſtinauit. Hiero. expo-
ſuit reſeruauit. Geñ. xxvij. Nunquid nō reſeruaſti ait et mihi benedi-
ctionē. quaſi diceret. nōne reſeruaſti apud te mihi benedictionē. ita
exponūt hebrei. Item Eccl. ij. Et oīa que defyderauerūt oculi mei nō
negauit eis. ubi ueritas habet nō dimiſi uel reliqui ab eis. Multi trāffe-
runt ſeparaui diuīſi. ut Numeri. xi. Et auferā de ſpiritu tuo tradamq̄
eis. et infra auferens de ſpiritu. &c.

אַנְנֵן Apud. iuxta. ut Leuitici. vi. Et ponēs iuxta altare ſpoliabitur
prioribus uestimentis. & in foeminino אַנְנֵה Geñ. xxxix. vbi nos le-
gimus & ille recuſabat ſtuprū. veritas habet. et nō exaudiebat eam ut
cōcumberet apud eam cum eſſet ſecum.

אַנְנֵן Aliquis ex primoribus et magnatibus honoratus. magistra-
tus. ut Exodi. xxiiij. Nec ſuper eos qui procul reſeſſerāt de filiis Israel
miſit manū ſuā. pro quo legūt hebrei. & ad magnates ſeu honoratos
filiorū Israel nō miſit manū ſuā. cui cōcordat trāſlatio chaldaica On-
keli q̄ traduxit בְּבָנָבִי. i. magistratus. dños. magnos. honoratos.

PRIMVS

אָכַר Recondit, reposuit, ut. iij. Regū, xx. Auferent oīā quē sunt in domo tua et quē condiderunt patres tui. & Isaie, xxij. Non condentur neq̄ reponentur.

אָצֵר Thesaurus, Nehe, x. Ad gazophylacium in domo thesauri. & in foeminino **אָצְרוֹת** ut psalmo, cxxxv. Qui producit uentos de thesauris suis.

אָקָר Hircus siluestris, nostra translatio uult esse tragelaphum, ut Deuteronomij, xiiij. Bubalum tragelaphum pigargum.

אָרֶר Maledixit, execrauit, ut Deute, xxvij. Maledictus eris in ciuitate et maledictus in agro. & inueniāt cū simplici ר ut, xxij. Numeri. Veni igit̄ et maledic pplo huic, ubi ponit̄ he in fine, et sine he ut infra eodē, noui enī qđ benedictus sit cui benedixeris, et maledictus in quē maledictā cōgesseris, ubi pōit̄ יְאָרֵר יְאָרֵר קָרְבָּן, i.e. maledicēs maledicet.

אָרֶב Insidiatus est, ut Deute, xix. Si quis aut̄ odio habēs proximū insidiatus fuerit uitę eius, inde nomē uerbale **מִאָרֶב** insidie, ut ps. x. Sedet in insidiis cū diuitibus, inde etiā **יְאָרֶב** paulo inferius in eo dem ca. Nomē rei est **אָרֶבֶת** & piuralit̄ **אָרֶבּוֹת** specula ex qua p̄spicientes insidiāmur, & ponit̄ simile p̄ fenestra uel cataracta celi, ut Gen. vij. Et cataracte celi aperte sunt, & Isaie, ix. Et quasi columbæ ad fenestras suas, quod Hiero. fumariū traduxit Oseę, xij. Et sicut fumus de fumario, vult dicere, de foramine uel fenestra fumarij.

אָרֶג Texuit, intrichauit, plexit, ut Iudicum, xvi. Si inquit septem crines capitis mei cum licio plexeris.

אָרֶג Tela, tricha, complexio, ut Iudi. eodem capitulo quo supra.

אָרֶגְמָן Purpura, ut Exodi, xxv. Hyacinthū et purpurā coccūq̄.

אָרֶגְעָן Arcula, capsella, ut primo Regum, vi. Ponetis in capsellam adlatus eius.

אָרֶגְג Textor, ut primo Regum, xvij. Hastile aut̄ hastę eius erat quasi liciatorium texentium, multa inde deriuantur.

LIBER

אַרְתָּה Collegit, decerpit, Canticorum, v, Messui myrrham meam cum
aromatibus meis, pro quo hebrei legunt decerpit uel collegi myrrah
meam, similiter ps. lxxx. Vindemiavit eam omnes qui pretergrediunt
viam, pro colligunt uel decerpunt.

אַרְוֹת Stabula, presepia, ut, iij. Paralippomeno, xxxij. Et presepia
omnium iumentorum, similiter, iij. Regum, iiiij. Et habebat Salomon
quadraginta millia presepia equorum.

אַרְיוֹת Leo, ut Amos, iij. Numqd rugiet leo in saltu, et plurim
vt, iiij. Regu, x. Et duo leones stabant iuxta manus singulas, intuerint etiam
sine aspiratione he in fine **אַרְיָה** id est leo, ut Numeri, xxiiij. Ecce popu-
lus ut leena consurget et quasi leo erigetur, et pluraliter **אַרְבִּים** ut
tertio Regum decimo et duodecimo, Leunculi stantes,

אַרְיאָל Altare holocaustorum, ut Ezechielis, xlivj. Et ariel, xij. cubi-
torum in longitudine, et per similitudinem transfertur ad Hierusalē
que uocatur **אַרְיאָל** ut Isaie, xxix. Ve ariel ariel ciuitas quā expul-
gnauit Dauid.

אַרְיאָל Fortis, strenuus, magnus, robustus quasi leo, ut, ij. Regu,
xxij. Ipse percussit duos leones moab, quod hebrei exponunt, duos
fortissimos Moab, uel duos magnos et superiores secundum exposi-
tionem chaldaicam, et componitur a leone et fortitudine.

אַרְאָל Angelus magnus, ut Isaie, xxxiiij. pro eo quod legimus, ecce
videntes clamabunt foras, hebrei exponunt, ecce angeli eorum clama-
bunt, ut in commentariis Dauid Kimhi super Isaiam prophetam.

אַרְן Cedrus, ut Ezechielis, xij. Et tulit medullam cedri, et infra, Et
sumam ego de medulla cedri sublimis, & pluraliter **אַרְזִים** Cantico
rum quinto, Electus ut cedri.

אַרְזָה Summum domorum tignum seu culmen, quod Hieronymus
attenuare et, lxx, cedrum exposuerunt.

PRIMVS

הַרְוִזִים pro **אֲרוֹזִים** Monilia, ut infra in litera heth.

אֶרְחָה Semita, ut Iob, xvi. Et semitā per quam nō reuertar ambulo.

a uerbo **אֶרְחָה** idest cœpit iter, inde **אָוָרְחָה** aduena uiator
inde **אֶרְחָתָה** comitatus. **אֲרוּחָה** Portio.

אָרֵד Prolongauit, ut Deuteronomij, vi. Ut prolongētur dies tui.

אָרֵד Tardus, longus, ut ps, cīj. Misericors et miserator dominus
tardus ira siue longanimis & multum misericors.

אֲרוּבָה Sanatio, reparatio, ut Nehe, iij. Quod obducta esset cica
trix muri Ierusalem, quod hebrei legunt, quod accesserit sanatio seu
reparatio muris Ierusalem.

אָרָם Syrus, ut, īj. Regum, x. Conduxerunt mercede Syrum rehob.

Significat et Syriam quę cum sit duplex secundū Strabonē libro, xvi.
nominā Cœlosyria fluminū grece Mesopotamia quod sit media int̄
duo flumina sita Euphratē et Tigrim, ut sentit Plinius libro, v. Altera
vero Syrophœnicia quę mercatoribus plena est, nam Mesopotamia
agricolis et pecoribus gaudet, vnde scriptura duas syrias cōmemorat
primo Paralip, xix. Miserunt mille talenta argenti ut conducerēt sibi
de aram naharaim idest Syria mesopotamia, et de aram maacha idest
syrophœnicia.

אַרְמָנוֹן Domus, palatium, lar, penates, penetrale, ut, īj, Regū, xvi.

אַרְמָנוֹתָה Ingressus est palatiū et succēdit se cū domo regia, et pīr,
ut Hieremij, vi. Surgite & ascēdamus in nocte et dissipemus domos
eius, ubi cessat holem propter coniunctam lectionem, inuenitur etiā
in hac dictione he aspiratio pro aleph, ut Amos, iiij. Et proiiciemini
in harmonia dicit dominus, quod Symmachus traduxit in armenia, &
septuaginta montem remmon. Aquila montem armona, Theodo-
tion montem mona, quinta editio mōtem excelsum, Lyra dicit quod
est nomen regionis longinque ultra terram assyriorum.

אַרְנָן Arboris genus, quod aliqui cedrum aliqui pinum nominant.

Isiae, xluij, Plantauit pinum quam pluua nutriuit.

LIBER

אָרוֹן Arca, ut Exodi, xxv, Arcam de lignis setim compingite.

אַרְגָּבָת Lepus, ut Leuitici, xi, Lepus quoq; nā et ipse ruminat.

אָרֶץ Terra, ut Genesis, iij. In die quo fecit dominus deus terram & celum, tam pro elemento quam etiam pro patria.

אַרְשָׁתָה Eloquium, sermo, quod nostra translatio uoluntatem traduxit, ps. xxi. Et uoluntate labiorum eius non fraudasti eum.

אַרְשָׁ Desponsauit, ut Deuteronomij uicesimo. Quis est homo qui desponsauit uxorem et non accepit eam.

אֵשׁ Ignis, ut Leuitici nono. Et ecce egressus est ignis a domino & deuorauit holocaustum.

אֲשִׁירִי Fundamenta, ut Isaie, xvi. H̄is qui letantur super muros cocti lateris loquimini plagas suas, quod hebrei exponunt et David Kimhi in comentariis suis super Isaiam hoc loco traducit. i. fundamen tis hoc est uiris fortibus atq; primariis, super quibus fundabāt regnū Moab et maxime ciuitatis Kirharefeth, quod Hieronymus traduxit Hieremij, xlviij, muri fictilis.

אֲשִׁירִי Dolia, cippi, secundū Lyram, uel vinacia secundū Hieronymum Osee, iiij. Et ipsi respectant ad deos alienos et diligūt uinacia vuarum, hebrei transferunt lagenas.

אֲשִׁישָׁתָה Racemi, palmites, queq; uirentia, translatio communis habet flores, ut Canticorum, iiij. Fulcite me floribus, quod Hiero, in eius libri omiliis de origine translatis omilia, iiij, sic exposuit. Confirmate me in ungentis.

אֲשִׁישָׁתָה Puls, offa, frixa oleo simila, ut, i. Paralippomenon, xvi. Et frixam oleo similam.

אֲשִׁירָה Fundamentum, ut Hiere, l. Ceciderunt fundamenta eius.

PRIMVS

אָשָׁר Radix, scaturigo, ostium, effusio, fluctus, riuus, torrens, decursus aquarum, ut Numeri. xxi. Scopuli torrentum inclinati sunt, quod Onkelus chaldeus effusionem traduxit.

אָשָׁר Coleus, testo, seu testiculus, ut Leuitici. xxi. ubi ponit herniosus, ibi hebraica ueritas habet compresso uel attrito testiculo, quem Vlpianus de uerborum significatione uocat ολασιων thlasiam.

אַלְעָנִים Arbor, et est nomen generale ad omnes arbores et oīa ligna syluarum, ut Geñ. xxi. Abraham uero plantauit nemus.

אַשְׁם et **אַשְׁמָה** et **אַשְׁמָה** Peccauit, delictum, mulcta, ut Leui. v. quia per errorem deliquit in dñm, est et locus immundus et desolatus.

אַשְׁׂרֵן Magus, ut nostra translatio habet Danielis secūdo, uerbum huiuscemodi suscitatur ab omni ariolo et mago & chaldeo, & paulo ante, ut conuocarentur arioli & magi & malefici & chaldei. Sed hebreorum magistri dicunt esse astrologum, Abraham Ezraides expoit predictum locum de medicis.

אַשְׁפָתָה Stercus, ut psalmo centesimodecimotertio. Et de stercore erigens pauperem, & Nehemie secundo. Et ad portam stercoris, & pluraliter **אַשְׁפָתֹות** ut threnorū, iij. Amplexati sunt stercora.

אַשְׁפָתָה Pharetra, ut Iob. xxxix. Super ipsum sonabit pharetra, & threnorum, ij. Misit in renibus meis filios pharetre sue idest sagittas.

אַשְׁר Relatiū omnis generis et utriusq; numeri quis que quod, qui, que, qua, Numeri. xiiij. Hęc sunt nomina virorū quos misit Moses. Significat etiam coniunctionem quod, quia, quoniam, immo, ut primo Regum. xv. Et ait Saul ad Samuelem. Immō audiuī uocem domini. Item quandoq; ponitur loco **לְמַעַן** idest, ut Ruth. ij. Et prouidebo ut bene sit tibi, ubi ponit **אַשְׁר** nam in ceteris similibus locutionibus inuenies priorem dictionem, ut Deuteronomij. xij. ut bene

LIBER

sit tibi, similiter Genesis, xij, vt bene sit mihi propter te.

אָשֵׁר *Lucus*, ut Deuteronomij, xvi. Non plantabis tibi lucum omnis arboris iuxta altare. & habet pruralem numerū masculini generis, ut Exodi, xxxiiij, lucosq; succide.

אָשֵׁר Bene uel beatus, ut ps, primo. Beatus uir qui nō abiit, quod hebrei quidam exponunt. Bene uiro qui non abiit.

אָשֶׁר Beatitudo, ut Gen, xxx. Dixitq; lia, hoc p beatitudine mea. inde uerbum beatifico, ut eodem loco pro beatificabunt legimus, beatam quippe me dicent omnes mulieres, propterea appellauit eū aser.

אָשְׁר Gressus, vestigium, incessus, ut psal, lxxij. Pene effusi sunt gressus mei. & ponitur aliquando sine vau per cubus .. et p dagges ut lob, xxxi. Si declinauit gressus meus de uia, omnia hēc et eis similia significant semitam, viam, vestigium, inde uenit uerbum.

אָשֵׁר Ambulauit, ut Prouer, ix. Et ambulate per uias prudentiae.

פָּאַשְׁׂוֹר Est genus arboris quam alij cedrum alij lignum quod barbarice prisiliūm uocant, multi multis modis.

אָתָּה Articulus obliquorum casuum, ut Gen, i. In principio creauit deus celum et terram, ubi ante celum ponitur **אָתָּה** & ante terrā etiā ponitur **אָתָּה** vbiq; cum quodā alio appropriato articulo ha. Reperitur et quādoq; articulus esse recti seu nominatiui, sed raro, ut Exodi x, vbī nos legimus. Reuocaueruntq; Moysen & Aaron, ibi hebraica scriptura secundum accomodata puncta si habet, et reuocatus est ipse Moyses et ipse Aaron scilicet collectiue duo tanq; unus. expono iam articulum per ipse, habet enī talē sepe significatiā segregatē substatię quasi sui ipsius, qd ex deriuatis eius cognoscit **אָתָּה** ut Deu, ultimo. & sepeliuit eū in ualle terre Moab, qd hebrei exponūt, et sepeliuit se-

אָתָּם **אָתָּה** sic idest ego ipse **אָתָּה**

illiipsi uariando secundum casus, aliquando addita met particula. Significat etiam in quibusdam locis de uel ab uel ex, ut Genesis quadragesimonono, vbī nos legīus, Deus p̄s tui erit adiutor tuus & om

P R I M V S

nipotens benedicet tibi. In eo loco textus hebraicus habet, a deo pa-
tris tui et a Sadai hoc est ab omnipotente, ubi ponitur **תְּנִינָה** similiter

Gen. xli. vbi nos legimus. nec erat qui interpretareſ. veritas habet. &
non erat interpres ex eis Pharaoni. significat etiā prepositionem cū.
ut Gen. xlīij. Quos cū ille uidisset et Beniamin simul cum eis. itē paulo
post. quoniā hodie mecum sunt comedunt meridie. capiſt aliquando
pro lamed articulo datiuo. ut Leuitici. xvi. Cumq; mactauerit hircū
pro peccato populi inferet sanguinē eius intra uelū sicut p̄ceptū est
de sanguine uituli. vbi hebraice sic legiſt. Inferet sanguinē eius intra ue-
lum. et faciet ipſi sanguini eius sicut fecit sanguini uituli. significat etiā
in uel ad. ut ps. lxxvij. Et nō est creditus cum deo spiritus eius. quod
exponunt in deo. ubi ponit **תְּנִינָה** Et cum iod finali prima fortificata

syllaba per dagges inueniſt hortandi pro heus ueni mecum. ut Cantori-
corum quarto. Veni de libano sponsa. veni de libano.

תְּנִינָה Vomeres uel ferramēta quibus proſcindit̄ terra. Hierony-
mus traduxit aratra loelis. iij. Cōcidite aratra uestra in gladios. quidā
putant ligones esse quibus fodimus terram siue bidentes.

תְּנִינָה Tu. pronomē ſecundē personē singularis numeri. ut Deute. v.
Loqueriſq; ad nos et nos audientes faciemus. & pluraliter **תְּנִינָה** ut
Gen. xlīj. Exploratores uos eſtis. & affumit hoc pronomē in ſinglari
quandoq; he in fine **תְּנִינָה** ut ps. vi. Et tu domine uſq; quo. quod
tamen fœmininum eius nunq; facit. ſed ſemper ſine he reperitur con-
trario aliorum nominum more.

תְּנִינָה Venit. ut Isaie. xxi. Venit mane & nox. et Job. iij. Quia timor
quem timebam evenit mihi. et reperies illud quādoq; per defectum
aleph in principio. et cōmutata he in aleph in fine. ut Deute. xxxij. qui
venit cū principib; pp̄li et fecit iusticias dñi. et mutat̄ aliquān̄ he finalis
in iod. ut Isaie. lvi. omnes bestię agri uenite ad deuorandum. ſimiliter
mutatur aliquando aleph principalis in he. ut Isaie. xxi. Occurrentes
ſicienti afferte aquam pro facite uenire aquam.

תְּנִינָה Asina. Numeri. xxij. Et ſtrata asina pfectus eſt. ſcribiſt etiā cū
vau post thau. ut eodē ca. reperies ſepius. Cūq; uidillet asina angelū.

LIBER

בָּ

נ uel cum. & preponitur uel nomini uel gerundiuis. Genes
is primo. In principio creauit. et eodem tricesimotertio. Et
prosequerer te cum gaudio & cum canticis & cum tympha
nis & cum citharis.

בְּבָה Pupilla, ut Zacharie. ij. Qui enim tetigerit uos. tāgit pupillā
oculī mei. Inuenitur autem per aphēresin. ut threnor. ij. Nec taceat
pupilla oculi tui.

בְּאַר Declarauit. enunciauit. enarrauit. explanauit. ut Deuterono.
primo. Cœpit Moyses explanare legem et dicere.

בְּאַר Puteus. cisterna. fons. Geñ. xxvi. vbi nos legimus. Foderūtq
in torrentem et repererunt aquam uiuam. ibi hebraica ueritas habet
Et foderunt serui Išaac in torrentem et inuenierunt illic fontem aquę
uiue. ponitur autem hęc dicitio ſepe pro puteo in eodem capitulo.

בְּאַלְעָם Putruit. Fetuit. pessime oluit. ut Exodi. viij. Pisces quoq
in fluvio morientur. et putrefacta aqua pro fetebit aqua. inde nomen uer
bale fetorem significans Ioelis. ij. Et ascendet fetor eius. et uerbum
translitiū secundi ponit Ecclesiastis. x. Musce morientes perdūt ſuaui
tatē ungenti idest fetere faciūt. ſimile uerbū reperies Exodi. v. Videat
dñs et iudicet. quoniā fetere fecistiſ odorē nostrū. omnia huiusmodi
significant סְרִיחָן idest fetore. significant etiam odiosum esse &
nauseabile. ut Genesis. xxxiiij. Odiosum fecistiſ me cananęis.

בְּאֹתִים Vuę odibiles et mali ſaporis quas uocamus labruscas.
ut Iſaię. v. An qđ expectauſ qđ faceret vuas et fecit labruscas.

בָּגָם Esca. ferculum. cibus. ut Danielis primo. Et constituit eis rex an
nonam per singulos dies de cibis suis.

בָּגָר Spreuit. feſellit. preuaricatus est. threnor. i. Om̄es amici eius
ſpreuerūt eā. et Hiere. xij. Bene eſt oībus p̄uaricatoribus q̄ p̄uaricāt.

בָּגָר Veltis uel uestimentū. ut Exodi. xxvij. Faciesq ūeltē sanctā
Aaron fratri tuo. et infra. Hęc erunt uestimenta.

בָּגָלָל Noe. gratia. ppter. Geñ. xij. Et uiuet aīa mea ob grām tui.

PRIMVS

בְּנֵי Linum uel linteū, ut Leuitici, xvi. Tunica linea uestietur, fœminibus lineis uerenda celabit, accingetur zona linea cedarim lineam imponat capiti.

מְדָאֵךְ Mēdax, diuinus siue diuinator, ut Ieremie, I. Gladius ad diuinos eius qui stulti erūt. sic Joseph Kimhi in cōmentariis Hieremie allegās thargum Ionethę, nam alij interpretantur mendaces.

פְּלִיכְמֶנְטָם Fulcimentum, baculus, hastile, vectis, ut exodi, xxv. Faciesq; uectes de lignis setim.

בְּרִי Membra, fulciti, fortes, solitarij, profunda, ut Iob, xvij. In profundissimum infernum descendent omnia mea.

בְּרַ Pondus, ut Exodi, xxx., equalis ponderis erunt omnia, pro quo hebraica scriptura habet bad cum bad, quod Onkelus chaldeus interpretā pondus cū pōdere, alij unūq̄d q̄ seorsum qđ medici dicūt ana.

בְּרַרְ Solus, solitarius, generis omnis utriuscq; numeri threnorū. i. Quomodo sedet sola ciuitas, & Deute. xxxij. Habitabit Israel confidēter et solus, quod Onkelus chaldeus traduxit in unione. Nicolaus de lyra recipiens uerba Salomonis cōmentatoris vangionis exponit pro singulariter et nō gregatim. Itē pluraliter eodem ut supra modo receptis articulis, ut Micheę, vij. Habitantes solos in saltu, inde componitur **מִלְבָר** idest dempto solo, seu preter, ut Leuitici, xxij. Exceptis sabbatis dñi, frequen̄ enī reperīt p̄ apocopā alterius daleth.

בְּרַרְרָ Solitarius, per epenthesim vau, ut Osee, vij. Onager solitarius sibi effraim, & ps. cij. Sicut passer solitarius in tecto.

בְּרָאָ Excogitauit, finxit, mentitus est, ut, ij. Regum, xij. Quintadecima die mensis octauii quem finixerat de corde suo.

בְּרָלָ Diuisit, separauit, ut Genesis primo. Et diuisit lucē a tenebris. Alia deriuata multa reperies ab eo, ut Numeri, xvi. Nunquid pa-

L I B E R

ru uobis est quod separauit uos deus. & infra. Seperamini de medio congregationis huius.

כְּרִל Cartilago siue extremum auris. ut Amos .iiij. Si eruat pastor de ore leonis duo crura aut extremum auricule.

כְּרִלָּה Stannum uel lithargyriū. Zacharie .iiij. Et videbunt lapidē stanneum in manu Zorobabel.

כְּרֵלָה Bdellium. quod secundū Priscianum in primo est genus lapidis. ut Gen .ij. Ibiq; inuenitur bdellium et lapis onychinus. sunt qui ab bdellio trāfferūt carbunculū. teste Hiero. de hebraicis q̄stionibus.

כְּרֶק Rimatus est. sartuit. rimas et fissuras restaurauit. ut .ij. paralip .xxxvij. Ut instaurarent templū et infirma que sartirēt. inde **כְּרֶק** rima. fissura. ruina. et omne quod uenit restaurandū. ut .iiij. Regū .xij. Et instaurēt sarta tecta domus si quid necessariū uiderit instauratōe.

כְּרֹן Priuatio materię seu uacuum. ut Gen .i. Terra autē erat inanis & uacua. sic etiā Onkelus chaldaice traduxit. sed scribunt prestantiores hebreorū magistri quod .**כְּרֹן** sit res omni forma carens. ut est materia prima. & **כְּרֹנִי** aptitudo habendi siue desyderium quod mouet materiam primam ad omnem formā naturalem. ut in primo physici auditus libro determinauit Aristoteles.

כְּרַט Smaragdus. uel alias quidam lapis ex gemmis enumeratis. Ester .i. Super pauimentum smaragdino et pario stratum lapide. quidam hebrei genus quoddam marmoris dicunt esse.

כְּרַל Turbavit. terruit. horruit. stupuit. Hieronymus traduxit turbatus est primo Regū .xxvij. Ingressa est itaq; mulier illa ad Saul. conturbatus enim erat ualde. vbi hebrei legūt. Et uidit ipsa quod ille tremuit uel stupuit. seu uerius quod attonitus erat ualde. similiter ps .vi. Et anima mea turbata est ualde. & in fine. Erubescant et cōturbanter uehementer id est terreantur.

בְּהַלָּם Nimirum uelociter accelerauit, temere festinauit, irruit conci-
tatus, et obruit inconsulto. Ecclesiastis. iiiij. Ne temere quid loquaris.
& eiusdem. viij. Ne sis uelox ad irascendum. Hester. vi. Et cito eum ad
conuicium quod regina parauerat pergere compulerunt.

בְּהַלָּה Terror, turbatio. Hieronymus traduxit uelociter. Leuitici
xxvi. Visitabo uos uelociter in egestate &c. quasi diceretur. Consta-
tuam super uos terrorem. utrumq; igitur significabit.

בְּהַמָּתָה Bestia, animal, ut Deuteronomij. xiij. Hoc est animal qd
comedere debetis.

בְּהַן Pollex seu pedica magna, ut Leuitici decimoquarto. Et super
pollices manus eius ac pedis dexteri. et pslr declinatur in foemino
addito vau **בְּהַנוֹּתָה**

בְּהַקָּה Lentigo, albedo maligna cutis. Hieronymus traduxit macula
coloris candidi Leuitici. xiij. Sciat non esse lepram sed maculam colo-
ris candidi et hominem mundum, quod alijs lentiginem exponunt.

בְּהַר Canduit, Leuitici. xiij. Vir siue mulier in cuius cute candor
apparuerit, inde **בְּהִירָה** lucidum, candidum ut nix.

בוֹא Venit, ut ps. xxxvi. Non ueniet mihi pes superbię, quod per
defectum vau sepius reperitur **בָּנָה** ut. i. Regum. iiij. Timueruntq;
philistim dicentes, venit deus in castra inde **תְּבִיאָה** idest puentus.
redditus, ut. iiij. Regū. viij. Restitue ei omnia que sua sunt et uniuersos
redditus agrorū, variant̄ eius deriuata & composita mirū in modum
per multas regulas grammaticę, tam abundantia quam defectu.

בְּזָה Approbrauit, despexit, contempſit, ut Prouerbior̄. xxij. In auri
bus insipitum ne loquaris, quia despiciunt doctrinā eloquij tui, quod
sepius per syncopam vau reperiſt **בָּזָה** ut Prouerbior̄. i. Sapientiā atq;
doctrinam stulti despiciunt, & apertius scribit Zacharie. iiiij. Quis enī

LIBER

despexit dies paruos, & Malachie. ij. Propter qd et ego dedi uos con-
temptibiles, ubi ponitur **גְּבִירָם**

בָּרוֹךְ Irretiuit, inde uenit **גְּבָרָךְ** perplexus est, oberrauit, confusus
& dubius fuit, Hester, iij. pro eo quod interpres traduxit, & cunctis
Iudeis qui in urbe erat flentibus, hebraica ueritas habet, & ciuitas Su-
san perplexa fuit, inueniit etiam per defectum vau cuius loco surek pun-
ctus pronunciatur Exodi. xiiij. vbi nos legimus coartati sunt in terra.
ibi ponitur **גְּבָרִים** idest oberrantes, irretiti, dubi, confusi.

בָּרֶל Truncus, palus ligneus, Isaiæ. xlivij. Ante truncum ligni procida
est autem species ligni ut sit appositiva constructio secundū magistrū
Ionam. Palus lignum, quasi diceret lignū palum adorabo. sicut terrā
puluerem & imbre pluuiam.

בָּרֶל Frutex, qd Hieronymus traduxit herbam, Job. xl. Hinc mōtes
herbas ferunt, significat autem omne quod terra producit, ut sunt fru-
ctus et frutices, et palmites, et sic de quibuscumq; aliis que media sunt
int̄ herbā et lignū, simile est **רַבְוֵל** ut ps. lxvij. terra dedit fructū suū.

בָּרֶל October mensis, ut. iiij. Regum. vi. Et in anno undecimo mense
bul ipse est mensis octauius perfecta est domus, dicunt quidam hebre
orum mensem eum uocari a **מִבְּרָל** idest diluum Genesis. vi. Ecce
ego adducā aquas diluij sup terrā, eo qd ille mēsis abūdet imbris,

בָּרֶס Pessundedit, conculcauit, inquinauit, ad nihilū deduxit, ut ps.
lx. Et ipse ad nihilum deducet tribulātes nos. Hieronymus in transla-
tione hebraica interpretatur conculcabit, inde nomē uerbale Zacha-
rię. x. Et erunt quasi fortes conculcantes lutum in medio uiarum in
prelio, intercipit sūn literam, ut Amos, v. Iccirco pro eo quod diripie-
batis pauperem;

בָּרֶן Linum, quod Hieronymus byssum interpretatur, Hester. i.
Sustentata funibus byssinis atq; purpureis.

בָּרֶק Euacuauit, dissipauit, ut Nahum secundo, dissipata est et scissa
& dilacerata, & geminata ultima litera **בָּרֶק** deuastauit, uacuauit.

PRIMVS

dissipauit. Isaie. xxiiij. Ecce dominus dissipauit terrā. Et paulo inferius
Dissipatione dissipabitur terra.

בָּולֶךְ Vastauit. nudauit. ut loco q̄ supra. Isaie. xxiiij. Et nudabit eā.

בָּורֶךְ Puteus. cisterna. ut Genesis. xxxvij. Miseruntq; eum in cister-
nam ueterem que non habebat aquam. et differt a **בָּאַרְךְּ** quod illud

manu artificis. hoc duce natura constat. Item significat carcerem. ut
Genesis. xli. Protinus ad regis imperium educētum de carcere Ioseph
totonderunt. Item significat sepulchrū uel foueā. quod Hieronymus
traduxit lacum. ps. xxviij.. Et assimilabor descendētibus in lacū. idest
sepulchrum secundum hebreos. significat etiam terram incultam &
in solitudinem redactam & locum desertum.

בָּשֵׁשׁ Confusus est. erubuit. ut psalmo. lxxi. Cum confusi fuerint &
reueriti qui querūt mala mihi. & supra psalmo. lxx. Confundantur et
reuereantur qui querunt animam meam.

בָּשָׂה Opprobrium. verecundia. cōfusio. ut ps. lxxxix. Perfudisti
eū confusione. & per epenthesim quandoq; recipit nun l̄am. et dicit.

בָּשָׂנָת Verecundia. confusio. ut Osee. x. Confusio Ephraim ca-
piet et confundetur. Inde transituum hiphil **חֲבִישָׁ** ut psalmo. lij.
Confusi sunt quoniam deus spreuit eos. inde **מְבִישָׁ** idest confusio
nem faciens. Proverbiorum. x. Et putredo in ossibus eius que confusi-
one res dignas gerit idest confusionem facit.

בָּזָן Rapuit. p̄datus est. ut Isaie. xxiiij. Dissipatione dissipabitur ter-
ra. et depredatione p̄dabitur. Et geminata ultima litera inuenitur
per defectum vau **בָּזָן** depredatus est. diripuit. ut Ezechielis trice-
simono. Et depredabuntur eos quibus p̄de fuerant. & pronun-
ciatur quandoq; per apocopen unica zain litera. inde nomen uenit
verbale **בָּזָן** p̄da. ut Ester nono. P̄das de substantiis eorum
agere noluerunt.

בָּזָן Contemplit. vilefecit. spreuit. ut Numeri decimoquinto. Ver-

LIBER

bum enim domini contempst.

בָּנָא Diripuit, depregatus est, rapuit, ut Isaie decimo octavo. Diripiuerunt flumina terram eius, nam supra ostendimus quod **בָּנָז** inuenitur per apocopen, sed et tunc addit he literam, et dicitur **בָּנוֹת** in eodem predationis significato, que quidem aspiratio sepe mutatur in aleph, ut hic.

בְּקֵץ Scintillatio, coruscatio, fulgur, ut Ezechielis primo. Et anima lia ibant & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis, dictum quasi **בְּרַקְעָן** quod idem significat, est etiam nomen loci, Iudicum primo. Et inuenierunt Adonibezek in bezek,

בָּזָר Dispersit quasi **בָּזָר** sparsit, ut psalmo, cxlvij. Nebulam sicut cinerem sparget, et Ioeлиis tertio, quos disperserunt in nationibus.

בָּהָלָל Horruit, abominatus est, tenuit, ut Zacharię undecimo, pro eo quod nos legimus, si quidem et anima eorum uariauit in me, hebrei exponunt nauseauit, abhorruit.

בָּחָן Probauit, temptauit, Zacharię, xiiij. Et probabo eos sicut probatur aurum, et Ezechielis, xxi. Plaude super foemur quia probatum est.

בָּחָן Arx, fortalicium, turris, propugnaculum, et robustissimus quisque, translatiue loquendo, ut Isaie, xxiiij. In captiuitate traduxerunt robustos eius.

בָּחָר Elegit, ut ps. cxxxv. Quoniam Iacob elegit sibi dominus, & Iudicum quinto, Noua eliget dominus.

בָּחוֹר Adolescens, iuuenis bellicosus, uir electus, puer ualidus, if Regum sexto, Cōgregauit autem rursus Dauid oēs electos ex Israel, inde nomen aduolescentia et iuuentus, ut Ecclesiastis, xi. Letare ergo iuuenis in aduolescentia tua et in diebus iuuentutis tuae.

בָּחוֹר Electus, ut ps. lxxxix. Disposui testamentum electis meis.

PRIMVS

בְּטָא Lubrice oblocutus est uel protulit. ut Leuitici quinto. Anima que iurauerit et ptulerit labiis suis. & in nomine uerbalu mutat aleph in he literam.

בְּטָה Sperauit. ut psalmo. xxviij. In ipso sperauit cor meum. multas & diuersissimas habet deriuatorum uariationes. quas ex arte grammatica querere oportet. et usu librorum.

בְּטָל Vacauit. ociosus fuit. ut Ecclesiastis. xij. Et ociosi erunt molen tes in minuto numero.

בְּטָן Venter. ut Prover. xiij. Venter autem impiorum insaturabilis.

בְּטָנִים Pineæ. Hieronymus traduxit Terebinthi fructus. ut Gen. xljj. Staetes et terebinthi et amygdalarum. & in thargum Ierusalimitanu sumitur pro oleo aromatico.

בֵּיבָב Concauum. vacuu. inane. Exodi. xxvij. Non solidum sed inane & caviatum intrinsecus facies illud.

בֵּין Intellexit. Danielis ultimo. Et ego audiui et non intellexi.

בִּינָה Intelligentia. quamuis Hieronymus uarie in diuersis locis transferat. Nam prouer. iiij. interpretatus est prudētiā. Audite filij disciplinam patris. et attendite ut sciatis prudentiam. & eiusdem. xxx. traduxit sapientiam. Stultissimus sum uirorum, et sapiētia hominum non est mecum. Inde **חַבֵּין** idest intelligere. ut Prover. xiiij. Sapientia callidi est intelligere uiam suam. Inde **חַבּוֹן** ut eodē. Et doctrina prudentum facilis. Inde **חַבְבָּנָה** idest intelligentia. quod etiā quā docet prudentiam et aliquando sapientiam traduxerunt. ut ps. cxlvij. Et sapientia eius non est numerus. et sic de aliis deriuatis. in quorum omnium expositione magis pprie loquunt Cabalistæ. cū de quinqua gita portis intelligētia scribūt. nō prudētia neq; sapiētia. nec cognitio nis siue scientia. ostenduntq; multas int̄ sapientiā et intelligentiam esse differentias. qd altera est iudicij altera gratiæ. ut in arbore decē numerationū ea clarus tractantur. et Job. xxviij. in fine eius.

בֵּין Inter. ut Gen. i. ubi nos legimus. Diuisitq; aquas que erant sub

LIBER

firmamento &c. ibi habet hebraica scriptura. Et fecit differentiam in aquas que sunt sub firmamento, et inter aquas que sunt super firmamentum. similiter ubi sequitur, Et diuidat diem ac noctem. ibi hebraice legitur. ad faciendum differentiam inter diem et inter noctem. inuenit etiam בִּנְזָה ut Ezechielis. x. Et imple manum tuam prunis ignis, que sunt inter cherubim. & accipit prepositiones quādoq; et nōnunquam articulos. sed inuenitur quoq; declinari per numeros.

בִּצְמָה Oua. ut Deuteronomij. xxij. Et matrem pullis uel ouis de super incubantem. eius singulare in sacris literis raro legitur. in aliis tamē libris בִּצָּה heteroclita inuenimus. quo etiam nomine singularis quidam liber inscriptus est.

בִּירָה Fouea. cisterna. puteus. quasi בָּאָר Hieremi sexto. Sicut frigidam facit cisterna aquam suam.

בִּירָה Palatum. regia. residentia. quod Hieronymus regni exordium traduxit. Ester primo. Susan ciuitas regni eius exordium fuit. idest palatum et residentia. et habet pluralem numerū בִּירָהוֹת

בֵּית Domus. ut Exodi. xij. Neq; enim erat domus in qua non iace ret mortuus. significat etiam prosapiā seu stirpem. ut Deuteronomij xxv. Sic fiet homini qui non edificat domum fratris sui. item nidum & qd cumq; habitaculū. ut ps. lxxxiiij. Etenī passer inuenit sibi domū.

בֵּית Intus uel intrinsecus. ut Genesis sexto. Et bitumine linies intrinsecus et extrinsecus. & Ezechielis primo. Velut aspectum ignis intrinsecus per circuitum eius.

בֵּית Palatiū. aula. ut Ester septimo. p eo quod nos legimus. Qui cum reuersus esset de horto nemoribus consito, et intrasset conuiuij locum. hebrei legunt. Et rex reuertebatur de horto palatiū ad domū conuiuij.

PRIMVS

בְּבָא Arboris genus, quam aliqui morum, Hieronymus pyrum appellauit. secundo Regum quinto. Et uenies ad eos ex aduerso pyrum. & cum audieris sonitum gradientis, in cacumine pyrorum.

בְּבָה Fleuit. ut Ose^g duodecimo. Fleuit et rogauit eū. & quandoq^z ponitur absq^z he litera finali. ut Genesis quinquagesimo. Ruit super faciem patris, et fleuit super eum, et osculatus est eum. inde nomen verbale **בְּבָי** idest fletus. ut psalmo tricesimo. Ad uesperum demonstrabitur fletus. quod et **בְּבָה** & quandoq^z etiam **בְּבָות** nominat. vt Genesis. xxxv. Vocatumq^z est nomē loci illius quercus fletus. inde quoq^z riuor^z sinus deriuat, ad similitudinem lachrymar^z abūdantiū.

בְּבָרֶךְ Primogenitus. psalmo octogesimonono. At ego primogenitum ponam illum. declinatur heteroclite pluraliter **בְּבָרוֹת** uel **בְּבָרִי** Significat etiam **בְּבָרֶךְ מִיָּה** Angelum. mammona prefectum morti. quem Hieronymus appellauit primogenita mors. vt Iob decimoctavo. Et consumat brachia illius primogenita mors. eam Rabi Joseph putat esse morbum lactalem, quem sequitur mors. Lyra intelligit mortem anticipatam, que preuenit mortem naturale.

בְּבָרַי Primiti^g. ut Exodi tricesimoquarto. Primitias frugū terræ tuę offeres in domo domini dei tui.

בְּלִ Non uel ne. ut psalmo decimosexto. Quoniam a dexteris est mihi ne commouear, assumit in fine iod. ut **בְּלִי** idest non, secundo Regum primo. Clypeus Saul quasi non esset vncutus oleo. Rursus idem assumit in principio mem. ut **מְבָלִי** idest non uel sine. Iob quarto. Tigris periit, eo quod non haberet p^redam. inde **לְבָלִתִי** tantum modo. ut. non. p^reter. ut Leuitici. xx. & **מְבָלִעִי** et **מְבָלִתִי** et cetera que negationem nisi. p^reter. sine. significant. ut psalmo. xvij. Quoniam quis deus p^rter dominū. aut quis deus p^rter deū nostrū.

LIBER

בְּלַע Malum.iniquū.ut ps.xli.Verbum iniquum constituerunt aduersum me.inde nomē dēmonis qui est pater oīs mali .ut Nahū.i. Etnō adiūciet ultra ut pertrāseat in te belial.vnde q̄ ex patre diabolo sunt dicunt filij belial.ut Iudicum.xix.Venerūt uiri ciuitatis illius filij belial.chaldaica trāslatio exponit filios malicie .quidā hebr̄goꝝ compositū arbitranꝝ a **בְּלִי** et **רַע** qđ mentē nostrā nō pati ferri sursū.

בְּלָה Permiscuit.cōfudit.ut Geñ.xi.Quiā ibi cōfusum est labiū uniuersē terrē.quod hebraice legit̄.Quiā ibi permiscuit seu cōfudit dñs labiū uniuersē terrē.& cōuersione ultime l̄ḡ in he aspirationē,ponit in eodē ca.paulo superius **גְּבָרָה** i.cōfundamus ibi lingua eorum. inde uolūt deriuare **בְּלָה** i.permixta.qđ Hiero.cōspersum traduxit Leuitici.ij.Similē cōspersē oleo et absq̄z fermēto.uerbū hoc tinctores inficere dicūt.inde **תְּבָלָה** i.confusio.scelus.ut Leuitici.xx.Si quis dormierit cū nuru sua,uterq̄z moriatur.quia scelus operati sunt. inde **תְּבָלָה** idest macula oculi.quā Hieronymus albuginem nominauit,Leuitici.xxi.Si albuginē habēs in oculo.dictū sic a **בְּלָבָל** idest confusione pupille in oculo.a quo etiam **בְּבָל** Babylonia dicta est quasi balbel.inde.

בְּלֵי Stramentum iumentorum ex diuersis mixtum fæno et palea et quisquiliis.a cōfusione siue mixtione diuersorum sic dictum .quod Hiero.migma grēce,nō inueniēs latīnū,a mixtura uocauit .Iсаie.xxx Cōmixtum migma comedent sicut in area uentilatum est.

בְּלָג Contentus est.perstitit firme.ualuit.roboratus est.et confortatus.quanquā Hieronymus tormenta doloris esse uoluit.Iob.ix.Cum dixerō nequaquam ita loquar.commuto faciem meam,et dolore torqueor.ubi ponit **אֲבָלִיָּה** quod hebrei exponunt,Si dixerō obliuiscar querele meę,dimittam iram meam et confortabor.

PRIMVS

בְּלַה Inueterauit, detritum est, computruit, ut Deuteronomij, xxix

Non sunt attrita vestimenta vestra, nec calciamenta pedum uestrorum
vetustate consumpta sunt, inde **בְּלַה** idest vetula.

בְּלָה Terror, stupor, turbatio subita, ut Isaię, xvij. In tempore
vesperę et ecce turbatio uel stupefactio, sicut **בְּחַלֵּה** de quo supe-
rius dictum est.

בְּלַט Paulatim, clam, ut, i, Regū, xvij. Loquimini ad Dauid clam,

בְּלָם Coartauit, clausit, obturauit, cōstrinxit, refrenauit, ut ps. xxxij
In camo et freno maxillas eorum constringe, idest ad constringendū
seu coartandum, sic enim legitur **לְבָלָם**

בְּלֶס Scrutatus est, quesiuit, Hieronymus traduxit in propheta
Amos vellicauit, ut Amos sept̄o. Sed armentarius ego sum uellicans
sycomoros, idem postea exposuit in commentariis Amos strinxit, sed
apud hebreos hoc uerbum significat legere hoc est colligere fructus
siue bacas, testante Dauid Kimhi in suis commentariis hebraicis super
Amos prophetam.

בְּלָע Ingurgitauit, deglutiuit, deuorauit, ut Exodi sept̄o. Sed deuo-
rauit uirga Aaron uirgas eorum, inde nomen uerbale **בְּלָע** quod

Hieronymus in quotidiane lectionis nostrę psalterio traduxit precipi-
tatio, licet septuaginta melius catapontismos hoc est demersio seu
proprie ingurgitatio siue absorptio, psalmo, lij. Dilexisti omnia uer-
ba precipitationis lingua dolosa, Greci autem, Dilexisti omnia uerba
absorptionis linguam dolosam. Quod idem sanctus Hieronymus
eūdem uersum iustius de hebraica ueritate trāfferens sic interpretat.
Dilexisti omnia uerba ad deuorandum linguam dolosam.

בְּלָע Fortificatum per dagges significat destruxit, perdidit, corru-
pit, oppressit, quem punctum multi non considerantes exponunt

LIBER

superius uerbum pro isto. ut et septuaginta quoque fecerunt. Abacuk primo. Quare non aspicis super contemptores tacebis cum deuoraue rit impius iustiorem se. Et nos legimus. Quare non respicis super inique agentes & taces deuorante impio iustiorem se. vbi ambe tradla tiones non consyderauerunt punctum dagges. Sed Hieronymus gnauiter in commentariis hoc uerbum exponit dicets. Cur pateris ab impio Nabuchodonosor iustum opprimi Israel. Clarius intelliges Threnorum secundo significatum eius. Pr&ecipit dominus nec pepercit. pro destruxit & perdidit.

בָּלָעִי Nisi. absque. preter. excepto. ut Gen esis decimoquarto. Exceptis iudes quae comederunt iuuenes. & assumit in principio mem. ut psalmo decimoctauo. Quis deus preter dominum.

בָּלָק Deuastauit. destruxit. lacerauit. ut Nahum secundo. Dissipa ta est & scissa & dilacerata.

בָּלָתִי Nisi. preter. ut Numeri undecimo. Nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi man uel preter man. aliquando ultimum iod non est de subst&atia dictionis. sed pronome prime personae significat. ut Osee decimotertio. Et deu abscue me nescies. & saluator non est preter me. vbi etiam h&ec dictio **זְהֹתֶרֶת** synonymous ponitur de qua par erit iudicium. et pene in omnibus **בָּלָתִי** significant preter. exceptis admodu paucis locis ubi pro non uel ne accipitur. ut Isai*ē* decimoquarto. Cendentem populos in indignatione plaga insanabili. i. pro nō cessante. & Isai*ē* decimo. Ne incuruemini sub uinculo. & tunc recipit in principio mem uel lamed sicut supra ostendimus.

בָּמָה Locus eminens. aliquid excelsum. ut psalmo decimoctauo. Et super excelsa statuēs me. inde ab altitudine altare dicitur. ut tertio Regum tertio. Illud quippe erat excelsum maximum Mille hostias holocaustum obtulit Salomon super altare illud.

בָּנָה Aedificauit. ut psal. cij. Quia edificauit dominus Sion. et con-

PRIMVS

בְּגִתִּי iugatur defectiue. ut. iij. Regum. viij. Aedificans edificauit domum habitaculum tuum. de hoc faciunt hebreorum grammatici mentionem in capitulo de ijs que in fine deficiunt.

בְּנֵי Structura. edificium. ut Ezechielis. xl. Et mensus est latitudinem edificij calamo uno. altitudinem quoque calamo uno. & capitur in grammatica hebreorum pro coniugatione.

בָּן Filius. ut Exodi secundo. Que concepit et peperit filium. Et plura liter **בְּנִים** ut Iob primo. Natique sunt ei septem filii. inde **בַּת** filia. ut ps. cxxxviij. Filia Babylonis misera. et pluraliter **בְּנֹת** ut Iob superiori loco. Et tres filias. dicitur etiam **בַּת** pupilla oculi. ut ps. xvi. Custodi me ut pupillam oculi. Quomodo autem hoc uocabulum significas filios vel filias reperiat diuersis in locis legere posthac poteris in amplioribus grammaticis.

בָּסֶר Vua acerba. ut Hieremie. xxxi. Patres comederunt vuam acerbam et dentes filiorum obstupuerunt. potest etiam significare quilibet fructum immaturum.

בָּעֵת Petuit. quesiuit. rogauit. ut Isaie. xxi. Si queritis querite conuentimi et uenite. et Isaie. xxx. Et requisita in muro excuso.

בָּעֵת Fecit proiicere ampullas. a feruendo dictum secundum Dauid Kimhi in comentariis Isaie. eo quod aqua feruens tales fungos seu uescicas proiiciat. vnde Hiero. ardere interpretatus est Isaie. Ixij. Sicut exustio igni tabesceret. aquae arderet igni. inde uenit **אֲבֻבְרֹוֹת** ideiampullae uel inflationes. pustule. vesice. ut Exodi. ix. Erunt enim in hominibus et iumentis ulcera et uesice.

בָּעֵט Recalcitrauit. ut Deuteronomij. xxxij. Incrassatus est dilectus & recalcaruit.

בָּעֵל Rem cum muliere habuit. coiuit. subagitauit. maritauit. subiugauit. domi-

LIBER

natus est. subiugauit. Hieronymus honeste traduxit habuit mulierē. vt Deute. xxiiij. Si acceperit homo uxorem et habuerit eam. & eiusdē libri ca. xxi. uariando traduxit pro dormire cū ea. Et postea intrabis ad eam dormiesq; cum illa. & hoc modo omne qđ p̄eminet & ante stat seu subiectū aliquid habet dicit **בָּעֵל** author, magister, dominus maritus. Exodi. xxi. Si habēs uxorem et uxor egredieſ simul. pro quo hebrei legunt. Si maritus uxor is est et exhibit uxor eius secum. Significat magistrum. ut Gen. xlix. Inuidetur intq; ei habentes iacula .i. periti sagittarij hoc est magistri balistar̄. Significat dominū seu principem. Leuitici. xxi. Sed ne in principe populi sui contaminabit. Deriuata lectione cognoscet. ut est **בָּעֵל בָּעֵל בָּעֵלַת**; et cetera. Deuterono. xxij. Si dormierit uir cū uxore alterius pro maritata marito.

בָּעֵר Combustus est. arsit. Numeri. xi. Vocavitq; nomē loci illius incensio. eo quod succensus fuisset cōtra eos ignis domini. et ps. xvij. Et carbones succensi sunt ab eo. & Exodi. iiij. Et uidebat quod rubus arderet. et sequitur infra. Quare non comburatur rubus. Isaię primo. Et succendetur utrumq; simul.

בָּעֵר Tulit. ut Deuteronomij. xxij. Et auferes malum de medio tui. & eiusdem. xxvi. Attuli quod sanctificatū est de domo mea. & sequit̄ Nec separauī ea in qualibet imūdicia. ecce idē uerbū trāstulit sepaui.

בָּעֵר Ardor. succensio. Isaię. iiiij. In spiritu iudicij et spiritu ardoris. hebrei exponunt destructionem. deuastationē. et exterminationem.

בָּעֵר Consumpsit. molestauit. lēgit. depastus est. eruit. ut Exodi. xxij. Si lēserit quispiam agrum uel uineam.

בָּעֵר Iumentum. ut loco supra citato. Exodi. xxij. Et dimiserit iumentum suum ut depascatur aliena. duo uocabula disces hac allegatione.

בָּעֵר Desipuit. insaniuit. infatuatus est. ut Jeremię. x. Pariter insipientes & stulti probabuntur. fortasse à iumento seu bruto superiori di

PRIMVS

ctum, quia stultus bruto similis est, inde **בָּעֵז** stultus, insipiens, fa-
tuous, psalmo, xcij. Intelligite insipiētes ī populo, & psalmo, xcij. Vir
insipiens non cognoscet.

בָּעֵת Terruit. stupefecit. Isaie .xxi. Emarcuit cor meum, tenebre
stupefecerunt me.

בָּצָץ בָּצָץ בָּצָץ Lutum.argilla.ut Ieremie. xxxvij. Demerse-
runt te in coeno, et in lubrico pedes tuos. lubricum pro luto ponitur.

בצ'ל Cepe.ut Numeri.xi.Porriq; & cepe et allia.

יעזב Profuit. ut Gen. xxxviij. Quid prodest si occiderimus fratrem nostrum. id est que cupiditas siue licentia in malum. Nota quod significant hec et inde deriuata iniuriam. fraudem. calumniā. et auariciam. vt Exodi. xviij. Et qui oderint auariciam.

יְהִי Compleuit.perfecit.ut threnor.ij. Compleuit sermonē suū
quem præceperat a diebus antiquis.

יְתַבֵּעַ Percussit.vulnerauit.incidit.fidit a findo.ut Amos.ix.pro eo quod nos legimus, auaricia enim in capite omnium. hebrei legunt. Et vulnerabit eos in capite omnes. uel secundū Dauid Kimhī in cōmentariis hebraicis super duodecim minores. & incidit seu percussit caput omnium. quod septuaginta melius expresserunt, sic scribentes. vt dissecaret in capitibus omnium.

בצק Paſta. maſſa parata ad coquendū panem. ut Exodi duodecīo.
Tulit igitur populus conſpersam farinam.

בָּצָק Tumuit.Hieronymus traduxit subtritus est.Deutero.vij.Et
pes tuus non est subtritus.hebraice.pes tuus nunquam tumuit.

בָּצָר Incidit arbores.vindemiauit.ut Deuterono.uicesimoquarto,
Si uindemiaueris uineam tuam.

בָּצָר Muniuit ut Numeri. xxxij. Paruuli nostri et quicquid habere possumus erunt in urbibus munitis.

LIBER

בִּצְוֹר Firmus, fortis, munitus, ut Numeri. xij. Sed cultores fortissimos habet, & urbes grandes atq; muratas.

בִּצְרוֹן Munitio, fortificatio murorum. Zacharie. ix. Conuerti mini ad munitionem.

בָּצֵר Destituit, uitauit, prohibitus est, ut Geñ. xi. Nec desistent a cogitationibus suis donec eas opere compleant.

בָּצָר Aurum. Job. xxij. pro eo quod nos legimus. Dabit pro terra silicem &c. hebreor; magistri traducunt sic. Et reponet pro puluere aur; et in petra fluiuor; ophir, hoc est aurū obrizū. & plr; **בָּצָרים** Vacuauit, destruxit, vastauit. Nahum. iij. Quia vastatores dissipauerunt eos.

בְּקֻבַּק Vas testaceum quasi gutturnum, a sono nomen accipiens cum in aquam mergitur. quod Hieronymus lagunculam traduxit. Ieremiæ. xix. Vade & accipe lagunculam.

בְּקַע Fidit, rupit, scidit, diuisit, dissecut, ut Amos. i. Eo qd dissecut pregnates Galaad. Isaiæ. lviij. Tunc erupet quasi mane lumen tuū.

בְּקַעַת Planicies, vallis, campus. Geñ. xi. Inuenierūt campū in terra Senaar. et Deu. viij. In cuius cāpis et mōtibus erūptū fluiuor; abyssi.

בְּקַעַת Semissis uel dimidium pondus. ut Exodi. xxxvij. vbi nos legimus. oblatū est autem ab ijs qui transierūt. ibi veritas hebraica testāte Nicolao de lyra sīchabet. Dimidius sīlus per singula capita.

בְּקַר Quesiuit, explorauit. ut Leuitici. xij. Sin autem post emundationem rursus creuerit macula in cute, non queret amplius.

בְּקַר Mane. ut Geñ. i. Et factum est uespere et mane dies unus. & pluraliter **בְּקָרִים** ut Isaiæ. xxxij. Esto brachium nostrū in mane. dictum fortasse a querendo. nam incipiūs res qrere cū mane luceſcit.

בְּקַר Vacca siue bos. ut Genesis. xij. Fueruntq; ei oues & boues.

PRIMVS

et pluraliter בְּקָרִים vacce. quod Hieronymus traduxit bubali.

Amos. vi. Aut arari potest in bubalis. inde בְּקָר armentarius. ut Amos septimo. Sed armentarius ego sum.

בְּקַשׁ Quesiuit. ut Canticorum quinto. Quesiui et non inueni illū.

בָּרֶךְ Mundus. purus. ut ps. xxij. Innocens manibus et mudo corde.

inde puritas בָּרֶךְ ps. xvij. Et secundū puritatem manū mear̄. alias mundiciē. significat etiam בָּרֶךְ electus. ut eodē ps. Et cum electo ele-

ctus eris. Item significat foris. ut Iob. xxxix. secundū hebreos. vbi nos legimus. & pergunt ad pastū. ibi Iudeor̄ magistri interpretant̄ sic. & pergunt foras. uel cornupetunt foris. Item בָּרֶךְ filius. ut Proverbio.

xxxii. vbi nos legimus. Quid electe mi quid electe uteri mei. quid electe uotorū meorum. ibi hebrei legunt. quid fili mi. quid fili uteri mei. quid fili uotorum meor̄. Item significat triticū. ut Gen. xlvi. Et totidē asinas triticum in itinere. panesq; portātes. cuius instar sic exponetur versus psalmi. lxxij. vbi p eo quod legimus. erit firmamentū in terra. legunt hebrei frumentū. nam teste Burgense. translatio secundum hebraicā ueritatē talis est. Erit placenta frumenti in terra. ergo conclusionem huius uocabuli cum sententia S. Hieronymi faciamus. qui in apologetico contra Rufinū pammachio sic scribit. Bar apud hebreos diuersa significat. dicit enim et filius. ut est istud. Bar iona filius colubē. & Bartolomeus filius Ptolomei. et Barchineus. et Barchiseus. et Barrabas. Triticū quoq; et spinarū fasciculus. et electus. ac purus. Hęc idē Hieronymus.

בָּרֵךְ Secreuit. elegit. clarificauit. inde dicit id quod scribit primo Paralippo. xvi. Et posteum heman et Idithun et reliquos electos. hoc est preclaros. & uidetur multis uerbum primituum esse precedētis.

בָּרָא Finxit. creauit. Gen. i. In principio creauit deus celū et terram.

בָּרָא Succidit uel excidit. eruit. ut Iosue. xvij. Ascende in syluam & succide tibi spacia. & paulo inferius. Succides tibi atq; purgabis ad habitandum spacia.

בָּרִיאָה Res noua que prius non fuit. quam nos creaturam uoca-

LIBER

mus. ut Numeri. xvi. Sin autem nouam rem fecerit dominus.

בריא Firmus. sanus. pinguis. crassus. ut Iudicū. iij. Erat autē Eglon vir crassus nimis. deriuata legēdo inuenies. & sepe per defectū aleph in fine he inuenies **בריה** ut Ezechielis. xxxiiij. Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue et macilentum.

ברבור Gallinaceus. uel auis altilis. ut. iij. Regū. iiij Excepta uenatione ceruorum caprearum atq; bubalorum. et auium altilium. vbi ponitur **ברבירים אבוסים** id est altilium saginatorum in stabulis. hoc est stabulantium.

ברר Grando. ut Exodi. ix. Ecce pluam cras hac ipsa hora grandinē multam nimiris. inde uerbum **ברר** prima camez. secunda patha.

בררים Respersi punctis seu maculis. ut Genesis. xxxi. Varios macculosos atq; respersos.

ברה Elegit. ut primo Regum. xvij. Eligite ex uobis uirum.

ברח Pransus est. comedit. ij. Regū. xiij. Comedam de manu eius. Inde deriuata nomina uerbalia ps. Ixix. Et dederunt in escam meā fel. et. ij. Regū. xiij. Infer cibū in conclaui. et uescar de manu tua. putat ex hoc intelligi uerisiculū Geñ. xlviij. Eratq; uernū tempus. vbi secundū hebraicam ueritatem legēdum est (cum iam esset quasi pascuus ager) quam certe parenthesim circumloquendo aliis uerbis expressit interpres dicens. Erat enim vernum tempus.

ברל Ferrum. psalmo. cv. Ferrum pertransiit animam eius.

ברת Fugit. ut secundo Regum. xiij. Porro Absolom fugiēs abiit.

Item contignauit. clausit. ut infra.

ברית Repagulum. hastile. tignū. vectis. ut Exodi. xxvi. pro eo qđ nos legimus. & eiusdem numeri ad occidentalem plagā. et sequit. qui mittent per medias tabulas. hebraica ueritas sicut habet. Et tignus transiens in medio tabularū contignans a termino ad terminū. significat et seram uel repagulū. ut Job. xxxvij. Et posui uectē. i. repagulū et ostia.

PRIMVS

בְּרֵךְ Benedixit, ut ps. cxvij. Benedictus qui uenit in nomine domini. Be-

nediximus uobis de domo domini. Item salutauit, ut Genesis. xlviij. Qui benedicēs illi, pro quo hebraica ueritas habet. Et salutauit Iacob Pha-
raonem. Item flexit genua, ut ps. xcv. secundū hebraicam ueritatem.
venite adoremus. curuemur. flectamus genua. & Gen. xxiiij. Cumqz
camelos fecisset accumbere.

בְּרַכְתָּה Blasphemauit, increpauit, reprehendit, maledixit, ut. iij. Regū

xxi, pro eo quod nos legimus. Benedixit Nabothe deū et regē, quam obrem eduxerūt eum extra ciuitatē, et lapidibus interfecerūt. hebrei trāfferūt sic, blasphemauit. & chaldaica trāslatio Ionathē hēt

גְּרִידָה idest contempsit. vnde Lyra exponit benedixit .i. maledixit. sic Job. ij.

Benedic deo, et morere. hebrei exponunt. increpa et reprehēde deū.

בְּרַבָּה Munus. donum. Genesis. xxxiij. Et suscipe benedictionem

quam attuli tibi. idest suscipe munus quod allatum est tibi.

בְּרַבִּים uel **בְּרַבְתִּים** Genua. ut Deuteronomij. xxvij. Percutiat te

dominus ulcere pessimo in genibus et in suris.

בְּרַבָּה Fons. viuarium. stagnum. piscina. ut Canticorum septimo.

Oculi tui sicut piscine in helebon.

בְּרַמָּה Vestis cuiusdā prēciosissimē genus. alij putāt esse scriniolum prēciosor̄ iocaliū. Hiero. traduxit gazā prēciosam. Ezech. xxvij. Ipsi negociatores tui multiphariam inuolucris hiacynthi et polymitorū gazarūc̄ prēciosar̄. vbi septuagīta interptati sunt thesauros electos.

בְּרַקְתָּה Resplendentia. fulgur. coruscatio. scintillatio .ij. Regum. xxij.

Misit sagittas suas et dissipauit eos, fulgur et consumpsit eos. Significat et lapidem eiuscmodi.

בְּרַקְנִים Spinarum quedā species, quas trāslatio nostra tribulos vocauit. Iudicum. viij. Et cum reuersus fvero uictor in pace conteram carnes uestras cum spinis tribulisc̄ deserti.

בְּרַשְׁתָּה Arbor quedam ex qua fiunt iacula. Hieronymus traduxit.

abietem, alij cedrū. Isaię. lv. pro saliuncula ascendet abies. & eiusdem lx. abies & buxus & pinus simul.

LIBER

ברושים Missilia.lanceæ.tela.iacula.sagittæ.quoniam eç hastæ ex arbore prius nominata, propter ipsius proceritatē fiunt.Hiero . autē agitatores traduxit . et translatio.lxx.exposuit equites.Nahū.ij. Et agitatores consopiti sunt.lxx.sic . et equites timuerunt in exercitibus.volumuerunt enim pro uirili sua imitari chaldaicā translationē Ionathę . qui excelsos et magnates exponit . et exercituū magistros . et Ioseph kimhi putauit ita eos appellari a pceritate arboris siue cedri seu abietis . teste filio suo i comētariiis sup̄ duodecī.ego lāceatos seu balistarios dicerē.
ברת Cypressus.Canti.i.Tigna domorum nostrarum cedrina laquearia nostra cupressina.

ברית Fœdus.pactum.ut Ieremię .xxxix.Ecce dies uenient dicit dñs Et feriam domui Israel et domui Iuda fœdus nouum . non secundum pactum.ecce idem uocabulum dupliciter traduxit.

בשָׁל Maturauit .ut Ioeлиis.ij.Mittite falces q̄niā maturauit messis.

בשָׁל Coxit .ut Exodi.xij.Non comedetis ex eo crudū quid nec costum aqua .et Ezechieł.xxiiij .et discocta sunt ossa illius in medio eius.

בשָׁם Suavis odor.aroma .ut Isaię.ij.Et erit pro suauī odore fetor . et cum sex pūctis aromaticū .ut Exodi.xxx.Sume tibi aromata primæ myrrę . et cīnamomi aromatici .itē et calami aromatici .ita enī legēdū est .& Canticorum.v.Messui myrrham meam cum aromate meo.

בשָׁס Onerauit .oppressit .graauauit .Hieronymus īterpretatus est diripuit .Amos.v.Iccirco pro eo quod diripiebatis pauperem ubi ponitur intelligentes de principib⁹ et iudicib⁹ .authoritatē allegatam .Rabi Ioseph kimhi putat sin literam pro samech positam .ut alias s̄epe vide supra in **בּוֹסֶבֶם**

בשָׁר Caro.ps.cxlv.Et benedicat omnis caro nomini sancto eius.

בשָׁר Annunciauit .euangelisauit .ut Isaię.ij.Quam pulchri super

PRIMVS

montes pedes annunciantis et predictis pacem, annuntiatis bonū,
ybi ponitur nomen eius **מַבְשֵׁר** euangelista, nūcius, qui barbari-
ce ambassator dicitur, inde **בְּשָׂרֶה** Prēmū uel merces pro nū
cio relato, vt. ij. Regū. iiij. Cui oportebat me mercedē dare p nuncio.
בְּתָה Inanis, deserta, vastata, ut. Isaie, v. Et ponam eam desertam.
בְּתָה Est mensura liquidorū, quam Hieronymus alludens uocabulo
bathum traduxit Ezechielis, xlv. Statera iusta, et ephi iustū, et bathus
iustus erit uobis.

בְּתָרָה Virgo, ut Geñ. xxiiij. uirgoq; pulcherrima īcognita uiro.
& pluraliter **בְּתָרוֹת** ut Amos, viij. In die illa deficien tui gines
pulchrę, nam pluralia masculini generis **בְּתָרָלִים** et **בְּתָרָלִי** gnificant integritates seu signa uirginitatis, ut Deutero, xxij. dicens.
nō inueni filiam tuam uirginem, pro eo quod legere deberemus. Nō
inueni in filia tua incorruptiones siue integritates, et hęc sunt signa
virginitatis filiae meae.

בְּתָק Perfodit, interfecit, trucidauit, Ezechiel, xvi. Et trucidabunt
te gladiis suis.

בְּתָר Seperauit, partitus est, diuisit, ut Geñ. xv. aues aut nō diuisit.

בְּתָר Pars, diuisio, separatio, portio siue partitio, ut Geñ. xv, ubi
supra, et utrasq; partes contra se altrinsecus posuit, & Canticorū. ij.
Similis esto dilecte mi capre᷑ hinnuloc᷑ ceruorū super mōtes bether.
vbi quidam ignari scriptores posuerunt, l. pro. r. bethel, sed hebrei
legunt super montes partitionis seu separationis,

LIBER

גָּבָר

גָּבָר יְהוָה

Ectum. ut ps. cij. Et factus sum sicut passer solitarius in tecto.
t & declinat heteroclite secundum genus foeminiū plu-
raliter גָּבָר ut Sophonię primo. & eos qui adorāt super גָּבָר
tecta militiam celi.

גָּבָר Elatus est. eleuatus est et exaltatus. dominatus est. et gloriose גָּבָר

magnificatus est. neutraliter. ut Exodi. xv. Cātemus domino. gloriose
enim magnificatus est. quod uerbum e uerbo legitur. Superbiendo
superbiuit. seu dominando dominatus est. & Isaię. xvi. significat arro-
gantiam et superbiam. ut Audiūmus superbiam Moab. superbis est
valde. superbia eius et arrogantia eius &c. inde גָּבָר גָּבָר .

גָּבָר Eo uocabulo Hieronymus in cōmentariis super duodecimi
dicit significari fremitū et sonitū aquę decurrentis. Zacharię. xi. vbi
translatio. lxx. dicit. Vox rugientium leonum quia afflictus fremitus
Iordanis. sed rectius nostra sic legitur. vox rugitus leonum quia uasta
ta est superbia Iordanis. quod etiā testatur chaldaica translatio Iona
thę. qui exponit altitudo Iordanis.

גָּבָר Luit. redemit. ut Isaię. xlviij. Dicite redemit dñs seruum suum
Iacob. inde גָּבָר & גָּבָר & multa alia deriuata inuenies Le-
uitici. xxv. Luitionem et redemptionem et liberationem significatię.
Item significat foedare. inquinare. deturpare. obscurare. ut Iob. iiij. Ob-
scurent eum tenebre & umbra mortis. Item etiā polluere. ut Danielis
primo. Proposuit autem Daniel in corde suo ne pollueretur.

גָּבָר Cacumē. dorsum. altitudo. summitas. ut ps. cxxix. Supra dorsum גָּבָר

meū fabricauerūt peccatores. Itē significat supcilium. Leui. xiiij. et die
vij. radet capillos capitū. barbāq̄ et supcilia. et qñq̄ addit̄ nun l̄ra. ut
ps. lxvij. vbi nos legimus. Mōs coagulatus. ibi Hiero. in psalterio de
hebraica ueritate rectius traduxit mōs excelsus. quidā econtrario ex-
ponūt hūilis mōs et colliculosus. i. gibberosus. et sic deriuat̄ a sequēti.

גָּבָר Gibbus seu gibberosus. tractū fortassis a dorsi altitudine. sic enī גָּבָר

Hiero. traduxit Le. xxi. si fracto pede. si māu. si gibbus. si lippus. quāq̄
thargū Hierosolymitanū itelligat hoc uocabulū de is q̄bus in utroq̄
oculor̄ sinu supcilioꝝ pili ex crescūt. qđ nūc cōit̄ sequunt̄ Iudei expo-

PRIMVS

nentes eandem dictiōnē de homine cuius oculi supercilia obnubūt atq; condensant, quem ego dicerem superciliosum.

גְּבָא Fouea. cisterna. palus. et omnis aquarum conseruatio. ut Isaie xxx. Aut hauriatur parum aquæ de fouea. hoc est de cisterna. sic enim

Onkelus chaldeus in sua translatione pro **בָּרֶר** hebraico uocabulo ponit **גְּבוֹא** nomen chaldaicum, Genesim tricesimo septimo.

גְּבָה Superbiuit. exaltatus est. tumuit. ps. cxxxii. Domine non est ex altatum cor meum neq; elati sunt oculi mei. vbi quādoq; he aspiratio mutatur in aleph. inde superbis. ps. ci. Superbo oculo et insatiabili. in alia etiam coniugationis forma inuenies hoc uerbum in Abdia. Si exaltatus fueris ut aquila. quod exponunt quidam magistri iudeorum transitiue. si exaltaueris suple nidum tuum. alijs neutraliter seu intransitiue. ut hic. et in alia q; forma ps. cxiiij. Qui in altis habitat. ubi iod finale superfluum est. ut sepe alias

גְּבָה Altitudo. ps. cij. Quoniam secundum altitudinē celi a terra.

גְּבָחָה Caluus. depilatus. ut Leuitici. xiij. Vir de cuius capite capilli fluunt, caluus et mundus est. Inde **גְּבָחָה** id est caluicies seu alopecia. ut eodem loco.

גְּבָל Limes. terminus. finis. regio. Deuterono .xix. Non assumes seu transfferas terminos proximi tui. et sequitur uerbū inde deriuatū.

גְּבָל Limitauit. terminauit. diffiniuit regionem agrorum. ut eodē loco supra citato. Quos fixerunt priores.

גְּבָדָה Caseus. ut Iob. x. Nōne sicut lac mullisti me, et sicut caseum me coagulasti.

גְּבָעַ Collis. ut Zacharię. xiij. De colle Remmon ad austrum Ierusalem. & quādoq; cataparagogen assumit in fine he aspirationem. ut Jeremię. l. De monte in collem transferunt.

מִגְבָּעַת Pilius. galerus. tiara. Exodi. xxvij. Et baltheos ac tiaras in gloriam & decorum.

LIBER

אַבְנֵל Folliculus lini. Exodi. ix. Et linū iam folliculos germinaret. *yaal*

ponitur enim illic uerbale **אַבְנָוֶל**

גְּבִיעַ Calix. poculum. scyphus. ut Geñ. xlīij. Scyphum autem meū
scyphum argenteum pone in ore sacci iunioris. nam verū id est obeli-
sco debet confodi. quod nos legimus. et precium quod dedit tritici. &
Exodi. xxv. Tres scyphi quasi in nucis modum per calamos singulos.

גְּבָר Preualuit. viguit. robustus fuit. vires coepit. nos legimus cor-
roborauit. psalmo. cīj. Corroborauit misericordiā suā super timētes.
sed Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate melius transtulit.
Confortata est misericordia eius super timentes eum. id est cōualuit.
ita enim traduxit Geñ. xlīx. Benedictiones patris tui confortatę sunt.
Item Geñ. vij. Et aquę preualuerunt nimis super terram. inde nomen
substantiuum **גְּבֹרָה** quod robur. fortitudinem. virtutem. uires.
potentiam interpretant̄. ut. ij. Paralip. xx. In manu tua est fortitudo et
potentia. & ps. lxxxix. Si autē in potentatibus. In alia cōiugationis for-
ma reperimus **גְּבִיר** ps. xij. Linguam nostram magnificabimus. *gebir*

quod Hieronymus traduxit in psalterio de hebraica ueritate. linguā
nostram roboremus.

גְּבֹר Potens. fortis. robustus. ut Geñ. x. Ipse coepit esse potens in
terra. sequiturq;. & erat robustus uenator. ubi unum et idem uocabu-
lum mox aliter traduxit interpres. & Canticorum. ij. En lectulum Sa-
lomonis sexaginta fortis ambiunt ex fortissimis Israel. *gebur*

גְּבִיר Dominus. caput. superior. ut Genesis. xxvij. En dominum
tuum illum constitui. foemininum eius **גְּבִירָה** Imperatrix. domi-
na. regina. ut Hieremię. xij. Dic regi & dominatrici. *gebra*

גְּבָר Vir. a mascula uirtute et potestate supra mulierem. ut Prouer-
biorum tricesimo. Viam uiri in adulescentula. in alia forma ponitur
psalmo decimo octavo **גְּבָר** Et cum uiro innocentē innocens
eris. Cum tamen in eodem cantico quod scribitur secundo Re-
gebur

PRIMVS

gabur gum. xxij. ponatur **גָּבֻר** et cum robusto perfectus.

gabur **גָּבָר** Gallus gallinaceus. Isaiæ. xxij. Sicut asportatur gallus gallinaeus, ita enim se didicisse affirmat a suo preceptore Iudeo Hieronymus in commentariis.

gabim **גָּבִישׁ** Lapis preciosus. Iob. xxvij. vbi translatio nostra habet.

Excelsa et eminentia non cōmemorabuntur. ibi hebraica ueritas hos duos lapides prēciosissimos notat, qui in raro sunt usu, dices. Ramoth & gabim non cōmemorabuntur. nam comparatione eius hoc totum obelisco auferendum est. Error autem interpreti accidit hic, propter incuriam et negligentiam orthographie, quę multos sępe decepit. ut patet in uariis locis.

גְּנָבֶר Coriandrum. ut Numeri. xi. Erat aut̄ man quasi semē coriātri.

גְּנָבֶת Fortuna dea. ut Isaiæ. lxv. Qui disponitis fortunę mensam. Rabí Moyses cohen dicit, quod sit stella Iouis, et quod Iupiter in lingua Cedar idest arabica sic uoceat. et Rabí David Kimhi in cōmentariis Isaiæ exponit pro sydere,

גְּנָדָל **גְּנָדָר** Collegit exercitū, accinxit se ad prēlium. expediuit se. ut Gen.

xlix. Gad accinctus prēliabitur ante eum, et ipse accīgetur retrorsum. quem uersiculum Hieronymus in libro hebraicarum questionum sic transfert. Gad latrunculus latrocinabitur eum, et ipse latrocinabitur plantam, et tamen ibi Gedud exponit accinctus et expeditus. ego supplerem cohorte. ut. n. Regum. xxij. In te enim curram accīctus. quod similiſ Rabí Salomon gallus, in superiori loco exponit **חַלְבֵּן** idest expeditus. nos legimus eiusmodi milites latrunculos. ut quarto Regum uiceſimoquarto. Immisitq; ei dominus latrūculos chaldeorū & latrunculos syrię. et latrunculos moab, et latrūculos filiorū Ammon.

gedud **מִשְׁרִית** vbi semper ponitur **גְּרוּדִי** et Ionathas chaldeus exponit, tanquam expeditionem bellicam.

gedud **גְּדָר** Dilaniavit, dilacerauit. excoriauit, scalpsit. Ieremie. xlviij. Vscq; quo concideris.

LIBER

חֵדֶס Hedus. ut Geñ. xxxvij. Misit autem Iudas hedum caprarū per pastorem suum. & Iudicū. xv. Et attulit ei hedum de capris. & pluralit̄ declinat̄ utroq; genere. in masculino. ut Geñ. xxvij. Affer mihi duos hedos optimos. in foeminino. ut Cantico. primo. Et pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastorum.

כְּרוֹת Litora. ripæ. ut Iosue tertio. Iordanis autem ripas aluei sui tempore messis impleuerat.

מַגְנִיפָּקָה Magnificauit. magnus fuit. magnificatus est. ut ps. ciiij. Domine deus meus magnificatus es uehementer. & i. Paralip. xxix. Magnificauit ergo dominus Salomonem. & Geñ. xl. pro eo quod legimus vno tantum regni solio precedam te. verbum e uerbo sic legitur. tantummodo sedem magnificabo supra tuam uel supra te. sed potius que a facio latine componuntur. ea ueniunt hebraice a coniugatione graui. **מַגְנִיפָּקָה** qd ponit Ester. iij. Post hęc rex Asuerus exaltauit Aman. pro magnificauit. & Genesis. xxv. pro eo quod nostra translatio legit, quibus adultis. hebraica ueritas habet. & magnificati sunt pueri idest creuerunt. in eo & similibus semp seruat pūctus dagges. inde **מַגְנִיר** magnus. Exodi. xi. Fuitq; Moyses uir magnus ualde. oīa eiusmodi significant magnificantiā. honorē. pulchritudinem. staturam. fortitudinem et robur. Ezechieli. xvi. Et fornicata est cum filiis Aegypti uincis tuis magnarum carnium. ubi ponitur **מַגְנִיר**

מַגְנִיר Magnitudo uel magnum. substantiuū nomen. ut Deutero. v. Ecce ostendit nobis dñs deus noster maiestatem et magnitudinē suā. & quandoq; scribitur prima cū puncto surek. ut ps. ultimo. Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius. & quādoq; accipit he in fine cū surek in penultima. ut ps. cxlv. Et magnitudinis eius non est finis. Inuenies omnia inde deriuata supereminentiam significare qualitatis aut quantitatis.

מַגְנִיר Turris. Canti. iij. Sicut turris David collū tuū. & hetero-

PRIMVS

dite declinatur pluraliter masculine et foemine.

אַרְיָלִם Phylacteria uestium, seu funiculi in fimbriis. Deuterono. xxij. Funiculos in fimbriis facies.

פְּרֻעַ Fregit. abscidit. ps. lxxv. Et omnia cornua peccatorum cōfringam. & Ieremię. xlviij. abscidit est cornu moab.

גְּרֹת Cōtempsit. opprobrauit. blasphemauit. Sophonię. ij. Audiui opprobrium Moab, et blasphemias filiorum Ammon.

גָּרָר Circumscripsit. sepiuit. conclusit. circūedificauit. muro cinxit. threnoř. ij. Circūedificauit aduersum me. item cōclusit uias meas lapidibus. inde nomen **גָּרָר** Sepes. caula. maceria uel murus. ut Numeri. xxij. pro eo quod nos habemus. in angustiis duarū maceriarū. quibus uineę cingebant. hebrei legunt sepes hinc. et sepes inde. & repertur tam in masculino genere quā in foeminino. primū. ps. lxxx. ut quid destruxisti maceriā eius. secundū. ps. lxxxix. destruxisti omnes sepes eius. Significat hoc uocabulo apud logicos definitio. eo q̄ terminet & circumscribat rem definitam.

גְּרִישׁ Acerius manipularū siue frugū in aristis. ut Exodi. xxij. Si egressus ignis inuenierit spicas et comprehendenter aceruos frugum. **חַנָּה** Hic. ut Ezechieliſ. xlviij. Hic est terminus in quo possidebitis terram. et dicit loco **חַנָּה** secundum Rabi Kimhi in commentariis super Ezechiēlē. mutatione zain in gimel iuxta morē **אַטְבָּה** de cuius alphabeti arcana et eleganti practica plene tractatur in libro Ioseph Catonis qui inscribitur hortus nucum.

גְּרָה Medicatus est. sanauit. cessare fecit. depositus. soluit. ut Oſeq. v. Nec soluere poterit a uobis uinculū. quod septuaginta transtulerunt cessare faciet. et Ionathas chaldeus expōit. nō faciet quiescere a uobis flagellum.

גְּרָן Prostrauit. inclinatus ad terrā. pronus super uentre. ut. ij. Re-

LIBER

gum. xvij. Et pronus in terram posuit faciem suam inter genua sua.

נְאָז Intus seu medium. ut Iob. xxx. pro eo quod nos habemus. qui de conuallibus ista rapiētes. hebrei legūt. ab intra uel de intus expellēt. & assumit he in fine. ut Iob. xx. Eductus et egrediēs de uagina sua. pro eo quod trāsserri debuit. de interiori siue de intus seu de medio. nam vbi in hebraico ponitur מִתְוֹרֵד idest de medio. ibi translator chaldeus posuit מַגְרָב Numeri. xvi. Seperamini de medio congregatio-
nis. vide in eo loco Onkelum.

נְאָז Tergum. corpus. ut Isaig. l. Corpus meum dedi percutientibus. & transffertur dorsum Proverbior̄. x. Et uirga in dorso eius qui indiget corde. propter similitudinē pronūciationis vau et beth. ut supra. Sic Neemie nono. Et proiecerunt legem tuā post terga sua. & pluraliter habet גְּנִירֹת generis foemini. ut eodem ca. in fine. Et corporib⁹ nostris dominantur. quod rectius a גְּרִיה descendit. ut infra.

נְאָז Cauea. congregatio. ut Nahum. iiij. pro congregare. sicut con-
gregatio locustē.

נְאָז Locusta. amos. vij. Et ecce fector locustē. secūdū. lxx. bruchus.

נְאָז Latrocinatus est. Genesis. xl ix. Gad accinctus latrocinabit eū.
Idem quod גְּרֹר de quo supra tractauimus.

נְאָז Cadauer. corpus. ut Iudicum. xiiij. Nec tamē uoluit indicare
quod mel de corpore leonis assumpserat. forte a גְּרֹה tractū quod
assumpta he aspiratione a uocabulo נְאָז deducitur. similiter Danielis
x. Et corpus eius quasi chrysolithus. dictum quasi גְּרֹה.

נְאָז Volauit. Numeri. xi. pro eo quod nostra trāslatio habet. vetus
aut egrediēs a dño arreptas trās mare coturnices dedit. hebrei legūt.
Et spūs pfectus est a dño. et fecit uolare coturnices de mari. Et quāq;
sine vau in eo loco scribat, tamen in supplementū eius ponit camez.

נְאָז Educator. qui educit aliquid de potentia ad actum. Item protec-
tor. psalmo. lxxi. Tu es protector meus.

PRIMVS

אָתָּה Trusit.eduxit.extraxit.ps.xxij.quoniā tu es qui extraxisti me de uentre.et uerbū transitiuū secūdū.ut Iob.xl.quod influat Iordanis in os eius.idest qđ faciat extrahi iordanē in os eius.ubi ponit **בְּגִין**

quidā dicunt inde nomē accepisse fluuiū paradisi gehon,quod educit ad irrigandū hortū.quo nomē lacus etiā hierosolymitanus uocabat,qui Siloah dicit. Significat etiam gemere et anxiari.Micheg.iiij.Dole & satage pro ingemisce.ab eo fortasse quod etiam educit lachrymas.

גַּם Gens.natio.nam utrūq; super eodē uerbo ponit Deute.iiij.nec est alia natio tam grandis.Itē.quę enim est alia gens sic inclyta .hebrei nunc uocat eos qui nō sunt Israelite goiq;.i.ethnicos et gentiles.secundū quod loelis.i.dicit.Gens enim ascendit super terram meam. quod tamen Ionathas chaldeus traduxit populus.

גָּלֵל Exultauit.Isaie.lxv.Et exultabo in Ierusalē,et gaudabo in pplo meo.& aptius Prouer.xxiij.Exultat gaudio pater iusti.quāuis habeat trāslatio cōmunis.ps.xxij.Sperauit in dñō eripiat eū.et Hiero.confusit ad dñm.sed rectius.Exultauit sup dñm.Inde transitiuū alterum.ut Isaie predicto ca.Sed gaudebitis et exultabitis.inde **גָּלֵל** exultatio paulo post.Ecce ego creo Ierusalem exultationem.& reperiit per apocopen finalis aspirationis.Osee.ix.Noli letari Israel ad exultationem sicut populi.

גָּזָב Consumptus est.expirauit.interiit.obiit.Gen.xlix.Et obiit ap̄ positusq; est ad populū suū . et Numeri.xviij.Ecce cōsumpti sumus, omnes perimus.inde nomē **עֲבָדָה** laborās in extremis.ut ps.lxxxvij.Pauper sum ego et in laboribus a iuuentute . Quod Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate transfert erumnosus a iuuentute.hoc nos fatiscens.expirans.defessus.dehiscens exponere possumus.

גָּזָב Corpus.cadauer.et illa persona materialis quę singularē quęq; hominem circumdat.Exodi.xxi.pro eo quod translatio nostra habet Cum quali ueste intrauerit cum tali exeat.hebrei legunt . Si cum corpore suo intrauit,cum corpore suo exibit.& exponunt sic.Si in persona sua & nō cū altera persona intrauit , Quod Onkelus chaldeus ma

LIBER

gis sensum quam uerbū exprimens sic transfert. Si intravit solus, et tā solus exeat. Nicolaus de lyra putat hoc nomen pannum significare. nihil uero pro se allegat. Sed translatio chaldaica Ionathę proprietatē huius uocabuli nobis certe ostendit, pro cadauerere namq; seu corpo-re **נִפְנָא** ponit. ut primo Regum. xxxi. Et tulerunt cadauer Saul et cadauer filiorum eius. Et hebreorum magistri presentem dictionem usurpant comuniter p corpore in genere substantię. ut Rabbi Moyses Aegyptius in libro primo perplexorū in capitulo .xlix. vbi docet qd multa uerba dicuntur de creatore, ex quibus si uocabula nude intelligenter, alijs posset opinari qd creator esset **חַיָּת חַיָּה**. i. corpus uiuu.

גָּרָר Habitauit, tanquā aduena seu inquilinus. ps. xv. Domine quis habitabit in tabernaclo tuo. & Isaię. xvi. habitabut apd te pfugi mei. Significat etiā peregrinatus est. Gen. xxvi. & peregrinare i ea. vnde.

גָּרָר Peregrinus, aduena, inquilinus. Leuitici. xvij. Et de aduenis qui peregrinantur apud uos. & pluraliter **גָּרִים** Isaię. v. Aduenę come dent. inde alia deriuantur que habitationem, conuenticulum et habita culum significant. psalmo. lv. Quoniā nequicie in habitaculis eorū. quod exponunt in conuenticulis eorum.

גָּרָר Timuit. expauit. ueritus est. Job tertio. Et quod uerebar accidit mihi. inde **מָגָר** timor seu pauor. ut Ieremie sexto. Quoniam gladius inimici pauor in circuitu. sic legunt uersiculum hunc Deute. xxxij. Nisi iram inimicorum timerem. pro quo nos legimus. Sed propter iram inimicorum distuli. alij uero ab **אֶגְרָה** idest collectio ne sic legunt. Si non ira inimicorum collecta et aucta fuisset. diximus supra in aleph de hoc uocabulo.

גָּרָר Auxit. adduxit. congregauit. Habacuk primo. Traxit illud in sagena sua & congregauit in rete suum. Quicquid nostra translatio dicat uel etiā septuaginta. Ita namq; David Kimhi maximus apud hebreos uerborum criticus in suis commentariis super duodecim exponit. ad hunc modum quidam intelligunt Oseam decimo. Vaccas bethauen coluerunt habitatores Samarie. pro quo legunt timuerūt.

PRIMVS

aliij congregauerunt. aliij adduxerunt. Ionathas chaldeus, ascendere fecerunt. septuaginta morabantur. ego dicerē adduxerunt. qd cōuenit & historię & idiomati.

נָר Pullus animalis seu catulus. ut Geñ. xl ix. Catulus leonis Iuda. **מַגִּירָה** Horreum. et quilibet locus quo fruges reponuntur. Hie

ronymus proprietatem eius uocabuli sagacius et rationabilius inuestigauit. dices significare folliculum et thecā frumenti, in cōmentariis super duodecim. ubi legitur Haggei secundo. Nunquid iam semen in germine est. Septuaginta uero transtulerunt aream.

לְשׁ Gleba et luti portiuncula. Hieronymus traduxit sordes. Job viij. Induta est caro mea putredine et sordibus pulueris.

לְזֶן Totondit. Genesis. xxxi. Eo tempore ierat Laban ad tōdendas oues suas. & primo Regum. xxv. Audiui quod tōderent pastores tui greges tuos. & per apocopen ultime literę reperitur monosyllabum. Job primo. vbi legimus. & tonso capite. veritas habet. & totondit caput suum. Item Amos septimo. Post tonsionem regis.

גָּזָבָר Thesaurarius seu custos arce publicę. Ezre. viij. Omnibus custodibus arce publicę.

גָּזָה et **גָּזָה** Vellus. psalmo. lxxij. Descendit sicut pluua in uellus. & Iudicum sexto. Ponam hoc uellus lanę in area.

לְזִירָה Leuigatum. cęsum. rasum et politum. et dicitur de lapidibus primo Paralip. xxij. Ad cędendos lapides et poliēdos. Hiero. traduxit lapides quadros. threnorę. iiij. Conclusit uias meas lapidibus quadris.

לְזַלְלָה Rapuit. vi extorsit. p̄datus est. ut Leuitici. vi. vel uī aliquid extorserit. et sequitur. reddet omnia que per fraudē uoluit obtinere. ubi veritas hebraica habet. reddet p̄dam quam p̄datus est. aut quod per calumniam obtinuit &c.

לְזַלְלָה Pullus. quod Hieronymus traduxit columbam Geñ. xv. Turem quoq; et columbam. sed est etiam alterius speciei. ut Deutero. xxxij. Sicut aquila prouocans ad uolandum pullos suos.

לְזַלְלָה Eruca. vermis nascens in holeribus. Ioelis primo. Residuum eru-

LIBER

cē comedit locusta.

גַּת Radix.stirps.germen.propago.Isaiae.xi.Et egredietur uirga de radice Iesse.

מְלֵךְ Excidit.abscidit.incidit.ordinauit.disposuit.statuit.Habacuk.ij Abscindet de ouili pecus. ps.lxxxvij.Quotidiana lectio habet. et ipsi de manu tua repulsi sunt.sed rectius Hiero. in psalterio de hebraica veritate qui de manu tua abscisi sunt. et.iiij.Regū.vi.Cum uenissent ad Iordanem cedebat ligna.Inde nomē uerbale ut Geñ.xv.Et lampas ignis transiens inter diuisiones illas.vocabulū istud aliter transfertur threnoř.ij.Inundauerunt aquę super caput meū,dixi perj. quod hebrei exponunt predestinatus et ad id ordinatus sum.Est enim passiuū in hoc loco.& eiusdem.iiijDispositionem ad pulchritudinem retulit trāslator cū dixit sapphiro pulchriores. quod rectius interpretamur. Sapphirus dispositio eorum.sic Ester.ij.pro eo quod legimus.& que passura esset.hebraica ueritas habet.et quid dispositum seu ordinatū erat super eam.Similiter Leuitici.xvi.trāslator int̄pretatus est. Cūq; portauerit hircus om̄es iniuitates eorū in terram solitariam. hebrei exponunt in terram destinatam.scilicet ut fuerit a pontifice ordinatū. vel uerius in terram extra om̄iem hominum habitationem tanquam abscisam et despectam.

מָצָרָה Cunei. clavi. seu instrumenta quibus findunt ligna aut aliud robur.Hieronymus traduxit cultros.ij.Re.xij.diuisitq; cultris. quod Iudei dicunt pugionibus seu cuneis ferreis.alij uocant ferras.

מְלֵךְ Carbo.pruna.Prouer.xxv.prunas enī cōgregabis sup caput eius.gimel scribit per segol diuīsim legendo .ij.Regū.xxij.Carbones succēsi sunt ab eo.sed cōiunctim scribit per patha.ut eodem.carbones ignis.assumit quandoq; in fine thau fœmininum.

גַּחְןָה Venter.nos legimus pectus Leuitici.xi.qcquid super pectus graditur.et Genesis.ij.Super pectus tuū gradieris.sed Onkelus chaldeus ventrem magis proprie traduxit.cui assentimur.

מְלֵךְ Vallis.ut Isaiae.xl.om̄is uallis exaltabit.et inueniēt quoq; in foemino genere Zacharie.xiij.vallis magna ualde. pā nos legimus pre

PRIMVS

rupta grādi ualle reperiſt etiā ſine aleph. ut Iofuie. viij. Inter quā et eos uallis erat media. et habet pluralē numerē more foemino. ut Ezech. vi. mōtibus et collibus. rupibus et uallibus. et eiusdē. xxxv. In collibus tuis et in uallibus tuis **גִּיאוֹתִיךְ** et in hoc fit ſepius uariatio ipſius

iod. mō ante aleph mō post. ſuccedit nāq̄ loco he aspirationis quā uocabulū hoc ſibi qñq̄ assumit de q̄ in arte grāmatica tractat authores.

גִּירָ Nerus. ut Geñ. xxxij. Quā ob cauſam nō comedunt filij Israel

neruum qui emarcuit. et pluaraliter Iob. x. & neruis compiegisti me.

גִּירָ Baculus. funis. nerius. lorum. ut Ifaię quadragesimo octauio.

Nerius ferreus ceruix tua.

גִּילָ Par. coetaneus. coeuus. Danielis primo. Pre ceteris aduolescentibus coeuis ueſtris.

גִּיתָ Clausit. ut Neemie. vij. Cumq̄ adhuc aſſiſterent clauſe porte ſunt et oppilate. pro quo ueritas. claudant portas.

גִּירָ Crusta ex tunſis in puluerē lapidibus parieti pauimētoue apta. quidā uolūt ſignificare cementū ex calce quo parietes leuiganūt. de ijs minutulis et in puluerē redactis lapillis legit Ifaię. xxvij. & iſte oīſ fructus ut auferat p̄ctiū eius. cū posuerit oēs lapides altaris ſicut lapides cineris alliſos. Septuaginta ſic tranſtulerunt quando posuerit omnes lapides ararum contritos quaſi cinerem comminutum.

גִּלָּה Girauit. mouit. uoluit. rotauit. Geñ. xxix. et amoueamus lapidē de ore putei. et Geñ. xxij. ut deuoluat in nos calumniā. et ps. xxxvij. reuela dño uiā tuā. p̄ volue aut p̄ moue ad dñm uiā tuā. et exponūt reuela uel aperi. p̄ p̄t aliquas authoritates ubi ea ſignificatio bene q̄drat. ſed ea deriuant a **גִּילָ** ut infra patebit. ut ps. cxix. reuela ocl̄os meos et Nu. xxij. p̄tinus aperuit dñs ocl̄os Balaā. tñ ocl̄is etiā p̄t cōuenire ut moueāt et girēt. p̄ p̄t eorū rotūditatē et uolubilē motū. vñ **גִּלָּלָ** rotē uolubiles dicunt. qđ Hiero. a rotūditate tornatiles traduxit Can. v. manus meę tornatiles. alij dicūt rotē aureg. alio in loco interpretat círculi Elſer. i. Qui eburneis círculis inserti erāt. alij ſpheras trāfferūt.

LIBER

& quodlibet rotundū. vnde **גָּלַל** Sphera. circulus. rota. quo no-

mine celum uocat. ut ps. lxxviij. Vox tonitruī tui in rota. unde nomen
pprium Galgale. Iosue. x. & inuenit uerbū hoc quādoq; per simplex
luteodē. x. Io. voluite saxa ingētia ad os putei. et a uoluēdo **מַגְלָה**

מַגְלָה Volumen. libellus. epistola. scriptura. schedula. eo modo
quo solebāt antiqui chartas uoluere nō plicare. qui mos adhuc apud
orientales cernitur. Inde illud Zacharie. v. Et ecce uolumen uolans.

לְבָנָה Palea siue stercus. ut Ezechielis. iiiij. Et stercore quod egredit̄
de homine operies illud. Et Sophoniē primo pluraliter sic. Et corpo-
ra eorum sicut stercora.

לְבָנָה Idolum. dictum sic a fetore et abominatione. ut Deuterono-
xxix. Abominationes et sordes idest idola. uel dicitur a marmore niti-
do tanq; ebore, quod eo nomine uocatur unde fabricantur idola.

כָּרְנָלָת Craniū. testa capitis. caluaria. caput. ut Exodi. xvi. Gomor
per singula capita. cuius locum corrupto uocabulo pnunciamus gol-
gatha. uolētes dicere craniariū seu caluarię locum. quod rectius lege
remus golgaltha Matthei. xxvij. Et uenerunt in locū qui dicitur gol-
gatha. hebraice gulgolet. sed syriace gulgaltha.

אֲכָרִים Aceruus lapidum. Geñ. xxxi. Afferte lapides qui congregantes
fecerunt tumulum. & p̄l **אֲלֵיֶם** Osee. xiij. Altaria eorū quasi acerui.

אַלְוֹת Vortex. scaturigo seu eruptio fontis, ppter circuitū quem quasi
ebuliendo facit in girum. Canticor. iiiij. Fons signatus. & p̄l
fontes uel uortices. a uertendo girando et mouendo. que transserunt
a Hieronymo irrigationes seu irrigua Iosue. xv. et Iudicum. i. Dedit
itaq; ei Caleb irriguum superius et irriguum inferius. vnde scribitur
Amos. v. Et reuelabit q̄si aqua iudiciū. qđ hebrei exponunt. et abibit.

mouebit. deuolueſ ſicut aqua. a ybo **אַלְוֹת** qđ pūctus patha indicat.

אַלְמָנָה procellę. fluctus. et uoragineſ a circulis et globulis quibus ſe gi-

PRIMVS

rant.ut Iong.ij.Omnes gurgites tui et fluctus tui super me transierūt.

גָּלַל uel **גָּלְלָה** Lenticula.uas rotundū sicut peluis.Hieronymus

traduxit lampas.Zacharie.iiij.vna a dextris lāpadis et una a sinistris.

גָּלִיל Limes.terminus.regio.finis seu confinium.translatio nostra

habet similiter et septuaginta interpretati sunt galilea.Isaie.ix.Via maris trans iordanem galileę gentium.quibus etiam Matthēus euangelista consentit.fortasse quia greci iam translationem.Ixx.assumperāt.sed hebrei et simul cum ihs Symmachus traducunt terminū seu confinium.& Ionethas chaldeus exponit urbes p̄pinquas gentium.quod idem est sicut confiniū gentium.& pluraliter Iosue.xij.Omnis uidelicet galilea philistim.quod exponunt hebrei.omnes fines palestinorū,

seu uniuersi līmites philisteorum.et uenit a **גָּלִיל** quod Hiero.

Aquilam imitatus traduxit tumulū harenarū siue sabuli.quasi deriuatum esset a **גָּלֵג** Ezechielis.xlvij.Aquę istę que egrediunt ad tumulos sabuli oriētalisi.Sed mea sentētia multo melius traduxit Symmachus etiam in hoc loco pro confinio.iuxta hebreorum interpretationem.quanquam alij dicant quod sit nomen proprium loci.

גָּלְבָּה Gratia.contemplatione.ob.propter.Genesis.xij.& uiuat anima mea ob gratiam tuę.

גָּלָב Tonsor.coriator.membranarius.Ezechielis.v.Sume tibi gladium acutum radētium pilos.dicunt etiam chartularij.librarij.scribe. & senatores **גָּלְבִּים**

גָּלֶר Cutis.ut Job.xvi.Saccum consui super cutem meam.

גָּלְמֹר Solitarius.orbus.derelictus.Job.iiij.Sit noxilla solitaria.

גָּלָע Confudit.miscurit.cuius hithpaell legi Prover.xvij.Qui dimittit aquam caput est iurgiorū et anteç calumniā patiat iudiciū deserit.pro eo quod legendū esset.aperiens aquā principiū est litis.et antequam cōmīniscetur seu confundit lis,desistit.et uide quomodo paulo

LIBER

post idem uocabulū traduciſ eiusdem.xvij.Omni tempore erit exprobabilis.equidem miror hanc translationem,sicut et multas alias.

שְׁלֵג Depilauit.Canticorū.iiij.pro eo quod nos legimus.quę aſcēderunt de mōte galaad.hebrei exponūt.capilli tui sicut gregis caprare quę depilate sunt.vnde quod raso capite seu caluū eſt **שְׁלֹשָׁה** dicit.

קֶם Etiam.quoq; et.q;.Geñ.xxi. Et uendidit comeditq; preciū nō strum.hebraica ueritas habet.& comedit etiam p̄cium nostrum.& ſepiuſ ponit i oratione Pharaonis,quādo poſt mortē p̄imogenitorū dimiſit filios Iſrael.dicēs Exodi.xij.Surgite egredimini a populo meo et uos et filij Iſrael.et infra.& oues ueſtras et armēta aſſumite ut petie ratis,et abeuentes benedicte etiā mihi.Sed trāſlator ubiq; traduxit et. ſignificat autem et.quotiens a p̄incipio orationis deinceps multipli- catur. ut & pius et prudens.

גַּבְּנָה Celeriter imbibit.uelociter ingurgitauit. Geñ.xxiiij.pauxillū aquę mihi ad bibendum prebe.id est fac me ingurgitare ſeu inguttare paululum aquę de hydrā.

גַּמְּנָה Scirpus.iuncus.arundo.papyrus ex qua cauant̄ līntres lignū leuiflīm.Exodi ſecundo . Sumpſit fiscellam ſcirpeam idem quod comuni magistrorum ſermone dicitur **גַּמְּנִי**

גַּמְּדָה Mensura palmę manus. ſeu pugnus . alij exponūt cubitū ſiue vlnā.primū traduciſ Iudicū.ij qui fecit ſibi gladiū ancipitē habentem in medio capulū lōgitudinis palmę manus. quo nomē pygmēi dicūt a tātilla ſtatura.Ezechiēl.xxvij.sed et pygmēi q; erāt in turribus tuis.

גַּמְּה Aduerſum.cōtra.quod ponit Habacuk.i.sed noſtra trāſlatio quā legimus eandē dictionē obmisit dicēs.facies eorū uētus urens. cū legi deberet.ex aduerſum faciebus eorū.vnde.lxx. rectius iinterpretati ſunt.cōſumatio in ipios ueniet rēſiſtētes faciebus eorū ex aduerſo. & Ionathas chaldeus tranſtulit **מִקְבֵּר** id est **גַּרְגָּל** quod ſignificat contra.hoc ideo cōmemini.quia ſunt aliqui putantes aspectum uul- tū ſeu formam ſignificare.

PRIMVS

גַּמְלָן Retribuit.persoluit.rependit.reddidit.ut ps.cxvi. Cōuertere anima mea in requiem tuam quia dominus benefecit tibi.pro quo hebraica ueritas habet teste Hieronymo.quia dominus reddidit tibi.& psalmo.cxix.Retribue seruo tuo.inde uicem dicunt **גַּמְרָל**

גַּמְלָן Ablactauit.ut Geñ.xxi. Creuit igitur puer et ablactatus est. et Oseę primo.Et ablactauit eam que erat absq; misericordia.

גַּמְלָן Camelus.ut Deuteronomij decimoquarto. Camelū leporē χοιρογναλιον chœrogylum.

גַּמְלִנְתָּן Fouea.Ecclesiastis decimo.Qui fodit foueam incidet in eam. Scribitur etiam per vau & dagges puncto.

גַּמְרָן Finiuit. defecit. consummatus est.ut psalmo.xij. Saluum me fac domine quoniam defecit sanctus.

גַּהְתָּן Hortus.ut Geñ.ij. Plantauerat autem dominus deus paradisum voluptatis a principio.et Cantico.iiij.hortus conclusus soror mea.& plr **גַּהְתָּן** ut eodē,fons hortorū.inueniēt etiā in fœminino genere singulariter et pluraliter.ut Isaię.i.velut hortus absq; aqua . et paulo superius.Erubescetis super hortis quos elegeratis.& per hireck Cantorum sexto.In hortum nucum descendit.vbi ponitur **תְּבֵן**

תְּבֵן Protexit.ut Isaię.xxxvij.Et ptegam ciuitatē istā ut saluē eā.ubi loco ablatē nun lrḡe ponit̄ dagges.nā integrē legit̄ eiusdē .xxxij. ptegēs et liberans,transiēs et saluans.ubi etiam ponit̄ uerbum graue et defēctiuū **תְּבֵן** sic pteget dñs exercituū Irām.vnde nomen **תְּבֵן** ptegio scutum.pelta.clypeus.Canticorū.iiij.Mille clypei pendent ex ea.declinatur tam in masculino quam in fœminino.

מַגְדָּת Tegumentū.alij dicūt fragmentū seu detrimentū.alij scutū seu ptectionem.threnorum.ij.Dabis eis scutū cordis labore tuum. Inde uerbum nominale Oseę.xi.Protegam te Israel.

פָּרָבָן Furatus est.surripuit.Geñ.xxxi.Cur furatus es deos meos.

LIBER

גָזָה idest recondit. inde **גָזָה** Gaza, thesaurus. uel locus quo reponeatur aurum argentum seu uestes preciosæ. Ester .ij. Et decem millia talentorum appendam arcariis gazæ tuæ.

גְּנַדֵּר Cellarium. repositorium .i. Paralip. xxviij. Descriptionem porticus & templi et celliorum.

גָעָה Mugiuuit. ut lob. vi. aut mugiet bos cū āte p̄sepe plenū steterit.

גָעֵל Abominatus est. respuit. Le. xxvi. Et abominabit̄ uos aīa meā.

גָעָר Insonuit. increpauit. ut Zacharie. ij. Increpet dñs in te Satan.

גָעַשׁ Impetum fecit. cōmouit. discursauit. tremuit. ut psalmo. xvij.

Commota est & contremuit terra.

גָתָה Arx. ala. pinnaculū. Prouer. ix. ut uocarent ad arcē et ad mœnia ciuitatis. cui additur aleph per prothesin. et dicitur **גָתָה** de quo supra tractauimus.

גָתָן Vitis. ut Genesis. xl. Videbam coram me uitem.

גָפָר Lignum stillans picem seu resinā. uolunt quidam cedri genus esse. quod Onkelus chaldeus sensit cum exposuit cadros. vnde quidā errantes lignum quadrū hoc est quadratū exposuerunt. Geñ. vi. Fac tibi arcam de lignis quadratis. pro quo nos habemus de lignis leuigatis. Hierony. in libro de hebraicis questionibus exponit bituminatis. cōmuniter Iudei hoc lignū nomināt abietē uel pinum. possent quidā opinari lignum esse de cuius cortice fiunt hypodemata. nam aliqui ex ponunt lignum leue. nihil uero cortice hoc leuius.

גָּפְרִית Sulphur. Genesis. xix. Igitur dominus pluuit sup Sodomā & Gomorram sulphur & ignem a domino de celo.

גָּרָר Serrauit. inde **מַגְּרָה** Serra. ij. Regum. vij. pro eo quod legimus oīa lapidibus pr̄cōsis qui ad normam quandā atq̄ mensurā tam intrinsecus quam extrinsecus ferrati erant. hebrei s̄i habent. om̄

PRIMVS

nia hęc lapidibus preciosis admodū politorę serratis serra intrinsecus & extrinsecus, vnde uersiculum hunc Proverbiorum. xxi. Rapinę impiorę detrahent eos, exponūt, dęmon impiorū dissecabit seu serrabit eos, fortasse quia attrahitur et detrahit serra, ideo exponi possit distrahet, & Hieremij. xxx. procella ruens in capite impiorū quiescet, dicitur hebrei distrahens, et Ioseph Kimhi interimens seu detruncans.

גַּרְגָּה Guttur. Hieronymus traduxit collum. Proverbiorum i.

Et torques collo tuo. sed eiusdem tertio. Circūda eas gutturi tuo.

גַּרְדָּה Scalpsit. ut Job. iiij. Qui testa saniem radebat. hebrei legunt. & tulit testam ad scalpendum se ea.

גַּרְבָּה Scabies. ut Deuteronomij. xxvij. Scabie quoq; & prurigine ita quod curari nequeas.

גַּרְגָּרָה Granum uel semen arboris. Hieronymus traduxit oliuam.

Isaię. xvij. Duarum uel trium oliuarum in summitate rami.

גַּרְבָּה Incitauit. irritauit. prouocauit. Proverbiorū. xv. Vir iracundus prouocat rixas. & Deutero. ij. Videte ergo diligenter ne moueamini contra eos. i. ne irritetis eos. hec oīa et similia significat mouere litem.

גַּרְבָּה Ruminauit. ut Leui. xi. Et sus q; cū ungulā diuidat nō rumiat.

גַּרְבָּה Obolus seu alia moneta modica. ut Exodi. xxx. Sicut uiginti obolos habet.

גַּרְזָה Guttur. ps. cxv. Non clamabunt in gutture suo.

גַּרְזָה Excudit. ut ps. xxxi. pro eo quod nos legimus. Ego autem dixi in excessu mentis meę proiectus sum a facie oculorum tuorum. hebrei legunt. excisus sum ab oculis tuis.

גַּרְזָה Securis. a superiori uerbo excisionis sic dicta. ut Deuteronomij. xix. Et in succione lignorum securis fugerit manu.

גַּרְבָּלָה Sors. Numeri tricesimotertio. Singulis ut sors ceciderit ita

LIBER

tribuetur hereditas.

גָּרֵם Os ossis. Proverbior. xvij. Spiritus tristis exiccat ossa. Inde dicitur osseus fortis et ualidus. Gen. xl ix. Isachar asinus fortis,

גָּרֵם Fastigium seu gradus ascensionis. varie nancq; trans fertur. iij.

Regū. ix. Et unusquisq; tollens pallium suum, posuerunt sub pedibus eius in similitudinem tribunalis. hebraice sic legitur. Et tulerunt unus quisq; uestimentū suū, et posuerunt subter eum ad gradū ascensionis. significat enim gradū solis in horologio. quod latine solariū dicimus. Est autem lapis in foro publico sublimatus signis horarē insculptus. de quo protenditur hasta quam gnomonem grēce, stilum latine uocamus. usq; ad eam sublimitatē promouerūt Galaaditē regem suum Iehu suppositis uestibus suis quibus ascenderat usq; ad lapidē solarij. vnde Dauid Kimhi in cōmentariis suis super quatuor, exponit gradū ascensionis ad ascensionē supremam graduū illius lapidis. instar trāsla

tiōis chaldaicē. Ionathas enī chaldeus trāstulit **עַל הַבְּגָדֶשׁ**

i. ad gradum horologij seu clauum in pariete umbram linearem demonstrantem. alij aliter exponunt. vide comentarios super uersiculū hunc Canti. ij. Colūba mea in foraminibus petre in cauerna macerie.

גָּרֵם Dislocauit. cōfregit. ut Numeri. xxiiij. Ossaq; eorū cōfringent.

גָּרֵן Horreum. sed rectius area. ij. Regum. xxiiij. Cui Dauid ait ut emam a te aream. &. i. Regum. xxiiij. Et diripiunt areas. In areis enim habent orientales horrea sua. quare alterum sēpe accipit pro altero.

גָּרֵס Obruit. confregit. fregit. contudit. vt ps. cxix. in gimel. Concupiuit anima mea desyderare. pro eo quod hebrei legiunt. fracta est anima mea ad voluptatem. siue contrita. seu potius obruta multitudine voluptatū. verbum eius graue ponitur threnorum .ij. Confregit ad calculum dentes meos. quod non solū per samech, sed quandoq; per sin literā scriptū inuenies. vt Leuitici. ij. Et confringes in modū farris. quod scribitur sex punctis **גָּרֵשׁ** inde **מִגְּרֵשׁ** far. hoc est demolitum. tu sum. et detritum quasi ador.

PRIMVS

גְּרַע Diminuit. ut Deuteronomij. iiiij. Non addetis ad uerbum. nec auferetis ex eo idest diminuetis. passiuū eius Numeri. ix. Quare fraudamur ut non ualeamus oblationem offerre. pro eo quod legendum est. quare minuimur idest deteriores sumus.

גְּרָת Detrusit. distraxit. deuoluit. iudicium. v. Torrens Cison traxit cadauera eorum.

אֲגָרֹת Pugnus. Exodi. xxii. Et percusserit alter proximum suum lapide uel pugno. per prothesin ipsius aleph literę.

מִגְּרָבָה Stercora presepiorum. ut Ioeлиs. i. Computuerunt iumenta in stercore eorū. translatio. lxx. habet in presepibus suis. quidā ex hebreis ad uasa transferunt. quod mucore putrescant. Sed Rabi Dauid Kimhi sup. xij. dicit uocabulū hoc significare atomos pulueris.

גְּרָשׁ Abiecit. expulit. reiecit. Geñ. iiiij. Ecce eiicis me hodie a facie terre. & long. iij. Et ego dixi abiectissum a conspectu oculorū tuorū.

גְּרָשׁ Maturitas. fruticatio. propagines fructiferarum arborum. excrecentia fructuum. ab expellendo fructus ex arboribus de mense ad mensem. sic Deutero. xxxij. De pomis fructuū solis ac lung.

מִגְּרָשׁ Suburbiū. ut Numeri. xxxv. Et suburbana sint pecoribus. sic Ezechielis quadragesimo octauo.

מִגְּרָשָׁה et **גְּרָשׁ** De his uocabulis supra locuti sumus in verbo **גְּרָס**

גְּשָׁשׁ Palpauit. attractauit. ut Isaię. lix. Palpauimus sicut ceci partem. & quasi absq; oculis attractauimus. idem quod **מִשְׁשׁ**

גְּשָׁם Pluuiā. imber. ut Isaię. lv. Quomodo descendit imber & nix de celo. a quo uerbum & participium Ieremię. xij. Nunquid sunt in sculptilibus gentium qui pluant. utūtūr etiam eo ipso uocabulo Syri. simulq; cum illis magistri hebreorum pro corpore. ut Rabi Moyses

LIBER

'Aegyptius libro.i.perplexorum ca.xlix.tractas de angelis,dicit quod non sint **גַּשְׁמִים** idest corpora.vtūtur aut maxime illo uocabulo in genere quantitatis continuę,vnde dicunt quod **נֶשֶׁב** est res que habet longum latum et profundum.ut legimus in arte logica sapiētis phī Abenrusd.qui apud nos propter ignorantiam grēcarum literarę dictus est Auerrois,ob quandam characterum ny et rho similitudinē & intrichationem sigma cū taf.ita enim grēce scribitur αβενρούς idest Abenrust.qd maiores nostri linguarū imperiti legerunt Auerroys.sicut in multis quoqz aliis paralogizātur. Habeo ego eiusdem philiso phī logicen opus proprium hebraicis literis conscriptum.

נָתַת Mola tunsilis.torcular.Iudicum.vi.Cūqz Gedeon filius eius excuteret atqz purgaret frumenta in torculari.Et Ioelis tertio. Venite & descendite quia plenum est torcular.& pluraliter **גָּתָתָה** Neemiac xiiij.In diebus illis vidi in Iuda calcantes torcularia in sabbato. Alludit superscriptio psalmi octauī . Ad uictoriā super Githith. dicunt enim prēstantes hebr̄orū prēceptores,quod eum psalmū Dauid compo- suerit cum esset in torcularibus Philist̄orum. quantumuis repugnet Aben Azra.

גָּלַת Transmigravit.abiit.exultauit.Hiero.traduxit translatum est. primo Regum.iiij. Translata est gloria domini de Israel . transituum eius ponitur.i.Paralip.ix. Translatiqz sunt in Babylonem . & Isaie .v. Propterea captiuus ductus est populus meus.sic **גָּלַת** peregrinauit. seu exultauit.ut Amos.v. Quia Galgala captiuia ducetur.hebrei expōnunt expellendo repellentur . Quod Hieronymus interpretatus est abstulit.Iosue quinto . Hodie abstuli opprobrium Aegypti a uobis. hoc est transmigrare feci . unde **גָּלַת** transmigratio traducitur Abdię ultimo.Et trāsmigratio exercitus huius filiorę Israel .i.expulsio. **גָּלַת** Aperuit.reuelauit.detexit.discooperuit.Amos.iiij.Quiā nō fa

PRIMVS

ciet dominus deus uerbum, nisi reuelauerit secretum suum ad seruos
suos prophetas. & sine he cū dagges et prima hirek .Ezechielis.xxiij.
Ipsi discooperuerunt ignominiam eius. et iterum .Denudauit quoqz
fornicationes suas. passiuum eius paulo infra inuenies. Et reuelabitur
ignominia fornicationum tuarum. Inde nomen apertus. ut Ieremiæ
xxxij. Librū emptionis hunc signatū, & librum hunc qui apertus est.

גָּלְרוֹן Libellus. charta siue membrana. Isaiæ octauo. Sume tibi librum
grandem.

גָּלְרוֹנִים Specula. a corporis reuelatione dicta. Isaiæ tertio. Et spe-
cula, & sindones. et vittas.

גָּלַת Rasit. Deuteronomij. xxi. Que radet cesariem, et circumcidet
vngues. & Iudicium. xvi. Si rasum fuerit caput meū, & infra. vocavitqz
tonforem & rasit.

גָּלֵב Glomerauit. inuoluit. compegit. ut. iij. Regū. ij. Tulitqz Elias
pallium suum & inuoluit illud. et percussit aquas.

גָּלֵם Corpus imperfectum in quantum corpus. in quo nulla confy-
deratur forma, quasi esset materia formis priuata. psalmo. cxxxix. Im-
perfectum meum uiderunt oculi tui. Taliter enim nominatur homo
in quo nulla est sapientia, secundum magistros hebreorum.

LIBER

רָבָּה

ECTECA 210

m amilla. vber. Canticorum. i, quia meliora sunt ubera tua uino.

רָאֵבָּה Anhelauit. doluit. languit. infirmatus est. ps. lxxxviij. Oculi mei languerunt pre inopia. Hiero. in hebraica ueritate . oculus meus infirmatus est ab afflictione. cuius uerbum graue nota Leuitici. xxvi. Et consumat animas uestras. id est dolere et infirmare faciat animas uestras. scribitur q illic katasyncopen ipsius aleph. Inde nomen Job. xli. Et faciem eius precepit egestas id est asthma uel difficilis anhelitus.

רָאֵגָּה Formidauit. timuit. sollicitus fuit. Ieremię. xlij. Et fames pro qua estis solliciti adherebit uobis. & Isaię. lvij. p quo sollicita timuisti.

רָאֵתָּה Volauit. ut Deutero. xxvij. In similitudinem aquile uolantis. pro quo hebrei legunt. Sicut uolabit aquila. et inuenitur per defectum cataapocopen he finalis. psalmo. xvij. Et secudo. Regū. xxij. Volauit super pennas uentorum.

רָאֵתָּה Avis immunda. quam Hieronymus Ixon nominauit. Deuteronomij. xiiij. Ixon & uulturem ac miluum.

רְבִזּוֹנִים Fimus uel stercore columbarum. iiij. Regum. vi. Et quarta pars cabi stercorum columbarum quinque argenteis.

רְבָבָּה Denunciauit. famā concitauit. diffamauit. rumigerauit. fecit loqui. Canticorum. vij. pro eo quod traslatio nostra habet. Labiisq et dentibus illius ad ruminandum. hebraica ueritas sic legit. Facies loqui uetera. fortassis scriptor errauit. ruminandum scribens pro rumigerandum id est famandū. & capitur in partem iustā et iniustam. Nam primo uere famauit Joseph fratres suos. Geñ. xxxvij. Accusatōrē fratre suos apud patrem crīmine pessimo. vbi hebraica ueritas sic legit. & fecit uenire Joseph famā eorū malam ad patrem suum. secundo aut. false diffamabant terram Chanaan qui cum Caleb erāt. Numeri. xiij. Detraxeruntq terre quā aspexerant. vbi scriptura hebraica legit sic. Fecerunt exire infamiā terre quā uiderant. sic fama siue uera seu falsa. dicitur **רְבָבָּה** quod inuenio quandoq lxx. psogon trāstulisse id est

PRIMVS

vituperium. ps. xxxi. Quoniam audiui uituperationem multorum. Hie ronymus in psalterio de hebraica ueritate interpretatur uituperium.

רְבָא Senecta. secundum translationem nostram Deutero .xxxij.

Ferrum et es calciamentum tuum, sicut dies iuuentutis tuę ita et senectus tua. hebrei sic legunt. Et sicut dies tui, ualiditas tua. Onkelus chaldeus ita transtulit. Robustus sicut ferrum et es . et sicut dies iuuuentutis robur tuum. quare sic exponunt hebrei hanc benedictionem. Eris fortis et robustus in diebus senecte, sicut in diebus iuuente.

רְבָלה Carica idest massa ficuum. ut Isaie. xxxvij. Et iussit Isaia ut tollerent massam de ficiis.

רְבָק Adhesit. ut Genesis. ij. Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adherebit uxori suę. Inuenitur etiam ultima per zere. ut. iiij. Regum. ij. Verutamē in peccatis Hieroboam filij Nabat qui peccare fecit Israel adhesit. & uerbum transituum Ezechielis. xxix. Et agglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis, pro faciam adherere. significat quādoque persequi. ut Ieremie. xlj. Et fames pro qua estis solliciti adherebit uobis idest persequetur uel comprehendet uos.

רְבָר Res. ut quarto Regum quinto. Et si rem grandem dixisset tibi propheta. Item significat uerbum. ut Ester. vij. nec dum uerbum de ore regis exierat. inde actiuū qđ significat loqui, ut Amos. ij. Audite uerbū qđ locutus est dñs. Et ponit **עַל רְבָרָת עֵל** uel

co. ppter uel gratia alicuius vel super aut de aliquo. ut Ecclesiastis. ij. Dixi in corde meo de filiis hominū. & transferū secundū ordinem. ut ps. cx. Secundū ordinē Melchisedek. et Exodi. vij. pro respōsione ranarū. et circuitus uerborū dicit̄ inquisitio in criminalibus. ut Deutero. xxij. Imponit ei nomen pessimum idest opprobrium inquisitionis.

רְבָר Pestis. pestilentia. uel lues. ut Exodi. v. Ne forte accidat nobis pestis aut gladius. vnde deriuat uerbū transituum qđ significat interimerere. ut ps. xvij. & subdis populos sub me. quod hebrei exponunt. Et occidis seu interimis populos sub me.

מִדְבָּר Desertum. solitudo. vastitas. ut Exodi. xix. In die hac venerunt in solitudinem Sinai.

LIBER

רְבָר Instinctus.inclinatio.ductus.consuetudo.mos.ut Micheæ.ij.

Quasi pecus in medio caularum.Quod.lxx.traduxerunt.quasi gregē in medio cubili eorū.sed hebrei exponunt.sicut grex in suo ductu seu more.nā chaldaica trāssatio exponit uerbū duxit p̄ hoc uerbū

רְבָר Geñ.xxi.Tulitq̄ omnem substantiam suam et greges.ubi pro hebraico **רִגְחָג** ponit Onkelus **וּרְבָר** vnde proprietate p̄positi vocabuli licebit agnoscere.a quo precedēs deserti atq̄ solitudinis non uolunt quidam ortū esse,quod eo pecora ducant̄ pascēdi causa.

רְבָרוֹת Rates.ut.ijj.Regum.v.Et ego componam ea in ratibus.

רְבוֹרָה Apis.ut Isaïe.vij.Et apī que est in terra assur.& pluraliter masculine.ut Iudicum.xiiij.Et ecce examen apum in ore leonis.

רְבֵיר Adytum.hoc est locus secretior templi unde promuntur oracula.& capitur etiam pro oraculo.ut.ijj.Regū.vi.Oraculū aut̄ in medio domus.& paulo superius.per circuitum templi & oraculi.
רְבַשׁ Mel.ut Exodi.ijj.Ad terram fluentem lacte & melle.

רְבָשָׂת Gibbus camelorū in quo tamq̄ in sella sedetur.Isaię.xxx.

Et super gibbum camelorum thesauros suos.

רְנָה Multiplicatum est.creuit.Gen.xlvij.Et crescent in multitudo nem super terram.

רְנָה Piscis.ut Isaïe.l.Computrēset piscis eorum sine aqua.& monosyllabum masculini generis **נֶה** etiam significat piscem.ut Iōne secundo.Et preparauit dominus piscem grandem.inde p̄scari et p̄scator per paremptos in iod.Ieremię.xvi.Ecce ego mittam p̄scatores multos dicit dominus & p̄scabuntur eos.

רְגָל Signum exercitus.vexillum seu quodlibet insigne.ut Numeri secūdo.Singuli per turmas signa atq̄ uexilla et domos cognitionum suarum castrametabuntur.inde uerbum insignire singulari nota tanquam uexillo.vt Canticorum.v.dilectus meus candidus et rubicundus electus ex millibus.pro quo hebraica ueritas habet.Insignis p̄ decem millibus,uel singulariter notatus ex multis millibus.sic ps.xx.

PRIMVS

Et in nomine dei nostri magnificabimur. sic enim græca translatio ha
bet. sed errauit in orthographia putas uerbū ipsum a gadol deriuatū,
cum sit ortum a dagal. unde Hieronymus in psalterio de hebraica ve
ritate conatus est rectius traducere dicens. Et in nomine dei nostri
ducemus choros. Quod ego magis proprie dici putauerim. In nomine
dei nostri insignes & notabiles siue nobiles erimus.

רַגְלָה Frumentum. ut.ij . Paralip. xxxij . Apothecas quoq; frumenti.
vini & olei.

נֶגֶל Incubuit seu fouit. ut solent aues super oua residere. Ieremiæ
xviij . Perdix fouit. que non peperit.

בְּרִרָה Perrexit. paululum & leniter mouit. item molliter incedendo
ambulauit seu progressus est. Hieronymus traduxit uarie. Nam Isaï
xxxvij . pro recogitatione ipsum accepit. Recogitabo tibi oēs annos
meos in amaritudine animę meę. idest secundum hebreos. Faciā pro
gredi seu commouebo omnes annos meos ad amaritudinē. est enim
transitiuum ad tertium. vnde daleth puncto dagges notatur per de
fectum tau. lxx. græce transtulerūt ut nos legimus admirabile. psalmo
xlij . In locum tabernaculi admirabilis. Sed credo quod similitudo lite
rarum res et daleth uarietatem hanc effecerit. sicut sepe alias. Nam
Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate interpretatur aliter. ta
cebo usq; ad domum dei. Iudei exponunt ambulabo cum eis. uel per
gere eos faciam usq; ad domum dei. & Isaï . x . Migravit Medemna.
Multam autem habet collusionem cum **בְּרִרָה** idest mouit. Isaï . x . &
non fuit qui moueret pennam.

רְחֵב Aurū. per cognationē daleth cū zain quasi **נָהָב** nā aurum
chaldaice **רְחֵבָא** nominat. vide Onkelū Geñ . ij . vbi nascit aurz. &
aurz terre illius optimū. dicit aut ab hoc uocabulo **מְרֹחֶבֶת** aurū
tributariū quo recognoscimus dominiū. secundū translationē quam
legimus Isaï . xiiij . quomodo cessauit exactorū quieuit tributum?
רְחֵם Stupefecit. obruit curis. inde est quod reperimus apud Iere
miam. xiij . **בְּרִחֵם** idest consternatus mēte. Hieronymus traduxit
vagus. quare futurus es sicut uir uagus. hebrei uero exponunt attoni-

LIBER

tus.stupidus.& quasi syncopizans.

רַחֲרָח Concussit.fremuit in morem equi irascentis.item clamauit.
Nahum.iiij.Vox impetus rote,et equi frementis.

תְּרֵרֶר Sapinus . arbor picea . seu alia cedri species. Hieronymus traduxit vlmum,Isaie.xli.Ponam in deserto abietem vlmum & buxū simul.nostri hebrei fagum exponunt.

רַבָּב Vrsus.ut threnorum.iiij.Vrsus insidians factus est mihi.

רַוְגָּה Piscator.mutatione iod in vau.Ezechielis.xlvij.Et stabunt super illa piscatores.inde **רִיגָּה** instrumentū piscatorium quo pisces capiuntur.translatio nostra quam nos legimus,nescio quem feruorem significari eo uocabulo uoluit.Amos.iiij.Et reliquias uestras in ollis feruentibus.Sed Aquila melius,et ad proprietatem lingue aptius interpretatus est,in lebetibus pisciculorū.chaldaica translatio piscatoriam venationem intelligit.

רַרְרָה Patruus.hoc est patris frater.ut Leuitici.xxv.Qui uoluerit ex fratribus suis redimet eum aut patruus aut patruelis.

רַרְרָה Amatus.dilectus.ut Cantico.ij.Dilectus meus mihi et ego illi.

רַרְרָה Mamma.vber.secundum uulgatam translationem Canticorum primo.Quia meliora sunt ubera tua vino . Sed hebrei nostri exponunt.Meliores sunt dilectiones & amores tui quam vinum.Nos autem vbera interpretamur Canticorum septimo.Ibi dabo tibi ubera mea.& Proverbiorum septimo . Veni ineibriemur uberibus . Sed istius varietatis causa est orthografie varietas . Nam pro amicitia uel dilectione scribitur cum vau.sed pro vberibus sine vau.

רַרְרָה Ahenum.sive caldarium seu magna olla.ut primo Regum secundo.Et mittebat eam in lebetem uel in caldarium . Hieronymus & septuaginta transtulerunt cophinum . ut psalmo octogesimoprimo . Manus eius in cophino seruierunt.rectius ab olla transferunt . quod Hieronymus de hebraica veritate traduxit.Manus eius a cophino recesserunt . Varietas hęc propter similitudinem accidit literarum res et daleth.yt sepe alias.

PRIMVS

רָדָא Viole Mandragore. vt Canticorum. viij. Mandragore de-
derūt odorē. Et Geñ. xxx. Reperit mādragoras quas matri Lie dedit.
& postea. nisi etiam mandragoras filij mei tuleris.

רָנוֹת Patiens. dolens. mōerens. vt threnorū. i. Tota die mōerore cō-
fectam. maxime autē dicitur de paciente fluxū. quasi **לְבָנָה** ut Leuitici
xv. Ista est lex eius qui patit fluxum seminis &c. et que menstruis tem-
poribus separatur. et quandoq; mutat he litera in iod. ut threnorū. i.
Et cor meū mōrēs. inde nomē dolor. mōeror. passio. angustia. ut lob
vi. Nunc prē angustia cibi mei sunt. assumit etiā quandoq; in princi-
pio mem. vt **מַדְרֵי** idest infirmitas seu passio. ut Deutero. viij. aufe-
ret dominus a te omnē languorem et infirmitates Aegypti. Significat
etiam **מַדְרֵי** vestimenta. ut. ij. Regum. x. Et precidit uestes eorū me-
dias. videbimus in dictione mad.

רָנָה Eiecit. impulit. euertit. supplātauit. detrusit. ut ps. xxxv. pro eo
quod legimus. & angelus dñi coartans eos. Hieronymus rectius in
psalterio de hebraica ueritate traduxit. Et angelus domini impellat. et
ps. cxvij. Impulsus euersussum ut caderē. Hieronymus sic. Impulsus
pellebar ut caderem. & ps. cxl. Qui cogitauerūt supplantare gressus
meos. et ps. cxlvij. pro eo quod legimus. dispersiones Israelis congre-
gabit. Hierony. traduxit melius de hebraica ueritate. Eiectos Israel
congregabit. Item mutatione vau in iod **רִיחָה** Lauit. ut Isaï. iiij. Et
sanguinem Hierusalem lauerit de medio eius.

מְרוּבָה Triuit. concussit seu quassauit. inde **מְרוּבָה** mortarium
Numeri. xi. Frangebat mola siue terebat in mortario.

רָום Tacuit. siluit. ut Leuitici decimo. Quod audiens tacuit Aaron.
inde **רָוּמָה** Cauerna. sepulchrum. infernus. ut psalmo nonogesi-
moquarto. Paulo minus habitasset in inferno anima mea. fortasse a
fictione silentij. ut Virgilius in sexto. Dñ quibus imperium est anima-
rum umbrecq; silentes. & chaos & phlegethon loca nocte silentia late.
Item Hieremij. xlviij. Refrigerare et sile.

LIBER

רְאֵה Certauit. disceptauit. litigauit. iudicio cōtendit. iudicauit. ut Geñ vi. pro eo quod nos legimus. Non permanebit sp̄ritus meus in homi ne in eternum. hebraica ueritas habet secundū Rabī Salomonē et lyrā nō disceptabit sp̄ritus meus in eternū. quod ex chaldaica expositione licet intelligere. non ergetur generatio putrida contendere corā me in eternum. Sed Rabī Iuda putat hoc ipsum uerbum a **רְאֵה** esse deriuatum hoc loco, quod significat uaginā. ut. i. Paralip. xxi. Precepit dñs angelo et conuertit gladium suum in uaginam. et aph̄eresi locum esse quasi dicat dominus. nō uaginabitur sp̄ritus meus in homine. quem imitatur Burgensis in additionibus. quamuis eum quidā frater audaculus non intelligens nec̄ hebraicū nec̄ grecum, sicut ſepe alias, ita in hac quoq; expositione multū temere reprehēdat. Sed ego non de sententia ut theologus, sed de uocabulis ut grāmaticus disputo. Item contentionē & iudiciale quandam argumentationē significant deriuata eius. ut. ij. Regū. xix. Omnisq; populus certabat in cunctis tribubus Israel. idest quibusdā contentiosis mediis argumentabat. quod uideat Ionathas chaldeus probare, cum exponit certabat. i. liquidabat seu iustificabat. Inde cataſyncopen **רָאֵה** filius Iacob et Balę ancille. unde cognominata eſt una de. xij. tribubus. Geñ. xxx. Iudicauit mihi dominus &c. et īcīrco appellauit nomē eius Dan. &. xl ix. Dan iudicabit pp̄lm suū. et secundū quotidianam consuetudinē mutatōne vau in iod **רִיּוֹן** i. iudex. ut ps. lxviij. Patris orfanor̄ et iudicis uiduarū. a uerbo **רַיִן** idest iudicauit. ut ps. lxxij. Iudicabit populū tuū in iusticia. similiiter Ecclēſiaſtis. vi. Et non poffit contra fortiorē ſe iudicio cōtendere. inde.

מְרֻזָּה Contentio. lis. rixa. ut Prouerbior̄. xv. Vir iracundus p̄uo cat rixam. Item eiusdem libri. xvi. Homo peruersus fuscitat lites. et. xxi quam cum muliere litigiosa. Item eodem. quam cum muliere rixosa. idest litium ſive rixarum.

מְרִינָה Prouincia. p̄efidatus. ut Ester. i. Super centū. xxvij. Provincias. et ſic dicitur a potestate iudicādi. eoqd p̄efes ſit iudex iudicū.

רִיזָה Rigor. iudiciū. nomē a superiori uerbo deriuatum. ut Job. xxxv.

PRIMVS

pro eo quod legimus. Iudicare coram illo et expecta eum. Multi hebreorum exponunt, Iudicium coram illo. uel ultio. uel rigor. & in isto significato frequens est eius uocabuli usus apud magistros hebreos, maxime autem cabalisticos. vnde est illud de angelorū locis ultionum & misericordiarū. ut uidere licet in scholijs circa arborem decē numerationū. ex qua illustris Ioannes picus Mirandulanus comes, ḡtate nostra omniū nobilissimus philosophus, transtulit p̄prietatē clementiē et iudicij in suis conclusionibus cabalisticis. Hiero. etiam hoc nomen traduxit causam scilicet quę agitur in iudicio. ut Iob. xxxvi. Causa tua quasi impij iudicata est causam iudiciū recipiens. pro quo hebrei legunt. Iudicium iniqui compleuisti &c.

רְזֵץ Letatus est. ut Iob. xli. pro eo quod legimus. Et faciem eius precepit egestas. hebrei exponūt. Et coram eo letabitur miceror, uel ante ipsum gaudebit dolor. & profecto non tantū miror translationē quantum cōmentatore nostrū de lyra, qui pene semp transit perfunctorie. fortasse quod tantum honoris detulit sanctis doctoribus. Sed laudo Aristotelis sententiam Amicus Plato maior amica ueritas.

רָוֶר Durauit. habitauit. incoluit. ut ps. lxxxiiij. quam habitare in tabernaculis peccatorum. pro habitare enim chaldaica expositio hoc vocabulum traducit.

רְוִרַת Strues. Ezechielis. xxiiij. Compone quoq̄ struem ossiū sub ea. Inde **מְרוֹרָה** idest pyra rogus. ut eodem. Vg ciuitati sanguinum cuius ego grandem faciam pyram.

רָוֶר Aetas. duratio. generatio. ut Ecclesiastis. i. Generatio preterit, & generatio aduenit. & pluraliter declinatur tam in masculino quam feminino genere. deriuatū fortasse a priori uerbo quasi quanto tempore homo in hoc seculo hītat uel durat, ipa sit generatio uel etas sua.

רְשֵׁשׁ Triturauit. Micheg. iiij. Surge et tritura filia Sion. et Isaig. xxv. Et triturabitur Moab sub eo sicut teruntur paleg in plaustro. Inde.

רִישׁ Tritura. Leuitici. xxvi. Apprehēdet messiū tritura vindemiā.

רִישׁוֹן Pygargus. animal. Deutero. xiiij. Pygargum. orygem. alij nominat yncornem, eo quod Onkelus chaldeus trāstulerit **רִימָא**

LIBER

רְחֵה Pepulit.euertit.puertit.errare uel labi fecit.ad mala induxit.

decepit.supplantauit.et est idem cū superiori uerbo **רְזָה** ut psalmo xxxvi.Expulsi sunt nec potuerūt stare.et ps.cxl.Qui cogitauerūt sup-platare gressus meos.id est nomē ybale.ps.lvi.et pedes meos de lapsu.

רְחֹן Milium.ut Ezechieliſ.iij.Et tu sume tibi frumentum et hordeū & fabam.& lentem.& milium.& uiciam.

רְחַת Impetu festinauit.impulit.Ester.ij.Festinabant cursores qui missi erant.& eiusdem.vi.Et Aman festinauit.

רְחַק Oppressit.coartauit.coegit ui. ut Ioeſiſ.ij.Vnusquisq; fratre ſuum non coartabit.

רִי Sufficientia.abundantia.Malachię.ij.Et effudero uobis benedi-ctionem uſq; ad abundantiā.& Exodi.xxxvi.Eoqđ oblata ſufficerent & abundarēt.& Leuitici.v.Sin aut̄ nō potuerit offerre pecus .i. non ſit ſufficientia pecudis.Significat. etiā ſatis.ut Isaię.xl.Et libanus nō ſuf-ficiet ad ſuccendendū, et animalia eius non ſufficient ad holocaustum. ideſt non erunt ſatis.

מְרִי Transmigratio temporis.& comuiter ſic reperiſt cū mem
ideſt de tempore in tempus.ut Isaię ultimo.Et erit mensis ex mense. et
ſabbatum ex ſabbato.

רִי Syllabica quedam adiectio eſt. et preſertim cum iungitur beth li-terę uel caph.ut Ieremię.li.& labores populoꝝ ad nihilum & gentiū in ignem erunt. quaſi diceret in **רִי** nihilum.& in **רִי** ignem.

מְרִי Miluus.ut Deutero.xiiij.Vulturem ac miliuū iuxta genus ſuū.
& pli. etiā ſoemine.ut Isaię.xxxiiij.Ilic cōgregati ſunt milui alē ad alterꝝ.

רִי Atramentū.ut Iere.xxxvi.& ego ſcriebā in uolumē atramēto.

רִיךְ Antemurale.propugnaculum.munitio.ut Ezechieliſ.ij.Et
edificabis munitionem.

רְבָנָה Contriuit.cōfregit.contudit. ſuppreſſit.humiliauit.ps. cxliij.
Humiliauit in terra uitā meam.pro quo Hiero . in hebraica ueritate.

PRIMVS

Confregit in terra uitam meā. idest cōtriuit. & ps. xxxiiij. Et humiles spiritu saluabis. rectius Hieronymus. Et confractos spiritu saluabit. & quandoq; inuenitur positum vau pro aleph.

רְבָה Contriuuit. quassauit. humiliavit. ut ps. li. Cor contritū et humiliatū deus nō despicies. & in eodē. Et exultabūt ossa humiliata. & significat idem cum uerbo superiore.

רֵרֶך Egenus. inops. pauper. ps. ix. Et factus est dñs refugīu pauperi.

רְשֵׁה et **עַנִּי אֲבִיוֹן רֵל מְסֻבָּן** Gallus sylvestris. uel secundum nostram translationem vpupa. ut Leuitici. xi. V pupam quoq; et uespertilionem.

רְלָלָל Exhausit. attenuauit. exiccauit. Isaię. xix. Attenuabuntur & sic cabuntur riui fluminum.

רְלָלָת Miser. pauper. inops. ut supra. & Leuitici. xiiij. Quod si paup est & nō potest manus eius inuenire que dicta sunt. declinat masculine et foemine additis terminationibus. inde **רְלָלָת** nomē collectiuū paupertas. sicut iuuentus apud latinos. ut. iiij. Regū ultimo. Et de pauperibus terre reliquit uinitores et agricolas. vbi hebraice collectiue ponitur. & de paupertate terre. idest de congregatione pauperum.

רְלָלָת Cesaries. coma. ut Canticorum. vij. Et come capitis tui sicut purpura regis.

רְלָגָג Transiliuit. saltauit. Canti. ij. Ecce iste uenit saliens in mōtibus. transiliens colles. & Isaię. xxxv. Tunc saliet sicut ceruus claudus.

רְלָהָה Hausit aquam. Exodi. ij. Insuper et hausit aquam nobiscum. & paulo ante. Que uenerant ad hauriendam aquam.

רְלָלָה Situla. ut Isaię. xl. Ecce gentes quasi stilla situle.

רְלָהָה Eleuauit. sustulit. Isaię. xxxviij. Attenuati sunt oculi mei. pro q; hebrei exponūt. Eleuati sunt oculi mei. secundū David Kimhi in com

LIBER

mentariis super Isaiam. Ionathas chaldeus interpretatur erectionem.

רְלָה Fastigiū. culmē. secundū aliquos Isaię. xxxviij. Dū adhuc ordi
rer succidit me. pro a summitate. alijs a languore et miseria.

רְלָה Erexit. eleuauit. ut ps. xxx. Exaltabo te dñe quoniā suscepisti
me. pro quo hebrei exponūt. quoniā eleuasti me. qđ putarēt aliqui cō
cordare dicendo suscipere est sursum capere. hoc est eleuare. nisi. lxx.
traduxissent elabes simplicit̄. i. c̄cepisti. Hiero. traduxit. quoniā saluasti
me. Rabī Iacob filius Eleazarī scribit p̄ patha sub daleth. Prouer. xxvi
vbi nos habemus. quomō pulchras frustra habet claudus tibias. sic in
decēs est in ore stultor̄ parabola. hebrei legūt. erigite crura a claudio
& parabola in ore stultorum.

רְלִוָּת Rami. palmites. frondes. Ezechieliſ. xvij. Respicientibus ra
mis eius ad eam. & infra. palmites suos extendit ad illam.

רְלָה Turbavit Ezechiēl. xxxij. & nō conturbabit eas pes hominis
ultra. neq̄ ungula iumentorum turbabit eas.

רְלָה Stillauit. ut Iob. xvi. Ad deū stillat oculus meus. & ps. cxix. pro
eo qđ trāslatio. lxx. habet. Dormitauit aīa mea p̄ tedium. Hiero. de he
braica ueritate rectius traduxit sic. destillauit anima mea p̄ stulticia.

רְלָה Persecutus est. succedit. Abdias. & erit domus Iacob ignis. &
domus Ioseph flamma. & domus Esau stipula. & succendent in eis. &
Prouer. xxvi. pro eo qđ habemus sic. labia tumētia cū pessimo corde
sociata. hebrei legūt. labia ardētia uel p̄ sequentia. inde nomē uerbale
ardor. Deu. xxviij. Percutiet te dñs egestate. febre. frigore. et ardore.
significat etiā p̄sequi. ut Gen. xxxi. et ob qđ p̄ctm̄ meū sic exarsisti post
me. p̄ qđ hebrei legūt. qđ p̄ctm̄ meū qđ insequutus es post me. & hēc
equocatio diuersitatē facit in trāslationibus. ps. x. Dū superbit impius
incendi pauper. vel secundū Hiero. de hebraica veritate. In superbia
impij ardet pauper. qđ hebrei sic legūt. In superbia nocentiū persecu
tionem patitur pauper seu fugatur.

רְלָת Ostiū. ianua. ut Exodi. xxi. & applicabit ad ostiū et postes. &

PRIMVS

Geñ.xix.Egressus ad eos Lot ac post tergū claudens ostiū.& pluraliter declinat cū masculina et foeminina terminatōne.et inuenit per apoco pen **לְ** ps.cxli.Et ostium circumstantiē labiis meis. quod Hieronymus traduxit.Serua paupertatem labiorum meorum.

בָּשָׁר Sanguis.ut Geñ.ix.Quicumq; effuderit humanum sanguinem fundetur sanguis illius.& pluraliter secundū hebreos Geñ.iiiij.pro eo quod habemus.vox sanguinis fratris tui clamat ad me.illi legunt vox sanguinum fratris tui clamāt ad me.in plurali numero.quāuis Onkelus chaldeus etiā nobiscū singulariter traduxerit.sic communiter apud nos in singulari transffertur,vbi apud hebreos in plurali ponitur.ut Zacharię.ix.Et auferam sanguinem eius de ore eius.nisi quando crimen capitale et poenam ultimi supplicij significat. ut ps.li.Libera me de sanguinibus.idest a poena sanguinis.et etiā singulariter.quod Hieronymus noxā interpretatus est.Numeri.xxxv.Absq; noxa erit qui eum occiderit.sic et pluraliter.Deutero.xix.Ne sis sanguinis reus.qd de uerbo ad uerbū hebraice legit.eritq; super te sanguines.i.ultimum supplicium seu poena sanguinis.significat etiam **בָּרֶן** vinum rubeum. ut Deuteronomij.xxxij.Et sanguinem vuę biberent meracissimum.

בָּרֶם Quieuit.siluit.expectauit.threnorū.iiij.Bonum est prestolari cum silentio salutare domini.& ps.cviij.Et statuit pcellā eius in aurā. quod Hiero.traduxit.Statuet turbinem in tranquillitatem.idei silentium uel quietem.sic Iosue.x.pro eo quod nos habemus.Sol contra Gabaon ne mouearis.hebrei legunt.Sol contra Gabaon quiesce uel sile uel expecta.tunc sequit&.stetit .i. quieuit.Inde id qd in ps.lxij.legimus.Nonne deo subiecta erit anima mea.Hieronymus de hebraica ueritate transtulit.Attamen ad deum silētum anima mea.et infra.Verumtamen deo subiecta esto anima mea.verius multo Hieronymus.Verumtamen deo tace anima mea.

בָּרֶנֶת Assimilauit.similis factus est.ut ps.cxlivij.homo uanitati similis factus est.& Ezechielis.xxi.Cui similis factus es in magnitudine tua.Inde **בָּרֶנֶת** similitudo.Geñ.i.Faciamus hominem ad imagi-

LIBER

nem nostram secundum similitudinem nostram. cuius proprietatem Moyses egypcius libro perplexorum primo explicauit. Significat etiā excidit. proiecit. d̄ruuit. vastauit. compescuit. consumpsit. finiuit. Oseā x. Transire fecit Samaria regem suū. vbi translatio. lxx. melius. scilicet. Proiecit Samaria regem suum. et eiusdem .xi. vbi nos legimus. Sicut mane transiit pertransit rex. lxx. habent. Mane piectus est rex. Quod varie quidem in multis locis transferunt multi. ut Oseā. iiiij. Nocte ta cere feci matrem tuam. pro quo. lxx. Nocti assimilaui matrem tuam. hebrei exponunt. Compescui congregationem tuam. sic Sophonie. i. Conticuit omnis populus Canaan. Septuaginta. Assimilatus est omnis populus Canaan. hebrei exponunt. Excisus. perditus. et deuastatus est. ut dicit David kimhi in cōmentariis super dodecim. Solent itaq; promiscue interpretari tam a superiori isto quam ab illo uerbo deriuata. ut Isaiae. vi. V̄ mihi quia tacui. secundum hebreos. Fœdatus & deuastatus sum. Aliter significat etiam expectare uel sustinere aut suscipere. ut ps. xlviij. Suscepimus deus misericordiam tuam. Significat etiam cogitare. ut ps. l. Existimasti inique quod ero tui similis. & Hieronymus sic. Existimasti me futurum similem tui.

רַבְיוֹן Similitudo. ut ps. xvij. pro eo quod nos legimus. Suscepérūt me sicut leo paratus ad prēdam. hebraica ueritas habet teste Hieronymo. Similitudo eius quasi leonis desyderantis prēdam.

רָמֶן Sterquilinum. ut Ieremie. viij. In sterquilinum super faciem terre erunt.

רַבְעֵל Plorauit. lachrymatus est. ut Ieremie. xiij. Plorās plorabit & deducet oculus meus lachrymā. vbi et uerbū et deriuatū inde nomen inuenies. significat etiā liquore. Exodi. xxij. pro eo qđ nos habemus. Decimas et primitias tuas nō tardabis offerre. exponūt hebrei. plenitudinē tuā scilicet frugū. et liquorē tuū scilicet uini uel olei ne differas.

דָמָשָׁק Damascus. Amos. iiij. In plaga lectuli et in damasci grabato. vbi plures hebreorū magistri uolūt dalet abundare quasi syllabicā adiectionē. ut alias sepe inueniēt quod supra docuimus. vt sit sensus super cruribus seu sustentaculo grabati. & Genesis. xv. Et filius procuratoris domus mee iste damascus Eliezer.

PRIMVS

כְּנָסֶת Cera.ut Micheæ primo.Sicut cera a facie ignis.

כַּעֲרֵב Contriuit.extinxit.consumpsit.Prouerbior. xx.Qui maledicit patris suo et matri extinguetur lumine eius in mediis tenebris.& Isaïe xliv.Contriti sunt.quasi linum extincti sunt . et pro eo quod habetur psalmo.cxviii.Circumdederunt me sicut apes . exarserunt sicut ignis in spinis.quodq Hieronymus traduxit.Extincti sunt quasi ignis spinarum.hebrei legunt.consumpti sunt et dissipati.

כְּפִי Opprobrium.vitium.calumnia.scandalum.ut ps.l.Et aduersus filium matris tuę ponebas scandalum.Hiero.traduxit opprobrium.

כְּפָקָד Pulsauit.Canticorum.v.Vox dilecti mei pulsantis.& Genesis xxxvii.Quas si plus in ambulando fecero laborare morietur uno die.verius sic.Et pulsatę uno die morientur.

כְּלִזְמָן Attenuauit.subtiliauit.cominuit.contriuit.ut Exodi.xxxvii.Cobussit et cōtriuit.& Isaïe.xxix.Et erit sicut puluis tenuis.& ps.xviij.Vt lutum platearum delebo eos.Hiero.proiiciā eos.hebrei attenuabo uel conterā eos.aliqui hebreorum errore similitudinis vau et res dicunt euacuabo eos.

כְּלִזְמָן Tenuem habens pellem super pupilla oculi.quod Hieronymus lippus transtulit.Leuitici.xxi.Si gibbus si lippus.

כְּלִזְמָן Pellis.membrana.cutis.tela aranearum.Hieronymus traduxit nihili Isaïe.xl qui extēdit uelut nihili celos.Lyra exponit telā.hebrei cortinam.seu pelles.

כְּלִזְמָן Exiguus.tenuis.puluīs.propter subtiliationem.ut Isaïe.xl.Ecce insule quasi puluis exiguus.

כְּלִזְמָן Tormentum bellicum.quod bombardam uocant,equod cōterat et comminuat muros.quod Hieronymus munitionem transtulit.Ezechieliis.xxvi.Et circumdabit te munitionibus.

כְּלִזְמָן Perfodit.transfixit.confixit.Zachariē.xij.& aspicient ad me quem confixerunt.et Numeri.xxv.Et perfodit ambos simul uirum scilicet & mulierem.

כְּלִזְמָן Lapis preciosus.ut Ester primo.Super pavimentum smaragdi.

LIBER

no & pario stratum lapide. & dicunt eum lucere sicut meridiem. unde nomen accepit. Nam **רָם** significat meridiem.

רְרוֹת *Libertas. remissio. Leuitici. xxv. Et uocabis remissionē cunctis habitatoribus terre tuę. Inde quod est liberum uocatur*

רְרוֹר *vt Exodī. xxx. Sume tibi aromata prima myrrę electę, id est eius quae libere fluit atque sua sponte, non demum inciso cortice. Inde quedā auis dicta est* **רְרוֹר** *quam quidam irundinem uocant. quia apud homines etiam in domibus libere nidificat absq; ullo timore. sicut Burgen. in additione psalmi. lxxxiiij. sentit. translatio. lxx. interpretatur trygona id est turturē. sed Hieronymus auem, genus pro specie.*

רְאוּן *Opprobrium. Danielis. xij. Alij in ignominiam et opprobriū semper, qd orthographia decepti transtulerunt. vt uideat semp.*

רְבָן *Stimulus. primo Regum. xij. Vscq; ad stimulum corrigendū.*

רְגָג *Gradus super muros seu in turribus, ut supra diximus in uerbo*

גָּמָס *Inde Hieronymus maceriā traduxit. Canticorū. ij. In cauernis maceriq;. & Ezechielis tricesimo octauo transtulit sepes. Et cadent sepes et omnis murus. Sed postea in commentariis se corrigens, exposuit munitiones. quod rectius idiomati consonat. & Lyra dicit fortalia. quae Ionethas chaldeus appellauit magdalaia. Sunt autem secundum Rabi Salomonem petræ erectæ & impendentes quasi casuræ videantur. Onkelus chaldeus nominat gradus dragin Exodī vigesimo. Non ascendas per gradus.*

רְרֵר *Sentis. spina. carduus. Genesis. iiij. Spinas et tribulos germinabit tibi.*

רְבָר *Incessit. iuit. calcauit. ambulauit. Deute. i. et ipsi dabo terrā quam calcauit. et Nūeri. xxiiij. Oriet stella ex Iacob. qd hebrei legūt. Incessit stella de Iacob. sed Onke. exponit chaldaice. qd eleuabit rex de domo Iacob. Itē significat direxit. hoc est recte fecit incedere. ut ps. xxv. Di-*

PRIMVS

riget mansuetos in iudicio.& in eodem.dirige me in ueritate tua.

רְדֵךְ Via.ut Numeri.xxi.Via regia gradiemur.& ps.i.Via peccatorū peribit.et Ezechielis.xix.Vnūquemq; iuxta vias suas iudicabo.Inde uerbum Abacuk.ij.Viam fecisti equis tuis in mari.

מַרְדֵּךְ Vestigium.ut Deutero.ij.Quantum potest unius pedis calcare uestigium.

בָּרֶךְ Traxit.tetendit.ut threnorū.ij.Tetendit arcum suum quasi inimicus.& ps.lxiiij.Intenderunt arcum rem amaram.Hieronymus,Tetenderunt sagittas.

בְּרִכְמָן Drachma uel solidus.ut Esre.ij.Auri solidos quadraginta millia & mille.

מְרִידָה Meridies.ut Deuteronomij.xxxiij.Mare & meridiem possidebit.et idem est quod **תִּימְנָה** uel **גָּבָהּ**

בְּרֵשֶׁת Quæsiuit.ut Leuitici.x.Cū quereret Moyses,exustū reperit.

בְּרֵשֶׁת Pullulauit.germinauit.herbam fecit.loelis.ij.Quiā germina uerū speciosa deserti.Inde **בְּרֵשֶׁת** herba tenera et recens orta.Gen primo.Germinet terra herbam uirentem.ea enim herba quando traetu temporis consolidata fuerit dicitur **עַשְׂבָּה**.

בְּרֵשֶׁת Pinguecebat seu pinguefactus est.ut Deutero.xxxi.Cumq; comederint et saturati crassiq; fuerint.inde pinguedo per sex puncta.psalm. lxij.Sicut adipe et pinguedine.

בְּשָׂן Cinis.ut Leuitici primo.In loco in quo cineres effundi solēt.hebraice.In locum cineris.vnde uersum hunc psalmi.xx.Et holocaustum tuum pingue fiat.exponunt hebrei quidā.& holocaustum tuū incineretur semper.

בְּתָה Lex.constitutio seu ius.Ester.i.Scientiū leges ac iura maiorum.

LIBER

תְּהִלָּה

טַבְעָה

h dolentis interiectio , cui sepe additur in principio aleph.
a vt loelis primo . Aa diei . Et Ieremię primo . Aa domine ne-
scio loqui .

תְּנִינָה Ecce . ut Genesis quadragesimo septimo . pro eo quod legimus .

Accipite semina & serite agros . hebraica ueritas sic habet . Ecce uobis
semen , serite terram .

תְּבִלָּה Vacauit . euauuit uel vanus factus est . Inde vanitas uel uacuum .

quae dictiones ambae in una sententia inueniuntur . Ieremiæ secundo .
Et ambulauerunt post uanitatem , & vani facti sunt . Sic Ecclesiastis
primo capitulo . Vanitas vanitatum & omnia vanitas . id est ad nihilisa-
tio quædam .

תְּבִנָה Alij Elephantem . alijs pauonem . alijs arborem uocant hebe-
num . & ideo uarie transferunt locum hunc Ezechieli vicesimo septi-
mo . Dentes eburneos & hebeninos comutauerunt in precio tuo .
Septuaginta . Dentes elephantinos & ijs qui introducebantur redde-
bas merces tuas . Hieronymus in commentariis exponit . Dentes ebur-
neos eloquentiae candorem pollicentes , verumtamen hebenini sunt
id est nigri coloris :

תְּבִרָה Astrologus . Quod Hieronymus iuxta Symmachum &
Theodotionē Augurem interpretatur . alijs aruspicem . Isaię quadra-
gesimo septimo . Saluent te augures celi qui contemplantur sydera .
Rectius Septuaginta sic traduxerunt . Saluam te faciant astrologi celi .

תְּבִחָב Oblatio . donum . munus . Oseę octauo . Hostias offerent .
quod Septuaginta sic . Simulant hostias . & secundum Dauid Kimhi in
commentariis super duodecim putatur ortum esse uocabulum a **תְּבִחָב**
id est obtulit . adduxit . attulit . per geminationem sic dictum .

תְּבִגָּה Dissertauit . meditatus est . disputauit . ratiocinatus est . locutus
est . sonos seu uerba composuit . ut psalmo Septuagesimo septimo . Et
meditabor in omnibus operibus tuis . & psalmo . cxy . Et non clama

PRIMVS

bunt in gutture suo . quod non est recte translatum de septuaginta qui gr̄ce traduxerūt φωνισμον phonisus in debebat igitur iuxta proprietatem gr̄citat̄s dicere , non vociferabunt vel loquentur , vel modulabūtur . sed Hieronymus de hebraica ueritate cōmodius interpretatur . Nō sonabunt in gutture suo . nos exponere possumus . non dissertabunt . vnde logicā . rhetorīcam . et poeticā . hebrei sub uno artis vocabulo cōprehendentes **הַגִּזְנָה** nominant quasi ut Cicero ait in topicis rationem differendi . seu etiā modulos siue sonos effingendi . quod Hiero . meditationē traduxit . ps . xix . Et meditatio cordis mei in cōspectu tuo semper . Isaię . l ix . Locutus sumus de corde uerba mēdacię . Et in eodem ca . Quasi columbe meditātes gememus . nam columbarz et turturum uox dicitur gemitus . Inuenitur etiam geminato ḡimel ps . xxxix . In meditatione mea exardescet ignis .

הַגִּזְנָה Abstulit . amouit . ut Isaię . xxvij . pro eo quod nos legimus . meditatus est in spiritu suo duro per diem estus . docti hebreorū magistri legunt abstulit scilicet fructus in uento suo duro per dies orientales . vnde est illud Proverbiorum . xxv . Aufer rubiginem de argento . & aufer impietatem de uultu regis .

הַגִּזְנָה Directum . paratum . secundum Rabī Ionam . ut Ezechielis . xlj . pro eo quod nos legimus . Que uia erat ante uestibulum seperatum per uiam orientalem ingredientibus . magistri hebreorum sic legunt . Ostium in capite uię , e regione antemuralis recta . hoc est directe uersus pomerium siue peribolum uia subsolana ingredientibus . Noster Lyra cum multis aliis interpretibus hoc loco proprietatem uocabuli non accurate aspexit . exponit enim clausuram organizationis putans hic **הַגִּזְנָה** idem esse quod **גִּזְנָה** instrumentum musicum . quod ipse appellat organum in titulo psalmi quarti . Ad uictoriā in organis psalmus Dauid . Et utitur longa perifrasī ad unius tantum uocabuli errorem colorandum . quamquam et Hieronymus quoq; illud capitulum se nescire fatetur , propter interpretationum obscuritatem . allegans illud Socratis . Hoc scio quod nescio .

LIBER

חָרֶךְ Sonitus seu strepitus. et uerius resonantia siue echo. vnde illud Ezechielis. viij. Prope est dies occisionis et nō glorię montium. quod Symmachus traduxit. Prope est dies festinatōnis et nō recrastinatio- nis. et. lxx. sic. appropinquauit dies nō cū perturbatione neq; cum do- loribus. Theodotion autem. Prope est dies famis non glorię montiū. Sed huius idiomatis periti sic interpretantur. prope est dies clamoris. eiulatus. seu luctus. et nō echo uel sonitus montiū. talis enim fictus & non uerus est hominū sonus. qui inter altissimos montes uocē nostrā imitari conatur. vnde **חָרֶךְ חָרֶךְ** id est clamor seu strepitus. quod Hiero celeuma transtulit. Ieremij. xxv. Celeuma quasi calcantiū concinetur. ita enim uulgo dicitur. quamuis apud grecos mediante s regulariter celeusma scribēdum sit. Est autē celeusma clamor nautarū et mutua co- hortatio. ut apud Martialē. Lētos tīgitis ad celeusma remos. traduxit etiam Hieronymus alias idem uocabulū pro uoce calcantium. ut Isaie xvi. Vox calcantium irruit. vocem calcantium abstuli.

חָרֶךְ Posuit. extendit. porrexit. misit. ut Isaie. xi. Et in cauernam re- gulī qui ablaſtatus fuerit manum suam mittet. et inuenitur quandoq; he prime syllabę mutari in iod secundū doctrinā Rabi Iude qui expo- nit dictam sententiam sic. Et in cauernam reguli ablaſtatus mittendo mittet. aut ponens ponet. sicut threnorum. iij. Et posuerunt lapidem super me. de hoc infra dicemus in litera iod.

חָרֶךְ Conculcauit. cōtriuit. ut Iob. xl. Et cōtere impios in loco suo.

חָרֶם Scabellum. Isaie. lxi. Terra autem scabellum pedum meorę. & ps. cx. Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

חָרֶס Myrtus. ut Nehemij. viij. Frondes myrti et ramos palmarū. & Isaie. lv. pro vrtica crescet myrtus.

חָרֶה Pulsauit. ppulit seu impulit. Numeri. xxxv. Si per odiū quis hominē impulerit. & alibi Hieronymus deleuit interpretatus est. ma- gis sensum de sensu. quam uerbum e uerbo. Deuteronomij. vi. Vt de- leret omnes inimicos tuos coram te.

חָרֶר Decorauit. glorificauit. honorauit. Leuitici. xix. Et honora

PRIMVS

personam senis.& Danielis.v.Deum qui habet flatum tuum in manu sua non glorificasti.Inde nomen **תְּהִרָּה** idest magnificētia . gloria.

decor.sive honor.ut ps.cxlv.Magnificentiam glorie sanctitatis tuę lo quenč.quod aliquanto comodius traduxit Hieronymus . Decorem glorie magnitudinis tuę et uerba mirabilium tuorum loquar . nisi qđ hod laudem & confessionem significat,non magnitudinem . Item Danielis quarto.Et in gloria decoris mei.

תְּהִרָּה Decor.et scribitur sex punctis.ut Danielis.xi. Et indignus de core regio.lxx.traduxerunt lamprotis idest claritudo seu splendor. ps. cx.In splendoribus sanctorum.quod Rabí Salomon gallus exponit sic. Hoc tibi contigit in puritate claritudinis sanctę,que fuerat in te ab ute ro matris tuę.Hiero.in psalterio hebraice ueritatis intellexit res literā pro daleth.qua similitudine abductus,interpretatus est. In montibus sanctis.& assumit in fine he aspirationē,sive coniunctim thau,fitqz fœminini generis.ut Proverbiorum.xiiij.ybi transffertur pro dignitate. In multitudine populi dignitas regis.

חֲרוֹרִים Amfractus et abrupta uiarum.& circuitus et ambages. quod Hieronymus traduxit gloriosos.Isaie.xlv.Et gloriosos terre humiliabo.sed lonethas chaldeus suraia.ynde illud exponunt hebrei sic. Et abrupta uiarum eequabo.

חֵרֶב Vg.heu.Amos.v.Et in cunctis que foris sunt dicetur vqe.

חַוָּא Hic.hoc.idem.uel ipse.ut Genesis.xliij.Qui furatus est cyphū ipse sit seruus meus,yos autem abite.

חָדָר Laus.confessio.ut primo Paralip.xxix.Tua est domine magnificētia et potētia.et gloria atqz uictoria.& laus.& ps.ciiij.Confessionē & decorem induisti.omnia ab eo deriuata significant virtutem et magnidecentiā et confessionē.Inde **רְחֹרֶה** scilicet a cōfessione laudis ac laudatione.Gen.xlix.Iuda te laudabunt fratres tui.

חַנְנָה Erat.fuit.ut Ecclesiastis.ij.pro eo quod translatio nostra habet.

Quid enim proderit homini de uniuerso labore suo.hebrei legunt. Nam quid est homini de uniuerso labore.Et Ezre quinto.Templum

LIBER

quod erat extructum. et eiusdem. iij. Nam et reges fortissimi fuerunt
in Ierusalem. & sepe mutatur vau in iod et econuerso. ut infra dicetur
in **תְּהִלָּה**

תְּהִלָּה Corruptela. peruersitas. quod Hieronymus desyderium trastu-
lit. fortasse putas esse ab **אַוְתָּה** de q̄ superius tractauimus. ut Micheæ
vij. Et magnus locutus est desyderium animæ suæ. nam aliter traduxit
in ps. xxxviij. de hebraica ueritate. Et inuestigantes mala mihi. loque-
batur insidias. sed cōmodius ante eum. lxx. matgotitas idest uanitates
interpretati sunt. & Isaïe. xlviij. putauerunt recte dici foueam in quam
quis incidit. quod esse potest descriptio peruersitatis. verūtamen illic
Hieronymus aliquāto melius sic enūciauit. Irruet super te calamitas.
hebrei autē hoc inō. Et cadet in te peruersitas quā nō poteris expiare.

תְּהִלָּה Vg. ut Ieremie. xxij. Vg frater et vg soror. non plangent eum. vg
domine et vg inclyte. & inuenitur per defectum literæ iod. ut supra.
Hieronymus super Isaiam. xxix. scribit eam interiectionem quādōq̄
vocatiuo casu dicit.

תְּהִלָּה Copia diuītarum. Prover. xiij. Est quasi pauper cum in multis
diuītiis sit. quod paulo inferius substantia transffertur. ut substantia fe-
stinata minuetur. significat etiam satis uel sufficientia. Proverbiorum
xxx. quartum qđ nunq̄ dicit sufficit. et ignis uero nunq̄ dicit sufficit

תְּהִלָּה Dormitauit. quod uocabulū circumlocutus est Hieronymus.
Isaïe. lvi. Videntes uana. dormiētes. et amātes somnia. Et. lxx. sic. Som-
niantes. lectulum amantes. dormitantes.

תְּהִלָּה Vg. hei. uox doloris. vt Ezechielis. ij. Et scripte erant in eo lamen-
tationes & carmen & vg.

תְּהִלָּה Hec. illa. ipsa. & sepe capit pro participio seu uerbo substanc-
tio. ut Gen. xiij. Quare non indicasti mihi quod uxor tua esset.

תְּהִלָּה Fuit. erat. Gen. x. hic erat robustus corā dño. verbū substatiū.

תְּהִלָּה Corrupit. destruxit. ad nihilauit. et in passiuo euauit. periit. fu-
git. Danielis secundo. Et somnus eius fugit ab eo.

PRIMVS

חִידָּה Quomodo.primo Paralip.xij. Quomodo possum ad me introducere arcam dei. Et conuertit he in aleph. de quo uocabulo dixi superius in prima litera.

חִימָם Perdidit.interfecit.& inuenitur per syncopam iod literę. Deuteronomij.vij. Et interficiet illos donec penitus deleat. ubi ultimum mem non de substantia uerbi, sed pronome relatiū pluralis numeri est.& in sententia predicta inuenies eius nomen uerbale.

חִימָם Clamauit.fremuit.cōturbauit.cōmouit. tumultuauit.rumores fecit.ipetuose rumigerauit.ut ps.lv.pro eo qđ nos legimus. Contristatus sum in exercitatiōe mea et cōturbatissim. hebraica ueritas habet. Lamentabor in sermone meo et tumultuabor. Quod Hiero. futurū mutans in preteritū traduxit sic. Humiliatussum in meditatione mea et conturbatus.& Ruth.i.vbi hoc uerbū perifrasticos circumlocutus est interpres dicens. Quibus urbem ingressis, velox apud cunctos fama percrebruit. cum sī hebraice legatur. Et factum est cū uenirent in Bethlehem rumigerauit tota ciuitas super eis, et dixerūt. Num hēc est Noamis?

חִינָּן Voluit.paratus fuit.ut Deutero.i.Cumq; instructi armis pergeretis in montē. pro quo hebrei legunt. Voluistis ascendere montem. vel parati eratis ascendere.

חִינָּן Mensura liquorum. ut Exodi.xxix. Et quartam partem hin:

הַבְּלֵל Regia.palatiū.domus dominica. quā Grēci kyriakin, Germani kyrchen. Latini templum uocāt.ij. Regū.vi. Et porticus erat ante templū. et cetera illic similia. addit̄ aut̄ sepe iod post he per prothesin, et fit quatuor literar̄. sed nunq; est nisi dictio dissyllaba. declinat autē in pluralitā masculine quā foemine. Et nota dñm per Ieremiam ter hoc nomine p̄tulisse. Ieremij.vij. Nolite cōfidere in uerbis mēdaciō dīcentes. Templum domini templum domini templum domini est. Nihil enim spiritus sanctus frustra loquitur.

חַבְרָה Obruit.stupefecit.adduxit in admirationē uel in alienationē mentis. attonitum fecit. Quod Hieronymus oppressit interpretatur. Iob.xix. Et non erubescitis opprimentes me.

LIBER

הַלְלָה Laudauit.laudem dixit.ut ps.cxix.Septies in die laudem dixi tibi.& ps.cl.Omis sp̄ritus laudet dñm.ubi ponit **תְּהִלָּה יְהָה** inde allelu ia,duę sunt dictōnes hallelu uerbū imperatiui modi pluralis numeri. ia uero est unū de diuinis nominibus.et significat deū siue dñm. Et ut recte docet beatissimus Dionysius de ecclesiastica hierarchia ca. de sacra vntione. Allelu ia significat laudate dñm . Consueuerūt aut̄ verbū hoc et gr̄eci et latini sine aspiratione tam in principio quā in fine scribere.eoqd tantūmodo hebraica penes nos aspirant ea,que p̄ heth idest dasian hoc est forti aspiratione scribunt̄.cetera que psilen habēt. idest que per he scribuntur,apud nos carent aspiratione. vnde cū hebr̄i dicant halleluiyah.nos scribimus alleluia.

הַלְלָה Insaniuit.inique egit.ps.lxxv.Dixi iniquis nolite inique agere.

quod Hiero.traduxit.Dixi inique agētibus.nolite inique agere. Alij exponūt.stolidis stolide agere siue stulte.iuxta paradoxū Ciceronis.

Omnis stultos insanire.Inde insania et stulticia et error **חֹלֶלֶת**

vt Ecclesiastis.vij.Et ut cognoscerē impietatē stulti,et errorē i pruden tium.& eiusdē.x. Initium uerbor̄ eius stulticia,et nouissimū oris illius error pessimus.Ex deriuatis huius et superioris uerbi ppter literarū vtriusq; similitudinē ſepe cōtingit interpretationū uarietas.ut ps.cij. Et qui laudabāt me aduersum me iurabāt.Hiero.sic. Exultātes per me iurabāt.hebrei nostri sic.Insultātes mihi uel infatuātes me,cōtra me iurabāt.Inde illud Nahū.ij.In itinerib; cōturbate sunt quadrigae.pro q̄ lxx.interpretes traduxerūt.cōfundentur currus. pro inique agentur. idest ducentur currus.

הַלְלָה Splenduit.luxit.Job.xxix.Quando splendebat lucerna eius ſu per caput meū.vbi ſolum ponitur unum fortificatum per dagges & hirek in prima.est enim officium dagges ut cōpleteat defectus.de quo plenius in arte grammatica.& Isaię.xij. Quoniam ſtelle celi et splendor earum non expandent lumē ſuum.de q̄ ſuperius uide in **אֲשֶׁר**

הַלְלָה Trans.ultra.Amos.v.Et migrare uos faciam trans dama-

PRIMVS

scum. & ab eo fit etiā uerbū. ut si dicerē ab ultra ultrare, sicut ab intra intrare. Michee. iiiij. p eo quod nos legimus. Et eam que laborauerat in gentē robustam. hebraica ueritas habet, si latine dicere liceret. Et ulterioratā in gentem robustā. qd. lxx. volentes exprimere traduxerūt. Et repulsam hoc est procul pulsam in gentem fortē. significat igitur remote tam a loco quam a tempore.

חַלָּה Inique egit. praeue gessit.. idem cum superiori uerbo **חַלָּל** in secundo eius significato. Job. iiij. Et in angelis suis reperit prauitatem.

חַלְדָּר Transiuit. iuit. ambulauit. abiit. ps. i. Beatus uir qui non abiit. Et ps. cxix. Beati immaculati in uia qui ambulant in lege domini. & ps. lxxij. Et lingua eorum trāsiuit in terra. Inde nomē uerbale **חַלְבָּה**. Iter. ambulatio. Habacuk. ij. Ab itineribus eternitatis eius.

חַלְמָם Quassauit. concussit. Hiero. interpretatur cecidit penultima producta. Iudicū. v. Vngulē equorū ceciderūt idest percusserūt. Sed secundū magistros hebreorū de equo qui quatit ungulam uelociter currēdo dicitur **חַלְמָם** Sed cū quatit non currēdo dicit **חַלְמָר** ut supra in daleth. Item significat pessundare. conculcare. Isaie. xvi. Domini gentium exciderunt pro conculcauerunt.

חַלְמָס Percutiens siue percussor. a superiori uerbo deriuatū nomē ut Isaie. xli. Percutiens malleo eū q̄ cudebatur tūc tēporis. ab **חַלְמָה** Iudicum quinto. Percussitq; Sisaram.

חַלְמִית Malleus. ut uersu supradicto Iudicumquinto. Et dexterā ad fabrorum malleos.

חַלְמָם Lapis preciosus. quem nominauit translatio nostra Iaspide. Exodi. xxvij. In secūdo carbūculus sapphirus et iaspis. vbi legitur hēc dictio per pthesim iod. sed scribit doctissimus Abraham filius Ezre, quod hispanus quidam in literis excellentissimus dixerit hunc lapidē

LIBER

esse adamata, sic nominatū qđ frāgat et diuidat robustissimas gēmas.

תְּלָוָה Huc illuc. ut primo Regū.x. Vtrum nam uenturus esset illuc.

In de nostra translatio uersum hūc primo Regū.xiiij. sic habet. Et ecce multitudo prostrata et huc illucq; fugiens. quod hebrei dicunt expe/ctauit. fregit. dissipauit. diuisit. nō enim hoc loco aduerbiū esse potest, sed uel uerbum uel participium.

הַמָּם Pronomen masculini generis tertie personę pluralis numeri. ps

xcv. Et isti nō cognouerunt uias meas. ps. xxxvij. Et lumē oculorum meorum et ipsum non est meū. & ponitur quandoq; pro uerbo substantiuo. ut Geñ. xlviij. Et respondit filij mei sunt. & per paragogen recipit he aspirationē **הַמִּיחָה** ps. xx. Ipsī obligati sunt et ceciderunt.

& accipit per prothesin mem ut **מִיחָה** et significat illi. quod translatio nostra diuisit dicens. ex eis. Ezechielis. vij. Non ex eis et non ex populo. neq; ex sonitu eorū. hoc sic exponunt hebrei. non illi. nō diuites. non illi illi. vbi fit geminatio secundum eorum doctrinam pro filiis filiorum suorum. quod etiam translatio chaldaica Ionethē probat.

הַמָּמָס Fremuit. personuit. vociferauit. Hiero. traduxit vexauit. Isaïe xxix. Necq; uexabit eū rota plaustrī. qđ hebrei sic. Et personabit rota plaustrī eius siue fremet. Significat etiā perdidit. cōsumpsit. interfecit. cōturbauit. Id qđ supra in uocabulo **הַיִם** ostēsum est in primo eius significato. secundo Regum. xxij. Fulgura et consumpsit eos. Similiter psalmo. xvij. Fulgura multiplicauit et conturbauit eos.

הַמִּיחָה Cōturbatus est. fremuit. tumultuauit. rumores fecit. clamauit. stridit. Hiero. trāstulit sonuit. Isaïe. xvi. Super hoc uenter meus ad Moab quasi cithara sonabit. & eiusdē. xvij. vt m̄ltitudo maris sonatis. sed postea ca. xxij. traduxit frequentiā. vrbs frequēs. vbi hebrei expūnūt vrbs clamoris siue rumoris. Inde **הַמִּזְנָן** sonitus. fremitus. clamor. & ex eo trāslatio n̄ra legit pp̄lm, hoc est uulgū et plebē tumultuā tem. Isaïe ubi supra ca. xvi. Auferet gloria Moab super omni populo multo. ut iſerius patebit. et in hac significatiōe traduxit Hieronymus Amos quinto. Aufer a me tumultum carminum tuorum.

PRIMVS

הַמְלָה Vociferatio.collatio.cōuersatio.dissertatio.ut Ezechielis primo. Quasi sonus erat multitudinis.quod opinant uenire a **מֶלֶת** id est loqua seu uox,per prothesin he.

הַמִּין Multitudo.populus.excellentia.altitudo . copia.diuitię.vul-
gus.Ezechielis.xxxij.Fili hois cane carmē lugubre super multitudinē
Aegypti.Itē sequit̄ infra.Et attraxerūt eā et omnes populos eius. et su-
perius.In gladiis fortū deīciā multitudinē tuā.& eiusdē.xxxix.Et uo-
cabitur uallis multitudinis Gog. & Geñ.xvij.Quiā patrē multarum
gentiū cōstitui te.& Ecclesiastis.v.Qui amat diuitias.vnde uolunt ma-
mon dici.i.pluto.quasi **מְחֹזֶבֶת** id est plurimum seu copia. quod
trāslatio nostra insaniā traduxit. Amos.ijj.Et uidete insanias multas.
qd alij exponūt copiā seu diuitias multas.Significat etiam fremitus et
tumultus uulgi.ut i.Regū.ijj.Quis est hic sonitus tumultus huius.

הַמִּזְגָּת Proprium nomen ciuitatis vbi sepulchrū erit ipsius Gog
apud Ezechielem. xxxix.

הַמֵּס Extorruit.are fecit.qd translatio nostra exposuit tabuit. Isaie
Ixijj.Sicut exustio ignis tabescerent.qd hebrei exponūt.Sicut ardore
ignis extorret.nā oīs ignis excellēs.fortis.et magnus dicit **הַמֵּסִים**
id est exurens.desiccans.et extorrēs.ut scribit David kimhi in comen-
tariis super Isaīa.Dicunt aut̄ hoc uerbum a **מֵסָס** uenire per pthe-
sin he aspirationis, et apocopen geminationis. ita quod in proximo
vocabulo iod et mem note sint pluralis numeri.et psalmo sexagesimo
octauo trāstulit Hieronymus in hebraica ueritate.Sicut tabescit cera
a facie ignis.vbi comuni translatione legimus.Sicut fluit cera.

מְחֻמָּרָה Fouea.decipula.pedica.plaga uenatorum.nostra trālla-
tio legit miseria. ps.cxl.In miseriis nō subsistet.Sed Hiero. in hebraica
veritate traduxit sic.Deiicies eos in foueas ut non resurgent.

הַנָּ En.ecce.ut Geñ.xxx.pro eo quod nos habemus . Gratum habeo
quod petis.hebrei legunt.Ecce tantum siat secundum uerbum tuum.

LIBER

& ps.li.Ecce enim ueritatem dilexisti.& accipit he aspirationem in fine **הַחֲנָה** ut Isaie.xxij.Ecce dies ueniunt dicit dominus.& seruit pro nominibus sicut eccum et ellum apud latinos.

הַחֲנָה Modo uel huc.prsens uel loci uel temporis.quod utroq; modo simul inuenitur in nostra translatione. Gen.xv. Generatione autem quarta reuertetur huic neccdui enim complete sunt iniquitates Amorrorum usq; ad prsens tempus.

הַחֲנָה Pronomen fœminini generis pluralis numeri,tertiæ personæ.ut Numeri.xxvij.pro eo quod legimus.Et ei in hereditatem succedant. hebraica ueritas habet.Et trâslire facias hereditatem patris earum ad eas.& per paragogen recipit etiam he in fine **הַחֲנָה** idest ipse uel ille. ut Exodi primo.Ipsæ enim obstetricandi habent scientiam.

הַסְתָּן Tacuit. siluit. Amos sexto.Tace et non recorderis nominis domini.& ab eo transituum Numeri decimotertio .Inter hæc Caleb compescens murmur.hoc est silere fecit.

הַפְרָר Subuertit. vertit. conuertit. Threnorum tertio.Tantum in me uertit et conuertit manum suam.transfertur quandoq; pro mutauit. ut Leuitici.xij.Et pilos in album mutatos colorem .idest uersos. vnde deriuatur **מִתְחַפֵּת** idest versatilis.Gen tertio.Et flammum gladium atq; uersatilem.& sic de ceteris deriuatis.

מִתְחַפֵּת Compedes.vincula.neruus.carcer.domus captiuorum. Ieremij.xxix.Vt mittas eum in neruum et in carcerem.

הַצְּנָע Rheda uel quadriga.est autem instructio uecturæ. Ezechielis xxij.Et uenient super te instructi curru et rota.vel secundum quosdā instructio exercitus.

הַרְר Mons.ut Gen.xlij.In mōtibus Seir usq; ad capestria.& ps.l. Iumenta in mōtibus et boues.& per apocopē inueniūt sepius **הַרְר** ut ps xxij.Quis ascendet in montē dñi.et inueniūt in masculino et in fœmino genere Amos.i.Eo quod dissecuerit pregnantes Galaad.quod hebreorum quidam interpretantur.Eo quod dissecuerint montes Galaad.

PRIMVS

Sicut consequenter declaratur scilicet ad dilatandū terminum suum,
hoc est ut latiores facerēt limites regionis sue, exciderūt et abstulerūt
montes galaad. Reperitur et quandoq; trāslatiue pro ciuitate munita
et forti quasi cincta montibus .ut.iiiij.Regum.xv.pro eo quod nos ha-
bemus. Et interfecit omnes pregnantes eius et scidit eas. hebreorum
magistri legunt. Et percussit omnes urbes eius diruens.

חַרְבָּה Occidit.interfecit.ut Geñ.iiiij.Consurrexit Cain aduersus fra-
trem suum Abel & interfecit eum.& infra. Om̄is qui occiderit Cain.
& Ecclesiastis tertio. Tempus occidendi et tempus sanandi. inde no-
men **חַרְבִּתָּה** occisio. ut Ieremię.xij.Et sanctifica eos in die occisi-
onis.& reperitur aliquando sine he finali.

חַרְבָּה Concepit.Iob.xv.Concepit dolorem et peperit iniquitatem.
& inuenitur per holem loco camez. ut Isaïe.lix. Concepserunt dolorē
et pepererunt iniquitatem. inde nomen **חַרְבָּה** idest pregnans uel
quę cōcepit. Geñ.xxxviij.De uiro cuius hęc sunt cōcepi. pro ego sum
concipiens. ita enim habet scriptura. Inde **חַרְבָּן** conceptio. Geñ.iiij.
Multiplicabo erumnas tuas et conceptus tuos. et inuenitur mediante
iod **חַרְבָּן** Ruth.iiij.Et dedit illi dñs ut cōciperet, p dedit cōceptū.
חַרְבָּס Excussit.cōtrivit.deposit. euertit.destruxit. ut Exodi.xv.De-
posuisti aduersarios meos. & ps.lviij.Deus conteret dentes eorū. pro
quo Hieronymus. Deus excute dentes eorum.

חַהְתָּה Insidiatus est . prorupit in uerba maligna.irruit. ut ps.lxij.
Quousq; irruit in hominem. Quod Hieronymus in psalterio de he-
braica ueritate traduxit. Vsq; quo insidiamini contra uirum.

חַהְלָל Delusit.fefellit.derisit.circumuenit. ut Geñ.xxi.Sed et pater
vester circumuenit me. et Iudicum.xvi.Per tres uices mētitus es mihi.

LIBER

EV ονοματι τω τετραγεχματω

A u litera alphabeti. est etiā cōiunctio copulatiua significans
v et. ut Geñ.i. In p̄cipio creauit deus celū et terrā. Qñc̄ uero
nō est cōiunctio, quia nō copulat aliquid ad aliquid. ut Geñ.
xxij. pro eo quod nos legimus. Die aut̄ tertio eleuatis oculis uidit locū
procul. hebraica ueritas habet. In die tertio et leuauit Abrahā oculos
suos. Sed hoc modo cōuertit futurum in p̄reteritū et econuerso. ut in
principiis libror̄ scilicet Leuitici. Et uocauit Moysen. Numeri. Et lo-
cutus est dñs ad Moysen. Iosue. Et factū est post mortē Moysi. Iudicū.
Et factū est post mortē Iosue. Ruth. Et factū est in diebus iudicis iudi-
cum. Itē Samuelis. Et fuit uir unus. Item Regū. Et rex David senuerat.
Itē Ezrē. Et in anno primo Cyri. Itē in principio Ester. Et factū est in
diebus Ahasueri. Itē Ezechielis. Et factū est in tricesimo anno. Item Io-
nē. Et factum est uerbum domini. In omnibus istis vau litera ponitur
ab initio librorum quando nihil copulat. Sed uerbū quod alias de sui
cōiugatione futuri erat temporis, facit hoc modo temporis p̄reteriti.
Similiter ecōuerso, vau p̄positum uerbo p̄reteriti, facit ipsum tēporis
futuri. ut Exodi.xxv. Facientq; mihi sanctuarium. & in consequenter
capitulis.xxvi. &. xxvij. In uerbo facies et facietis. & per scripturam sa-
cram in plurimis locis. vt uidere licet in arte grammatica.

¶ Caput alicuius rei retortū instar literę vau. ut Exodi.xxvi. Quarū
erunt capita aurea & bases ēneę. & eiusdem. xxvij. Et capita earum cū
celaturis suis argentea.

מֹלֶס Moles. Numeri.xxi. pro eo quod legimus. Sicut fecit in mari
rubro, sic faciet in torrentibus arnon. hebrei transferunt uerbum de
verbo sic. A mole in mari usq; ad torrentes arnon. Que translatio pla-
cat magistro Salomonī gallo in cōmentariis super pentateuchū. Qui
putat hoc uocabulū sic dici quasi **מַלְאָכִים** idest moles. ut ps.lv. Iacta
super dominum curam tuam. rectius molem tuam.

וְשָׁתֵּה Reginę proprium nomen. Ester primo. Vasthi quoq; regi-
na fecit conuiuium.

PRIMVS

זָבֵב

צְבָבַע צְבָבַע

1 Vpus. ut Isaie vndeclimo. Et habitabit lupus cum agno.
זְבוּב Musca. Isaie. viij. Sibilabit dñs musce que est in extremo flumi
num Aegypti.

זָבֵר Dos. donatio. portio legitima. Geñ. xxx. Dotauit me deus do-
te bona. Inde uerbum ut in eodem uerficulo.

זְבַח Imolauit. sacrificauit. occidit. ps. l. Imola deo sacrificium laudis.
& primo Regū primo. Et imolauit Elcana. inde nomē sacrificium per
segol. item et alia deriuata que legendō biblā inuenies. Inde locus
super quo sacrificatur dictus est **מִזְבֵּחַ** idest altare siue ara. Gene-
sis octauo. Aedificauit autem Noah altare domino.

זָבֵל Cohabitauit. ut Geñ. xxx. pro eo quod nos legimus. Etiam hac
vice mecum erit uir meus. veritas habet. hac uice cohabitabit mihi uir
meus. inde **זְבָבַע** idest habitaculum. ut tertio Regum. viij. Aedificās
edificauit domum: habitaculū tuum. & recipit quandoq; in fine he aspi-
rationem. ut Habacuk tertio. Sol et luna steterunt in habitaculo suo.
גָּזָה Folliculus siue cortex vuarum exterior. Numeri sexto. Quicquid
ex uinea esse potest ab vua passa ad acinum non comedent. pro quo
hebrei sic legunt. De omni quod factum erit ex vite uini ab acinis ad
folliculum seu corium vuę non comedat.

יְהֹוָה Is. ille. hic. iste. ut ps. xxvij. iuxta translationem Hieronymi de he-
braica ueritate. quis iste rex glorie. et infra. quis ipse iste rex glorie. &
in masculino scribitur per segol ut supra. in foeminino aut per holem.
vt Ecclesiastis. ij. p eo qd nos legimus. & gaudio dixi qd frustra deci-
peris. hebraica ueritas habet. et leticie. quid ipsa facis; et scribi qñq; p
vau finale loco he. **אָתָּה** ut ps. cxxxij. Et testimonia mea hec q; docebo eos.
qd est utriusq; nūeri et ois generis. ut Exodi. xv. pplo quē redemisti.
et istud quidē in masculino, hoc aut in foeminino. in ps. cxlij. In uia hac q;
ambulabā. nūc in nūero plurali. ps. lxij. Duo hec audiui. Itē mutat vau
in aleph, et adiungitur thau terminatio foeminina, et dicitur **תְּהִלָּה** ut
psalmo. cxxxij. Hec requies mea.

LIBER

בְּנֵי Aurum.iiiij.Regum.vij.Tuleruntq; inde argentum et aurum. 3ab

& quia nihil in rebus nostris purius est auro, in circa puritatem & serenitatem quoq; significat. ut Job.xxxvij. Ab aquilone aurum uenit. id est serenitas seu puritas aeris. Sic enim transfertur ab hebreis. Ab aquilo ne serenitas adducet, cora deo reuerendo decor. Et Abraham Ahen Ezra hoc in loco intelligit splendorem celi, quoniam specie assimilatur auro. & a regione aquilonis splendor celi aperitur. cui astipulatur Aristoteles in libro meteorologicon secundo, ubi dicit ab arcto flare πνευμα λαμπεον id est uentum splendidum. constat autem apud eum etesias aquilones esse, qui a nautis uocantur delicati. vnde etiam scribit ipse in codem libro serenitatem euenire quam υκνεμιαν appellat quasi causam uento ac turbine.

בְּנֵי Inquinauit. abominabile fecit et nauisabile. Job.xxiij. Abominabilis ei sit in uita panis. 3am

בְּנֵי Premonuit. admonuit. cauit. docuit seu instituit. ostendit. Exodi xvij. Ostendasq; populo ceremonias et ritus colendi. & Ecclesiastis iiiij. Qui nescit praeuidere in posterum. inde cautus et circumspectus. & prouidus. & premonitus.

בְּנֵי Splendor. Ezech.vij. Quasi aspectus splendoris et uisio electri. 3ac
Is.hic.ille.Rabi Jonas intelligit relatiue qui que quod. & rectius is qui ea que. id quod. ps.xxiij. Et instruam te in uia hac qua gradieris. & ps.cxlj. In uia hac qua ambulabam. pleriq; arbitrantur he invauisse mutatum. ut supra ostendimus.

בְּנֵי Fluxit. Ieremie. xl ix. Quid gloriaris in vallibus tuis? fluxit uallis tua. exponunt hebrei scilicet sanguine intersectorum. 3ab

בְּנֵי Temerauit. licenter patrauit. superbe egit. Exodi. xvij. eo quod superbe egerint contra eos. Inde **בְּנֵי** superbus. petulans. temerarius. ps.cix. Superbi inique agebant usq; quaq; et increpasti superbos. Inde **בְּנֵי** petulantia. temeritas. superbia. Proverbior. xxi. Superbus & arrogans uocatur indoctus, qui in ira operatur superbiam. 3ad

PRIMVS

- Zanari* **אֲcyִת** Acies. angulus. quod Hieronymus cornu trastulit. Zachariæ ix. Et quasi cornua altaris. & ps. cxliij. vbi nos legimus. Filię eorū compōsite. rectius Hieronymus in psalterio suo de hebraica ueritate interpretatur. Filię nostrę quasi anguli ornatı.
- Zun* **בְּנֵי** Superliminare. postis. limē. addito mem in p̄cipio et he in fine. Deuteronomij. vi. Scribesq; eam in limine et hostiis domus tuę. & dicitur sic a sublimando.
- Zol* **בָּלֶל** Vilipendit. spreuit. ut threnorū primo. Omnes qui glorificabāt eam spreuerunt eā. & inueniūt geminato lamed in fine. ut Ieremij. xv. Et seperaueris preciosam a uili. ubi ponitur **בָּלֶל**.
- Zolat* **בָּזָן** Genus farris. inde **בָּזָן** elca uel alimentum. ut Geñ. xlvi. Et totidem asinas triticum in itinere panesq; portantes. vbi deest et farinam vel escam uel pulmentarium portantes. vt sit textus. asinas portantes triticum et panem et escam patri suo ad iter. sic enim hebraice ponit.
- Zon* **בָּנָה** Formę. genus uel species. Ita enī exponit Rabi Jonas hunc uersum psalmi. cxliij. vbi nos legimus. Promptuaria eorum plena eructantia ex hoc in illud. Ipse legit. Anguli nostri pleni expromentes de genere in genus. probat expositionē suam per translationem chaldaicam. nā vbi cūq; Geñ. i. legimus **בָּנָה** idest forma genus uel species. ibi Onkelus traduxit **בָּנָה** alijs exponunt annum dicentes. Emittentes de anno in annum. quasi esset corruptum a **בָּנָה**.
- Zemanya* **בָּנוֹת** Meretrix. ut Iosue. ij. Ingressi sunt domū mulieris meretricis. alijs interpretant lixa quę discurrit hinc inde ut conferat escam. Sic Iohnathas chaldeus transfert cauponā. vnde Rabi Jonas similiter hunc locum Iobelis. ij. Et posuerūt puerum in prostibulo exposuit sic. Et traddiderunt puerum in tabernam cauponariam. ubi ponit **בָּנוֹת**
- Zona* **בָּנָה** Arma. quod inuenitur per prothesin aleph **בָּנָה** et significat instrumentū fodiendi et humandi. quod pala dicitur. & a Hieronymo diminutiue profertur Deutero. xxij. Habebis locum extra castra ad quem egrediaris ad requisita nature gerens paxillam scilicet in foemi

LIBER

nino a pala, non autem in masculino a palo, ut quidā mendose habēt.
quod.ij.Regū.xxij.transfertur a Hiero.habena.Et habenas lauerunt
iuxta uerbū domini.Sed rectius secundū Nicolaum de lyra.Et arma-
turā seu instrumenta lauerunt.nam arma nō tantū artificū et pugilū,
sed etiam rusticorum et fossorum instrumenta sunt.teste Prisciano in
libro de.xij.carminibus.ut Virgilius in primo georgicon.Dicendum
et duris que sint agrestibus arma.

בְּנֵי Commouit. ut Ecclesiastis.xij.Quando cōmouebunt custodes ^{301a}

domus.& Ester.v.Et nō solum non assurrexisse sibi, sed nec motū qui
dem de loco sessionis suę. quod hebraice sine ambagibus sic legitur.&
non surrexit et nō mouit ab eo. & reperit geminatis syllabis prolatū
Habacuk.ij.Et suscitabuntur lacerantes te .lxx.Insidianteſ tibi. hebrei
cōmouenteſ te ſeu commotores tui.

בָּזֶר Fregit.infirmauit.conculcauit.Iob.xxxix.Obluiscitur quod pes
conculcat ea id est franget.Inde **בָּזָר** conculcatio.prostratio.con-
cussio.Hieronymus tamē et septuaginta interpretati ſunt insidias in
Abdia.Ponēt insidias ſubter te. quod David kimhi Iudeus languore.
percussionē. et humiliationē exposuit in comentariis ſuper .xij. & alij
aliter traduxerunt Oſeq.v.Hieronymus et Aquila ſic.Et Iudas uincu-
lum ſuum.lxx.uero ſic.Et Iudas dolorē ſuum.Dicitur etiā cataplaſma
vel emplaſtrum quod vulneri apponit medicinę loco.vnde Iſaię pri-
mo dicitur vulnus et liuor et plaga tumens non eſt circumligata nec
curata medicamine id est cataplaſmata.vbi ponitur **בָּרֶן**

בָּזָרְךָ Oscitauit. ut.iiij.Regum.iiij.Et oscitauit puer ſepties.hebrei
transferunt ſternutauit. ut Rabi kimhi in comentariis ſuper quatuor
allegans pro ſe illud Iob.xli.Sternutatio eius ſplendor ignis. quod Sy-
riace exponitur **בָּרְרֹהַ**
בָּזָה Leuauit. separauit. deposit. ut Exodi.xxviij.Et a ſe inuicem
rationale et ſuperhumerale nequeant separari. quod hebrei ſic legūt.
Et non leuabitur ſeu separabitur rationale de ephod.

בָּזָל Expauit. quod Hieronymus circuloquendo ſic traduxit. Iccir. ^{301b}

PRIMVS

co demisso capite ueritus sum. ubi hebrei legunt. Expauit et timui. & Rabī Ionas exposuit. Substīti seu retrocessi.

צְחָלָן Serpsit. repdit. que simul Hiero. cōprehendens transtulit Deuteronomij. xxij. Cum furore trahentiū super terram atq; serpētum. & Micheg. vij. Velut reptilia terre.

אַרְבָּה Aprilis mensis. ut. iij. Regū. vi. In anno quarto mense zio ipse est mensis secundus regni Salomonis. & sic dicitur ab apparitione florū. vnde Ionathas chaldeus locū supra citatum interpretat̄ mense zif gēmante seu florescente, quia scilicet in secundo mensium gēmant. reflo rescunt. et germinant uniuersa plantarum genera.

אַמְּנוֹנָה Amoenitas secūdum Ionatham chaldeum. pro quo. lxx. introitū. Symmachus pinguedinē. Theodotio multitudinē. Aquila et Hieronymus omnimodū trāstulerunt. Isaie. lxvi. Et delitiis affluatis ab om̄i modā gloria eius. alio in loco licet Aquila omnimodum traduxerit. tamen Hieronymus speciem interpretatus est, vbi translatio nostra legit pulchritudinem. ps. i. Et pulchritudo agri mecum est. quia. lxx. oreotis idest speciositas traduxerunt. qd tamen Hieronymus in psalterio suo de hebraica ueritate uniuersitatem transtulit. sed eandem dictionem. lxx. ps. lxxx. monios interpretati sunt idest singularis, hoc est aper. Et singularis uerus depastus est eam. quod Hiero. in psalterio de hebraica ueritate omnes bestię agri uertit. & iccirco scribunt hebreorū magistri qd hęc dicitio **אַרְבָּה** sit genus ad oīa animalia fera et agrestia.

אֵלֶּה Flāma. scintillatio. ut Isaie. i. Ecce omnes uos accidentes ignem accincti flammis, ambulate in lumine ignis uestri, et in flammis quas succendistis de manu mea.

זְבֻרָה Oliua. Jeremij. xi. Oliuam uberem pulchram. & Leuitici. xxiiij. Ut afferant tibi oleum de oliuis purissimum.

זְבֻרָה Mundatus est. purus fuit. Job. xv. Celi non sunt mundi in con spectu eius. Inde nomē **זְבֻרָה**. i. purus seu mūdus. Leui. xxiiij. Ut afferat tibi oleū de oliuis purissimū. et Job. viij. Si mūdus et rectus incesseris.

זְבוּבִית Vitrū crystallinū. ut Job. xxviij. Non adequabitur ei

LIBER

aurum uel uitrum.Dicitur autē sic propter puritatē et transparentiā.

בָּבָה Apparuit mundus.emendauit.purificauit.correxit.ps.cix.In זָהָב זָהָר

quo corriget adolescentior uiam suam.Et Job.xv.Quid est homo ut immaculatus et ut iustus appareat.Similiter eiusdem.xxv.Apparere mundus.natus de muliere.

זְבָר Meminit.recordatus est.Ionē.ij.Domini recordatus sum.& זָהָר

Threnorum.v.Recordare domine.Inde **זְבָר** monumentū.me-

moriale.memoria annales siue historia.Exodi.xxxix.In monumentū filiorū Israël.& Hester.vi.Iussitq; sibi afferri historias et annales priorum temporum.Ecclesiastis.i.Non est priorum memoria.Inuenitur etiam absq; nun finali **זְבָר** in eodē significato.Exodi.ij.Et hoc me-

moriale meum in generatione et generationem.Reperiſ et cum mem-
in principio **מִזְבֵּחַ** commonefactio.ut Numeri.v.pro eo quod

nos legimus.& oblatio inuestigans adulterium.hebraica ueritas ha-
bet.& memoriale commonefaciens crimen.

זְבָר masculus seu uirilis sexus.Gen.i.masculū et foeminā creauit eos.

אֶזְבָּרָה Memoria uel monumentum.Leuitici.xxiiij.Vt sit panis

in monumentum oblationis domini.hebrei exponunt.vt sit in odore oblationis domini.alij.vt sit representatio oblationis dñi.Vnde illud quod scribitur Isaiae.lxvi.Qui recordatur thuris.uertunt sic.qui odorificat thus.Iccirco rabī Dauid kimhi in comētariis hoc ybū מִזְבֵּחַ

exponit **מִקְטֵּר** idest suffumigat.cui assentī translatio chaldaica

Ionethē quia dictionem hanc interpretatur qui offert uel offerens.Si mile cōtingit Canticorum.i.nam ubi nos legimus.memores uberum tuorum super uinum.ibi docti hebreorum exponūt.odorificatus est amor tuus plus quam uinum.

אַלְלָל Liguriuit.deuorauit.exedit.cōmessauit.Deute.xxi.Cōmessa זָהָב

tionibus uacat et luxurię atq; cōuiuiis.sic epulones dicunt **אַזְוֹלָלִים** זָהָלִים

Sed combibones et potatores **סֻבָּאִים** a qua leuitate quidam di אַלְבָעִים

ctum putabant **אַרְלָלָה** ignominiosum.vile.abiectū.leue.threnorū.i. זָהָב

PRIMVS

vide domine et confydera quoniam facta sum vilis.

מִלְגָה *Milga* Reperitur per prothesin mem **מִלְגָה** fuscinula seu tridens. primo Regū.ij. Et habebat fuscinulā tridentē. & tale instrumentū uocat harpicellum. & pluraliter declinatur in foeminino. ut Exodi.xxvij. Et forcipes atq; fuscinulas.

מִלְתָּה *Miltha* Absq; preter nisi excepto. ut.iiij. Regū .xxiiij. Nihilq; relictū est exceptis pauperibus populi terre. Inuenit et per paragogen iod. Deutero.i. Preter Caleb filium Iephone. sed idē iod quādoq; capiit in hac dictione pnominaliter. ut Osee.xij. Deum absq; me nescies.

מַלְכָל *Malkal* Surculus. frutex. propago. ramusculus. Isaie.xvij. Et prēcidē tur ramusculi.

מִלְעֵפָה *Milufah* Intemperies. procella. impetus. tempestas. ut ps.xi. Spiritus procellar; pars calicis eorū. pro q; Hiero. de hebraica ueritate traduxit. Spiritus tempestatum. ut ps.cxix. Defectio tenuit me. pro quo Hieronymus. horror obtinuit me. alij estus. alij intemperies.

זָמָם *Zamam* Presumpst. statuit. cogitauit. threnorū.ij. Fecit dñs que cogitauit. & Deuteronomij. xix. Sicut fratri suo facere cogitauit. inde nomē verbale **זָמָה** & plū **זָמֹת** Iob. xvij. Cogitationes meę dissipate sunt. et per prothesin accipit in principio mem **מִזְמָה** Proverbiū quinto. Ut custodias cogitationes.

זָמָה *Zimah* Scelus. nephās. capitale crimē. Le.xx. qui sup' uxore filiā. duxerit q; matrē eius. scelus opatus ē. et in haſignificatiōe recipit etiā mē in principio ſicut pcedens uocabulū. ut Ieremie.xi. quid est qd dilectus meus in domo mea facit sclera multa. dicūt quidā qd hēc significatio deriuet ab illa superiori. quia est peccatū ex proposito.

זָמָן *Zeman* Tēpus limitatū et determinatū. ut Ecclesiastis.ij. Omnia tēpus habent. Inde quaſi a uerbo ſisto ſeu determino inuenitur **מִזְמָנִים** vel **מִזְמָנוֹת** .i. ſtata. limitata. cōſtituta. deſtinata. ut Nehemie.x

LIBER

Per tempora a temporibus anni ad annum. vbi hebrei sic legunt. Ad tempora stata de anno in annum. Et eiusdem ultimo. In temporibus constitutis et in primitiis. alij exponunt temporibus paratis.

זָמֵר Cantauit. psallit. ps. xlviij. Psallite deo nro psallite. psallite regi 31b^{et} Illino^m
nro psallite. Inde **מִזְמֹרָה** i. psalmus. ut i titulo eiusdē. inde **זָמֵר** 3am*z*
idest cantus scilicet auū circa ver. uel putatio arbor. Canticor. ij. Tē
pus putationis aduenit. et **זָמֵרָה** cantio. carmē. ps. cxix. pro eo qd 3em*ra*
nos legimus. Cantabiles mihi erāt iustificatōnes tue. Hiero. de hebrai
ca ueritate rectius interpretat. Carmina mihi erant. Item in ps. cxvij.
Fortitudo mea et laus dominus. deficit enim hic iod pronomen. non
laus mea. qd tñ subitelligit secūdū Dauid kimhi in libro de radicibus.

זָמֵרָה Fœditas. Fœtor. odor malus. nostra translatio ad imitatio
nem Theodotionis habet ramus a putatione arboris. Ezechielis. viij.
Et ecce applicant ramum ad nares suas. Symmachī autem translatio
fœdum raucumq; sonitum de naribus procedētem in dei contemptū
significat. teste Hieronymo in commentariis.

זָמֵרָה Germen. propago. Isaiē. xvij. Et germen alienum seres. Nem*ra*
זָמֵרָה Surculus. propago. ut Isaiē. xxv. Quasi calore sub nube torrē. 21. un*ra*
te propaginem fortium marcescere facies.

זָמֵרָה Genus delicatissimi et optimi fructus. Geñ. xlivj. Sumite de 3im*ra*
optimis terre fructibus.

זָמֵרָה Secuit. putauit. incidit. Isaiē. v. Non putabitur et nō fodietur. in 3ab*et* Nam*ra*
de **מִזְמֹרָה** falx putatoria. ut Isaiē. xvij. Et pr̄cedentur ramusculi Nam*ra*
eius falcibus.

זָמֵרָה Camelopardalis in translatione nostra. Deuteronomij. xiiij. 3ab*et*
Orygem camelopardalim. alij uocant hoc nomine capras rupicolas.
זָבָבָה Cauda. ut Deutero. xxviij. Cōstituet te dñs in caput et nō in eau 3an*ab*
dam. & p̄l'r declinat in foeminino. ut Isaiē. viij. A duabus caudis titionū.
זָבָבָה Caudam abscidit. extrema percussit. pr̄cidit. prosecuit. Josue. x. 3im*ab*
Et extremos quosq; fugientium cedite.

PRIMVS

Zana פָּנָה Fornicatus illico amore intentus est. Deutero. xxxi. Populus

iste cōsurgens fornicabitur post deos alienos. inde putant aliqui deri

Zana פָּנָה .i. meritrix. de quo supra locuti sumus. Inde fornicator

et fornicatio nomina uerbalia. et fornicari uerbū. quę omnia legimus

Ose⁹. iiij. vbi uarie formę et mltiplex orthographia eius ybi reperit.

Zana פָּנָה Repulit. dereliquit. threnorum. ij. Repulit dñs altare suum.

Zana פָּנָה Fluxit. ut Deutero. xxxiij. Dan catulus leonis fluet largiter de

Basan. vb largiter nō est de textu. et uerificata est hęc benedictio ipsi
Dan ppter Leſem quā regiōem uicerūt et obtinuerūt Danitę. vnde
fluit Iordanis. ut notat Rabi Salomō gallus et allegat uictoriā de Le-
sem. qđ mutato nomine dan uocauerūt. Iosue. xix. quod est lais. secun-
dū Dauid kimhi in comentariis super quatuor. ad qđ allegat id quod
scribit Iudicū. xvij. vocato nomine ciuitatis dan iuxta uocabulū patris
sui quę generat Israēl quę prius lais dicebat. cū igīt fluuius ille descē-
deret ab eo loco qui dan nominabat. et nomine suū inde acciperet quasi
iore. i. descendēs a dan. merito iā benedictio illa putabatur cōpleta.
qđ dan flueret de basan. Inde putat aliqui nō recte dici Iordan a duo-
bus fōtibus. vno ior et altero dan. vt Lyra scribit Hierony. sequens. in
libro hebraicar̃ questionū. vnū enim fontē esse Iordanis dicunt. qui
a Plynio in libro naturalis historię. v. pameas uocat. et a Iudeis leſem.
sicut ait Rabi Ishac. et ideo dicitur iordan secundum Rabi Iohanan
quasi יְהוּדָה id est descendens a יהוּדָה hoc est a pameade.

Zana פָּעַת Dispersit. et mutat he in vau. ut Deuteronomij. xxvij. Ut di-

spergaris per omnia regna terre. ubi ponitur פָּעַת cuius dictionis
ultimum he genus connotat.

Zana פָּעַת Mutilauit. concidit. cōstrinxit. breuiauit. ut Iob. xvij. Dies mei

breuiabuntur. quod hebrei legunt. Dies mei concisi seu mutilati sunt.

Zana פָּעַת Indignatus est. succensuit. iratus fuit. detestatus est. fremuit. Nu-

meri. xxij. Qua ratione detester quem dominus non detestatur.

Zana פָּעַת Succensuit. impatiens et iratus contristatus est. ut Geñ. xl. Ad

quos cum introisset Ioseph mane et uidisset eos tristes. & inde nomine

verbale Micheg. vij. Iram domini portabo. et. ij. Regum. xx. Furibun

LIBER

dus uenit in Samariam.

קַלְעָה Clamauit.ut ps.xxij. Ad te clamauerunt et salui facti sunt. Inde nomen clamor. Nehemij.v. Et factus est clamor populi.

קַלְעָה Accersiuit.congregauit.conuocauit.ut Iudicum quarto. Qui ac cersitis Zabulon & Nephthali.

מִזְרָח Modicum.ut Isaie,xxvij. Modicum ibi modicum ibi. & accipit quandoq; per prothesin in principio mem.

מִזְרָח Pix.ut Isaie.xxiij. Et conuertentur torrentes eius in picem. et erit terra eius in picem ardente.

מִזְרָח Purgauit.distillauit.sublimauit.conflauit.Iob vicesimo octavo.

Habet argentū. uenarū suarū principia. et auro locus est inq conflat. Inde **מִזְרָח** idest sublimatū.purgatum.ps.xij.Purgatū septuplū.

מִזְרָחִים Cōpedes.ut ps.clix. Ad alligādos reges eorū in cōpedibus.

סְנֵה Senuit.Gen.xxvij.Senuit aut̄ Ishac. Inde nomē **סְנֵה** idest senex Gen.xxiiij.Erat aut̄ Abrahā senex.a q̄ deriuat̄ nomē pluralis numeri tantū quod etatē senectā significat **סְנֵה** ut Gen.xxiij. Eo qd in senectute genuisset eū. p quo hebrei legūt. quia filius senecte fuit sibi. Talia enim nomina conditionē etatis significantia pluralia sunt tantū. ut est etas puellaris et adolescentie ac ceterę. Item alia orthographia Gen.xlvij.Oculi enim Israel caligabant pr̄ nimia senectute.

בָּרֶן Barba.ut ps.cxxxij. Quod descēdit in barbam.barbam Aaron.

לְאַוְתָּה Leuauit.erexit.ut ps.cxlv. Et erigīt omnes elisos.sic Onkelus chaldeus Exodi decimoquarto. Leuantes filij Israel oculos uiderunt. pro hebraico **ישָׁאוֹן** traducendo posuit hoc presens uerbum.

רַבָּה Dissipauit.secūdum nostrā translationem.Iob.vi. Tempore q̄ fuerit dissipati peribūt. et ut incaluerint soluenī de loco suo. quia uero nō reperio uerbum hoc alibi ī usū sacre scripture. iccirco facilius patior qd multi hebreorū magistri ipsum multiphariā interpretati sunt.nā rabi Sadia exponit pro frigore.Moyses gātilides, p calore.alij transferūt

PRIMVS

zorah. Sarab
rugauit. et illa corrugatio potest ob utramq; int̄ēperiem tam frigoris
quā caloris cōtingere. putat alij sic dictū quasi **צָרֵב שְׁרֵב** alij q̄si
ab ēstu et calore.

Laza
צָרָה Alienatum est. horruit. eguit. fraudatum uel elongatum est. ps

Laza
lxxvij. Nō sunt fraudati a desyderio suo. &. lviij. ps. Alienati sunt pec
catores a vulua. Job. xix. Halitū meū exhorruīt uxor mea. et quādoq;
mutat he in aleph, et dicit **צָרָא** alienatio. qd Hiero. traduxit nausea.

Almas *Almas*
צָרָא Numeri. xi. Donec exeat per nares uestras et vertaē in nauſeā. alij ex
ponunt longinquū uel procul. Rabi Salomon gallus in comentariis
super pentateuchū dicit se uidisse in libris cuiusdā Moysī. qd is audie
rit lingua in qua gladiū eo nomine uocat. Inde **מִזְרָח** alienus. extra
neus. ut ps. lxix. Extraneus factussum fratribus meis. Inde uenit **צָרָא**

alienus uel alienigena. Leuitici. xxij. Omnis alienigena non comedet
de sanctificatis. & Isaię. xliv. Et non fuit in uobis alienus.

Alas
צָרָה Corona. peripheria. margo. complexus. bractea. Exodi. xxv. Fa
ciesq; supra coronam auream per circuitum.

Alas
צָרָה Dispersit. Numeri. xvi. Et ignem huc illucq; dispergat. et Iere
mię. xl ix. Dispergam eos in omnē uentum. sunt qui putant **צָרָה** alienū
seu alienigenam inde nominari. de quo supra dictū est. Inde **מִזְרָח**
idest dispergens. ut Ieremię. xxxi. Qui dispersit israel cōgregabit eū.
צָרָה Circūligauit. circūdedidit. cinxit. ut. j. Regū. xxij. Accinxisti me

fortitudine ad prēliū. vnde quidā hebri exponūt hūc uersiculum ps.
cxxix. Semitā meā & funiculū meū iuestigasti. sic. circūdedisti ut rabi
Iuda. uel circūligasti ut Rabi Ioseph. qd Hiero. i psalterio de hebraica
veritate traduxit euentalisti. forte secundū superiorē significationem
dispersionis. quasi semitā disperserit secundū longitudinē in ante et re
tro. et funiculū hoc est latitudinem in sursum deorsum dextrorum et
sinistrorum. secundum Dauid kimhi in libro de radicibus.

Harmip
צָרִיזָת Roscidus humor. guttulatio. seu pluuiolatio. qd. lxx. stagōn.
idest gutta stilla uel stillicidium transtulerūt. nos legimus ps. lxxij. Stil

LIBER

licidia stillitia super terrā. Hiero. sic trastulit. Ut stillē irrorātes terrā.

זְרַזֵּר Canis uenaticus mira uelocitatis. qui ab Ouidio li. iiij. meta זְרַזֵּר

morphoseos uocatur lelaps a ueti uelocitate, iuxta quē morē germani
eum quoq; canem uentum appellant. et galli a leporibus insectandis
leporarium nominant. alij putat esse auem sturnum. Hiero. gallum in
terpreta. Proverbiorū. xxx. Gallus succīctus lumbos suos. Sed Lyra
dicit quod nō significet gallum. quid autem sit non dicit. alij scribunt
quod sit pardus, quia gracilis circa lumbos et tamen fortis. quia uero
hēc est prophetia Salomonis de futuris nos admonens. uerba iccirco
prophanis sunt incerta quibus mysteria proponuntur.

זְרָה Ortus est. ut Isaie. lx. Et gloria domini super te orta est. inde no זְרָה

men uerbale ortus. quod recipit mem in principio. ut ps. cxij. A solis
ortu usq; ad occasum. et accipit quandoq; aleph in principio. siccq; in
digenam et omne originariū significat, quasi inde ortum. ut Leuitici
xix. Sed sit quasi indigena inter uos, aduena qui habitauerit in uobis.

אֶלְרָה Lignum uiride semper recens, quod putant esse laurum. ps אֶלְרָה

xxxvij. Vidi impium superexaltatum et eleuatum sicut cedros libani.
rectius, sicut laurum.

זְרַם Impetus. fluctus. tempestas. imber ualidus. Isaie. xxxij. Erit uir זְרַם

sicut qui absconditur a uento et celat se a tempestate. & Job. xxiiij. Quos
imbres montiū rigant. quod hebrei legunt. A riuis seu fluctibus mon
tium humectabuntur. Sed Ionathas chaldeus imbrem ualidum ex nu
bibus plapsum putauit. ubi nos legimus Habacuk. iij. gurges aquarē
trāsiit. alio in loco tetrū fetorē foeminiī pfluuij p isto nomine intel
ligit scilicet Ezechielis. xxiij. Sicut fluxus equorum fluxus eorum.

זְרֻעַ Plantauit. seruit. seminauit. seuit. Iudicū. vi. Cūq; seuisse Israel. זְרֻעַ

Inde nomen participiale **זְרֻעַ** seminatū. satū. plantatū. ps. xcviij. p זְרֻעַ

eo qd nos legimus. Lux orta est iusto. hebrei habēt. Lux seminata est
iusto. Inde semen. Genesis primo. **מִזְרָעַ זְרֻעַ** id est seminifican מִזְרָעַ

tem semen. pro quo legimus afferentem semen. & Numeri vicesimo
quarto. Et semen illius erit in aquas multas. qd pro liberis scilicet filiis

PRIMVS

atq; nepotibus hic accipitur, quibus multiplicabunt regna secundum
multitudinem popolorum, iuxta translationem chaldaicam Onkeli.
hoc igitur uocabulum et de herbis et de plantis et hominibus dicitur.
sicut et de fructu legimus. fructus arboris et fructus uentris.

זרע Brachium. ps. cxxxvi. In manu potenti et brachio excuso. &
declinatur pluraliter in utroq; genere. In masculino Geñ. xl ix. Et disso-
luta sunt uincula brachiorum manuum illius. In fœminino Danielis. x.
Brachia eius et que deorsum usq; ad pedes. Recipit quandoq; aleph
in principio. ut Iob. xxxi. Et brachiū meū cum suis ossibus confringat.

Vocaq **זרק** Sparsit. dispersit. proiecit. Exodi. ix. Et spargat illum Moyses in
celum. et Exodi. xxiiij. Partem autem residuam fudit super altare, id est
spargendo proiecit. nam mox eandem dictione rectius interpretatus
est. Ille uero sumptum sanguinem resparsit in populum.

מזרק Pelvis. gutturnum. Ieremiæ. lñ. Et urceos et pelues et cande-
labra. & pluraliter declinatur in masculino et in fœminino.

זרת Palmus. Isaïe. xl. Et celos palmo ponderauit. de quo supra.

זרת Mensura palmi. Exodi. xxviij. Mensuram palmi habebit.

LIBER

חַתָּה

כְּנָסֶת כְּרִיְתֵי עֲלֹתָה

Amus.fibula.armilla.ut Exodi.xxxv.Armillas et inaures.& h dicitur fibula sic a spina,quia per annulū seu circulū transeūt spine quibus uestes subnectuntur.spina uero nominat **חַדָּה** Canticorū.ij.Sicut liliū inter spinas.vnde hic circulus intra se gerens spinā nomen accepit.qua ppter ipsum ſepe pro circulo transferunt.ut Ifaię xxxvij.Ponam ego circulum in naribus tuis.vbi per paragogen affluit iod in fine ſicut alia pleraq;. & pluraliter legitur Ezechieliſ .xxix.vbi nos habemus.Et ponam frenum in maxillis tuis.ibi hebrei legūt.Et ponam fibulas seu hamos in maxillis tuis.Accipit etiam per epenthesim vau quod et spinam et fibulam significat,ut ſupra dicit. & Job quadragesimo .Aut armilla perforabis maxillam eius. quod hebrei rectius:& spina perforabis.

חַבָּב Dilexit uehementer.Deuteronomij .xxxij.Dilexit populos. **חַבָּא**

חַבָּא Ascondit.ut Job .xxiiij.pro eo quod nos legimus. Oppreſſe ab

runt pariter māſuetos terre hebrei habent.Simul absconditi ſunt.ſicut recte ponitur eiusdem.v. A flagello lingue absconderis. &.iij. Regū vi.Que abscondit filium ſuum. Mutat autē quandoq; aleph in he,et econuerso he in aleph.de quo uide Dauid kimhi in libro primo artis grāmatice,vbi de hoc uerbo et eius accidentibus ſingulare capitulum poſuit.Inde nomen abscondio **חַבִּין** Habacuk.ij.pro eo quod habemus nos.Ibi abscondita eſt fortitudo eius.hebrei legunt.Et ibi abscondio fortitudinis eius.

מַחְבָּת Patella in qua frixatur pasta.& ſecūdum Rabi Salomonē **מַאֲבָג**

fuit tale instrumentū in sanctuario in quo pinſebantur oblata azyma in oleo.Leuitici.ij.vbi nos legimus craticulā,Si autem craticula fuerit ſacrificiū.ibi hebrei legunt patellam.Hieronymus trāſtulit ſartagine. Ezechieliſ .iij.Et tu ſume tibi ſartagine ferream.vbi capitur pro leugali instrumento ſimili patelle quo parietes leuiganſ. Ad hoc chaldai ca translatio tam Ionathę quam Onkeli concordat.Inuenitur et ſine mem in libro Paralipponenon.

PRIMVS

תְּבַט

תְּבַט Excusit.purgauit.Iudicum.vi.Cumq; Gedeon filius eius ex
cuteret atq; purgaret frumenta. quod tamen Hiero . aliter traduxit.
Deuteronomij.xxiiij.Si fruges collegeris oliuarum.pro excusseris.
Sic Ruth secundo.Virga cedens et excutiens.

תְּבַל

תְּבַל Excusit debitorem.pignoris loco accepit.pignorauit.Deute
ronomij.xxiiij.Non accipies loco pignoris inferiorem et superiore molam.
et significantius transfert abstulit pro pignore.Iob.xxiij.Ab
stulerunt pro pignore bouem uidue.Inde **תְּבָוֵל** pignus.Ezechiel
xxxij.Et pignus restituerit ille impius.

תְּבַל

תְּבַל Corrupit.devastauit.demolitus est.dissipauit.disperdit.pu
trefecit.Ecclesiastis.iiij.Dissipet cuncta opera manuū tuarū.Isaie.xij.
Ut disperdat oēm terrā.et Canti.ij.Que demoliunt uineas.translatio
nostra in Nehemia similitudine uocis seducta,traduxit a vanitate.qd
tamen per he scribit et nō per heth.pro eo enim quod dicere deberet.
peccauimus foeditate foedati sumus seu putrefacti uel corrupti sumus
tibi.quo significato ipsum in Isaia quoq; reperies ca.x.Et cōputrescit
iugum a facie olei.tamē sic posuit Nehemij.i.Peccauimus uanitate se
ducti sumus.& melius omnibus reperire licet Michej.ij.Propter im
mundiciem eius corrumpetur putredine pessima.vbi ponitur et uer
bum et nomen.

תְּבַל

תְּבַל Mensus uel partitus est.obligauit.irretiuit.illaqueauit.Pro
verbiorz.xij.Ipse se in futurū obligat.Inde funiculus.regula.pertica.
funis.laqueus.Zacharij.ij.Funiculus mēorum. et Amos.vij.Ethu
mus tua funiculo metiet.& Isaie.thxij.Et oēs funiculi eius nō rūpent.
et Ezechielis.xxvij.Que obuolutę et astricę erant funibus.

תְּבַל

תְּבַל Parturiuit.seu peperit.ps.vij.Ecce parturit iniusticiam.Inde
partus **תְּבַל** Isaie.lxvi.Antequā ueniret partus eius.& Canticorū
octauo.pro eo quod nos habemus.Ibi corrupta est mater tua. ibi ui
lata ē genitrix tua.hebrei legūt.Ibi parturire iussa est.idenomē scilicet

תְּבַל

תְּבַל Dolor.fortasse a pariendo dictus.Isaie.xij.Torsiones et do

LIBER

lores tenebunt.

רָבֶל Nauta seu patronus nauis, qui gubernator dicitur. Ezechielis xxvij. Sapietes tui Tyre fuerunt in te, qui sunt gubernatores tui. dictus fortasse a funibus regedis in nauis. a quibus et arbor nauis quam malum dicunt ita nominatur.

תְּחִבּוֹלָה Versutia. consilium. astutia. malum ingenium. ut Proverbiorum. xij. Consilia impiorum est fraudulentia.

חַבֵּל Cuneus. societas. congregatio. conuentus. grex. i. Regum. x. Obuium habebis gregem prophetarum. et eodem. Et ecce cuneus prophetarum. & pro eo quod nos legimus psalmo. cxix. Funes peccatorum circumplexi sunt. verius exponunt, caterus peccatorum.

חַבְלִים Presidens et caput alicuius conuentus seu congregationis. sed translatio. lxx. sicut et translatio nostra legit funiculos. Zacharie. xi. Et altera uocauit funiculos. quod exponunt uel a dolore. uel a malo ingenio. vel a deuastatione. scilicet regem malum. Exponunt autem Zachariam sic. vnam uocauit Noam id est dulcorem non decorem. intellige facerdotem. & aliam uocauit hoblim. i. regem. sic David kimhi in libro de radicibus.

חַבְצָלָה Rosa. flos. Cantorum secundo. Ego flos campi.

חַבק Amplexus est. Ecclesiastis. iiij. Tempus amplexandi et tenetis loque fieri ab amplexibus. significat et complicare. eiusdem. iiiij. Stultus complicat manus.

חַבָּר Coegit. congregauit. coaceruauit. collegit. coniunxit. sociauit. Gen. xiiij. Omnes hi conuerterunt in uallem siluestrem, pro congregatione. & Exodi. xxvij. Duas oras iunctas habebit. Inde.

חַבָּר Socius. particeps. ps. cxix. Particeps ego sum omnium timentium te. & in foemino genere. socia et particeps. Malachie. ij. Et hoc particeps tua. **חַבָּר** Incantauit. Deute. xvij. Ne sit maleficus nec incantator. & ps. lvij. Et uenefici incantantis sapienter. pro quo Hieronymus. Nec incantatoris incantationes callentis. & Isaie. xlviij. Sta cum incantatori.

PRIMVS

bus tuis. Itē in eodem, ppter duriciam incantatorꝝ tuorꝝ uehementē.

חַבּוֹרָה Tumor uel liuor carnis. Exodi.xxi. Liuorē pro liuore. qd
alio in loco trāslatio n̄a cicatricē uertit. ps. Putruerūt corrupte sunt
cicatrices meꝝ. dicit autem sic secundum magistros hebreorum. quod
in tali percussione congregetur sanguis, et talis coniunctio sanguinis
postqꝫ diu perstat, appetit diuersis maculis.

חַבְרוֹרָה Macula. uarietas. et uidetur a superiori deriuatum
geminato medio. Jeremię.xij. Aut pardus uarietates suas.

חַבֵּשׁ Vincuit. ligauit. translatio nostra habet iposuit. Exodi.xxix.
Et impones eis mitras. sed rectius Isaię.xxx. In die qua alligauerit do-
minus uulnus populi sui.

חַבָּת Patina siue patella. quod assumit quandoqꝫ mem in princi-
pio. de quo supra.

חַבָּת Frixorium. sartago. ubi carnes friguntur. i. Paralippome-
non nono. Prefectus erat eorum quę in sartagine frigebantur.

חַגָּג Tripudiauit. festiuauit. celebrauit. feriauit. Leuitici. xxij. Ce-
lebrabitis ferias dñi. vij. diebus. et infra. Celebrabitisqꝫ solennitatem
eius. Item et mēse septimo festa celebrabitis. vbi **חַג** significat ferias.
solennitatem et festa.

חַגָּא Pauor. tremor. Isaię.xix. Et erit ḥra Iuda Aegiptiis in pauore.

חַגָּב Bruchus. aliꝝ dicunt locusta. translatio nostra uarie traducit.
scilicet pro locusta bruchū et ecōuerso. Leuitici.xi. atqꝫ locusta, singla
secundū genus suum. vbi paulo ante pro **אֶרְבָּה** posuit bruchum.

vt est bruchus in genere suo. quod tamē frequētissime locustā uertit.
Exodi.x. Et diuersa esse indicat animalia. Ioelis.i. Residuum locustę come-
dit bruchus. sed Rabi Dauid kimhi in libro de radicibus determinat
qd locusta sit genus, et bruchus species eius. aliqui dicūt hoc uocabulū
etiam significare lumbos. dorsum. seu posteriora hominis. Ecclesiastis
xij. Impinguabitur locusta. quod ipsi exponunt. onerabit̄ dorsum.

חַגָּת Scissura. rima. foramen. cauerna. Canticorꝝ. ij. Colubra mea in-

LIBER

foraminibus petre. et in Abdia. habitantem in scissuris petrarum. vbi in numero plurali mutat he finale in uau, quod est notandum. & Ionathan chaldeus in sua translatione chaldaica uertit inter duas petras.

חָגֵר Circumdedit. cinxit. circumligauit. Exodi. xxix. Cingesque eos baltheo. Aarō scilicet et liberos eius. et eiusdem. xij. Renes uenos accingetis. et Ezech. viij. accinget se ciliciis. pro quod hebrei. Induet cilicia siue facos. significat et contrahi et costringi. ut. ij. Regum. xxij. Et contrahent in angustiis suis. pro quo hebrei. & claudent in uinculis suis. hoc idem ponitur in libro psalmorum per metathesin literarum. ps. xvij. Et claudicauerunt a semitis suis. pro quo hebrei. & formidabunt a claustris suis. Sed recte Claudicauerunt secundum linguam chaldaicam catametathesin.

חָרֵר Acuit. agilitauit. uelocitauit. Habacuk. i. Et uelociores lupis vespertinis. Proverbiorum. xxvij. Ferrum ferro acuit, et homo acuit faciem amici sui. inde nomine yebale Isa. xl ix. Et posuit os meum quasi gladium acutum.

חָרָה Gauisus seu letatus est. Exodi. xvij. Letatusque est Iethro super omnibus bonis. et ps. xxi. Letificabis eum in gaudio. vbi quidam libri hebraice impressi uitio librariorum habent. viuificabis eum. sed male. hoc etiam modo exponunt magistri hebreorum uersiculum Job. iiij. Non computetur in diebus anni. sic. Non gaudeat diebus anni.

חָרֵל Desiit. cessauit. dereliquit. dimisit. Gen. xli. pro eo quod Hiero. rhetorice circuloquendo traduxit. Et copia mensuram excederet. hebraica ueritas legit sic. Vscque ad id quod desiit numerari. quoniam non erat numerus. Job. iiij. Ibi ipsum cessauerunt a tumultu. inde nomine terminus. finis. nouissimus. ut Isaiae. liij. despectum et nouissimum uirorum. inde nomine substantium cessatio. per quo Hiero. quiete trastulit. Isaiae. xxxviij. Non asperci haitem ultra et habitatores getis. sed. lxx. verbaliter traduxerunt sic. non videbo hominem adhuc cum habitatibus. cessauit generatio mea. ut sit punctus post habitantes. quod est contra linguam hebraicam proprietatem. vbi ipsa orthographia requirit post se genitium.

חָרַק Spine genus. quod translatio nostra paliurus nominat. Micheas viij. Qui optimus in eis est, quasi paliurus.

PRIMVS

תְּרֵדָר Cubiculum. tertio Regum.xx. In cubiculum quod erat intra cubiculum. & reperitur positum more aduerbi ad locum. quod denotat ultimum he quo scribitur. Genesis.xliij. Et introies cubiculū fleuit. ponitur quandoq; pro penetralibus et partibus interioribus. ut Iob nono. Et interiora austri. Scribit namq; Rabi Abraham Ezraides. qd sunt quedam stelle in parte meridionali. que cum non uideantur ab aquilonaribus. nominantur penetralia seu interiora austri. ut sunt stelle antarctice. de quibus hoc loco Iob mencionem facit.

חַרְשׁ Renouauit. instaurauit. Isaie.lxi. Et instaurabunt ciuitates defertas. & psalmo. cij. Renouabitur ut aquilæ iuuentus tua. Inde nomine deriuatur Ecclesiastis primo. Nihil nouum sub sole. & dicitur sic mensis propter nouam lunam que facit initium mensis cuiuslibet apud hebreos. sicut et latini mensem a greco mene id est luna dixerunt. & singule triginta dies dicuntur **חַרְשׁ** et potissimum primus dies mensis eodem uocatur nomine. quem nos kalendas appellamus. ut Ezechielis xlvi. Et adorabit populus terre ad ostium portæ illius in sabatis et in kalendis coram domino. ubi presens nomen ponitur de quo agimus.

חוֹב Debitor. Ezechielis.xvij. Pignus debitori reddiderit.

חוֹג Circuiuit. girauit. circinavit. Inde sphera. circulus. girum. circinus. Isaie. xlviij. Et in circino tornauit illud. et eiusdem. xl. Qui sedet super girum terre. & Proverbiorum octauo. quando certa lege & giro vallabat abyssos.

חוֹרֶה Proposuit. enigma. problema. exemplum. in quo aliquid arcam latet quod difficile explicatur. ut Iudicum decimoquarto. Proposnam uobis problema. & infra. Propone problema tuum. Inde **חוֹרֶה** enigma. siue arcanum problema. ut in loco prenominato.

חוֹרֶה Ostendit. explanauit. enunciauit. ut Iob decimoquinto. Osten dam tibi audi me. quod aliter paulo ante interpretatur Hieronymus eiusdem decimotertio. Et enigmata percipite auribus uestris. pro enunciationes meas. aleph enim hoc loco in principio assumptum facit no

LIBER

men uerbale.in superiori aut̄ prime personē futuri tēporis est indiciū.

חָנוֹן Assumit in pr̄incipio mem. et significat. regio. finis. ducatus. portus. ps. cvij. Et deduxit eos in portū uolūtatis eorū. i. ad finē uel locū. **חָנוֹת** Spina. de quo supra. ut Canticorum. ij. Sicut illiū inter spinas.

חָרוֹט Filum. Hieronymus traduxit vitta. Cāticorum. iiij. Sicut vitta cocinea labia tua. sed Genesis. xiij. filum interpretatus est a filo subtegminis usq; ad corigam.

חָרֵל Anxiatus est. cōtremuit. parturiuit. doluit. Isaię. xxij. Non parturiui et non peperi. Isaię. liij. hinni que non pariebas. et Micheę. iiij. Dole et satage filia sion. & ps. cxiij. pro eo quod legimus. A facie dñi mota est terra. Hieronymus de hebraica ueritate sic. A facie domini contremiscit terra. hebrei sic. A facie dñi parturita est terra. cui nō ab simile legitur ps. xcviij. Vedit et cōmota est terra. & trāffertur pro cruciatiū instar dolorum parturientis. ut Ioeлиs. ij. A facie eius cruciabantur populi. Inde uerbum transituum secundum. contremiscere fecit. ut ps. xxix. Vox domini concutientis desertū et cōmouebit dominus deserum cades. & geminat lamed.

חָלָל Obstetricauit. preparauit partum. ps. xxix. Vox domini preparantis ceruos. pro quo Hieronymus de hebraica ueritate. Vox dñi obstetricās ceruos. idē legīt Iob .xxxix. parturiētes ceruas obseruasti.

חָלֵל Dolor. psalmo. xlviij. Ibi dolor sicut parturientis. Inde uerbum Isaię. xxij. Dolebunt cum audierint.

חָלָה Doluit. consternatus et dolore commotus est. ut Ester. iiij. Quod audiens consternata est. geminato scilicet uerbo. Inde nomen angustia. dolor. Isaię vicesimoprimo. Et angustia possedit me.

חָלָב Detraxit. infirmauit. truncauit. interemit. ut Isaię vicesimoterio. Ut detraheret superbiam omnis glorię. Inde nomen uerbale truncatus. vulneratus. imperfectus. ut threnorum secundo. Quasi vulneratus in plateis. & eiusdem quarto. Melius fuit occisis gladio.

חָלָל Violauit. contaminauit. polluit. prophanauit. ut Threnoru-

PRIMVS

secundo. Polluit regnum & principes eius. Malachie secundo. Violas pactum patrum nostrorum. & infra eodem. Contaminauit Iudas sanctificationem. Inde **הַלִּילָה** idest absit tanquam pollutū atq; prophanū. Geñ. xvij. Absit a te. Significat etiā facere aliquid comune & publicare. ut Deutero. xx. Plantauit vineam et necdū fecit eā comunē i. publicauit. Inde dicit Leui. xxi. Meretrix. vile p̄stibulū. i. publica.

רְלָה Cecidit. conquieuit. metatus est. uenit. moratus est. secundo Regum tertio. Et ueniat super caput Ioab. & Ieremie. xxx. In capite impiorum conquiescat. in alio loco traduxit veniet. ut eiusdem. xxiij. Et tempestas erumpēs super caput impiorum ueniet. & threnorum. iij. Et non coeperunt in ea manus. quod hebrei exponunt. Et non metata sunt in ea castra. uel non quieuerunt seu morabantur in ea loca. quia in momento et absq; mora subuersa est Sodoma. ut in eodem uersu patet. & secundum hanc interpretationem exponit Rabi Jonas hunc versum Ecclesiastis quinto. Est et alia infirmitas pessima sic. Est et malum ueniens uel cadens scilicet in hominem.

חַלָּה Expectauit. sperauit. Micheę primo. pro eo qđ nos legimus. Quia infirmata est in bonum. Rabi Joseph. pater Dauidis kimhi. & multi ludeorum traduxerunt. Quia expectauit uel sperauit ad bonū. & Genesis octauo. Expectatis autem ultra septem diebus. quod per prothesin iod et apocopen he sepius inuenitur.

חַזְלָל Fecit. formauit. creauit. psalmo. xc. Aut formaretur terra & orbis. Inde nomen uerbale. Deuteronomij. xxxij. Oblitus es domini creatoris tui. et psalmo. li. Ecce enim iniquitatibus conceptus sum. pro factus seu formatuſſum.

חַזְוָל Arena. Job. vi. Quasi arena maris hęc grauior appareret. & i. Regum. xiij. Sicut arena que est in litore maris.

חַזְוָל Profanū laicū. i. Regū. xxi. Non habeo laicos panes ad manū.

חַזְלָל Assumit mem in principio et quandoq; he in fine. & significat chorū. Exodi. xv. Egressę sunt om̄es mulieres post eam cum tym.

LIBER

panis & choris. & Canticorum septimo. Quid uidebitis in Sulamite nisi choros castrorum. quod quidam ab instrumento musico deriuari putant. ut infra.

רָוֵשׁ Rufum. fuscum. ut Genesis tricesimo. Et quodcumq; rufum & maculosum. de quo plenius infra.

רָוֵס Misertus est. pepercit. curauit. pro quo Hieronymus doluit interpretatus est. longe quarto. Tu doles super hederam. quod septuaginta uerterunt sic. Tu pepercisti super cucurbita. sed melius sequitur. Et ego non parcam niniue. & psalmo .lxxij. Parcet pauperi & inopi. ubi hebrei exponunt sic. Miserebitur super pauperem et inopem.

רָוַתְנִי Extra. præter. Genesis. xix. Eduxerunt eum et posuerunt extra ciuitatem. & Ecclesiastis secundo. pro eo quod legimus. Quis ita deuorabit et delitiis affluet ut ego. hebraica ueritas hæc plus ppter me .

רִצְנָה Platea. Jeremiæ septimo. Et in plateis Ierusalem. Inde atrium exterius quam nos curiam uocamus. Ezechielis. xlivij. Cumq; egredientur atrium exterius. quod assumit he in fine. et quandoq; ponitur sine he.

רִזְרֹן Album seu candidum. quod Hieronymus traduxit hyacinthinum. Ester octauo. Fulgebat uestibus regiis hyacinthinis uidelicet & aerii. & eiusdem primo. Aerij coloris et carbasini. alio loco transtulit farinam. fortasse propter eius albedinem. Genesis. xl. Quod tria canistra faringe haberem. quod tamen partim Iudeorum ita transferunt. Tria canistra alba. hoc est ex uirgultis et uiminiibus decorticatis et albis facta. de quorum numero est David kimhi in libro de radicibus. partim uero putant ea sic dici a foraminibus. eo quod tales corbes uirgultis contexti sint foraminosi. & hos sequitur Nicolaus de lyra. eo q; hor etiam foramen significat. ut patebit.

רוֹן Optimus quisq; & liberalissimus. significatur enim principes capitanei et magnates hoc nomine. ut Jeremiæ. xxvij. Et oës optimates Iuda et Ierusalem. qui apud Arabes loben quasi candidati dicuntur.

רוֹן Spelunca. foramen. Canticorum. v. Dilectus meus misit manum suam per foramen. et Nahum. ij. Et impleuit preda speluncas suas.

PRIMVS

שׁוֹנֵת Festinavit. Deutero. xxxij. Et adesse festinant tēpora. & ps. lxx
Dñe ad adiuuandū me festina. & ps. cxix. Paratus sum et nō sum tur-
batus. quod Hiero. in psalterio de hebraica ueritate melius traduxit.
Festinaui et non neglexi. Inde nomē uerbale festinantes. pro quo tran-
fatio nostra habet accincti. Numeri. xxxij. Nos autem ipsi armati &
accincti. et Ecclesiastis. ij. p eo quod nos legimus. Quis ita deuorabit
et deliciis afflueret ut ego. hebrei exponūt. quis comedet et quis agilior
festinantior aut promptior est plus quam ego.

רַזְעָנָה Apparētia macularum in uarietate nubiū tempore pluvię. quā
lxx. interpretati sunt phantasiam. Zacharię. x. Dominus fecit phātasias
& pluuiam hiemalem dabit eis. pro quo translatio nostra legit. Et dñs
faciet nubes et pluuiam imbris dabit eis. vbi Hieronymus ait. Nescio
quid uolētes septuaginta phantasias interpretati sunt. sed Dauid kim-
hi in comentariis super duodecim causam qua moueri potuerunt assi-
gnat. quod a uisione talis dicta est apparitio in nubibus. nam **רַזְעָנָה**
visionis uerbū est. ut infra sequitur. sicut et apud grecos a phanizo. i.
appareo uenit deriuatiū uerbū a q̄ phātasia et phātasma. i. apparitio.

רַזְעָנָה Speculatus est. vidit. contemplatus est. ps. lvij. Letabitur iu-
stus cum uiderit uindictam.

רַזְעָנָה Pectus. ut Exodi. xxix. Sumesq; pectusculum de ariete. & plu-
raliter **רַזְעָנָה** Leuitici. ix. Pectora eorum et armos.

רַזְקָן Confortauit. consolidauit. fortitudinem addidit. vim intulit.
oppressit. ps. cxlvij. Quoniam confortauit seras portarum tuarum. &
Isaię. liij. Et clausos tuos consolida. et Exodi. xij. vrgebantq; Aegypti
populū. & Genesis. xli. Nam et illos oppresserat fames. quod hebrei
legunt. Et inualuit fames in terra Aegypti. Inde fortis et fortitudo &
cetera secundum artem grammaticam.

רַזְעָרָה Sus. Leuitici. xi. Et sus que cum vngulam diuidat nō ruminat.

חַטָּאת Peccauit. ut Iosue. vij. Peccauit Israel. Inde monosyllabice pec-
catū. threnor. i. Peccatū peccauit Ierusalē. ubi caret aleph. sicut alias se-

LIBER

pe. et recipit terminationes ut in arte. Inde significat etiam expiatio et sacrificium expiationis seu purgationis. Numeri. xxxi. Et aliquid in ute-
silia preparatum de caprarum pellibus et pilis et ligno expiabitur.

חַטָּב Secuit. excidit. scidit. cedebat. Deuteronomij. xxix. Exceptis
lignorum cesoribus.

חַטָּה Frumentum. triticum. Isaiæ. xxvij. Et ponet triticum per or-
dinem. Et Ioeли primo. Vlulauerunt vinitores super frumento:
חַטָּם Obstruxit. occlusit. obturauit. qđ Hiero. interpretat frenauit.

Isaiæ. xlviij. Et laude mea infrenabo te. sed hebrei exponūt hoc de furo-
re. ira. et magnanimitate. quā fatus narium indicat. ut de equis scribit
Virgilius. iij. georgicon. Collectūq; premēs uoluit sub narib; ignē.
vno enī uocabulo hebrei et nares. et furoris fremitū significari uolūt.
scilicet **חַנָּה** similiter aut et **חַוְתָּם** nares quoq; et furore significat.

vt docet Rabi Dauid kimhi in comētariis super Isaiā et in libro de radī-
cibus. vnde mḡri hebreor̄ sic traducūt pdictū uersiculū. Et pp̄t lau-
dē meā obturabo nares tibi. i. cōtinebo tibi furorē meū ad laudē meā.
חַטָּה Rapuit cū uelocitate motus. psalmo. x. Insidia ut rapiat pau-
perem rapere pauperem dum attrahit eum.

חַטָּר Virga. Isaiæ. xi. Egrediet uirga de radice lessę. et Prouer. xiiij.

In ore stulti uirga superbię. quod Rabi Jonas exponit. propter uerba
quę loquitur stultus. veniet super eum uirga superba. hoc est procera
qua dabuntur in eum grandes percussionses.

חַיִּה Vita. Gen. xxiij. Vixit aut Sara. qđ hebrei legūt. Erāt uite ipsius
Sara centū. xxvij. anni. inde **חַיִּה** uerbū idest vixit. Gen. xi. Porro Ar-
phachsad uixit trigintaquīq; annos. inde **חַדְעֵרְבִּיִּה** iurādi. Nūeri
xiiij. Viuo ego et implebit gloria dñi uniuersa terra. et eodē modo. i.
Regū. xxv. viuit dñs et uiuit anima tua. significat etiā uiuus uſt uiuēs. ut
Isaiæ. xxxviij. viuens uiuens ipse confitebitur tibi. et ps. lv. descendant
in infernum uiuētes. et ut ait Rabi Iuda omnium illorum primitiūm
est **חַיִּה** ut Genesis. xij. Et uiuat anima mea. Inde **חַיִּה** animans
fera. bestia. animal. Genesis. xxxviij. Fera pessima comedit eum. bestia

PRIMVS

deuorauit Ioseph. vbi hebraica ueritas habet. Bestia mala comedit eū rapiens rapuit Ioseph. & per continuitatē lectionis mutat he in thau. Geñ.i. Vt sint uobis in escam et cūctis animātibus terrę. pro oīni ani malī terre. & pluralit̄ haioth. Ezechielis.i. Et animalia ibāt et reuerte ban̄. Inde nomē propriū. hauah. qd nos dicimus euia secundū grēcos, qui suas aspirationes non pronūciant fortiter. sic autem dicit eoquod sit mater omnium uiuentium, ut dicit scriptura. in quo uocabulo mutatur iod in vau. ut sēpe alias.

רַבֵּל Robur. uirtus. fortitudo. exercitus. Ezechielis. xxxvij. Exercitus

grandis nimis ualde. et ps. xxij. Fiat pax in uirtute tua. et Isaie. ix. Fortitudo gētiū ueniet tibi. et loelis. ij. Ficus et uinea dederunt uirtutem suam. quod septuaginta transtulerunt fortitudinem suam.

רְבִיל Substantia. diuitię. mammon. Isaie. xxx. Portantes super humeros iumentorum diuitias suas.

רָלֶל Reperiſ sine iod quandoq;. et significat etiā congregationē siue exercitum. sicut superius profectum cum iod. ut Abdię ultimo. Et trāl migratio exercitus huius filiorum Israel.

רָלֶל Paruus murus. uel antemurale. threnorum secundo. Luxitq; antemurale. et murus pariter dissipatus est.

רָצִין Gratia. oratio. deprecatio. ut Iob. xli. Et ad dep̄candū cōpositis. Rabī Iona scripsit hoc uocabulū inter primitiua. et īterpretatur firmatatem seu ualiditatē. quasi diceret dñs ipsi Iob. nō obmutescā mēdaciis suis et uerbis potētibus. et ualida compositione sua. sic enim hebraice legitur. Alij uero grammatici ludeorum deriuatum putant ab **רָצִין** ut infra patebit p̄ īterpositionē iod. ut in aliis pluribus fieri solet.

רָצִק Medietas. sinus. ut Isaie. lxv. Retribuā in sinu eorū. &. ij. Regū xxij. Fluebat aut̄ sanguis plage in sinū currus. qd hebrei exponunt. In mediū seu concavitatē siue profundum currus. cui applaudit translatio chaldaica Ionathę.

רָצִץ Sepes. murulus. paries. ut Ezech. xij. et ipse edificabat parietē.

רָחֵר Palatum. guttur. Canticor. vij. Guttur tuum sicut uinum opti-

LIBER

mum. et Osee. viij. In gutture tuo sit tuba. & threnorum .iij. Adhesit
lingua lactentis ad palatum eius.

חַפְתָּה Hamus. Isaiæ. xix. Et lugebunt omnes mittentes in flumen ha-
mum. et Job. xl. Leviathan hamo.

חַבְתָּה Expectauit. ut Isaiæ. xxx. Beati omnes qui expectant eum. &
Habacuk. ij. Si moram fecerit expecta illum.

חַלְלָה Candidauit. fucauit. colorauit. ornauit. illustrauit. Geñ. xlíx
Pulchriores sunt oculi eius uino. i. colore illustriori. et scribit Moyses
Nehemanides Gerundenis clarissimus hebreorū author in penta-
teucho suo de hac dictione, quod per metathesin primarū literarū &
geminato la uerbo **בְּחַלְלָה** oriatur. quod significet rubescere oculos
ex potu vini. licet aliter translatum sit Ezechieli. xxij. Circumlinisti
stibio oculos tuos.

חַבְמָה Sapuit. uel sapiens fuit. ut Proverbior. ix. Si sapiens fueris. ti-
bimetipſi eris. p eo quod hebraice legiſ. Si sapias. sapias tibiipſi. Inde
sapiens et sapientia. ut in arte grammatica.

חַלְלָה Placenta. panis. torta. assumpto he in fine. uel per continuitatē
lectionis thau pro he. quod Hiero. collyrida interpretat. ij. Regū. vi.
Singulis collyridam panis unā. sunt autē placente lagana collyride di-
uersę species panum apud hebreos. ut scribit Rabi Salomon Leuitici
vij. Et collyridas olei admixtione conspersas panes q̄q̄ fermentatos.

חַלְלָה Assumpto he in principio. cœpit. incepit. ut. i. Regū. iiij. Incipiā
et cōplebo. et paulo superius. Et oculi eius caligauerant. pro q̄ hebrei
legunt coeperunt caligare seu tenebrescere. et Genesis. iij. Iste cœpit
inuocare nomen dñi. pro quo legūt hebrei. tunc cœptum est ad uocā
dum nomē domini. &. i. Regū. xxij. Num hodie cœpi pro eo cōsulere
dominū. Inde nomen uerbale **תְּחִלָּה** idest exordium. principiū.
initium. ut Proverbiorum. ix. Principium sapientię timor domini.

P R I M V S

חַלְלָה Infirmatum est. languit. conturbatus. vulneratus. imperfectus. occisus est. ps. cix. Cor meum conturbatum est intra me. quod Hiero-

de hebraica ueritate traduxit. Cor meum vulneratum est intrinsecus. et Ezechielis. xxi. Ut daretis super colla uulneratorum. & threnorum quarto. Melius fuit occisis gladio quam imperfectis fame.

חַלְיל Instrumentum musicum. quod translatio nostra tibia nomi-

nat. Isaie. xxx. Et letitia cordis sicut qui pergit cum tibia. inde

מִחְלָלָה buccinator seu tibicen. ut: iij. Regum primo. Canentiū tibiis et letantiū.

חַלְוֹן Fenestra. ut Gen. xxvi. Prospiciens Abimelech rex Palestino-

rum per fenestram. & pluraliter declinat masculine ac foeminine. Nam in masculino genere ponitur. iij. Regum vi. Fecitque in templo fenestras obliquas. at uero in foemino Ezechielis. quadragesimo. Et fenestras obliquas in thalamis.

חַלְאָה Rubigo eris secundum translationē. lxx. et nostram. Sed qui-
dā hebrei putant esse spumā. Ezech. xxiiij. Ollē cuius rubigo in ea est.

חַלְבָּה Lac. ut Isaie. lv. Emite absq; argento et absq; ulla commuta-
tione uīnum & lac.

חַלְבָּה Adeps. scribitur quinq; punctis. Leuitici. viij. Qui obtulerit
sanguinem et adipem. & pluraliter masculine. ut eiusdem. viij. Posuit
super adipes. Significat autem omne pingue animalis. quod Onkelus in
translatione chaldaica indicat. Gen. iiij. Abel quoque obtulit de primo
genitis gregis sui & de adipibus eorum. propter chaldeus. & de pingue
dine eorum.

חַלְבָּנָה Galbane. aroma. Exodi. xxx. Sume tibi aromata stacten

& onycham galbanen boni odoris.

חַלְבָּה Substantia. vita. ut. ps. xxxix. Et substantia mea tanquam nihil ante te. quod Hieronymus de hebraica ueritate traduxit. Et uita mea quasi non sit in conspectu tuo. Sed hebrei tradunt significari hoc uo-

LIBER

cabulo quandam durationem certi temporis.

חָלֵר Mustela. Leuitici.xi. De ihs q̄ mouent̄ in terra mustela et mus.

חָלֵה Languit. egrotauit. Isaie. xxxix. Audierat enim qd egrotasset & conualuisset. & Canticor. ij. Quia amore langueo. Inde nomen geminatus **חָלְחָלָה** defectio. egrotatio. anxietas. Nahum secundo.

Et defectio in cunctis renibus.

חָלֵה Oravit. Exodi. xxxij. Moyses autem orabat dominū deū suū.

חָלֵי Monile. et accipit terminationē he uel thau. Osee. ij. Et ornabatur inaure sua et monili suo. & mutat iod in aleph. ut Canticorum. vij lucture foemimum tuorum sicut monilia.

חָלֵט Vsurpauit. appropriauit. applicauit. rapuit. ij. Regum.xx. Rapuerunt uerbum ex ore eius.

חָלֵד Pauper. ut ps. x. Oculi eius in pauperē respiciunt. Item in eodem. Tibi derelictus est pauper. et scribitur in fine per paragogen he. Nam quod precedit scilicet cadet cum dominatus fuerit pauperum.

non uidetur esse recta translatio. est enim istic **חָלָבָאִים** dictio composta quasi congregatio dolentium et oppressorum. secundū David kimhi in libro de radicibus.

חָלֵם Somniauit. Gen. xli. Vidi somnia nec est qui edisserat. pro q̄ hebrei legunt. Somnians somniaui. et interpres non est illius.

חָלֵם Saginauit. impinguauit. augmentauit. roborauit. confirmauit. Job. xxxix. pro eo quod ibi legimus. Separant filij earū. hebrei habēt. Roborantur filij earum. id est crescunt et augentur.

חָלֵבֶת Vitellū ouii. scilicet pilula rubea que in ouo extat. nā albū id clarūq̄ quo uitellum circumdatur **רַיְרַי** nominant. Job. vi. vbī ne scio quonam motus translator noster sic uertit. aut potest aliquis gu-

PRIMVS

stare quod gustatum affert mortem. cum nihil horum in hebreo pos-
natur. nec etiam sequens uersiculus. sed loco eius ueritas sic habet. An
extat sapor in albo uitelli. quod quidem album excellens medicus Ra-
bi Ishac exponit sputamen crassum seu phlegma cui quod insulsum
nauseamus. magistri namque iudeorum de ouo sic dicere consueuerunt

Extra חַלְבָּן intra חַלְמֹן idest extra albugo intra uitellum. vn-
de quidam putant nominari lapidem **אַחֲלָמָה** de quo in litera
aleph. qui lapis est tertius tertij uersus siue ordinis rationalis iudicij.
vt Exodi. xxvij. In tertio ligurius achates & amethystus.

חַלְמִישׁ Silex. petra. saxum forte. durum. Deuteronomij. viij. Qui
eduxit riuos de petra durissima. ubi per endyadis figuram duobus uo-
cabulis idem dicitur, quasi diceret petra silex. quod uno uerbo comple-
titur Isaias ca. I. Ideo posui faciem meam ut petram durissimam.

חַלֵּן Fenestra. Ieremiæ. xxij. Qui aperit sibi fenestras.

חַלֵּת Preteriuit. transiit. mutauit. Canticorum. ij. Himber abiit et re-
cessit. & Job. ix. Pertransierunt quasi naues. & ps. xc. Mane sicut herba
transeat. mane floreat et transeat. inde uerbum transituum secundum
Gen. xxxij. Ac mutate uestimenta uestra. & ps. cij. Et sicut opertoriū
mutabis eos et mutabuntur. Inde uestis mutatoria & cetera deriuata
que alterationem & innouationem significant.

חַלֵּת Pro. sic dictum a mutatione unius pro altero. Numeri. xvij.
Quia precium est pro ministerio quo seruitis. & est scribendum sex
punctis secundum Iudeorum grammaticos.

חַלֵּת Incidit. percussit. perforauit. Iudicium. v. Et tempus ualide per-
forans. & Job. xx. Fugiet arma ferrea & irruet in arcum greum. pro q
veritas habet. Et percutiet eum arcus greus.

מַחְלָת Culter. ut Ezre primo. Cultri vigintinouem. ab incidendo
sic dicti ut supra.

LIBER

מִחְלָפָה Cincinni siue crines.Iudicum decimosexto . Si septem
crines capitis mei cum licio plexueris.

חַלֵץ Diuisit.partitus et distinctus est.secessit.ablatus est.Oseg.v.
Et non inuenient.ablatus est ab eis.

חַלֵץ Extraxit.nudauit.soluit.ostendit.Threnorum quarto.Sed
& Lamię nudauerunt mammam.

חַלֵץ Eruit.tulit.depositus.exuit.ut Deuteronomij.xxv.Tollet cal
ciamentum de pede eius.& Leuitici decimoquarto.Jubebit erui lapi
des in quibus lepra est.Inde dictę sunt uestes mutatorię,que depositis
& exutis prioribus induit.ut Zacharie tertio.Et indui te mutatoriis.

חַלֵץ Eripuit.liberauit.Prouerbiorum undecimo.Iustus de angu
stia liberatus est.& psalmo.cviij.Vt liberentur dilecti tui.& psalmo
sesto.Conuertere domine & eripe animam meam.

חַלֵץ Lumbus.Iob tricesimo octavo.Accinge sicut uir lumbos tuos.
& Genesis tricesimo quinto.Et reges de lumbis tuis egredientur.

חַלֵץ Expediuit in armatura.inde armatus.que ambo uno uersicu
lo comprehendunt.Numeri.xxij.Expediti pergit coram dño ad pu
gnā.& oīs vir bellator armatus &c.Inde armatura et arma bellica.

חַלֵץ Impinguauit.quietauit.quiescere fecit.incinerauit.ut Isaiæ
lviij.Et ossa tua liberabit.pro quo septuaginta traduxerunt.Et ossa
tua pinguescent.secundum quod dicitur Prouerbiorum decimoquin
to.Fama bona impinguat ossa.Scribit autem Rabi Dauid kimhi in li
bro radicum,similiter et in libro cōmentariorum super Isaiam,quod
magistri consueuerunt hoc uerbum quatuor modis exponere.scilicet
pronudare.liberare.quietare.& armare.

חַלֵך Diuisit.distribuit.parauit.impertitus est.Deuteronomij.iiij.
pro eo quod legitur.Que creauit dominus deus tuus in ministerium

PRIMVS

cunctis gentibus.veritas sicut habet.quod distribuit dominus deus.& Onkelus chaldeus interpretatur paravit seu destinavit.& Iosue.xvij.Divide uobis terram in septem partes.

חַלְקָה Pars.portio.ager.hereditas.Amos.iiij.Pars una compluta est et pars altera super quam non pluuit aruit.pro quo hebrei quidam ager dicunt.sed rectius per apocopen sic diceretur.

חַלְקָה Ager.campus.ut.iiij.Regum.ix.Iesabel quoque comedent canes in agro Iezrael.

חַלְקָה Mollificauit.leniuit.blanditus et adulatus est.dolo sua sit.dolose egit.ut ps. xxxvi.Quoniam dolose egit in conspectu eius.& ps.v.Linguis suis dolose agebant.pro blanditi sunt.& ps.lv.pro eo quod nos legimus.Divisi sunt ab ira vultus eius.veritas habet.Leniuenterunt plusquam butyrum os suum.Inde blandicie ac adulaciones.ps.xij.Labia dolosa.quod Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate uertit labium subdolum.sed uerius dicitur labium blandiciarum.

חַלְקָלָקָה Lubricum.leue.ps.xxxv.Fiant uiae illorum tenebræ & lubricum.

חַלְוִק Leue et non scabrum.quod translatio nostra uertit limpidum.primo Regum decimo septimo.Et elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente.dictum a leuitate blandiciarum metaphorice.

חַלְשָׁן Imbecillus.debilis.oppressus.collisus.infirmatus.Exodi.xvij.Fugauitque Iosue Amalech.pro debilitauit.& Ioeles tertio.Infirmus dicit quia ego fortis sum.

חַמֵּם Calefactum est.incaluit.ferbuit.Exodi decimosexto.Cumque incaluerit sol.& Isaiae quadragesimo septimo.Non sunt prunæ quibus calefiant.Haggei primo.Operuistis uos & non estis calefacti.inde putant deriuari **רַיִם** rufum & fuscum.ut Genesis tricesimo.de quo supra diximus.nam ille color denigratione caloris fieri solet.ut scripsit

LIBER

Aristoteles in libro de coloribus. cuius sunt uerb a hęc gręce. Melana pyrothenta, chroma phinicun. idest nigra ignita color rufus. Inde hoc nomine dicitur ęstus. ut Genesis. viij. Frigus & ęstus. scribitur tamen hoc cum holem. sed illud superius cum surek.

חַמְאָה Butyrum. Isaig. viij. Butyrum et lac comedet. & ab eo quan doq; aufertur aleph. ut Iob. xxix. Quando lauabam pedes meos butyro. & pluraliter declinatur sicut alia foemīnī generis atq; formę. ut ps. lv. pro eo quod nos legimus. Diuisi sunt ab ira uultus eius. veritas habet. Lenauerunt plusquā butyra os suum. scribitur enim per aleph.

חַמְרָה Concipiuit. desyderauit. Micheę secundo. Et concupierunt agros. & Exodi. xx. Non concupisces domum proximi tui. nec desyderabis uxorem eius. ubi utrumq; significatum legitur. Inde uenit desyderium. Danielis nono. Quia uir desyderiorū es. & inde deriuationū varie forme quas legendo consequeris.

חַמְתָּה Sol. ut Canticorum sexto. Electa ut sol. sic nominatus scilicet propter ęstum.

חַמְתָּה Aestus. calor. ps. xix. Nec est qui se abscondat a calore eius.

חַמְתָּה Socer. Genesis. xxxviij. Nunciatum est Thamar quod sacer illius ascenderet. & paulo post. Misit ad sacerdotum suum. & reperitur generis communis. Ruth primo. Orpha osculata est socrum suam.

חַמְתָּה Ira. furor. psalmo. xxxviij. Domine ne in furore tuo arguas me neq; in ira tua corripias me.

חַמְתָּה Murus. Canticorum. viij. Si murus est. & infra. Ego murus.

חַמְטָה Genus animalis immundi. quod translatio nostra lacertam nominat. Leuitici vndeclimo. Lacerta & talpa omnia hęc immunda sunt. Dauid kimhi ipsum nominat limacam. ceteri testudinem.

חַמְלָה Pepercit. gratulatus est. indulxit. misertus est. Jeremiæ decimoquinto. Quis enim miserebitur tui Ierusalem. Malachiæ tertio. Et

PRIMVS

parcam eis sicut parcit uir filio suo. ubi alij exponunt. Et gaudebo super eo sicut gaudet uir super filio suo. & Ionathas chaldaeus induxit interpretatur.

חַמְזָה Imago. truncus sacer. simulacrum. Leuitici vicesimo sexto. Et simulacula uestra confringam.

חַמְס Dissipauit. contempsit. excidit. amouit. rapuit. secundum uarias translationes. Nam nostra translatio habet contempsit. Ezechielis vicesimo secundo. Sacerdotes eius contempserunt legem meam. Quod Rabi Ionas exponit exciderunt funditus & extirpauerunt. chaldaica translatio Ionathae traduxit rapuerunt seu raptim amouerunt scilicet eoq; non stabilierunt neq; confirmarunt legem. & threnoru secundo. Et dissipauit quasi hortum . quod passiu aliter traducitur le remie decimotertio. Pollutæ sunt plantæ tuæ.

חַמְס Iniuria. iniuritas. rapina. secundo Regum vicesimo secundo. De iniuritate liberabis me. quod Ionathas chaldeus traduxit. De manu omnium raptorum. Dauid Kimhi in comentariis super quatuor exponit. De manu hominum rapine & iniuriarum.

חַמְבָּשׁ Auis immundæ species vesci prohibite. quam nostra translatio noctuam uocat. Sed iuxta thargum Hierosolymitanum appetet quod est genus accipitris ab accipiendo & rapiendo sic dictum. & ne valde a nostra translatione discedam. ego expono accipitrem nocturnum, quæ Plinius libro decimo naturalis historię cymindin nominat. Cui similem fuisse somnum poetice singit Homerus. & eam auem lingua deorum chalcida nominari asserit. libro Iliados decimoquarto. Sic me interprete scribens. Chalcida quam superi dicunt hominesq; cymindin.

חַמְץ Fermentauit. suffiuit. ut Deuteronomij. xij. Nec enim poterat fermentari. et supra. Tulit igitur populus conspersam farinam ante quam fermentaretur. Inde nomen ut superius eodem. Quicumq; comederit fermentatum. & omne fermentatum non comedetis. Significatur etiam eodem nomine subacidum siue ponticum, quam saporis

LIBER

speciem Aristoteles in libro de sensu drimea uocat, scilicet aliquantulum gustu asperum. de quo Numeri. vi. Acetum ex uino et ex quilibet alia potionē &c. quod ego de uerbo ad uerbum ita transfferrē. Asperz vini et asperum sicerē non bibet. nam quod sequitur & quicquid tua exprimit. non est de textu. voluit autem per siceram intelligi omnem potum qui nō est uinū inebriare tamen potest. quem Vlpianus citro mū seu ceruissiam appellauit. quo condiendo utunt̄ lupulo qui causam prebet fermentationis et acredinis. vnde quod in ps. lxxij. dicit̄. quia inflammatum est cor meum. rectius Hiero. sic uertisset. quia exacerbatum est cor meum. quam ut contractum in suo psalterio de hebraī caueritate traduceret.

חַמִּין Sapidum. grati saporis. pro quo Hiero. posuit Isaiae. xxx.

Commixtum magma comedent. & septuaginta interpretes transtule runt. paleas commixtas ordeo uentilato. sed Rabi Ionas exponit grātum gustui delectabile et amoenū. quomodo solet fœnū esse iumētis.

חַזְמִין Violentus. Iniquus. nocens. ps. lxxi. De manu contra legē agentis et iniqui. quod Hieronymus in suo psalterio traduxit. De manu iniqui et nocentis. hoc uerbo chaldaica translatio utitur pro eo qđ nos habemus confundit. Proverbiorum. xxvij. Qui autem cōmessatores pascit confundit patrē suum. vnde exponūt illud Amos quarto Et sacrifice de fermentato laudem. aliter scilicet hoc modo. Et suffumigate de uiolentia. sic enim Ionathas chaldaice transtulit. laudem. uel secundum Aquilam gratiarum actionem.

חַזְמִין Acetum. ps. lxix. Et in siti mea potauerunt me aceto.

חַמְרִין Tinctus. coloratus. Isaiae. lxij. Tinctis uestibus de bozra. qđ lxx. interpretes uerterunt. Fuluis uestibus de bosor.

חַמְקִין Vertit. declinauit. Canticorum. v. At ille declinauerat. & Ieremias. xxxi. Vsc̄ quo deliciis dissolueris filia uaga. p quo rectius. lxx. Vsc̄ quo conuerteris filia despecta. & Canticorum. vij. Luncture fœminum tuorum. hoc est vertebra coxarum. que apud grecos Ischia dicuntur. vnde morbus ischiaticus quem illiterati sciaticum uocant.

חַמְרָן Vinum merum. psalmo. lxxxv. Calix in manu domini uini me

PRIMVS

ri id est excellentis. & Deuteronomij. xxxij. Et sanguinem vng biberet
meracissimum. & Isaie. xxvij. In die illa uinea mera.

חַמְרָה Cementum ex calce & arena comixtum. & argilla seu bythu
men quo aliqua inter se lutantur picantur seu ferruminantur. Genesis
vndecimo. Habuerunt lateres pro saxis, et bithumen pro cemento. sic
Genesis. xiiij. Puteos multos bithuminis. est et lutum. Exodi. i. Opibus
duris luti et lateris. Inde uerbum uenit quod a luti similitudine turba-
re significat et intumescere. ps. xlvi. Sonuerunt et turbat sunt aquæ
eorum. quod Hieronymus de hebraica ueritate traduxit. Sonantibus
et intumescentibus gurgitibus eius. & duplicatur hoc uerbum more
sermonis hebraici. ut Iob. xvi. Facies mea intumuuit a fletu. & threnor
.i. Conturbatus est uenter meus. sed rectius. Intumuerunt uiscera mea:

חַמְרָה Corus. modius. Osej tertio. Et coro hordei et dimidio coro
hordei. Ezechielis. xl. Ut capiat decimam partem cori bathus & deci-
mam partem cori ephi.

חַמְרָה Accumulatio. quia intra se residunt fluctus ut solet in pela-
go contingere. Habacuk tertio. pro eo quod dicitur. In luto aquarum
multarum. septuaginta uerterunt. Conturbando aquas multas. Sed
magistri hebreorum exponunt congregationem ex residentia intra
se fluctuum. ut astipuletur id quod psalmo. xxxij. legitur. Congregas
quasi in utre aquas maris. & talem intra se incubantem aceruum Iona-
thas etiam in sua translatione chaldaica insinuat.

חַמְרָה Aceruu. agger. Exodi octauo. Congregaueruntq; eas in
immenso aggeres.

חַמְזָר Asinus. a cumulis et sarcinis ferendis sic dictus. i. Regu. xvi.

Tulit itaq; Isaia asinum plenum panibus. ubi in hebraico deest plenum. et di-
cit asinum panum seu sarcinam panum. et Iudicu. xv. In maxilla asini in mandi-
bula pulli asinarum deleui eos. quod hebreorum magistri sic interpretantur. In
maxilla asini accumulantur cumulos seu coaceruatis aceruos in maxil-
la asini percussi uel secundum alios libros necauit mille uiros. et hic sensus ex
chaldaica translatione patet. et. iij. Regu. vi. Caput asini .lxxx. argenteis.
Inde dici putant **יְחַמְזָר** bubulum. Deuteronomij. xiiij. Ceruum

LIBER

& capream & bubalum. Rabi Ionas scribit in lingua punica quoddam animal sic nominari quod maximis capris est simile. quare nostrates Iudei exponunt gempsen.

חַמְשָׁ Quinqꝫ. & contra morem aliorum nominum terminatio-
nes generis transformat, in masculino assumēs in fine he aspirationē.
vt Genesis. xlviij. Extremos quoqꝫ fratrum suorum quinqꝫ uiros con-
stituit. & in foeminino sine he. ut primo Regum .xxv. Et quinqꝫ arie-
tes coctos.

חַמְשָׁ Inguen. ut secundo Regum secundo. Percussit ergo eum
Abner auerſa hasta in inguine. & ut Lyra scripsit, est locus corporis
humanī post quintam costam, ubi uitalia membra latent. cuius expo-
ſitionis author fuit ante Lyram Rabī Iohanan hebreus. qui dicit eum
esse locum in hominis corpore ubi pendent iecur et fel. & ad humani
pectoris similitudinem arma bellica sunt fabricata cum costis et iun-
cturis ferreis protegentia uirum usqꝫ post inguina. que quidem arma
grœci thoracas & armatos thorectas appellant. pari modo hebrei ar-
matos uocant **חַמְשִׁים** Exodi .xij. Et armati ascenderunt filii
Israel de terra Aegypti.

חַמְשָׁ Quintam partem imposuit. quasi loquimur decimauit. sic
diceremus quintauit. Genesis. xli. Et quintam partem fructuum con-
greget in horrea. quod de uerbo ad uerbum liceat nobis sic dicere. Et
quintauit terrā Aegypti in abūdātia annorꝫ fertilitatis. reliqua uerba
nō sunt de textu ueritatis hebraicę. pars aut̄ quinta dicit **חַמְשִׁית**.
Numeri quinto. Quintamqꝫ desuper ei in quem peccauerit.

חַמְתָּ Lagena. hydria. uter. Genesis. xxi. Cumqꝫ consumpta esset
aqua in utre. Itē superius. Tollēs panē et utrē aquę. sic quidā exponūt
versum Habacuk. ij. Vę qui potum dat amico suo mittēs fel suū & in-
ebriās. aliter et hoc mō. vę qui potū dat amico eius admouens lagenā
tuā ut inebriet̄. vbi dictio p̄sens uarias int̄pretibus sufficit trālatiōes.
Nam Symmachus traduxit thymon id est animū siue furorē a nomine

PRIMVS

hama de quo superius tractauimus. iuxta qđ et illud Deuteronomij xxxij. Fel draconū uinum eorū. Hieronymus in cōmentariis Osee traduxit. Furor draconum uinum eorū. quod alijs putat rectius. poculum draconum uina eorum. Theodotion uerbum Habacuk superius uerit diffusionē. quinta editio subuersionē irē. Aquila emissionem furoris. alia editio turbinē. alia amentiā turbidam. Sed doctissimus Rabi Abraham Ezraides exponit de eo qui calicem leuat. et proximū suū inebriat uino de vase tuo. iuxta uocabulum quod eodē modo legitur Osee. vij. Coeperunt principes furere a uino. quod ipse et David kimhi enunciāt utr em seu lagenam de uino idest plenā uino. & pater eius Joseph kimhi hunc uersiculum intelligit de prelatis. qui cū sunt sobrij dicuntur principes. post uero quam coeperunt repleri de lagenā plena uino. dicuntur delusores. sunt etiam multi hebreorum qui dictum vocabulum pro ira & furore traducunt instar uersiculi Iob. xxi. & de furore omnipotentis bibet.

תְּנִזְנִית Gratificauit et per gratiā donauit. misertus est. Exodi. xxxiiij. Et miserebor cui uoluero. rectius. miserebor cui miserebor. & ponit per apocopam ultime literę nun. sed integre legitur. Geñ. xxxiiij. Quos donauit deus seruo tuo. & psalmo. cxix. Et de lege tua miserere mei. pro quo Hieronymus in suo psalterio sic. Et legem tuam dona mihi. Item Iudicum. xxi. Miseremini eorum.

תְּנִזְנִית Gratia. Exodi duodecimo. Dominus autem dedit gratiam populo. quod in Iob per epenthesin iod reperitur. sicut et in aliis quoq; distinctionibus frequenter accidit. Inde uenit.

תְּנִזְנִית Misericordia. gratia. pietas. & nescio quare translatio nostra legit requiem. Ieremie. xvii. Seruientis ibi dijs alienis die ac nocte qui non dabunt uobis requiem. vult enim propheta dicere. qui non prestabunt uobis misericordiam. sic enim chaldaica translatio uertit rahanim idest clementiam. Inde multa deriuata deprecativa ut.

תְּנִזְנִית Clementia. gratia. misericordia. Iosue. xi. Et non mererent vllam clementiam. quidam interpretantur etiam precem. iij. Regum viij. Respice ad orationem serui tui et ad preces eius. et quod sequit.

LIBER

תְּהִלָּה Deprecatio. obsecratio. oratio. supplicatio. Prouerbiorum xvij. Cum obsecrationibus loquitur pauper. sic singulariter in masculino. ut ps. cxxx. In uocem deprecationis meę. sed pluraliter tam in masculino. ut Zacharie. xij. Spiritū gratię et precū. quā etiā in foeminino ut ps. lxxxvi. Et intende uoci deprecationis meę. Inde ueniunt diuersę formę uerborū deriuatiuorū. quas legendo bibliam experieris. ut est illud Deutero. iiij. Precatusq; sum dominū. idest pecij donū gratuitū.

תְּבַזֵּבֶת Frustra. gratis. superuacue. ps. xxxv. Quoniā gratis absconde runt mihi interitū laquei sui. superuacue exprobrauerunt animā meā per paragogēn ab hen quod ex gratia & sine premio sit.

תְּבַזֵּבֶת Castrametatus est. superauit. expugnauit. preualuit. mansit. habitauit. ut Isaie. xxix. Ve ariel ariel ciuitas quam expugnauit Dauid. quod Ionathas chaldeus sic interpretat. Heu altare altare filiorę ciuitatis quam superauit uel in qua preualuit Dauid. Symmachus castrū. et Theodotion circūuallatio uerterunt. Refert Hieronymus quendam eruditissimū hebreorū ut ipse ait. habitaculum exposuisse. quilibet in sensu suo abundat. nam idē uerbum Zacharie. ix. aliter transferunt. p eo enim quod nos legimus. Et circūdabo domum meā ex ijs qui militant mihi. translatio. lxx. sic habet. Et ponā in domo mea eleuationem. Inde deriuat **תְּבַזֵּבֶת** idest circumuallatio. turma. castramēsio. et est generis communis tā in singulari quā in plurali. Geñ. xxxij. Alia turma quę reliqua est saluabit. Ecce in singulari masculino. Item in eodem. Si venerit Esau ad turmā unā. Ecce in singulari foeminino. Itē in plurali masculino Geñ. eodem. Et appellauit nomen loci illius mahanaim. i. castra. Itē in plurali foeminino in eodem loco. Diuisit populū qui secū erat &c. in duas turmas. est et alia eius uocabuli forma quę legitur. iiij. Regū. vi. In loco illo et illo ponamus insidias. rectius de uerbo ad uerbum sic. In loco ignoto et abscondito mansiones meę. Inde legitū Iudicū xix. idest mansiones seu habitacula ad pernoctandum.

תְּבַזֵּבֶת Lancea. hasta. i. Regū. xxvi. Ecce hasta regis. et. iiij. Regū. xxij. Ipse est qui leuauit hastam suam. & in plurali est tam masculini quam foeminini generis.

PRIMVS

טְהָרֶת Gemmavit seu fructuum grossos arbor quelibet produxit. ut
Canticorum.ij. Ficus protulit grossos suos. & in arabico nominant
triticum hintin a germinando. quod hebraice hitkon dicunt.

חַנְתָּה Conduuit aromatibus. quod nostri dicunt balsamauit. ut in
corporibus mortuorum fieri solet longo tempore sine putredine du-
raturis. Genesis.l. Ut aromatibus condirent patrem suum. & sequit.
quibus iussa explentibus. quod uerius ita transferetur. Et condierunt
aromatibus medici Israelem.

חַנְמָל Pruina. ut ps. lxxviij. Et moros eorum in pruina. quod Hie-
ronymus frigus uertit. sed hebrei dicunt quod sit species grandinis.

חַנְדָּר Imbuit. initiauit. domesticauit. et a primis rudimentis exercuit.
Prouerbiorū. xxij. pro eo quod legit. prouerbium est. adolescēs iuxta
viam suam. hebrei habent. Exerceri puer. uel imbuere adolescētem
iuxta viam suam. id est prima debent esse puerorū exercicia secundum
indolem eorū scilicet parum et adhuc parū. secundū quod teneritudo
eorū ferre potest. Inde dicunt vernē et domestici alicuius **חַנְבִּים**
id est asueti et legibus domus imbuti. ut Gen. xiiij. Numerauit expedi-
tos vernaculos suos.

חַנְדָּר Initiauit. dedicauit. sacrauit. Deuteronomij. xx. Quis est ho-
mo qui edificat domū & nō dedicauit eā. Rabi Ionas ducit huius uer-
bi significatum ex superiori. Inde nomen dedicatio. ut in titulo psalmi
xxx. Psalmus cantici in dedicatione domus Dauid.

חַנְתָּה Hypocrisauit. seduxit. prēuaricatus est. accepit personam. pol-
luit. sicut enim translatio nostra legit Ieremię. xxiij. Propheta namq; &
sacerdos polluti sunt. vbi translatio chaldaica Ionethē habet. fecerunt
furtum legis eorū. id est uerba legis tenentes abutūtur mēte legis que
propria dei est. & aliud simulant aliud agunt. vnde nomen **חַנְתָּה** trā-
slatio nostra hypocritam uertit Isaię. ix. Quia omnis hypocrita est &
nequam. In sequenti capitulo eiusdem transserit fallax. Ad gentē falla-

LIBER

cem mittam eum.hoc est vitiosam.sic Rabi Salomon exponit id quod legimus Numeri.xxxv.Ne polluatis terram habitationis uestre.idest ne uitietis terram.cui alludit translatio nostra si bene emendetur Isaie xxiiij.Et terra infecta est ab habitatoribus suis.idest secundum David kimhi in comentariis.quasi uideatur maligna et deserta nullū profrens fructum.Omnia huius uocabuli deriuata significant maliciam et dolum acceptionemq; personarum.

חַנְקָה Strangulauit.necuit.laqueo suffocauit.Nahum.ij.Et necauit leenis suis.itē.ij.Regum.xvij.Et disposita domo sua suspēdio interiit.& Iob.vij.Quamobrem elegit suspendium anima mea.

חֶסֶד Beneficium.gratia uel graciositas.Ixx.eleos interpretati sunt.vnde nostra translatio ubiq; habet misericordia.ps.Ixxxix.Misericordias domini in eternum cantabo.Quoniam dixi eternū misericordia qdī sicabitur.p quo nos legimus.quoniam dixisti in eternū misericordia edificabitur in celis.& Ionē.ij.Misericordiam suam derelinquit.idest beneficia ingrati non recordantur.

חֶסֶד Virtuosus.sacer.qui est in statu gratie sanctus,beneficia dei consecutus.ps.xvij.Cum sancto sanctus eris.

חֶסֶד Vitiosum.sacrum idest execrabile.ut est apud Virgiliū.auri sacra fames nepharium.damnable.Leuitici.xx.Nepharium rem operati sunt.occurrentur.

חֶסֶד Ciconia.nostra translatio porphyrionem traduxit.Leuitici.xi.Onocrotalū et porphyrionem.auis est immūda et edī prohibita.

חֶסֶת Texit.protexit.sperauit.tutatus est.Sophonię.ij.Et sperabūt in nomine domini.sic etiam chaldaica translatio habet.Prouerbiorū xiiij.Sperat autem iustus in morte sua.& psalmo.lxi.Protellar in uelamento alarum tuarum.& psalmo.xxxvi.In tegmine alarum tuarum sperabūt,alias tutabuntur.& Deuteronomij.xxxij.Vbi sunt dñ eorū in quibus habebant fiduciam.quod alijs traducunt.ybi sunt dñ eorum robur in quo tutati sunt.

PRIMVS

חַסְל Perdidit. deuastauit. absumpit. deuorauit. Deutero.xxvij.

Quia locuste deuorabunt omnia. rectius sic. quia deuorabit ipsum locusta. Inde **חַסִּיל** idest rubigo. Ioelis.i. Residuum bruchi comedet

rubigo. sed aliter uertit translatio nostra Isaie.xxxij. Sicut colligitur bruchus. & aliter. lxx. interptes sic. quomodo si quis cōgreget locustas:

חַסְט Os oclusit. Deuteronomij.xxv. Non ligabis os bouis. Inde

nomen cuiusdā claustrī quo iumentis ora claudunt. dictū **מִחְסָוָם**

quod translatio nostra appellauit custodiam. ut ps. xxxix. Posui orimeo custodiam.

חַסְן Potens. fortis. Amos.ij. Et fortis ipse q̄si quercus inde

thesaurus. diuitię. potētia. Isaie. xxxij. Diuitię salutis sapiētia et sciētia.

חַסְפָּס Iuncto mem in principio. minutum album gregatim spar-

sum. quod Hieronymus traduxit quasi pilo contusum. Exodi.xvi. Ap-

paruit in solitudine minutum et quasi pilo contusum.

חַסְר Defecit. defuit. diminutum est. iiij. Regū. xvij. Nec lecythus

olei minuetur. & infra. Et lecythus olei non est imminutus. idest non defecit. & Genesis. xvij. Quod si minus quīquaginta iustis quinq̄ sue-
rint. quod uerius sic traducitur. Si forte deficiāt quinquaginta iustorū
quinq̄. et Ecclesiastis.i. Et stultorū infinitus est numerus. quod sico ētate
nostra theologi hactenus allegauerunt. sed nūsc̄ hec sententia
reperitur. est enim recitatus textus ita de uerbo ad uerbum in lingua
latinam traducendus. Et defectus non poterit reparari. consyderabis
aliquādo circa hoc uocabulum defectus nostros in scriptura sacra. ut
hyperbolice loquar. infinitos defectus. de quibus utinam nobis deus
misericors largiatur tempus copiosius differendi.

חַפָּת Defendit. occultauit. protexit. velauit. Deute. xxxij. quasi in

thalamo tota die morabit. qđ hebraica ueritas et Onkelus chaldaice

de uerbo ad uerbū sic traducūt. Erit p̄tector p̄ eo tota die. inde

i. statio nauū. qđ occultat et defendit naues a uētis. ut dicūt hebreore

grāmatici Gen. xl ix. Zabulō in litore maris hītabit et ī statiōe nauū.

חַחְפָּת Occultauit. cooperuit. velauit. Iere. xiij. operuerūt capita sua.

LIBER

חַפְזִין Precipitauit.festinauit.ij.Regū.iiij.Cūq festinaret ut fugeret.

& ps. cxvi.Ego dixi in excessu meo.quod Hiero.traduxit in stupore meo.sed uerius in festinatione uel precipitatione mea.Inde nomē uerbale **חַפְזִין**.i.festinatio.quod cū prepositione aduerbialiter trans fertur.Exodi.xij.Et comedetis festinanter.rectius cum festinatione.passiuum eius legit.i.Regū.xxij.pro eo quod nostra translatio habet.Porro Dauid desperabat se posse euadere.veritas hebraica de uerbo ad uerbum sic legit.Et fuit Dauid festinatus ad eundū a facie Saul.& ps.ciij.A uoce tonitruī tui formidabunt.id est cum pauore mouebunt.

חַפְזֵן Interior pars manus.que vola dicitur Ecclesiastis.iiij.Melior est pugillus cū requie quā plena utraq manus cū labore et afflictiōe.

חַפְזָן Placuit.voluptatem.uoluntatē.complacentiā.dilectionē habuit.Gen. xxxiiij.Amabant enim puellam ualde.quod secundū hebraicam ueritatē de uerbo ad uerbum sic transferendum esset.Quia complacentiam habuit in filia Iacob.& Canticorū.vij.Donec ipsa uelit.i.voluntatem habuerit.ut ps.cxlviij.Non in fortitudine equi uoluntatē habebit.Inde nomen uoluntas.beneplacitū.ps.i.Sed in lege domini voluntas eius.

חַפְרָה Fodit.Genesis.xxi.Quoniam ego fodí puteum istum.

חַפְרָה Explorauit.et a fodiendis rimis rimatus est.cōsiderauit.Iosue .ij.De filiis Israel ut explorarent terram.Item paulo post.Et omnem terram considerare uenerunt.

חַפְרָה Talpa a fodiendo dicta.Isaie.ij.Talpas & uespertilioes.alij dicunt esse speciem auis.

חַפְרָה Confusus est.erubuit.Isaie.xxij.Et erubescet luna et confundetur sol.& Micheg.ij.Et confundentur qui uident uisiones & confundentur diuini.

חַפְשָׁה Inuestigauit.scrutatus est.Prouerbiorū.xx.Que inuestigat oia secreta uentrīs.& in Abdiē principio ponit passiuē.quomō scruta ti sunt Esau.& ps.lxxvij.Et scopebā spiritū meū.qd hebraice legit in tertia persona trāslitiui secūdi.Et factus est inuestigare spiritus meus qđ si

PRIMVS

liceret dicere.scrutificauit spiritus meus.eius et nomen et uerbum habet ps.lxiiij.Scrutati sunt iniqüitates.defecerunt scrutantes scrutinio.scribitur autem nomen cum zeri et segol.

חַפְש Mutauit habitum.ij.Regum.xxij.Porro rex Israel mutauit habitum suum & ingressus est bellum.

חַבְש Manumisit.liberauit.Iob.ij.Et seruus liber a domino suo.vbi paragogice adiicitur iod.nam sine eo legitur Leuitici.xix.Ne libertate donata.Item eodem.Quia non fuit libera idest liberta.

חַצְץ Sagitta.iaculum.Jeremię.ix.Sagitta vulnerans lingua eorum.per apocopen literę geminatę.& ps.cxxvij.Sicut sagitte in manu potentis.Inde nomē balistariorum seu phalange armatorum et curruū.Iudicum quinto.Vbi collisi sunt currus.

חַצְצָה Dimidiauit.Iob.xxi.Et si numerus mensium eius dimidietur.

חַצְצָה Scrupulus.calculus.lapillus in formam arenę diminutus & contusus.et sic a calculo metaphorice numerū traduxit in tres noster threnor.ij.Confregit ad numerū dentes meos.qd hebrei legūt.Cōtudit in modū arenę dentes meos.alij confregit silice dentes meos.Sic Prouer.xx.Implebit os eius calculo.Significat etiā lapidē fulgureū. p q Hiero.sagittas q̄qz trastulit.ps.lxxvij.Ete nūm sagitte tuę transeūt.

חַצְבָּה Excidit.dolauit.incidit.effodit.fabrefecit.Osee.vi.Propter hoc dolauit in prophetis.& Deute.vi.Cisternas quas nō fodisti.Inde nomen ps.xxix.Vox dñi intercidentis flammā ignis,p q Hiero.Vox dñi diuidens flammā ignis & Isaię.v.Et torcular extinxit in ea.

חַצְבָּה Separauit.partitus est.diuisit.dimidiauit.Numeri.xxxi.Ex media parte filior̄ Israel quā sepauerat.Inde m̄ta deriuata scđ'm arte.

חַצְנָה Gremiū.sinus.alij vlnas exponūt seu brachia.sicut nos legiūs Isaię.xlix.Et afferēt filios suos in ulnis.qd.lxx.traduxerūt in sinu.

חַצְרָה Clanxit.scilicet geminato zade.i.Paralippo.xv.Sacerdotes clangebant tubis.Inde **חַצְצָרָה** idest taratantara tuba classica.

Osee.v.Clangite buccina in gabaa tuba in rama.

חַצְרָה Villa.atrium.Ezechielis.x.Et atrium repletum est splēdore.

LIBER

glorię domini. et est generis communis tā in singulari quā in plurali. & Leuitici. xxv. Si aut̄ in uilla fuerit domus quę muros non habet.

חציר Herba. foenum. Isaię. xxxviij. Et herba tectorum quę exaruit. & eiusdem. xl. Omnis caro foenum. et eiusdem .xv. Quia aruit herba.

חציר Porrum. Numeri. xi. Porriq; et coepe & allia.

חקק Decreuit. pr̄cepit. statuit. tulit leges. Isaię. x. Ve qui condunt leges iniq;as. & Prouer. viij. Et legum conditores iusta decernūt. Inuenitur et per defectum alterius kuf. Prouerbior; . viij. Quādo certa lege et giro uallabat abyssos. Itē quādo appēdebat fundamēta terre. Inde nomē **מזורק** id est legislator. pr̄ceptor. et maxime in sacrīs canonibus. qd nostra translatio dux transtulit. Geñ. xl ix. Nō auferet sceptrū de Iuda et dux de foemore eius. et alibi p̄inceps . Iudicū. v. Cor meū diligit principes Israel. Illuc enim legitur sine mem. reperitur iod abundans in fine. Isaię. xxij. memoriale diligenter in petra.

חך Preceptum. statutum. congruentia . legitimū. consuetum. Geñ. xlviij. Quibus et statuta cibaria ex horreis publicis prebebātur. & accipit in fine he,sitq; foeminini generis. ut Numeri. ix. Preceptum idem erit apud uos tam aduengē quam indigē.

חיק Cogitabundus. conatus. pro quo translatio nostra habet magnanimus. Iudicū. v. Magnanimorum reperta est contentio.

חרה Inscriptit. depinxit. insculpsit. Ezechielis. xxij. Cumq; uidisset viros depictedos in pariete.

חקר Probauit. expertus est. perquisiuit. inuestigauit. explorauit. Deuteronomij. xiiij. Quere sollicite et diligenter. & ps. cxxxix. Proba me deus et scito cor meum. & eodem paulo superius. Domine ,pbasti me et cognouisti. pro quo Hieronymus transtulit. Domine inuestiga sti me. Inde uerbum transituum secundum Ecclesiastis. xij. Enarrauit quę fecerat et inuestigauit. Inde nomen Iudicum. v. Magnanimorum reperta est contentio. pro quo Ionathas chaldeus rectius sollicitatio seu cogitatio cordis traduxit.

PRIMVS

חֶבֶר Aestuauit.succensuit.aruit.Job.xxx.Et ossa mea aruerūt pre-

caumate.per apocopē res literē et assumptionem he. et.ij. Regū.xxij.
Quoniā iratus est ei.sic etiam Ionathas chaldaice traduxit. et Gen.iiij.
Quare iratus es.Passiuum eius legiī ps.cj. Et ossa mea sicut cremium
aruerunt id est ustulata sunt.& perdit in fine he.sic Ieremiē.vi.Defecit
sufflatorium in igne id est combustum seu ustulatum est. Inde.

חֶרְבָּה uel Siccum uel siccitas.Ieremiē.xvij.Sed habitabit
in siccitate in deserto.et nota qđ reperiī qñqz prima duplicata.ut Deu-
tero.xxvij.Ardore et estu.est autem **חֶרְבָּה** morbus ardens.

חֶרְבָּה Exiccatum est.Gen.vij.Viditqz quod exiccata esset superfi-
cies terre.qđ transtulit Hieronymus vacuefactus.Job.xiij.Et fluius
vacuefactus arescat.Inde uerbū graue, quod nostra trāslatio exponit
ad desertum deducere.Nahū.i.Et oīa humina ad desertum deducēs.
Inde nomen **חֶרְבָּה** siccum.Exodi.xiij.Et uertit mare in siccum.
vnde est illud adiectiuū Prouer.xvij.Melior est bucella sicca.& Le-
uitici.vij.Siue oleo conspersa siue arida fuerit.& aliud nomē **חֶרְבָּה**
siccitas.Iudicū.vi.Et in om̄i terra siccitas.et Isaīe.xxv.Quasi calore sub
nube torrēte.& p̄l̄ declinaſ in genere foeminino. ut Isaīe.xlvij.Non
sitierūt in deserto.pro nō sitierūt in aridis seu siccitatibus. quo motus
Hiero.in suo psalterio de hebraica ueritate ps.xxiij. p eo qđ nos legi-
mus.Dum configitur spina.rectius sic transtulit.Cū exarserit estas.

חֶרְבָּה Aestus.ut Deute.xxvij.Ardore et estu. et scribiſ sex pūctis.

חֶרְבָּה Culter.glaadius.et est genus ad om̄ia ferramēta acuta quibus
scindimis.Ezechielis.v.Sume tibi gladium acutum radentem pilos.
& Iudicum.vij.Glaadius domini et Gedeonis.Scribiſ et ipsum q̄qz sex
punctis.Item Exodi.xx.Si enim leuaueris cultrū tuū sup eo polluet.
חֶרְבָּה Deuastatū et desolatū est.Ieremiē.ij.Et portē eius desolamini
yhemēter.et Osee.xij.Et desolabit fontē eius.rectius.Et siccari faciet
fontē eius. et uerbū transitiuū Sophonij.ij.Desertas feci uiias eorū.

חֶרְבָּה Coruus.secundum.lxx. et nostrā translationem Sophonij.ij.

LIBER

Coruus in superliminari.sed non ita hebrei.

חַרְגָּל Species uolatilis quatuor habēs pedes,cuius suffragines re *Bangal*

tro sunt longiores.qd animal translatio nostra nominat ophimachū.

Leuitici.xi.Et attacus atq; ophimachus.alij dicunt esse genus locustę.

חַרְגָּג Cinxit.ligauit.contraxit.constrinxit.ij.Regū.xxij.Et contra *Gorag*

heni in angustiis suis.quod per metathesin literarum. **חַגָּר** legitur. *Gagac*

ps.xvij.Et claudicauerunt a semitis suis.de quo supra locuti sumus.

חַרְרָה Perterritus est.pauit.stupuit.uel horruit potius.Isaie.xxix.Et *Hoc ad*

stupebunt et timebūt a facie cōmotionis manus dñi.et.i.Regum .xij.

Et omnis populus perterritus est qui sequebatur eum. & .ij.Regū.i.

Territi sunt ergo et surrexerunt.

חַרְרָה Curauit.laborauit.sedule ministravit.iiij.Regū.iiij.Ecce sedu *Horad*

le in omnibus ministrasti nobis.quod hebrei et Ionathas chaldeus sic
vertunt.Ecce procurasti nobis omnem procreationem istam.vbi &
nomen uerbale quoq; inuenitur additione he in fine.

חַרְרָה Mouit se pr̄ terrore subito.quod Hieronymus traduxit for *Secund*

midauit.& in alio loco auolauit.Osee .xi.Et formidabunt filij maris.

Item paulo inferius.Et auolabunt quasi auis ex egypto.

חַרְבָּה Succēsuit.iratus est.Zacharie.x.Sup pastores iratus est furor *Gaza*

meus.Inde nomē ps.lxix.Et furor ire tuę cōphendet eos.Inde passiuū
iratus factus est,p q̄ translatio nřa habet pugnauit.Canti.i.Filij matris
meę pugnauerūt cōtra me.et more idiomatis pfert p apocopā he.ps.
xxxvj.Noli emulari.et in passiuo Ieremię.vi.Defecit sufflatorium in
igne.idest extostus seu succensus est follis.

חַרְבָּה Monile.iocale.quod torque dicunt.Cantico.i.Collū tuum *Gazam*

sicut monilia.& est gemarum seu preciosorum lapillorum in unū filū
concatenatio quā collo circūligant.secundū magistros hebr̄gorę.

חַרְטָם Incantator.ariolus.magus.Exodi.vij.Fecerunt etiam ipsi

p incātatiōes egyptiacas et Danie.ij.Ab oī ariolo et mago.& scribit
Rabi Abraham Ezraides qd sunt genethliaci q̄ diuinat p nativitates.

חַרְטָם Stilus uel pugillaris.Isaie.vij.Et scribe in eo stilo hominis. & *Sicut et*

PRIMVS

Sororij Exodi .xxxij. Formauitq; opere fusorio. quod alias sic exponitur. Et formauit ipsum pugillari seu stilo.

Sororij **חריטים** Acus et fibule uestium muliebrium. ut Isaic .iiij. Lin teamina & acus.

Sororij **חרך** Stigmatizauit. ambus sit. assignauit. hoc est rei sue notas seu signa inuissit quo facilius ea inter alienas possit inuenire. quare utputo Hiero. inuenire traduxit Proverbior. xij. Non inueniet fraudulētus lucrū. hebrei exponunt sic. Non inuret dolus aucupiū suum. qd secūdum Rabī Ioseph patrem Dauidis kimhi ita est intelligendū. pennas volucris capte non incidit neq; eripit ne turpitudine plumar; uenalis cōtemnat. sed potius summas pinnulas amburit et ustulat ne manibus facile auolet. vir aut̄ dolosus non in tanto prosperabitur. ut tā diu avis capta in suis manibus permaneat quousq; illā possit inurere. quinimo ante stigmatū cauteria de manibus dolosi aucupis auolabit. hoc ipsum parabolice insinuat. Diuitias iniuria & dolo malo queſitas vix dum possessas uelociter perire. hęc Rabī Ioseph.

Sororij **חרביס** Cancelli. Canticorum secundo. Prospiciens per cancellos.

Sororij **חרל** Vrtica. Proverbior. xxiiij. Et ecce totum repleuerant urtice. Sunt etiam aliqui quorum opinio est cardui speciem esse. Sophonię secundo. Siccitas spinarum et acerui salis.

Sororij **חרם** Occidit. desolauit. vastauit. deleuit. pdidit. Numeri. xxi. Delebo urbes eius. & Iosue. vi. Et interfecerunt oia que erant in ea. & Isaiae xi. Et desolabit dñs linguā maris egypti. Inde nomē **חרם** qd scribit sex punctis. anathema. phibitio. excommunicatio uel excomunicatum. perditio. deletio. Iosue. vi. Sitq; ciuitas hęc anathema. & ca. vi. Tuleruntq; de anathemate. i. phibitione communionis. & postea. quia pollutus ē anathemate. deus enī phibuit ne contrectaret res hierochōtis. cū ait. vos aut̄ cauete ne de ijs q̄ p̄cepta sunt quippiā cōtingatis. qd de uerbo ad uerbum sic uertiſ. vos aut̄ facite p̄seruari ab excommunicato ne excomunicemini et tollatis de excommunicato et ponatis exercitū Israel ad excommunicationē. assumit qñq; he in fine. Nūeri. xxi. et Deute. viij. Multi hoc uocabulo mortē intelligūt. sicut Micheę. viij. vir fratrē suū ad mortem uenatur. Sed .lxx. sic uerterunt. vnusquisq; proximum suum tribulat tribulatione. tunc quinq; punctis scribitur. significat et

L I B E R

ſagenā. Habacuk. i. Traxit illud in ſagena ſua. et in ſra. propterea imo-
labit ſagenę ſuę. hoc eſt idolo. ſunt aut laquei pprj pſciū. ſicut et feris
ſyluestribus ſui ſunt laquei. qđ utrūq; uno uerſicō cōplexus eſt Eccle-
ſiaſtis. vii. Que laqueus venatorum eſt et ſagena cor eius.

חֶרְבָּשׁ Falx. Deuteronomij. xxiiij. Falce autem non metes. G. 2. m. 8

חַרְבָּה Simus naſum. Leuitici. xxi. Si torto naſo. G. 2. m. 9

חַרְבָּה Sol. Job. ix. Qui p̄cipit ſoli et non oritur. ſcribitur ſex pūctis. G. 2. m. 10

& hoc eſt unū ex tribus nominibus maxime planetarū ſolis quibus co-
gnoscit et motus ſolis et angelus ſive motor eius. ſecūdū Rabī Iofeph
caſtilienſem in libro qui inſcribitur hortus nucum. & cataparagogēn
aſſumit he in fine. ut Iudicum. xiiij. Die ſeptimo ante ſolis occubitum.

חַרְבָּה Prurigo. Deuteronomij. xxviij. Scabie quoq; et prurigine. G. 2. m. 11

חַרְבָּה Cōuiciatus eſt. ignominia affecit. blaſphemauit. exprobrauit. G. 2. m. 12

i. Regū. xvij. Ego exprobraui agminibus Iſrael hodie. & Iudicū. viij.
Super quibus exprobraſtis mihi dicentes. et ps. lv. pro eo qđ legimus.
quoniā ſi inimicus meus maledixiſſet mihi. rectius Hiero. in ſuo paſte-
rio ſic uertit. Non enim inimicus exprobrabit mihi. & paſmo. lxix. Et
oppobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me. Significat etiam
reprehendere. ut Job. xxvij. Neq; enim reprehendit me cor meum.

חַרְבָּה Desponſauit. ut Leuitici. xix. pro eo quod legimus. que ſit an. G. 2. m. 13

cilla etiam nobilis. hebrei habet. que ſit ancilla deſponsata uiro. ſuper
quo ait Rabī Salomon ſimile huic ſe non reperiſſe in biblia. quod et
ordinaria hebreorum allegatio attestatur.

חַרְבָּה Hyemauit. Iſaie. xvij. Et omnes beſtie terre ſuper illum hye. G. 2. m. 14

mabunt. Inde **חַרְבָּה** id est hyems. Genesis. viij. Aestas et hyems. Et G. 2. m. 15

Amos. iiij. Et percutiam domum hyemalem cum domo eſtiua.

חַרְבָּה Mutiuit. ut Exodi. xi. Apud oēs aut filios Iſrael nō mutiet ca- G. 2. m. 16

nis. & Iouę. x. Nullus contra filios Iſrael mutire ausus eſt. hebrei expo-
nunt pro mutire ſcilicet mouere linguam et exacuere.

חַרְבָּה Diligens. probus. rectus. iustus. quod noſtra translatio for- G. 2. m. 17

tis interpreta. Proverbiorū. xij. Manus fortiū dominabi. & ſequi.

PRIMVS

Et substantia hominis erit aurum premium. hebrei exponunt. Quod dignitas que est in abundantia diuitiarum hominis est ipsa probitas & virtus. quare sic transserunt. Et substantia hominis digni est iusta. vel sic conuerso modo. Et substantia hominis probi est digna. translator noster uariauit. Nam mox eiusdem. xiij. operantem uertit sic. Anima autem operantium impinguabit. Rabbi Ionas exponit ab auro sic. Anima thesaurariorum ditabitur.

Sarm **חֲרֵץ** Concilio secundum Aquilam et Simmachum et quintam editionem. vnde translatio nostra legit Iohannes. iij. Populi populi in ualle concisionis. quia iuxta est dies domini in ualle concisionis. quod cum superiori potest conuenire. Nam uir probus rectus et iustus equat operationem suam ad præcisionem ne extra metas virtutis uagetur. id est facit diligent ratione prævia quod iudicium appellamus. In circa tam hebrei quam etiam. lxx. interpretes et Theodotion uerterunt supradictam sententiam Iohannes sic. In ualle iudicij quia iuxta est dies domini in ualle iudicij seu definitionis. vnde legimus Isaiae. x. Consumatio abbreviata. i. decisa et definita inundabit iusticiam. & illuc ponitur eius passuum. abbreviationem dominus deus exercitum faciet in medio omnis terrae. quod eodem modo ponitur eiusdem. xxvij. p. q. lxx. abbreviationes res trastulerunt.

Sarm **חֲרֵץ** Clava dentata. serra uel flagellum. virga. tribula. seu baculus quo demessus segetes excutiuntur. Isaiae. xxvij. Non enim in serris triturabitur git. quod. lxx. sic. Non enim cum duricia mundabitur gith. et eiusdem. xl. Ego posui te quasi plaustrum trituras. quod. lxx. sic. Ecce feci te quasi rotas plaustrum nouas in serram modum. vide quibus uerbis circumlocuntur huius uocabuli instrumentum iuxta morem excutie frumenti cuique regioni proprium. vocaturque a quibusdam a teredo tribula serrata uel a poldedo plaustrum. Amos. i. Eoque triturauerunt in plaustris ferreis galaad.

חֲרֵץ Moenia. muri. Danielis. ix. Aedificabitur platea et muri. dicta sic moenia propter similitudinem serrorum dentate.

Sarm **חָרֶץ** Acinus. lapillus vulg. Numeri. vi. Ab uia passa ad acinum. pro quo hebrei. Ab acinis ad folliculum. ut supra in litera zain legimus. **חָרֶצְתִּי** Caseorum formulæ. ut. i. Regum. xvij. Et decem formellas casei has deferes. quod hebrei exponunt. decem caseos lactis hos deferes. Sic Ionathas chaldeus traduxit.

LIBER

חַרְזֵץ Aurum.Iob.xli.Sternet sibi aurum quasi lutum.& Prouer *Sacra*
biorū.xij.Et substantia hominis erit auri precium.

חַרְצָב Innodatū.ligatum.þs.lxxij.Quiā non est respectus morti *Sacra*
eorum.alias Hieronymus traduxit. quod nō cogitauerunt de morte
sua.idest non sunt eis colligantē et innodationes ad mortem eorum.

חַרְקָה Fremuit.frendit.stridit.þs.cxiij.Dentibus suis fremet et tabescat *Sacra*
scet.& Iob.xvi.Infremuit contra me dentibus suis.& threnorum.ij.&
fremue runt dentibus.

חַרְשָׁה Testa.vas fictile.vt þs.xxij.Aruit tanquā testa uirtus mea.et *Sacra*
Leuitici.vi.Vas autem fictile in quo cocta est confringetur.& Isaiae
xvi.Ad murum cocti lateris.& Iob.ij.Qui testa saniem radebat.quod
in hebreo legitur.& sumpsit sibi testam.

חַרְשָׁה Siluit.tacuit.ut Numeri.xxx.Et tacuerit,voti rea erit.& þs. *Sacra*
xxvij.Deus meus ne sileas a me.& þs.xxxv.Vidisti domine ne sileas.
hoc est.ne facias quasi surdus.Inde nomen **חַרְשָׁה** surdus.Leuitici *Sacra*
xix.Non maledices surdo.Inde **מַחֲרִישָׁה** tacite cogitans.i.Regū *Mare*
xxij.Quiā prepararet ei Saul clam malum.idest tacite cogitaret.

חַרְשִׁית Vehemens.fortis.validus.translatio nostra uertit v̄res. *Mare*
Iong.iiij.Vento calido et vrenti.cui Rabī Ionas astipulatur qui dicit
qd fuerit ventus frigidus et siccus,qui tēpore arationis īgruere solet.
חַרְשָׁה Arauit.þs.cxxix.pro eo quod nos habemus.Supra dorsum *Sacra*
meum fabricauerunt peccatores.hebrei legunt,& Hieronymus q̄c
in suo psalterio uertit.Super ceruicē meam arauerunt arantes.et Deu
teronomij.xxij.Non arabis in boue simul et asino.Inde nomē aratru
vel aratio.Exodi.xxxiij.Die septimo cessabis arare et metere.p quo
hebrei.Die septimo quiesces in aratione et in messe.sic.i.Regum.viij.
Et aratores agrorum suorum idest agriculturæ suæ.Passiūm huius
verbi ponitur Micheæ tertio.Syon quasi ager arbitur.

PRIMVS

vnuſquisq; vomerem ſuum.

barus

חֶרֶשׁ Opifex.faber.erarius.industrius artifex.Iſaię.xli.Confortauit faber erarius percutiens malleo.similiter Geñ.iiij.Faber in cuncta opera eris et ferri.& Exodi.xxxi.Ad excogitandum quicquid fabre fieri potest.vbi hebraice legit.In fabrefactione ſeu opificio lapidis et in opificio ligni.&.i.Regū.xij.Porro faber ferrarius nō inueniebat in omni terra Iſrael.&.ij.Regum.v.Artifices lignorum artificesq; lapidum.& Ezechieliſ.xxi.Fabricantium interitum.

Sor. 10

חֶרֶשׁ Virgultum densis frondibus.Ezechieliſ.xxi. & frondibus nemorofis.

Sor. 2.

חֶרֶשׁה Silua.i.Regum.xxiij.Porro Dauid erat in deserto ziph in silua.& paulo inferius.Mansitq; Dauid in silua.

Sor. 3.

חֶרֶשׁ Sol.uel potius eius resplendentia.ut Iob.xli.Sub ipso erunt radij ſolis.a superiori uocabulo heros.mutato samech in ſchin.

Sor. 4.

חֶרְתָּה Sculpsit.ut Exodi.xxiij.Scriptura q̄q; dei erat sculpta i tablīs.

Sor. 5.

חֶשׁ Calor.ardor.Iſaię.v.& calor flāmę exurit. & eiusdē .xxxiij.Cōcipietis ardore et parietis ſtipulā.alij uolūt quisquiliias interptari.

Sor. 6.

חֶשֶׁב Cogitauit.i.Regum.xvij.Porro Saul cogitabat Dauid trare i manus Philistinorū.& Genesis.l.vos cogitastis de me malū,ſed deus uertit illud in bonū.pro quo ueritas hebraica legit.Deus cogitauit ipsum ad bonum.

Sor. 7.

חֶשֶׁב Polymitus.magistralis.ingeniosus.Exodi.xxvi.Opere plurimario facies.pro quo hebraice.Ingenioſe facies ea.& eiusdem.xxvij.Opere polymito.hanic artificij ſubtilitatem circumlocutus eſt conſequenter translator dicēs.Ipsa quoq; textura et cūcta operis uarietas.

Sor. 8.

חֶשֶׁב vbi ponitur **חֶשֶׁב** quinq; punctis.vnde et magistralis theorica dicitur **חֶשְׁבָּן** apud philosophos.quam alij dicūt artem mathema-

LIBER

ticam alij supputationem. Est autem omnis ars qua aliquid ratione & demonstratione inuestigamus. ut Ecclesiastis. viij. Et quererem sapien tiam et rationem. & eiusdem. ix. Quia nec opus nec ratio nec sapietia nec scientia erunt apud inferos quo tu properas.

חַשְׁבָּן Putauit. estimauit. In precio habuit. iiij. Regum. x. Non erat *אֶת*

argentum nec alicuius precij putabatur in diebus Salomonis. sic intel ligitur iltud Malachi. iiij. Timentibus dominum et cogitantibus no men eius hoc est in precio habentibus nomen eius. cui astipulaat træsla tio. lxx. interpretum. qui uerterunt. ihs qui timent dominū et reuerent nomen eius. hoc modo loquuntur magistri hebreorum de honorabili aliquo uiro dicentes **חַשְׁוֹבָן**

חַשְׁתָּה Tacuit. Isaiæ. lxij. Propter sion nō tacebo. & ps. xxvij. Deus *סִירָאָג* meus ne fileas a me. & Ecclesiastis. iiij. Tempus tacendi et tempus loquendi.

חַשְׁרָה Obscurauit. obtenebratus est. Isaiæ. xiij. Obtenebratus est sol *סִירָאָג* in ortu suo. Inde nomen tenebre. Iohelis secundo. Dies tenebrarum & caliginis. & ps. cv. Misit tenebras et obscurauit.

חַשְׁרֵךְ Retinuit. auertit. remouit. abstinuit. vitauit. Gen. xxij. Et non *סִירָאָג* pepercisti filio tuo unigenito propter me. pro quo hebrei legunt. Et nō remouisti seu uitasti filium tuū. sic enim Onkelus chaldeus uertit. & eiusdem. xx. Et ideo custoditii te ne peccares in me. pro quo hebrei sic. Et retinui etiam ego te a peccando in me. & Gen. xxxix. pro eo qđ nos legimus. Nec quicquam est quod non in mea sit potestate uel nō tradiderit mihi. veritas hebraica sic habet. Et non retinuit uel remouit a me quicquam.

חַשְׁלָנָה Debilitauit. lassauit. fatigauit. Deuteronomij. xxv. Et extre mos agminis tui qui lassi residebant. per metathesin uocabuli **חַלְשָׁה** de quo supra diximus.

חַשְׁמָלָה Electrum. et angelus uocatur eo nomine. Ezechieliſ pri mo. Et uidi quasi speciem electri.

PRIMVS

bafmon

הַשְׁמִינִי Vir magnus et excellens sicut aliquis legatus. ps. lxvij. Venient legati ex Aegypto.

Sofay

הַשְׁנִינִי Pectorale. rationale. Exo. xxv. Ad ornādū ephod et ratiōale.

Sasaphs

הַשְׁבָתִינִי Denudauit. manifestauit. discooperuit. Isaię. xlviij. Discooperi humerum tuum. & Ioelis. i. Nudans spoliauit eam. quod rectius sic legitur. Nudans nudauit eam.

Sasaphs

הַשְׁבָתִינִי Desumpsit. tulit. hausit. Isaię. xxx. Aut hauriatur parum aquę de fouea. Scribit Rabi Dauid kimhi in libro de radicibus. quod de ea fouea sit hęc authoritas intelligenda. quę paululum aquę teneat qua sublata et desumpta denudetur et discooperiatur fundus cisternę. & sic secunda hęc significatio ex prima oritur.

Sasaphs

הַשְׁבִיתִינִי Paruuis grex. iiij. Regū. xx. Quasi duo parui greges caprare.

Sasaphs

הַשְׁבָחִינִי Cōcupiuit. placuit. amāter adhesit. dilexit. Geñ. xxxiiij. Sichē filij mei adhesit anima sua filię uestre. et Deuteronomij. vij. Non quia cunctas gentes numero uincebatis iunctus est uobis dominus. hoc est placuit in uobis seu amanter adhesit uobis. vnde illud qđ legit Exodi xxxviij. Et ipsas uestiuit argēto. hebrei legunt. & subiunxit accinxit seu circumdedidit ea. quasi dicens quod subiugauerit ea. secūdum Onkelū chaldeum. & Isaię. xxxviij. vbi nos legimus. Tu autem eruisti animā meam ut non periret. hebrei exponunt. Tu autem defuderasti animā meam a fossa putrefactionis. quod secundum Dauid kimhi in comentiariis intelligitur sic. Tu autem adhesisti ad defendendum animā meā a fouea corruptionis.

Sasaphs

הַשְׁוֵיכִינִי Radius rotarum. iiij. Regum. vij. Et axes et radij earum.

Sasaphs

הַשְׁרִירִינִי Colligantia. densum. et per he finale dēsitas. ut. iiij. Regū. xxij. Cibrans aquas de nubib⁹. pro quo hebrei legunt. densitas aquarū. vnde quidam cribrum hoc uocabulo nominant. significat etiā rotarū extremam circumferentiam quam canthum uocamus. iiij. Regum. vij. Et axes earum et radij et canthi.

Sasaphs

הַתְּהִתִּינִי Confregit. contriuit. terruit. formidauit. timuit. defect. Ma-

LIBER

lachig.ij.Et a facie nominis mei pauebat. quod hebreorum doctores exponunt. a facie nominis mei fractus et humiliatus est. nam in genere passiuo hic ponitur. quamuis.lxx.formidaret interpretati sint. & Isaię li.Et iusticia mea nō deficiet. hoc est secundū Dauid kimhi nō frāget. & Job.vii.Terrebis me per somnia.& eiusdem.xxxij.Extimuerūt nec responderunt.Inde nomen timor.pauor.eiusdem Job.xli.Qui factus est ut nullum timeret.idest ut esset absq; timore.& quandoq; accipit mem in principio.

תְּחִזָּה Fouit.sustentauit.congregauit.ut Proverbior. xxv.Prunas

enim congregabis super caput eius.idest fouebis.& assumpto mem in principio significat vas in quo sustentatur ignis. quod alij focum alij arulam dicunt.nostra trāslatio putat quoddam cinerum esse receptaculum.ubi emuncti lychni extinguuntur.ut Exodi.xxv.Et ubi ea que emuncta sunt extinguūt. iuxta sententiā Rabi Salomonis.licet illud vas aqua plenum Lyra sine authore certo arbitretur.

תְּחִזָּר Incidit.conscrīpsit.determinauit.statuit.et abbreviāuit.ut so-

lent amannenses et notarij obsignare ad futuram rei memoriam.de q̄ in arte poetica dicit Horatius.leges incidere ligno.Danie.ix.Seventa ginta hebdomades abbreviātē sunt super populū tuum.et super urbē sanctam tuam.

תְּחִלָּל Fasciuit.inuoluit.circumligauit.Ezechielis.xxx.Vt ligaretur pannis et fasciretur linteolis.

תְּחִזָּם Ratificauit.obfirmauit.signauit.sigillauit.Jeremię. xxxij.Scripsi in libro et signauit.et Canticorū.iiij.Hortus cōclusus fons signatus, idest obfirmatus.Hieronymus traduxit quasi sub signacō clausit.Job ix.Et stellas claudit quasi sub signaculo.& inde nomē signū signaculū vel sigillum.Canticorum.viij.Pone me ut signaculum super cor tuū vt signaculum super brachium tuū.quod exponit Dauid kimhi sicut qui dígo gestat annulum signatorium necullo unquam tempore di mittit eum.ita peto ut me ponas pro sigillo ad cor tuū ne unquam recedam a memoria tua.

תְּחִזָּה Affinitatem contraxit.connubia iunxit.coniugio duxit.sive

PRIMVS

רֹתֶן nupsit. Deuteronomij. viij. Nec sociabis cū eis coniugia. Inde gener. sacer. affinis. Exodi. xvij. Cognatus Moysi p affinis. & eiusdē iij. Moyses autē pascebat oves Iethro sacerī sui. & Genesis. xix. Habes hic quempiam tuorum generum. & in foeminino Deuterono. xxvij. Maledictus qui dormit cum socrū sua. Inde nomen nuptiarum. Canticorū. iiij. In die desponsationis illius. Inde sponsus. ps. xix. Sicut spōsus procedens de thalamo suo. et Exodi. iiiij. Sponsus sanguinū tu mihi es.

רָתַת Rapuit. prēcipitauit. festinauit. uel aliquid repente egit. Job ix. Si pro ecce. repente interrogabit, quis respondit ei.

רְתַת Perfodit. Job. xxiiij. Perfodit in tenebris domos. & Ezechielis. xij. Et uespere perfodi mihi parietē manu. Inde nomen Exodi. xxij. Si effringens fur domum siue suffodiens fuerit inuētus. Reperitur in alio significato per translationem, sicut nos dicimus. Iste sulcat mare, vel secat fluctus. ita pro remigare ponitur Ionē. i. Et remigabant uiri ut reuerterentur ad aridam. id est secundum. lxx. vim afferebant. secū dum magistros hebreorum, infodiebant ancoras.

LIBER

טָאַת

זְרֻבָּבֶל

s copauit. Isaię. xiiij. Et scopabo eam in scopa. Quidam putat eius primitium esse טָאַת duplicatis syllabis.

טָאָב Beneplacuit. pro quo translatio nostra legit. vehementer gauisus est. Danielis. vi. Tunc uehemetter rex gauisus est.

טָבַת Mactauit. occidit. laniauit. quod Hieronymus traduxit per cussit. threnorum. ij. Percussisti nec misertus es. & Gen. xlij. Occide victimas. & eiusdem. xxxix. Potifarem officialem Pharaonis qui fuit laniorum magister. nescio quare translatio nostra principem facit exercitus pro laniis seu mactatoribus exercitū interpretata. quod alias vertit principem militię. Jeremię. lij. Fortassis quia milites occidunt. quos in eo loco Ionethas chaldeus occisores uocat. qđ alij de coquis exponunt. ut i. Regum. ix. Leuauit autem cocus armum. apertius aut̄ Onkelus chaldeus in Genesi traduxit ubi supra. mactatorem seu macellariū carnificem seu etiā occisorē. Inde nomen per segol scribendū. idest occisio. Isaię. lij. Sicut ouis ad occasionem ducetur.

טָבֵל Baptizauit. tinxit. Leuitici. xiiij. Tinget in sanguine passeris.

Et Genesis tricesimo septimo. Et in sanguinem hedi quem occiderant tinxerunt. & quarto Regum quinto. Descendit et lauit septies in Iordanē. p baptizabatur septies. Inde passuum Iosue tertio. Et pedibus eorū in parte aquę tintatis. Ezechielis vicesimotertio. Et tiaras tintatas in capitibus eorum. idest coloratas. quasi mitras in tinturā mersas.

טָבָת Mensis december. Ester secundo. Mense decimo qui uocatur tebeth.

טָבַע Defixit. immersit. demersit. submersit. Exodi decimoquinto.

Submersi sunt in mari rubro. & Jeremię. xxxvij. Demerserūtī cōeno et in lubrico pedes tuos. et threnorę. ij. Defixę sunt in terra portę eius.

טָבָע Annulus. Genesis. xli. Tulitq; annulum de manu sua. & Exodi. xxviij. Facies et duos annulos aureos.

טָבָע Natura. quo uocabulo utuntur magistri hebreorum, cum de

PRIMVS

natura loquuntur. ut Moyses egyptius in libro primo perplexorum ca.lxxij.alias.lxxi.vbi per omnia uenatur. quid dicant phylici naturā. & in libro Cozar paulo post principium quarti uoluminis. Item in libro hortus nucū. vbi de hoc inuenies p̄pria capitula. & ita in ceteris Iudaicorum philosophorum librīs.

טְבֵר Vmbilicus.media pars uentris. vnde de medio terre sic dicit.

Iudicum nono. Ecce populus de vmbilico terre. & Ezechielis. xxxvij. Habitator vmbilici terre. quod Hieronymus in commentariis expōnit. in medio terre.

טְהָר Mundus fuit. purificatus est. Leuitici. xv. Lotis uestibus et toto corpore in aquis uiuentibus erit mundus. & eiusdem. xxij. Et occubuerit sol tunc mundatus uescetur. Inde nomē **טְהָר** idest mūdū. psalmo.li. Cor mundum crea in me deus.

טוֹב A pulchro et bono, si uerba fieri possent. sed dicamus. bonum vel pulchrum fuit. Numeri. xxiiij. Quā pulchra sunt tabernacula tua. Inde nomen bonum seu decorum, quod etiam grēce una dictione cōprehenditur. Genesis primo. Et uidit deus quod esset bonum. Inde benignitas et beneficium. &c.

טוֹרָה Neuit. filauit. Exodi. xxxv. Sed et mulieres doct̄e &c. quod hebraice sic legitur. Et omnes mulieres prudenti corde manu sua uenerunt. & paulo post. Et omnes mulieres quibus eleuatum est cor in sapientia filauerunt seu neuerunt capras, idest pilos caprarum.

טוֹרָה Obleuit. incrustauit. complanauit. expoliuit. ebetauít. i. Paralipomenon. xxix. Ad deaurandos parietes templi. hebraice sic. Ad complanandum et expoliendum seu incrustandum parietes templi, scilicet auro et argēto. sicut alias luto uel cemēto. Leuitici. xiij. Et luto alio liniri domū. qđ per syncopen literę vau scribit̄. mox aut̄ integre sequit̄ gerundiuū paſſiuū. qđ nostra trāſlatio circumloquit̄. significat aut̄ in edificiis rimas inter lapides seu totū parietē tegere, et incrustatione quadā abscondere. vnde in ps.li. scribit̄. In absconditis et arcano sapientię erudies me. pro q̄ translatio nostra legit. Incerta et occulta sapientię tuę manifestasti mihi. alijs legunt. In ebetudinibus et obturato sapientiam doceas me.

LIBER

טָרֵז Acies.dispositio.ordo.uersus, pgressio linearis.Exodi.xxvij.
Ponesq; in eo quatuor ordines lapidum.in primo uersu erit lapis sardius.chaldaice autem significantur hoc uocabulo montes altissimi,q;s propter summa cacumina tauros appellamus.ut Danielis.ij.Factus est mons magnus et impleuit uniuersam terram.

טְרַז Approperauit.aduolauit.Iob. ix.Sicut aquila uolans ad escā.

טְהָתָה Intendit.iicit.uerbum inusitatum.a quo secundum Rabì Io-
nan deriuantur cōiugationes daggeſtātē.vnde illud est quod legitur
Genesis.xxi.Quantum potest arcus iacere.& ponitur hic nomen in
numero plurali pro iactibus seu ictibus.Inde tohōth intentiones.

טְחִין Moluit.Numeri vndecimo.Frangebat mola.& Iudicum.xvi.

Et clausum in carcere molere fecerunt.vbi ponitur nomen uerbale.
quare veritas hebraica sic legit.Et fuit molens seu molitor in domo
vincorum.& Ecclesiastis duodecimo.Et ociosē erunt molētes.quod
rectius de ipsis lapidibus sic dicitur.Et uocabūlū molares.& in eodem.
In humilitate uocis molē.Quiā uero in pistrinum dabantur serui et an-
cillæ ut perpetuo molerent.iccirco translatiue pro seruire ac tundere
ponitur.Iob tricesimoprimo.Scortum alterius sit vxor mea. quod de
verbo ad uerbū instar molē tunsilis sic uertitur.Molat seu subserviat
alteri uxor mea.passiue tamen ponitur.quasi Iob dicat.tundatur alte-
ri.hoc est, subagitetur ab aliis.

טְהָרָה Infirmitas ani quam sicut dicunt.quem morbum translatio
nostra circumloquitur.primo Regum quinto.Et computrescebant
prominentes extales.& infra.Percutiebātur in secretiori parte natū.

טְפָנָה Ornamentum frontale.quod Iudei capitibus suis loco coro-
næ imponunt ut moneantur preceptorum dei.de huiuscmodi mo-
nilibus scribitur Deuteronomij sexto.Eruntq; et mouebuntur inter
oculos tuos.& vocantur chaldaice thphillin,q;d nomen iam hebreis
in quotidiano est usu plus quā alterū.habēt aut̄ nodū in occipite qui
formam crucis figurat.quia oīa dei precepta in cruce consummātur.
dicente deo.qui non accipit crucē suā et sequiēt me nō est me dignus.

PRIMVS

טַיִט Humus. lутum. cœnū. ps. lxix. Eripe me de luto ut nō infigar.

& Habakuk. iiij. Et aggrauat contra se densum lутum. ubi hoc nomen est compositum ex duobus rectis.

טַיְר Proiecit. misit. Ione. i. Dñs autem misit uentum magnum. et postea. Tollite me et mittite in mare. et postea. Et tulerunt Iona et miserunt in mare. Inde geminatum **טַלְטָל** idest piecit. asportauit. Isaie. xxii. Ecce dominus asportari te faciet. sicut asportatur gallus gallinacius.

טַיְר Habitatio. cōmotio. residentia. ps. lxix. Fiat habitatio eorum deferta. qđ Hiero. traduxit cōmoratio eorum. alio modo dicit rabi David kimhi in libro de radicibus significari tabulata seu parietes. et allegat Canticor. viij. Si murus est. edificemus in ipsum tabulata argenti. qđ nos legimus. edificemus super eum pugnacula argentea. alij ab ordine dictum hoc uocabulum putant quasi **טַיְר** propter lapidum quadraturam et ordinem quibus tabulata lapidea exedificantur.

טַלְל Texit. operuit. Nehemias. iij. Ipse edificauit eam et texit. Inde habitantes sub umbra arboris dicuntur qui teguntur arbore. ut Danielis iij. Subter eam habitantes bestię agri. idest sub ea tectę et operte.

טֶל Ros. Canticorum. v. Quia caput meum plenum est rore.

טַלְרָא Maculosum. Gen. xxx. Quodcumque rufum et maculosum uariumque fuerit tam in ouibus quam in capris erit merces mea. unde p eo quod legitur Ezechielis. xvi. Fecisti tibi excelsa hincinde consulta. rectius interpretatur Symmachus excelsa multicoloria. hoc est idola. et a uariis coloribus consulta dicuntur. ut quādo uetera nouis resartimur. sic losue. ix. Et utres uinarios scissos atque consertos hoc est uersicolores.

טַלְתָּה Agnus. Isaie. lxv. Lupus et agnus pascentur simul. quod hebrei exponunt de pace. instar eius quod legitur eiusdem. xi. Habitabit lupus cum agno. simili enim uocabulo Ionathas chaldaice ambos locos interpretatus est. dicunt autem grāmatici ultimam he literam nō esse generis notam. sed de substātia dictionis mutatione aleph in he factā.

LIBER

sic.i.Regū.vij.Tulitq; Samuel agnum lactentem unum.& pluraliter
in masculino genere **טַלְאִים** Isaię.xl.In brachio suo congregabit
agnos.Astronomi sic nominant in celo signū arietis.

טַמָּא Prophanauit.polluit.contaminauit.abominatus est.Nume
ri.vi.Quoniā polluta est sanctificatio eius.& usum huius uocabuli in
uenies sepe et multū Leuitici.xv.et nomen eiusdem.xi.

טַמָּה Obturauit.obstruxit.Leuitici.xi. p eo qd translatio nostra
habet.Nec tāgatis quicquā eorū ne immūdi sitis.hebrei legūt.Nolite
abominabiles facere animas uestras in omni uegetabili qd uegetat.&
ne polluamini in eis et obturamini hoc est,abscondimini ab eis . quasi
dicat obstruita corda uestra a desyderiis eorum.

טַמֵּן Abscondit.ut ps.cxl.Absconderūt supbilaqueū mihi.& Pro
uerbiorū.xix.Abscōdit piger manū suā sub ascella.Inde nomē abscon
ditū.reconditū.qd translatio nostra thesaurū uertit.Gen.xliij.Deus pa
tris uestri dedit uobis thesauros in faccis uestris.līcet non fuerit auri
sed argenti absconsio.ut patet ex textu.sic Ieremię.xli.Habemus the
sauros in agro idest absconsionem.

טַנְנָה Cartallū.corbis.Deute.xxvi.Suscipiensq; sacerdos cartallū.
& Deutero.xxvij.Benedicta horrea tua et benedictę reliquię tuę.re
ctius hebrei sic.benedicta canistra tua.uel corbes tui.sic enī Onkelus
chaldēus transtulit.

טַנְנָה Inquinauit.defedauit.Canticorū.v.Laui pedes meos quomō
inquinabo illos.

טַעַנָּה Errauit.ut in Ieremia.Errare fecerunt populū meū.& idē est
cū eo uerbo qd per thau scribit.nam Onkelus chaldēus alterū interp
tatur per alterum.ut Gen.xxi.Que cum abiisset errabat in solitudine.

טַעַם Gustauit.i.Regum.xiiij.Gustans gustauī in summitate uirge.
&.ij.Regum.ij.Si ante occasum solis gustauero panem.& dicitur de
eo quod sumotenus ore uel lingua tangitur.

טַעַם Disciplina.ordinatio.prēceptū.regula.statutū.ritus.Ionę.ij.
Erdixit in niniue ex ore regis et principū.idest ex precepto uel ordi

PRIMVS

natione.sic enim chaldaice interpretat̄ Ionathas.& ps. cxix. Bonitatem disciplinam et scientiam doce me.& Ezre. viij. Ego Artaxerxes rex st̄ tui atq̄ decreui.& infra. Omne quod ad ritum dei celi pertinet. Et in grāmatica significat idē q̄ pñūciatio accentus seu significatio dictōis.

תְּעִמָּה

Sermo uel ratio. sicut apud gr̄ecos dictio λογος .Danielis

sext. Ut satrapē illis redderent rationem.

תְּעַנֵּן

Onerauit. Geñ. xlv. Onerantes iumenta ite in terram Canaan.

תְּפִנָּה

Garriuit.applausit.blāditus est. more infantū oggāniuit. gestulatione allexit. Isaie. iiij. Et nutibus oculorum ibant et plaudebant hoc est gestulatione alliciebant.

תְּנִינָה

Puerorum et infantium congregatio. et ponitur semper pro paruulis seu liberis. Geñ. xlviij. Et in cibum familiis et liberis uestris. & eiusdem. l. Absq̄ paruulis et gregibus.

תְּפִתָּה

Mensura quatuor digitor̄. Exodi. xxv. Altā quatuor digitis. eam Hiero. noster palesten gr̄ece noīari dicit. esseq̄ sextā partē cubiti putat. quā alij palmā appellat̄. Ezechielis. xl. Calamus mēsurę sex cubitor̄ et palmo. secundū quā mensurā Dauid dixit ps. xxxix. Ecce mēsurabiles posuisti dies meos. qđ exponit Dauid kimhi. secundū paruam mēsurā mēsus es dies meos. quia mille anni ante oculos tuos sicut dies hesterna. & threnor̄. ij. Paruulos ad mensurā palmę. Inde uerbū mēsurauit. augmentauit. et educauit. threnorum eodem loco quo supra. Quos educaui & nutriui.

מְתִפְחָתָה

Vestimentū muliebre. qđ nos plagā uel ricā latine dicimus. est aut̄ linteū q̄ fœminę operiūt̄. qđ palliū traduxit Hiero. Ruth iiij. Expāde inquit palliū tuū q̄ operiřis. sed etiā linteamē uerit̄ Isaie. iiij. Et lintamina et acus et specula. ad similitudinē mantilis. quod multi sic exponunt. Peplum seu mantile.

תְּפִלָּה

Composuit. iunxit. affixit. quāuis translatio nostra communis legat m̄tiplicauit. ps. cxix. Multiplicata est sup me iniq̄itas superbor̄. p̄ q̄ rectius noster Hiero. in psalterio de hebraica ueritate sic. Applcabant mihi mendacium superbi .i. composuerunt super me falsum. secundum Rabi Salomonem sic pro compositöribus fabricatores legi-

LIBER

mus.Iob.xij.Fabricatores mēdaciō hoc est cōpositores.

טְבַשָּׁר Preses.princeps.prefectus.Ieremie.li.Numerate cōtra eā

taphsar.qd Lyra noster exponit exercitū.sed Paulus burgeñ.plusquā ille in lingua hebraica doctus lōge rectius ducē et capitaneū traduxit.sic mutato pūcto hirek in patha.idē significat Nahū.iij.Et prefecti tui quasi locustē locustarē.qd forte prop̄ incuriā et negligentia trāslator noster paruulos est īterpretatus.propter similitudinē dictiōis thaph de quo supra diximus.

טְבַשׁ Incrassauit.ebetauit.obtainit.pro quo translatio nostra comuniis legit coagulauit. ps.cxix.Coagulatum est sicut lac cor eorum.sed Hieronymus melius.Incrassatum est uelut adeps cor eorum.

טְבִרָה Assiduauit.cōtinuauit.ppetuauit.Prouer.xxvij.Tecta p̄stilātia īdie frigoris,p q̄ hebrei legūt.Impluuiū seu stillicidiū.yehemēs.assiduū.continuū.In die impetuosi imbris.vnde cōsueuerūt assiduū laboratore ul̄ diligētē patrē familias nō inare **טְרֵרָה** a iugi ppetuitate.

טְרֵה Putruit.Inde **טְרִיה** putridū.virulentū.et quod humi uiore tabescit.Judicum.xv.Mandibulam asini que iacebat arripiens.scilicet que tabescerat dicere uoluit.

טְרֵה Laborauit ad fatigationē.vnde est illud qd legī Deutero.i.Negotia uīa et pōdus et iurgia.qs̄ dicat labore et fatigationē uestri.

טְרֵם Antequam.Genesis secundo.Antequam oriretur in terra.

& Isaię.lxv.Eritq̄ antequam clamēt ego exaudiam.

טְרַנָת Laniauit.cœpit.rapuit.p̄datus est. Deutero.xxxij.Cœpitq̄ brachiū et uerticē.et ps.vij.Ne qn̄ rapiat ut leo aīam meā. et Genesis xxxvij.Rapiēs rapuit Ioseph.p q̄ nos legīs.bestia deuorauit Ioseph.Inde nomē **טְרַפָּה** rapina laniata.captura.p̄dā.quod Hiero.tra duxit captū a bestia.leui.xxij.morticiniū et captū a bestia nō cōedent.quod alibi sine aspiratione finali reperitur sex punctis scriptum.Gen. xlīx.Ad p̄dām fili mi ascendisti.

טְרַת Surculus et raptus de trunko palmes.Ezechielis.xvij.Et sicca bit omnes palmites germinis eius.

PRIMVS

יְאָבִ

אֵבֶן כַּיָּהִי

d Esyderauit. ps. cxix. Quia mandata tua defyderauit.

אָלָה Placuit.voluit.pretendit.coepit.ausus est. Deuteronomij primo. Coepitq; Moyses explanare legem et dicere. & Gen.xvij. Quia semel coepi loquar ad dominum meum. id est quia ausus sum.

אָלָה Adiurauit.i. Regum.xiiij. Adiurauit autem Saul populum dices.

אָלָה Stulte patrauit. Numeri.xij. Ne imponas nobis hoc peccatum quod stulte commisimus.

אָרָה Riuus.flumen.Exodi.ij.In carecto ripe fluminis. & ponit sepe pro Nilo fluuio egypti.ut hic.sed etiam quandoq; pro flumine tigri. Danielis.xij. Vnus hinc super ripam fluminis. et alius inde ex altera ripa fluminis.significat autem aqua que agros irrigat et riuis deducit.

אָשָׁה Spem uel curam alicuius rei a corde dimouit.Ecclesiastis.ij. Renunciauitq; cor meum ultra laborare sub sole.sic primo Regum.xxvij. Et desperet Saul cessebat me querere.

אָתָה Acquieuit. assensus est.morem gessit.et secundum Rabi Salomonem complacuit. Gen.xxxiiij. Sed in hoc ualebimus foederari si volueritis esse similes nostri.pro quo hebrei.Sed in hoc complacebimus uobis si eritis sicut nos. et paulo post. Tantum in hoc acquiescamus.

אָבָה Eiulauit.lamentabiliter uociferauit.ululauit.Iudicum.v. Per fenestram respiciens ululabat mater eius.

אָבָל Produxit.deduxit.attulit.ps.lx. Quis deducet me in ciuitatem munitam.

אָבָל Riuus.deductio aquarum.humor.Ieremiæ.xvij. quod ad humorum mittit radices suas.& putat hanc dictionem ab vbal deriuari. mutatione aleph in iod.

אָבָל Fructus.germæ.fruges.Leuitici.xxvi. Et terra gignet germæ

LIBER

suum.& Habacuk.ijj. Et non erit germen in uineis. significat autem omnis prouentus quos terra producit. ut Iob.xx. Apertum erit germen dominus illius. reperitur et quandoque per aphresin iod.

רִבְלָה Sonitus cornu arietini. Iosue.vi. Tollant septem iobileorum buccinas. unde quinquagesimus annus dicitur hoc nomine. quia in anno iobilei personabant eiuscemodi cornibus et buccinis. ut patet Leuitici xxv. Et clanges buccina. & infra. Ipse est enim iobileus,

רִבְמָה Connubia iunxit. contraxit affinitatem. Gen. xxxvij. Sociare illi ut suscites semen fratri tuo. & Deuteronomij. xxv. Sed accipiat eam frater eius. unde fratrī vxor noīat **רִבְמָה** et fororius dicit **רִבְמָה** ut in eodem Deuteronomij capitulo.

רַבֵּשׁ Exaruit. exiccatum est. Iobelis.i. Omnia ligna agri aruerunt. & infra. Quoniam exiccati sunt fontes aquarum. Inde transituum graue Zacharie.x. pro eo quod translatio nostra legit. Et confundent omnia profunda fluminis. rectius dicetur. & siccabuntur. sic Ezechielis. xvij. Cum tetigerit eam uentus urens siccabit. et in areis germinis sui arescet. Inde nomen. ut in eodem loco. Et frondere feci lignum aridum. & Genesis primo. Et appareat arida. id est terra habitabilis.

רַבְשׁוֹת Despectus. confusus et uere crudus est. Ieremię. xvij. Confundantur qui me persequuntur et non confundar ego. & Iobelis.i. Confusum est uinum. vinea confusa est. sunt qui etiam vineam esse exiccatam fuisse et sic desisse. exponant a uerbo superiori.

רַגְבָּה Rusticus. fossor. agricola. Ieremię. ljj. Reliquit princeps militie vinitores & agricolas.

רַגְמָה Afflixit. tristari fecit. translatio nostra exponit abiecit. threnorum ij. Et abiecit filios hominum. & secundum aliquos pro he finali scribit aleph. Inde **רוּגָה** ut in eodem loco. Quia si abiecit et miserebitur. & Iob. xix. Viscum quo affligitis animam meam. Inde nomen dolor. afflictio. tristitia. mōror. ps. xxxi. Quoniam defecit in dolore uita mea.

PRIMVS

לְגַע Laborauit. ps. vi. Laborauit in gemitu meo. & Isaie. xluiij. Nec

laborasti in me Israel. Inde transitiū alterum in eodem loco. Nec laborem tibi præbui in thure. Inde nomen laboriosum et difficile. Eccl siastis. i. Cuncte res difficiles idest laboriose.

לְגָרֶת Timuit. veritus est. Iob. ij. Et quod uerebar accidit. et pro eo quod legimus ps. cxix. Amputa obprobrium meum quod suspicatus sum. rectius in suo psalterio Hieronymus. Auerte opprobrium meū quod reueritus sum.

לְחִתְמָה Prophetia. consilium. uirtus. ripa. latus. locus. manus. Gen. viij.

Extenditq; manum suam. & ij. Regū. xvij. Et appellatur manus Absalon usq; in hanc diem. quod rectius uertitur. Et appellat̄ locus Absalon. nam iad locus est quod translatio nostra agrū traduxit. ij. Regum xiij. Scitis agrum Ioab ad agrum meum. et paulo superius. Nunquid manus Ioab tecum est. idest consiliū Ioab. & Exodi. xiiij. Et manū magna quā exercuerat dominus contra eos. idest uirtutē seu potentia.

Sed et incrustaturas legit translatio nostra **לְרֹתָה** Exodi. xxvi.

לְרָרָה Iecit. posuit. extendit. misit. secundū alios elegit. ut in Abdia. Et super Il'rm mittebant sorte. et threnor̄. ij. Et posuerūt lapidē sup me.

לְרָתָה Dilectus. amans seu amatissimus. Deute. xxxiij. Amatissimus dñi habitabit confidenter. & ps. lxxxij. Quā dilecta tabernacula.

לְרָבָה Deiecit seu abiecit. Zacharie. i. vt deiiciat cornua gentiū. vnde potuit illud superius allegatū deriuari. threnor̄. ij. Et iecerūt lapidē contra me. pro eo qd nos dicimus. Et posuerūt lapidē sup me. et sicut scripsimus in l̄fa he. cōmutatione iod cū he legit similit̄ **לְרָבָה** inde

putat illud ortū qd laudē et confessionē significat. ut ps. cxxxvi. Confitemini dño quoniā bonus. et Gen. xl ix. luda te laudabūt fr̄es tui.

לְרָעָה Cognouit. sciuit. i. Regū. ij. Porro Samuel nec dū sciebat dñm. et Gen. iiij. Adā uero cognouit uxore suā. et ps. lxxvi. Notus in Iudea deus. Inde illud qd legit̄ Exodi. vi. nomē meū adonai nō indicaui eis. exponendū sic est. Et in noīe meo tetragrāmato nō sum factus notus eis. est enim in eo loco passiuum. multa inde uarie deriuantur. ut cum sine he scribitur aut cum he. et cetera de quibus in arte.

LIBER

עַדְעָה Cogitatio.sententia.iudicium.estimatio.Ecclesiastis.x.In cogitatione tua regi non detrahas.

מִזְדָּע Propinquus.cōsanguineus.gentilis.quasi ex eadem familia natus atq; notus.Ruth.ij.Erat aut uiro Elimelech consanguineus.

עַרְיוֹן Fregit.cōminuit.cōtriuit.Iudicū.viiij.Et cōtriuit cū eis atq; cōminuit uiros Sochoth.sic Prouer.x.qui aut deprauat uias suas manifestus erit.hoc enī modo legit nrā translatio.cui et assentī Rabi Iudas grammaticus.sed iuxta presentis uerbi significationem eundem uersum legit rabi Ionas sic.Et obliquās uias suas confringetur.

עַלְמָן Animalis nomē secundū Rabi Salomonē.et specialit̄ secundū Rabi Dauid kimhi est auis qua magici ad diuinatiōes et incātationes vtūnq; ea fortasse q; a latini motacilla et a grecis sisopygis uel fissura a caude frequēti motu dicit̄.proprie uero lynx p quā amica uirū suum apud Theocritū in pharmaceutria incātat.vnde **יְלֵוֶנְיָה** dicit̄ magus qui ossibus illius auis ī ore suo cōtētis stridēdo mirabilit̄ incātat.vt Isaie.viiij.querite a pythonibus et diuinis q; stridunt incātationibus suis.Et Leuitici.xix.Non declinetis ad magos nec ab ariolis aliquid sciscitemini.& Deuteronomij.xviij.Ne sit maleficus nec incantator neq; pythones consulat neq; diuinos.

בְּרִבְבָּה Dedit.attulit.p̄sentauit.tradidit.Ezrē.v.tradidit eos ī manus Nabuchodonosor regis babylonis chaldei.Inde nominalit̄ traduxit nostra trāslatio curā. ps.lv.lacta sup dñm curā tuam.uel secundū Rabi Salomonē onus siue pōdus tuum.secundum uero alias hebreos.traditum uel datū tuū.Scilicet qd cumq; deus dederit tibi usq; ī p̄sentē diē.Hiero.autē similitudine alterius dictiōnis captus **אֲהַבָּה** de qua in litera aleph mentionē fecimus,traduxit charitatē.cui nō assentior.Danielis.ij.Imperium et gloriā dedit tibi.& quandoq; inueniēt per aphresin .ps.xxix.Afferte domino filij dei.

חָרָה Arrogans.superbus.Prouerbiorum.xxi.Superbus et arrogās vocat indoctus.qd de uerbo ad uerbum sic hebrei legunt.temerarius arrogans.derisor nomē eius.et Habacuk.ij.Sic erit uir superbus.

יְמִין Dies. et quandoq; reperitur, p die artificiali quo sol lucet supra nostrum orizontem. ut Geñ. primo. Et appellauit lucem diem et tenebras noctem. quandoq; pro die naturali. xxiiij. horaꝝ. ut cum sequit. Factumq; est uespere et mane dies unus. quādoq; duplicit finalis lra mem. et dicit̄ iomam. ut ps. i. Et in lege eius meditabit̄ die ac nocte. & quandoq; inter duo mem̄ ponit̄ iod, et dicit̄ iomaīm trissyllabū. sicq; significat duos dies seu biduū. quandoq; pronunciāt pluraliter a iom̄ duabus syllabis iomim. et significat plures dies. sepe etiam vau per syn copen aufertur. Geñ. iiij. Et terrā comedes cunctis diebus uitę tuę.

לְתַעֲנֵן Lutum. coenum. fex. stercus. ps. xl. Et de luto fecis. quod Hiero. in psalterio de hebraica ueritate melius traduxit de luto cœni.

לְרָבֶן Columbus. cuius foeminiñ est in usu iona idest coluba. ut Geñ. viij. Et emisit columbam que non est reuersa. in plurali autem mascu line declinatur. ut Canticorum primo. Oculi tui columbarum.

לְגָתָן Græcia. sic dicta a Ionibus. Isaïe. lxvi. In italiā et græciam ad insulas longe. quod Ionathas chaldeus ponit, p nomine regionis. Hiero. vero in libro hebraicarum questionū sicut sit. Iauan Jones qui et græci vnde et mare ionium.

לְזָמָן Cogitauit. considerauit. Geñ. xi. Nec desistent a cogitationibus suis. qd rectius sic. et nūc nō uitabit̄ ab eis om̄e qd cogitauerūt facere. sic etiam Onkelus exponit. est autem unum et idem cum **זָמָן**

לְחַרְבָּה Armauit. phalerauit. apparauit. Ieremię. v. Equi amatores in fœminas et emissarij facti sunt. p q hebrei legunt. Equi armati habenis phalerati uel apparati trahētes facti sunt. Rabi Jacob filius Eleazar de riuat hoc uocabulum a mazon idest nutrimento. quasi diceret equi saginati. alijs ab habena que dicit̄ ab Hieronymo. **לְחַרְבָּה** iij. Regum. xxij. Et habenas lauerunt iuxta uerbum domini.

לְרַעַם Sudor. metaphorice pro labore. Ezechielis. xlivij. Et non accingentur in sudore. vnde per metathesin **לְרַעַם** sudor. quod etiā sepe caret iod. Geñ. iij. In sudore vultus tui.

לְרַחַם Simul. in unum. ps. xlix. Simul diues et paup. recipit qñq; paragogen quasi indicant̄ pluralitatē **לְרַחַם** Ieremię. xxxi. Iuuenes &

LIBER

senes simul. uidetur multis hoc uocabulum deriuari ab **אֶחָד** idest
vnus. de quo supra diximus. Inde **יְהִיד** unicus. psalmo .xxv. Quia
vnicus et pauper sum ego.

לֹא Expectauit. Geñ. viij. Expectatis autem ultra septem diebus. et
infra. Expectauitq; nihilominus septem diebus aliis. passiuū eius susci-
pit vau in prima syllaba **נָוַתְלָה** Ezechielis. xix. Que cum uidisset
quoniā infirmata est et periit expectatio eius. pro quo Idonei legunt.
Et uidit quod cū expectaret periit spes sui. quē locū Rabī Dauid kīm-
hī sic exponit. Cum iā staret diebus multis in expectatione ecce periit
spes sui. hoc est speratio de eo habita. Inde uerbū graue **הַנְּחָלָה** ps.
cxxxi. p eo qd nos legimus. Sustinuit aīa mea in uerbo eius sperauit
aīa mea in dño. rectius hebraica ueritas sic habet. Sustinuit aīa mea. et
ad uerbū eius expectaui. nā qd Ieremij. iiiij. legit. ventrē meū ventrē
meū doleo. nō ab hoc sed a uocablo **רֵיל** deriuatur de q̄ suę dixiſ.
רַיְמָם Calefecit. et metaphorice cōcepit. Ecclesiastis .ij. vnus quomō
calefiet. Geñ. xxx. Et in aspeetu earū conciperēt. item ut in eorū cōtem-
platione conciperent. & superius secundū hebraicā ueritatem. Et con-
ceperunt oues erga uirgas. et ps. li. Ecce enī in iniquitatibus cōceptus
sum et in peccatis concepit me mater mea. quamuis Hieronymus in
suo psalterio transferat. peperit me mater mea.

לְהַתְּ Discalciatus. Isaig. xx. Et fecit sic uadens nudus et discalciatus.

רְדָשׁ Insignis. nobilis. gentilis dictus a prosapia gentilitate ac nobili-
parentela. i. Paralip. iiij. Hęc est habitatio eorū et sedium distributio-
pro quo hebraica ueritas legit. Hę sunt sedes illorū et nobilitatio seu
gentilitas eorū ipsis. sic eiusdē libri ca. v. Et nō ē ille reputatus in primo
genitū. p q̄ hebraica v̄itas legit. Et nō nobilitādo ad primogeniturā.
בְּרִטָּב Placuit. ij. Regū. iiij. Et placuerūt eis cuncta q̄ fecit rex. et losue
xxij. Placuitq; sermo cunctis audientibus. et quidam uolunt hoc uer-
bum a **טוֹב** deduci. qd significat bonū. quasi placeat om̄e qd bonū
videt. sed grāmatici scribunt ipm inter primitua. Inde **הַטְּבָב** quod
nos dicimus ad beneplacitū. Deute. ix. Cōminuēs oīno. qd Onkelus

chaldeus exponit. demoliens ipsum in demolitione bene placita.

וְיַיִן Vinum. Numeri. xv. Et uinum ad libamentum. et infra. Et uinum ad liba fundenda. & in numero plurali declinatur feminine.

בָּתָה Arguit. corripuit. Gen. xxxi. respexit dominus et arguit heri. & ps. l.

Arguam te et statuam contra faciem tuam. & Proverbiorum. xxvij. Qui corripit hominem. gratiam postea inueniet.

בָּלֶל Potuit. Gen. xlv. Non se poterat ultra cohibere Joseph. et Numeri xiiij. quoniam poterimus obtinere eam. Inde magister hebreorum nominat de cursum aquae in alveo festinan labetis. que possit uadari **מִבְּלֵנִים** mis detorta deriuatione. non enim habet dictio[n]em sibi similem. & ponit. iij. Regum. xvij. per quam nostra translatio in propria circulocutio[ne] usa est dicens. transferunt festinan[te] gustata paululum aqua. quod hebraica ueritas sic legit. transferunt uadum aquae seu riu[m]. cui astipulatur Ionathas chaldeus quod hunc locum exponit in lingua chaldaica simpliciter sic. transierunt Iordanem. **בָּתָה** Agitauit. cōcidit. demolitus est. Numeri. xiiij. Percutiens eos atque concidens. ad quod allegat Rabbi Salomon primam eius personam. Deuteronomij. ix. Et in frusta cōminuens omnino quodque in puluerem redigens. cui alludit Onkelus chaldeus quodverbū hoc exponit chaldaice lassauit.

לִלְלָה Doloris exclamatio. clamor. eiulatio. ululatus. nostra translatio traduxit horror. Deu. xxxij. In loco horroris et vastae solitudinis. Sophonie. i. vox clamoris a porta piscium et ululatus a secunda. ab eo uerbum quodque gerundiu[m] reperiit per aphoresin iod [אֲלֹהָה] et per defectum unius lamed. nam ita tribus scribi deberet. ex quibus unu[m] propter euphoniam deponit. i. Regum. iiij. pregnas erat uicina quodque partui. quod multi hebreorum magister ut Moyses frat[er] kih[i] ceteraque per haec significationem interpretantur sic. Et nurus eius uxor phinees pregnas eiulando. id exponit secundum eos cum appropinquaret dies doloris et clamoris ad partum. alijs uero cum quibus concordat nostra translatio. putant ita ponit per syncopem dalet. cui astipulatur translatio Ionathae qui ait. vxorphinees instans ad pariendum. Zacharie. xi. Vlula abies. v'lulate quercus basan. & infra. Vox ululatus pastorum. non sicut. lxx. raduxerunt. Vox lugentium pastorum.

LIBER

לְ Peperit. genuit. ps. viij. Concepit dolorē et peperit iniquitatē.
& ps. ij. Ego hodie genui te. non autem ut quidam indocti hebreorū
exponunt. ego hodie nobilitauit te. Inde **מִלְרָה** obstetrix que cu-
rat partū. ut Exodi. i. Dixit aut̄ rex egypti obstetricibus. et **מִלְרָה**
natuitas. Gen. xxxij. Et in terrā natuitatis tuę. & thaldah generatio.
Ruth. iiiij. Hę sunt generationes Phares. & **לֶ** puer siue natus. iiiij.
Regum. iiij. Cernit autem puer. & i. Regum. i. Hannę autem non erat
liberi idest pueri. nati.

לְ Venit. uasit. abiit. iuit. gressus est. Exodi. xxxiiij. Obsecro ut gra-
dias nobiscum. quod hebraice sic legitur. Vadat obsecro dominus
meus in medio nostrum. inde per apocopen iod **לֵ** Numeri. xxij.
Veni mecum in alterum locū. quandoq; ponit geminate causa uehe-
mentię. Genesis. xij. Egredere de terra tua.

לַ Scabiosus. Leuitici. xxi. Si iugem scabiem.

לַ Genus locuste. quod bruchum nostra translatio uertit. Nahū
ultimo. Bruchus expansus est et auolauit. est aut̄ iuxta Hieronymum
atellibus quę Aquila cōmesso rem interpretatur parua locusta inter
locustā et bruchū. et modicis pennis reptās potius q; uolās semperq;
subsiliens. et ob hāc causam ubiq; orta fuerit usq; ad puluerē cūcta
consumit. rectius autem bruchum uermē pilosum et stantibus comis
horripilantem puto. iuxta Ieremiam ca. li. Adducite equitatum quasi
bruchum horripilantem.

מִ Mare. Isaie. xi. Sicut aquę maris operiētes. et quāuis qñq; suscipiat
adiectiuū sceminiū. tñ masculino genere declinat. ut Gen. i. Et cōgre-
gationes aquarę uocauit maria. quia uero mare mediterraneū iudeis
est occidētale. ideo hęc dictio etiā occidētē significat. ut dicit Hiero. in
cōmentariis sup psalmi. cvij. uersiculū. A solis ortu et occasu ab aquī-
lone et mari. his uerbis. Vbicumq; mare auditis secundum clima-
ta semper intelligitur occidens. a situ enim Hierusalē mare hoc magnū

PRIMVS

quod dicitur in occidente est. hec ille. et Deuteronomij.xi. A deserto et libano & flumine magno euphrate usq; ad mare occidentale erunt termini uestri.

מִלְאָמֵן Muli nati ex asino et equa. Gen. xxxvi. ubi nos legimus. Iste est Anan q; inuenit aquas calidas. ibi hebraica ueritas habet. Iste est Anan qui inuenit mulos. quod magistri hebreorum exponunt. quia cum pasceret asinos patris sui in deserto inuenit modum quo asinus ascenderet super equam & inde conciperetur mulus.

מִן Dextera. Gen. xxiiij. Ut uadam ad dexteram siue ad sinistram. Inuenitur et pro meridie. quoniam sicut oriens est prius et occidens posterius. ita meridies est dextera et boreas est sinistra. ps. lxxxix. pro eo q; translatio nostra habet. Aquilonem et mare tu creasti. veritas hebraica legit. Aquilonem et meridiem tu creasti eos. et Hieronymus traduxit. Aquilonem et dexterum tu creasti. Mirandumq; est q; lxx. interpres tam negligenter uersum inspexerunt pro iamini iamini traducentes. sic enim et ipsi in lingua grecam uerterunt. Boream et mare tu creasti. vnde et austus **מִן** nominatur sola thau literę prepositione.

מַר Deliciauit. si esset latine dictum et grāmatice. nam sic Ionathas chaldaice interpretat̄ Isaie. lxi. ubi nos legimus. Et in gloria eorum superbietis. quasi diceret blādiemini. et putat aliqui iod mutari in aleph et fieri **אַמְרָה** de quo supra in aleph diximus in uerbo **הַאֲמִיר** quod ponitur Deuteronomij. xxvi.

נֶזֶת Spoliauit. decepit. depopulatus est. translatio nostra interpretaſ affixit. Leui. xxv. Nolite affligere cōtribules vros. sed alio in loco rectius Ezech. xlvi. Et non depopulabunt ultra principes populi meū.

נֶחָת Reposuit. i. Regū. x. Et reposuit corā dñō. et eiusdē. Et posuit eū in hortū uoluptatis. Inde deriuat̄ nomen **נֶחָת** requies. Ecclesia stis. iij. Melior est pugillus cum requie. Inde deriuantur que consolationem et quietem designant. vide infra in uerbo nuah.

נָקָם Suxit. Isaie. lx. Et fuges lac gentiū. Inde infans ab ubere q; adhuc

LIBER

lac fugit dicit̄ **יְמִיכָּה** Isaie.xi. Delectabit̄ infans ab ubere. Inde lactentes & lactantes secundū diuersas grāmaticē formas. et a tali teneritudine plātas etiā nouellas cognominamus. Job.xv. Ramos eius are faciet flāma. qd̄ hebrei exponūt. radicē eius sugentē hūores exiccabit̄ flāma. **מִסְרָךְ** Fundauit. ps.ciiij. Fūdauit terrā super stabilitatē suam. et infra.

In locum quem fundasti eis. Inde nomen adiectiuū. Isaie .xxvij. Ecce fundatus in zion lapis. lapis probatus angularis preciosus fundamētū fundamentatum. nā bis ponit̄ **מִסְרָךְ** primo nomen. secundo partipium. nos uero legimus. Ecce ego mittam in fundamentis &c. Inde verbum passiuū **מִסְרָךְ** fundatus uel firmatus uel stabilitus est uel fuit. ps.ij. Astiterūt reges trē et prīcipes firmati et fundati sunt simul. pro q̄ legimus. & prīcipes cōuenerunt in unum. alij interpretantur consuluerunt a **סֹרֶר** idest secretum consilium. vnde Hieronymus in suo psalterio posuit tractauerunt.

מִסְרָךְ Fudit. linit. vnxit. Exodi.xxx. Caro hominis nō vngēt ex eo.

מִסְתָּחַת Congregauit. addidit. adiecit. Geñ. xxxviij. Et nō addidit ultra cognoscere eam. pro q̄ nos legimus. attamen ultra nō cognouit eam. Recipit et vau. Geñ. xxx. addidit mihi dñs filium alterum. et loco vau recipit etiam aleph. Exodi.iiij. Et cōgregauerunt cunctos seniores filiorum Israel. & Isaie. viij. Et adiecit dominus loqui ad me.

מִסְרָךְ Erudiuit. Prouerbior. ix. Qui erudit̄ derisorē. Osee. vij. Et ego erudiui. Inde **מִזְרָךְ** eruditio. disciplina. ut hēc ābo patēt Prouer. i.

Ad sciendū sapientiā et disciplinā. ad suscipiendum eruditionem doctrinē. Inde pro castigatione et correptione sumitur. ut Ieremiē. xxxi. Castigasti me domine et eruditus sum.

מַעַן Conuenit. cōstituit. pactus. testificatus et pollicitus est. pmisit. despōdit. Exodi. xxi. Si aut̄ filio suo desponderit eā. et paulo superius. quā nō despōsauit. p q̄ nos legimus. cui nō tradita fuerit. et eius passiuū ponit̄ Exodi. xxv. ubi nos habemus. Inde prēcipiā et loquar ad te. ibi hebrei legunt. Et testificabor tibi illīc et loquar tecum. Inde per de riuationem. pacta. constituta. foedera. solennia.

PRIMVS

רַעֲנָה Purgavit. depurauit. translatio nostra interpretatur subuertit.

Isaię.xxvij. Et subuertet grando spem mendacię. quod hebrei ita expoununt. Et purgabit. remouebit. auferet. grādo idest inimicus p̄tectio- nem mendacię. Inde **רַעֲנִים** idest scobę quibus domus mundant et im- mundicie auferunt. que fiunt quandoq; ex alis aucarū pennatis. qñc; ex porciniſ ſetis in unum fasciculū uincit. translatio nostra quā legimus uertit tridentes ſeu vncinos. Numeri.iiij. Omnia vasa quibus in ministerio eius utūtur. i. ignium receptacula. Fuscinulas ac tridentes vncinos & batilia.

רַעְבָּן Barbarus. obtusus. robustus. brutus. quasi per metathesin **רַעְבָּן**

vbi abūdat iod. idest robur. fortitudo. Isaię.xij. Quia fortitudo et laus mea dominus. vnde robustos homines et corpulentos dixerūt barba- ros et imprudētes. iuxta comune prouerbiū. Raro breues humiles. longos raro sapientes. Inde **רַעְבָּן** imprudens. barbarus. Isaię.xxxij.

Populum imprudentē non uidebis. idest ineloquētem et barbarum. quod facili transitu ipsius nun in lamed et econuerso dicimus in eodē significato **רַעְבָּן** ps. cxij. In exitu Israel de egypto domus Iacob de populo barbaro.

רַעְבָּן Inuoluit. induit. ut ps. cij. Amictus lumine ſicut uerſimento. i.

Induens lucem quaſi uerſimentum. ſic enim rectius vertiſ. & Isaię.lix. opertus ē q̄ſi pallio zeli. ego legerē. operuit uel induit q̄ſi palliū zelū.

רַעְבָּן Iuuuit. profuit. Habacuk.ij. Quid pdest ſculptile quia ſculpit id- fector ſuus. et Isaię.xxx. qui eis pdeſſe nō potuit. nō fuerūt in auxiliū. **רַעְבָּן** Eo quod. ppter ea. ppter qd. pro eo. vice. ut Leuiti. xxvi. Eo qd abiecerint iudicia mea. ubi textus hebraicus propter uehementiam co- minationum bis idem uocabulum posuit. quaſi diceret vice et inuice eius quod abiecerint iudicia mea.

רַעְבָּן et **רַעְבָּנָה** Struthio in foeminino. Leuitici.xi. Struthionem & noctuam et larum. Isaię.xij. Et habitabunt ibi struthiones. in masculi- no genere threnorum. iiij. Quaſi struthiones in deferto.

LIBER

לְתַ Defecit.lassatus.defessus.fatigatus est.Habacuk.ij.Et gentes in

vacuum deficent.pro defecerunt.& Isaię.xl.Et non deficent necq; la-
borabunt.Item qui dat lasso uirtutem.Item in eodem.Deficiēt pueri
et laborabunt.Inde nomen adiectiuū fessus.ij.Regū.xvi.Vinū aut̄ ut
bibat si quis defecerit in uia.quod de uerbo ad uerbū sic legit̄.Et uinū
ut bibat fessus in deserto.Inde putant dictum Danielis. ix.Ecce uir Ga-
briel quem uideram in uisione a principio cito uolans tetigit me. ubi
quidam magistri **מִזְעַת בֵּית** iuxta nostram translationem uer-
terunt.volās uolatu.quasi diceret.cito uolans.non ab hoc nostro pre-
sente vocabulo.sed ab **עֹז** idest uolauit.de quo inferius in sua l̄ra.
in qua opinione est Rabī Dauid kimhi in libro radicum sic exponens
hunc locum.Gabriel quem uidi in uisione initio quū erat uolans desu-
per.tunc uidi quod fuit appropinquās ad me.Sed Rabī Leui ben ger-
som,qui teste Paulo Burgense in scrutinio Magister Leo de Banolis
vulgo nominatus est.in suis cōmentariis super eundem prophetam
interpretā memorata Danielis uerba iuxta deriuationem expresse a
presenti uocabulo sic.Gabriel quem uideram ab initio fatigatus fati-
gatione applicuit ad me.quod si utrosc̄ sequamur dicendū esset.Ga-
briel vel fatigatus uolando uel uolans cum fatigatione tetigit me.

תָּרֻבָּה Robur.fortitudo.Numeri.xxij.Cuius fortitudo similis
est rhinocerotis seu vnicornis.

צַדְקָה Decreuit.cogitauit.consultatione conclusit.statuit.Isaię.xxij.

Quis cogitauit sup tyrum.et infra.Dominus exercituū cogitauit hoc.
& eiusdem.xiiij.Dominus exercituū decreuit.& ante.hoc consiliū qd
cogitaui super omnem terram.Inde consiliarius, qui in consilio habet
decretum et authoritatē interponere, sicut erant Romanor̄ bini con-
sules.Isaię. ix.Admirabilis consiliarius deus fortis, qui in iure dicitur
silentarius cui summa secreta credunt̄.vnde vetustissimi hebreorum
sapientes uetabant ne legis arcana traderent̄ nisi **לִרְעֵץ חֶבֶם** i.
consiliario sapienti.Inde consilium. ps.i.Beatus vir qui non abiit in cō-
silio impiorum.per aph̄eresin iod.

שָׁרֵךְ Sylua.Deuteronomij.xix.In syluam ad ligna cedenda.& Can-

PRIMVS

ticorum.ij.Sicut malus inter lingua sylue.& pluraliter declinatur etiā in fœminino genere.

עַר Fauus.Canticorum.v.Comedi fauum meum cum melle meo.

פָה Pūlchrefieri uel pulchrescere significat.ut Canticor. vii.Quā pulchri sunt gressus tui.ubi si latinitas pateret legi oportuit.quantum pulchruerunt uicissitudines tuę.Item in eodē.quam pulchra es et de cora.eius passiuum ponit Ezechieli. xxxi.Erat pulcherrimus in magnitudine sua.pro pulcher factus est uel fuit.Inuenitur hoc uerbum geminatum propter excellētiam pulchritudinis significandā. ps. xlv.Speciosus forma pr̄e filiis hominum.pro pulcher pulcher fuisti. & inuenit per apocopē.Ezechieli. xxviij.Sug pulchritudinē sapiētie tuę.

פָה Apud se meditatus est.et intra se disposuit.uel secū constituit atq; ordinavit.nam uarias inuenio translationes.Hieronymus in Habacuk ca.ij.apparuit inquit.sic enim legimus.Et apparebit iu finem et non mentiet.vbi.lxx.uerterunt.Et orietur in fine.multi tradicunt.Et loquetur ad finem.Sic enim exponit ipsum doctissimus grāmaticus Rabi Dauid kimhi in cōmentariis super duodecim.& idē in libro radicū insinuat hoc uerbū significare aliquid intra se meditari, et mussitando seu murmurando secum parare atq; disponere.cui assentitur translatio chaldaica Ionethę.vnde id quod legimus. ps. xiij.Fiducialē agam in eo.Item quod traduxerunt Proverbi. xiiij.Profert mendacium dolosus testis.vbiq; ab hebreis exponit.loquitur uel dixit.

בְּשִׁירָה Illustrauit.clarificauit.depuruauit.Inde ī fine addito he uel thau. illustratio.apparitio.decor.puritas.Ezechieli. xxviij.Et polluent de corem tuū.& Deuteronomij. xxxiij.ponit uerbū deriuatū.Apparuit de monte pharan.qd Onkelus chaldaice exponit.Apparuit in maiestate super monte pharan.quod alio in loco nostra translatio nescio quare traduxit adiuuit.Iob.x.Et consilium impiorum adiuues.quod hebrei illustras dicunt.

מֵתֶרֶת Preposito mem et holem.portentum alicuius futuri signū qd prodigium dicimus.ps.lxxi.Tanquā prodigium factissimum multis.& Deutero.vi.Fecitq; signa et prodigia magna.in masculino genere.

LIBER

אָיִל Exiuit.egressus est.Habacuk.ij. Egredietur diabolus.et paulo inferius.Egressus es in salutem populi tui.& sepe inuenit per defectum aleph.ut Iob.i.Nudus egressus sum de utero.Item inuenit per aphelin iod.Isaie.xxx.Egredere dices ei.Invenit et hoc modo geminatum pro germine quod oritur et egreditur.ut eiusdem.xxxiiij.Orbis et omne germe eius.Significat etiam hoc more filios et nepotes.eiusdem.xxij.vbi nos legimus.vasorum diuersa genera.ibi chaldaica translatio habet.Filios et filiorum filios.pro quo Symmachus et Aquila traduxerunt.Nepotes et commixtos.sicut idem Isaia ca.xlvij.scripsit.Stirps uteri tui ut lapilli eius.pro quo Ionathas chaldeus exponit.Filius tui et filii filiorum tuorum.& **תְּפִילַת** sunt uestimenta que exiunt ut sordida.

Zacharij.ij.Et Iesus erat induitus uestibus sordidis.vnde educere hoc verbum significat et extrahere.quod sit prime syllabae addita vau lra cum aspiratione more coniugationis uerborum grauium.Genesis.xv.Eduxit eum foras.& Exodi.xx.Qui eduxi te de terra Aegypti.

מְבָצֵב Statuit.a sistendo.Deuteronomij.xxxij.Constituit terminos populorum.& uerbum deriuatum.ps.ij.Astiterunt reges terrae.Inde statua.monumentum.titulus.Gen.xxxv.Ille uero erexit titulum lapidem.pro quo hebrei legunt.Et statuit Jacob statuam in loco.& paulo inferius.Erexitque Jacob titulum super sepulchrum eius,hic est titulus monumenti Rahel.quod sic hebrei legunt.Et statuit Jacob statuam super sepulchrum eius,ipsa est statua sepulturae Rahel usque hodie.

מְבָצֵב Locauit.posuit.statuit.Genesis.xxx.Posuitque eas in canalibus.putat autem hoc uerbum grammatici quidam e numero eorum esse que a nun litera ducunt initium.

מְבָצֵב Expandit.strauit.extendit.exposuit.Isaie.lviij.Et saccum et cinerem sternere.& Iob.xvij.Et in tenebris strauit lectulum meum.

מְבָצֵב Fudit.Leuitici secundo.Fundetque super eam oleum.Item constituit.fixit.firmauit.psalmo.xli.Verbum iniustum constituerunt aduersum me.Sed rectius Hieronymus in psalterio suo de hebraica ue-

PRIMVS

ritate.verbū impietatis infundebāt sibi.Omnes aut̄ eiuscēmodi locos Rabī Iuda quasi eiusdē aut similis esse significationis autumat si intel̄ligentia recte ad penetrationem infusionis et firmitudinē referatur.

רָצֶן Finxit.formauit.creauit.orsus est.Geñ.ij.In quo posuit hominem quem formauerat.& ps. xxxij.Qui finxit singillatim corda eorū.
& Isaig.xliij.Creās te Jacob et formās te Israel.Inde figulus.ps.ij.tanq̄ vas figuli.et figmentum.ps.cij.Ipse cognouit figmentum nostrum.

רָצֶן Cogitatio uel potius desyderium atq̄ cupiditas.Geñ.vi.Et cūcta cogitatio cordis intenta esset ad malū.et dicit̄ de bono et de malo.

רָצֶן Artauit.coangustauit.Prouer.iiij.Nō artabunt̄ gressus tui.

רָצֶן Trepidauit.anxius fuit.et angustatus.Geñ.xxxij.Timuit Jacob valde et perterritus fuit.et.i.Regū.xxx.Et contristatus est Dauid ualde.habet aut̄ significationem tribulationis et angustie.qd nomē inde deriuatum ostendit ps.cxvij.De tribulatione inuocauit dominum.

רָצֶן Accendit.combuſſit.Isaig.xxxij.Spinę congregatę igni comburnentur.&.iiij.Regum.xxij.Et succendetur indignatio mea.

רִקְבָּן Torcular.Oſeq.ix.Area et torcular non pascet eos.

רִקְבָּן Vſſit.accendit.exarsit.Deuteronomij.xxxij.Et ardebit uſq; ad inferni nouissima.& uide diligenter Isaig decimo.vbi nos legimus.Succensa ardebit quasi combustio ignis.Inde nomina uerbalia.ut Leuitici sexto.p eo quod nos legimus.Cremabitur in altari tota nocte.rectius hebrei sic.pro exuſtione super altari.& psalmo.cij.Sicut creum aruerunt.idest sicut exuſtum.

רִקְבָּן Auscultauit.obediuit.vnde est nomen illud uerbale de quo tot & tanti doctores & Iudei & Christiani tam uaria scribunt,quod ponitur in prophetia Jacob.Genesis quadragesimono. Et ipse erit

LIBER

expectatio gentium idest **תִּקְהָתָה** alij namqz interpretantur expe
ctatio. ut nos legimus. alij aggregatio. ut Lyra noster post Rabí Salo
monem qui eode modo exponit. alij ut talmutiste quida sic uertunt.
& ei erit deuastatio seu confractio gentium. alij a ferro obtuso simili
scilicet uocabulo dicunt qp ille obtundet seu hebetabit gentes. Sed di
missis opinionibus. nos sequimur nobilissimos hebreorum gramma
ticos dicentes. auscultationem & obedientiam hoc uocabulo significari.
& hoc cernitur quicquid dicant alij chaldaica translatio Onkeli senti
re cum uersiculum predictum sic transfert. Et ei auscultabunt populi.
ad quod pro simili allegant uersiculum Salomonis. Propteriorum
tricesimo. Et qui despicit partum matris. vbi idem uocabulum ponit.
quem & Rabí Salomon Gallus & Rabí Moyses Gerundensis in suo
pentatecho. & Rabí David kimhi in libro de radicibus unanimiter
exponunt de auditu & auscultatione sic. Oculum qui subsannat seu ir
ridet patrem & qui despicit auscultando matrem. quianquam nonnulli
rugas transferant. scilicet qui despicit rugas matris. quos & Lyra pro
bat. de hoc latius Gerundensis scripsit in loco preallegato.

עַדְיָה Affixit. suspedit in patibulo. Numeri vicesimoquinto. Et suspe
de eos contra sole in patibulis. Inde illud videt aliquibus esse deriuat
um quod scribitur Genesis tricesimosecundo. Tetigit neruum foemo
ris eius. quod de uerbo ad uerbum sic legatur. Tetigit manu neruum
eius & affixa est manus neruo Iacob.

נַחֲרֵה Circumdedidit. obsedit. psalmo decimo septimo. Inimici mei ani
mam meam circumdederunt. & psalmo vicesimosecundo. Consilium
malignantium obsedit me.

עַזְיָה Euigilauit. experrectus est. Genesis nono. Euigilas autem Noe
exuino. Habacuk secundo. Et suscitabuntur lacerantes te.

עַזְרֵה Fuit in precio. preciosum & magnipensum est. psalmo tricesi
mosexto. pro eo quod nos legimus. Quemadmodum multiplicasti
misericordiam tuam deus. Septuaginta transtulerunt os eplinthys
nas i.e. ut multiplicasti hoc est quantum auxisti. sensum e sensu uerten
zz3

PRIMVS

tes.nam hebraica ueritas sic habet.Quam magnipensa est misericordia tua.Quod Rabi Iudas putauit uerbum esse.quia forte inueniebat ipsum in suis libris per cuph et patha scriptum, quemadmodum inuenitur ps.cxvi.Preciosa in cōspectu domini mors sanctorum eius. pro magnipensa est.Ceteri uero grammatici iudicant ipsum esse nomen. eo quod in libris nostris cōmuniter habemus per cuph et camez scriptum.sicut primo Regum tertio.Et sermo domini erat preciosus.hoc est honorabilis.Inde honorificentia seu magnidecentia et magnitudo estimationis hoc nomine intelligitur.Ester primo.Ac magnitudinem atq; iactantiam potentie sue.

רִקְשׁ Irretiuit.laqueauit.retia posuit.pedicas statuit.aucupatus est.cocepit.psalmo.cxli.custodi me de laqueo quem statuerunt mihi.hoc est.quem more uenatorum posuerunt mihi.cuius passuum ponitur Deuteronomij.xij. p eo quod legimus.Caue ne imiteris eas.rectius vertitur.Caue tibi ne capiaris seu illiciaris post eos.Rabi Salomō gallus exponit.ne rapiaris post eos.ab alio uerbo primitivo.Sed Onkelus chaldeus interpretatur.ne scandalizeris post eos.secundum huius verbi significationem quod illicere et irretire significat.Inde tales aucupes et uenatores qui retia et pedicas seu offendicula atq; decipulas ponunt dicti sunt **רוּקְשִׁים** ut psalmo.cxxiiij.Anima nostra sicut avis uel passer erepta est de laqueo uenantium siue uenatorum seu aucupum . et transferit vau in ultimā et significat idē.Prouer.vi.Et quasi avis de insidiis aucupis.Inde **מַזְקָשׁ** illex.decipula.uenatoř fouea.

Schādalum.ruina.offendiculum.et omne id quo incaute impingimus ad enormem lesionem.aut ad cuius presentiā nutamus.vnde nostra trāslatio ruinā uertit.Isaiae.vij.Et in laqueū et in ruinā hītātibus Irām.
רָא Timuit.Exodi.ij.Timuit Moyses et dixit.et eiusdē.i.Et quia timuerunt obstetrics deū. & plūr in prima persona futuri tēporis.Iosue ix.Timuimus igit̄ ualde.Inde nomē **מַזְרָא** timor uel terror.Gen. ix.Et terror uester ac tremor sit sup cuncta animalia.Inueniē tamē in eiusmodi uocablo ultimū aleph mutari in he.Itē passiuē per nun.timē dus.terribilis.reuerendus.Gen.xxvij.Quā tribilis est locus iste.Inde

LIBER

illud ps. cxxx. Quia apud te propiciatio est et propter legem tuam. p
quo Hieronymus in suo de hebraica ueritate psalterio. apud te propi
ciatio est quia terribilis es. Discordia aut translationum in eo loco acci
dit propter hoc uerbum **תורה** qd si sine puctis scriptum aspiciatur.
legi potest thora quod significat legem. Si autem puctetur ut debet scili
cet per hirek camez et zere, significat hoc nostrum uerbum timearis.
vt sit lectio. Quia apud te propiciatio est ut timearis. potuerunt igitur
lxx. interpretes in eo uerbo negligentes fuisse, ut transserrent thora uo
cabulum hebraicum in linguam grecam nomon. circa quod scriptores
amanuenses ultra peccauerunt reponentes loco nomon. i. legem hanc
dictionem onoma. i. nomen. iam enim grece passim legitur. propter
nomen tuum sustinui te dñe. In quo duplex amborum error hic ostend
sus deprehenditur. veritas autem sic habet. quia tecum propiciatio ut
timearis. sic legunt hebrei oes. testatur hoc post suum Rabii Salomonem
Lyra noster et Paulus burgensis. astipulatur quoque translatio Hiero
nymi supradicta. sic exponunt scribentes et commentatores eius loci
Ioseph kimhi et Abraham aben ezra et Salomon Gallus.

נָרָא Longinquum. Isaie. xxi. vbi nos habemus de terra horribili. **נָרָא**

Iudeorum magistri legunt de terra longinqua scilicet Medor & Per
sarum. secundum mentem Rabii Iong. quia solent homines peregrina
et longinqua timere cum nesciant eorum mores et consuetudinem
quare alia translatio habet de terra hostili. quicquid enim inde solet.
deriuari. terrorem. trepidationem. timorem et horrorem significat.

נָרָה Descendit. Exodi. xix. Eo quod descendisset dominus super eum. **נָרָה**

Inuenitur et quodque per aphresin iod. ut Iudicum. xix. pro eo quod
legimus. & dies mutabatur in noctem. hebraica ueritas habet. Et dies
descenderat ualde. quod Rabii Dauid in commentariis super quatuor
exponit. descenderat uersus uesperam. Inde uerbum transituum secun
dum. quod nostri deducere uel humiliare transferunt. threnorum. ij.
Deduc quasi torrem lachrymas. i. fac descendere. Inde putant quidam
deriuari.

מִזְרָח prominens. dependens. quasi declinans. ij. Regum. viij. **מִזְרָח**

Quasi lora ex gre dependentia. qd exponunt extentum uel expansum.
מִזְרָה Misit. proiecit. Exodi. xv. Currus Pharaonis et exercitum eius **מִזְרָה**

PRIMVS

proiecit in mare. et Iosue.xvij. Ut coram dño deo uestro mittā uobis hic sortem. reperitur quandoq; ultimū he in aleph conuersum. ut.ij. Paralip.xxvi. Ut mitterent sagittas et saxa grandia. quandoq; utrūq; aufert apocope. ut Nūeri.xxi. ubi nos habemus. Iugū ipsorū disperit ab ezebon. ibi legunt docti hebreorū. proiiciemus eos. et eum locū sic exponunt teste Rabi Dauid kimhi in libro de radicibus. Proiiciemus eos et pugnabimus cū eis quoisq; pereat Hesebon. sed eam dictionē Rabi Salomon gallus deducit a nir hoc est dominiū. & exponit sic regimen et iugum qd habebant Moabite in Hesebon peribit inde usq; ad dibon. hunc imitatur Lyra noster. Accedit huc indubitatū exemplum.ij.Regū.xi. Ex muro tela mittant. Inde uerbū graue addito vau prime syllabe. ut eodem Regum libro.ij.ca.xi. Et direxerunt iacula sagittarīj. ubi tam uerbum quam nomen inuenies inde deriuatum.

Sora

תורה Docuit.ijj.Regū.xij. Quibus docuit eum Ioiada sacerdos.

Prouerbiorū.ijj. Et decebat me atq; dicebat mihi. Inde nomen uerba le Prouerbiorū.v. Nec audiui uocē docentiū me siue doctorū meorū.

Brea

תורה Inde nomen substantium legis doctrinę atq; institutionis quod per continuatatem lectionis mutat ultimum he in thau. ut ps.i. Et in lege eius meditabitur.

Zorec

ירנה Pluuiia matutina. Deuterono.xi. Dabit pluuiam terrę uestre temporaneā. vnde multa que nos pro doctorib; magistris seu preceptoribus traduximus. hebrei ad himbrē et pluuiam referunt.

Zorec

ירנה Luna. ps.cijj. Fecit lunam in tempora. et quia mense quolibet luna renouat. iccirco uocabulū hoc etiam mēsem significat. Job.xxix. Quis mihi tribuat ut sim iuxta mēses pristinos. sed quia sēpe multūq; renouatur in annos. quamuis una et eadem sit atq; maneat una. tamē contra normam aliorum planetarum. declinatur pluraliter et more germanorū in genere masculino. ut Deuteronomij tricesimotertio. De pomis fructuum solis ac lunæ. pro quo hebraicē lunarum legit.

Zorec

רט Seduxit. declinauit a bono. peruertit. aberrauit. Numeri.xxij. quia guersa ē uia tua mihiq; cōtraria. et ita exponit rabi Dauid. sed ra

LIBER

bi Salomō expōit scilicet placuit. ut sit sensus. qñ placuit uia cōtra me.

רְךָ Coxa. fœmur. Geñ. xxxij. tetigit nerū femoris eius. et ifra. qui 3=08

emarcuit in femore Jacob. et eiusdem. xxiiij. Pone manum tuā subter
fœmur meum. & pluraliter secūdum terminationem masculinā. Exo-
di. xxvij. A renibus usq; ad fœmora.

רְךָ Pes candelabri uel hastile unde procedunt calami cādelarum. 3=08

Exodi. xxv. Hastile eius et calamos.

רְבַת et **רְבַת** Plaga. latus. regio. Leuitici. i. Ad latus altaris qd Jerach a Jacob a

respicit ad aqlonē. ubi ponitī masculino. accipit aut̄ literā ēminalē fœ
mini generis in eodē significato. ut Geñ. xl ix. ptingēs usq; ad Sidonē.
ubi hebraica ȳitas sic hēt. et plaga latus seu regio eius usq; ad Sidonē.

רְעֵעַ Exasperauit. malignatus est. callide egit et odiose. Deutero. xv. Jara

Nec ages callide quippiā in eius necessitatibus subleuādis. Isaie. xv. Su
per hoc expediti Moab ululabūt, aīa eius ululabit sibi. ubi clamorē &
eiulationē doloris īminētis hōini significat sub duabus orthographiē
formis. et cū iod et sine iod. sic enī Ionathas chaldaice trāstulit. armige
rimoab ululāt. pro anima sua eiulātes siue clamātes. significamus igit̄
hoc uerbo aliquid fracto consternato subtristi et amaricato animo
inuitum et suspirantem agere.

רִיעָה Velū. cortina. sagū. et qa eiusmodi cortine solebāt qnq; 3=11a

expellibus fieri. iccirco n̄a translatio sepe p cortina seu uelamine tra
duxit pelles. ut ps. ciiij. Extendēs celum sicut pellē. ubi rectius diceret.
Expandēs celū sicut uelū. et similiē Canti. i. Sicut pelles Salomonis. i. si
cuit cortine lecti eius. aliī enī et uerius hēt n̄a trāslatio. Exodi. xxvi. Fa
cies et saga cilicina undecim. ubi ueritas hebraica sic legit. Et facies cor
tinæ siue saga caprarum idest de capris ad tentorium super taberna
culum. undecim sagis facies ea.

רִין Spuit. Numeri. xij. Si pater eius spuisset in faciem eius. similiter Jorak

Deuteronomij. xxv. Spuetq; in faciem eius.

רְקָ Olus. viridis herba aut pululās quippiā. Geñ. ix. quasi olera ui
rētia tradidi uobis oīa. et. iiij. Regū. xix. Et uirēs herba tectorē. similiē
Deute. xi. legiūs. vbi iacto semē in hortorē morē aq̄ dicūt irrigug. he
braica aut̄ ȳitas sic. qd semīabis semē tuū et rigabis uicāstudie tua si

PRIMVS

cut hortum oleris. Inde nomē adiectiuū viridis uel uirens. Iob. xxxix.
Et uiarentia queq; perquirit.

Jacobus

ירקן Saniosum. flauum. subalbidum. Leuitici. xij. Si alba uel ru-
fa macula fuerit infecta. Quia uero illa flauedo aliquantulum ad auri
colorē tendit. Inde uolunt deriuari auruginem frugum uitiū **ירקן**.
Haggei secundo. Vento vrente et auragine. similiter Amos quarto.
Percussi uos in uento urente et auragine.

Jacobus

ראש Possedit. hereditauit. aut successione acquisiuit. Ieremie. xl ix.
Nunquid non filii sunt Israeli an heres non est ei? Cur igit̄ hereditate
possedit Melchom Gad. & paulo post sequit̄. Et possidebit Israel pos-
sessores suos. & i. Paralippomenon. xxvij. Ut possideatis terram bo-
nam. Numeri. xij. Ascendamus et possideamus terrā. quādoq; uero
inueniēt̄ per defectum iod in principio katapheresin. ij. Regū. xxi. Sur-
ge posside vineam Naboth. Inde nomē uerbale hereditas. ps. lxi. De-
disti hereditatē timētibus nomē tuū. inde uerbū graue qd significat
expellere. delere. cōsumere. deuastare. Deute. iiij. vt deleret nationes.
Iob. xij. Et cōsumere uis me peccatis adolescētię meę. et Numeri. xij.
Feriā igit̄ eū pestilētia et cōsumā eū. inde nomē possessor q possidet.
Abdię in fine. Et possedebit domus Iacob eos q se possiderāt. i. posse-
sores eorū. alias hereditatēs siue heredes. qd Hiero. i libro explanatio-
nū sup Abdiā indicat his uerbis. Et possidebit domus supplantatoris
Iacob eos qui se hereditate possederant. Significat etiā alio modo de-
pauperare. i. Regū. ij. Dñs pauperē facit et ditat. & Prouer. xxx. Aut
egestate cōpulsus furer. p eo qd legi debeat. Ne depauperer et furer.
Inde pauper et paupertas absq; iod in principio. ps. lxxxij. Et humile
& pauperem iustificate.

Jacobus

שׁוֹר Antiquus homo multorū dierū. Iob. xv. Et senes et antiq; sunt
in nobis. qd in singulari nūero hebraice illic ponit̄. significat aut̄ hoc
uocabulū vetus plusquā senex et minus quā priscū quasi longeum.
Et potest oriri a uerbo **שׁוֹר** quod significat est. ps. vij. Si est iniquitas
in manibus meis. ceu quod diu est & longe durat.

Jacobus

LIBER

ישׁב Sedit.residentiam habuit.hoc est habitauit.Genesis decimo fayab

tertio.Abram sedet seu habitauit in terra Chanaan.& psalmo primo.
Et in cathedra derisorum non sedet.Inuenitur quādoq; per aphēresin
iod aut metathesin.inde transitiua secundo et uerba grauia. ps.cxiij.
Qui habitare facit sterilem in domo.Ruth.ij.Et nec ad momentum
quidem domum reuersa est.pro domi resedit.alij sic.Illa que habitat
domū mediocrem siue paruam.eadem enim dictio similiter interpre
tatur habitatio Ieremię. ix.Habitatio tua in medio dolii.quasi dicat cō

uersatio.Sēpe autem confunditur presens uocabulum cum **שׁׂרֵב** qd
inferius ponetur idest uertit.Ieremię. xxxij.Et reducam eos ad locum
istum et habitare eos faciam confidenter.

ישׁה Est.quod per apocopen inuenitur **שׁ** quarto Regum deci
mo.Nunquid est cor tuum rectum.et respondit est. inde **תְּשִׁיחָה** gramma

quod tā uarie inuenio translatū sicut cetera qq; ut sēpe mihi ipsi per
suasum habeā multos interpres eque atq; nosipso potuisse errare.
nostra enim translatio legit equitas Proverbiorum . viij. Meum est
consilium et equitas.alio in loco salus.ut eiusdem libri ca.ij.Custodiet
rectorum salutem.item alio in loco iusticia.ut Isaiae.xxvij.Et magnifi
caret iusticiam.quod septuaginta interpres uerterūt consolationē.
Sed ego propriu uocabulum hoc dicerem significare energiam seu
efficaciam qua quis molitur opus suum ad rei existētiā. quod mihi
translatio nostra uidetur circumloquendo insinuare lob quinto.cum
ait. Ne possint implere manus eorum quod cceperant.pro eo quod
hebraice legitur.Et non facient manus eorum efficaciam.quod lone
thas chaldaice uertit sapientiam in Isaia ca.xxvij. quasi deliberationē
animi.Sic intelligit Rabi Dauid kimhi in commentariis super duode
cim illud Michēe sexto.Et salus erit omnibus timentibus nōmē eius.
quasi clamaret propheta in ciuitate.quis est uir sapientiē in eis hic so
lum timebit in corde suo nōmen tuum.ita enim hebraice legitur.Et
sapientiē uel deliberationis.hoc est.vir sapientiē uel deliberati animi
timebit nōmen tuum.

ישׁחַ Humiliatio.recuruitas.declinatio.Michēe sexto.Et humiliā
tio tua in medio tui.inde uerbum deriuatur humiliare ac recuruare

PRIMVS

Saa 43 ut Isaie secundo. Et incuruauit se homo & humiliatus est uir. & infra. Et humiliabitur altitudo uirorum. Sunt autem multi qui hoc putant a souea humi esse ortum. que hoc nomine שְׁחַת dicitur. ut psalmo lxxxvij. Donec fodiatur peccatori souea.

Fa 44 טָה Extendit. emisit. porrexit. Ester quarto. Nisi forte rex aurea virgam ad eum tetanderit. & eiusdem quinto. Et extendit contra eam virgam auream.

Fa 45 דְּבָשָׂם Decultescit. ac incultum uastatum atque desertum est. Genesis xlviij. Ne pereute cultore redigatur terra in solitudinem. pro quo lra hebraica sichebat. Et non moriamur et terra non sordescat seu uaestet. Rabbi Salomon exponit non sit deserta. Onkelus chaldaice .non squalecat. Inde nomine Genesis. xxxij. In loco horroris et uaestis solitudinis. & ps. cvij. Errauerunt in solitudine in deserta uia.

Fa 46 יְשֻׁן Dormiuit. Geñ. xli. Rursum dormiuit et uidit alterum somnium. & psalmo tertio. Ego dormiui et soporatus sum. & Canticorum. v. Ego dormio et cor meum uigilat. Inde nomen uerbale per aphresin iod. sopor. somnus. dormitio. ps. cxxvij. Cum dederit dilectis suis somnum. quod rectius Hieronymus traduxit. Sic dabit diligentibus se somnum. Et ponitur hic aleph in fine pro he litera. quae per continuatatem lectionis in thau mutatur. ps. cxxxij. Si dedero somnum oculis meis.

Fa 47 יְשֻׁן Vetus uel uetus. ut Leuitici. xxv. Et comedetis ueteres fruges. & infra. Donecnoua nascant edetis uetera. Inde uerbū senescere. inueterascere. durare in longū. Deutero. iij. pro eo quod translatio nostra legit. Et morati fueritis in terra. hebraica ueritas habet in gene re passiuo. Et inueterati fueritis in terra. p quo Onkelus chaldaice sic. Et antiqui facti fueritis in terra.

Fa 48 יְשֻׁן Salus. ut Habacuk. iij. Egressus es in salutē populi tui. et in eodē loco. In salutē cum christo tuo. et inponit vau cum lra finali he. ps. cxvij. Et factus est mihi in salutē. Reperi et in eodē significato cata pthesin thau. ps. cxlij. Qui das salutē regibus. Inde ybū graue. i. Regū. xxv. et saluauit manū tuā tibi. et ps. xx. Nūc cognoui quā saluificauit uel saluū

LIBER

fecit dominus christum suum.vnde in ps.xviij.legitur.O domine salua obsecro . O domine prospera obsecro. Quod hebraice sic habetur

הַשְׁעָה בְּנָה hoschiana.cuius loco in sacrificiis nostris pnum

ciamus osanna.propter imperitiā lingue sancte. Inde saluator. Iudicū tertio.Postea clamauerunt ad dominum. qui suscitauit eis saluatorem. & Nehemij.ix.Dedisti eis saluatores.in numero plurali. & quamuis ab hoc deriuet nostri saluatoris sacratissimū nomen propriū, tamē cū tot assumat literarum administrationes,merito non grammaticis sed cōtemplantisimis uiris iudicandū relinquā.de quo multa in capitulo nostro differuimus. At uero poterit idem nomen a uerbo substantiuo

בִּזְבֹּחַ ortum esse.eo quod Christus Iesus dixerit. Antequā Abra

ham fieret ego sum.

בֵּשֶׁת Iaspis.Exo.xxviij.In quarto chrysolithus onychinus berillus.

vbi pro berillo quidam uerterunt iaspide,vox enim consonat.sed nostrae lectioni astipulač chaldaica translatio.nam pro iasp, tā Onkelus quam Ionathas ambo chaldei burla traduxerunt, quod nostri berillū putant.Sic in omni lingua tantus est error in uocabulis rerū, ut in eis exquirendis plurimi etate mea diligētissimi exquisitores pene frustra mihi laborasse uideantur.cum quelibet natio rebus suis nouo seculo noua imponat nomina.& res etiam simul cum suis nominibus quotidie mutent.iuxta Horatium in arte. Ita uerborum uetus interit etas. Et multa renascentur que iam cecidere cadentq;. Quod nisi accideret iam totus Plinius ad vnguem intelligeretur.Sed et interpretes.lxx. & Aquila & Symmachus.et Theodotion.in hoc nomine discrepant. teste Hieronymo in Ezechiele.

צְדָקָה Placuit.rectū fuit.i.Regum.xviij.Placuit sermo in oculis Da-

uid,inde nomen **צְדָקָה** rectum.Judicum ultimo. Vnusquisq; quod

sibi rectum uidebač hoc faciebat.& cataproses in Canticorum primo.Recti diligunt te.

צָלָע Clauus.Iudicum.iiij.Tulit itaq; Iael uxor Haber clauum.decli

natur in foeminino genere Exodi.xxviij. Tam paxillos eius quā atrij.

*Yama dicendum nō
fama ēmī docēt
facilius nō pīcōm
osanna pīopter dīmī
fame impētum*

Jaspis

Jaspis

Jaspis

Jaspis

PRIMVS

pro quo hebraice sic. Et omnes clavos eius et oēs clavos atrī ēneos.

Fayson

תְּהִימָּה Pupillus. ps. cxlvii. Pupillum et uiduam suscipiet. et threnorū v.

Pupilli facti sumus absq; patre. hoc ita exponitur. Etiam si parētes nostri uiuāt, nihilominus facti sumus sicut orphani et pupilli. & accipiūt hebrei hanc expositionem ex sequētibus ubi mox sequitur. & matres nostrē quasi uidue. non uere, sed quasi.

Fayson

יְהֹרֶר Excelluit. abundauit. supereſt. exuperauit. Proverbiorum. ij.

Et simplices permanebunt in ea. p quo hebrei legunt. & probi supererunt in ea. & eiusdem. xij. pro eo quod nos habemus. Qui negligit damnum propter amicum iustus est. hebraica ueritas legit sic. exuperat plus quam proximus suis iustus. i. excellentior et magis laudatus est iustus quam quisquam alter. & posset queri. Cur ergo non omnes sequuntur uiam iusti. respondet sapiens id quod sequitur. Quia iter impiorum seducit eos. Semper autem et superius. et plus et magis significat. vt Genesis. xl ix. Principiū doloris mei prior in donis. maior in imperio. hebraice sic legitur. Principiū uirtutis meę superior offeritorio superior fortitudine. qd Onkelus chaldaice sensum e sensu non verbum e uerbo exponit. Tibi inquit debebantur tres prērogatiæ

יְהֹרֶן Inde **יְהֹרֶר** Inde primogenitura sacerdotium et regnum. Inde

Superfluitas. nimetas. et abundantia. uel plus. amplius. magis. Ecclesiastis. ij. Quid habet amplius homo de labore suo. & eiusdē. xij. His amplius fili mi ne requiras. Inde uerbum graue. Effusis sicut aqua nō cresces id est non amplificaberis. & multa alia diuersarum formarum deriuata. vt Leuitici. ij. Quod autem reliquum fuerit. i. quod supeſt.

LIBER

בְּבָה

בְּבָה קַרְבָּא לְמִזְבֵּחַ

s ic. Exodi. xij. Sic autem comedetis illum.

בְּאָבָב Doluit. Iob. xiiij. Attamen caro eius dum uiuet dolebit. Inde caas

nomen dolens. ps. Ixix. Ego sum pauper et dolens. & p̄l'r Geñ. xxxiiij. pro eo quod hebrei legunt. cum essent dolētes. trāslatio nostra habet periphrasticos quādo grauissimus vulnerū dolor est. et in alia forma deriuatiuorē threnorum. i. Si est dolor sicut dolor meus. similiter ps. xxxvij. Et dolor meus in conspectu meo semper.

בְּאָהָה Debilitas. tristitia. mōeror. Ezechielis. xij. p eo q̄ mōerore caac

fecistis cor iusti mēdaciter. et ī significato pene par est superiori. vnde sequit̄ p̄cedens uocabulum. Quē ego non contristauī. et ī passiō Danielis. xi. Et uenient super eam trieres romane et percutiet̄ pro debilitabitur. iuxta sensum Rabi Leui Ben gersom.

בְּבָבָה Stella. Nūeri. xxiiij. orieñ stella ex Jacob. et p̄l'r Geñ. i. et stellas. caab

בְּבָרָבָר Grauescebat uel graue fuit. Geñ. xvij. & peccatū eorū aggracaad uatum est nimis. et Exodi. xvij. Manus aut̄ Moysi erāt graues. et Geñ. xlij. Fames omnē terrā uehementer premebat. pro quo hebraica ueritas sic. Et fames grauescebat in terra. Inde p̄ multiplicato ditato acumulato et ualido. inueniñ Geñ. xij. p̄equaluerat enim fames in terra. et eiusdē. xij. Erat Abram diues ualde idest onustus. et significat magnum. latū. eminens. ut Isaię. xxxij. Et vmbra petrē prominentis. Inde hoc uocabulum significat p̄eminentiā honorē et gloriā. ps. l. Sacrificium laudis honorificabit me. Isaię. xl. Et reuelabitur gloria domini. & Leuitici. x. Et ī conspectu omnis populi glorificabor. Nomē eius reperiñ in masculino et foeminino. ps. xlvi. Omnis gloria filię regis.

בְּבָרָךְ Iecur. Prquerbiorē. vij. Donec transfigat sagitta iecur eius. ca bcd

בְּבָה Extinxit. ij. Paralippomenon. xxix. Et extinxerunt lucernas. et cab Canticorum. vij. Aque multe non potuerunt extinguere charitatē.

בְּבָלָל Detentio. compes. vinculum. clausura. ps. cv. Humiliauerunt ccb d in compedibus pedes eius.

PRIMVS

Cabul

בְּבָרֶל Tenax.adhesiuum.lutosum.clausiuum.ut.iij.Regū.ix.Et appellauit eas terram Cabul idest sterilem et incultā quasi clausam, qua neq; transeant neq; morent̄ populi. Magister Nahaman filius Ishac exponit a profunditate arenę qua pedes ambulantiū comprehendantur et figantur. quem allegat Rabi Dauid kimhi in cōmentariis regū. & Rabi Salomon teste Lyra terram sic nominatam a tenendis et uinciendis pedibus opinatur.

Cabed

בְּבָס Laut.mersit.tinxit.Gen.xlix.Laut in vino stolam suam. Sic Numeri.viij.Et lauerint uestimenta sua.& ps.li.Amplius laua me ab iniuitate mea & a peccato meo munda me.Inde fullo Isaie.vij.In via agri fullonis.

cobaa

בְּבָע Galerus.galea.Isaie.lix.Et galea salutis in capite eius.& primo Regum.xvij.Et posuit galeam ęream super caput eius.& declinatur in masculino genere Ieremię.xlvi.Et state in galeis.

cabur

בְּבָרֶר Multiplex.fortis.magnus.Iob.vij.Et spiritus multiplex sermones oris tui. inde deriuatur uerbum graue. ut Iob.xxxv. Et absq; scientia uerba multiplicat.quasi magnificat.

cabur

בְּבִיר Pellis.i.Regum.xix.Et pellem pilosam caprarum posuit ad caput eius.

Morber

מַבְּבֵר Stragula . uel uestis densa uel tegimen lectulorum.& fit ex pilis caprarum in modum pellium.vnde nomen coepit.iij.Regum viij.Et tulit stragulum et infudit aquam.

cabaraff

בְּבָרָה Cribrum.Amos.ix.Sicut concutitur triticum in cribro.

cibaraff

בְּבָרָת Iuger.stadium.miliare.spacium.Gen.xxxv.Venit uerno tempore ad terram que ducit ephratam. quod hebraica ueritas legit. Erat adhuc stadium terre eundi ad Ephratam . quod Rabi Salomon exponit superiori dictione que multitudinem et magnitudinem signat. quasi diceret,multiplex spacium terre fuerat ad Ephratam.

cebar

בְּבָרֶר Iam.nunc.Ecclesiastis.ij.Quod factum est ipsum permanet. quod rectius hebraica ueritas sic legit.Id quod fuit iā est. et sequitur

LIBER

Quæ futura sunt iam fuerūt. quod hebraice singulari numero p̄fert.

בְּשָׁ Subegit. subiecit. in ditionem redegit. Zachariæ. ix. Et subiiciunt lapidibus funde. quod secundum Rabī Iona intelligendū est. Et subiiciunt inimicos suos per lapides funde. quasi diceret. fundibularijs capient inimicos eorum. et significatio huius uerbi et siuorum deriuatorū ē ponere subter pedes iuxta mentē Dauid kimhi in cōmentariis super. xij. vnde legitur Micheæ ultimo. Deponet iniquitates nostras. & .ij. Regū. viij. De uniuersis gentibus quas subegerat.

בְּשָׁ Primus ascensus pedalis. uel initium graduum latiori spacio. vel scabellum. ij. Paralippomenon. ix. Sex quoq; gradus quibus ascē debatur ad solium et scabellum aureum. et scribitur sex punctis.

בְּשָׁן Fornax. caminus. Exodi. ix. Tollite plenas manus cineris de camino. & Genesis. xix. Quasi fumum fornacis.

בְּשָׁ Agnus. Isaïe. xi. Et habitabit lupus cum agno. & Numeri. viij. Agnum unum anniculum in holocaustum. et mouetur de masculino in foemininum iunctis terminationibus.

בְּרֶכֶת Lapis prcieosus. quem aliqui unionē seu margaritā dicūt. et album esse asserūt. alijs crystallum. alijs ut sapiens Abraham subatrā seu fuscā gemmā esse aiunt. quam nostra translatio iaspidem uocat. Isaïe. liij. Et ponam iaspidem proptignacula tua. uide Hieronymum in eius loci commento.

בְּרֶךְ Tēda scintilla. Job. xli. Sicut tēde ignis accense. significat etiam vrceum seu ollam. ut in eodem loco. Sicut ollę succense atq; feruētis. Inde per apocopen cad idest hydrā uel urceus. Gene. xxiij. Habens hydrā in scapula sua. & .ij. Regum. xvij. Hydrā farinę nō deficiet. & Ecclesiastis. xij. Et conteratur hydrā super fontem.

בְּרוֹר Globus. pila. vertebrū seu uertibulū. Isaïe. xxij. Quasi pilam immet te in terrā. vbi deficit dictio silitudinis q̄si ad uitandā cacophoniāne geminet l̄ra caph. et habet Job. xv. Sicut regē qui paraēt ad pliū. p̄ q̄ dicūt alijs ad globū scilicet in exercitu. sic exponit hunc locū Rabi Sadia instar rotē q̄ se uertit cīrcū quaq; ita globus militū in plio cīrcū dat regem. sicut uidemus in torneamētis. quasi dicat tribulationes &

PRIMVS

angustię circumdabunt et circumgirabunt eum perpetuo, sicut solet
sphera perpeti motu circumagi.

בְּחָה Obscuratus est. caligauit. Deute. xxxiiij. Nō caligauit oculus
eius. Inde nomē obscurus. caliginosus. Leuitici. xiij. Et cicatrix subob
scura. et. i. Regū. ij. Et oculi eius caligauerāt nec poterat uidere. pro in
firmabant caligādo. et Nahū ultio. Nō est obscura cōtritio tua. ambo
per punctū zere. sic Isaię. xlj. Et linū fumigans nō extinguet. qd scd'm
Hiero. in cōmentariis altj obscurz et tenebrosū trāstulerūt et rectius.

בְּחָנָן Presedit. prefectus est. sacerdotio functus est. uel sacerdos ordi
natus ē. Nūeri. iiij. Fūcticp sunt sacerdotio Eleazar et Ithamar. et pau
lo superius. Cōsecreti manibus ut sacerdotio fungerent. Inde **בְּחָנָן**
platus. caput plebis siue plebanus. preses. magistratus. sacerdos. Iere
mię ultio. Saraiā sacerdotē primū et Sophoniā sacerdotē scd'm. Exo
di. ij. Moyses aut pascebat oves Iethro socii sui sacerdotis Madiā. &
eiisdē. ij. Erāt aut sacerdoti Madiā septē filiē. qd Onkelus chaldaice in
terpretaē per hoc uocabulū raba. i. mḡo uel presidi seu plato Madiā
erant septē filie. comuniſ aut dicit de eo qui sacris preest et deo minis
trat. ut Geñ. xiiij. Erat autem sacerdos dei altissimī.

בְּחָנָן Sic. Numeri. vi. Sic benedicetis filiis Israel. & ubicumq; in pro
phetis legimus. Hęc dicit domiū per hoc uocabulum, semper hebrei
exponunt. Sic dicit dominus. quod et chaldei sic interpretantur. Inue
nitur et caph geminatum in eadem significatione. ut Exodi. xxix. pro
eo quod nos legimus. Omnia que precepī tibi facies super Aaron &
filiis eius. Illic hebraica ueritas habet. Et facies Aaron et filiis eius sic
iuxta omnia que precepī tibi. & magistri hebreorum in suis libris cō
muniter utuntur hoc uocabulo per caph geminato detracta ultima
he litera sic **בְּחָנָן** ut Raban Iohannan filius Zachęi auditor precepto
rum Hillel & Semei. cum dixit. Si fecisti que sunt legis tuę diligenter
noli bonū tibi ipsi ascribere. ad sic enim formatus es. ubi ponit **לְבָדָק**

Significat autem suprascriptum uocabulum coh etiam locum ad quę
scilicet huc uel illuc. ut Genesis. xxij. Ego & puer illuc usq; properan

LIBER

tes. significat etiam tempus ad quod scilicet ad presens. ut Exodi. viij. Et usq; ad presens audire noluisti. & rabi Ionas putat ab hoc uocabulo composita inueniri **אַבָּה אַבָּה** et de quibus in aleph fecimus mentionem.

בָּוֹתָה Incendit. combussit. Isaie. xliv. Cum ambulaueris in igne non combureris.

בָּוֹתָה Virtus. robur. firmitas. potentia seu potestas. fortitudo. Job xxx. Quin uirtus manuū mihi erat pro nihilo. & Geñ. xl ix. Tu fortitudo mea et principium doloris mei. & ps. xxij. Aruit tāquam testa uirtus mea. et inuenitur positum. p operatione et labore. p quo nostrā translatio fructū legit. Job. xxxi. Si fructus eius comedī absq; pecunia. Item alia significatione sumitur hoc uocabulum p animali immundo in lege prohibito. quod uarie uarij transferunt. est enim limaca seu panthera. chameleon siue stellio. Leuitici. xi. Chameleon et stellio. quod vocabulum non solum interptes diuersis modis transferunt. uertim etiam iþi quoq; magistri et pceptores hebreorum uarie exponūt. qd testatur rabi David kimhi in libro de radicibus.

בְּרִלָּה Valuit comprehendere. potuit capere uel continere. uel potuit ferre. tertio Regum. viij. Duo milia batos capiebat. & tertio Regum viij. Quoniam altare ḡreum quod erat coram domino minus erat & capere non poterat holocaustum. p quo hebraica litera sic. Quia altare ḡreum illud ante dominum paruum ultra quam q posset capere holocaustum. sic per finalem terminationē iod. ij. Paralip. iiij. Capiebatq; tria milia metretas. Solet aut̄ hōc uerbū ḡminari. ut. ij. Paralip. vi. Si celū et celi celorū nō te capiunt. Inde nomen pposita litera mem. vt Malachij. iij. Et quis poterit cogitare diem aduentus eius. p quo se ptiuginta. Et quis sustinebit. et melius sequit̄. Et q̄s ferre poterit. Item Prouer. xvij. Spiritus uiri sustentat imbecillitatē suā. deinde significat etiam hoc uocabulū pascere. cibare. alere. ut Geñ. xl v. Ibiq; te pascam id est sustētabo. &. ij. Regum. xvij. Et paruit eos pane et aqua. significat etiam de promere et dispensare seu disponere. ut ps. cxij. Disponet sermones suos in iudicio. sed Hiero. rectius. Dispensabit uerba sua.

בְּרִזָּה Parauit. formauit. Job. xxxi. Et formauit me in vulua unus. rectius hebraice sic. Et parauit nos. et in passiuo Osee. vi. Quasi diluci

PRIMVS

Ium preparatus est egressus eius. & Deuteronomij. xvij. p eo quod
 nos legimus. & uerū esse repereris. hebraica ueritas habet sic. & ecce
 veritas parata uerbū. sic etiam Onkelus chaldeus legit. Inde legimus
 secundum septuaginta psalmo quinto. Quoniam non est in ore eo-
 rum ueritas. quod alij dicunt possiblitas. uel facultas. Inde uerbum
 graue Genesij quadragesimotertio. Illi uero parabant munera. & eo-
 dem loco paulo ante ubi nos legimus. Et instrue cōuiuum. ibi hebrai
 ca ueritas habet & para. ex quo inuenitur uerbum impersonale per
 vau & patha. Isaię decimosexto. et preparabitur in misericordia solū.
 Aliud uerbum ultima litera nun geminata. quod nostri dirigere tran-
 stulerunt. ut psalmo nonagesimo. Et opera manuum nostrarum diri-
 ge super nos & opus manuum nostrarum dirige. quod alio in loco
 firmare ueritatem. ut Exodi decimoquinto. Sanctuarium domine firma-
 uerū manus tuę. & Ezechielis quarto. Et obfirmabis faciem tuam ad
 eam. Inde uenit **בְּ** rectum & bonum & uerum. quarto Regum se-
 ptimo. Non recte facimus. & pluraliter Geñ. xlj. pro eo qđ translatio
 nostra habet. Pacifici uenimus. hebraica ueritas legit. Veridici autem
 etiā seu boni sumus nos. sic rabbi Salomō exponit in suis cōmentariis. &
 allegat ad hoc Nūeri. xxvj. ubi nos legimus. Iustā rem postulant filii
 Salphahad. ibi textus hebraicus sic habet. **בְּרַכָּה** rectū seu bonum filii
 Zalaphad dicunt. significat etiā hoc uocabulum quandā similitudinē
 sic uel ita uel taliter. Exodi. vij. Fecerūtqđ similiter malefici. & paulo
 ante. Feceruntqđ Moyses & Aaron sicut preceperat dñs. & Geñ. i.
 Et factū est ita. & accipit prepositionem. ut si diceremus. ad sic. in sic.
 pro sic. primum exponit nostra translatio. ppṭera. sophonię. ij. Pro-
 pṭera uiuo ego dicit dominus exercitum. secundum exponit tunc.
 Ester. iiij. Et tunc ingrediar ad regem. sunt etiā qui interpretant̄. & in
 ueritate ingrediar ad regē. tertiu exponit ideo. ut ps. i. Ideo nō resur-
 gent ip̄i. et a super iori uerbo deriuat **מִבְּרַכָּה**. i. habitatio. sedes. basis.
מִבְּרַכָּה

locus. Exodi. xv. Firmissimo habitaculo tuo qđ opatus es dñe. recipit
 qñqđ he aspirationē in fine **מִבְּרַכָּה** Zacharie. v. in fine capituli. p
 qđ Ionethas chaldaice traduxit uicē uel sorte. sic in simplici primitivo
 inuenimus. Geñ. xl. Et restituet te in gradum pristinum. i. in uicem et
 sorte seu statū tuū. qđ etiā in fine recipit aspirationem he literę. ut ps.
 lxxx. ubi nos legimus. Et p̄fice eam quā plantauit. ibi hebraica ueritas
 habet. Et sedem uel habitationem quam plantauit dextera tua. Quod

LIBER

Dauid kimhi in libro de radicibus exponit de terra Israel.

כִּין Idolum. quod multi putat esse Saturni. eo quod ipse Saturnus in lingua arabica et persarum ita nominetur. Amos quinto. Et imaginem idolorum uestrorum.

כָּס Sciphus. calix. poculum. Genesis. xl. Calicemque Pharaonis in manu mea.

כָּס Genus uolucris ululantis. quam Rabi Salomon pellicanum. alij nominant nycticoracem. ut ps. cii. Similis factus sum pellicano solitu- dinis sicut nycticorax in domicilio. In alio loco reperimus translatum bubonem. Leuitici. xi. Inter aues ad edendam ueritas. Sed quia hebreis ignota est auis. sic circa uarie transferunt.

כָּר Focus. fornax. Deuteronomij. iiij. Vos autem tulit dominus et eduxit de fornace ferrea Aegypti. est autem instrumentum kalimicum seu aurifaborum in quo probant aurum et argentum.

כָּר Mensura frumenti. chorus. sextarius. tertio Regum quinto. Vi- gintimilia choros tritici in cibum domui eius.

מִבְּרֹה Colonia. incolatus. habitatio. secundum rabi kimihi in comed- tariis. et Ionathan chaldeum. quamuis nostra translatio radicem inter- pretatur. Ezechielis. xvi. Radix tua et generatio tua de terra Canaan. id est colonia tua. et scribitur per holem.

כָּש Proprium nomen filij Cham. vnde dicta est ethiopia Gen. iiij. Circuit omnem terram ethiopicam. inde deriuatur ethiopes. ut Ieremiæ xxxvij. Abedmelech ethiops uir eunuchus. per iod in fine. cui sepe aliud iod adiungitur in deriuatiis. ut Amos nono. Nunquid non ut filij ethiopum uos estis mihi. Quod exponit rabi kimihi secun- dum uersiculum Ieremiæ. xij. Si mutare potest ethiops pellem suam. quasi diceret. sicut ille pellem ita uos uitia uestra mutare non uultis. hoc modo dictus est Saul ethiops. ps. viij. Super uerba ethiopis filij Ie- mini. quia non potuit Saul mutare cor eius odiendo Dauid regem. quamuis dixisset. i. regum. xxvi. reuertere filii mi Dauid nequaquam enim ultra tibi malefaciam. Scribit autem Dauid kimihi in libro de ra- dicibus quae ethiopes et Madianites & Ismaelites idem sint. Vnde quod scribitur Numeri. xij. Propter uxorem eius ethiopissam. id intelligit

PRIMVS

uxore madianitide sic cōcordat Geñ. xxxvij. de Ioseph ubi dicit uēdi
derūt eū Ismaelitis. et sequit̄. Madiant̄ uēdiderūt Ioseph in egypto.

cancob בַּזְבָּח Defecit. mētitus est. ps. cxvi. Ois homo mendax. et in passiuo.

Prouer. xxx. Et arguat te inueniarisq; mēdax. qđ hebraice dicit̄. et mē
tiaris passiuue uel mendaciū patiaris. verbū graue Job. xxviij. Quis me
potest arguere esse mentitū. et Nūeri. xxij. Nō est deus quasi homo
ut mētiaſ. inde nomē uerbale Prouer. xxx. vanitatē et yba mēdaciј. et
Ezech. xiij. qđ p totū. et i eodē. mentiētes pplo meo credēti mēdaciis.
conar בְּרִיר prepositiōe aleph crudelis. immitis. immisericors. truculētus.

Job. xli. Nō quasi crudelis suscitabo eū. et eiusdē. xxx. mutatus es mihi
in crudelem. & Jeremię. vi. Crudelis est et nō miserebitur. & eiusdem
. Crudeles sunt et immisericordes.

canad בְּרִיר Occultauit. abscondit. ps. cxxxix. Nō est occultatū os meū ate.
et Job. xv. Sapiētes confiten̄ et nō abscondūt a patribus eorum.

canad בְּרִיר Extirpauit. eruit. deleuit. Job. iiij. Et quando recti deleti sunt.

canal בְּרִיל Illustrauit seu colorauit. translatio nostra habet circumliniuit
stibio. Ezechielis. xxij. Circumlinisti stibio oculos tuos.

canal בְּרִשׁ Mentitus est. negauit. Leuitici. vi. Negauerit proximo suo
depositum. vnde quod nostra translatio habet ps. xvij. Filij alieni mē
titi sunt mihi. multi exponunt. Filij alieni negauerūt mihi. & Genesis
xvij. Negauit Sara. et Habacuk. iij. Mentietur opus oliue.

canal בְּרִשׁ Macrescit. extenuatū est. imminutum est. ps. cix. Et caro mea
mutata est propter oleum. quod rectius legeretur minuta est id est
macruit ab oleo.

c בְּרִי Quoniam. quia. quoniamquidem. Exodi. xxij. Quia nō dimittet
cum peccaueris. significat et quod. ut ibi. quod si audieris uocem eius.
& facile assumit sibi אֵל et significat aduersatiū. sed. at. uerūtamen.
ps. i. Sed sicut puluis quem proiicit uetus. de hac particula late scripsit
Rabi Iona. quod quisq; crebra lectione biblię ipse met experietur,
כְּרִיד בְּרִיד Pernicies. afflictio. imperfectio. Job vicesimoprimo. Videbūt

LIBER

oculi eius intersectionem suam.

כִּידְרֹן Clypeus.sic enim translatio nostra exposuit.i. Regum.xvij. כִּידְרֹן

Et clypeus greus tegebat humeros eius. alij exponunt collarium. sed melius intelligitur scutum. ut Ieremię.l. Arcum et scutū apprehendēt. alio autem in loco significat lanceam uel hastā. ut Iosue.vij. quanquā nostra translatio teneat leua clypeum qui in manu tua est contra urbem Hai, tamen eo loci uertunt magistri hebreorum. extende lanceā. sicut et Ionethas chaldaice transtulit. exalta hastam.

כַּיִל Parcus. auarus. addita in fine iod litera. quamuis translationes כַּיִל

nostrę aliter exponat. Isaię. xxxij. Nec fraudulētus appellabit maior. et infra. Fraudulentia uasa pessima. primum per hirek, secundū p zere.

כִּים Pliades. iuncta in fine he aspiratione. Job. xxxviij. Nunquid co כִּים

iungere ualebis micantes stellas pliadas. & scribit Rabi Iona quod sit congregatio stellarum quę uocatur apud Arabes althoraie. et sapiēs Rabi Abraham abenezra dixit q̄ chimah sint septē stelle in fine signi arietis. & non longe ab ihs sit lucidissima quedam stella oculus tauri dicta. hęc ille. quamuis nostra translatio uariet alio in loco. nam Job. ix. interpretatur oriona et hyadas.

בֵּס Loculus. marsupium. ut Proverbiorum.i. Marsupium sit unū omnium nostrum.

בֵּית Saxum. rupes. petra. Ieremię. iiij. Et ascenderunt rupes. כָּבֵד

בֵּיר Conca. labium. castellum. in quo continetur aqua. Exodi. xxx. כָּוֹזֶב

Facies et labium gneum cum basi sua. Item. ij. Paralippomenon. iiij. Fecit quoq̄ concas decem. significat etiā clibanū uel focum uel caminū. Zacharię. xij. Sicut caminum ignis in lignis. quod Rabi Dauid kimhi in cōmētariis super duodecim exponit de carbone inter ligna in foco ignis. et Leuitici. xi. legimus. Siue clibani siue chytropodes destruet. Signant autem chytropodes gręce sustentacula ollarum ad ignem in foco. est enī hic locus in foco ubi duo sustentacula titionū ponuntur. & iccirco in plurali numero scribitur.

בְּבָרֶךְ Torta seu massa rotūda. ut Exodi. xxix. Tortaç̄ panis unius. כְּבָרֶךְ

PRIMVS

hinc est quod etiam sphericitatē et circuitū significat. ut Gen. xij. vidit omnem circum circa regionē Iordanis. ad cuius similitudinē significat quoq; stateram seu pondus utputa talentum. vt Exodi. xxv. habebit talentū auri purissimi. &. iij. Paralippo. xxxvi. Et condemnauit terram cētum talentis auri et talentis argēti. In numero aut singulari et plurali inuenitur. iij. Regum. v. Da ei talentū argenti. & infra. Meilius est ut accipias duo talenta.

cōl **כָּל** Consummatū. uniuersale. integrum. perfectū. species. corona.

threnor. ij. Hęccine est urbs quā dicunt perfecti decoris. & Ezechiēl xvi. Quia perfecta erat in decore meo. et eiusdē. xxvij. Perfectus decore. et. i. Regū. vij. holocaustū integrū domino. et in alia forma Ester vij. Intellexit enim a rege sibi paratum malū. & Ieremię .ij. pro eo qđ translatio nostra uertit. Et charitatem desponsationis tuę. legi debet. amore speciei tuę.

cōl **כָּל** Omne totum. ps. i. Et omnia quęcumq; faciet prosperabuntur. secundum. lxx. interpretes. sed Hieronymus rectius in suo psalterio. Et omne quod fecerit prosperabitur.

cal. i **כָּל** Holocaustū. idest totum combustum sacrificiū. ps. li. Oblationes et holocausta. quasi quod gręci τελετὴ uocant. idest consumationē. de qđ dicit Leuiti. vi. Et tota cremabit̄ in altari. oē enī sacrificiū sacerdotū igne consumetur. quod aut exustionē significet apparet ludicū. xx. Et flāmas in sublime ferri. p quo ueritas hebraica sic legit. Et respexit Beniamin post se et ecce ascendit exustio ciuitatis celū uersus.

cal. a **כָּל** Nurus. i. Regū. iiij. Nurus aut eius uxor phinees. et Ezechiēl xxij. et socer nurū suam polluit. quod rectius legeretur. et unusquisq; nurum suam polluit. inuenitur etiam pro spōsa tam apud. lxx. quam in vulgata translatione Isaie. xl ix. Et circūdabis tibi eos sicut spōsa.

cal. al **כָּל בָּל** Decreuit. limitauit. determinauit. calculauit seu numerauit. ij Regum vicesimo. Et filij Israel recensiti sunt et acceptis cibariis profecti. Quod magistri hebręorum exponunt. recensiti sunt et numerati seu calculati. cui etiā astipulať lonathas chaldeus qui interpretat̄ cōstituti seu determinati. quāuis etiā aliis in locis transferūt pascere. alere.

LIBER

ut Gen. xlviij. Et alebat eos omnemq; domū patris sui prēbēs cibaria singulīs. quod nihilominus uerbū e uerbo sic legi posset. Et constituit seu decreuit patri suo et fratribus suis et toti domui patris sui escam secundum pueros. sed causam eius uarietatis forsitan prēbuit translatio.

Onkeli. qui chaldaice uertit **לְבָנָה** quod apud Babylonios de esca dicit. **לְבָנָה** & etiam de aliquo constituto scilicet per syncopen a **לְבָנָה** sic paulo superius Gen. xlvi. Ibiq; te pascam. pro quo etiam legi posset. & cōstiuam te illuc. Significat et sustinere uel ferre paraphrasticos Ieremias xx. Ferre non sustinens.

בַּנָּה Vetuit. prohibuit. Haggei. i. Propter hoc super uos prohibiti sunt celi ne darent rorem. & terra prohibita est ne daret germē suum. idest uitauit. & Numeri. xi. Domine mi Moyses prohibe eos. & Exodi xxxvi. Sicq; cessatum est a muneribus offerēdis. quod uerbū e uerbo ita stat. Et prohibitus est populus ab oblatione. & Gen. viij. & prohibitae sunt pluiae de celo. & Ps. cxix. Ab omni uia mala prohibui pedes meos.

בַּנָּה Cella. caula. carcer. artum monasterium. Ieremias ultimo. Et eduxit eum de domo carceris. et paulo post. & mutauit uestimenta carceris eius. Inuenitur in fine aliquando mutare aleph in he. quandoq; vero addere he aspirationē. ut ego in antiquissimis libris reperio Habacuk ultimo. Abscindetur de ouili pecus. ybi etiam litera nominalis mem preponitur.

בְּלָיָם Duarum specierum et mixtim uel permixta. sic quo ad ultimū Onkelus chaldeus interpretat Leuitici. xix. ybi in uno uersu eadē dictio ter ponitur. Iumenta tua non facies coire cum alterius generis animantibus. agrum tuum nō seres diuerso semine. vestē que ex duobus texta est non indueris. quod de uerbo ad uerbum ita ponitur. Iumentum tuū ne facias geniculari mixtim. agrum tuū nō seres mixtim. et uestis mixtim scilicet de lana et lino non ascendat super te.

בְּלֵבֶשׂ Canis. i. Regum. xvij. Nunquid ego canis sum. & Exodi. xi. Apud omnes autē filios Israel non mutiet canis. & pluraliter Isaiae. lvi. Canes muti non ualentes latrare.

כָּלַמְבָּד Cœua in qua continentur altilia et aues quæ saginant. quod nostra translatio decipula uertit. Jeremij. v. Sicut decipula plena aubus. pro quo Ionathas chaldeus interpretat. sicut domus saginatōnis. & scribit Dauid kimhi in libro de radicibus q̄ sit receptaculū ex iugulis contextū. in quo aues seruari consueuerunt. & Ioseph hispanus pater eius in cōmentariis super Jeremiā dicit q̄ sit locus ad saginandū altilia deputatus. vnde est illud quod habetur Amos. viij. Et ecce uncinus pomor. quod magistri hebreorum interpretant canistrum seu corbis repletus fructibus. cui et astipulatur expositio babylonica. & Dauid prefatus in commentariis super. xij. eo modo exponit.

כָּלַמְבָּד Cessauit. defecit. finiuit. Jeremij. viij. Finita est estas. uel finiuit estas. & eiusdem. xiij. Defecerunt oculi eorum quia non erat herba. Inde nomen uerbale preposito mem eodem quo supra loco. Ego consumā eos. pro ego deficere faciens uel finiens eos. & ps. lxxiij. De medio sinu tuo in finem. Sed Hiero. rectius in suo psalterio. ad medium sinum tuum consumens. quod Rabi Salomon exponit reiecit. Inde spinum eiusdem. xlij. Factum est autē cum cōplesset Jeremias loquens ad populum. pro eo. Cum finiuisset Jeremias loqui. sic exponendū est illud Deuteronomij. xxvi. Quando cōpleueris decimam cunctarum frugum. id est quando finiuenteris decimare omnē decimam. inde participiale nomen adiectuum Deutero. xxvij. Et deficientibus ad cōspectum eorū tota die. Item in alia forma Numeri. xxv. Et nō ipse delerē filios Israel. i. non facerem deficere uel finire filios Israel. Exodi. xxxij. Ne forte disperdā te in uia. id est faciam te finire uel deficere. Inueniit autem hēc dictio quādoq̄ in fine per aleph loco he scripta. ut Daniel ix. Ut consumetur prēuaricatio. pro eo ut finiatur peccatum. Omnia talia significant cessationē. finem. deletionem. interitum. et consumptionē. ut Isaï. x. Consumatio abbreviata inundabit iusticiā. et Sophonię. i. Quia consumptionem cum festinatione faciet. et assumit in principio thau. ps. cxix. Omnis consumptionis uidi finem. Item significat etiā compleuit. finiuit. terminauit. perfecit. h. Paralip. vij. Cōpleuitq̄ Salomon domum dñi. Inuenies ępius hoc uocabulum in ps. cxix. in litera caph. ponit et impersonaliter ps. lxxij. Finiunt orationes Dauid filij lessę. vel secūdum Hiero. Cōplete sunt orationes Dauid. & Gen. h. Et perfecti sunt celi et terra et omnis ornatus eorum. compleuitq̄

LIBER

deus dñe septimo &c. ceterum multi putant hoc ierbum etiam signifi-
care complacētiam seu delectationē et desyderium. vnde illud ps. cxix.
quod nos legimus. Defecit in salutari tuo anima mea. alij sic interpre-
tantur. Complacuit delectata seu iocundata est anima mea.

בְּלִוָּה Renes. Leuitici. iiij. Et duos renes. item et reticulum iecoris
cum renunculis.

כְּלֵי Arma. uas. instrumentū. vestis. ps. iiij. Sicut vas figuli cōfringes
eos. & Ester. i. Aliis atq; aliis vasis. Gen. xxvij. Sume arma tua et pha-
retram. Isaig. xxij. Omne uas paruum a uasis craterarum usq; ad om̄e
vas musicorum. &. xxxv. Si quis ferro percusserit. ubi legēdum esset.
Si quis instrumento ferreo percusserit. et infra. si ligno percussus. ubi
sic stat. aut instrumento ligneo &c. In summa sicut apud latinos arma si-
gnificat om̄ie quod hominibus ad manū usui est. ita hebreis hoc uo-
cabulum usurpat. ut Leuitici. xv. vbi cumq; sederit. idest instrumentū
super quo sederit. itē sagina super quod sederit. & infra. vas fictile cō-
fringet. item uas ligneū lauitabit aqua. Isaig. liij. Om̄e uas qđ fictū est.

בְּלַה Seniū uel senecta. Job. v. Ingredieris in abundātia sepulchrū.
pro quo interpretari debuit. Ibis in senio ad sepulchrę. et miror quare
abundantiā traduxit. nisi forte in stholiis repererit saba. quod per h̄ fi-
nale senectam siue senium interpretat. ps. lxxi. per ain uero saturitatē
et abundantiam intelligimus. ex glossmate igī h̄ec potuit negligētia
oriri. nā h̄āc dictiōnē calah in eodē libro aliter interptatus ē. Job. xxx.
Et uita ipsa putabatur indigni. qđ ita legendū est. Ipsiis periit senecta.

בְּלַם Erubuit. verecundatus. cōfusus. et reueritus est. Numeri. xij.
Nōne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi. & psalmo. xl.
Etreuereant qui uolunt mihi mala. inde nomen uerbale. psalmo. lxix.
Operuit confusio faciem meam.

בְּלַת Bipennis. axina. securis. instrumentum dolatorium et quo la-
pides franguntur. ps. lxxiiij. In securi et ascia deicerunt eam. pro quo
Hieronymus in suo psalterio. Bipenni et dolatoriis deraserunt.

בְּמַה Desyderauit. cōcupiuit. pro quo. lxx. interpretes traduxerū

PRIMVS

in lingua greca posapos. qd nos legimus quā multipliſit. ps. lxij. Quā multipliſiter tibi caro mea. sed hebrei rectius dicūt. Desyderauit ad te caro mea. et ita interpretatus est Hiero. in suo psalterio de hebraica ueritate. scribit autem Rabi Salomō de hoc uocabulo quod non inueniatur alibi in hac significatione.

בְּמַחַת Quot. ut ps. cxix. Quot sunt dies serui tui. qua dictione utuntur hebrei i p̄dicamētis p̄ q̄ntitate. ut est apd. Abērūt i logica hebraica.

בְּמַזֵּן Ornamentū fœmorale fœminī subligari solitū. quasi fœminū subligaculū auro et gēmis redimitū. secundū mḡos hebreor̄. trāſlatio nr̄a uertit murenulas. Numeri. xxxi. Dextralia ac murenulas.

בְּמִזְבֵּחַ Cymimum uel uicia seu huiuscēodi genus leguminis. ut Isaiae xxvij. Seret gith et cymimum sparget. item in eodē. nec rota plauſtri super cymimum circuibit.

מִבְּמַזֵּן Abſtrusum. theſaurus. Danielis. xi. Et dominabitur theſaurorum auri & argenti.

בְּמַסָּה Reconditum. reſtitutum. abſconſum. arcanum. Deuteronomij. xxxij. Nonne hēc condita ſunt apud me.

בְּמַרְאָה Caluit. Gen. xlij. quia cōmota ſunt uiscera eius. p̄ querbum e uerbo ſic legendū eſſet. quia incaluerunt miferationes eius. ſic etiam Rabi Salomon exponit. aſtipulatur illud threnor̄ ultimo. Pelles noſtre ſicut clibanus exuſte ſunt.

בְּמַרְאָה Religiosus. monachus. nigris indutus editiuus. quē nominat capellānum. Oſeq. x. Et editui eius ſuper eum exultauerunt. & Sophonię primo. Et nomina editiorum cum ſacerdotibus.

מִבְּמַרְאָה Rete. laqueus. retiaculum. ps. cxli. Cadent in retiaculo eius peccatores. & Habacuk primo. Et congregauit in rete ſuum.

בְּנָה Sic uel ita. Genesis primo. Et factum eſt ita. de qua dictione ſupra locuti ſumus in uocabulo

בְּנִים Cyniphes uel pedunculi. Exodi. viij. Et ſint cyniphes in univerſa terra egypti.

בְּנָה Locus residentię. basis. ſedes. Exodi. xxx. Labium ēneum cum

LIBER

basi sua. et ps. lxxx. pro eo qđ nos legimus. Et perfice eā quā plantasti.
hebrei traducunt. Et residentia quam plantasti. Rabí Salomon expo-
nit. Et habitatio tua. Hieronymus uertit radix.

בְּנָה Cognominauit. pro quo nos legimus assimilauit. Isaie. xlvi. Et *cōna*
vocauit te nomine tuo. assimilauit te. qđ magistri hebreor̄ sic exponūt.
vocauit te nomine tuo scilicet proprio quia Cyrus. et cognominauit te
nomine appellatiuo hoc est rex uel Christus grēce. Messiah hebraice.
vnctus latine. vngento enim reges Iudeorum pro corona utebantur.
Inde partem orationis quam nos pronomen, eam hebrei **בְּנֵי** *uo* *cōna*
cant. ut cernere licet in arte grammatica.

בְּנָס Collegit. cōgregauit. coaceruauit. Ecclesiastis. iiij. Coaceruauit *cōna* *cōna*
mihi argentū et aurū. & eiusdē. iij. Et tēpus colligēdi. inde uocant ec-
clesiā que est congregatiō uniuersor̄ seu cōciliū **הַבְּנָסָת** *and* *cōna* *cōna*

מִבְּנָסִי Subligacula. fœmoralia seu fœminalia. Exodi. xxviiij. Faci-
es et fœminalia linea. & Ezechielis. xliij. Et fœminalia linea erunt in
lumbis eorum. & est pluralis numeri tantum, quia duabus alis cōstat.

בְּנָע Subiugauit. humiliauit. iij. Regū. xxi. Nonne uidisti humiliatū *cōna*
Achab corā me. quia igit̄ humiliatus est. & Iudicum. viij. Humiliatus
est aut̄ Madian corā filiis Israel. & Nehemias. ix. Et humiliasti corā eis
habitatores fr̄e. & Deutero. ix. Qui cōterat eos. i. qui subiugabit eos.

בְּנָשׁ Commutator. negotiator. mercator. quāuis ubiq̄ transserat *cōna*
apud nos pro Canaan terra. Ezechielis. xvij. Et transportauit eam in
terrā Canaan. in urbe negotiator̄. tamē Hiero. in cōmentariis super
parabolā Salomonis ca. ultimō. Chananeus inquit interpretatur cō-
mutator. hęc ille. vnde dico ego hebrei uersiculum eius loci sic legūt.
Et cingulum tradidit mercatori. secundum quod intelligendum est et
illud Gen. xxxvij. Filiam hominis Canangi idest negotiatoris.

בְּנָת Angulus. ala. penna. Deuteronomij. iij. Vel auium sub celo *cōna* *ff*
volātium. quod uerbum ē uerbo legitur. Omnis auis alata. & Zacha-
rieg. v. Et sp̄ritus in aliis earum. et habebat alas quasi alas milui. ybi cer-

PRIMVS

nitur eteroclitā eius uocabūli declinatio cōmuni generis . & Numeri xv. Fimbrias per angulos quatuor . & Deutero . xxij. Per quatuor angulos pallij tui . nostra translatio uertit oram . Hagei . ij. In ora uestimēti sui . ponitur hoc uocabulum p terminis et particulis uestimentorū . quia dissolute uestes faciunt quasi imaginem alarum . similiter etiam p ora terre . Item Isaie . x. Et non fuit qui moueret perūnam . Inde oritur verbum . Isaie . xxx. Et non faciet auolare a te ultra doctorem tuum .

כִּנְזָר Cithara . Geñ . iiij. Ipse fuit pater canentiū cithara et organo .

& Iob . xxx . versa est in luctum cithara mea . et declinatur in communī genere . nam in masculino habetur Ezechielis . xxvi . Et sonitus cithara rum tuarum non audietur amplius . et in fœminino genere habet . ij. Regum . x. Et citharas lyrasq; cantoribus . nostra translatio uertit generali uocabulo organa . ps . cxxxvij. Suspendimus organa nostra . qd Hieronymus in suo psalterio specialiter citharas traduxit .

בְּסָס Numerauit . supputauit . Exodi . xij. Luxta numerum animarū que sufficere possint ad esum agni . quod uerbum e uerbo sic legitur . Luxta numerum uel supputationem animarū quemlibet numerabitis vel supputabitis secundum esum suum super agnum . Inde supputatio præposita mem et ablata finali litera . Numeri . xxxi . Equibus in partem domini supputatē sunt oves flescentē septuaginta quinque . pro quo verbū e ybo sic legūt . Et erat supputatō dño de ouibus flescēte . quiq; et septuaginta . sepiusq; hoc ipm uocabulū eo loci cernere licebit .

כֶּן Solium . thronus . sedes . Ieremie . xvij. Solium gloriæ altitudinis a principio . et . ij. Regū . iiij. Et eleuetur thronus Dauid . et Isaie . lxvi . Celum sedes mea . mutat aut quandoq; aleph in he . ut . iiij. Regū . x . qui habebat sex gradus . pro q; ueritas habet . sex gradus throno . et sequit . Et summa throni rotunda erat . ubi scribit rabbi Dauid kimhi in commentariis super quatuor . q; in hoc loco thronus bis scribitur per he aspirationem loco aleph . ego uero in libris inuenio uarietatem tam scriptis quam impressis .

כְּסָה Celauit . abscondit . operuit . texit . Prouer . xij . Homo uersutus celat scientiam . & Numeri . iiij . Et operient rursum uelamine hyacinthinarum pellium pro quo hebraica ueritas habet . Et dabunt super illud cooperientem cutem taxi . Inde nomen cooperimentum uel tegu

LIBER

mentum. Deutero. xxij. Pallij tui quo operiris. In alia q̄q̄ forma Exodi. xxvi. Facies et operimētum. reperiſ illud uerbū in alia forma Gen. xxv. At illa tollens cito pallium suum operuit ſe. ubi deest he finalis. quandoq; per zere et per iod. Iſaię. lviij. Cū uideris nudū operi eum. בְּסָחַת Resecuit. excidit. Iſaię. xxxiij. Spīnē congregatē igne comburuntur. pro quo hebraica ueritas legit. Spīnē exciſe ſeu exēcte.

בְּſָלָת Insipiens. stultus. Ecclesiastis. iij. Stultus cōplicat manus suas. & eiusdē. ij. Stultus in tenebris ambulat. Inde uerbū neutrū. Ieremij x. Pariter insipientes et fatui probabunt. quod uerbū e uerbo uertit. Et ſemel infatuabunt et ſtūtificabunt. et ps. xl ix. Simul insipiēt et ſtūtus peribunt. et in alia forma ſcribiſ ſex pūctis loco iam allegato. Hec via illorum ſchādalum iſpis. quod melius traduxit Hiero. in psalterio ſuo de hebraica ueritate. Hec uia insipientiē eorum.

בְּſָלָת Fiducia. ſpes. ps. lxxvij. Et ponāt in deo ſpēm ſuā. quod uocabulum pro robore nos uerſum legimus. Job. xxxi. Si putauī aurum robur meū. ſed multo uerius transferreſ ſic de uerbo ad uerbū. Si posuī aurum ſpēm meam. ſic enim legit rabi Salomon gallus et rabi David kimhi in libro de radicibus.

בְּſָלָת Sydus est unum ex ſtellis fixis in octaua ſphera inſigne. de q; vocabulo Eusebius Hieronymus ſuper Iſaiam ca. xij. ſic ſcribit. XII septuaginta oriona tranſtulerūt. hebreus quoq; quo ego preceptorē vſiſſum arcturum interpretatus eſt. nos generaliter ſequentes Symmachum ſtellas diximus. hęc ille. et ſcripsit rabi Ionas quod ſit magna conſtellatio que arabice uocat ſoil ſcilit fortaffe quas priſci ſuculas quaſi ſuillas et gręci hyadaſ appellauerunt. preceptor meus mea ſententia ualde doctus homo Iacobus Iehiel loans hebreus ſtellas eas cre didit pleiadas eſſe. ſed ego facilius aſſentiar orioni qđ ē illuſtre ſydus. ſub ſigno geminorę et pene aliis ſplēdidius. unde nřa translatio ſplendorē traduxit. Iſaię. xij. Stelle celi et ſplendor earę. ſic Amos. v. Faciē ten arcturum et oriona. licet translatio noſtra multū uariet. nam etiā arcturum traduxit. Job. xxxvij. Aut girum arcturi poteris diſſipare.

בְּſָלָת Intestina quedam proxima renibus ſub lumbis. de quibus ha

PRIMVS

betur Leuitici.iiij.Cum adipe quo teguntur illa.

בְּסֶם Totondit.Ezechielis.xliij.Sed tondentes attondet capita sua.

בְּסָמָת Far.triticum.Exodi.ix.Triticum autem et far non sunt lesa.

alias uicia.Ezechielis.iiij.Milium et uiciam.dicitur autem vulgo spelta secundum rabbi David kimhi.

בְּסָתָה Concupiuit.desyderauit.ps.xvij.Sicut leo paratus ad predam.

quod Hiero.in psalterio suo traduxit rectius.Similitudo eius quasi Leonis desyderantis predam.cui etiam astipulatur expositio rabbi Salomonis.et ps.Ixxxiiij.Cōcupiscit et deficit anima mea in atria domini.
& Gen.xxi.Et desyderio erat tibi domus patris tui.pro quo uerbum e uerbo interpretabimur.& desyderio desyderasti ad domū pris tui.

בְּסָתָה Argentum.Gen.xij.In possessione auri et argenti.translatio

nostra sepe pro denominatiuis interpretatur.ut Exodi.ij.Vasa argentea et aurea.pro uasa argentii et uasa aurii.et pro moneta argentea siue pecuniis quandoque.ut Gen.xlv.Beniamin uero dedit trecentos argenteos.et eiusdem.xlij.Et reponerent pecunias singulorum in sacculis suis.

בְּסָתָה Puluillus.Ezechielis.xij.Ve qui consuunt puluillos.et infra

eodem.Ecce ego ad puluillos.

בְּעֵם Succensuit.iratus est.ps.cxij.Peccator uidebit et irascetur.&

ij.Paralip.xvi.Iratusque Aisa aduersus uidentem.Inde uerbum transituum secundum quod est iratum facere.Deute.xxxij.Et irritauerunt in uanitatibus suis.id est iratum fecerunt.& in alia forma transituum secundum iij.Regum.xvi.Feceruntque uerba pessima irritantes dominum.Inde nomen ira Deutero.xxxij.Sed propter iram inimicorum distuli.Significat etiam deridere.ut Nehemie.ij.Quia irriserunt edificantes.

בְּפַת Deflexit.incuruauit couertit.Michee.vi.Curuabo genu deo

excelso.sed in hebraico illic ponit passiuem.testis est David kimhi.ut sic legendum sit.Curuabor deo excelso.nam in ueritate hebraica deest genu.vnde illud ps.cxlv.Et erigit omnes elisos.qd Hiero.uertit oes iacetem.exponendum est oes recuruos.scilicet in morem decrepitorum.

בְּפַת Frondis.ramus.surculus.Isaiae.ix.incuruantem & deprauan-

LIBER

tem. quod secundum hebraicam ueritatem legendum esset ramum & iuncum. et iuxta Dauid kimhi in commentariis Isaie significant fortis et imbecilles. vnde Ionathas chaldaice papam & regem eo loci uoluit notari. & Job. xv. Et manus eius arescent. ubi debuit uerbum e uerbo interpretari. & surculi eius non uirescet. quod alio in loco traduxit spatulas. Leuitici. xxij. Spatulaeque palmarum & ramos ligni.

בַּת Pugillus. interior pars manus aut pedis. vola. Ecclesiastis. iiij. me

lior est pugillus cum requie. quod ita ponitur. melior plena uola qetis. & Isaie. i. cum dicit a planta pedis. legi deberet a uola pedis. hoc est ab interior parte pedis. & declinatur heteroclyte. nam in plurali numero cum secundum aliorum regulas dissyllabum esse deberet. usuuenit trisyllabum. ut Job. xxxv i. In manibus abscondit lucem. solet etiam ponere vestigio. ut. iiij. Regum. xvij. Ecce nubecula parua quasi uestigium hominis. Isaie. lx. Et adorabunt uestigia pedum tuorum. & ab eius similitudine solent nubes appellari. ut threnorum. iiij. Letuemos corda nostra cum manibus. quod hebrei transferunt sic. Letuemos corda nostra uersus nubes ad deum in celis. teste Dauid kimhi in libro de radicibus. sicut scribitur Isaie. xlxi. ecce in manibus meis descripsi te. quod rabbi Joseph filius kimhi et rabbi Sadias intelligunt sic. Ecce supra nubes ordinaui te. quamuis Ionethas cum nostra translatione sentiat. significat etiam os concavum in quo foemur uoluit. quem nostra translatio neruum vocat. Gen. xxxij. Tenebit neruum foemoris eius. significat etiam cochle am uel concavam uel cochleare. quod translatio nostra uertit mortariolum. Numeri. vij. Mortariolum aureum appendens. x. siclos plenum incenso. & iiij. Paralip. xxiiij. Phiale quoque et cetera uasa. rectius dicitur cyphus vel cupa. et hoc est generis foemini. ut patet ex sequentibus. mortariola aurea. xij.

בְּנָה Coercuit. extinxit seu restrinxit. Prover. xxi. Munus absconditum extinguit iram. aliqui ut rabbi Iuda exponunt secundum uersiculum Michaei. vi. curuabor deo excuso sic. munus in abscondito flent uel reuertit iram.

בְּנָל Duplicauit. Exodi. xxvi. vt sextum sagum in fronte tecti duplicates. passiuum eius ponitur Isaie. xxi. Et duplicetur gladius ac triplice. Inde nomen duplex uel duplicatum. ut Genesis. xxij. Det mihi speluncam duplcam.

PRIMVS

caphan

בְּפַנִּי Esuriuit uel fame periit. quomodo quidam hebreor^e hunc uer-
siculū quē nos legimus Ezechielis. xvij. Et ecce uinea ista quasi mittēs
radices ad eam. uerius interpretant̄. Ecce uinea ista famelica. radices
eius supra eam. Inuenitur enim caphan idest fames. Job. v. In uastitate
& fame ridebis.

caphs

בְּפִים Tignum seu laquearium. nostra translatio interpretat lignū
quod inter iuncturas edificior^e est. quod vulgo ligamen uocat̄. Haba-
cuk. ii. Et lignū quod inter iuncturas edificior^e est respondebit. quod
lxx. interpretes uerterunt scarabeus de ligno loquit̄. Symmachus iun-
cta edificij lignea. Theodotion laqueariū ligneum. sic teste Hiero.
quinta editio qui etiam scribit se alias translationes huius uerſiculi ui-
disse. quarum altera vermis in ligno loquens. et altera uerterit Scolix
de ligno loquitur. quod idem est. sed ipse idem Hieronymus determi-
minat in commentariis minorum. cp cafis significet lignum quod ad-
cōtinendos parietes in medio structure ponitur. communiter autem
Iudei putamentum lignorum cesorum intelligunt̄.

בְּפָר

Bituminauit seu picauit. Geñ. vi. Et bitumine linies intrinsecus
& extrinsecus. vbi tam nomen quam uerbum inuenies.

בְּפָר

Expiavit. placauit. propiciauit. Geñ. xxxij. Dixit enim placabo
illum muneribus. Inde ppiciatoriū. Exodi. xxv. Facies et ppiciatoriū
de auro mundissimo. & Isaie. xlviij. Quam non poteris expiare. & Pro
uerbiorum. xvi. Vir sapiens placabit eam. Inde dicitur dies expia-
tum qui hebraice nominat̄ kipurim sicut apud nos est tēpus quadra-
gesimale. ut Leuitici. xxiiij. Decimo die mēlis huius septimi dies expia-
tionum erit celeberrimus affligetisq; animas uestras in eo. & sequit̄.
Quia dies propiciationis est ut propicietur uobis dñs deus uester.

בְּפָר

Villa. i. Regum. vi. Ab urbe murata usq; ad uillam. & Canti-
corum. vij. Commoremur in villis.

כּוֹפֵר

Species aromatis redolētis. qd alij camphorā appellant. alij
herbā cyperū. alij qdlibet florēs et bene olens. ut Canticoz. i. Botrus
cypri dilectus meus. quasi cyprizusa qd grēce florens dicit̄. alij legūt
botrus cyperi. sicut sequit̄ eiusdē ca. iij. Cyperi cum nardo.

LIBER

כַּתְלָעֵל Catulus leonis. ps. xvij. Sicut catulus leonis habitas in abdi-
tis. & pli ps. ciiij. Catuli leonū rugientes. alio in loco translatio nostra
vertit leonē. ut Ezechielis. xxxij. Leonī gentiū. assimilatuses. qd Io-
thas chaldaice sententiā ex sententia traduxit. Robustus in populo fa-
ctus es. inde robur et fortitudo.

כְּפָרָה Pruina. Exodi. xvi. Apparuit in solitudine minutū et quasi pi-
lotussum in similitudinē pruinę super terrā. & ps. cxlvij. pro eo quod
nos legimus. Nebulam sicut cinerem spargit. multo rectius Hiero. de
hebraica ueritate sic uertit. Pruinam sicut cinerem spargit.

כְּפֹרָה Pelvis siue crater. Ezre. viij. Et crateras aureas xx.

כְּפָשָׁה Euertit. idest partem summam uertit ad imum. ut caput ad
loca pedum et contra. threnorum. iij. Cibauit me cinere. qd Iudei sic
transferunt. Versauit me in cinere. et non reperitur alibi.

כְּפִתְחָה Sciphus in modū nucis uel nodi. uel iuxta formā mali gra-
nati superne effracti. Exodi. xxv. Tres sciphi ī nucis modū p calamos
singulos. i. sicut malogranata superne fissa. ad quorū similitudinē dicūt
eo nomine retinacula cardinū in quibus ianuę uoluunt. quia sunt in
modū pomorū perforatorū. ut Amos. ix. percute cardinē. i. nodū in q
voluit cardo. super quo sepe uolucres nidificant. Sophonię secundo.
In liminibus eius morabuntur.

כְּבָרָה Agnus. Deute. xxxij. Cū adipe agnorū. et Ieremię. li. Deducā eos
quasi agnos ad uictimā. et singulariſ Isaie. xvi. Emitte eū agnū domi-
natorē frē. qd Rabī Joseph kihī exponit. mittite tributū regi Ezechię
dñatori terre. scilicet agnū. Sed Ionethas chaldaice de Messia expōit.

כְּבָרָה Capitaneus. seu secundū Ionethā chaldeū potētior in pplo. iij.
Regū. xi. Tulitq̄ cēturiones et carithi et pheleti legiones. diciū etiam
cari cohors ut paulo superius. & assumēs cēturiones et milites. Intelli-
git Ionethas p̄ualentes uiros et p̄fectos cohortis. et utrūq̄ intelligūt
eodem uocabulo tam p̄fectū cohortis quam cohortem ipsam.

כְּבָרָה Campus pascuus. siue locus pascuorū secūdum Dauid kimhi in
comentariis super maiores. Isaie. xxx. Pasce in possessione tua in die

PRIMVS

illo agnus spaciose. qd rectius. lxx. trastulerunt. Et pascen̄ iumenta tua in die illa locū pingue et spaciose. hinc exponunt magistri hebreor̄ versiculum ps. lxv. Induti sunt arietes ouium. sic. Induti sunt campi paſciuor̄ ouibus. ut Rabi Salomon cum ait. Induuntur cāpi et pascua de ouibus quę ueniunt ad pascendum gramē qd germinare facit pluia.

ברבר Saltauit. chorizauit. ij. Regū. vi. Dauid saltabat totis uiribus

ante dñm. inde gradarij equi incedentes pporcione tripla eo nomine foeminini generis uocant. hebrei aut̄ hoc uocabulo designat camelos et cetera animalia uecture apta quibus ferimur. quas nostra trāslatio carruchas interpretata est. Isaig. lxvi. Et in mulis et in carruchis. sed ue- rius intelligunt animalia sup quę ponunt dormitoria cū umbraculis, quę dicuntur lectice operte pellibus seu basterne. iuxta translationem Aquile &. lxx. & Symmachum.

ברר Stramentum. reclinatio iumentorum. Genesis .xxx. Subter stramenta cameli.

ברבל Inuoluit. induit. ut.i. Paralippomenon. xvi. Porro Dauid erat indutus stola bissina. idest inuolutus pallio.

בריב Volucris. Exodi. xxv. Cherub unus sit in latere uno et alter in altero. et infra. Et erunt cherubim expandētes alas. per cherub aut̄ Rabi Abraham aben ezra intelligit genus ad omnē formā separatam. velutī hominīs aut bouis ut in uisione Ezechielis.

ברת Incidit. aperuit. excidit. abstulit uel eradicauit. fodit. ps. vii. La- cum aperuit et effodit eum. &.i. Regū. xx. Non auferes misericordiā tuā. itē quando eradicauerit dñs inimicos Dauid. & ps. xl. p eo quod nos legimus. aures aut̄ pfectisti mihi. hebraica ueritas teste Hiero. ha- bet. aures aut̄ pfodisti. Geñ. I. In sepulchro meo qd fodi mihi. Inde no- mē fossio seu fodina. ut Sophonię. ij. Et acerui salis. quod hebrei expo- nunt. Et excisio seu fodina salis. Inde dicuntur loca quę exciduntur pro ouibus quas caulas dicimus. ut Sophonię. ij. Et caule pecorum.

ברת Ordinauit. disposuit. parauit. seu apparauit. ut. iiij. Regū. vi. Apposita est eis cibor̄ magna preparatio. qd hebrei uerbum e uerbo sic rectius legunt. Et fecit apparare eis apparatus magnum. hoc mo- do etiam Onkelus chaldaice exportit **אַתְקִין**

LIBER

ברָה Emit. ut Deuterono.ij. Aquam emptam haurietis et bibetis:

quod uerbum e uerbo sic legūt. Etiā aquas emetis et bibetis eas. vnde melius hebrei exponunt uersiculum Ose⁹.ij. Et emi eam mihi.xv. argenteis. pro quo nos legimus. Et fodi eam mihi.xv. argenteis. nam & lxx. sunt interpretati. Et conduxi eam mihi.xv. argenteis. & Nicolaus de lyra similiter asserit sic in hebraico esse. q̄ aūt caph per dagges scribitur non indicat passiuum. sed euphonie causa ponit. inde nomē uenitio uel precium preposita litera mem. Numeri.xx. Dabimus quod iustum est. id est uerbum de uerbo. dabo precium earum. & Amos.ii. Vendiderunt pro argento iustum. id est super uenditione eorum. secundum huius uerbi significationem melius intelligitur iuxta hebreos versiculus quem nos legimus sic Gen.1. In sepulchro meo quod fodi mihi. quod rectius transferetur. In sepulchro meo quod emi mihi. ut patet perspicacius intuenti.

ברָר Inuoluit. amiciuit. induit seu insuit. Ester. viii: Et amictus serico pallio atq; purpureo.

ברְבָב Girus. ambitus uel circuitus. sic Onkelus chaldeus interpretatur id quod legimus Exodi.xxvii. Quos pones subter arulā altarī. scilicet subter circuitum altarī. quod et Nicolaus de lyra hoc modo transfert. scilicet. quos pones subter ambitum altarī.

ברְבָס Crocus. quod arabice safran nominatur. Canticorum quarti. Nardus et crocus.

ברָם Vinea. Gen. ix. Et plantauit uineā. &.i. Regum. viii. Et uineas et oliueta optima tollet. & Canticor. i. Posuerunt me custodē uineis, vineam meam non custodiuī.

ברְמַל Frumentum e spica tritum atq; precox. quod pultem ex se gete nostra translatio uertit. Leuitici. xxiii. Et pultes nō comedetis ex segete. Item campus siluestris. Isaię. xxix. Cōuerte libanus in carmel. id est sublimia mutabuntur in humilia. Item carmil significat colorem coccinum. ut. ii. Paralippomenon. ii. Purpura coccino et hyacintho. Item absq; iod significat montem carmolum. i. Regum. xxv. Et posses-

PRIMVS

סio eius in carmelo.

ברסם Exterminauit.eruit more porcorum et uastauit. ps. lxxx. Ex terminauit eam aper de sylua.quod Hieronymus transtulit uastauit.
ברע Incuruatus est.genuflexit. curuauit genua.accubauit. Nume ri.xxiij. Accubans dormiuit ut leo.& Isaię.x. Ne incuruemini sub uinculo.& Iudicū.vij. Qui autem curuatis genibus biberint.item reliqua multitudo flexo poplite biberat.&.iiij. Regū.i. Curuauit genua cōtra Heliam.et uerbū graue quod est curuari facere quasi curuifacere.pro quo translatio nostra interpretata est supplantauit. ps. xvij. Et supplā tasti insurgētes in me subtus me.Inde dicūtur crura pecorū que latine dicimus suffragines.ut Amos.ij. Duo crura aut extremū auriculę.

ברפס Color carbasinus.Ester.i. Tētoria aerei coloris et carbasini.

ברש Venter.Ieremie.li. Repleuit uentrē suum teneritudine mea.

ברת Pepigit. fixit.firmauit.tulit leges.percussit foedus. excidit.ex terminauit.repulit. Geñ.xv. In illo tempore pepigit dominus foedus cum Abram dicens.& eiusdem.xxii. Percusserūtq; ambo foedus. Inde excisio repulsa seu repudiū.Ieremie.ij. Et dedissem ei libellū repudiū. & in passiuo ponitur Exodi.xxxi. pro eo quod legimus.peribit anima illius de populo suo.hebr̄i habēt. Excidet uel exterminabitur anima illius.similiter Numeri.xv. et Numeri.xij. Absciderunt palmitem cū vua sua.&.iiij. Regum.xix. Et succidi sublimes cedros eius.& Amos.i. Et disperdā homīes a facie terre. p excidā uel ext̄minabo. Inde nomē Amos.ij. Gens perditōrū. pro q̄ legendū esset Gētes abscisione dignę.

בשֶׁב Agnello minor anniculo.per metathesin sic dictus.Leuitici tertio.Si agnum obtulerit coram domino.

בשָׂה Obleuit. ebetauit. obduxit multa pinguedine. Deuterono. xxxij. Incrassatus impinguatus dilatatus. quod ultimū magistri hebr̄ orum exponunt obduxisti et cooperuisti cor tuum pinguedine quo minus possit uerum intelligere. Sic Rabi Salomon uerbum hoc pro operire et obducere accipit. quasi mutatione samech in schin.

בשָׁל Impegit.nutauit.corruit.lapsum est.infirmatū est.Osee.xij.

LIBER

quoniā corrūsti in iniūitate tua. sic Isaie. xxxi. Et corrūet auxiliator.
& eiusdem. līx. Impegimus meridiem quālī in tenebris. et infra eodē.
Quia corrūit in platea ueritas. inde nō erat in tribu-
bus eorum infirmus. passiuū uerbi ponitur Zacharie. xij. Et erit qui
offenderit in dīe illa. idest offendetur uel offensus fuerit. Sophonie. i.
Et ruine impiorum erunt. Nahum. iiij. Et corrūet in corporibus suis.
Inde dicitur nōmen offendiculum iuxta quod aliquis ledīt uel in ani-
mo uel in corpore. Isaie. lvij. Auferte offendicula de uia populi mei.
qd grēci schandalon uocāt. & Ezechiel. iiij. Ponā offendiculū corā eo.

בְּשִׁיר Securis. ps. lxxiiij. In securi et ascia deiecerunt eam.

בְּשָׂת Incantauit seu magicauit. uel ueneficiis usus est. Deuterono.

xvij. Ne sit maleficus. sub quo nomine latino tres illīc species malefi-
corum in hebraico continentur. Item Exodi. xxij. Maleficos nō patie-
ris uiuere. qd in fœminino genere ponīt hebraice scilicet sic. malefica
non uiuat. super quo scribūt magistri hebreorum quod potius in fœ-
minino ponāt quam masculino. quia plus lamiarū est quā magicorū.
hoc enim genus maleficij in uetus et fœminis crebrius inuenitur. In
masculino ponitur pluraliter Danielis. ij. Ut conuocarentur arioli et
magi et malefici et chaldei.

בְּשָׁר Conuenit. congruebat. Ecclesi. xi. Nescis quid magis oriatur.

pro quid magis conueniat. & Ester. viij. pro eo quod trāslator noster
circumlocutus est dicens. Et deprecatio mea non ei uidetur esse con-
traria. veritas hebraica habet. E conueniens seu congruens res erit co-
ram rege. quālī dicat. et rectum erit seu acceptable. sic pro eo quod
Ecclesiastis. x. legitur. post industriam sequet̄ sapientia. tenet hebraica
veritas. Et abundans congruentia est sapientia. nōmen inde deriuatū
translatio nostra fortitudinem interpretata est. ps. lxvij. Qui educit
vinc̄tos in fortitudine. sed hebrei rectius legunt. in congruentiis. sic
scribit Rabī Salomon quod congruentissimo ad iter capiendum tem-
pore deus eduxit filios Israel ex ēgypto. nec in ēstu nec in frigore. Et
cum nos legimus Proverbiorum ultimo. Manū suam misit ad fortia.
hebrei exponunt. ad recta et congrua.

בְּתַחַת Contudit. contriuit seu compressit. Leuitici. xxij. Contritis

PRIMVS

vel tunsis. uel sectis. et inuenitur per apocopen ultime literę. I. oelis. ij. Concidite aratra uestra in gladios. quod rectius transtulissent contūdite. sicut Deutero. ix. Et in frusta cōminuens. ubi textus hebraicus de uerbo ad uerbum sic stat. Et peccatum uestrum quod feceratis scili cet uitulum sustuli et cōbusſi ipsum in igne. et contudi ipsum molēdo omnino quoad extenuabatur usq; in puluerem. simili quo supra modo cōuertit nostra trāslatio. Numeri. xiiij. Concidēs eos usq; horma. & ps. lxxxix. Et concidam a facie ipsius inimicos eius. quod et Hiero. ita transtulit similiter Zacharie. xi. Et concident terram.

בְּתַבָּב Scripsit. Exodi. xxxij. De libro tuo quem scripsisti. & Ieremiæ xxxvi. Tolle uolumen libri et scribes in eo. et Ezechieliſ. ij. Et erat scriptura ante et retro. pro quo legimus. Et erat scriptus intus et foris. & scriptum erat in eo lamentationes &c. et ps. lxxxvij. Dominus narabitur in scripturis populoř. et p̄positione mem literę. ut Exodi. xxxij. pro eo quod nos legimus. Scriptura quoq; dei erat sculpta in tabulis. veritas hebraica sic habet. Et scriptura, scriptura dei erat. quod et sine mem inuenitur in eodem significato. ut Ester. iij. summa epistolarum hęc fuit. pro quo uerius legunt. Instructio scripture.

בְּתַל Paries. ut Canticorum secundo. Stat post parietem nostrū.

בְּתַם Auri massa. quod nostra translatio habet aurum optimum.

Canticor̄. v. Caput eius aurum optimū. quod hebraice duobus uocabulis describitur. quasi diceret aurum sublimatissimū seu purissimū. quod prisci aurum obrizum quasi ophirizum dixerunt. vnde trāslatio nostra sic habet Job. xxxi. Et obrizo dixi fiducia mea. quod tamē alias improprie colorem uertit. threnor̄. iiij. Mutatus est color optimus. vbi Nicolaus de lyra recte docet q̄ hebraice ponat massa bona. Inde quidam uolunt ducere titulum et dignitatem militarem ipsius Dauid qui dicebat michtam quasi deauratus. sicut nos appellamus equites auratos. ut extat in titulis quinq; psalmor̄ a. lvi. inclusiue ad. lxi. exclusiue. uel secundum alios Dauid michtam hoc est insignis uel notatus. nam **בְּתַם** etiam notam uel signum significat. et accipit quandoq; in malum et pro macula exponit. ut Ieremię. ij. Maculata es in iniuitate tua coram me. id est notata. sicut et apud latinos utrumq; anceps est

LIBER

& nota & nobilis.

תְּנִיקָה Tunica.camisia.sagulum.id quod greci chiton uocant.Genesis xxxvij.Nudauerunt eum tunica talari & polymita.

בְּתַחַת Humerus.scapula.latus.Zacharię.vij.Atu erterunt scapulam recedentes.et Numeri vij.Et onera propriis portant humeris.significantur etiam org uestimentorum circa humeros hoc uocabulo.ut Exodi.xxvij.Duas oras iunctas habebit quasi scapularia.

בְּתַר Corona.diadema.Ester.ij.Et posuit diadema regni in capite eius.et a rotunditate corone circumduet deriuat de se uerbum quod significat circumdare atq; complecti.ut ps.xxij.Tauri pingues obserderunt me.quod Hiero.traduxit.vallauerunt me.hoc est circumdede runt me uel coronauerunt me.et Iudicum.xx.ubi iter sicut sepe alias dimissis uerbis sola sententia traducta est.ait enim.atq; ita factum est ut ex utraq; parte ab hostibus cederentur neq; erat ulla requies morientium.pro quo hebraica ueritas ita legit uerbum e uerbo.Circumueniebant seu circplexi sunt Beniamin et persequuti sunt eum usq; ad misionem.coculauerunt eum usq; prope Gabaa ab ortu solis.& Habacuk.i.Quiā impius preualet aduersus iustum.ueritas hebraica sic.Quoniam impius circumuenit iustum.significant etiam aliquando sustinere uel expectare.uel morari.ut Iob.xxxvi.Sustine me paululū.

בְּתַשֵּׁשׁ Tumidit uel contriuit.Prouerbiorum.xxvij.Si contuderis stultum in pila quasi ptisanas.et inde dens molaris.ut Iudicum.xvi.Aperuit itaq; dominus molarem dentem.Inde mola tunsilis que dici tur pila.ut Sophonię.i.Vtulate habitatores pile.

Nunc quoniam satis huius uoluminis magnitudo creuit.commodius est in altero libro de ceteris uocabulis deinde exponere.

FINIT LIEER
PRIMVS

SECUNDVS

Ioannis Reuchlin Phorzenlis. II. doctoris de rudimentis hebraicis
ad Dionysium sacerdotem fratrem suum germanum liber secundus.

N primo uolumine Dionysi frater de literis syllabis et ijs di
ctionibus que ab alphabeti signaculis ordine suo undecim
incipiunt sedulo dedimus operam ut et breuiter et dilucide
scriberemus. verum quod de omnibus uno in libro cōmode dici non
poterat. ita nobis placitum est, ut de ceteris uocabulis in hoc secundo
volumine tractari audias. totum igitur et perfectum dictionariū tene
bis si ad hunc quoq; librum animum aduerteris.

ל

לְ כַּמָּא צִפְרָנָה

On. ut ps. i. uersiculo primo. ubi ter ponitur. et uidetur per
n conuersiōnēm aut metathesiōnēm dici ab **ל** ut supra in aleph
videre potes. reperiēt quādoq; in fine he aspiratio loco aleph. ut Deu
teronomij. iij. Qui est in rabath filiorum Ammon. quod uerius legit.
Nonne hic est in rabath filiorum Ammon. similiter per vau cū aleph
ideſt utinam. Isaię. xlviij. et per vau sine aleph. Genesis. xvij. Utinam
Ismael uiuat coram te.

Daab **לְאַב** Aruit. quod in deriuato inueniēt Oseę. xiij. In terra solitudinis.

quod exponunt mgri. In terra sitis. hoc est arida et sitibunda scilicet in
deserto. scripsit magister Ionas quod Arabes et Phœnices appellant

loca arida & sicca **לְאַבָּה** *Daaba*

Daab **לְאַת** Fatigatus est. Geñ. xix. Ita q; ostium inuenire nō possent. pro
fatigati essent ad inueniendā ianuā. significat aut̄ tota deriuatio lassitudi
dinē. infirmitatē. difficultatē. labore et molestiā. ut Job. iiij. Forsitā mo
lestē accipies. et Malachię. i. Ecce de labore. et Micheę. vi. Aut qd mo
lestus fui tibi. quod Hieronymus in cōmentariis interpretat. Et quo
labore te pressi. sed uerius. Et quo fatigauit te.

Daaf *Daaff* **לְעַט** Paulatim. leniter. sicut exponūt illud. ij. Regū. xvij. Seruate
mihi puerum Absalom scilicet sic. Leniter mihi de puero Absalom.
quanquam Ionathas chaldeus nostrę translationi consentiat.

Daaf **לְעַטָּה** Velauit. operuit. abscondit. iuoluit. oculuit. ij. Regū. xix. Porro

LIBER

rex operuit caput suum. sunt aliqui putantes arcana quedam magicoꝝ
opernienta ab hoc uocabulo dici per defectum aleph. alij a **ל** ut ^{20ff}
Exodi.vii.Feceruntq; similiꝝ malefici egyptiorꝝ incatatioꝝ suis.

מְלָאָךְ Misit. sed reperitur cum prepositione mem. ut **מְלָאָךְ** nun ^{Malach}
cius uel missus. Job.i.Nuncius uenit ad Job qui diceret. et est idem qd
grœi angelos nos inde angelus dicuſ. sic i Sophoclis Aiace Tecmessa
loquitur. necq; ab angelis uocatus idest nunciis. ut Hagei.i.Et dixit
Hageus nuncius domini de nunciis domini. verius nūcius domini in
legatione uel nunciatione domini. & iccirco propheta dicitur malach
hoc est angelus eo quod dei sit legatus. Numeri.xx.Miseritq; angeluſ
qui eduxerit nos de egypto. quod rabbi Salomon et David kimhi cete
riq; exponunt de propheta scilicet Moyse. sic et superiorem uersiculū
Hagei quidam non indocti exponunt. Inde sic nominant spiritus dei
ministri descendentes ad homines et ascendentis ad deū quasi inter
nuncij. Iudicum.xij.Angelus domini pariter in flama altaris ascēdit.

מְלָאָכָה Res. substantia. opulentia seu diuinit̄. opus. Geñ.ij.Ab ^{Malaca}
omni opere suo quod creauit. & Exodi.xxxvi. ubi nos legimus. Eoꝝ
oblata sufficerent et superabūdarent. hebrei habēt. Et opulentia erat
sufficiens ad omne opus ut fieret illud et superabundans. hoc est secū
dum magistros hebreorꝝ. argento et aurū et reliqua q obtulerunt.
Exodi.xxij.q non extenderit manum suam in rem proximi sui. signi
ficat enim iumenta quoq; ac pecudes. ut Geñ. xxxij. ubi nos legimus.
Et ego sequar paulatū uestigia eius sicut uidero paruulos meos posse.
pro quo hebrei uerius sic. Et ego minare faciam pedetentim ad uesti
gium armentum quod ante me est et ad uestigium natorum.

מְלָאָכָה Sydus. astrum. & reperitur per defectum aleph ^{Malach} ~~catasyn~~ ^{Malach}
copē. iccirco uarij uarie traducunt. Nam translatio nostra reginam
uertit quasi a nomine Melech deriuatum. Ieremię septimo. Ut faciat
placentas reginę celi. quod septuaginta traduxerunt milicie celi. quasi
de uniuersis syderibus complexim dicatur. Cui etiam assentitur Iona
thas chaldeus qui transtulit sic. Ut sacrificent placetas stellis celi. rabi
Joseph kimhi dicit stellam magnā in celo sic uocari. ego uero arbitror
planetas sic dici per prothesin literę mem. qui alias sine mem ita dicun

SECUNDVS

tur quasi a gradiendo gressibiles.de quibus Joseph Castiliensis in libro qui inscribitur hortus nucum in tractatu de septem.

205 **לְאַם** Populus.Gen.xxv.Populusque populum superabit.& pluraliter eodem.Et duo populi ex uentre tuo diuidentur.

Jobab **לְבָב** Cor.Job.xij.Et mihi est cor sicut et uobis.Inde deriuatur uerbum graue quasi latine dicere liceret cordificare.Canticorum.iiij.Vulnerasti cor meum.pro cordificasti me.quod est cor meum tibi ligasti,& eius passuum ponit Job.xi.Vir uanis in superbia erigit.idest Vir inanis cordificabitur.hoc nomine pluraliter declinatur et in masculino et in foeminino genere.masculine Nahum.ij.Murmurantes in cordibus suis.foeminine primo Paralippomenon.xxvij.Omnia enim cor da scrutatur dominus.Inde cordatus.argutus et solers factus est.

Job **לִב** Cor.per defectum alterius beth literae.et in declinatione foeminina **לְבָה** reperiit.Ezechielis.xvi.In quod mundabo cor tuum dicit dominus:
Jobi **לְבָנָא** Leo.Deuteronomij.xxxij.Quasi leo requieuit.& perdit sepe in foeminino aleph cuius loco succedit he aspiratio precedente iod.Ezechielis.xix.Quae mater tua leena.& pluraliter masculine ps.lvj.Animam meam de medio catulorum leonum.& pluraliter foeminine Nahum secundo.Et necauit leenis suis.

Jobaff **לְבָטָח** Verberauit.cecidit.confudit et circumplexus est siue retorcit.Prouerbiorum.x.Stultus labiis uerberabitur. et paulo ante. Stultus ceditur labiis.& Osee.iiij.Et populus non intelligens uapulabit.

Libana **לְבָנָה** Later.Gen.xi.Habueruntque lateres pro saxis.Inde uerba graue quasi laterifico.ut eodem loco.Venite faciamus lateres.pro laterificemus lateres.Inde nomen furni in quo lateres pinsuntur **מַלְבֵּן** qd nostra translatio typus aut formam qua lateres formantur traduxit.ij.Regum.xij.& traduxit in typo lateres.sic Nahum.ij.Tene laterem.qd.lxx.ueterum.obtaine super laterem.sed hebrei dicunt.fortifica fornacem laterum.

Malbey **לְבָנָג** Candidum.album.Exodi.xvi.Quasi semen coriandri album.&

Jobay

LIBER

Geñ. xxx. In his que spoliata fuerat cādor apparuit. pro discooperiēs vel denudās albū. Inde candidū. et albor. et cādor et similia. Leuitici xij. quasi per totū. & sanata albā siue rufam habuerit cicatricem. Item Et ecce si uersa est in alborem. Inde uerbum dealbo & albesio &c ps. li. Et super niuem dealbabor.

לְבָנָה Species lapidis sapphirini subalbidi. Exodi. xxiiij. Sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini. pro quo Onkelus chaldaice interpretatur. quasi opus lapidis preciosi seu boni.

לְבָנָה Luna. Isaię. xxiiij. Et erubescet luna et confundetur sol. que ab albedine sic nominatur.

לְבָנָה Arbor ferens resinam. uel secundum alias populus arbor. Oseę. iiij. Subtus querum populum et therebinthum.

לְבָנָה Thus id qđ greci libanū nominat. Leui. xxiiij. Et pones super eos thus lucidissimū. significat etiā omnē resinā ex quibuslibet arboribus manantem. similiter arborem tēdiferam facile ustibilem.

לִבְנָה Nomē ppriū cuiusdā ex inimicis Dauid secundum quosdā. de cuius morte īpē Dauid fieri fecit psalmū. ix. Cōfitebor tibi dñe. vbi tūtulus p̄figit. ad uictoriā sup morte Laben psalmus īpī Dauid. qđ secū dū Hiero. trāfferit. victori sup mortē filij. et iuxta nřam trāslationē. In finē p̄ occultis filij ps. Dauid. cuius uaria est trāslatio etiā a doctissimis et hebraicę lingue peritissimis hoībus allata. de q̄ nō ausim meā sentētiā inserere. ne cum indoctissimo eius lingue ac īperitissimo qđam fratercō replicatore par uitiū temeritatis incurrā. quas trāslationes si q̄s nosse cupit. Nicolaū de lyra et Burgēsem legat in cōmērato sup psalmo. ix. p̄terea inuenio rabi Ioseph filiū kihī scripsisse in eo noīe lamed esse articulū. et ben fuisse cuiusdā cātoris tēpli ppriū nomē. sicut in li. Paralip. legit. ut sit sensus. ad uictoriā sup morte scilicet golię ipsi cātori Ben ps Dauid. alij putat cōuersum esse uocablū laban. p̄ nabāl. fuit etiā Laban frāt Rebeccę uxoris Ishac. Geñ. xxiiij. Habebat autem Rebecca fratrem nomine Laban.

לְבָנָן Mons libanus et sylua. Isaię. xxxv. Gloria libani data est ei

SECUNDVS

decor carmeli et saron.

לְבָשׂ Induit. Ester. vi. Debet indui uestibus regiis. ubi stat quod induit sibi rex. & ps. xcij. Indutus est dominus fortitudinem. inde uestis et uestimentum et indumentum &c.

לְגַם Preposito aleph algom. significat genus ligni cuiusdā p̄ciosi. ij.

Paralip. ix. Serui Hiram cū seruis Salomonis attulerūt aurē de ophir & ligna thina. Inueniēt & ī qbusdā locis almog. mlti putāt esse coraliū.

לְהִנֵּה Defecit. fessus et fatigatus seu oppressus est. Geñ. xlviij. Et oppresserat fames ḥram maxime egypti et canaā. p et fatigata est ḥra seu fessa scđm rabī Salomonē. & p̄ reduplicationē inueniēt Prouer. xxvi. Sicut noxius est qui mittit sagittas. pro quo rectius ita. Sicut fatigatur sagittans scintillationes. vbi ponitur hēc dīctio

כְּמַתְּהֹלֶה Flamma. Iudicū. xiij. Cūq̄ ascēderet flāma. et declinat̄ pluralit̄ in masculino sic. Isaie. xij. Facies cōbustę uultus eoꝝ pro flāmeę. reputatur et in foeminino singulariter sic. Numeri. xxi. Flāma de oppido Sehon. & ps̄r foeminine sic. ps. cv. Ignem cōburentem in terra ipsor̄. Hiero in suo psalterio. ignē flāmantē. sed hebrei rectius ignē flāmar̄.

לְחַבָּב Acies laminę aut splēdor eius. seu lamina polita et acuta. instar flāmę splendentis. Nahū. ij. Et micātis gladij. translatio. lxx. hahet. & splendētis gladij. significat etiam ferrū in lancea quasi esset lingula resplendē ad modū pyramidis flāmeę. et declinatur tunc in genere foeminino. ut i. Regum. xvij. Ipsum autem ferrum hastę eius.

לְחַגָּג Dictum seu sermo. nostra translatio habet meditatio. Ecclesia stis ultimo. Frequensq̄ meditatio carnis afflictio est.

לְחַטָּא Acies gladij. uel secundum rabī Salomonem lamina scilicet polita nitida atq̄ resplendens. ut Geñ. ij. Et flammeū gladiū atq̄ uer satilem. Inde urens uel adustio reflexa seu radiorum collectio tanq̄ in speculo concauo atq̄ ustiuo. ut ps. ciij. Et ministros suos ignē uretem pro resplendentē uibrantem et scintillantem ceu gladius politus

LIBER

aduersus solem aut sicut speculū concavū reflectens rādios qui urūt.
vnde inflammare. incendere atq; urere uerbum ab eo deriuatum si-
gnificat. Malachiē ultimo. Et inflammabit eos dies ueniēs. quod. lxx.
traduxerunt et succendet. sicut legitur Deuteronomij. xxxij. Et mon-
tium fundamēta comburet. significat etiā magica ueneficia quē fuit
per consecrationem gladij. quē nřa translatio nominat incantationes
egyptiacas et arcana quedā. Exo. viij. Et fecerūt etiā ipsi per incātatiōes
egyptiacas et arcana quedā. Onkelus chaldaice trāstulit mūssitatiōes.
et dicit rabī Salomon quod eius copia non habeatur alibi in biblia.

לְחֵם Nutu allusit. uel obtuse locutus est. Proverbior̄. xvij. Verba *Jacob*
bilinguis quasi simplicia. pro quasi nutu loquentium uel quasi obtuse
loquentium. alijs exponunt quasi obtundentium. per metathesin lite-
rarum laham pro halam. sic enim scribitur Iudicum. v. Percussitq; sisā
ram querēs in capite. p q̄ uerius sic. Obtudit sisarā sculpēs caput eius.

לְחָקָה Cœtus. turma. cuneus. congregatio. i. Regum. xix. Qui cū *Jacob*
vidisset cuneū prophetar̄. quasi per conuerzionē dictionis **קְהִלָּה** *Juda*
ideſt ecclesia uel synagoga.

לְנִ Fortasse. utinam. si forte. ne forte. Gen. xvij. Utinam Ismael uiuat *In*
coram te. & Gen ultimo. Ne forte memor sit iniurię.

לְגַזְעָה Est mensura parua. quam translatio nostra nominat sextarium. *Jacob*
Leuitici. xiiij. Et olei sextarium duosq; turtures.

לְמַתָּה Mutauit. commodauit. foeneratus est. Deuteronomij. xxviij. *Jacob*
Et foeneraberis gentibus multis et ipse a nullo foenus accipies. & ps.
xxxvij. Mutuabitur peccator et non soluet.

לְמַתָּה Adhēſit. comitatus est. iunxit. copulauit. qđ nřa translatio expo-
nit scilicet secū attulit. Eccl. viij. et hoc solū secū afferet de labore suo.
et Gen. xxix. Nūc qđ copulabſt mihi maritus meus uel iungeſt mihi.
& Isaie. lvi. qui adh̄eret dño. Inde nomē additamentū. accumulatio. &
augmentū. Prover. iiij. Dabit capitū tuo augmenta gratiarum.

לְרִירָה Draco. leuiathan. ps. ciij. Draco iste quem formasti. & Job *Zimassan* *Zimassaz*

SECUNDVS

tertio. Qui parati sunt suscitare leuiathan.

Jm **ל** Discessit. nostra trāslatio habet effluxit. Prouerbior̄. iij. Fili mi
ne effluant hēc ab oculis tuis. & per iod loco vau scilicet uerbū graue.
Prouerbior̄. iij. Ne recedant ab oculis tuis. Inde nomen detractio.
eodem ca. Et detrahentia labia sint procul a te.

Jm **ל** Auellana. quidam putant amygdala sic dici. eo quod Gen. xxx.
scribit. Virgas populeas uirides et amygdalinas et ex platanis. & ita
putat rabbi Sadias eo q̄ in lingua Agarenorum adhuc hodie amygda
lus ita nominetur. & translatio Ierosolymitana pro amygdalis luzim
exposuit. sed aliis uidetur luz esse corylus que pfert nuces auellanias.
Rabi Salomon scribit quod sit lignum proferens nuces exiguae.

Inga **ל** Tabula. Exodi. xxxij. Duas tabulas testimonij lapideas scriptas
digito dei. Itē eiusdē. Prēcide ait tibi duas tablas lapideas istar prior̄.

Jas **ל** Viride. recens. humidum. Ezechielis. xvij. Et siccavi lignum ui
ride. et Numeri. vi. Vuas recentes siccasp̄ non comedet. sic Gen. xxx.
Virgas populeas uirides. qd tamen in numero singlari hebraice ponit.

Jas **ל** Speciositas. reflorescētia. uiror atq̄ uigor. et bonus color faciei.
Deuteronomij ultimo. pro eo q̄ nos legimus. Nec dentes illius moti
sunt. uerius hebrei exponunt. Et non fugerat formositas eius. Quod
Onkelus chaldaice interpretatur sic. Et nō alterabatur speciositas de
coris uultus eius.

Jas **ל** Clam. solitarie. abscondite ac cum silentio. Iudicum quarto. Et
ingressa abscondite et cū silentio. fortasse p̄ defectum aleph in medio.

Jas **ל** Inuoluit. operuit. abscondit. primo Regū uicesimoprimo. Est
inuolitus pallio post ephod. & potest inueniri transmigratio vau in
aleph et econuerso. sicut uidere licet superius in dictione **לן**?

Jas **ל** Liquor aromaticus. quem translatio nostra stacten appellat
z65

LIBER

sive guttam. Geñ. xxxvij. Camelos eorum portantes aromata et resi-
nam et staeten. aiunt staeten esse guttam myrrhe. sed hanc dictiōnem
lot magistri hebreorum dicunt esse radicē cuiusdā herbē preciosę. alij
glandem. quidam uero castaneā. et ita in uocabulis rerum etiā hebrei
sēpe uariāt atq; dubitāt. qđ idē rabī Salomō de se ipso fatēt Geñ. xlīj.

לְ Cochlea. hoc est ascensus graduum columnam amplexantium *Int*
in morem cochleę. iij. Regum sexto. Et per cochleam ascendebant in
medium cenaculi.

לְרַלָּאֹת Fenestelle. nostra translatio habet ansulę. Exodi. xxvi. *Int. 1. 10. 4*
Quīquagenas ansulas cortina habebit in utracq; parte. & addit aleph
per epenthesin.

לְ Si non. nisi. Isaię. i. Nisi dominus exercituum reliquisset nobis *Int. 1. 11.*
semen. Inuenitur et per aleph in fine loco iod. Geñ. xlīj. Si non inter-
cessisset dilatio. quidam arbitrant̄ duas esse dictiones. lu. i. si. et le. i. nō.

לְ Moratus est. pernoctatus est. mansit per noctem. quietuit. Geñ. *Int. 1. 12.*
xxxij. Ipse uero māsit nocte illa in castris. & Numeri. xxij. Manete hic
nocte. & Iob. xli. In collo eius morabitur fortitudo. & ps. xlix. vbi nos
legimus scilicet in medio eius psalmi. Et homo cū in honore esset non
intellexit. rectius Hieronymus traduxit. Et homo in honore nō com-
morabitur. & ps. xxv. Anima eius in bonis demorabitur. Inde nomē
pernoctator. Nehemie ultimo. Quare manetis ex aduerso muri. & in
alia forma. ps. xci. In protectione dei celi cōmorabitur. Inde nomen
mansio. pernoctatio. diuersorium. per prēpositionē literę mem. Geñ.
xlīj. Cum uenisssemus ad diuersorium.

לְ Murmurauit. Numeri. xiiij. Usq; multitudine hęc pessima *Int. 1. 13.*
murmurat contra me. & infra. A uiginti annis et supra qui murmurā-
stis cōtra me &c. & Exodi. xv. Et murmurauit populus contra Moy-
sen. Inde nomen eiusdem. xvi. Audiū enim murmur uestrum contra
dominum. & scribitur hoc ipsum uerbum sēpe per dagges ad diffe-
rentiam superioris.

לְ Deglutiuuit. ingurgitauit. absorpsit. ut in Abdia. Et bibent et ab- *Int. 1. 14.*
sorbebunt. qđ sī **בְּלֻעַ** sic enim Rabī Dauid kimhi exponit in commē

SECUNDVS

tariis super duodecim.sic Job.xxxix.Lambunt sanguinem.per prepositionē ain literę q̄ qñcę etiā inuenit in eius uerbi medio cōgeminari.

*Sadis hermatio
in sc̄t signacu
Plan H alphabolo*

ל Nugatus est. illusit. derisit. Prouerbiorę. ix. Si autem illuseris, solus portabis.nam dictio malū ut aliqui habēt non est de textu.Inde derisor. nugator. illusor. ut in eodem. Qui erudit derisorē. et ps.i. pro eo quod nos legimus. Et in cathedra pestilentię. rectius Hieronymus de hebraica ueritate traduxit. In cathedra derisorę. & geminato zade reperitur Oseq.vij. Extendit manum suam cum illusoribus. et Prouerbiorę. iij. Ipse deducet delusores. secundo significat etiam mediare uerbis et ordinare sermonibus negocium aliquod ut faciunt Prosonetę. Prouerbiorę. xix. Testis ini quis deridet iudiciū. pro disponit. mediat vel ordinat suo sermone iudicium. Inde prosoneta uel mediator seu diuersarę partium interpres. et expositor qui uerba hinc et inde transportat meliz nominatur. ut Geñ. xlj. eo q̄ per interpretē loqueret ad eos ubi scribit rabi Salomō q̄ is eo nomine uocabatur qui sciebat et hebraicam et egyptiacam linguam. et talis erat tunc Manasses. hæc ille. Inde expositio. interpretatio. translatio. Prouerbiorum primo. Animaduertet parabolam et interpretationem.

ל Subegit massam farinę aqua imbibitam more pistorum. i. Regum. xxviij. Tollenq̄ farinam miscuit eam. et Geñ. xvij. Tria sata simile commisce.

ל Ille uel iste. Zacharię. ij. Loquere ad puerum istum dicens. Iudicium. vi. Pone supra petram illam. et assumit he aspirationem in fine. Geñ. xxiij. Quis est iste homo qui uenit per agrum. accipit etiam par-

3108

ת ragogen vau literę in fine pro **תְּ**

Zanja **לֹזֶה** Peruertit. Prouerbiorę. iiij. Et detrahentia labia sint procul a te. pro eo quod legendū esset. Et peruersitatem labiorę ppelle abs te.

Zoga **לְחָה** Gena. mādibula. maxilla. Micheę. v. In uirga pcutient maxillam iudicis Israel. Iudicum. xv. Inuentamq̄ maxillam idest mandibulā asini. & threnorum primo. Lachrymę eius in maxillis eius. & Cantorum primo. Pulchre sunt genę tuę.

LIBER

לְבָרֶךְ Lambit.linxit.mordicus carpsit.rosit.Nūeri.xxiij. Ita delebit *Zaham*

hic populus omnes qui in nostris finibus cōmorant̄ quomodo solet
bos herbas usq; ad radices carpere. ubi presens uerbum transtulit de-
lere atq; usq; ad radices carpere. quod uerbum e uerbo sic sonat. nūc
abrodent turba omnes circum nos sicut abrodit bos gramen campi.
& ps.lxxij.Inimici eius terrām līgent.

לְחֵם Comedit. Prouerbiorum .xxiij. Ne comedas cum homine *Zaham*

inuido. ubi textus habet. ne comedas panem oculi nequiam. sed nōmē
huius uerbi scilicet lehem non tantum panem significat uerum etiam
generaliter omnem inescationem. ut i.Regum.xiiij. Quando Saul in-
terdixerat Lehem. quod nostra translatio quamvis minus bene panē
interpretatur. tūc pūaricatus est Ionathas qui intinxit in fauū mellis.
sic Nehemie.ix. Panē quoq; de celo dedisti eis. et constat q; est man.
vnde patet quomodo exponendum sit illud psalimi.lxxviij. Panem ari-
gelorum māducauit homo. idest escam. Prouerbiorum .xxiij. Quādō
sederis ut comedas cum principe. et non solum panem sed et carnes si-
gnificat. Sophonię.i. Et corpora eorū sicut stercore. quod uerius.lxx.
interpretes transtulerunt ita. Et carnes eorum sicut stercus boum. Ex-
ponūt quoq; uersiculum Job.xx. Pluet super illum bellum suum. hoc
modo. pluet super illum in carne sua. Item significat oblationē. ut Le-
uitici.xxi. Vescetur tamen panibus qui offerūtur in sanctuario. quod
hebrei et chaldei interpretantur sic. Oblationem dei sui de sanctis san-
ctorum et de sanctis comedet. quod Onkelus transtulit corban idest
oblatio. sic generaliter omne quo uescimur significat idem uocabulū.
Leuitici.xxij. Aletur cibis patris sui. & est genus ad omne nutrīmen-
tum. ut scribit rabi Ioseph kimhi in Ieremiā super illud eiusdem.xi.ca.
Mittamus lignum in panem eius.

בַּיְתָהִמָּה Bellū. eo q; sit comestio & ahsumptio gladij ex utracq;
Allegor. Ill. Schama

parte pugnantium. Exodi .xvij. Et bellum dei erit contra Amalech. &
eiusdem.xv. Dominus uir pugnator pro uir pugnē. idest secundum
Rabi Salomonē author pugnē. uel ut Onkelus chaldeus sentit. Ado-
nai dominus seu magister uictorię prelīj. Inde uerbum quod sequit̄.

לְחֵם Pugnauit.psalmo .xxxv. Expugna impugnantes me. & nomi *Zaham*

S E C V N D V S

naliter siue participialiter.psalmo.lvi.Tota die impugnans tribulauit
me.& pluraliter in eodem loco.muti bellantes aduersum me.& assu-
mit nun literam in principio.et idem quoqz significat Iudicum.xi.Pu-
gnabant filii Ammon contra Israel quibus acriter instantibus.

Jahas

לְחַז Afflxit. oppressit.Iudicum.iiij.Et per.xx.annos uehemeter
oppreßerat eos.Exodi.xxij.Neç affliges eum.

Jahas

לְהַשׁ Susurrauit. ps.xli.Aduersum me susurrabant omnes inimi-
ci mei.sic Hieronymus in suo psalterio de hebraica ueritate uerbum e
verbo.Simul aduersum me murmurabant omnes odientes me.& ex
tali susurro et murmure nominati sunt incantatores.ps.lviij.Que nō
audit uocem incantantium.Hieronymus interpretatur uocem mur-
muringantium.unde Nehemie.ij.sellum dictus est filius Halohas idest
cuiusdam sapientis philosophi incantatoris et exorciste qui sciuit arca
nas imprecations et orationes occultas.Vnde etiam tales orationes
secretae nominant lahas.Isaiæ.xxvi.In tribulatioē murmuris doctrina
tua eis.idest in tribulatione conuertunt sead secretam orationem.

Ahas

לְתִשְׁבֵת Inaures ornamentorum genus unum ex mundo muliebri
quod ponitur Isaiæ.ij.Inaures et annulos. dictum a carminibus quæ
solent aures afficere.

Ahas

לְטָאָה Animal de immundis et prohibitis.quod a quibusdā dicit
stellio.ab aliis lacerta.ab aliis limaca.Leuiti.xi.Stellio lacerta et talpa.
rabi Salomon dicit quod sit lacerta.et in hoc concordant Neoterici.

Ahas

לְפָטָשׁ Polivit.purgavit metallum.exacuit.i.Regū.xij.Vt acueret
vnusquisqz uomerem suum.Inde nostra translatio malleatorem no-
minauit.Gen.iiij.Zilla quoqz genuit Thubalcain qui fuit malleator.

Zonl

לְהַלּ Nox.Isaiæ.xvi.Pone quasi noctem umbram tuam.& in fine ac-
cipit he aspirationē Ester sexto.Noctem illam duxit rex insomnem.
& pluraliter declinatur in foemino genere. ut Canticorum tertio.
In lectulo meo per noctes quesiui.

Zay

לְיַלְּיתָה Demoniū sylvestre habitas i desertis locis.& a Symmacho

LIBER

transfertur lamia.ab aliis furia.Isaie.xxxiiij.Ibi cubauit lamia.super q̄ scripsit rabí Dauid kimhi q̄ sit animal ululans in deserto et p̄fertim de nocte.unde ei nomen est inditum.uel est auis que de nocte uolat.

לְטָה Leo magnus.Isaie.xxx.Leona et leo ex eis uipera.& ab aliis ²⁰¹⁸ vertitur catulus leonum.

לְבָרֶךְ Cœpit.ij.Regū.v.Cœpit aut̄ Dauid arcession.et Habacuk.i. ²⁰¹⁸ Et capiet eam.& Isaie.xxiiij.Tenebit laqueo.rectius sic.capiet a laq̄o.

לְמַגֵּן Preposito aleph.lignū quoddā preciosum significat.qd qñç ²⁰¹⁸ reperitur almog quandoç algom.ut.ij.Paralippomenō .ix.Aurum de ophir et ligna thina.

לְמִתְרָה Exercitauit.docuit. ps.cxix.Doce me iustificationes tuas.& ²⁰¹⁸ Deute.xi.Docete filios uestrros.Ecclesiastis.xij.Docuit pp̄lm.Deute. iiij.Scitis qd docuerim uos. et in eodē.que ego doceo te.Inde doctus passiuū.quod nostra translatio uerit discipulus.Isaie.vij.Signa legē in discipulis meis que et thalmid uocatur.i.Paralip.xxv.Tam maior quam minor doctus pariter et indoctus.sed uerius sic.Preceptor & discipulus.Inde doctrina thalmud.

מַלְכָּה Virga longa bubulci que in summitate eius gerit aculeū ²⁰¹⁸ infixum quo punguntur boues ut recta incedant.fortassis a superiori verbo deriuatum.quod ponit Iudicum.ij.sed translatio nostra uerit vomerem qui percuſſit de philistim fessentos uiros uomere.ubi legi deberet.Stimulo bouis.teste Nicolaø de lyra.

לְעֹז Subsannauit.irrisit.ij.Paralippomenon.xxxxvi.At illi subsan ²⁰¹⁸ nabant nuncios dei.

לְעֹז Subsannauit.derisit.Isaie.xxxvij.Despexit et subsannauit te uir ²⁰¹⁸ go filia sion.& ps.ij.Et dñs subsannabit eos.Inde nomē.ps.xliij.Subsannationē et derisum ijs q̄ sunt in circuitu n̄o.Inde uenit balbutire

SECUNDVS

et blesum esse. Isaie. xxxij. & lingua balborz uelociꝝ loquet̄. catametathesin ut infra i litera ain ante lamed. et Isaie. xxvij. secundū. lxx. interpres propter irrisiōnem labiorum. quod nostra translatio legit sic. In loquela enim labij. quasi diceret. In balbutiēte labio et subsannāte: ut secundo Paralippomenō. xxx. Illis irridēntibus et subsannantibus.

Jod **וּ** Barbarus. et dicitur secundum Iudeos sic omnis qui non lingua sancta idest lingua hebraica loquitur. psalmo centesimo decimo quarto. De populo barbaro. super quo scribit rabi Salomon quod facilis est cōmutatō de lamed in nun & econuerso. dicitur aut̄ homo grossus robustus et imprudens noeꝝ. ut supra in iod litera patuit.

Iaa 4 **טַלְ** Fudit. Genesis vicesimo quinto. Da mihi de coctione hac rufa quia opido lassus sum. quod rabi Salomon exponit ita scilicet. Et dixit Esau ad Iacob aperiam os meum & tu funde obsecro hunc cibum in illud. rabi Dauid kimhi īterpretatur. Fac me comedere obsecro. Nrā translatio sensum e sensu uertit.

Iam **וְ** Apposito he aspiratione psile in fine significat absinthium. Iere mię nono. Ecce ego cibabo populum istum absinthio. & Threnorum tertio. Inebriauit me absinthio. item in eodem. Absinthij et fellis.

Iapu **לָבֶן** Lampas. Isaie sexagesimo secundo. Ut lampas accendatur. alij dicunt esse tedam aut titionem accensum aut quamlibet eiusmodi inustionem. sicut Onkelus chaldaice traduxit Exodi. xx. Cūctus autē populus uidēbat uoces et lampades.

Iopaf **לְפָתָח** Complexus uel amplexatus est. comprehendit. Iudicum de cī mo sexto. Et apprehendens ambas columnas. rabi Dauid kimhi hoc verbum exponit in commentariis super quatuor pro inclinauit deflexit et euertit. & in passiuo ponitur Ruth tertio. Expauit homo et conturbatus est. pro quo legunt hebrei. Expauit et inclinatus est. alij legunt et amplexatus est passiuē.

LIBER

לְצַר Preposito mem litera significat prepositum domus.magistrū curię.cellarium quem prisci latinorum nominabant promum et con- dum.Danielis primo.Et dixit Daniel ad Malassar.

לְקָנָה Lambit.linxit.tertio Regum vicesimoprimo.In loco hoc in quo linixerunt canes sanguinem Naboth lambent q̄q̄ sanguinē tuū:

לְקָתָה Sumpsit.accepit.tulit.Genesis vicesimo.Propter mulierem quam tulisti.& eiusdem vicesimo septimo.Primogenita mea ante tulit et nunc secundo surripuit benedictionem meam.Inuenitur etiam per defectum prime literę.Genesis vicesimo secūdo.Tolle filium tuū.& eiusdem decimo quinto.Sume inquit mihi uaccam triennem.alias est uerbum perfectum trium literarum.ut Genesis quinto.Qui tulit eum deus.licet in cōiugando per ethan perdat lamed principale,pro quo ipsum quif assūmit punctum dagges.ut in arte grammatica p̄cī p̄t.Inde nomina et participia Genesis.ij.Quoniā de uiro sumpta est.

מִלְקָחִים Forceps.Isaie sexto.Quem forcipe tulerat de altari.& scribitur pluraliter quia ex duobus constat.accipitur et pro emuncto riis lucernarum.Exodi vicesimo quinto.Emunctoria quoq̄.

מִלְקָוחָה Prēda presertim in pecudib⁹ et iumentis.Numeri.xxxi.
Prēdam & uniuersa que cceperant ex hominibus quam iumentis.tria enim illic ponuntur uocabula prēdam significantia.primū captiuitatē hominum.secundum abactionem iumentorū.tertiū prēdā utensiliū.

מִלְקָה Faux.psalmo .xij.Lingua mea adhesit fauicibus meis.

מִקְרָה Merx.uenūdatio.uenale.Nehemie decimo.Qui important uenalia et omnia ad usum.

מִקְרָה Cupido.auaricia secundo Paralip.xix.Nec cupido numerz.

לְקָתָה Doctrina.prēceptum. lex.Isaie .xxix.Et musitatores discent legem.pro quo.lxx.interpretati sunt obedientiā.& Ionathas chaldeus p̄ceptū seu doctrinā.sic Deu .xxxij.Cōcrescat ut pluuiā doctrina mea.

SECUNDVS

לְקַט Collegit.Exodi.xvi.In die autem sexta collegerunt cibos duplices.& plures eius uerbi figurās in eodem capitulo inuenies.

רְקָט Pera pastoralis.uel saccus quo res colliguntur.primo Regum.xvij.Et misit eos in peram pastoralem.

לְקַשׁ Pluuiā secūda uel imber serotinus.ut Amos.vij.In principio germinantium serotini imbris.& ecce serotinus post tonsionē regis.& accipit in principio mem literam. Deuteronomij.xi.Dabit pluuiā terre uestre temporaneam et serotinam.

לְשֹׁר Subactum et quasi panificatum si licet ita loqui.Numeri.xi.Saporis quasi panis oleati.sed magistri hebreorum exponunt idem vocabulum pro humido atq; recenti.

לְשֹׁד Taberna.cœnaculū.triclinium.i.Regū.ix.Introduced eos in triclinium.& Nehemie.x.Ad gazophylacium domus dei nostri.

לְשָׁם Lapis preciosus.qui ponit in tertio uersu rationalis iudicij.eum nostra translatio liguriū appellat.Exodi.xxviij.In tertio ligurius achates et amethystus.alij scribunt esse topazion.chaldei eum lapidē cancere uocant.quem alij lydium nominant.

לְשֹׁלֵן Lingua.ps.xij.Et linguā magniloquā.significat etiā loquela.Gen.x.Vnusquisq; secundū linguam suam.significat etiam radiū seu baculum geometrē uel lineam agrimensorū.uel etiam lapidem terminalem qui limitaris dicitur.q; sit ad similitudinem lingue.Iosue.xv.A lingua eius que respicit meridiem.item a lingua maris.et apud mḡos hebreorum significat expositionem.sicut apud gr̄eos glossemata.& apud nos glossæ generis foeminiti pluraliter Zacharie.vij.Ex omnibus linguis gentium.

לְתֻחָה Preposito mem et addito he in fine significat uestem seu vestimentum.quarto Regum decimo.Dixitq; ijs qui pr̄gerāt super uestes.Scribit autem rabī Dauid kimhi in libro de radicibus qd scrinū

LIBER

uestiarium quo uestes reconduntur significet. quod mihi plus placet.

לְהַר Dimidia mensura. ut Ose^g tertio. Et dimidio coro ordei. טגטג

לְהַר Pr^eposito mem et aspiratione in fine addita significat maxilam seu molam dentium. ut psalmo quinquagesimo octauo. Molas leonum confringet dominus.

274

SECUNDVS

מְאַר

מְאַר

Imis. ualde. Genesis primo. Et erant ualde bona. & psalmo
n cxix. Non me derelinquas usq; quod rectius Hiero
mus sic. Ne derelinquas me usq; nimis. & Genesis decimo
quinto. Merces tua multa nimis. & Iosue primo. Esto robustus ualde.
hoc est ualide. unde p ualiditate. fortitudine. et robore. atq; potesta
te. facultate. substantia accipitur. Deuteronomij sexto. Et ex tota forti
tudine tua. quod exponunt magistri hebreorum. Multum et cum om
nibus uiribus.

Ma

מְאַת Centum. secundo Paralippomenon tricesimosexto. Et con
demnauit terram centum talentis argenti. Inde mutatione he finalis
in thau significatur aduerbiū numeri centies. Ecclesiastis octauo.
Peccator ex eo quod centies facit malum. glosa hebraica idest centum
diebus uel centum annis.

Alm

מְאָם Ne quicquam. uel parum. et uix aliquid. uel quantulumcūq;
Numeri. xxij. Nunquid loqui potero aliquid nisi quod deus posue
rit in ore meo. Deuteronomij. xiij. Et non adh̄erebit de illo anathema
te quicquam in manu tua. accipit enim sepe he aspirationem in fine.
sed et sine illa inuenitur. ut Iob. xxxi. Et si in manibus meis adhesit ma
cula. quod aliqui putant interpretandum esse quantulumcumq;
sed illud monosyllabum est. hoc autem dissyllabum. ut infra patebit.

Alm

מְאָן Renuit. noluit. Numeri. xxij. Noluit Balaam uenire nobiscū.
Inde nomen nolens. Exodi decimo. Sin autem resistis et non uis di
mittere eum. que quidem perifrasis hebraice sic legitur. Quoniam si
nolens tu dimittere populum meum. & subintelligitur uerbum sub
stantium crebro more hebreorum.

Alma

מְאָס Reprobauit. spreuit. despexit. odiuit. reiecit. abhorruit. ps. liij
Quoniā deus spreuit eos. et Isaie. xxx. p eo qd reprobastis uerbū. &
Osee. iiiij. Quia tu scientiam repulisti repellam te. idest spreuiisti.

Alma

מְאָר Pupugit uel punxit. Leuitici. xiij. Infecta lepra reputabit. pro
quo hebrei legunt. pungēs lepra est. teste rabī Salomone. uel secundū
Nicolaum de lyra corrosiua. capiēt etiā pro defectuoso et execrabilis.

LIBER

מְגַדֵּל Delicatum.dulce.secundum rabī Salomonē Deutero.xxxij. *Magd*

In benedictione Ioseph ubi hēc dīctio sēpē ponitur et p̄ pomis ac fru
gib⁹ secundum nostram translationem uulgariam interpretatur. sic
enim legimus de pomis celi.item de pomis fructuū solis et de pomis
collium ēternorum et de frugibus terre.pro quo ubiq̄ legunt hebrei
de dulcedine seu de delicatis siue deliciis.et Canticorum.iiij. Cum po
morum fructibus.quod rectius hebrei sic.Cum fructibus dulcibus ac
delicatis.quid chaldei magdenin appellant.unde seruat eāndē literā
nun in sc̄ominino plurāli.ut Gen.xxiiij.Fratribus quoq; eius et matri
dona obtulit.p̄ quo hebrei sic.Delicata obtulit.idest fructus de terrā
Israel dulces.sic enim rabī Salomō sc̄ominū per masculinū exponit.

מְלָאֵךְ Falx.Ioelis ultimo.Mittite falcem quoniam maturauit messis. *Magal*

& Ieremij.1.Et tenentē falcem in tempore messis.

מְלָאֵךְ Clausit.protexit.Gen.xiiij.Quo protegēte hostes in manibus *Magay*
tuīs sunt.hebrei sic.Qui clausit hostes tuos in manibus tuīs.alij sic qui
ligauit aut corripuit.cui uidetur translatio chaldaica consentire.Inde
protectio uel scutum.ut eiusdem decimoquinto.Ego protector tuus.
& Deuteronomij.xxxij.Scutum auxilij tui.et Prouerbiorum.iiij.Cō
rona inclita proteget te.& Osee.xi.Protegam te Israel.

מְלָאֵךְ Detraxit.deiecit.collisit.psalmo octogesimonono.Et sedem *Magaz*
eius in terra collisisti.quod Hieronymus de hebraica ueritate sic uer
tit.Et thronum eius in terra detraxisti.

מְלָאֵךְ Vestis seu tunica linea quā nos camisiam dicimus.Leuitici.vi. *Magd*

Vestietur tunica sacerdos.& ps.cix.Et induit maledictionē sicut ue
stimentum.& pluraliter declinatur tam masculine quam sc̄ominine.

מְלָאֵךְ Mensus est.Isaiae.xl.Quis mensus est pugillo aquas.& Nu
meri.xxxv.Quæ a muris ciuitatū forinsecus.ubi concisus est uerborū
textus.sic enim hebraica litera sonat.Et mēsurabitis extra ciuitatē an
gulum orientalem duo milia cubitorum.& Osee.i.Sicut arena maris

SECUNDVS

que sine mensura est. pro quo hebrei sic. Que non mensurabitur.

מִזְהָב Modus et mensura. Zacharie secundo. Et ecce funiculus mensura. quod septuaginta uerterunt geometre. Inde dicitur de hominibus procere stature. Numeri. xiij. Populus quem aspeximus procere stature est. pro quo ueritas habet. Et omnis populus quem uidimus in ea homines mensurarum sunt supple magnarum. sic de rebus inani matis. ut Ieremiæ. xxij. edificabo mihi domum latam. pro quo ueritas habet. edificabo mihi domum mensurarum supple magnarum. trans ferunt etiam spaciū. ut cernere liceat omnem dimensionem hoc uocabulo nominari. Iosue. iij. Spacium cubitorum duum milium.

מִזְרָח Prouincia. urbs. semita recta. contentio. Ester primo. Super centum uigintiseptem prouincias. & Iudicum. v. ubi nos legimus. & sedetis supra in iudicio. hebrei exponunt. Et sedetis supra locum sic nominatus. aiunt enim proprium esse nomē loci uel semite aut uig. simile in Iosue libro legitur. reliqua uide in daleth litera.

מִרְאֵשׁ Cur. an. quare. quid. Geñ. xxvi. Quid uenistis ad me hominem quem odistis. & Isaïe. v. an q̄ expectauit ut ficeret uias. Numeri xvi. Cur eleuamini super populum domini. multi putant dictiōnem esse compositam.

מִתְנָדָר Quid. Ester. v. Quid petis ut detur tibi et pro qua repostulas. Exodi. iij. Quod est nomen eius quid dicam. & significat quando. ut ps. lxxix. Vsq̄ quo domine irasceris in finem. & cum lamed in principio significat propter. ut Exodi. v. ubi nos habemus. quare misisti me. legunt hebrei. propter quid misisti me. & accipit etiam schin in principio. ut Canticorum. i. Ne uagari incipiā post greges sodalium. loco propter quid. significat etiam quam uel quantum. ut ps. xxxi. Quam magna multitudo dulcedinis tuę. & ps. cxxxij. Ecce quam bonum & quam iocundū. de hoc uide qd latius scripsit doctiss. magister Paulus episcopus burgensis in additione. n. ca. xxxvii. Isaïe prophetę. et preponitur ei caph. et tunc significat quātitatem. ut Geñ. xlviij. Quot sunt dies annorum uite tuę. significat etiam quotiens. Job. xxi. Quotiens lucerna impiorum extinguetur.

LIBER

מְחַמֵּד Neglexit. posthabuit. tardauit. distulit. **פָּס. cxix.** Paratus ^{לְלֹא} ^{לְלֹא}.

sum et non sum turbatus. quod rectius in suo psalterio Hieronymus Festinaui et non neglexi. & Isaię. xxix. Obstupecite et admiramini sci licet p tarditate stupore traduxit. & Genesis. xliij. Si nō intercessisset dilatio. rectius sic. nisi tardauissemus.

מְהַל **מְהַל** Permisuit. Isaię. i. Vinum tuum mixtum est aqua. ^{לְלֹא}

Festinauit. accelerauit. Geñ. xvij. Qui festinauit et coxit illū. ^{לְלֹא}

& **פָּס. xvi.** Postea accelerauerunt. eius passuum Habacuk. i. Gentem amaram et uelocem. & Isaię. viij. Velociter spolia. cito predare. & **פָּס. xliv.** Calamus scribę uelociter scribentis. que nominaliter proferunt. Sed aduerbia fiunt per paragogę he finalis. ut Isaię. v. Et ecce festinus velociter ueniet.

מְהַר Dos et donatio. paraferna. Geñ. xxxiij. Augete dotem et mu ^{לְלֹא} nera postulate. & Exodi. xxij. Dotabit eam. item. Iuxta modum dotis quam uirgines accipere confueuerunt.

מְהַר Stultus. quasi qui omnia precipitat. Isaię. xxxij. Et cor stul. ^{לְלֹא} torum intelliget scientiam.

מִזְגָּה Defluxit. tabuit. liquuit. commotum est. Amos ultimo. Qui ^{לְלֹא} tāgit terram et tabescit. sic paulo inferius pro eo quod nos habemus. Et om̄es colles culti erunt. hebrei interpretant liquefcent seu defluēt. scilicet abundantia lactis. sicut Ioe loquitur ca. ij. Colles fluent lacte.

מִזְבֵּחַ Medulla. Iob. xxi. Et medullis ossa illius irrigantur. & **פָּס. lxvi.** ^{לְלֹא} Holocausta medullata offeram tibi.

מִזְבֵּחַ Commotus est. lapsus. nutans. cadens. Proverbiorum. xxv. Iu ^{לְלֹא} stus cadens coram impio. & Leuitici. xxv. ubi legimus. Si attenuatus fuerit frater tuus et infirmus manu. hebrei habent sic. Et cum depau peratus fuerit frat̄ tuus et ceciderit nutauerit seu deflexa fuerit manus eius tecum. & Deutero. xxxij. Ut labatur pes eorum. & **פָּס. xcij.** Si di cebam motus est pes meus. & **פָּס. lxvi.** Et non dedit in commotionem pedes meos. et **פָּס. cxl.** Cadent super eos carbones.

SECUNDVS

Mos 45 **מַטָּה** Palus.pertica.uectis.hasta.uel baculus quo res suspenſe uehū tur baiulantur aut loco mouentur.Numeri.xij. Quem portauerunt in uecte duo uiri.et Numeri.iiij. Et inducent uectes.

Mos 46 **מְטָה** Iugum iumentorum.translatio nostra habet catenam.Ie remie.xxvij. Et tulit Ananias propheta catenam de collo Ieremiæ prophetæ et confregit illud. quod relatiuum hebreorum magistri ut congrua sit locutio ad iugum referunt.nā et motah apud eos est gene ris foeminini. & secundum idoneos eorum authores significat phalan gam lignum longum quod transfigit iugum quo boues subdunt. qđ quia est aliquando bifurcatum. ideo a.lxx.interpretatur furca in loco Ieremiæ ubi supra.

Mos 47 **מֹזֵר** Depauperatus. oppressus et attenuatus est. Leuitici.xxv. Si at tenuatus fuerit frater tuus.item si paupertate compulsus.ceterum pre ceptor meus dixit hoc nomine bombicem significari.

Mos 48 **מַלְךָ** Concidit.circumcidit. Deuteronomij.xxx. Circumcidet dñs deus tuus cor tuum.& Deutero.x. Circumcidite igit̄ preputiū cordis vestri.Inde secundū grammaticā deriuata et inflexa sicut est uerbum graue quod per iod loco vau scribit̄.ut ps.cxvij.ubi nos legimus. Et in nomine domini quia ultus sum in eos.hebrei habent.quia excidam abscindam concidam eos. & p paragogēti duplicit̄ lamed. ut ps.xc. Vespere decidat et arescat.pro excidet.Hiero.uertit conteretur.sic in alia forma.

Mos 49 **מִלְאָקֵח** Contra.exaduersum.ante.pro.Exodi.xvij. p eo quod nostra translatio habet.Esto tu populo in his que ad deū pertinēt. hebraica ueritas legit.Esto tu populo ante deum uel coram seu exaduersum. & Deutero.i. Contra mare rubrum.significat etiam quandoq; situm loci.ut ij.Regum.v. Et uenies ad eos ex aduerso piroz. & Numeri.vij. Contra eam partem quam candelabrum respicit. scribit̄ etiam aliquā per aleph post vau in eadem significatione loci quasi eregione. ut N hemiq .xij. Et chorus secundus gratias referentium ibat ex aduerso idest eregione.

Mos 50 **מִסְבֵּת** Sordes.macula. Leuitici.xxi. Qui habuerit maculā de semine Aaron.& Deuteronomij.xxxij. Et non filij eius in sordibus.Inueniēt̄

LIBER

secundum aliquos hebreorū grāmaticos quandoq; cataparemtoſin
per insertionem aleph literę nihilominus monosyllabū. ut Job. xxxi.
Si in manibus meis adhesit macula. quod aliqui transferunt quantu-
lumcumq; uel ne minimum quidem. ut superius inuenitur.

מָן Preposito thau et accepta terminatione foeminina significat simi
litudinem. imaginem. effigiem rerum tam corporalium quam incor-
poralium. Exodi. xx. Necq; omnem similitudinem que est in celo desup
et que in terra deorsum.

מְלֵא Palea seu illud minimum quod est in spicis. ut sunt quisquiliq;
vnde a nostris sepe puluis transferit. ut Osee. xiiij. Sicut puluis turbi-
ne raptus. & ps. i. Sicut puluis quem proiicit uentus. & Sophonie. ij.
Quasi puluerem transiuentem diem. translatio etiam nostra fauilla
uertit. Job. xx. Et sicut fauilla quam turbo dispergit.

מַרְאֵת Myrrha. Canticorū. i. Fasciculus myrrhē dilectus meus mihi.

מִשְׁטָן Desit. recessit. fecit recedere id est mouit. abstulit. Zachariæ
ij. Et auferam iniuitatem terrę illius. pro quo. lxx. contrectabo transtu-
lerunt. & Nūeri. xiiij. Non recesserūt de castris. & Exodi. xiiij. Nunq;
defuit columnā. est autem quandoq; actiuū quandoq; neutrum sane
illud quod habetur ps. cxv. Manus habent et non palpabunt. a sequē-
ti quodam primitio deducitur.

מוֹתָה Mortuus est catasyncopen. i. Regum. xvij. Videntes autem
philistim q; mortuus esset. & Gen. xxv. Mortuus est in senectute bo-
na. & Ezechielis. xxviij. Et morieris in interitu occisorum. quod. lxx.
sic. Et morieris morte vulnerorum. ubi preponitur mem Catapro-
thesin. et id quod sequitur uerterūt. lxx. melius quam nos. Mortibus
incircumcisōrū morieris. & ponitur hoc uerbis Isaiae. vi. In anno quo
mortuus est rex Ozias. & Genesis quadragesimo septimo. Cur ergo
morimur. Inde transituum graue secundo Regum primo. Ego inter-
feci Christum domini. et Ieremie vicesimo. Quia non me interfecit a
vulua. id est mortificauit.

מְצָבָה Miscuit. pincernauit. in pocula fudit. Canticorum septimo.

SECUNDVS

מִזְחָה Adustio famis.secundum alios phrenesis.secundum alios tumberculus uel apostema. Deuteronomij.xxxij. Consumuntur fame & deuorabunt eos aues.

מִזְחָה Obsfirmatio. obligatio. zona. cingulum. Isaię.xxiij. Non est cingulum ultra tibi. & ps.cix. Et zona qua semper precingitur.

מִזְרָח Preposito mem ut mamser secundum rabī Iona. et significat spuriū. Deuteronomij.xxiiij. Non ingredietur mamser hoc est de scorto natus ecclesiam. quod aliqui latini errantes per n pronunciant. quidam autem deriuant ipsum a zar. de quo supra. dicentes duo m per prothesin addita.

מִזְרָחָה Lucifer uel sydus aliud, sic dictū Job. xxxviij. Nunquid producis luciferum in tempore suo. et dicitur quasi mazala cōmutatione lamed in res.

מִזְרָח Abstulit. deleuit. Numeri.v. Et delebit ea aquis amarissimis. & ps.li. Et omnes iniquitates meas dele. et Exodi.xvij. Delens delebo memoriam Amalek sub celo. et in passiuo. ut ps.lxix. Deleantur de libro uiuentium. & Isaię.xxv. Et auferet dominus deus lachrymam. & Isaię.xliij. Deleui ut nubem iniquitates tuas.

מִזְרָח Vergebat. peruenit. porrectum est. Numeri. xxxiiij. Inde peruenient contra orientem ad mare cenereth.

מִזְרָח Plausit. percussit. & ponitur aleph loco he. ut Isaię.lv. Omnia ligna regiōis plaudēt manu. et Ezech.xxv. Pro eo qđ plausisti manu.

מִזְרֵי Aries. onager. ballista. tormentum quo muri percutiuntur. mole iacta saxorum. qđ uocabulū rabī Iudas et rabī Ionas a superiori uerbo deducūt. Ezech.xxvi. Et arietes temperabit in muros tuos.

מִזְרָע Perfodit. uulnerauit. confregit. ps.cx. Cōfregit in die ire sue reges. qđ Hiero. in psalterio de hebraica ueritate interpretat̄ p̄cussit. sic Deute. xxxij. Percutiā et sanabo. aliē ps.lxvij. Verūtamen deus cōfringet capita inimicor̄ suor̄. sed illud qđ in eodē psalmo sequitur ut intinguat̄ pes tuus in sanguine nō est de hoc significato. quia per metathesin ponitur a hamuz. de quo supra.

LIBER

מְחַק Abscidit. abstulit. dempsit. amouit. deposit. Iudicū. v. Quæ, *Maffat*

rens in capite uulneri locum. quod hebraica ueritas sic legit. Amouit vel dempsit caput eius et perfodit scilicet hysteron proteron.

מְחַר Cras. ut Exodi. ix. Cras faciet dominus uerbum istud. et acci- *Maffat*

pit articulum loco prepositionis. ut Iudicum. viij. Sanctificamini in era stinum. significat etiam tempus longe futurum. ut Exodi. xiij. Cumq; interrogauerit filius tuus cras idest olim. recipit in fine thau. ut Numeri. xxxiij. Altera die phase idest de crastino paschæ.

מְחִיר Commutatio quod alij precium traduxere. Deuterono- *Maffat*

mij. xxiiij. Nec precium canis in domo domini. et quarto Regum. xxi. Argenti precium quantum digna est.

מְטָה Nutauit. lapsus est. motus est. ps. xvij. Ut non moueantur *Maffat*

vestigia mea. Hieronymus sic. ne labantur. et in aliquibus codicibus inuenitur per dagges scriptū quod notat ab hoc uerbo per apocopē esse dictum. in quibusdam autem reperitur sine dagges puncto. et tūc volunt a mot deduci. de quo supra scripsimus.

מְטָה Lectus. Geñ. xlviij. Sedit n lectulo. & Canticor. iiij. En lectu- *Maffat*

lum Salomonis. & pluraliter Ester. i. Lectuli quoq; aurei et argentei.

מְטָה Baculus. uirga. tribus. familia. Exodi. iiiij. Virgam quoq; hāc *Maffat*

sume in manu tua in qua facturus es signa. et pluraliter eiusdem septimo. Sed deuorauit uirga Aaron uirgas eorum. et Numeri tricesimo sexto per totum. de tribu in tribum. et ut hereditas permaneat in familiis. & Isaie. x. Et baculus ipse est.

מְטָל Baculus. nostra translatio uertit fistulam. Job. xl. Ossa eius *Maffat*

velut fistule eris. quod hebrei legunt uelut baculus ferreus.

מְטָר Pluia. Deuteronomij. xxxiij. Concrescat ut pluua doctrina *Maffat*

mea. et iungit secum aliud uocabulum eiusdem significationis Zacharie. x. Dominus faciet niuem et pluiam imbris. et pluraliter declinat in foemino. ut Job. xxxvij. Ethyemis pluuiis et imbris fortitudis. Inde

SECUNDVS

verbum actuum et passuum Amos.iiij. Et pluui super unam ciuitatem
et super alteram ciuitatem non pluui pars una compluta est.

נָא Quis uel quid. Deuteronomij.xx. Quis est homo. & querit sub-
stantiam quandoque propriam quandoque appellatiuā solius hominis.
vnde Manoah querens nomen proprium substantię angeli secum lo-
quentis dixit Iudicum.xiij. Quis est nomen tuum. sic enim hebraice le-
gitur. quod nos grāmatice uertimus. quod est nomē tuum. &.i. Regū
xxv. Quis est David et quis est filius Isai. de quo rabī Moyses gerun-
densis Gen. xxi. Quis dixit ad Abraham. pro quo nos legimus. Quis
auditurus crederet Abraham. et in cōmuni locutione cum sequiſ rela-
tiuum significat is. ea. uel id. sicut cum dicit rabī Moyses egyptius in
prohemio libri q̄ inscribit. dux neutrorum uel monstrator oberran-
tium uidelicet. ego autem adiuro in eo qui est benedictus omnē eum
qui legerit. i. טְהָרַת עֲדָמָה quandoque non sequiſ relativum. et tunc signifi-
cat aliquem. ut Job.v. Et ad aliquem sanctorum conuertere.

נָא Aquę. ut Iosue.iiij. Defecerunt aquę iordanis. ubi etiam eam di-
ctionem geminatam inuenies. sic et maiim.

נִיר Species. forma. genus. conditio. Gen.i. Faciens fructū iuxta ge-
nus suum. & ps. ultimo. ubi nos legimus. Laudate eum in chordis. he-
brei habent. laudate eum in multiplici conditione seu multiphariam.

נִיר Expressor. emunctor. prouocator. emulsor. Proverbior. xxx.
Qui autem fortiter premit ubera ad eliciendum lac exprimit butyrū.
& qui uehemēter emungit elicit sanguinem. et qui prouocat iras pro-
ducit discordias. vbi ter ponitur Miz. preceptor meus Iacobus Ioans
exposuit sucum expressum. quasi diceret. Quia sucus expressus lactis
producit butyrum et sucus expressus naris producit sanguinem. & su-
cus expressus irarū p̄ducit rixam. unde **מִצְעֵד** suscit. et **מִצְעֵד**
humor emulsus seu expressus.

נִיר Interiit. dissolutum est. euanuit. psalmo septuagesimotertio.
Cogitauerunt et locuti sunt nequiciam. Hieronymus irriserunt. sed

LIBER

hebrei.euanescens seu dissoluentur et loquentur in malum.sic psalmo xxxviij.Putruerunt et corrupte sunt cicatrices meæ.hebrei sic.Putrue runt euanuerunt.

מִיר Mutauit. Ieremiæ secundo.Si mutauit gens deos suos &c.po/pulus uero meus mutauit gloriam suam in idolum.& Leuitici vicesimo septimo. Sanctum erit et mutari non potest. et nomen thmura idest permutatio.ut eodem quo supra loco.

מְבָרָךְ Depauperauit.depressit.humiliauit.psalmo centesimo sexto.

Ethumi lati sunt in iniuitatibus suis.Inde nomē.ut Leuitici.xxvij.Si pauper fuerit.& Ecclesiastis decimo. In pigriciis humiliabitur contignatio.& Leuitici.xxv. Si attenuatus fuerit frater tuus. Itē percussio siue plaga quod a Nacha oriri uidetur.Isaïæ primo. Vulnus et liuor & plaga tumens.ut infra patebit in nun litera.

מְבָרָךְ Emit. ut Leuitici.xxv. Quod reliquum est reddet emptori.

Inde precium.et eius uocabuli diuersas formas inuenies in allegato capitulo.passiuū eius ponitur Isaïæ.l. Ecce enim in iniuitatibus uestris venditi estis.Inde emptor et uenalia.Nehemiæ.xij. Et manserunt ne-gociatores et uidentes uniuersa uenalia foris.

מְבָרָה Habitatio.ut Genesis.xlix.Symeon et leui fratres uasa ini-quitatis bellantia.quod Onkelus chaldaice sic.Symeon et leui fratres uiirifortes in terra habitationis eorum operantur fortitudinem.

מַלְלָה Loquutus est.dixit.quo sepe thargum chaldaicum uititur.& hebraice Genesis.xxi.Quis auditurus crederet Abraham. ubi nostra translatio sensum non uerba traduxit.nam hebraice sic.Quis dixit Abraham.idest secundum rabbi Salomonem.Quis est ille quantus & quam magnus qui et spem affert et complet speratum.de quo rabbi Moses gerundensis scribit q̄ hęc dictio **מַלְלָה** secundū subiectā sentē-tiam significet laudē uel uituperiū.hic aut̄ laudē,alibi uero ignominiā.vt quis est Abimelech.&.i.Regum.xxv. Quis est Dauid et quis est filius lessę.chaldaica aut̄ trāslatō quā in p̄dicto Geñ.uersiculo aliquātu-lum hęc nostra imitatur exponit tali modo.Quis faceret credere qui diceret ad Abraham confirmabitur q̄ lactabit filios Sara. quasi dice-ret secundum gerundensem.Omnis qui audiet irridebit me quia nō

SECUNDVS

Uther est aliquis homo cui haberetur tanta fides etiam coram Abraham si adnunciaret sibi hoc miraculum. similiter ps. cvi. Quis loqueretur potest domini. Inde nomen **מָלֵךְ** id est dictio sermo. uocabulum. ps.

cxxxix. Et non est sermo in lingua mea. pluraliter declinat etiam termino natione masculina quandoque per n. ut Iob. xvij. Vscque ad quem finem verba iactabis. quandoque per m. ut eiusdem. xvi. Consolarer et ego uos sermonibus. grammatici hebreorum ponunt hanc esse unam partium orationis quam nos partem indeclinabilem uel consignificatiuam dicimus. ut apparebit in arte nostra grammatica.

Mala **מָלֵה** Spice tenere uel earum spicarum manipulus. Deuteronomij. xxij. Franges spicas et manu conteres.

Mala **מָלֵא** Plenum fecit. repleuit. impleuit. Exodi. xl. Et gloria domini impleuit tabernaculum. et inuenitur quandoque absque aleph. sed etiam inuenio quoniam vau loco aleph. Ezechielis xl. Ad mensuram calami sex cubitorum spacio. per quo rectius plenum uel impletum calami. ubi quidam hebraici codices tam impressi quam scripti tenent aleph. sed illa magna et castigatissima uolumina tenent vau cum holem loco aleph.

Maloa **מָלוֹא** Mello nomine ppter loci uacui in ciuitate Hierosolymitana ppe murum qui nondum erat exaedificatus. quem edificiis repleuit Salomon. iiij. Regum. ix. Tunc edificauit mello. et a superiori uerbo uidetur trahere originem.

Mala **מָלֵת** Saliuuit. uel sale conditum. Leuitici. ij. Quicquid obtuleris sacrificio sale conditas. Inde sal ut eodem loco.

Mala **מָלֵת** Deuastauit. detriuit. corrupt. passiuie legitur Isaie. li. quia celi sicut funius liquefient. & ps. cvij. Terram fructiferam in salsa genere. pro quo hebrei legunt terram fructiferam ad deuastationem.

Malinga **מָלֵות** Herba quedam. Iob. xxx. Et mandebant herbas. hebreis. Et uellebant seu uellicabant sponte nascentes herbas atque contemptibles. David enim hi scribit urticam eo nomine uocari.

LIBER

מִמְלָחַת Minutum sparsum. discussum. in morem pigmentariorū 21. Maia

multos acuarios pulueres tritos cōmiscentium. quod legitur Exodi tricesimo. Mixtum diligenter. thargum chaldaicum Onkeli exponit cōfusum. rabi Salomō ait minutū intritū pulchre pulchre illud cū illo.

מִלְחָה Gubernator remorum. nauta. remex. Ezechielis vicesimose

primo. Omnes nautes maris et nautę earum. septuaginta uerterunt remiges. a superiori uocabulo secundum rabi Salomonem dictum eo q̄ cōmiscent remis aquas atq; cōtundūt. sic Ione. i. & timuerūt nautę.

מִלְטָה Seruauit. liberauit. saluauit. Genesis decimonono. Salua ani

mam tuam. item nec possum in monte saluari. Item et infra. Parua & saluabor in ea. Item festina et saluare ibi. significat etiam euasit. lob primo. Et euasi ego solus.

מֶלֶךְ Regnauit. quarto Regum octauo. Et octo annis regnauit in

Ierusalem. et Ieremię. xxxij. Et regnabit rex. uide ibi nomē et uerbū. Inde regnum et alia eiusmodi. primo Regum. xxiiij. Et nūc scio q̄ certissime regnaturus sis et habiturus in manu tua regnum Israel. nomē cataprothesin mem literę. et uerbum per epenthesin vau. reperitur et quandoq; scriptum per aleph in medio. quare caueas ne tunc credas angelum significari. qui per aleph scribitur. secundo Regum. xi. Quo tempore solēt reges ad bella procedere. est enim quoddam singulare in biblia sicut illic insinuat adnotatio hebraica.

מֶלֶךְ Cōstituit. cōsuluit. cogitauit. Nehe. v. Cogitauitq; cor meū. 21. Maius

מֶלֶךְ Demon. moloch. idolum. dominus figurę celi qui plures habet dignitates apud astrologos. Hieronymus putat esse luciferum in commētariis Amos ca. v. Et portastis tabernaculum moloch uestro. Sed rabi Moyses gerundensis Leuitici. xx. Si quis dederit de semine suo idolo moloch. dicit q̄ non sit proprium nomen idoli. sed generaliter omne id cui pr̄ter deum creatorem sacrificatur perpetuā et prophane. quod sacrificium grēce idolatria dicitur. et de hoc longa doctrina utitur in prefato loco. alijs dicunt esse astrum. alijs figuram nativitatis uel electionis quam syderationem magi uocant.

SECUNDVS

Malaz

מַלְאָךְ Dulcorauit. ps. cxix. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua: et Hieronymus. quam dulce gutturi meo eloquiū tuum. hebrei sic secundum rabī Salomonem. Quam dulcorant uel dulcorata sunt fauci meę eloquia tua. vnde eloquentes et eloquentia &c.

Malaç

מֶלֶךְ Verbum significās ritum sacerdotalem in sacrificiis uolucrū imolandarum. qđ ipse uno uocabulo latino haud quaquam eloquar. fortasse grēci kinžin dicerēt idest secare. incidere. ac diuidere. sed p̄ceptor meus homo ex iudeis nō parū literatus Iacobus iehielis loans proprietatem exprimere cupiēs periphrasticos exposuit malak idest vngue secuit ceruicem uolucris in sacrificiis. Hieronymus sic. Leuitici primo. Et retorto ad collum capite ac rupto uulneris loco. pro hoc hebraico scilicet vmalak roso idest et vngue secabit caput eius.

Maly

מֵלֵךְ A.de.ab.e.ex.Ezechielis. xxxix. A die illa et deinceps. et Geñ. ij. Sed fons ascendebat e terra. eiusdem. ij. Nisi quod ex ligno de quo p̄ceperam tibi ne comederes comedisti. et recipit prepositionem. ut Ieremie. vij. A seculo usq; in seculum. et recipit postpositionē. ut Iob xx. Hoc scio a principio ex quo est positus homo. sepius etiam profert absq; nun et sola mem litera. ps. cxij. Ex hoc nunc et usq; in seculum.

Maly

מִלְאָךְ Non. sic enim Onkelus chaldeus uertit. Deuteronomij. xxxiiij. vbi et nos legimus. Et qui oderunt eum non consurgant.

Maly

מְלֵךְ Plus uel super uel quam. et est nota cōparationis. ut Proverbiorum. xxij. Melius est nomen bonum quam diuitię multę. super argentum enim et aurum gratia bona. et sequente consonante deficit nun per apōcopē.

Maly

מְלֵךְ Quod ab aliis etiam cum iod scribitur ut supra notatur. est uas musicę organicum secundum rabī Salomonem. ut ps. ultimo. Laude eum in chordis et organo.

Mama

מְנֻצָּה Numerauit. ij. Regum. xxiiij. Vade numera Israel et Iudam. et gerundium eius. ps. xc. Dinumerare dexteram tuam sic notam fac: vbi Hieronymus melius & rectius quam septuaginta interpretes sic in suo psalterio traduxit. Ut numerentur dies nostri sic ostende.

LIBER

Sed rabbi Iōnas scribit q̄ sit nōmē cum articulo et nō uerbum. & Isaīe lxx. Numerabo uos in gladio. Inde nomen numerus he conuerso in iod, et aliquando nun in fine addito. Isaīe eodem. Et libatis super eam, vbi textus habet. et per agitis numero de libamine. id est sacrificatis septem planetis. cui astipulat translatio. lxx. Et impletis dēmoni poculū. vnde dicunt hebr̄orum grāmatici q̄ sit nomen generale astrorū. & David kimhi in cōmentariis Isaīe scribit q̄ sit nōmē stelle. ego autem numerum sic puto significari. ut idololatras pythagorizantes notarit numero seruientes. ad quod alludit scriptura more solito. cum ita sequitur in textu. Numerabo uos in gladio.

מַנְתָּה Pondus certum quod a nobis mna uel mina uel libra dicitur. *Manna*
ut i. Ezrē. ii. Argenti mnas quinq̄ milia. et Nehemīe. vii. Et argenti
minas duo milia.

מַנְתָּה Decreuit. constituit. parauit. Danielis. i. Qui constituit uobis *Manna* *Mina*
cibum et potum. & Job. vii. Et noctes laboriosas enumeraui mihi. qđ
non recte translatum est. sed sic uertetur. Et noctes labore parauerūt
mihi. & per apocopē long. ii. Et preparauit dominus piscem grande.

מַנְתָּה Pars. sors. porcio. munus. uices. debitū. constitutum. attinēs.
Leuitici. vii. In partem suam sicut preceperat ei dominus. et ps. lxiij.
Pars vulpiū erūt. sic enī singulariē et nō pluraliē legi debet. et ps. xvi.
Dominus pars hereditatis meæ et calicis mei. quod hebraice sic. Do-
minus sors partis meæ. et reperitur aliquando per epenthesin aleph
pro uice ac sorte sacerdotum. Reperiēt etiam per apocopen man qđ
nos manna dicimus. Exodi decimo sexto. Appellauitq̄ domus Israel
nomen eius man. Quia nescientes quo nomine eum de cælo missum
cibum nominarent. volebant generaliter dicere man quasi munus sic
Nehemīæ nono. Et manna tuum non prohibuisti ab ore eorum.

מַנְתָּה Iuncto he finali significat oblationem. sacrificium. orationem.
et placationem. Leuitici septimo. Et omne sacrificium similæ quod
coquitur in cibano. et psalmo centesimo quadragesimoprimo. Eleua-
tio manuum mearum sacrificium uespertinum. et Ezræ nono. Et ego
sedebam tristis usq; ad sacrificium uespertinum.

SECUNDVS

מִלְאָקֵה Remouit, uitauit seu uitare fecit. priuauit. deposit. Gen. xxx.

Quipriuauit te fructu uētris. & ps. lxxxiiij. Nō priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia. sic Numeri. xxiiij. Deus priuauit te honore.

מַלְךָ Lignum teres et oblongum instar malī quo stam en textorū circumuoluitur. & a Hieronymo dicitur liciatorium. i. Regum. xvij. Hastile autem eius erat quasi liciatorium texentium. & scribi debet ultima per literam res secundum antiquos et castigatos libros. quāuis in plurimis iuniorum uoluminibus maxime autem impressis per daleth scriptum reperiām.

מַסָּה Dissolutum est. euauit. fugit. interiit. Isaie. x. pro eo quod nos legimus. & erit terrore profugus. hebrei dicunt. & erit quasi euānescēs et fugitiua. quod etiam Ionathas chaldaice similiter exponit sic. Exodi. xvi. Cumq̄ incaluisse sol liquefiebat idest euaneſcebat. Onkelus chaldeus uertit resolutebatur. sic Iosue. vij. Pertimuitq̄ cor populi. idest dissolutū est cor populi quasi liquefactum. eiusdem. ij. interpretatur. Et elanguit cor nostrum.

מַסָּה Munus personale. collecta indictio super indictum. angaria perangaria. tributum. census. iij. Regum quinto. Et erat indictio trīginta milia uirorum. & threnorum primo. Princeps prouinciarum facta est sub tributo. & Genesis. xl ix. Et erit tributis seruiens. Inde uenit per additionem he literę in fine **מַסָּה** idest oblatio quę fit superiori domino propter debitum munus personale. Deuteronomij. xvi. Oblationem spontaneam manus tuę quā offeres iuxta benedictionē dei tui. quod nomen nos christiani sacrificio nostro impositū retinuimus usq; ad hoc tempus. ut a nobis appelleť missa, qđ a grēcis liturgia. Nota igit̄ quod missa neq; grēcum neq; latinū est, sed hebraicū. sicut etiam pasha neq; grēcū neq; latinū extat. sed ab hebreis mutuatū. ut in sua dictione uidebimus. cui astipulat illud euangelicū, qđ Christus de tributo cēsari dando iudicauit. Matthei. xxij. Date quę sunt cēsarī cēsari. & quę sunt dei deo.

מַסָּה Dissoluit. liquefecit. et concordat cū superiori. Iosue. xiiij.

Dissoluerunt cor populi. & ps. vi. Lachrymis meis stratum meum rigabo, idest liquefaciam. mollificabo. seu dissoluam.

LIBER

מִסְרָה Infundendo miscuit more pincernarum. ps. ej. Et poculum meum cum fletu miscebam. Isaie. xix. Dominus miscuit in medio eius spiritum uertiginis. sic Prouerbior. ix. Miscuit uinum suum. & in eodem loco. Bibite uinum quod miscui. inde nomen per sex puncta scribendum. psalmo. lxxv. Plenus mixto.

מִסְרָה Velamen. operimentū sublime coopertorium. sicut solemus in lectulis supra caput distendere. quod uelum Galli celum nomināt. & Hieronymus illud appellauit a tendendo tentorium. Exodi. xxvi. Facies et tentorium in introitu tabernaculi et quinq̄ colūnas tētorij. aliter traduxit Isaie. xxij. Et reuelabitur operimentū Iude. alij textus habent. Et reuelauit operimentum Iude. sed. lxx. transtulerunt. Et reuelabunt portas Iude. quidā hebreorū uerterūt sic. Et exulabit dominiū Iude. uel transmigrabit tentorium Iude. Rabi Jonas secundum huius dictionis significatum exponit etiam illud Ezechielis. xxvij. Omnis la pis pretiosus operimentum tuum. quod Ionathas dicit. distincte positi super uestimentum tuū. et inueniāt alias scribi per sin loca samech.

מִסְרָה Elegit. allegauit. tradidit. delegauit. Nūeri. xxxi. Dederūtq̄ millenos de singulis tribibus. Onkelus chaldaice. Electi sunt de milibus mille per tribus. unde per id uerbum dicitur a magistris hebreorum q̄ Moyses recepit legem de sinai et delegauit Iosue. & dicunt alle gationes in biblia masaroth. quas ego annotationes soleo appellare. aliter autem supradictum uerbum exponunt eodem capitulo Numeri. Et prēuaricari uos fecerunt in dominū super peccato Phogor. quod Onkelus chaldaice sic traducit. fallendo false coram domino.

מַלְעָה Nutauit. uacillauit. lapsus est. ps. xvij. Et non sunt infirmata vestigia mea. pro quo Hieronymus in suo psalterio. Et non deficiet tali mei. cuius instar hoc idem traduxit. ij. Regum. xxij. Et non deficiet tali mei. hebrei sic. Et non labantur genua mea. & ps. xxxvj. Non sup plantabuntur gressus eius. pro quo Hiero. nō deficiet gressus eius. vnde nomen adiectuum Prouer. xxv. Et pes lassus. i. vacillans. labilis.

בְּלֵה Viscera. venter. intestina. Jeremię. iiij. Ventrem meum uentre meū doleo. & Isaie. xvi. Super hoc uenter meus ad Moab quasi

SECUNDVS

cithara sonabit. & Ione.ij. Et orauit Ionas ad dominum deum suum de ventre p̄scis. & dicit̄ pluraliter sicut uiscera. nam significat simul oia interiora. ut ps. xl. Et legem tuam in medio cordis mei. quia cor est omnium interiorum generale dominium et radix.

מִינָה Minuit. decrescebat. Proverbior. xiij. Substantia festinata diminuet. & Exo. xxx. Pauper nil minuet. Inde nomia et aduerbia parz paulū paululū paulomius. ps viij. Minuisti eū paulominus ab angelis. & nominaliter Geñ. xxij. Pauxillum aquę mihi ad bibendum prebe. & pluraliter Ecclesiastis. iij. Iccirco sint sermones tui pauci. inde alterius formationis uerbū Ezechielis. xxix. Et immiuā eos ne imperent gētibus. est et alia forma Ecclesiastis. xij. Molētes in minuto numero.

מִינָה Concidit. contriuit. conquassauit. confregit. compressit. Leuitici. xxij. Omne animal quod uel cōtritis &c. et Ezechielis. xxij. Ibi subacta sunt ubera earum. quod. lxx. dicunt. Ibi ceciderunt ubera. Hieronymus rectius exponit. Ibi confregerunt ubera earum.

מִנְחָה Fixit. i. Regum. xxvi. Et hastam fixam in terra.

מִנְחָה Preuaricatus est. transgressus est. preteriit. Iosue. xxij. Nonne Achian filius Zare preteriit mandatū domini. et paulo superius. Que est ista transgressio cur reliquistis dominum. & Leuitici. v. Anima si preuaricas ceremonias. magister Jacob iehielis loans preceptor meus exposuit hocuerbum pro sacrilegium cōmitere uel uiolare fidem.

מִלְחָמָה Tunica siue pallium. Exodi. xxvij. Facies et tunica superhumeralis totam. et Ezre. ix. Scidi pallium meum et tunicam. & ps. cix. & operiantur sicut diploide. pro quo Hieronymus. Et operiantur quasi vestimento. magistri dicunt uestem esse honestam et insignem.

מִלְמָד Preposito lamed significat dictionem propter. propterea. propterea qd. iccirco. ideo. Leuitici. xvij. Ideo sacerdoti offerre debent filii Israel. et Exodi. xvi. Ut temptē eū. id est propterea quod temptem eum. et Isaig. xxxvij. Propter me et propter Dauid seruum meum.

מַעֲרֵה Spelunca. recipit paragogen he literę. Geñ. xxij. Ut det mihi

LIBER

speluncam duplice m. et. ij. Regū. xxij. Ad Dauid in speluncā odollā.

אַלְמָן Lis. et assumit finalem literam he fœminini generis. et significat **אַלְמָן** quoq; azymum ac non fermentatum. Exodi. xij. Septem diebus azy-
ma comedetis.

אַלְמָן Suxit. nostra translatio habet mulxit a mulgendo. Isaie. lxvi. **אַלְמָן**

Vt mulgeatis et deliciis affluatis. sed rectius septuaginta interpretes
sic. ut postq; luxeritis delectemini. uide supra in uocabulo Miz.

אַלְמָן Suffecit. inuenit. Jeremię. xxxi. Inuenit gratiam in deserto po-
pulus. et Proverbiorum. viij. Qui me inuenierit inuenit uitam. Inde
nomen ps. xxxij. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opor-
tuno. rectius in suo psalterio Hieronymus. ad tempus inueniens. &
eius passiuum Isaie. xij. Omnis qui inuentus fuerit occidetur.

בְּנֵי Arx. turris. fortalicum. locus munitus. et altitudo petrarum **בְּנֵי**
inexpugnabilis. nostra translatio habet refugium. ps. xxxi. Quoniam
fortitudo mea et refugium meum. et pluraliter eodē. In domum refu-
gii. et. ij. Regum. v. Cœpit autem Dauid arcem zion.

בְּנֵת Profudit. expressit. extorsit. exhausit. Iudicum. vi. Expresso **בְּנֵת**
vellere concam rore impleuit. eius passiuum. Leuitici. i. Decurrere fa-
ciat sanguinem ad crepidinem altaris.

בְּנֵת Frons. Exodi. xxvij. Et erit super thiaram imminentis fronti **בְּנֵת**
pontificis. et Ezechielis. ij. Et frontem tuā duriorem frontibus eoru.

בְּנֵת Ocrea. i. Regū. xvij. Et ocreas geras habebat in cruribus. **בְּנֵת**

בְּנֵר Angustia uel locus strictus unde fugere nequeamus. threno **בְּנֵר**
rum. i. Omnes persecutores eius appreenderunt eā inter angustias.
translatio nostra uertit pericula. ps. cxvi. Et pericula inferni inuenierūt
me. p quo Hiero. sic. Et munitiones inferni. Sepe mem appositue po-
nitur ut primituum uideatur zara. quod est tribulatio. ut in eodem.
Tribulationē et dolorē inueni. unde illud ps. cxvij. De tribulacione
inuocauit dominum et exaudiuit me in latitudine dominus.

Mahal

מַחָל Perdidit. et perire seu tabescere atq; interire fecit. Item liquit uel liquefiebat. Isaie. xxxiiij. Et tabescet omnis milicia celorum idest peribit seu interibit. imo potius abolebitur et destruet. sic Ezechielis iij. Et contabescat in iniuitatibus suis. & Zacharie. xiiij. Tabescet caro uniuscuiusq; stantis super pedes suos et oculi eius contabescunt in foraminibus suis et lingua eorum contabescet in ore eorum. lxx. interpretes uerterunt. Et oculi eorum defluent de foraminibus.

Mak

מַקָּ Tabes. putredo. fetor. interitus. perditio. Isaie. iij. Pro suauio odore fetor. & nostra translatio quandoq; fauillam uertit. ut eiusdem. v. Sic radix eorum quasi fauilla. quod exponit rabbi David kimhi in commentariis super Isaiam quasi putredo uel caries.

Mahol

מַהְולָ Virga. baculus. Ieremie. xlviij. Baculus glriosus. per zere in fine. Gen. xxx. Tollens ergo Jacob uirgas populeas. per patha.

Mahony

מַקְמָ Locus. Exodi. xx. In omni loco in q; memoria fuerit nominis mei ueniam ad te et benedicam tibi. quod rectius sic uertitur. In omni loco ubi faciam meminisse nominis mei ueniam ad te.

Mar

מַרָּ Still. Isaie. xl. Ecce gentes quasi stilla situle.

Mara

מַרָּ Exacerbauit. amaricauit. Exodi. i. Atq; ad amaritudinem per ducebant uitam eorum. & ps. cvij. Quia exacerbauerunt eloquia dei. Inde amarum et alia deriuata. & Isaie. v. Ponentes amarum in dulce et dulce in amarum. et Exodi. xv. Nec poterant bibere de marah eo q; essent amare. Inuenit autem aspiratione he finalē mutare in aleph. Ruth primo. Sed uocate me mara idest amaram. inde omnia acetaria dicunt marorim ut est herba acetosa uel acidula seu lachtuka agrestis. sic eni scribit rabbi Salomon Exodi. xij. Et azymos panes cum lachtucis agrestibus. q; omnis herba acerba dicitur maror. inde amaritudo. Job. xiiij. Scribis contra me amaritudines. et in alia forma Deu. xxxij. Et botrus amarissimus. et Isaie. xxxvij. Ecce in pace amaritudo mea amarissima. per unicam res literam.

Mare

מַרִירִ Spiritus estuans. demon exacerbationis. furia infernalis q; grece erynnis nuncupata. pro quo nescio quare translatio nostra habet Deuterono. xxxij. morsu amarissimo. ubi scribit rabbi Salomon qd sit

LIBER

proprium nomen dēmonis.rabi Dauid kimhi exponit eum locum de
estu intenso qui hominibus inducit mortē.unde poterimus illud Job
iij. lucidius intelligere quam nos legimus. et iuoluatur amaritudine.
sic rectius transferendo.& torreant eum diaboli diurni.uult dicere.
dēmonium meridianum.hoc est estus nimij et calores febriles.

מְרָר Rebellauit.defecit.aduersatus est.quod translatio nostra in מלאר

interpretatur contempsit.Exodi.xxiij.Nec cōtemnendum putas. vnde
quidam hebreorum exposuerunt uersiculum Isaię.xxxviij.Recogita-
bo tibi omnes annos meos in amaritudine animę meę.sic scilicet ad re-
bellionē aīę meę.uel secundū Ioseph kimhi.Immutationē animę meę.

מְרָר Immutauit.alterauit.Ieremię quadragesimo octauo.Et odor מןאר
eius non est immutatus.

מְרוּרִים Amaritudines.secundum Hieronymum in commen פָּנָמֵרְמִינְיָם
tariis Ieremij.sed Symmachus uertit transmutationes.eiusdem.xxi.
Pone tibi amaritudines.Dauid autē kimhi in opere suo super Oseam
prophetam ca.xij.Ad iracundiam me prouocauit Ephraim in amari-
tudinibus suis. p amaritudinibus transfert statuas.cumulos.aceruos
siue congeries in modum arę seu altaris.et sunt eleuationes lapidum.
Inde illud Danielis.vij.Efferatus est in eum.sic exponūt magistri he-
breorum.& eleuatus est super eū.vt sit recta lectio.statue tibi titulos.
pone tibi aras siue statuas.alias luctum seu fletum transtulerunt.Jere-
mię.xxi.Vox in rama audita est lamentationis luctus et fletus.pro
quo.lxx.lamentatio et fletus et luctus.Ionathas chaldaice sic exponit.
quod plorat Ieremias propheta.quia magnam stragem et plurimam
necem immiserit Nabuzardan de ramatha domui Iſrael que fleuit ip-
sam Ierusalem in amaritudine &c.

מְרָה Fel.Job.xx.Fel aspidum interius. מלארה

מְרָא Pecus pingue.pro quo nos legimus ouem.Isaię.xi.Vitulus מןאר
et leo et ouis simul morabuntur.et significantur eo uocabulo armēta
domi saginata.ut sunt oues et boues pingues.quare translatio nostra
legit.iij.Regū.i.Arrietibus et uitulis et uniuersis pinguisbus.significat
etiam exaltationem.sublimitatem.et eleuationem.quod translatio no-

SECUNDVS

stra circumloquitur Job. xxxix. Cum tempus fuerit in altū alas erigit.
idest sublimabitur et uelificabitur.

Allegor

מַרְגָּ Traha. tribula. plostrum quo excutiunt fruges. Isaie. xli. Ecce
posui te quasi plaustrum trituras nouum. et pluraliter secūdo Regū
xxiiij. Et plaustrum et iuga boum in usum lignorum.

Marcus

מַרְדָּ Defecit. rebellauit. recessit. Gen. xiij. Et tertiodecimo anno
recesserunt ab eo. et. iiij. Regum. xvij. Rebellauit quoq; contra regē
assyriorum. et Job. xxiiij. Ipsi fuerunt rebelles lumini. aliqui hebreorū
exponunt. Ipsi fuerunt in descensu luminis. idest in tenebris uel obscu-
ro. ut mem sit pthesis. Inde nomē **מַרְדָּ** desertio. defectio. rebellio.

Marcus

preuaricatio. Iosue. xxij. Si preuaricationis animo hoc altare cōstruxi-
mus. et scribitur sex punctis.

Mardonius

מְרוֹדִים Abiecti. uiles. humiles et egeni. Isaie. lviij. Et egenos ua-
gosq; induc in domū tuam. et threnorū. i. Recordata est Ierusalē dierē
afflictionis suę et preuaricationis. quod rectius dicit et egestatis. conse-
quenter in ca. ij. eiusdē. translatio nostra uertit transgressionē. recor-
dere paupertatis meę et trāsgressionis meę. quasi a superiorē deriuatū.

Marcus

מַרְתָּ Diffidit. incredulus fuit. uel nō credidit. Nūeri. xx. Quia non
credidistis mihi ut sanctificaretis me corā filii. inde nomē incredulus.
ut eodē q; sup̄ ca. Audite rebelles et increduli. ubi nrā trāslatio utrūq;
significatū. p uno ybo hebraico posuit. sic igit̄ clare uides unde oriāt
translationū diuersitas cū interptum alius aliter uocabula deriuanda
censuerit. ut etiā ps. cv. Et nō exacerbauit sermones suos. p q; Hiero.
rectius in suo psalterio. & nō fuerūt increduli uerbis eius scilicet Moy-
ses et Aaron. ita aut̄ pmixtim utunt̄ interptes hoc uocabulo ut quisq;
suā sequat̄ opinionē. threnorū. i. Quia os eius ad iracundiā. prouocau-
mox aliſ in eodē. Quia amaritudine plena sum. itē ca. ij. eiusdē. Et ad
iracundiam prouocauimus. quasi esset deriuatū a primo marar. signi-
ficat aut̄ et sic abalienationem. mutationem. et alterationem.

Allegor

מַרְתָּ Culter rasořius seu nouacula secundum Dauid kimhi in li-
bro de radicibus. nostra translatio interpretatur ferrum. Iudicū. xvi.
Ferrum nunquam ascendet super caput meum.

Marcus

מַרְתָּ Cataplasmauit. hoc est emplastra cōposuit more chirurgico

LIBER

medicorum. Isaię. xxxviiij. Et cataplasmarent super uulnus. Inde nomē Leuitici. xxii. ubi pro cataplasmato in testiculis trāslatio nostra posuit herniosum. uide supra in **אַתָּה**

מְרֻט Decapillauit. euulsit. Ezre. ix. Et euulsi capillos capitis mei.

eius passiuū Leuitici. xiij. Vir de cuius capite capilli fluunt. pro facile euellunt. itē et si a fronte ceciderint pili. significat etiā nudare. limare. polire. atqz leuigare. Ezechielis. xxi. Gladius exacutus est et limatus. Item ut splendeat limatus est. idest ut coruscet politus est. item dedi eū ad leuigandū. item et iste limatus est. reperiunt oīa hēc in eodem ca.

מְרֹץ Violauit. peruerit uerba alterius. detraxit. Job. vi. Quare de traxisti sermonibus ueritatis. et. iij. Regum. ij. Maledictione pessima idest guersa. quod Ionethas chaldeus exponit acerbissima. et David kimhi in commentariis Regum. fortia et uiolenta.

מְרַחֵץ Emundauit. purgauit. defricuit. detergit. poliuit. Leuitici. vi. q̄ si uas genium fuerit defricabitur. & Ieremię. xlvi. Polite lāceas. inde mundus muliebris hoc generali nomine appellatur quicquid ad cultum mulierum pertinet. ut Ester. ij. Expletis omnibus que ad cultum mulierē pertinebant. item postea. quicquid postulassent ad ornatum pertinens accipiebant.

מְרַחֵץ Ius. sorbillum. aqua in qua decoquuntur carnes uulgo brodiū appellant. Isaię. lxv. Ius prophanum in uasis eorum. & Iudicum sexto. Et ius carnium mittens in ollam.

מְשַׁחַת Tetigit. attrectauit. apprehendit. palpauit. Geñ. xxvij. Si at trectauerit me pater meus. et infra. Accede huc ut tangam te fili mi. et Geñ. xxxi. pro eo q̄ legimus. scrutanticz om̄e tentoriū. ueritas habet ita. Et attrectauit uel tetigit laban omne tentoriū. sic infra. Et scrutatus es omnē supellecīlē meā. pro attrectasti. et Exodi. x. Tenebre super terrā egyp̄ tam dense ut palpari queant. & Job. xij. Palpabunt quasi in tenebris et non in luce.

מְשַׁחַת Extraxit. eduxit. extulit. Exo. ij. vocauit q̄ nomē eius Moses dicens q̄a de aqua tuli eū. et. ij. Regū. xxij. & traxit me de aquis multis.

SECUNDVS

נְשָׁעַת Vestis serica subtili stamine ac subtegmine cōtexta ita ut pilos
atq; capillos tenuitatem uel superet uel equet. vnde Hiero. subtile trās-
tulit. Ezechiēlis. xvi. Et indui te subtilibus. hoc. lxx. interpretati sunt
rectius sic. Et circūdedi te trichapto. qd sane uocabulū Hieronymus
post diligentē inquisitionem cum in nullo grecorꝝ libro etymologiā
eius inuenisset, asseuerat ipsos. lxx. interpretes pro nouitate rei nouū
cōposuisse. notauit hec ipſe in suis sup Ezechiēlē cōmentariis. Suidas
vero grāmaticus grecus et author ualde bōus de trichapto sic scribit.
Trichapton est bombycinus pannus uel uestis preciosa. hec Suidas.

מִשְׁתָּחֹת Vnxit. Isaię. Ixi. Spiritus domini super me eoꝝ unxerit me.
verba sunt Mesie idest Christi regis uncti. et Gen. xxxi. Ego sum deus
Bethel ubi unxit i lapidem. Inde messiah. i. unctus. Leuitici. iiij. Si sa-
cerdos qui unctus est peccauerit. et grece dicit̄ christus a chriome. i.
vngor. ps. cv. Nolite tangere christos meos. quo uocabulo reges no-
minantur. Isaię. xlv. Hec dicit dominus christo eius Cyro.

מִשְׁרָךְ Duxit. traxit. extendit. tetendit. iiij. Regū. xxij. Vir quidam
tetendit arcum. i. traxit arcum. et Deuterono. xxi. Que nō trāxit iugū.
& Iudicum. iiij. Ego autem adducam ad te in loco torrentis cison sissa-
ram. et Ecclesiastis. ij. Abstrahere a uino carnem meam. Isaię. xvij. Itē
angeli ad gentem dilaceratā et cōuulsam. significat et elōgari et in ho-
nore ac precio esse. Isaię. xiiij. Et dies eius non elongabuntur.

מִשְׁרָךְ Nomen gentis a filio Iapheth descendantis. quos Hiero. in
libro de hebraicis questionibus putat cappadoces esse. sunt aut pars
minoris armenię. unde putat l̄ratissimus rabbi Moyses abenezra nomi-
natos esse ualidos apud Ieremiā equos illos q̄s nos legūs emissarios.
Ieremię. v. Equi amatores in foeminas et emissarij facti sunt. idest equi
de mesech robustissimi atq; lasciuī. rabbi Ioseph gorionides hoc uoca-
bulo dici putat gentem tuscanam.

מִשְׁלָחָן Dominatus est. ps. cvi. Et dñati sunt eorum qui oderunt eos.
& Deute. xv. Dñaberis natiōibus plurimis et tui nemo dñabit. Gen.
xlv. Et ipſe dñatur in om̄i terra egypti. Isaię. xl. Et brachiū eius domia-
bit. & ps. lxvi. Qui dominatur in uirtute sua. Inde nomina deriuata. ut

LIBER

dominatio.dominium et potestas.Geñ.i.Vt p̄cesset diei.item ut p̄cesset nocti.i.ad dominiū diei et ad dominium noctis. Accipit enim in fine he uel thau et in principio mem alterum.sicut et ps.cxlv.Et dominatio tua in omni generatione et generatione.

מְשֻׁלָּח Cōparatio.assimilatio.parabola.prouerbiū.Ezechie.xvij.*Magni*

Si erit ultra uobis parabola hēc in prouerbium. Inde prouerbiare & prouerbiātes si liceret sic latine dicere.ut Ezechielis eodē ca. Quid est q̄ inter uos parabolā uertitis idest parabolatis.puerbiū.et in passiuo ut ps.xlix.Cōparatus est iumētis insipiētibus.& ps.xxvij.& assimilabor descendantibus in lacum.

מְשֻׁךְ Relictum.desertum.siccum.Sophonię.ij. Siccitas spinarum.*Magni*

& putat rabī Ioseph pater Dauidis kimhi qđ expositio eadē etiā conueniat illi uersiculo Geñ.xv.ubi nos legimus. Et filius procuratoris domus meę iste damascus Eliezer.ut sit legēdum filius relicti scilicet cui omnia domus meę gerenda reliqui in manus suas.

מְתַחַ Frenum.capistrū uel camus.sic.lxx.exposuere in ps.xxxij.In camo et freno maxillas eorū cōstringe.est aut̄ camus a grecis sumptū quod illi kimos dicunt.et est quedā species freni secundū Iulium pol lucem et Suidam.ita Prouerbiorum.xxvi. Flagellum equo et camus asino.licet Dauid kimhi illic stimulū q̄ asini pūgunt uelit intelligi.

מְתַחַ Gens.populus.uiri siue homines.Job.xi.Tibi soli tacebunt homines.et ps.xvij.Domine a paucis de terra diuide eos.pro quo rectius in suo psalterio Hiero.A uiris manus tuę dñe qui mortui sunt in profundo.et adiūctū numero significat paucos.ut Deuterono.iiij.& remanebitis pauci.et hoc uocabulum tantum in plurali reperimus.

מְתִים Integritas.sanitas.ps.xxvij.Nō est sanitas in carne mea.*Magni*

rabī Salomon tam gallice quā teutonice exponit integritatē.et Isaię.i. non est in eo sanitas.idest secundū Ionathan chaldeū uel quietudo.uī etiā integritas.secundū alios hebr̄eos uel firmitas uel bona ualeudo.

מְתַחַ Expandit.tetendit.Isaię.xl.Et expandit eos sicut tabernacū lum ad inhabitandum.*Magni*

SECUNDVS

Amgash

אַמְשָׁחַת Saccus. pera. Genesis. xlivij. Pone in ore sacci iunioris.
fortasse ita nominatur a uocabulo superiore quod repletionibus quo
tidianis extendatur.

Magen

מַתִּין Quando. psalmo. cxix. Quando consolaberis me. et cum pre
ponitur ad significat usq; quo uel quousq;. ut ps. vi. Et tu domine usq;
quo. & ps. lxxx. Quousq; irasceris super orationem serui tui.

Lumbus

מַתִּין Lumbus. Ieremie. xijj. Et pones illud super lumbos tuos. &
infra. Sicut enim adheret lumbare ad lumbos uiri. & Iob. xl. Fortitu
do eius in lunabis eius.

Maggak

מַתִּקְ Dulcorauit. uel potius dulcescebat. Iob. xx. Cum enim dulce
fuerit. & Proverbiorum. xxvij. Anima dulcoratur. et nomen dulce in
eodem capitulo. Esuriens etiam amarum pro dulci sumit. et eiusdem
xvi. Et qui dulcis eloquio maiora reperiet. pro quo hebrei. Et dulce
do labiorum addit eruditio nem. nam ibi scribit sex punctis. sed adie
ctiuum per vau et holem. Canticorum secundo. Et fructus eius dulcis
gutturi meo.

z99

L I B E R

N

13 ερρετος ημερα

ia.nunc.obsecrantis particula o uel obsecro.uelut ueteres lo
qui solebant amabo te. et similia.Exodi.xi.Dices ergo omni
plebi..quod rectius legitur sic.Loquere nunc ad aures popu
li.& Nūeri.xij.Obsecro domine mi.et infra.Deus obsecro sane eam.
& recipit in principio aleph ana et idem significat. ps.cxvij.O domi
ne saluum me fac o dñe bene prosperare.similiter hortandi aduerbiū
Canticorum.ijj.Surgam et circuibo ciuitatem pro eia surgam.

N Alexandria ea que est in egypto. sic enim Ionathan chaldeus in
terpretatur Ezechielis.xxx.Et faciam iudicia mea in alexādria. & Hie
ronymus in commentariis sicut ait.pro quo nescio quid uolētes septua
ginta dixere diospolin.

N Lagenā seu uter.Iudicum.ijj.Que aperuit utrem lactis.& ps. cxix. Quia factus sum sicut uter in pruina.quod legi debet.sicut uter
in uapore sumi.& profecto mirarer translationem nisi uiderē Hiero.
etiam de habraica ueritate ita uertisse. credebā esse uitium scriptoris
qui p pruna scripserit pruina.sed cum cernerē.lxx. interpretes grēce
pachne interpretatos.iam pēdebam animi.recordatus illud Pauli ad
romanos.xijj.vnusquisq; in suo sensu abundat.& pluraliter declinat
in forma foemini generis.Iosue.ix.Vtres uini scissos. ubi eius adie
ctiuū ē generis masculini.sicut ifra eodē.vtres uini nouos iplemus.
et quāuis scribat quādoq; diphthongo aleph et vau.ut in supra citato
Iudicum libro.quandoq; per simplex aleph.ut in aliis.tamen mihi nō
placuit in ordinē vau post nun ponere.ut quidā tēptauerūt quasialeph
esset literalis adiectio.sed potius huic locauit q; aleph mea sententia sit
litera principalis qua simplici crebrius scribitur quam diphthongo.

N Eloquutus est.dixit.ait.inquit.Ieremię.xxiij.assumūt linguas
suas et aiūt dicit.ubi secundum Hieronymū subauditū dominus.nā
dominus non est de textū.& scribunt grammatici q; sit nomē

et significet dictum. quamuis nos semper interpretemur uerbaliter.
ut ait uel dicit.inde nō inant eloquētes et prudētes eloq; נאמנים

quod ab amen nostra translatio ueraces traduxit.Iob.xij.Cōmutans
labium ueracium.alij uero ab hoc uocabulo dicendi sic legunt.Labe
factans labium oratorum uel eloquentium.

SECUNDVS

מַאֲכָת Mœchatus est.adulteratus est.Leuitici.xx.Si mœchatus quis

fuerit cum uxore alterius et adulterium perpetrauerit cum coniuge proximi sui,morte moriat et mœchus et adultera. et Job.xxiiij.Oculus adulteri obseruat caliginē. & reperitur geminata tertia litera ph. Osee.ij. Et adulteria sua de medio uberum suorum.

מַזְבֵּחַ Irritauit.opprobriauit.detraxit.blasphemauit.exacerbauit.ex-

asperauit.id est ad iracundiam prouocauit.Prouerbiorū.i. Et detraxe-
rint uniuersę correctioni meę.& threnorum.ij. Et in opprobrium &
indignationem furoris sui.& Isaię.v.Et eloquiuū sancti Israel blasphemarunt.
& Nūeri.xiiij. Vsqz quo detrahet mihi ppłs iste. et ps.cvij.
Et consilium altissimi irritauerunt.pro quo Hiero.blasphemauerūt.

מַלְעָנָה Pullulauit.ppagauit.floruit. Eccle.xij. Florebit amygdalus.

מִזְבֵּחַ Vociferauit amare.dolenter clamauit.nostra translatio inter-
pretatur gemuit.Ezechieliſ.xxx.Et gement gemitibus imperfecti corā
me. ubi chaldaica Ionathę translatio habet. Et rugiet rugitu.sic Job
xxiiij.De ciuitatibus fecerunt uiros gemere.nomen eius Exodi secun-
do.Et audiuit dominus gemitum eorum,id est vociferationem et cla-
morem.quia premittitur qđ ascendit clamor eorum ad deum.et sic
exponit rabi Salomon per uerbum equipollens,qđ apud Isaiā ca. v. da-
morem significat,ubilegitur.Et ecce clamor.

מַלְאָכִי Maledixit et gloriam abstulit.threnorum.ij.Maledixit sancti
ficationi sue.et psalmo .lxxxix. Auertisti testamentum serui tui.pro
quo Hieronymus de hebraica ueritate. Attenuasti pactum serui tui.
Rabi Salomon.Vacare fecisti.alij deuastasti.ut Joseph kimhi.Ego pu-
tarē significari hoc uerbo floccifacere.ex animo dimittere.et abiūcere.
sic Malachię.ij.Et in penuria uos maledicti estis.

מַלְבָּב Vanum.inane.cauum.non solidum.Exodi.xxvij.Non solidū
sed inane et cauū intrinsecus facies illud.& Job vndecimo.Vt uanus
in superbia erigitur.vide supra in uerbo bib.& Jeremie quinquagesi-
mosecundo.Et intrinsecus cāua erant.

מַלְפֵּךְ Prophetauit.uaticinatus est.Ioelis.ij.Et prophetabunt filij ue-

LIBER

stri. et Jeremię. xxij. Prophetant in Baal. inde nomen propheta et participium prophetans. et cetera deriuata reperies in eodem capitulo. & Deuteronomij. xxxiiij. Et non surrexit ultra propheta.

נָבָה Latravit. Isaię. lvi. Canes muti non ualentes latrare. *Naba*

נָבָט Aspexit. attendit. uidit. Isaię. v. Aspiciemus in terram. quod *Nabat*

apud grammaticę doctos atq; literatos transferendum est. aspiciet in terram. nam litera nun substancialis hic est et non accidentalis. que in aliis formis s̄epe deficit. ut Isaię. li. Attendite ad petrā unde excisi estis. attendite ad Abraham patrem uestrum. et ps. cij. Dominus de celo in terram aspexit. et Gen. xix. Noli respicere post tergum. quod uerbū euerbo sic legunt. Ne respicias post te. *Nabat*

נָבֵל Marcuit. attenuatus uel defatigatus est. expalluit. cecidit. Isaię *Nabal*

xl. Cecidit flos. quod alij legūt. expalluit flos. potius autem emarcuit. sic Isaię. xxvij. Et flori decidēti fortassis ideo. quia putabāt p in b fuisse conuersum. quia significat infirmū. et caducum. inane. et quod careat robore. sic Jeremię. viij. Folium defluxit. Exodi. xvij. Stulto labore cōsumeris. quod duobus uerbis sic. Marcescens marcesces. uel ut Onkelus chaldaice transfert. Defatigatus defatigaberis. simile uocabulum vertit Ionathas chaldeus tabefecit. putrefecit. Isaię. xliij. Dissipatione dissipabitur terra.

נָבֵל Stolidus. uacillans. fatuus. inanis. leuis. stultus. insipiēs. prauus. *Nabal*

abiectus. ps. liij. Dixit insipiēs. uel secundū Hieronymū. dixit stultus. similiter ps. xij. et Isaię. xxxij. Non uocabitur ultra is qui insipiens est princeps. et infra. Stultus enim fatua loquetur. & Deuterono. xxxij. Popule stulte et non sapiens. Inde peruersitas. prauitas. nephias. Josue vij. Et fecit nephias in Israel. & Osee. ij. Et nunc reuelabo stulticiā eius. chaldaice leuitatem eius. quod Hieronymus exponit turpitudinem et. lxx. immundiciam. cōmuniter autem hebrei prauitatem. Ionathas leuitatem. sic i. Regum. xxv. Super uirum istum iniquum Nabal quoniam secundum nomen suum stultus est et sit stulticia cum eo. sic in foeminino genere Job. ij. Quasi una de stultis mulieribus locuta es. Inuenitur etiam uerbaliter Prouerbiorum. xxx. Et qui stultus apparuerit postq; eleuatus est. proprie sic. Si infatuaris in eleuando. Item abstra-

SECUNDVS

Etiue Iob.xliij. Ut non uobis imputetur stulticiā. alias prauitas. Inde verbum graue. Ieremię.xiiij. Necq; facias nobis contumeliam. quod hebraice sic legitur. Et non deturpabis soli um glorię tuę. id est ne floc cifacię seu abiicias aut uile reputes. sic Deuterono.xxxij. Et recessita dēo salutari suo. quod sic legendum est. Et abiecit deum siue contempsit. despexit. uile fecit.

לְבָרֶךְ Lagena. uter. cantharus. uas uinarium factum uel ex corio uel ex luto aut argilla. i. Regū.x. Alius portans lagenā uini. et eiusdē.xxv. Et duos utres uini. & Iсаię.xxx. Sicut conterit lagena figuli. et Ieremię xlviij. Et lagunculas eorum collident.

לְבָרֶךְ Lyra seu psalterium. species organi secundum Suidam. i. Regū x. Et ante eos psalterium et tympanum. de quo uide beatum Hieronymum in epistola ad Dardanum de diuersis generibus musicorum & Angelum politianum in miscellaneis ca.xiiij. superius autē uocabulū scribitur sex punctis. presens uero reperit etiam quinq; ut ps. xxxij. In psalterio decem chordarum. sic enim extat in canonib; orthographia hebraicę ps.lxxi. Nam et ego confitebor tibi in uasis psalmi. ubi ponitur hęc adnotatio non segol. Iсаię.v. Cithara et lyra. et pluraliter Iсаię.xxij. A uasis craterarum usq; ad omne uas musicorum.

לְבָרֶךְ Imbres inundationes. quod trāslatio nostra concentū uertit. Iob.xxxviiij. Et concentum celi quis dormire faciet. Inde mabul quasi manbul cataclysmus seu diluuiū. simile Iсаię.xxx. Riuī currentiū aqr̄.

לְבָרֶךְ Redundauit. effluxit. emanauit. Proverbior̄.xviij. Torrens redundans fons sapientię. Inde prepositione mem litere loco nun significatur id quod a scaturigine proximum decurrit dictū fons quasi funs a fundendo. Iсаię.xlix. Et ad fontes aquarum potabit eos. Ecclesiastis ultimo. Et conterat hydria super fontem. & in alia significatiō importat eructationem et elocationem. ut ps.cix. Eructabunt labia mea hymnū. pro quo Hieronymus. Fundant labia mea hymnum. & ps.xix. Dies diei eructat uerbum. et ps.lix. Ecce loquiunt in ore suo. & ps.lxxvij. Loquar propositiones ab initio. & in alio significato reperitur Ecclesiastis.x. Muscē morientes perdunt suauitatem ungēti. pro

L I B E R

nauseari faciunt. vel secundū rabi Ishac auengieth ampullari. ac quasi fungorum aut uesicularum imaginem edere atq; tubulari.

בָּשָׁר Meridies.auster.Danielis.xi.Et confortabitur rex austri.Gen. לְגַדֵּל

xxvij.Dilataberis ad orientem et occidentem et septētrionem et meridiem.sic Iosue.xvj.Ephraim sit ab austro et ab aquilone Manasse. Et Isaie.xxx.Onus iumentorum austri.Interpretatur autem Ionathas chaldeus hoc uocabulū meridiem.i.Regū.xxvij.Cōtra meridiē Iudæ et contra meridiem Ierahmeel et contra meridiem Ceni. alij exponūt locum desertum sterilem.aridum.quia a meridie illarum urbium sita est vasta solitudo et terra inhabitabilis.

בָּשָׁר Retulit. explanauit. enunciauit. indicauit.Gen.ij.Quis enim לְגַדֵּל indicauit tibi. quod Onkelus chaldeus interpretat. quis ostendit tibi. eodē modo illud Deuteronomij.xxvi. Profiteor hodie coram dño. idem Onkelus interpretatur sic.Ostendi hodie domino deo tuo.Ecclasiastis.x.Et qui habent pennas adnunciabunt sententiam.

בָּשָׁר Exaduersum. eregione.in cōspectu.ante. coram.apud.penes. לְגַדֵּל

pcul.i.Regū.xvi.Num corā dño est christus eius. quod tiero scribit Gen.ij.Adiutorium simile sibi.recte sic legitur. Adiutoriū quasi corā eo.idest secundum gerundensem.adiutoriū qd stet coram eo a quo separetur et cum quo coniungat iuxta uoluntatē suam.& rabi Dauid kimhi exponit sic quasi diceret.Et erit in conspectu eius paratum continuum ad obsequendum ei.et ut ait rabi Salomon gallus nō ad prelian dū.et sic recipit alias partes indeclinabiles sicut caph et lamed et mem. sic etiam he in fine.Gen.xxi.Seditq; eregione procul.

בָּשָׁר Capitanus populi.dux.princeps.i.Regum.ix.Et unges eum לְגַדֵּל ducem super populum meum Israel.et eiusdem.x.Ecce unxit te dominus super hereditatem suam in principem.

בָּשָׁר Splenduit.fulsit.Iob.xxij.Et in uiis tuis splendebit lumen.Inde לְגַדֵּל nomen Habacuk.ij.Splendor eius et lux erit. Ezechielis.i.Et splendor in circuitu eius.sic in alia forma ubi splēdificare significat habetur ps. xvij. et.ij.Regum.xxij.Et dominus illuminabit tenebras meas. et Isaie

SECUNDVS

xij. Et luna non splendebit in lumine suo. inde no ga ex septē planetis que uenus dicitur, quo uocabulo utuntur philosophi et cabalistē utrabi luda harisi in libro de geomanticis questionibus. et rabbi Ioseph minor in libro qui inscribitur hortus nucum.

22 **Plaga** Cornupeciūt. insultauit. impegit. inuasit. Exodi. xxi. Si bos cornu percuferit. et infra. Si bos cornupeta fuerit. et Deuterono. xxxij. In ipsis uentilabit gentes, hoc est ipsis cornibus insultabit. et ps. xliij. In te inimicos nostros uentilabimus cornu. ubi translatio nostra circū locutio interpretatur hoc uocabulum. significat autem insultum & impulsu[m] cornibus animalium.

23 **Plaga** **25** Falxa quo magel quasi mnagel. ut Ioelis ultimo. Mittite falce de quo supra in litera mem.

24 **Plaga** Lusit instrumentis musicis. iij. Regū. iij. Cumq[ue] caneret psaltes. verbū e uerbo sic. Et factum est cum organizaret organista uel citharizaret citharcedus. et. i. Regum. xvi. Et psallat manu sua. inde organista seu musicus manualis. ps. lxviij. Preuenierunt principes coniuncti psallentibus. rectius quam Hiero. qui uertit precesserunt catores eos qui post tergum psallebant. et ex eo inscribitur titulus psalmi quarti sic. victori in psalmis.

25 **Plaga** Percussit. tetigit. pulsauit. perculit. i. regum. x. Exercitus quoru[m] tetigerat deus corda. quod exponit David kimhi in commentariis super quatuor sic. quibus dedit deus in cordibus eoru[m] ad complacendū ei. et Gen. xxvi. Sicut et nos nihil tuorū attigimus. quod Onkelus chaldaice ita. Sic q[uod] nos lesimus te. Ruth. ij. ut nemo molestus sit tibi. quod sic scribitur. nonne mandaui pueris ne pulsent seu tangant te. et Gen. ij. Et ne tangeremus illud. Inde uerbū graue Canticorum. ij. Tempusputationis aduenit. id est contigit siue attigit. et uerbū transitiuū secundi. ut Exodi. xij. Et aspergite ex eo superliminare. ubi uerbū e uerbo sic. Et facite tangere superliminare ac duos postes de sanguine. sic Exodi iij. Et tetigitq[ue] pedes eius. pro fecitq[ue] tangere pedes eius. id est adhibuit seu piecit ad pedes suos. et Isaiae. vi. Et tetigit os meum. id est adhibuit super os meum et fecit tangere.

26 **Plaga** percussio. Exodi. xi. Adhuc una plaga tangam Pharaon

LIBER

quod sic scribitur. adhuc plagā unam uenire faciam super Pharaonē.
& Leuitici. xiij. plaga lepræ. et sic scribitur nun s̄egol. uerbum autē &
nomen reperitur in uno uersiculo Geñ. xij. Flagellauit autē dominus
Pharaonem plagis maximis. p̄ plagauit siue percussit percussionibus
magnis. nam gr̄ece plaga iuxta linḡuam doricam dicit̄ percussio. a uer
bo at̄iquo peplego presentis temporis. quod a peplega preteriti tem
poris uerbi plesso deriuat. ut legitur in libro electorū gr̄eco Varini
Camertis. sed Hieronymus noster. lxx. interpretes imitatus est etiam
in suo psalterio de hebraica ueritate. ps. lxxiij. Et cum hominibus non
flagellabunt̄. quia. lxx. gr̄ece traduxerunt mastigothisont̄. similiter in
eodē. Et fui flagellatus tota die. qd. lxx. memastigomenos uerterunt.

¶ Impulit. irruit. lesit. luem attulit. qd nostra translatio percussit *Uagans*

interpretatur. Exodi. xxi. Et percusserit quis mulierem pregnantem.
mox uariauit in eodem capitulo trāfferendo uulnerauit. ibi. si bos alie
nus bouem alterius uulnerauerit. iterum. ij. Regū. xij. Percussitq; do
minus paruulū. simili Exodi. xij. uarie traduxit. percutiens egyptios.
et mox sequitur. ingredi domos uestras et lēdere. Onkelus chaldaice
transfert utrobiq; ad percutiendū. inde nomen sex punctis idest lues
seu internecio. Exodi eodem. nec erit inter uos plaga. quod Onkelus
chaldaice uertit mortalitas. uerbum aliud. ps. xci. Ne forte offendas
ad lapidem pedem tuum idest lēdas. aliam formam per p̄thesin mem
et paragogen he literarum inuenies Numeri. xxv. in fine. et eiusdem
xxvi. in principio. Quę percussa est in die plage p̄ sacrilegio Phegor.
postq; noxiōrum sanguis effusus est. quod ultimum ita ponitur. & fa
ctum est post plagam. oīā eius uocabuli deriuata significant percussio
nem ad mortem uel ad minus prope mortem.

¶ Dispersum. effusum et euersum est. diffluxit. secundo Regum *Duges*

decimoquarto. Quasi aquę dilabimur. quod sic scribitur. quasi aquae
defluxę uel disperse in terrā. simile Micheę primo. Sicut aquae que de
currunt in preceps. idest sicut aquę disperse. Ionathas chaldeus uertit
deriuantes uel defluentes scilicet asdin. et threnorum tertio. Oculus
meus afflictus est. ubi legitur hebraice. Oculus meus defluxit effudit.
Item Micheę primo. Et detrahā in uallem lapides eius. hoc est di
spergam lapides de montibus in ualles more cupientū edificare.

SECUNDVS

וְגַד Accessit.appropinquauit.Genesis.xliij.Accedens autem propius Iudas. & Genesis decimonono. Recede illuc. pro appropinqua huc.cata apheresin nun literę prime.& infra.lamqz prope erant idest appropinquabant.sic Isaię.xxix.Eo quod appropinquat populus iste ore suo.

וְגַד Angariauit.exegit.depoposcit.repetiit.quarto Regum.xxij.
Et unumquemqz iuxta vires suas exegit tam argentum quam aurum. & nominaliter Isaię decimoquarto.Et subiicient exactores suos.& infra.Quomodo cessauit exactor idest coactor.angariator.rursus Deuteronomij decimoquinto.Repetere nō poterit quia annus remissionis est.et infra. A peregrino et aduena exiges.omne significatū eiusdē vocabuli afflictionem denotat.

מָסָה Massa.moles.aceruuſ.Iosue tertio.Vna mole consistent.quod postea ibidem circumlocutus est sic.ad instar montis intumescentis. & Exodi decimoquinto.Stetit unda fluens. ubi in latinis libris deest sicut moles seu aceruuſ.qd Onkelus chaldaice traduxit sicut paries.vnde Nicolaus de lyra exponit aqua sicut murus erecta.

נִרְאָה Remouit.fugit.recessit.Osee septimo.Vg eis quoniam recesserunt a me.Ester sexto.Noctem illam duxit rex insomnem. uerbum eius in nocte illa fuderat somnus regem. et psalmo.xxxi.Qui uidebant me foras fuderunt a me. et Nahum tertio.Resiliet a te.Isaię.x.Migravit Madmena. et Ieremię quinquagesimo.Recedite de medio Babylonis.omnia remotionē significant.Inde etiam remotio propter menstrua dicitur **נִרְאָה** Leuitici decimoquinto.Et quae menstruis temporibus separatur. et eiusdem duodecimo.Luxta dies separationis menstruatz.et omnino accipitur pro foeditate et immundicia Ezre(ix).Terra immunda est iuxta immundiciem.

נִרְבָּה Libuit.fauit.indulſit.Exodi tricesimoquinto.Omnes uiri & mulieres mente deuota obtulerunt.& infra. Voluntaria domino decidarunt. et sic significat idem quod uoluntarie liberaliter et spontanee obtulit.Ezechielis quadragesimosexto.Cum autem fecerit princeps

LIBER

spontaneum id est munificum . unde munifici et liberales hoc nomine dicuntur principes . ut psalmo . cxij . Ut collocet eum cum principibus cum principibus populi sui . et psalmo . cx . pro eo quod nos legimus . Tecum principium in die uirtutis tuę in splendoribus sanctorum . Hie ronymus traduxit populi tui spontanei in die fortitudinis tuę in monib⁹ sanctis . et psalmo . cxix . Voluntaria oris mei . unde uoluntarius et liberalis dicitur nadib⁹ qui omnia indulget oculo bono , secundum rabbi Dauid kimhi in cōmentariis super Isaiam capitulo . xxxij . Ibi prin⁹ ceps ea quę digna sunt principe cogitabit et ipse super duces stabit .

נָהָר Remouit . separauit . prolongauit . ita interpretatur Ionathas ^{11 ad a} chaldeus . Amos . vi . Qui separati estis in diem malum .

נָהָר Merces meretricis . et scribitur sex punctis . Ezechielis . xvi . o m ^{11 ad c} nibus meretricibus dantur mercedes . et addit in principio nun ut ibi dem cernere licet .

נָהָר Secessit . aberrauit . motus est . fugit . Deutero . xix . securis fuge ^{11 ad a} rit manum . Deute . xxx . Si cardines celi fueris dissipatus . et paulo ante . In quas disperserit te dominus deus tuus . Inde nomen Isaię . xi . Et congregabit profugos Israel . simile psalmo . cxlvij . Dispersiones Israel congregabit . pro q̄ Hiero . eiectos Israel cōgregabit . qđ et postea sic interpretatus est threnorum secundo . & ejectiones id est aufugia et exilia .

נָהָר Vagina . i . Paralip . xxi . Et conuertit gladium suum in uaginā . Inde ^{11 ad a} volunt dici uerbū iadon . Geñ . vi . ubi nos legimus . non permanebit spiritus meus in homine . ibi mḡri hebreor̄ sic uertūt . nō uaginabitur spiritus meus . ut supra in litera daleth commemorauimus .

נָהָר Propulsauit . torsit . proiecit . ps . i . quē p̄iicit uentus . et Iob . xij . ^{11 ad aps} Contra foliū qđ uento rapit . i . foliū propulsatū . simile Isaię . xl . Sicut stipula uento raptā . i . sicut stipula p̄pulsam . et ps . lxvij . pro eo qđ nos legimus . Sicut deficit fumus deficiant . hebrei uertūt . sicut propellitur fumus proiicias seu propellas . et uolunt hic esse gerundiū passiuum .

נָהָר Vouit . h̄ . Regū . xv . Vouens enim uouit seruus tuus . i . uotū uo ^{11 ad a} uit . et Numeri . xxx . Si quis uirorum uotum domino uouerit .

SECUNDVS

Naga-

לָמֶת Lamētatus est. planxit. ululauit. Micheg. ij. Cantabit canticū sed rectius. lxx. interpres plangeūt planctus. sicut et Ieremīe. ix. Doce te filias uestras lamentum. et eiusdem. xxx. Vox in excelso audita est lamentationis &c.

Nagag

נָגָג Duxit. minauit. threnor. ij. Me minauit et adduxit. ps. lxxx. Qui deducis uelut ouem Ioseph. Ecclesiastis. ij. & animum meum trās ferre ad sapientiam. id est asuefacere cor meū in sapientia. unde mores et ductus hominum sic dicuntur ab inducta consuetudine.

Nagaf

נָגָף Sustentauit. tulit. portauit. Exodi. xv. Portasti eum in fortitudine tua. et concordat cum translatione chaldaica Onkeli. Isaie. li. non est qui sustentet eam.

Nasen

נָסֵן Fremuit. rugiuit. Proverbior. xix. Sicut fremitus leonis ira regis. pro quo hebrei. Rugit sicut leones ira regis. et eiusdē. xxvij. Leo rugiens. translatio nostra alibi aliter legit Proverbiorum quinto. Et gemas in nouissimis tuis. pro fremas.

Nahal

נַהֲלָה 2.15 Vociferauit. clamauit. sonuit. rudit. Iob. vi. Nunquid rugiet onager. puto interpretem dicere uoluisse rudet. nam rudere asinorū et onagrorum est. Persius Findor ut arcadię pecuaria rudere dicas. miror translationem nostrām alio in loco letari interpretatam esse. Iob. xxx. Qui inter huiuscmodi letabantur. sed hebrei sic legunt. inter arbusta clamant sub urticis conglutinantur. omnia inde deriuata significant fremitum sicut grēce bromasthē secūdum Suidam kai onkaſte que sunt onagrorum et asinorum propria.

Nagar

נָגָר Confluxit seu affluxit. et significat cursum ad libitum. Ieremīe xxxi. Et confluent ad bona domini. Isaie. ix. Tunc uidebis et afflues. Inde nomen fluuius seu flumen. ps. lxxx. Et usq; ad flumē propagines eius. & pluraliſ declinat in cōmuni genere. in masculino ut Isaie. xxxij. Locus fluuiorū riui latissimi. in foemino ut psalmo. xxiiij. & super flumina preparauit eam.

Nagor

נָגָר Illuminauit. illustrauit. psalmo. xxxiiij. Accedite ad eum et illuminamini. quod Hieronymus in suo psalterio de hebraica ueritate a superiori uocabulo traduxit sic. Respicite ad eum et confluete. sedre

LIBER

ctius rabii Salomon gallus exponit illuminamini, ut sit sensus uidete. sic etiam id quod supra fuit allegatum Isaig sexagesimo. tunc uidebis & afflues interpretant aliqui. tunc uidebis et illuminaberis. in qua sententia est rabii Dauid kimhi in commentariis. Inde nomen lux uel lumen. Job tertio. Nec illustretur lumine. inde illud quod legitur Iudicium sexto. Feceruntqz sibi antra et speluncas in montibus. id est fecerunt subterraneas rimas seu fissuras tanquam fenestellas per quas lumen eis ad foueas latenter incideret hoc enim uocabulum insinuat.

נָא Deseruit. uitauit uerbū graue. infregit. cessauit. irritauit. cōtra-dixit. deserere uel discedere fecit. Numeri. xxx. Si aut̄ statim ut audierit contradixerit pater. et eiusdem tricesimo secundo. Cur subuertitis mentes filiorum Israel. id est ad quid infringitis sententias filiorum Israel. uel potius cur uitare facitis corda filiorum Israel. & quandoque deficit aleph et mutatur vau in iod. ut ps. cxli. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. quod rabii Salomon interpretatur non deseret uel non uitabit caput meum. quem Nicolaus de lyra uo-lens imitari exponit non prohibebit caput meum. ceterum non recte hic trans fertur peccatoris. sed oleum principis siue regis. item ab hoc verbo deriuatur nomen Numeri decimoquarto. Et scietis ultionem meam. & est sic iuxta mentem Onkeli. sed secundum proprietatem lingue significat desertionem uel discessionem. ut illic recte commen-tatur rabii Salomon.

נָא Alexandria. Nahum tertio. Nunquid melior es alexandria populorum. ubi uideas Hieronymum in cōmentariis super duodecim. & supra in principio nun.

נָבָד Excreuit. fructificauit. propagauit. germinauit. nostra translatio habet multiplicauit. psalmo. xcij. Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi. pro quo Hieronymus in suo de hebraica ueritate psalterio sic uerit. adhuc fructificabūt in senectute. et gemiata beth litera. Zacha-nono. Et uinum germinans uirgines. et uide quam contrarium interpretatur nostra translatio threnorum quarto. quoniam isti extabuerunt consumpti a sterilitate terrae. quod hebraice sic. Quoniam isti effluent trans fossi fertilitate agri. sed Prover. x. parturire trans fertur. os iusti parturiet sapientiam hoc est propagabit. inde nomen propago siue germen aut surculus siue palmes. quod fructū legimus Isaie. lvij.

SECUNDVS

Creauit fructum labiorum. & illud Ionathas chaldaice traduxit sermonem. vnde id quod legimus Malachie primo. Et quod supponitur contemptibile est cum igne quod illud deuorat. hebraei interpretantur. Et sermo eius scilicet sacerdotis offerentis continebitur et esca illius scilicet altaris ut panis et adeps &c. nam ignis hic nulla fit mentio. sed sunt qui similiter fructum a superiori significato exponunt cui aliquam tulum aspirat Hieronymus in commentariis cum ait. Fructus autem altaris ignis est cibusque ignis hostie uel holocausta.

וְאֵלֹהִים Eiectus. mobilis. profugus. Genesis quarto. Vagus et profugus eris in terra. super terram. Inde moueri. Nahum tertio. Quis commouebit super te caput. super quo Hieronymus in commentariis recte sic ait. in hebreo non habetur caput. sed nos apposuimus ut sensus manifestior fieret. Symmachus interpretatur lugebit. septuaginta interpres gemit. et Ieremie decimo octavo. & mouebit caput suum. & Proverbiorum. xxvi. Sicut avis ad alta transuolans id est sicut avis ad mouendum. sic Ieremie. I. Et moti sunt et abierunt. & in alia forma ps. xxxvi. Et manus peccatorum non moueat me. per iod literam. & in alia forma Genesis. iiij. Et habitauit profugus in terra.

וְאַתָּה Habitauit. constituit. sustentatus est. permanuit. stetit erectus. Habacuk. ij. Sic erit uir superbus et non decorabitur. rectius sic. Vir superbus non stabit erectus. iuxta thargum Ionathae. hoc est Nabucho donosor uir arrogans et superbus non consistet in permanetia regni sui. quasi diceret non permanebit in statu suo. Inde nomen consistencia. status. mansio. habitaculum. edes. Ieremie decimo. Et decus eius dissipauerunt. quod hebrei legunt. & habitationes eorum seu edificium eius deuastarunt. cui lectioni uidetur etiam Hieronymus et Nicolaus de lyra consentire iuucommentariis. nam Hieronymus sic scribit, quod in tantam solitudinem redegerunt Ierusalem ut publicarum et priuatarum edium oia dissiperent. Lyra sic. dissipauerunt scilicet templum in quo Iudei maxime gloriabantur. unde uerius translatio nostra uerit Exodi. xv. Ad habitaculum sanctum tuum. quo in loco etiam eius nominis uerbum legi. Iste deus meus et glorificabo eum. quod secundum proprieatem lingue sive hebrei legunt. Iste deus meus et hospitabo eum seu tabernaculum habitationemque ei faciam. sic enim Onkelus chaldaice tradidit. Iste deus meus et edificabo ei sanctuarium. Significat etiam speciosam

LIBER

vxorem secundum Paulum burgensem et magistrum Dauid kimhi in libro de radicibus que semper domi habitat. unde.lxx. transtulerunt grece oreoteta idest decorum. qd nos legimus speciem. ps.lxvij. Et speciei domus diuidere spolia. pro qd in psalterio suo Hieronymus sic. Et pulchritudo domus diuidet spolia. quod rabbi Salomon de synago ga Israelite intelligit. id etiam Lyra exponit de ecclesia. et Ieremij. vi. Speciosq; et delicate assimilauit filiam. significat etiam tugurium seu tabernaculum pastorum quo caulam sepe intelligunt. quamuis translatio nostra interpretetur pascua. n. Regum. vij. Ego tuli te de pascuis. evidentius legit Sophonijs. n. Et erit funiculus maris requies pastorum. vbi. lxx. etiam traduxere pascua pastorum. sed Jonathas chaldeus dominicas pastorum uertit. et quodocq; plurale mutat alterum vau in aleph. ut Iohannes. i. Quia ignis comedit speciosa deserti. id est tuguria pastorum in deserto. uolunt autem quidam dicere qd sit cuiusdam loci in deserto propriu nomi. sed Hieronymus generaliter intelligit aut planu camporum aut pratoru florentia aut uirentia herbis loca que pascua prebuere iumentis. hec omnia propter significatum habitaculi oriuntur transsumenda. Iob. vij. Et pacatum reddet habitaculum iusticie tuq;. & Ieremij. xxxi. Pulchritudo iusticie mons sanctus. quod Iudei legunt si militer habitaculum dicentes. habitaculum iusticie mons sanctus. qd secundum rabbi Ioseph patrem Davidis kimhi in eiusdem commentariis intelligitur de domo sanctificationis et de monte unde procedet omnis benedictio in eternum. quia deus benedicet illum in diebus Messiae benedictione quae nunquam terminabitur. haec Ioseph. Se pius tamen aliter et aliter uariant translationes. ut Ieremij. xxij. Et co uertam eos ad rura sua. id est ad caulas seu mapalia sua.

¶ Requieuit. Habacuk tertio. Requiescam in die tribulationis. et 25.

Isaie. lvij. Requiescent in cubili suo. et primo regum. xxv. Locuti sunt ad Nabal ominia uerba hec ex nomine David et siluerunt. pro et re quieuerunt atque cessauerunt. Jonathas chaldeus interpretatur & finierunt. quod in sermone nos solito appellamus pausare. est autem pausare diductum a greco uerbo futuri temporis pausomq; id est desinam. quiescam. cessabo. id quod hoc uerbum noah similiter designat. Genesij octauo. Requieuitque arca mense septimo. Inde nomen

SECUNDVS

quietum.tranquillum.iocundum.suaue ac placens.seu placidum.Numeri.xxviij.Holocaustum suauissimi odoris atq; incensi est domino idest placidissimi.ubi geminatur heth litera. et nomen in alia forma Ecclesiastis.iiij.Melior est pugillus cū requie.et eiusdem.ix.Verba sapientum audiunt̄ in silentio idest cum tranquillitate ocio requie.Inde verbum graue transitiū̄ tranquillificare si liceat dicere,Exodi.xxxiij.Et requiem dabo tibi.idest compescam te uel mitigabo te.sic Ezechielis.xvi.Et requiescet indignatio mea in te.et Isaiae.xi.Et requiescet super eum spiritus domini.Inde nomē requies sub uariis formis.Ester.ij.Et dedit requiem uniuersis prouinciis.item aliter. ps. cxvi.Conuertere anima mea in requiem tuam.

לְבָבֶךָ Concussit.mouit.ps.xcix.Moueat terra.p q Hiero.cocuicat.
לְבָבֶךָ Obdormiuit seu dormitauit.Nahum.ij.Dormitauerunt pastores tui rex Assur.et psalmo.lxxvi.Dormierunt somnum suum.et ps. cxxi.Necq; dormitet qui custodit te ecce non dormitabit.

לְבָבֶךָ Fugit.abiit.euanuit.secessit.Deuteronomij ultimo.Nec dentes illius moti sunt.pro quo rectius Iudei sic legunt.Et non fugerat speciositas eius.quod chaldaica translatio habet sic.Et non alterabatur speciositas decoris uultus eius.ut diximus in litera lamed.& Iosue.vij.,p eo q; habetur fugiemus et terga uertemus.legunt hebrei.fugiemus ante eos.& Isaiae.xxx.Sed ad equos fugiemus ideo fugietis.Inde uerbū graue fecit fugere,hoc est fugauit.Exo. ix.Fecit configere seruos suos et iumenta in domos.inde nomen Ieremiæ.xlii.Fugierunt conciti p fugam fugierunt. quod et prothesin patitur et paragogen.Isaiae.ij.Nec in fuga properabitis.

לְבָבֶךָ Mouit.concussit.Amos nono.Et concutiam in omnibus gentibus domum Israel sicut concutitur triticum. et passiue Nahum.ij.Si concusse fuerint cadent in os comedentis.& reperitur per concisionem literę yau.Amos quarto.Et uienerunt duę et tres ciuitates.idest mouerunt uel cesserunt.& Genesis quarto.Et ero uagus et profugus in terra.Inde nominantur **מִנְעָנִים** instrumenta musica ænea quibus appendunt multa crepitalia a concutiendo et mouendo sic dicta.et a græcis sistra a suo quod in futuro habet si so idest quatio concutio.ij.Regum.vi.Et sistris et cymbalis.

LIBER

לְבָנָה Pampinavit. frondificauit. circumstipauit surculos aromatum. **לְבָנָה** Proverbiorum. viij. Aspersi cubile meum myrrha et aloë. hoc est inse uiuel infixi in cubile meum surculos seu frondes aromatum. Inde no men surculus. palmes ramus. propago seu frutex aromatū. ps. xlviij. Fundatur exultatione uniuersē terre. qd miror ita de greco esse trāsla tū. lxx. enim grece sic. eurizo agalliamati idest bene radicato gaudio vniuersē terre. sed rabī Salomon eo loci nof interpretatur arbusculā. quasi uerbum e uerbo dicendum sit. ciuitas que est pulcher surculus aromaticus letificans omnem terram. translationes nostrę fauum esse uoluerunt. Canticorum. iiij. Fauus distillans labia tua sponsa. & Pro verbiorum. xxiiij. Et fauum dulcissimum gutturi tuo.

לְבָנָה Leuauit seu eleuauit mouendo hinc et inde. Numeri. vi. Suscep taqz rursum ab eo eleuabit in conspectu domini. quod de uerbo ad verbum secundum Onkelum chaldeum sic est legendum. & eleuabit ea sacerdos eleuationem corā domino. vbi notabis duas eleuationes in sacrificiis. unam sursum et deorsum et uocatur thruma. aliam dextrorsum et sinistrorsum seu antrorsum et retrorsum. nominaturqz a presenti uerbo thnupha. simile ponitur Leuitici. vij. Pectusculū enim eleuationis et armum separationis. sic Leuitici. vij. Tulitqz pectusculum eleuans illud coram domino. idest mouens hinc et inde.

לְבָנָה Floruit. Canticorum. vij. Si floruerunt mala punica. sic Ecclesiastis. xij. Et florebit amygdalus. ubi aleph ponit̄ loco iod in medio dictionis. Inde nomen flos. Gen. xl. Paulatim in gēmas et post in flores. quod uerbum e uerbo sic legitur. & erat in gemmando ascendit flos eius. nam ultima litera he est mappik. potest tamen etiam de substātia dictionis esse que alias mutet in thau. Job. xv. Et quasi olīua proiiciēs florem suum. assumit et quandoqz literam nun. Canticorum secūdo. Flores apparuerunt in terra.

לְבָנָה Effulsio. scintilla. Ezechielis. i. Et scintille quasi aspectus eris. alio in loco reperīt prima per iod scripta. Isaie. i. Et opus eius quasi scintilla. & pro eo quod nos legimus ps. cxxxij. Super ipsum autem effrebit sanctificatio mea. rabī Salomon interpretat̄ ab igne seu scintilla illuminabit. quasi diceret scintillabit seu effulgebit.

לְבָנָה Lucibulum. lucerna. iiij. Regum. xi. vt remaneat lucerna Dauid

SECUNDVS

seruo meo.Ionathas chaldeus sic interpretatur.ut confirmetur regnū ipsi David seruo meo.inde solent hebrei hunc uersum psalmi.cxxxij. Paraui lucernam christo meo sic legere.Disposui regnū messie meo.sed in ps.cxix.concordant nobiscum dicentes.lucerna pedibus meis verbum tuū.quod scribitur per zere.superius autem per hirek.et declinat pluraliter in genere fœminino.deriuat ab eo per prothesin mem & paragogen he candelabrum.Exodi.xl.Candelabrum stabit cum lucernis suis.quod uerbum e uerbo sic.Et induces candelabrum et eriges lucernas seu lucibula eius.

נִיר Sulcus.nouale.Osee.x.Innouate uobis nouale.id est sulcate uobis sulcos.et Proverbiorū.xij.Multi cibi in noualibus patrum.alij sic.Multa esca in sulcis pauperū.scilicet quos pauperes arant.

וְלֹא Languit.infirmitabat.egretulit.Hieronymus interpretat desperauit in suo de hebraica ueritate psalterio.ps.lxix.dicens.Opprobrio contritum est cor meum et desperatussum.sed uerius sic.opprobriū confregit cor meū et infirmatussum.ubi.lxx.interpretes nominaliter verterunt ta leporian.et nostra trāslatio legit impropriū expectauit cor meum et miseriam.sed secundū hebreos uerbū est et non nomen.rabi Salomon uoluit literam aleph de substantia uerbi esse anus.etc defectum alterius aleph quod personam primā denotat hoc loco sic scriptum.sed rabi Iona uerbum esse primitiū nūs docuit.et illud ipm aleph quod per prothesin legitur personam primam designare.quod uerum puto.uidebis supra in aleph.

וְזָהָב Coxit.ebullire fecit.Gen.xxv.Coxit autem Iacob pulmentum.Inde nōmē ius coctum siue pulmentum.ut in allegato uersu.et Hagei.ij.Panem aut pulmentum.

וְזָבָח Aspersit.Leuitici.iiij.Tincto digito aspergens septies contra velum.Inde nōmen aspersor qui aspergit.Numeri.xix.Ipse q̄qz qui aspergit aquas lauabit uestimenta sua.hęc omnia per defectum numeri.qua propter zain recipit dagges.

וְזָבָח Fluxit.Isaie.lxiiij.A facie tua montes defluerent.Inde fluenta et riui.ps.lxxviij.Et eduxit aquam de petra.pro quo Hierony.Et eduxit

LIBER

riuos et Canticorum.ijij.Puteus aquarū uiuentū quę fluunt impetu de libano.cuius uerbū sequitur ibi.Et fluent aromata illius .iterū per aphresin nun literę quę sepe deficit.quod indicat punctus dagges.

בְּ Inauris.torques.uel ornamentum nariū.Prouerbiorum.xi.Cir

culus aureus in naribus suis.ubi suis non est p̄nomen relativum,sed nomen sus suis,idest porci.et pluraliter ponitur Geñ.xxxv.Et inaures quę erant in naribus eorum.

בְּ Lesio.damnum.nocumentū.scribit̄ sex punctis.Ester.vij.Atq̄

vtinam in seruos et famulos uenderemur esset tolerabile malū et gen-
mens tacerem.nunc aut̄ hostis noster est cuius crudelitas redundat in
regem.quod hebrei uerbum e uerbo sic legūt. et si in seruos et seruas
uenderemur tacuisse. quia non tribulator uersareſ circa damnum
regis.Inde uerbum et deriuata quę magistris hebreorum sunt in usu
maxime in suis cōstitutionib⁹ de iniuriis et damno dato .sic scribitur
Danielis.vi.Et rex non sustineret molestiam. quod rectius sic legen-
dum est.Et rex non esset damnificatus.

בְּ Religauit. separauit. abstinuit. restrinxit. diuisit. Leuitici.xxij.

Vt caueant ab ijs quę consecrata sunt.pro quo hebrei sic legunt. Et se-
parentur seu religant̄ a sanctificatis.et Numeri.vi.A uino et omni qđ
inebriare potest abstinebunt.Inde nazareus.separatus.religiosus.de-
uotus.restrictus.diuisus et solitarius tanq̄ monachus. Nūeri.vi. Hec
est lex nazarei idest religosi.et alia forma nominis uerbalis Numeri
vi.Cunctis diebus quibus ex uoto dño consecrantur. uerbū e uerbo
proprie sic.Cunctis diebus religionis sive uel abstinentię separationis
aut monachatus sui.unde solet dici longam cesariem gestanti tonde
religionem tuam uel abrade consecrationem tuam.

בְּ Corona.diadema.ij.Regū.i.tuli diadema qđ erat in capite eius.

sic intelligūt illud Leuitici.xxi.quia oleū sancte unctiōis dei sui sup eū
est.qđ Onkelus chaldaice interpretat̄.quia cil.i.corona olei maiesta-
tis dei sup ipsum .similiter illud Numeri.vi .quia consecratio dei sui
super caput eius est.& sic scribitur quinq̄ punctis.

בְּ Minauit.duxit.ps.lxxvij.Deduxisti sicut oves pp̄lm tuū. et ps.

cvij.Quis deducet me usq̄ in idumeam. inde uerbum transituum
tertij.quasi ductificauit.i.misit uel dimisit.ut Exodi.xxxij.Dimitte me

SECUNDVS

vt irascatur furor meus.

magal

הַגָּל Hereditauit. quod translatio nostra possedit interpretat. Exo.

xxxij. Et possidebitis eā semper. sic Numeri. xxxij. vñq dū possideant filij Israel hereditatē suā. qđ uerbū e uerbo legūt hebrei. quo usq; h̄ereditabit filii Israel cuiq; h̄ereditas sua. et sequit. Nec quicqnā q̄remus trans iordanē. nos pprie sic. Quoniā nō h̄ereditabimus cū eis. sic ps. lxxxij. Quoniā tu h̄ereditabis in oībus gētibus. inde nomen h̄ereditas ps. xcij. et h̄ereditatē tuā uexauerūt. similiter Deute. xxx. Iacob funiculus h̄ereditatis eius. et eiusdē. xvij. nō habebūt sacerdotes et leuitē &c partē et h̄ereditatē cū reliq; Israel dñs enī ipse est h̄ereditas eorum.

magal

הַגָּל Flumen. fluuius. torrēs. riuius. Iosue. xij. Ab aroer que sita est in ripā torrentis arnon. et p̄l'r Ecclesiastis. i. oīa flumina intrāt in mare. &. ij. Regum. xxij. torrentes belial terruerūt me. significat etiā uallem angustā in qua deriuat fluuius. tametsi qñq; exicetur et arescat. Ioelis iiij. pro eo quod legimus. et irrigabit torrentem spinarū. Symmachus magis proprie traduxit uallem. & quod. lxx. ibidem schoenon grēce interptati sunt hoc non intelligit pro torrente funicularz. ut Hieronymus putauit. nam etiā illud uocabulū grēcu schœnus herbā significat præcutam. quā latine gladiolū dicimus uel iuncū in more acus naſcē tem secundū Suidam. sed rectius gladiolū tam a fodēdo quā etiam a scindēdo uelut mucro. qđ Aristophanes in comedie quam inscripsit acharnana his uersibus insinuat. Et non dimittā quin prius schœnus eis infigar acutus dolorosus incisiuus. voluerūt ergo. lxx. intelligere nō torrentē funicularz sed spinosissimarz et acutissimarū herbarum que et pungant et scindāt. sicut et Micheg. vi. de setim usq; ad galgalā. idest de carecto. sic intelligūt hebrei illud qđ legimus Gen. xxvi. Fode runtq; in torrentem et repererunt aquam uiuam. quis enim puteū foderet in torrente quin potius in ualle ubi solent reperiri aquæ uiuæ propter uicinos montes.

magam

מְגַם Consolatus est. quod translatio nostra periphrasticos exposuit sic Gene. xxij. Ut dolorem qui ex morte matris acciderat temperaret. uerbum e uerbo ita. et consolabatur Ishac post matrem eius. & Isaie. xl. Consolamini consolamini popule meus. sic Jeremię. xxxi. No-

LIBER

Iunt consolari super filiis eius quia non sunt. et Ruth. iiij. Quod consolatus es me. Inde nomen Zacharie primo. Verba consolatoria.

טְהָרֶת Poenituit. i. Regum. xv. Poenitet me quod constituerim Saul *21 Sam*

regem. et eodem loco. Et dominū poenitebat q̄ cōstituisset regē Saul super Israel. et eodem. Poenitidine nō flectet necq; enim homo est ut agat poenitentiā. sic transumptiue significat ignoscere. parcere. misere ri. long. iij. Et misertus est super maliciā. qd. lxx. interpretes uerterūt. Et egit poenitentiā deus. sic Job. xliv. Ago poenitentiā in fauilla et cine re. aliter. i. Regū. xxiiij. Sed pepercit tibi oculus meus. & omnia eius verbi significata denotant stimulationem. compunctionem. resipiscē tiam. et sententię mutationem.

נְבָרֶת Festinavit. urgebat. i. Regū. xxi. Sermo enim regis urgebat. i. *Nebaz*

festinus erat. uel potius ita legendū est uerbum e uerbo. Quoniam erat negocium regis festinatum. uel secundum Ionathę chaldaicū sic. Quia erat uerbum regis in acceleratione.

נָרָה Naris. Job. xli. De naribus eius procedit fumus. et eiusdem *Nar* xxxix. Gloria naris eius terror.

שְׁמַרְתָּ Practicauit. experimentatus est. uel experimento didicit. ac *shemar* arte quadā arcana temptauit. Gen. xxx. Experimēto didici quia bene dixerit mihi deus propter te. quod chaldaica Onkeli translatio uertit temptaui. & eiusdē. xlviij. Sciphus quē furati estis ipse est in quo bibit dñs meus et in quo augurari solet. et infra. An ignoratis q̄ nō sit similitudine in augurandi scientia. utrobiq; ponuntur hēc duo simul iuncta scilicet augurando auguraſ uel diuinando diuinabit. et exponūt sic q̄ inquisiuit diuinos augures propter eum uel pro eo. Inde nomen Numeri. xxiiij. Non est augurium in Iacob. et eiusdem. xxiiij. Nequaquam abiit ut ante perrexerat ut augurium quereret.

שְׁמַרְתָּ Serpens. Gen. iiij. Sed et serpēs erat callidior. et Numeri. xxi. *Nebud*

Serpētes ignitos. et eodē loco. Locutus est dñs ad eū fac serpētē ēneū et pone eū p signo. sed in hebreo nō sic legit̄. necq; serpēs necq; ēneus. vt scribūt rabi Salomō et rabi Moyses gerundensis. sed sic secundum Onkelū chaldeū. Fac tibi aduisionē. et itellexit Moyses ex ipsis uerbis dñi spiritu. ppheticō q̄ cōtra naturā et similia similibus uoluit curare et cōtraria cōtrariis. nihil aut̄ tā contrariū in morsu uenenato quā ui

SECUNDVS

dere animal rabidū qđ nocuit uel eius imaginē. et nihil tā simile ardēti
quā es coruscans. Fecit igit̄ serpentis imaginē qui nocuit et splendorē
eris addidit ut ardorē imitaretur. quatenus impleretur qđ dñs dixerat
Deutero. xxxij. Ego occidā et ego uiuere faciā. percutiā et ego sanabo.

Nah 76

נָחַשׁ Cuprum. es. ahenū. greū. Ezechielis. i. Quasi aspectus eris
candentis. et. iiij. Regū. xviij. Confregitqđ serpentē æreum quē fecerat
Moyses. ubi habetur qđ Israel in modum idoli colebat eum. et uocata
batur **נָחַשׁ** nehysthāi quasi alienus siue ahenulus. quia nun fi
nalis litera est diminutiva forma apud hebreos. et Geñ. iiij. Faber in
cuncta opera eris et ferri. et in forma alia Leuitici. xxvi. Dabo uobis
celum desuper sicut ferrum et terram æream. et hoc modo duriciem
& fortitudinem significat.

Nah 76

נָחַשׁ Pedica erea qui cōpedes dicunt. threnor. ij. Aggrauauit
compedes meos. et pluraliter in masculino. ij. Regum. iiij. Et pedes tui
non sunt compedibus aggrauati.

Nah 76

נָחַשׁ Oppressit. contriuit. depressit. inflexit. infixit. incumbere seu
occubere fecit. fregit. Iloelis. ij. Ibi occubere faciet dñs robustos tuos.
pro qđ chaldaicū Ionathē sic. cōtriuit seu fregit. et ps. xxxvij. Quoniam
sagitte tuę infixę sunt mihi. est enī passiuū. et cōfirmasti sup me manū
tuā. hoc est et depressisti super me manū tuam uel descendere fecisti.
&. ij. Regum. xxij. & componens quasi arcum æreum brachia mea.
idest inflectens sicut tenditur arcus.

Nah 76

נְטוּן Tētēdit. extēdit. declinauit. ij. Regū. ij. Venit aut̄ nunciū ad
Salomonem. ubi in hebreo ponit̄ rumor uel auditus. et sequit̄. qđ Ioab
declinasset post Adoniā et post Salomonē nō declinasset. et per defe
ctū nūi. Isaię. xxx. Declinate a me semitā. similē Prouer. iiij. ne declīes
ad dexterā neqđ ad sinistrā. sic ibidē inuenies ubi caret et p̄cipio et fi
ne. paulo superius. ad eloquia mea inclina aurē tuā. sed integrę ponit̄
Exodi. xiiij. extēde manū tuā. defectiū aut̄ ibidē paulo supiū. cumqđ
extēdisset Moyses manū. sīl. Geñ. xxvi. et inuocato noīe dñi extēdit ta
bernaculū. Inde **נְטוּן**. i. lectus secundū aliquę. Geñ. xlviij. Cōuersus
ad lectuli caput. et eiusdē. xl ix. collegit pedes suos sup lectulū. de bacū
louide supra in mem. putat aliqui qđ quia inclinamur super illo qđ ab

LIBER

hōc uerbo deriuet. et significat etiā omē fulcimentū et sustentationē.
& declināt pluraliter in genere tam masculino quā foeminino. quēre
de ambobus in litera mem.

לְבָבֶךָ Portauit. leuauit. iecit. threnor. ij. quia leuauit se super se. & *Maffal*
long. i. Mittite me in mare. i. proiicite. & Isaig. xl. Ecce insulę q̄si puluis
exiguus. p̄ quo dīci deberet. piectus. consueuit aut̄ chaldeus Ionathas
pro uerbo eleuare uel portare hoc nostrū ponere. ut Isaig. xxx. Portat̄
super humeros iumentor. diuicias suas. unde qd̄ portat̄ uel leuaf̄ onus
ab eodē Ionatha isto uocabulo enunciāt. ut in loco allegato Isaig. xxx.
Onus iumentor. austri. sic Proverbi. xxvij. Graue est saxū et onerosa
arena. qd̄ scribit̄ quiq̄ pūctis. et Sophonie. i. disperierūt oēs qui inuo
luti sunt argēto. uel secundū. lxx. qui erecti sunt argento. qd̄ hebrei ma
gis p̄prie legūt. qui onerati sunt argēto. i. oēs qui portat̄ argentum.

לְבָבֶךָ Plantauit. Ecclesiastis. ij. plātaui uineas. feci hortos et pomaria *Maffaa*
et cōseui ea cūcti generis arboribus. qd̄ uerbū e uerbo sic. Feci hortos
et paradysos et plātaui in eis lignū omnis fructus. et Ieremie. xxix. plan
tate hortos. et per aphēresin nun Ecclesiastis. ij. Tempus plantandi.

לְבָבֶךָ Emanauit. guttauit. stillauit. Canticor. v. Manus meę stillauit *Maffas*
runt myrrhā. et ps. lxvij. Etenim celi distillauerūt. et Canti. iiij. Fauus
distillāt labia tua spōsa. et Job. xxix. Sup illos stillabat eloquiū meū. &
per defectionem nun literę ut sepe fieri solet Micheg. ij. Stillabo tibi in
vinū. et Ezechie. xx. Stillā ad africū. Inde nomē uerbale qd̄ trāslatio
nostra circumloquit̄ Micheg. ij. et erit sup quē stillat̄ populus iste.

לְבָבֶךָ Opobalsamū . et secundū rabī Salomonē sup librū Exodi est *Maffas*
resina que stillat de ligno aromatico inciso. et communē gumi diciit se
cundū eū. latine uero gutta genus arōatis. et grece stactē. Exodi. xxx.
Sume tibi aromata et stacten. est aut̄ secundū Pedaciū dioscoridē de
materia medicinali libro. i. Stactē recētis myrrhē pinguedo incise &
quodā instrumēto cū aqua modica detrite maxime odorifera fitq̄ un
gentū. sed q̄ rabī Salomon scripsit nataph nominari thiriacam. impu
320

SECUNDVS

gnat rabi Moyses gerundensis in libro.ij.super pentateuchum dicens thiriaca cōpolitam et quomodo et ex quibus, et quare sic dicāt. et pse quitur ad longū.nataph uero de quo hic sit mētio simplicē esse resinā pingue stillātem ex ligno balsami quod dicimus opobalsamū idest sucum balsami.de quo plene per Dioscoridē grecū medicinę authore li.i.ca.xxi.Omnis aut̄ liquor preciosus apud maiores grecor̄ stactos dicebat.quod Aristophanes comicus grecus indicat in comedie quæ inscribit̄ plutus.ubi penia idest paupertas arbitratur nihil nos diuitiā rum habituros esse si auro et pecunia om̄es abundaremus. et inter cetera sic ait.Nec enim habebis ungentis redolere stactis .i. liquoribus vtilibus.in tanto aut̄ precio stacte habita est.ut Antiochus a Polybio scribatur donatus ducentis libris stacte.deriuitur a uerbo stazo idest stillo,qd i futuro habet staxo.unde estagmē estaxē estactē.Inde stacte. quo rectius putarim ipsius uerbi nataph proprium esse significatum. hec ideo paucis adnotauit. ut sciatīs in plurimis uocabulis rerū uariā & diuersam authoribus etiā grauissimis esse opinionē. ut hic tam enim myrrha sudat sucum quam etiam balsamum arbustula utracq; corticem incisa.ut Plinius libro.xij.naturalis historiæ capite.xvi. et capite xxxiiij.indicat.

Maffeo

בְּטִיבָה Monilia uel colla ornamenta que murenule dicuntur.

Judicum.viij.Absq; ornamenti et monilibus.et Isaie.ij.et monilia.

Maffeo

כַּטְרָה Custodiuit.Canticorum primo.Vineam meam non custodiui.Inde domen ut in eodem loco.Posuerunt me custodem vineis.preceptor meus (misericordia dei ueniat super eum) Iehiel loans iudaeus ostendit mihi hoc uerbum significare etiam scilicet iniuriam seruauit in corde uel exprobrauit.Nahum.i.Et irascens ipse inimicis suis,& Ieremie.ij.Nunquid irasperis in perpetuum.idest,Es ne seruator iniuriarum in corde in eternū.uel sic.Custodis ne rancore in corde semp.Inde dicitur signum ad quod balistarius tendit.meta quam quis considerat.scopos quem quis obseruat.consideratio quam quis custodit. scilicet a custodiendo et obseruando **מַטְרָה** Job decimo sexto.Et posuit me sibi in signum.& he finalis mutatur in aleph. ut threnorum tertio.Et posuit me quasi signum ad sagittam.Significat etiam obser-

LIBER

uantiam et custodiam. Nehemie. xij. Et steterunt in porta custodie.

ט Proiecit. intermisit. dereliquit. dimisit. i. Regū. x. Intermisit לְאַגָּדָה
pater tuus asinus sollicitus est. p uobis. et Iudicū. vi. nūc. aūt dereliquit
nos. et Isaie. ij. Proiecisti enim populum tuum.

ט Sparsit. extēdit. Numeri. xi. Et dimisit in castra itinere quan לְאַגָּדָה
tum uno die confici potest. idest dispersit in castra. sic exponunt illud
Osee. xij. Et sanguis eius super eum ueniet idest spargetur.

ט צִוְישׁוֹת Rami. uirgulta. propagines. Iere. v. Auferte לְאַגָּדָה
eiūs. et eiusdē. xlviij. Vinea sabama. propagines tuę transierunt mare.

ט Filius. Isaie. xiiij. Et germē et לְאַגָּדָה
ppaginē. qđ magis pprie Ionathas chaldeus interpretatur sic. Bar vbarbar. i. filius et filius filij. ut sic dicat scriptura. perdā babylonis nōmen et reliquias et filiū et nepotem. sic ps. lxxiiij. Dixerunt in corde suo cognatio eorū simul. pro filij eorum simul. Judei neoterici eam dictionem libenter uerterent nepotem. sed chaldaica translatio cui plurimā fidem habēt aduersā eis. ut supra auditum est. quanquā Hiero. noster forsitan pceptorī suo nimiū indulgens eos sequi uideat nō modo in superioribus trāslationibus uerum etiā lob. xvij. Nō erit semē eius nec pgenies in populo. et Geñ. xxī. vocabulū hoc ad simplicē posteritatem transferēdo cū ait. Ne noceas mihi et posteris meis stirpic̄ meę. sed Onkelus chaldeus cū Ionatha pallegato cōcordat interpretando sic. vbibri vbarbri. i. uerbū e uerbo sic. et in filio mēo et in filio filij mei. de q̄ si uelis erudiri clarius. lege ea que uenerabilis mḡ Paulus ep̄s burgensis sacraꝝ l̄tarum expositor mea sentētia l̄ratissimus et doctor doctissimus in scrutinio scripturaꝝ distinctionis octauę. ca. x. ubi dicit q̄ ea dictio significat filiū et nullam aliā habet significationē in sacra scripture. de hoc scripsit rabi Dauid kimhi in libro de radicibus his uerbis. et ab eo uenit passiuū ijnnon. ps. lxxij. ante solē pmanet nōmē eius. qđ secundū Abrahā aben ezra nobis ita licet exponere. ante oē tēpus filiabit̄ messias. hēc ille. quāuis rabi Salomon traducat eam sentētiam ad dominium et regnū simul. Quod multi hebr̄orum libenter audiunt. et allegant Prouerbiorum vicesimonono. Qui delicate a puericia nutrit seruum suum. postea sentiet eum contumacem. idest secundū eos dominū imperiosum. sed

SECUNDVS

iuusta mente rabī Dauidis kimhi. Seruus a teneris unguiculis delicate educatus a dñō cōtendit tandem esse manon. i. filius familias. & est fortasse de filiatione ad hereditatē et de hereditate ad herile dominium transsumptio, non autem lingue hebraice proprietas.

לְקָחַ Lactauit. nutriuit. Exodi. ij. Suscepit mulier et nutriuit puerum.

Item paulo superius. Accipe puerum istum et nutri mihi. consimile est **לְקָחַ** idest suxit. de quo supra in litera iod.

נָכְרַ Nepos. Isaiæ. xiiij. Et progeniē. Geñ. xxi. stirpiq; meę. et secundū rabī Dauid kimhi hispanū est filius filij. scribiturq; sex punctis. ut Iob xvij. Non erit semen eius neq; progenies in populo. quod rectius sic legitur. Non filius ei non nepos in populo suo.

נִבְחַ Percussit. Zachariæ. ix. Et percutiet in mari fortitudinē eius. & per apheresin nun litere quod punctus dagges indicat. ij. Regū. xvi. Irruens ergo Zambri percussit et occidit eū. deficit qñq; in principio et in fine. ut. i. Regū. xix. Lancea aut̄ cassō uulnere perlata est in parietem. qd uerius uerbū e uerbo sic legit. & percussit lanceā in parietem. sic paulo superius. percussit eos plaga magna. & Exodi. ix. percutiā te et pplm tuū. ubi ponit **נִזְבְּ** idest percutiā defectiū in principio et in fine. nā sola caph l̄ra essentialis est nun et he desunt et aleph idicat per sonā primā futuri tēporis singlāris nūeri. ut plenius in arte grāmatica.

נִבְחַ Infirmus in pedibus. claudus uel podagricus. iij. Regū. xxij. Ascendit Pharaō nechao rex egypti. i. Pharaō claudus. sicut solemus dicere Tiberius claudius a claudicādo. sic interpretat̄ trāslatio chaldaica Ionethē. Pharaō hagira idest claudicans. secundū illud quod legit ij. Regū. ix. Filius Ionathē debilis pedibus. similiter intelligūt uersum hunc ps. xxxv. Congregata sunt super me flagella idest egrotationes pedum. & in hijs sepe mutatur he finalis in aleph.

נִבְחַ Penes. prope. propter. iuxta. Exodi. xxvi. Et cōtra mēsam can delabru idest prope uel penes. qd alias habet in cōspectu. Exodi. xiiij. In cōspectu eius castra ponetis. idest in presentia. et Geñ. xxv. Deprecatusq; est Ishac dñm p uxore sua. i. propter uxorem suam. et deriuat nomina et uerba et accipit pronomina subiunctiua et declinationes.

LIBER

נְבָל Insidiatus est. dolos struxit. et si dicere liceret ingeniauit. sic enim *Moral.*

loquebat preceptor meus (misericordia dei super eum) Jacobus iehiel loans Malachie. i. Maledictus dolosus. id est secundum rabi David kim hi in commentariis super duodecim. Maledictus excogitator fraudulentus ad inuentionis. et Numeri. xxv. Quia et ipsi hostiliter egerunt contra vos et deceperere insidiis. quod rectius sic legit. quia hostes sunt uobis in dolis quos fraudulenter struxerunt uobis. non per idolum ut quidam mendosi libri habent sed per dolum. significat enim et dolum et insidias. et fraudem et astuciam. et deceptoriam ad inuentionem seu industria malam. nam ubi hebraice habetur orma id est astucia. ibi Onkelus in translatione lingue chaldaice utitur hoc presente uocabulo. ut Exodi xxi. Si quis per industria occiderit proximum suum et per insidias patet hoc ps. cv. Et dolum facerent in seruos eius.

נְכָס Substantia. diuitiae. res familiaris. bona tam mobilia quam se *Moral.*

mouentia. Iosue. xxij. In multa substantia atque diuitiis reuertimini.

נְבָר Cognouit. threnorum quarto. Et non sunt cogniti in plateis. *Moral.*

& Genesis. xlj. Et tamen fratres ipse cognoscens non est cognitus ab eis. & Proverbiorum uicesimo. Ex studiis suis intelligitur puer. & sepe deficit nun sicut in aliis. Genesis. xxviij. Et non cognouit eum.

נְבָר Retraxit seu abalienauit se. intumuit uel superbuit. Deutero. *Moral.*

.xxxij. Ne forte superbirent hostes eorum. & clarius habeat eius significatio Gen. xlj. Cum agnouisset eos quasi ad alienos durius loquebatur. uerbum e uerbo sic. Cognouit eos & abalienauit se aduersum eos. ubi eiusdem uocis contraria uidentur significata. superius enim uerbum significat se animo et cognitione applicare ad aliquem. hoc vero significat animum et cognitionem suam auertere ab aliquo & alienis gestibus uoluntateque despabiliter erga quemlibet uti ac quasi peregrinum se illi fingere. Inde ueniunt nomina peregrinatio & peregrinus. alienigena seu alienus. ut in Abdia. In die peregrinationis eius. & Exodi. xij. Omnis alienigena non comedet ex eo. & ps. xvij. Filii alieni mentiti sunt mihi filii alieni inueterati sunt.

נְבָר Intrusit. conclusit. translatio nostra habet tradidit. i. Regum *Moral.*
xxij. Et ait Saul. tradidit eum dominus in manus meas.

SECUNDVS

Arma

נְבָת Aroma. Geñ. xxxviij. Et camelos eorū portantes aromata sup

quo scribit rabí Salomō q̄ ea dictio significet in genere oīme cōfectū ex aromatibus. et catapēthesin interponit aleph loco vau. qđ Iudeorū neoterici exponūt ceram. intelligētes uersiculū allegatū de ceromate nō aromate. Ionathas chaldeus uolens res p̄ciasas hoc uocabulo designare interpretatus est gazam. Isaie. xxxix. Et ostendit eis cellam aromatum. quasi diceret. gazophylacium.

Mala

נַלָּה Consumauit. finiuit. perfecit. desit. Isaie. xxxij. Cum fatigatus desieris contemnere contemneris.

Namal

נַמָּל Excidit. amputauit. circūcidit. Geñ. xvij. Et circūcidetis carnē prepucij uestri. et in eo loco diuersas formas eius uerbi iuuenies. sepe enim perdit nun̄ literam sic. ut et alia eiusmodi uerba. ut Job. xiiij. Quasi flos egreditur et conteritur. id est exciditur uel putatur.

Nemala

נְמָלָה Formica. Proverbiorū vi. vade ad formicā o piger. & pl̄r in forma generis masculini eiusdē. xxx. Formicę populus infirmus.

Namus

נָמֵר Pardus animal, quod grēce pardalis dicit̄ cutem habens macul̄ losam et uarigeratā. Ieremię. xij. Aut pardus uarietates suas. et pl̄r Habacuk. i. Leuiores pardis equi eius. & Ieremię. v. Pardus uigilans super ciuitates eorū. Neoterici dicūt nō inari leopardū. Oseę. xiij. Et ego ero eis quasi leena et sicut leopardus in via assyriorum. sic enim legunt.

Nagus

נָגָע Exaltauit. leuauit. sustulit. Isaie. lix. Quē spiritus dñi cogit. retius sic. In quo flatus seu spiritus dñi leuauerit. Nicolaus de lyra expōnit instigauerit. Theodotio signatus est in eo. Aquila signaculū eius. & hoc ideo quia in exercitu solet uexillum aliquod leuari ad quod milites dispersi confugiant. illudq; leuamen dicitur signum. Lucanus in libro ciuilium bellorū primo. Infestisq; obuia signis signa. sic Isaie. xi. Et leuabit dominus signum in nationes. quod clarius intell̄ges exueris quē legimus Zacharię. ix. Quia lapides sancti eleuabūtur super terrā eius. q̄a uero ad signū seu uexillū confugit. ideo etiā hoc uerbū fugere

LIBER

significat. Exodi. xiiij. Fugientibus autem egyptiis occurserunt aquæ. sed forte a superiori uerbo nus. nam propria huius uerbi significatio est leuare uel exaltare. patet hoc Exodi. xvij. Et uocauit nomē eius do minus exaltatio mea.

חַדְשָׁה Comprehendit. Micheæ. ij. Non cōprehendet confusio. et ali-
bi duobus uerbis elocuta est translatio nostra significatū eius. Deute.
xix. Non assumes et transferas terminos proximi tui. idest comprehē
difacias. sic eiusdem. xxvij. Maledictus qui transfert terminos proxi-
mi sui idest comprehendificat.

תֵּבֶל Temptauit. Geñ. xxij. Temptauit deus Abraham. & ps. xcij. Vbi temptauerunt me patres uestri. et Exodi. xvij. Et uocauit nomen
loci illius temptatio quia temptauerunt dominum. Inde alia nomina.
vt Deuteronomij. xxix. Temptationes magnas et cetera.

מִסְרָה Diruit. demolitus est. Proverbior. xv. Domum superborū
demolietur dominus. inde nomen massah. iij. Regū. xi. Et custodietis
excubias domus messah. idest secundū magistros hebreor. custodite
domū ab euersione. uel domum ruinosam a demolitione. nō est enim
hic nomen alicuius regis proprium.

מְסֻרָה Fudit. propinauit. libauit. miscuit. Isaïe. xxix. Quoniā miscuit
vobis dominus spiritū soporis. et Exodi. xxv. In quibus offerēda sunt
libamina. inde nomen Exodi. xxxij. Fecerunt sibi uitulum conflatilem
idest fusilem. sic Isaïe. xl. Nunqđ sculptile conflabit faber idest fundet.
item aliter Deutero. xxxij. Bibeant uinum libaminū. ex quo uersiclo
Iudei alemanorum superstitiose plus quam ceterarum nationum nolūt
cum christianis uinum bibere, contra tamen mentem uersiculī. quod
eis grauem haec tenus concitauit inimiciciā et maxima damna. Nūeri
autem. xxvij. multiplicem eius uerbi figuram reperies quandoqđ per
quincqđ aliquando per sex puncta. item eodē ca. Et libabitis uini quar
tam partem hin per agnos singulos in sanctuario domini.

מְסֻרָה Constitui. ordinaui. pr̄eposui. ps. ii. Ego autē constitutus sum
rex. quod Hieronymus m̄sto melius de hebraica ueritate sic. Ego aut̄

SECUNDVS

ordinavi regem meum. et Burgensis ille doctus magister interpretat
sic. Et ego constitui regem meum.

Masra

YD Profectus est. migravit. egressus est. recessit. Numeri. xi. Ven
tus autem egrediens a domino. et hoc uerbum sepe ponitur Numeri
xxxij. Profecti igit̄ de ramasse. Item de succoth uenerunt in etham.
profectiq̄ de mara uenerunt in elim. & Exodi. xiiij. Tollensq̄ se ange
lus domini. idest profectus est angelus domini. Inde quas nos mansio
nes appellamus. filiorum Israel profectiones dici debent. et progres
siones scilicet quando e mansionibus suis recedebant. ut Genesis. xx.
Profectus inde Abraham in terram australiem. et inuenitur aliquādo
translītūm uerbum Exodi. xv. Tulit autem Moyses Israel de mari ru
bro. idest migrare fecit Israelem de mari. sic. iij. Regum. v. Precepitq̄
rex ut tolleret lapides grandes.

Masra

YD Arma bellica significat. Iob. xli. Neq̄ hasta neq̄ thorax. ubi
credo q̄ uel propter ignorantiam uel propter diuersitatem interpre
tum translatio nostra hoc uocabulum dimisit intactum.

Masra

RD Scandit. ascendit. ps. xxxix. Si ascendero in celum tu illi es.

L Obserauit siue clausura obsignauit. Iudicum. iij. Clausis diligē
tissime ostiis cenaculi et obfirmatis sera. ad hunc modum exponēdus
est uersiculus Canticorum. iij. Hortus conclusus fons signatus. totum
hoc significat claudere sera et obfirmare.

Maal

L Calciamentum. ps. lx. In Idumea extendam calciamentū meū.
Inde uerbum Ezechielis. xvi. Et calciaui te hyacintho.

Masry

M Placuit. seu fuit dulce. iocundum. suaue. elegans. amoenum. ij.
Regū. i. ubi nos habemus frater mi Ionatha decore nimis. ibi hebraica
veritas legit. Dulcuisti mihi uel dulcis fuisti seu placuisti mihi nimis.
Ad hoc illud quod legit Ruth. i. Ne uocetis me noemī idest pulchrā.
imo rectius dulcem quia sequit̄. Sed uocate me mara idest amarā. sic
illud Iob. xxxvi. Cōplebunt dies suos in bono et annos suos in gloria,
idest in suauitatibus et iocunditatibus. et Prouerbior̄. xxiiij. Qui ar
guunt eum laudabitur. rectius sic. Et arguentibus dulcescet uel suavis

LIBER

erit et ps. xvi. Delectationes in dextera tua usq; in finem. sic enim secundum. lxx. interpretes canit ecclesia. quamuis hoc loco greca dictio terpnoris latine rectius iocunditas transferretur. Hieronymus illud in suo psalterio traduxit. Decores in dextera tua eternos. sic habes in alle gatis duobus versiculis Iob et psalterij nominis istius pluralem numerum in duplice forma tam masculina quam foemina.

¶¶ Geminata per paragogen ultima litera significat secundum Hieronymum in commentariis Isaie libro. xv. herbam uilissimam et amaram odorisq; pessimi. quod nomen ipse interpretatus est saliunculam. Isaie. lv. Pro saliuncula ascendet abies. sic scribit rabi David kimhi in libro de radicibus quod sit genus uirgulti abieti. rabi Saadias dicit esse spinas albas acutissimas. Ionathas in translatione chaldaica hic non uerba sed tantummodo sensum interpretatus est dicens. pro iniuitate erigeretur iusticia. quem rabi Salomon sequi uide dum exponit. Potestas auferetur ab impiis et dabitur iustis.

¶¶ Clamauit. uociferauit. rugiuuit. Ieremiæ. li. excutiens comas ueluti catuli leonum. pro quo hebrei interpretantur clamabunt sicut catuli leonum. & chaldaica translatio Ionathæ sic habet. tanq; filij leonum exaltabunt uocem eorum. Huius instar solitus est rabi Jonas exponere versiculum Zacharie secundo. ubi nos legimus. Sileat omnis caro a facie domini quia consurrexit de habitaculo sancto suo. aliter et sic. Quia rugiuuit de habitaculo sancto suo. Cui expositioni assentitur rabi Ioseph hispanus pater Davidis et filius kimhi arbitraturq; simile dicere genus esse ei quod scribitur Ieremiæ vice primo quinto. Dominus de excelso rugiet & de habitaculo sancto suo dabit uocem suam. siue Iobelis tertio. Dominus de sion rugiet.

¶¶ Deiectus. excussus. concussum uel explosus fuit. Isaie tricesimo tertio. Et concussa est Basan et Carmelus. psalmo centesimotricesimo sexto. Et excussit Pharaonem et exercitum eius in mare rubrum. & psalmo. cix. Excussus sum sicut locusta.

¶¶ Puer uel iuuenis. Ieremiæ primo. Quia puer ego sum. & pri-

SECUNDVS

mo Regum primo. Puer autem erat adhuc infantulus. Ruth secundo. Dixitq; Booz iuueni qui prēterat messoribus. & quia per etatem mi-
nor est puer, et eum conuenit maiori hoc est seniori ministrare, ideo
accipitur etiam pro ministro cuiuscumq; sit etatis uel stature. Genesis
quadragesimoprimo. Erat ibi nobiscum puer hebreus eiusdem ducis
militum famulus. & Exodi tricesimotertio. Minister eius Iosue filius
Nun puer. et quarto Regum quinto. dixit Gehezi puer uiri dei. Inde
puella Genesis. xxiiij. Puella decora nimis. et Ruth secundo. Cuius est
hec puella. Inde nomen deriuatiuum. psalmo. cxxix. Sepe expugnaue-
runt me a iuuentute mea. Item in alia forma Ieremię. xxxij. Iugiter fa-
cientes malum in oculis meis ab adolescentia sua.

חַפְתָּר Flauit. spirauit. exufflauit. et per consequens succendit. Hagei
primo. Et intulisti in domum et exufflauit illud. & Genesis secundo.
Et inspirauit in faciem eius spiraculum uitę. et Ezechielis vicesimose-
cundo. Ignem ad conflandum. & infra. Et succendam uos in igne furo-
ris mei idest conflabo. Inde follis et sufflatorium instrumentum quo
semisopitus ignis excitatur. Ieremię sextō. Defecit sufflatoriū in igne.
per prothesin mem literę loco nun principalis. & Ezechielis .xxxvij.
Et insuffla super imperfectos istos et reuiuiscent. & Malachię primo. &
exufflastis illud.

חַפְתָּר Lapis preciosus. translatio nostra putat carbunculum. Exodi
vicesimoctauio. et eiusdem tricesimonono. In secundo carbunculus et
sapphirus et iaspis. similiter Ezechielis vicesimooctaui. Sapphirus et
carbunculus et smaragdus. alij uolunt hanc dictionem significare sma-
ragdum et uidentur alludere interpretationi chaldaicę. Onkelus enī
et Ionathas assirij istud ipsum uocabulum ambo transtulerunt in lin-
gua chaldaica ismaragdin. & thargum hierosolymitanum habet ismo
rad. sed rabi Dauid kimhi in libro de radicibus scribit hic significari
lapidem colore fusco et rutilanti. quod magis ad translationem no-
stram carbunculi scilicet uulgatam quadrat, presertim instar eius qui
ex arcadia est. Theophrastus enim in libro de lapidibus afferit carbū
culum qui ex arcadia portatur subfuscum esse, quem putant aliqui
rubinum dici. Sed de ijs lapidibus quondam proprium uolumen Epi-
phanius episcopus ad Eusebium Hieronymum dedit.

לְפָנֶיךָ Corruit. cecidit. psalmo vicesimo. Ipsi obligati sunt et cecide. *Mapal*

runt. & Genesis quarto. Cur concidit facies tua. & eiusdem vicesimo quinto. Coram cunctis fratribus suis obiit pro cecidit. Inde nomen cadens uel corruens. psalmo quadragesimoquinto. Alleuat dominus omnes qui corruunt. & sicut cetera uerba patitur defectum nun. cata aphæresin. ut psalmo tricesimo septimo. Cum ceciderit non collidetur. Præterea recipit formationes suas. Deuteronomij nono. Et iacui coram domino. id est et cecidi ante dominum. Item sequitur. Quibus eum suppliciter deprecabar, id est quibus prostratussum corrui seu iacui. Inde casus et eo nomine dicunt quicquid uel de fructibus uel de frugibus cadit mapal. quod translatio nostra quisquiliæ interpretatur. Quisquiliæ enim semper pluralis numeri significat quicquid ex arboribus minutis furfularum deciditur. uel quicquid cadit secundum Festum grammaticū. sic Amos octauo. Et quisquiliæ frumenti vendamus. Inde abortiuus fructus cadens immaturus. Ecclesiastis sexto. Pronuncio ꝑ melior illo sit abortiuus. Item membrorum articuli a cadendo sic etiam nominantur. Job quadragesimoprimo. Membra carnium eius coherentia sibi. Hoc modo et gigantes dicti sunt ꝑ ita sunt statura excelsi ut ceteri humiles uideantur ante eos cadere. Genesis sexto. Gigantes autem erant super terram in diebus illis. Aliter Job decimoquarto. Mons cadens defluit.

לְפָנֶיךָ Euertit. diruit. discerpit. disiecit. disgregauit. dispersit. discesit. dilapsus est. primo Regum decimotertio. Quia uidi ꝑ populus dilaberetur a me. & Genesis nono. Et ab his disseminatum est omne genus hominum super uniuersam terram. quod hebrei uerbum e uerbo sic legunt. Et de his dispersa est omnis terra. Inde nomen quod significat dispersionem fulgurum e nubibus. et scribitur sex punctis. quod translatio nostra uerbaliter uertit. Isaïa tricesimo. Allidet in turbine & in lapide grandinis. fortasse septuaginta imitando qui pro allidet transtulerunt fulminabit uehementer. sed illic nomen debet esse & non uerbum. quod puncta indicant. Simile psalmo centesimotricesimo septimo. Et allidet paruulos suos ad petram. id est disiecit uel dispersit. Item psalmo secundo. Sicut uas figuli cofringes eos. id est dispersas uel dissecias. Inde instrumentum quo aliquid facile demolimur et dissip

SECUNDVS

pamus nominatur mapaz. Ezechielis ix. Et unius cuiusq; uas interitus
in manu eius. id est instrumentum destructionis.

נַפְשׁ Anima secundum q̄ animat. ut Exodi. xxi. Reddet animam
pro anima. Job secundo. Verumtamen animam illius serua. et scribi-
tur sex pūctis. et est generis foemini. ut Numeri. xv. q̄ si anima una
nesciens peccauerit. quandoq; significat corpus animatum seu totum
hominem. et sic aliquādo etiam reperitur in genere masculino. ut Nu-
meri. xxxi. Vnam animam quingentis tam ex hominibus quam ex
bobus. et pluraliter declinatur tam in masculino quam in foeminino
genere. ut Ezechielis. xiij. foeminine sic. Ut interficerent animas quæ
non moriuntur. masculine uero sic in eodem infra. Et dimittam ani-
mas quas uos capitis animas ad uolandum. in quo uersiculo utrumq;
genus habetur. inde nascitur uerbum quod significat animare seu re-
creare. quod translatio nostra refrigerare transtulit magis proprie-
ad psychos secundum grecam consuetudinem. Exodi. xxiiij. Ut requie-
scat bos et asynus tuus et refrigeretur filius ancille tuę et adiuena.

עֲצָרֵן Accipiter. generale nomen uolucris uenaticę ad uncis unguibus
& naso aquilino. unde dicitur Leuitici undecimo. Et accipitrem iuxta
genus suum.

נָזָב Statuit. erexit. iiij. Regum. xxiiij. Nec erat tunc constitutus rex in
Edom. Inde statua. Genesis. xix. Versa est in statuam salis. inde statio
Paralippomenon. xi. Et statio philistinorum in bethlehēm. quod in
alia forma reperitur Isaię. xxiiij. Et expellam te de statione tua. inde pre-
positus uel prelatus qui magistratum gerit quasi antistes qui ante stat
in omnibus laboribus. iiij. Regum. v. Absq; prepositis qui pr̄gerāt sin-
gulis operibus. Inde cata paragogē he finalis significat claudum et lan-
guidum quod sic semper stat et nō erigitur seu sublimatur. Zacharię
xi. Et id quod stat nō enutriet. quod Hieronymus exponit. Et lassa nō
sustentat. unde dicitur threnorę. ij. Firmauit dexterā suā quasi hostis.

נָזָה Volauit. cuius loco nostra translatio iurgari et configere uer-
tit. threnorum. iiiij. Iurgati quippe sunt et commoti. pro quo hebrei
legunt uolauerunt et recesserunt. mutat autem hoc uerbum aliquādo

LIBER

he finale in aleph, sicut alia quoque multa facere solent. Jeremias. xlviij.
Date florem Moab quia florens egredietur. hebrei legunt. date alam
Moab quia uolans uolabit uel uolitando uolabit. Inde pluma uel pin
nula sic dicitur. Ezechielis. xvij. Magnis aliis multisque plumis. & Leui
tici primo. Vesiculam uero gutturis et plumas proiiciet prope altare.
quod aliqui excrementa transferunt. quidam ab indefessa uolandis co
suetudine uolunt accipitrem esse nez dictum.

נַעֲמָה Litem concitauit. sediciones fecit. secundum formam uerbo,

rum grauem. Numeri. xxvi. Isti sunt Dathan et Abirom qui surrexe
runt contra Moysen et Aaron. uerius sic. Iste Dathan et Abirom con
uocantes consilium ut sedicionem facerent uel litem concitarent ad
uersus Moysen et aduersus Aaron. Inde iurgium. rixa. Proverbiorum
xvij. Qui meditatur discordias diligit rixas. et nomen uerbale Exodi
ij. Duos hebreos rixantes In summa hoc uerbum significat litigium.

נַעֲמָה Vastatum. incultum. desertum est. Isaiae. xxxvij. In eradicatio,

nem collium compugnantium. rectius collium desertorum seu deua
statorum. sic legitur Jeremias quarto. Ciuitates tuę uastabuntur rema
nentes absque habitatore.

נַעֲמָה Floruit. Cantico. vi. Si floruerint uineę. Inde flos. Genesis
xl. Et post flores uias maturescere.

נַעֲמָה Institit. coegit. sollicitauit. tirgebat. ij. Paralippomenon. ij.

Prepositosque eorum tria milia. id est. puocatores. sollicitatores. et ope
rarum hortatores. & Ezre. ij. Ut instarent super eos qui faciebant
opus. et paulo ante. Ut urgerent opus domini. Inde poeta heroicus
uel precio uictorię qui odas et uersus canit. i. Paralippomenon. xv. In
citharis pro octaua canebar lenazeah id est grece epinicum & latine
carmē triumphale. Inde sic dictus quod homines ad opera prouocet.
Sicut scribit Oratius in arte. Post hos insignis Homerus Dirceusque
mares animos in martia bella Versibus exacut. unde sepe in psalmis
prenotatur. ad uictoriam ipsi Dauid. sic exponunt uersiculum illum
threnorum. ij. Periit finis meus. rectius. periit uictoria mea. sed Lyra
inscribit ad uictoriam quia cum hi psalmi canerentur alter alterum ca

SECUNDVS

nendo superare studebat. unde etiam trāslatio nostra superare uertit.
Danielis. vi. Igitur Daniel superabat omnes.

Naza

נְצָר Perpetuum. seculum. eternum. ps. xl ix. pro eo q̄ nos legimus.
Et uiuet adhuc in finem. Hieronymus uerius traduxit. Et uiuet ultra
in sempiternum.

Nazal

נָזָל Euasit. Deutero. xxij. Non trades seruum domino qui ad te
configuerit. idest qui euasit ad te. et Iere. vii. Et dixisti liberati sumus:
idest euasimus. et uerbum graue qđ significat euadere fecit. Ezechiel
xiiij. Ipsí iusticia sua liberabunt animas suas. et in alia forma Exodi. v.
& nō liberaſti eos. idest euadere fecisti. inde nomē participiale. Amos
iiiij. Quasi torris raptus ab incendio. i. liberatus. item nomen aliud eua
sio. Ester. iiiij. Per aliam occasionem liberabunt iudei. quod uerbum e
uerbo rectius sic legeretur. Quoniā si tacens tacebis in tempore hoc.
dilatio et euasio instabit iudeis de loco alio. q̄a uero auferimus. abstra
himus aut spoliamus id quod euadere facimus seu liberamus. iccirco
significat hoc uerbum abstrahere. spoliare. auferre. abscondere. Gen.
xxxii. Tulitq̄ deus substātiam patris uestri et dedit mihi. sic Exodi. iiij.
& spoliabit̄ egyptum. et ps. cxix. et ne auferas de ore meo uerbū ueri
tatis usq̄ quaq̄. et Exodi. xxxiiij. Deposuerunt ergo filij Israel ornatū
suū in monte horeb.

Nazar

נָזָר Custodiuit. obseruauit. seruauit. Proverbi. xxij. Oculi domini
custodiunt scientiam. ps. cxix. quia iustificationes tuas exquisiuī. et ps.
xxxiiij. Prohibe linguiam tuam a malo. idest custodi.

Nazar

נָזָר Peruertit. desolauit. uastauit. Isaie. i. Sicut ciuitas que uastatur.

Nazar

נָזָר Surculus. uel secundum Hieronymū super Isaiam ca. xiiij. vir
gultum quod ad radices arborum nascitur. quod Theodotion appell
auit germen. et lxx. interpretati sunt florem. Isaie. xi. Et flos de radice
eius ascendet. et Hieronymus stirpem traduxit. eiusdē. xiiij. Tu aut
proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps.

Nebula

נֶבֶל Rima. fissura. foramen. cauerna. Jeremie. xij. Absconde illud
ibi in foramine petre. et Isaie. vij. Et in caueris petrarum.

LIBER

נָחַב Fodit.perforauit.Haggei.i.In sacculum pertusum idest per fo
Nahab

ratum.et Habacuk.ijj.Maledixisti sceptris eius. p quo alij, perfodisti baculum eius.unde illud Isaie.xliij.Et in malleis formauit illud.de te rebris exponit quibus aliquid perfoditur. sed docti hebreorū malleū esse latomorū asseuerant.iuxta illud qd legitur Iudicum.ijj.Assumēs parū et malleū.sic enī assumit mem loco nun in principio et thau ī fine.

נָקְבָה Fœmina.Genesis.i.Masculum et fœminam creauit eos. *Nekba*

נָקֵב Aestimauit.censuit.existimauit.nominauit.Geñ.xxx.Consti
Nakab

tue mercedem tuam quam dem tibi.idest cense. Amos.vi.Optimates capita populorum.idest estimati et nominati. et Leuitici.xxiiij.Cūqz blasphemasset nomē domini et maledixisset ei. pro q sic legūt hebrei. Et recensuit seu nominauit filius mulieris Israelitidis nomen et male dixit seu blasphemauit.sic Isaie.lxij.quod os domini nominauit.

נָקָר Punctum. stigma. nota. Canticorum.i. Murenulas aureas fa
Nakar

ciemus tibi uermiculatas argento.idest uerbum e uerbo cum punctis argenti uel cum stigmatibus. et ab eo appellant animalia alba que ha bent maculas nigras.similiter animalia nigra q habent maculas albas. Geñ.xxx.Varios et maculosos.et a talibus pecoribus dictus est pastor

vel quilibet armentarius **נָקָר** quarto Regum.ijj.Porro Mesa rex *Nakar*

moab nutriebat pecora multa.uerbum e uerbo sic. Et Mesa rex moab fuit armentarius.nominatur etiam a maculis mucor uel aliquid muco sum hoc uocabulo.ut panis qui uetustate fit mucidus.Iosue.ix. En pa nes quando egressi sumus de domibus nostris ut ueniremus ad uos calidos sumplimus nunc siccii facti sunt addēdum et mucidi .pro quo periphrasticos interptatio nostra uertit.et uetustate nimia cōminuti.

נָקָה Mundauit.purgauit.et innocentem iudicauit.Ioelis ultimo.Et *Naka*

mundabo sanguinem eorum non mundaueram.et psalmo decimoно no. Et emundabor a delicto maximo.& Exodi tricesimoquarto.Nul lusqz apud te per se innocens est.quod uerbum e uerbo sic legendum est.Et innocens non innocentabitur.hoc est non uidetur innocens.sic

SECUNDVS

Numeri quinto. Non te nocebunt aquæ istæ amarissimæ. id est rectius sic. facient te innocentem. et infra. Maritus absq; culpa erit. id est innocentis. purgatus. mundus. & pluraliter Genesis quadragesimoquarto. Vos autem eritis innoxij. & psalmo centesimoquinto. Et effuderunt sanguinem innocentem. ab eo uocabulo deriuat nostra translatio ciatmos in quibus offerenda sunt libamina. Exodi uicesimoquinto. Et ciatmos in quibus offerenda sunt libamina.

¶ Vindicauit. ultus est. Numeri tricesimoprío. Ulciscere prius filios Israel. & primo Regum vicesimoquarto. Et ulciscatur me dominus ex te. & Nahum primo. Deus emulator et ulciscens dominus. ulciscens dominus et habens furorem ulciscens dominus in hostes suos. & Leuitici decimonono. Non queras ultionem. pro ne vindicemus. In de nomē psalmo nonagesimoquarto. Deus ultionum dominus deus vltionum.

¶ Euertit. decidit. excidit. excussit. dirupit. Isaiæ vicesimoquarto. Quomodo si paucæ oliue que remanserūt extutiantur ex olea. & eiusdem decimo septio. Sicut excussio oleg. et eiusdē decimo. Et subuertetur condensa saltus eius ferro. cum aut̄ excidendo aliquid soliti simus circuire ac bipennem circumducere. ideo uerbū hoc etiam circumgi rare significat. Iob primo. Cumq; in orbem trāsissent dies. quasi cum essent dies conuiuiorum euerſi.

¶ Effudit. eruuit. primo Regum undecimo. Ut eruam omnium vestrum oculos dexteros. et Iudicum decimosexto. Statim eruerunt oculos eius. Inde locus effossus seu erutus ut est foramen uel fissura seu rima. Exodi. xxxij. Ponam te in foramine petræ. & Isaiæ secundo. Et ingredietur scissuras petrarum.

¶ Cœpit illaqueauit. comprehendit. psalmo nono. In operibus manuum suarum comprehensus est peccator. et Deuteronomij. xij. Caue ne imiteris eas. uerbū e uerbo sic. Caue tibi ne capiaris post eos. est enim hoc loco uerbum passiuum. et Deuteronomij septimo. Ne offendas propterea. rectius sic. Ne illaqueeris in eo. & psalmo tricesimo octauo. Et uim faciebant qui quærebant animam meam. rectius sic. Et scandalizabant hoc est tendicula et offendicula posuerunt que-

LIBER

rentes animam meam. Hieronymus interpretat. Et irruerant querentes animam meam.

נַרְדָּה Nardus. Canticorum quarto. Nardus et crocus. Item eiusdem primo. Nardus mea dedit odorem suum. & pluraliter eiusdem quarto. Ciperi cum nardis.

וּלְשׁוֹן Oblitus est. Genesis. xli. Obliuisci me fecit deus omnium laborum meorum et domum patris mei. Inde Manasse nomen primo geniti filii Ioseph.

אֲשֶׁר Sumpsit. leuauit. tulit. portauit. Genesis decimotertio. Nec poterat eos capere terra idest portare. uerbum e uerbo sic. Et nō tulit eos terra. & Ieremiq. xxxi. Quoniam sustinui idest tuli opprobrium adolescētiae meæ. & Genesis quadragesimoquinto. Et tollite patrem vestrum. & Numeri quarto. Tolle summam filiorum Cahath. & cata aphere sin nun literę principalis. Genesis. xlivij. Imple saccos eorum frumento quantum possunt capere idest ferre. Similiter Iob. xxi. Sustinete me et ego loquar. & Genesis. xl. Qui faciens grande conuiuiū pueris suis recordatus est inter epulas magistri pincernarum et pistorum principis restituitq; alterum in locum suum ut porrigeret ei poculum. alterum suspendit in patibulo ut coniectoris ueritas probaret. Istelocus uerbum e uerbo secūdum hebraicam ueritatem sic legatur. Et fecit conuiuū omnibus ministris suis et extulit caput principis pincernarum et caput principis pistorum in medio ministrorum. & restituit principem pincernarum ad pincernationem suam. et tradidit poculum in manum Pharaonis. & principem pistorum suspendit. sicut exposuit seu coniecturauit eis Ioseph Inde nomen eiusdem. xxxviij. Et camelos eorum portantes aromata. Inde portatio. gestamen. onus. & omne quod fertur seu portatur. Numeri. iij. Hęc sunt onera eorum. rectius sic. Hęc est custodia onerū eorū. et in diuersis formis Isaie. xlvi. Onera uestra graui pōdere usq; ad lassitudinē contabuerūt et cōtrita sunt simul. Oīa talia quandā leuationē. sumptionē. et baiulationē significant. et secundū subiectā materiā istuc quadrāt. Exodi. xx. Non affumes nomē dñi dei tui in uanū. & Numeri. xxij. assumptaq; parabola sua dixit. et ps. cxli. Eleuatio manū mearū sacrificiū uespertinū. Inde viri eleuati supra alios et prelati. ut Exodi. xxij. Et principi populi tui

SECUNDVS

non maledices. & pluraliter Gen. xxv. Duodecim principes tribuum suarum. et reperitur sine nun principali. Job vicesimo. Si ascenderit usque ad celum superbia eius, id est prelatura et excellentia eius. ut patet Genesis. xl ix. Prior in donis, id est excellentior in prelatura uel exaltatione. Inuenitur quandoque etiam commutatio sin in samech et aleph in he. ut psalmo quarto. Signatum est super nos lumen uultus tui domine. quod secundum rabbi Salomonem intelligitur sic. Leua super nos vexillum scilicet lumen uultus tui. et Hieronymus de hebraica ueritate sic transtulit. Leua super nos lumen uultus tui domine. quandoque solo caret aleph. psalmo tricesimo secundo. Beati quorum remisae sunt iniquitates. id est quorum retulit peccata. & significatur hac dictione oblatum. donum ac munus. propter sumptionem. Genesim quadrage simotertio. Et mirabantur nimis sumptis partibus quas ab eo accepserat maiores pars uenit beniamin. quod uerbum e uerbo sic transfert. Et mirabatur uiri quisque ad proximum suum. & leuauit dona a conspectu illorum illis et augebatur donum beniamin plusquam donum universorum. eo nomine uocatur oblatio que fit deo massah mutando he finale in thau. quod pro mea opinione non recte translatio nostra vertit precium. secundo Paralippomenon. xxiij. Et fecerunt arcam posueruntque eam iuxta portam domini forinsecus. & predicatum est in Iuda et Ierusalem ut deferrent singuli precium id est oblationem quod constituit Moyses seruus dei. quia uero sic idem significat quod thruma id est oblatio. i cирко putant aliqui sacrificium nostrum massa significari quod nos missa dicimus. de quo tamen aliter disseruimus supra in litera mem. Item usu prophetarum sepe et multum inuenies onus. uide in concordanciis maioribus. quod tamen septuaginta inter pretes teste Hieronymo in prologo Nahum assumptio uerterunt.

נָבָן Arsit. flagrauit. Nahum primo. Et contremuit terra a facie eius. pro arsit uel flagrauit terra. & Job septimo. Et reuelabor loquens tecum in strato meo. quod uerbum e uerbo hebrei legunt. Ardebit flagrabit uel uretur in eloquio meo cubile meum. sed quid nobis auxiliij suppeditabit translatio Job. que teste Hieronymo in eiusdem prologo uerbum non sequitur de uerbo. sed ex ipso hebraico arabicoque sermone et interdum Syro nunc uerba nunc sensus nunc simul utrumque resonat. Sic exponunt aliqui locum. Leuitici. xiij. Homo in cuius

LIBER

cute et carne ortus fuerit diuersus color siue pustula.aliter et hoc modo uerbum e uerbo.Homo cum fuerit in cute carnis eius ardor aut pustula.quāuis chaldaica translatio habeat sinum uel concavitatem.

נָסַע Errauit.inde passiuē decepit.Geñ.iiij.Serpens decepit me.qd exponit rabī Salomon id est errare fecit.et in Abdia propheta,Superbia cordis tui extulit te.qd Ionathas chaldaice sic uertit.Prauitas cordis tui seduxit te.et Ieremīe.iiij.Heu heu domine deus ergo ne decepisti populum iustum.

נָסַע Destruxit.deuastauit.demolitus est.et desolauit.iiij.Regum xix.Eruntq; in ruinam collium compugnantiū.id est destructionem.deuastationem.et desolationē.threnorū.iiij.Formido et laqueus facta est nobis uaticinatio et contritio.ubi Nicolaus de lyra opināt et ego pariter cum illo asseuerarem uitio scriptoris pro uaestatione uaticinationem esse positam.legitur enim apud hebreos uastatio.

נָשַׁב Mobilitauit.afflauit.Isaie.xl.Quia spiritus domini sufflauit in eo.& ps.cxlviij.Flabit spiritus eius et fluent aquæ.et Geñ.xv.Et abigebat eas Abram.id est moueri fecit.

נָשַׁב Apprehendit.asscutus est.attigit.Leuitici.xxv.Sin aut̄ non habuerit proximū et ipse precium ad redimendū potuerit inuenire.pro quo secundum hebreos sic legit̄.Et uir cui nō fuerit redemptor et asscuta sit manus eius inueniteritq; uidelicet redemptionem illius.& Geñ.xlvij.Et non peruererunt usq; ad dies patrum meorum.pro nō attigerunt.apprehenderunt.asscuti sunt dies patrum meorum.

נָשַׁחַת Oblitus est.threnorum.iij.Oblitus sum bonorum.& psalmo lxxxvij.Et iusticia tua in terra obliuionis.

נָשַׁחַת Fcenerauit.mutuauit.Ieremīe.xv.Non fœnerauit nec fœnecrauit mihi quisquā.et Isaie.xxiiij.vt qui repetit.sic qui debet.rectius ita.vt qui mutuauit sic qui mutuat.et.iiij.Regū.iiij.Creditor uenit ut tollat duos filios meos ad seruiendum sibi.et infra eodē.Vade uende oleum et redde creditori tuo.& quandoq; mutat̄ he finale in aleph.

SECUNDVS

Nehemie.v. Vsuras ne singuli a fratribus uestris exigitis?

וְאַתָּה עֵשֶׂר Momordit.Ecclesiastis.x.Si momorderit serpens. et Prouer. xxij. Et in nouissimo mordebit ut coluber. et Habacuk.ij. Nunquid non repente consurgent qui mordeat te. & Micheæ.ij. Qui mordet dentibus suis.

וְאַתָּה עֵשֶׂת Foenus.usura.Exodi.xxij.Nec usuris opprimes.rectius sic. non pones super eum usuram. et ps.xv.Pecuniā suam nō dedit ad usuram.

וְאַתָּה עֵשֶׂבֶת Depositorium.gazophylacium.thesauraria.camera.Nehemie.ij.Post eos edificauit Mesullam filius Barachie contra gazophylacium suum.

וְאַתָּה עֵשֶׂל Extirpauit.euulsus seu elapsus est.Deuterono.xix.Ferrumque elapsum de manubrio amicum eius percusserit. idest extirpatum.& Deuteronomij.xxvj.Qui defluent et deperibunt.rectius sic.quia extirpabit uel euelle oiliua tua. et eiusdē.vj. Et deleuerit gentes multas coram te.idest extirpauerit.rabi Salomon exponit hoc uocabulum sic explicat. et secundū rabi David kīhi significat deponere et abscondere.

וְאַתָּה עֵשֶׂת Spiraculum.flatus.anhelitus.halitus.spiritus.iuncta finalitatis litera.Isaie.ij.Qui escite ab homine cuius spiritus in naribus eius est.itē ij.Regum.xvij.Et erat languor fortissimus ita ut nō remaneret in eo halitus.& Gen.vij.Et cūcta in quibus spiraculū uitę est intra. sic Gen. ij.Et inspirauit in faciem eius spiraculum uitę. et additur uitę ut intelligatur omnis flatus habens in se uitam. de aliis enim uentis spiritibus seu flatibus hoc uocabulum non dicitur. et secundum rabi Abraham aben ezra de solo homine dictum inuenitur.

וְאַתָּה עֵשֶׂבֶת Talpa secundum rabi Salomonem qui hoc scribit in commentariis super pentateuchum.Leuitici.xi.Lacerta et talpa omnia hec immunda sunt.significat etiam uolucrem ex auibus immundis et prohibitis. quam paulo superius in eodem ca.nostra translatio cygnus interpretatur.sed rabi Salomo ubi supra scribit auem esse que noctu uolitat.Neoterici auicularia sicut nominant similem noctue qua aucupes

LIBER

in aucupiis diurnis utuntur super ligno fissili. et sic erit nomē equiuocum. ut habetur ex eodem ca.xi. Leuitici.

נְשָׁעֵן Flauit. Isaie. xl. Repente flauit in eos et aruerunt. similiter Exod. xv. Flauit spiritus tuus et operuit eos mare. uerius sic. Flauisti in spiritu tuo. operuit eos mare,

נְשָׁעֵן Obscurum tempus illud quo fere nihil inter diem et noctem interest siue diluculo siue uesperi. quod nos crepusculū dicimus propter dubiam adhuc lucem. creperum enim latine dubium significat secundum grāmaticos Nonium et Festum. quare translationes nostræ vario modo utuntur. iij. Regum. vij.. Surrexerunt ergo uesperi ut uenirent ad castra syrię. econtrario. i. Regū. xxx. pro eo qđ nostra translatio habet. & percussit eos Dauid a uespera usqđ ad uesperam alterius diei. Doctores hebr̄orum exponūt a mane hoc est crepusculo antelucano usqđ ad uesperam crastinam. & allegāt rab. Isi. qui dixit qđ duo fuerunt crepuscula. crepusculum diei et superuenit nox. crepusculum noctis et suborietur dies. inde nominant quicquid obscurum et te nebrosum extat. Jeremię. xij. Et antequam offendant pedes uestri ad montes caliginosos id est nebulosos et obscuros.

נְשָׁעֵן יִצְחָק Ibis. secundum translationem nostram. Leuitici. xi. Et merzans�^{רַבְעָם} gulūm et ibin. sed rabi Salomon asseuerat esse auem quę de nocte uolitans ululet quam nos ululam appellare possumus.

נְשָׁעֵן Osculatus est. ps. lxxxv. Iusticia et pax osculate sunt. et cataapheresin nun literę principalis Canticorum. i. Osculetur me osculo oris sui. Job. xxxi. Et osculatum manum meam ore meo. sic per similitudinem significat inclinare more adorantium. uel adherere more osculatiū. ut Ezechielis. iij. Et uocem alarum animaliū percutientiū alteram ad alteram. quod secundum ueritatem hebraicam legitur sic. Et uox alarum animalium adherentium uniuscuiusqđ ad sororem hoc est proximam suam uel inclinantur. et est prolepsis. unde quidam volunt inclinationem eiusmodi quandoqđ significare adorationem. sicut cū os ad os applicatur. ps. ii. pro eo qđ trāslatio nostra habet. Apprehendite disciplinam. rectius secundum Hieronymum tam in suo

SECUNDVS

psalterio quam in commentariis super nostrum psalterium legendum est.
Adorate filium pure. uerius autem secundum Paulum burgensem legitur.osculamini filium.cui etiam Lyra consonat.et Genesis.xlv.Osculatusque est Ioseph omnes suos.

מַלְכָה Armatura.arma.indumentum bellicum greum siue ferreum.Iob xx.Fugiet arma ferrea.& Isaie.xxij.Armamentarium domus saltus.et transumptive dicitur ps.cxl.Obumbrasti caput meum in die belli.hoc est tempore armorum.et ps.lxxviij.Filij ephraim intendentes et mittentes arcum.pro quo rectius sic.Filij ephraim armati sagittantes arcum.

מַלְאָךְ Accendit.uscit.ps.lxxviij.Et ignis accensus est in Iacob. et sic in passiuo genere.

מַלְאָקֵת Aquila.Ezechielis.xvij.Aquila grandis magnarum alarum. et pli Exodi.xix.quomodo portauerim uos super alas aquilarum.

מַלְאָקֵת Serra.prepositione mem loco nun.Isaie.x.Aut exaltabitur serra contra eum a quo trahitur.de quo scribit rabbi David kimhi in commentariis super Isaiam quod hoc uocabulum significet serram.& primitium eius sit nasor. et nun litera per dagges ipsius sin seu uerius hic per dagges ipsius literem mem appositae absorbetur et evanescit. ut latius docebimus in arte grammatica.inde serrare et cetera deriuata.

מַלְאָקֵת Confregit.contrivit.perdidit et defecere fecit.quod transumptive uertit translatio nostra.Ieremie.li.Deuoratum est robur eorum. quod Ionathas chaldaice sic traduxit.Fracta est uis seu uirtus siue uirilitas eorum.& Isaie.xli.Lingua eorum siti aruit.id est defecit seu perdita est.& in passiuo Isaie.xix.Et arescent aquae de mari.i.deperdentur.

מַלְאָקֵת Semita.ps.cxix.Diduc me in semita mandatorum tuorum.& Iob.xxvij.Semitam ignorauit auis.et cata paragogae recipit in fine he literam.Isaie.xlij.Et in aquis torrentibus semitam.

מַלְאָקֵת Dismembrauit.concidit in particulas.quasi liceat dicere frustauit seu particulauit.Leuitici.i.Artus in frusta concident. quod uer

LIBER

bum ē uerbo sic uertitur. Et particulabitur ipsa in particulas suas. Inde sectiones. dismembrationes. portiones et membra.

ףְּנִזָּה Fudit. fluxit. effusum ē. uel stillauit. ij. Paral. xxxiiij. Iccirco stil *Naffay*

lubit furor meus super locum istū. & Exodi nono. Nec ultra stillauit pluia super terram. &. ij. Regum. xxi. Donec stillaret aqua super eos de celo. & Habacuk. i. Indignatio eius effusa est ut ignis. & Job. x. nonne sicut lac mulsisti me. ideft fluere uel stillare me fecisti seu fudisti.

ףְּנִזָּה Tradidit. dedit. obtulit. largitus est. Genesis. xxv. Largitus est *Naffay*

Abraham mūnera. & eiusdē. xxiiij. Fratribus quoq; eius et matri do na obtulit. et eiusdem. xxiij. Agrum trado tibi. et infra. Dabo pecuniā pro agro. patitur quandoq; defectum principij quandoq; finis. quan docq; utriuscq;. Exemplum primi Gen. xxiiij. Et dedit ei oves et boues. similiter Gen. xiiij. Da mihi animas. Exemplum secundi Iosue. vi. Ecce dedi in manus tuas Ierecho. Exemplum terciij. ij. Regū. xxij. Inimicos meos dedisti mihi dorsum. Inde nomina datio. donatio. munus. donū Ecclesiastis. v. Hoc est donum dei. quod simul tam per aphresin quā etiam per apocopen scribitur.

סְפִינָה dissipauit. euertit. destruxit. Job. xxx. dissipauerūt itinera mea. *Naffay*

סְפִינָה Diruit. rupit. destruxit. Iudicū. vi. Quia destruxit aram Baal. *Naffay*

& paulo superius in genere passiuo. Viderūt destructam aram Baal. & psalmo. lij. Propterea deus destruet te in finem. & Ieremię primo. Ut euellas et destruas.

סְפִינָה Rupit. dissoluit. ps. ij. Dirumpamus uincula eorum. et Isaie. v. *Naffay*

Et non rumpet corrigia calciamenti eius. & Leuitici. xxij. Omne ani mal quod uel contritis uel tunsis uel sectis ablatisq; testiculis est non offeretis domino. pro tunsis uertere debuit ruptis. et Onkelus chal daice dissolutis seu eradicatis traduxit. sic Ecclesiastis. iiij. Funiculus triplex difficile rumpitur. sic Ieremię secundo. Rupisti uincula mea. verius legitur sic. Rupi uincula tua.

סְפִינָה Prurigo sōntica seu scabies int̄ensa sub pilis et capillis scatens. *Naffay*

qua contagione dicitur psora. quia morbus est contagiosus. ideoq;

SECUNDVS

vocatur secundum nostram translationem lepra. Leuitici. xiij. Quia
lepra capitis ac barbe est. et infra eodem appellatur macula. Si no cre-
uerit macula. et infra. absq; loco macule.

Naffat

נַפְתָּח Subsilire fecit. id est leuiter saltare curauit. uel exilire fecit. id est
soluit scilicet transferendo a uiinculis. Leuitici. xi. Crura per que salit
super terram. Habacuk. iij. Aspexit et dissoluit gentes. id est fecit exili-
re. & psalmo. cxvi. Dominus soluit compeditos.

Naffat

נַפְתָּח Nitrum. Ieremie secundo. Si laueris te nitro. et secundum Ly-
ram species est terre qua purgatores uestium utuntur. Neoterici uo-
cant cretam.

Naffat

נַפְתָּח Euulsit. iij. Regum. xiiij. Et euellit Israel de terra bona. & Jere-
mie. xxxi. Et sicut uigilaui super eos ut euellerem. et infra. Non euellit
et non destruetur in perpetuum. Omnia eius uerbi significant eradi-
care. & extirpare atq; euellere.

LIBER

DD

ပုဂ္ဂန် သိ ဒုရာ နှု

t inea. Isaię. li. Et sicut lanam sic deuorabit eos tinea.

תְּנָס Genus quoddam mensurę seu modius. iiiij. Regū. vij. Modius si **Sca**.

milę uno statere et duo modij hordei statere uno. ubi ponit plurale suum masculinum et anomalum. sed regulare legitur Geñ. xvij. pro eo quod ponitur tria sata simile. uerius legunt hebrei. tres mēsuras faringe.

תְּנָסָנוּן Mensura duplicata seu cumulata. quod trāslatio nostra **Sesra**

exponit mensuram contra mensuram. Isaię. xxvij. In mensura contra mensuram cum adiecta fuerit iudicabit eam. et uidetur de superiore uocabulo esse geminatum.

תְּנָס Euicit. p̄dauit. Isaię. ix. Quia omnis uiolenta p̄datio. quod **Sag**

verbum e uerbo sic legitur. Omnis euictio euicta seu p̄datio p̄da-
ta cum tumultu et uestimentū uiolatum in sanguine erit ad incēdium
cibus ignis. quasi diceret. alia bella fiunt cū tumultu et strepitu equore
et cum p̄da uictorum et cum cruentis exuuiis. quia alter alterū per-
cutit gladio et exuuię uiolunt in sanguine. sed hoc p̄eliū non sic erit.
non enim gladio nec tumultu nec sanguine conficitur. sed erit incen-
dium esca ignis. ubi rabbi Dauid kimhi in cōmentariis Isaię opiniones
uarias iudeorum insinuat scilicet q̄ etiam animę cremantur igne &
nihilominus uiuunt. et nota q̄ hanc dictiōnem non inuenio alibi. qua
re laborandum fuit.

תְּבִבָּה Circumdedit. circūduxit. uertit. girauit. circuiuit. Geñ. ij. Ipse **Cabal**

est qui circuit omnem terram Heuila. Ecclesiastis. i. Et flectit ad aqui-
lonem lustrans uniuersa. in circuitu pergit spiritus et in circulos suos
reuertitur. ubi translatio nostra oratorie sensum de sensu non uerbū
de uerbo traduxit. & per apocopen. ij. Regum. xiiij. Reuertatur in do-
mum suam et faciem meam non uideat. reuersus est itaq̄ Absalom. &
iij. Regum. xx. Qui conuertit faciem suam ad parietem. Inde nomen
amplexatio. giratio. circuitus. Ezechielis. i. Et splendor eius in circuitu.
accipit in principio qñq̄ nun quādoq̄ mem. Canticoꝝ. i. Dum esset
rex in accubitu suo. i. in amplexu. et. iiij. Regū. vi. Per circuitum sculpsit
uariis cclaturis. quāuis aut̄ rabbi Iona uerbū hoc in tria significata dī-

SECUNDVS

stinxerit, tamē imitādo rabi Iudā dico singula posse ad unā quodāmo do significationē reduci. ut patet bene cōsideranti. et nota ϕ **גָּסְבַּן**

passiuum est huius uerbi. quamuis translatio nostra in genere actiuo traduxerit. Gen. xix. Viri ciuitatis uallauerunt domum illius. debuit enim dicere uertebantur ad domum.

Sabau נִכְנָה Inebriatus est. potauit. conuiuauit. ingurgitauit uinum. Isaię

Ivi. Venite sumamus uinum et impleamur ebrietate. pro quo rectius lxx. traduxerunt. et inebriemur. Deutero. xxi. Cōmessationibus uacat et luxurię atqz conuiuiis. quod duobus uerbis rectius sic. cōmessor est et potator. alemanice fressen und susan. Nahum. i. Sic conuiuū eorū pariter potantiū. quod alijs sic legūt. Et sicut potatores inebriati. et loquitur propheta secundum doctrinam rabī Dauid kimhi in commentariis super duodecim de potatoribus ebriis qui cadunt in terrā et non est in eis uirtus resistendi siue sistendi.

Sabau נִכְנָה Ciuitas est regalis ethiopie. ut scribit Hiero. in libro de locis hebraicis. et ad imitationē Eusebij tunc scribiſ ſaba per literam samech.

Isaię. xliij. Dedi propiciatiōnē tuā egyptū ethiopiam et ſaba pro te. et nanciscit nomē a Saba filio Chus. Gene. x. Filij autē Chus Saba heuila et ſabata. nam aliud uocabulū ſaba scribitur per ſin literā et significat arabiam a ſuo authore Saba filio Raema. ut eodem quo ſupra loco Genesis decimo. et ab eo dicuntur ſabgi non ethiopici ut ſupra. ſed arabici. de quibus Strabo cosmographus libro. xvi. poſtquam de nabatheis multa locutus eſt ait. His proxima eſt ſcēliciſſima ſabgorum terra que maxima natio eſt. apud hos thus et myrrha et cynamomum naſcitur. unde quando inuenitur per ſin literam ſcriptum tranſfertur arabia. ut psalmo. Ixij. Et dabitur ei de auro arabie. Item eodem paulo ſuperius. Reges arabum et ſaba dona adducent. ubi utracqz uocabula in eodem uerſiculo reperies. Solent igitur in hoc uocabulo facile deuiare quandoqz improuidi non intuentes orthographiam. quod arbiror non data opera Hieronymo nostro contigisse. cum in libro hebraicarum questionum exponit ſupra allegatum textum Genesis. x. Filij Chus Saba et Heuila. ſubiungendo ſic. Saba a quo ſabgi de quibus Virgilius. Solis eſt thurea uirga ſabgiſ. haec ille. Mox enim ſubſequenti expositione uerſiculi. Filij Raema ſaba et Dadan. redit in uiā.

LIBER

et ostendit diuersitatem samech et sin literarum in eisdem uocabulis,
quod tu nota diligenter. sabei enim a saba per sin literā scripta dicunt
et nō ab ethiopibus. quod clare indicat Stephanus byzantius in libro
de urbibus et populis cum ait. q̄ Saba ciuitas magna est et regio ppe
mare rubrum, unde dicuntur et sabei populi et sabea regio. Suidas aut
mare quidem erythrēum scribit esse ad sinum persicum. et Plinius in
libro. v. naturalis historiq̄ ca. xi. docet arabiam ad mare rubrū pertin
gere illam scilicet odoriferam et diuitem ac beatę cognomine inclytā.
Saba igit̄ per sin arabia est thurifera. per samech aut̄ ethiopica. ex quō
perspicue intelligitur reginam Saba quę ad audiendum Salomonem
accesserat. in. Regū. x. nō fuisse ethiopissam sed reginā fcelicis arabię.

סָבָה Intricauit. perplexit. Nahum. i. Quia sicut spina se inuicem cō Sabach

plectuntur. Inde nomen intricatio. perplexio siue cōplexus. Gen. xxij.
Viditq; post tergū arietē inter uepres herentem cornibus. hebraice
sic legitur. Et leuauit Abraham oculos suos et uidit et ecce aries post
deprehensus in perplexu cū cornibus suis. chaldaica translatio expref
sit arbustum dicens quod aries era t iunctus in arbusto cum cornibus
suis. & potest fieri q̄ densitas frondium inter se perplexa in modum
coherentium ueprium hoc modo dicatur transumptiuę. unde transla
tio nostra uertit syluam. psalmo. lxxiiij. Quasi in sylua lignorum secu
ribus. qđ Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate traduxit sic.
In saltu lignorum secures. quamuis alij exponant. In perplexu fructeti
secures. similiter exponunt quod legimus Iob. viij. Super aceruum pe
trarum radices eius densabuntur sic. Super fontem seu scaturiginem
radices eius frondescent, id est frondibus perplexabuntur seu intrica
bunt. et si hoc modo reperies aliquando per sin loco samech scriptū.
idem significat scilicet frondes perplexas et intricatas.

סְבִּל Tulit. portauit. threnorum. v. Nos iniquitates eorum porta
uimus. et Isaię. xlvi. Ego portabo. et eiusdē. liij. Et dolores nostros ipse
portauit. In alia forma Ecclesiastis. xij. ubi nos legimus impinguabit
locusta. alij uertunt. onerabitur dorsum seu facient portare lumbos.
inde nomen onus. gestamē. tertio Regum quinto. Septuaginta milia
eorum qui onera portabant.

סְבִּחַת Curuauit. geniculauit. Isaię. xluij. Curuat ante illud et adorat.

SECUNDVS

& secundum Onkelum chaldeū hoc uerbum significat adorare. nam ipse in sua translatione sic solet interpretari. ut Gen. xxxij. Et ipse pro grediens adorauit pronus in terram septies.

Sagol

סָגֹל Appropiatū. propriū et peculiare. et accepta in fine cata parā gogen he litera significat idem qd peculiū appropriatū siue p̄prietas. Exodi. xix. Eritis mihi in peculiū de cunctis populis. et. i. Paralip. xxix. De peculio meo aurum et argentum do in templum dei mei. et significatur hoc uocabulo quicquid mihi ipsi p̄prie reposui in thesaurum. et logici hebreorum appellant sic unum de quinque predicabilibus qd et nos dicimus propriū.

Sagan

סָגָן Magistratus et prelatus. Nehemie. v. Et increpatui optimates et magistratus. et infra eodem. Iudei quoq; et magistratus. et Isaie. xlj. et adducet magistratus quasi lutū. et dicitur sagan sacerdos magnus seu summus pontifex. Inde berosus in libro deflorationum chaldaicarum secundo sic scribit. Primū itaq; dixerunt ogygisan sagan id est illustrē sacrorum pontificem Noham hēc ibi.

Sagan

סָגָן Clausit. Gen. xix. Claueruntq; ostium. i. Regum. i. Dominus autem conduserat uulnus eius. Inde nōmē clausura. claustrū. clausio. seu cōclusio uel conclave. Isaie. xlj. Ut educeres de cōclusione uinctū. & pluraliter generis foemini. ps. xvij. Et claudicauerunt a semibus suis. quod rectius traductum fuit. ij. Regum. xxij. Et contrahentur in angustiis suis. sed uerius sic. Et claudicabunt a uinculis suis. est et aliud nōmen quod significat siue carcerem seu collumbarc aut collarū. qd translatio nostra caueā interpretatur. Ezechielis. xix. Et miserunt eum in caueam. Inde dicitur id quod constringit aliquam rem et simul continet quasi clausura. Exodi. xxv. Faciesq; illi labium aureum per circutum et ipsi labio coronam interrasilem altam quatuor digitis et super illam alteram coronam aureolam. Quod de uerbo ad uerbum sic ponitur. Faciesq; illi complexum siue marginem aureum circulariter. & facias ei clausuram pugillarem hoc est ad mensuram pugni circulariter et facias peripheriam seu continentiam auream ipsi clausure circulariter. Item aliud uerbum graue Leuitici decimotertio. Reduget eum sacerdos septem diebus.

LIBER

סָגַר Tradidit. Deutero. xxij. Non trades seruum dñō suo. & i. Re *Sagor*

gum. xxij. Si tradent me uiri keile. & hoc significatū quodāmodo assi-
milaī superiori. unde sepius p̄ miscue transserūt. sicut i. Regū. xxvi. Cō-
dusit deus inimicū tuū hodie ī manus tuas. qđ alij interptant̄ tradidit.

סָגַר Aurum sepius purgatū atq; optimū. et dicit̄ grēce aur̄ obrizō *Sagor*
idest secundū Suidā aur̄ sepe probatū igne ac purissimū. ego uocabu-
lū illud grēcos putarē ab insula ophir denominasse. ut supra in dictio-
ne ophir ostēdimus. sic legit̄ Job. xxvij. nō dabit̄ aur̄ obryzū p ea.

סָגֹר Instrumentū bellicū. quod spatham frameā mucronē seu gla *Sagor*
dium appellant. ps. xxxv. Effunde frameā et cōclude aduersus eos qui
persequunt̄ me. qđ hebr̄or̄ aliqui nō minus docte sic legunt. Arma
capesse lanceam et spatham in occursum persecutor̄ meorum.

סָגִיר Imber seu impetuosa pluuiā. translatio nřa frigus traduxit. *Sager*
Proverbior̄ .xxvij. Tecta perstillātiā in die frigoris. qđ hebrei sic le-
gunt. Impluuium assiduū in die impetuosi imbris. fortasse a claudēdo
quia impetuosus imber recludit homines in domibus ne spacientur.

סָגָן Lignum quo pedes uincitorum continentur. eam ligaturam *Sad*
translatio nostra neruum uertit. Job. xiij. Posuisti in neruo pedē meū.

סְנִין Linteum. sindon. Proverbiorum. xxxi. Sindonem fecit et uen *Sad*
didit. & pluraliter Iudicū decimoquarto. Triginta sindones. et totidē
tunicas. nos uulgo camisias lineas dicimus.

סְנִיר Directio. ordo siue ordinatio. Job decimo. Et nullus ordo. *Sidar*
hebraice sic. & non ordines. Inde gradus ordinati ad modum cochleę
ad introitum domus uel vestibulum accepta per prothesin. mem litera
ra et in fine paragoge. translatio nostra posticum uertit. Iudicū. ij.
Per posticum egressus est Ehud. est quando transmutatur samech in
schin consonantem. ut sepe in aliis quoq;

סְנִיר Rotundum et politum ut splendeat. quod translatio nostra *Sahar*
vertit tornatile. Canticorum. vij. Vmbilicus tuus crater tornatilis. In-

SECUNDVS

de species quedam monilium quibus ornatur cingulus aut phalera scilicet folium rotundum de metallo polito ad modum corporis lunaris. quod translatio nostra uertit lunulam. et tamen quandoq; scribit schin litera loco samech. Isaiae.ij. Et lunulas et torques.

Sohor

סָהָר Vincula. carcer. Gen. xl. Misit eos in carcerem. ubi ponitur domus uinculorum.

סָגָג Declinavit. auertit. recessit. rediit.ij. Regum. i. Sagitta Ionathæ nunquam rediit retrorsum. quamuis qñq; scriptū sit per sin. hoc fit tamē loco samech. itē Sophoniæ. i. Et qui auertūtur deposit tergū domini. et ps..cxxix. Confundantur et conuertantur retrorsum. inde quidā deriuant spurcum. obscoenum. lutulentum. foedum. sordidum et abominabile. ps.liij. Omnes declinauerūt simul inutiles facti sunt. quod de uerbo ad uerbum sic intelligunt. totum spurciciā. simul fetuerunt seu abominabiles facti sunt. & Proverbiorum. xiij. Viis suis replebitur stultus. quod hebrei legunt. de uiis suis replebit spucus corde. nā corde est de textu asterisco notandum. logici unum ex quinq; predictabilibus sic nominant quod genus dicimus.

Syga

סָגָה Regionatio. disternatio. limitatio. sepes. Canticorum. viij. Vallatus liliis.

Sod

סָוד Arcanum. secretum. mysterium. sacramentum. ps.xxv. Firma mentum est dominus timentibus eum. quod rectius uertit Hieronymus. secretū domini timentibus eum. unde alij dicere uolunt. consiliū silētiarium. quia secrete teneatur. uide Lyrā eodem in loco. sic Amos iiij. quia non faciet dñs deus uerbum nisi reuelauerit secretum suū ad seruos suos prophetas. sed Ieremīe. xv. Non sedī in consilio ludentiū. & psalmo. cxi. In consilio iustorum et congregatiōne. Cabalistē myste rium et sacramentum interpretantur.

Saga

סָגוֹת Velauit. et prepositione mem literę significat uelamen. Exodi xxxiiij. Posuit uelamē super faciem suā. unde propter facilē transitum samech in sin lram. cabalistē nostri temporis nomen Ihesuh saluatoris interpretantur deum uelatum. sicut in capnione nostro et eius libri uolumine tertio scripsimus.

סָרָר Perfudit. inunxit. Danielis. x. Sed necq; ungento unctuissum. & Ruth. ij. Lauare igitur et ungere. rabi Jonas geminando finalem lite-

LIBER

ram dixit significari ungentū preciosissimū quo maximi reges solebāt inungi. unde loqui⁹ propheta de principe tyri. Ezechielis.xxvij. Tu cherub extentus et protegens. ubi.lxx.unctus transtulerūt. et secundū allegatum rabī ionam sic legendum est. Tu cherub unctus preciosissi mo ungento. idest maiestate preditus. et hęc lectio multū placet ma gistris hebręorū. et maxime rabī Dauid kimhi in libro de radicibus. et preposito mem significat secundum preceptorē meum rabī Iacobū iehielem urceolus olearius.iiij.Regū.iiij.Non habeo ancilla tua quic quam in domo mea nisi parū olei quo ungar. rectius sic. nisi urceolū olei. Indicavit enim mulier ad necessitatē famis et nō ad superfluitatē vñctionis aliquantulum sibi superesse. & sic quo ungar nō est de textu hebraico sed obelisco perimendum. Dauid kimhi interpretat̄ asuch lagunculam olei. ab hoc uerbo per prothesin aleph.

סָרֵךְ Purgavit. i. Regum. xxij. Ingressus est Saul ut purgaret uen trem. et iudicū. iiij. Forsan purgat aliuū in ēstiuo cenaculo. hic modus loquendi pertinet ad omnem curam rerum necessario incumbentū. & ita Ionathas chaldeus interpretatur. Ingressus est Saul ad faciendū necessaria. alijs deriuant a nasach. alijs a sachach.

סָרֵךְ Equus. ps. xxxij. Nolite fieri sicut equus et mulus. Exodi. xiij. Et omnis equitatus Pharaonis. quod etiam in foeminino genere dicit Canticor. i. Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te.

סָרֵךְ Species avis quam authores uarie nomināt. nam Isaïe. xxxvij. dicitur. Sicut pullus hirundinis. sed sunt ibi duo diuersa uocabula per articulum hypodiaстolis distinguenda. ut sit sensus. Sicut hirundo & grus seu ardea uel ciconia. alijs cornicē uocat̄. Symmachus non aspexit orthographiam et ergo errauit transferens. sicut hirundo inclusa. Inuenitur in hac eadem dictione uau mutari in iod. Ieremię. viij. Turtur et hirundo et ciconia. ubi Symmachus p̄ hirundine transtulit cicadā. vide quāta sit dubitatio in uocabulis rerum non solum latinis uerum etiam hebreis.

סָרֵךְ Defecit. desit. finiuit. terminauit. Ester. ix. pro eo quod post longos ambages translatio nostra oratorie uertit. Isti sunt dies &c. sic hebraice legitur. Et dies sortium isti non pr̄teribunt de medio iudeorum et memoria eorum nō desinet uel finietur a semine illorū. sequit̄.

SECUNDVS

Et scripsit Ester regina &c. Inde nomen finis seu terminus. Ecclesiastis xij. Finem loquendi pariter omnes audiamus. et eiusdem. viij. In illa enim finis cunctorum admonet. & caue ne coincidas cum alio uerbo asaph. quod congregare significat. ut in litera aleph ostendimus. ut Gen. xxv. Congregatusque est ad populum suum. sic enim facile tibi error continetur. ut Sophonie. i. Congregas congregabo omnia a facie terre dicit dominus. congregas hominem et pecus congregans uolatilia celi et pisces maris. quod. lxx. interpretes rectius traduxerunt sic. Defectione deficiat a facie terre dicit dominus deficiat homo et iumenta deficiant uolatilia celi.

פָּנָס Papyrus. iuncus. uel carex. Exodi. ij. Et exposuit eum in carecto. et infra. fiscellam in papyrione. quasi diceret in iunceto. Rabbi David kimhi in commentariis super Ionam scribit vocari algam. est autem alga herba que nascitur in aquis. secundum alios fucus marinus nominata. sic enim Suidas ait. Fucus est graminosum seu graminetum maris. unde mare rubrum sic dicit. ps. cvi. Et irritauerunt eum ascendentibus mare rubrum. et infra eodem. Et increpuit mare rubrum id est caricosum.

סְרִתָּה Ripa. extremitas. litus. summitas. et fortasse a primo deducitur. ij. Paralip. xx. Et inuenietis illos in summitate torrentis.

סְרִתָּה Procella. fluctus. pelagus. Ionae. ij. pelagus operuit caput meum. quod Ionathas chaldaice exponit mare papyri.

סְרִבָּה Tempestas. turbo. uentus boreas. Isaiae. xvij. Et sicut turbo coram tempestate. alius sicut globus ante turbinem. et Iob. xxi. Et sicut fauilla quam turbo dispergit. & Nahum. i. Dominus in tempestate et turbine uius eius.

סָרָר Recessit. declinavit. destitit. Numeri. xij. Nubes quoque recessit que erat super tabernaculo. & ps. xxxviij. Declina a malo et fac bonum. & ps. cxix. Declinate a me maligni. quia uero ut supra ostendimus facile transit samech in sin et econuerso. in circa reperi hoc uerbum quoniamque per sin scriptum. ut Osee. ix. Sed et uero eis cum recessero ab eis. inde uerbum graue seu transituum id est facio recedere. Deuteronomij. viij. Auferet dominus a te omnem languorem. id est recedere faciet. & in alia forma scilicet passiuoneutra. Exodi. iiij. Cernes autem dominus quod

LIBER

pērgeret ad uidendum. id est si sic loqui liceat q̄ fieret declinare ad ui-
dendum. & supra eodem. V adam et uidebo uisionem hāc. id est si am
recedens et uidebo &c.

סְרִ Factum est putidum et fetidum. Oseg. iiij. Separatum est conui-
uium eorum. id est putidum et fetidum factum est. hoc est tātum uini
potauerunt ut conuiuūm eorum ebrietate grauiter oleret. Ionathas
chaldaice principes potatorum hoc uocabulo notat quasi scriberetur
per sin literam.

סְרָה Abalienatio.apostasia.discressio.plagia.error.auersio. et secū
dum rabī Salomonē est dogma peruersum de eo quod neq̄ fuit neq̄
creatum est in sēculo. Deutero. xiij. Propheta autē ille aut factor som-
niorum interficieſ quia locutus est ut vos auerteret a domino deo ue-
stro. hebraice sic. quia locutus est peruersum dogma contra dñm deū
ueſtrum. Inde uerbum transituum secundi Iob. xxvij. Viuit deus qui
abſtulit iudicium meum, id est fecit errare.

סְרַבְ Geminata finali litera a superiore deriuatur. et significat per
uertit.abalienauit.threnorum. ij. Semitas meas subuertit. et Oseg. iiij.
Sicut uacca lasciuens declinauit Israel. ubi ad imitationē primi uerbi
translationem habes. significat autē propheta peruersum īcessum sub
iugo. sic eiusdem. ix. Omnes principes eius recedentes. quod Hiero-
in cōmentariis secundum mentem. lxx. interpretum inobedientes tra-
duxit. uult dicere peruerſe incedentes. sic Zacharie. viij. Et auerterunt
scāpulam recedentes. pro quo. lxx. sic. et dederunt dorsum contemnē-
tes. quid multis: omnia eiusmodi uidentur in unam significationem
tendere quantumuis transſerantur uarie. ut Isaie. lxv. Ad populum
incredulūm. & Deuteronomij. xxi. Filium contumacem et proteruū,
et infra eodem. filius noster proteruus et contumax est. et sic de aliis.
סְתָתְ Velamen. uestimentum. pallium. Geñ. xl ix. Et in sanguine uię Snt 18
pallium suum. et Geñ. xx, hoc erit sibi uelamen oculorum.

סְחַבְ Detraxit. deiecit seu abiecit. ij. Regū. xvij. Circūdabit omnis
Israel ciuitati illi funes et trahemus eā in torrentē. et Ieremię. xl ix. si nō
deicerit eos paruuli gregis. inde dicunt lacernę ueteres panni detra-
ctet abiecti. Ieremię. xxxviij. Et tulit inde ueteres pannos. et paulo in-

SECUNDVS

serius. Pone ueteres pannos.

סְחַת Abrasit. detriuit. Ezechielis. xxvi. Et radam puluerem eius de ea. Inde nomen feceditatis et superfluitatis que ab aliqua re eradicatum est. threnorum. iij. Erasionem et abiectionem posuisti me.

סְחַת Computruit. Ieremie. xlvi. Quare computruuit fortis tuus.

סְחַר Vertit. conuoluuit. girauit. circuiuit. Ieremie. xiiij. Propheta quoque et sacerdos abierunt. i. circuierunt et more vertiginosorum girauerunt in terra. et geminata syllaba finali ps. xxxvij. Cor meum conturbatum est dereliquit me uirtus mea. i. cor meum instar trochi girauit usque circumuoluimus non habens requiem. quapropter Hiero. in suo psalterio traduxit cor meum fluctuantem. unde Onkelus uolens interpretari chaldaice eum locum quo scribitur Gen. xlj. Auertitque se parumper. quod rectius legit ueritatem ab eis et fleuit. hoc presenti uerbo usus est. Quia uero mercator seu negociator continuo hinc et inde uadit pro emundis vendundisque mercimoniis. i. c. et c. et c. tali uocabulo nominatur. Genesis xxij. ubi hebraice legitur. quadrungentos siclos argentum transirent mercatori. ibi translatio nostra habet. argenti. probatque monetae publicae. sic Gen. xxxvij. Et praeter eundem madianitis negotiatoribus. et a giro ac circuitu rotunditatis dicitur parma quam in plio pugiles sinistra ferunt in modum scutelle. ps. xcij. Scuto circumdabit te ueritas eius. quod hebrei legunt. scutum et parma. Hieronymus sic. scutum et protectio.

סְחָרָת Lapis pretiosus, quem translatio nostra lapidem parium nominat. Ester primo. Et pario stratum lapide.

סְחַט Propago que ex radicibus seminis oritur. nostra translatio habet pomum. Isaiae. xxxvij. Et in anno secundo pomis uescere. licet autem hoc loco plenus dictio a sinistra incipiat et in samech desinat, tamquam hoc non facit distinctionem significatiois. talis enim litarum metathesis in sacra scriptura sepe fieri consuevit. recte namque ipsa reperitur. iij. Regum. xix. In secundo autem anno que sponte nascuntur.

סִיר Rubigo. scoria. Isaiae. i. Argentum tuum uersum est in scoriam. & infra eodem. et excoquam ad purum scoriam tuam. et Proverbi. xxv. Aufer rubiginem de argento.

סִיר Chaldare. lebes. olla. Exo. xvi. Quid sedebamus super ollas carnium.

LIBER

Ezechielis.xxiij. Pone ollam pone. et eiusdem.xi. Hec est lebes.nos autem carnes.& declinatur in plurali foeminine.ut Amos.iiij. Et reliquias uestras in ollis feruentibus.

סִיר Spina.uepris.Nahum.i.Sicut spine se inuicem complectuntur.

Osej secundo.Sepiam uiam tuam spinis.

סִית Incitauit.suasit.consuluit. Deuteronomij.xij. Si tibi uoluerit persuadere frater tuus.&.i.Regū.xxvi. Si dñs incitauit te aduersum me.

סְבָר Obduxit. texit.operuit.occuluit.Exodi.xxv. Tegant expan-

dentes alas et operientes oraculum.Inueni quandoq; per sin scriptū propter facilem transitum alterius in alteram sibi symbolicam. Exodi xxxij. Et protegam dextera mea donec transeā.& per apocopē sēpissi me inuenitur.ut threno.ij. Operuisti in furore.Item eodē.Operuisti in nube tibi.quod alias legi et minus bene.opposuisti nubē tibi.et.ij. Regum.vij. Et pregebant cherubim arcā et uectes eius. quod nō per beth ut i aliqbus im̄p̄ssis sed per caph scribendū est.Inde nominaō oē tegimē.tabernaclm.tuguriū seu tentoriū.threnor.ij. Et dissipauit q̄si hortū tentoriū suū.licet ibi scribat p̄ sin l̄ram qd idē ualet. accipit etiā in fine he l̄ram generis foemini.Isaig.ij. Et tabernaclm erit in umbra culū diei ab estu. et p̄l Leuitici.xxij. Erūt feriē tabernaculor. septem diebus dño.recipit etiā p̄ pthesin mem l̄ram ps. cv. Expādit nubem in protectionē eorū.ex hac dictione sumiō nomē munimēti bellici q̄ expugnatores urbiū utunī ponētes sup eos tectoriū fabrefactū ne desuper lapidibus obruant. qd Iulius pollux de armorū nominibus sc̄epastērū nominat.rabi Dauid kimhi dicit talpā uocari uidelicet a suffodiendis vrbiū muris. trāslatio n̄a mea opinioē nō recte umbraclm uertit Na hum.ij. velocit̄ ascendēt muros eius et preparab̄t umbraculū. melius autem.lxx.traduxerunt. et preparabunt propugnacula.

סְבָר Miscuit.sumauit.recollegit.aggregauit in unā sumā. uel cō

currere fecit.Isaie.xix. Et cōcurrere faciā egyptios aduersus egyptios.

סְמָן Sūma summar. aliq nūeralis.ps.xlj. ubi nos legiūs. qm̄ trāsibo i

locū tabernacli admirabilis.hebrei exponūt. trāsibo cū quadā summa hoīm cōgregator. sic suauissimus hebreor. poeta Ioseph hyssopeus in argumēto libri iambici quē inscripsit scutellā argenteā hoc carmine vtitur.Scutellā argenteam uocauit eam צַדְקָה כַּעֲדָה

SECUNDVS

- punctum* **סְבִל** Fatuus.stultus.insipiens.Ierem.v.Audi pp̄le stulte qui nō ha
bes eor.indē stulticia.fatuitas.insipiētia.Ecclesiastis.ij. Et uidi q̄ tantū
p̄cederet sapiētia stultitiae quantū differt lux a tenebris.Inde uerbū in
fatuatus est.i.Regū.xij.Stulte egisti nec custodisti mādata dñi.&.ij.
Regū.xv.Infatua q̄so dñe cōsiliū Ahitofel.inueniēt q̄nq̄ p̄ sin scriptū.
Ecclesiastis.i.vt scirem prudentiam atq̄ doctrinā errorefq̄ atq̄ stul
ticiam.reperiēt et per literarum metathesin s̄pe in eodem libro.
- punctum* **סְמַן** Aequalis fuit.equiparatus est.cōpar fuit.Iob.xv.arguis uerbis
eū qui nō est equalis tibi.et eiusdē.xxij.Nūquid deo potest cōparari
homo.et eiusdem.xxxiiij.Non placebit uir deo etiam si cucurrerit cū
eo.id est non assimilabit̄ seu compar erit aut comparabitur deo.
- punctum* **סְבִנָה** Preuidit.didic̄t.explorauit.ps.cxxxix.et oēs uias meas p̄uidisti.
et Iob.xxij.Etiā cū p̄fecte fierit sciētia.qd̄ rabi Abrahā aben ezra intel
ligit sic.quomodo dei et hoīs fit comparatio cū inter utroq̄ mediet
intelligentia.ut sic legatur.Nunquid deo potest comparari homo cū
discatur inter utroq̄ intelligentia.
- punctum* **סְבִנָה** Consueuit.Nūeri.xxij.ubi nos legimus.Dic quid simile unq̄
fecerim tibi.hebrei habent.Nunquid consueta cōsueui facere tibi sic.
- punctum* **סְבִנָה** Apotheca.repositorium.cellarium.granarium.promum et cō
dum.ij.Paralippomenon.xxxij.Apothecas q̄c frumenti uini et olei.
- coll. B. 1.* **מְסֻבָּה** Pauper.Ecclesiastis.iiiij.Melior est puer paup et sapiens.&
eiusdē.ij.Inuētusq̄ est in ea uir paup et sapiens.Inde paupertas et pe
nuria.Deuteronomij.vij.Vbi absq̄ ulla penuria comedes panē tuū.
- punctum* **סְבִרָה** Clausit.obstruxit.obturauit.ps.lxij.quia obstructū est os lo
quentiū iniq̄.Gen.vij.et clausi sunt fontes abyssi.et inueniēt q̄nq̄ per
sin.ut Isaię.xix.Oēs.q̄ faciebat lacunas ad capiēdos pisces.sic uerbum e
uerbo.oēs faciētes clausuras stagnorę uiuariorę.et scribit̄ sex punctis.
et ponit̄ pisciū pro animarę etiam testante Hiero.in cōmentariis.
- punctum* **סְבִרָה** Tradidit.Isaię.xix.& tradā egyptū in manū dñorum crudeliū.
quāuis aliq̄ hebreorę etiā exponat secundū superiorē significationem
scilicet et concludam egyptum in manu dominorum durissimorum.
ad hoc thargum ionatę astipulatur.

LIBER

סְבִתָּה Attendit. auscultauit. Deutero. xxvij. Attende et audi Israel. *Bala*

סְבִירָה Idolum demonis. Amos. v. Et portasti tabernaculum Mo^r *Ram*
loch. ubi legi deberet. idolum regis uestri.

לְכַ Cartallū. canistrū. Gen. xl. Et in uno canistro qd erat excelsius. et *pa*

p̄r eodem loco. tria canistra. tres adhuc dies sunt. et inueniā ea dictio
tota gemiata. Iere. vi. Cōuerte manū tuā q̄si uindemiatō ad cartallū.

סְלָסֶלֶת Propago uel pampinus. nra trāslatio quasi de superiore ge *Sal/Re*
minatū traduxit cartallum quasi uindemiatō ad cartallum,

סְלָה Ingēnū. semp. iugiter. usq. Habacuk. iij. Deus ab austro ue *Rea*

niet et sanctus de mōte pharan semp. sic nāq̄ Hiero. traduxit. quāuis
quidā ex nr̄is uoluminibus aduerbiū semper nō habeāt. p q. lxx. inter
pretes diapsalma posuerūt. sed Ionathas chaldeus traduxit in uirtute
seculor̄. et secundū rabī Eleazar Iacobī filiū cuicūq̄ loco sacre scriptu
re superaddit̄ selah uel nezah uel ad. ei nullus erit finis neq̄ in hoc se
culo neq̄ in sc̄la seculor̄. sed Abrahā aben ezra putat hoc uocabulū
selā significare scilicet uere. qd satis qbusdā hebr̄or̄ authoribus pla
cet. nihil enī hēt aliud cui iungañ nisi harmoniā ipsam. unde per totam
sacrā scripturā nō nisi ī cāticis reperiāt. ut in psalmor̄ libro, et in cātico
Habacuk supra allegato. de hoc latissime post Origenē tractauit Hie
ronymus in epistola ad Marcellam de diapsalmate. et episcopus bur
gensis in additiōe. iij. psalmi. lxxxiiij. quā dilecta tabernacla. quē uide.

לְכַ Exaggerauit lapidibus seu luto. Isaie. lvij. viā facite p̄bete iter. *Rea*

verbū e uerbo sic. Exaggerate exaggerate. puidete uiā. sic Ieremię. vi.
Et fundite circa Ir̄lm aggerē. significat aut̄ aliqd lutosum ligno seu la
pide eleuatiū efficere ut leuius intrare possimus. Inde dicit̄ uia strīcta
seu trita p̄positione mem l̄g. iij. Regū. xx. Amouit eū de uia in agrū. &
trāslatio nra. p aggeribus uertit munitōes in eodē loco. iij. Regū. xx. &
circūdederunt munitōibus ciuitatē. reperiāt p metathesin uerbū Exo
di. ix. Adhuc retines pp̄lm meū et nō uis eū dimittere. qd secundū On
kelū chaldeū exponit sic. Adhuc subiūcis populo meo intersticium ne

SECUNDVS

dimittant̄. sic ergo de uerbo ad uerbū legi posset. Adhuc tu opponis aggerem seu munitionē contra pp̄lm meū ne dimittant̄. alij legunt. ad huc eleuaris cōtra populū meū nec dimittis eos. et sic trāsumptiuē secundū eleuationē aggerū et uiar̄ hoc recte quidē etiam. nam et chal dēus ipse ascēsiones et gradus innuit. unde gradus etiā sic nominant̄. Itē Job. xix. Fecerūt sibi uiā p̄ me. i. aggnerauerūt uiā eaꝝ contra me.

pala **אַלְפָה** Extimauit. laudauit. ornauit. threnor̄. iiiij. Et amicti auro primo. i. ornati. et mutat̄ quandoq; aleph in he. Job xxvij. p̄ eo uersiclo qui nō habet in hebraico scilicet. Nō conferet tinctis Indiē coloribus. sicut est legendū. Non estimabit̄ cum massa auri ophir.

pala **כָּלָרָה** Implorauit. petiuit. obsecrauit. Job. vi. Et hēc mihi sit cōsolatio ut affligens me dolore non parcat. rectius sic. Et petam cum terrore nec miserebitur.

pala **כָּלָה** Calcauit. pessundedit. deiecit. ps. cxix. Spreuisti oēs discedētes a iudiciis tuis. p̄ q̄ Hiero. abiectisti. et threnor̄. i. Abstulit omnes magnificos meos. idest pessundedit et calcauit.

pala **כָּלָתָה** Propiciatus est. dimisit offensam. Numeri. xiiij. Dimisi iuxta uerbum tuum. et superius ibidem. dimitte obsecro peccatum. Inde ps. cxxx. Quia apud te propiciatio est.

Onlam **סָלָם** Scala. Gen. xxviij. Vidi tq; in somnis scalam stantem.

S. lam **סָלָן** Aculeus. spina. Ezechielis. xxviij. Et non erit ultra domui Is rael offendiculum amaritudinis et spina dolorem inferens. super quo scribit rabī Dauid kimhi in commentariis. q̄ duo hic nomina rem vnam significant quasi synonyma. rectius igitur sic est legendum. Et non erit ultra domui Israel aculeus pungens et spina affligens. quod Ionathas chaldeus de regibus et presulibus intelligit. Quamvis autem in numero singulari scribatur per hirek, tamen in plurali inueniuntur per patha. ut Ezechielis secundo. Quoniam increduli et subuersores sunt tecum. pro quo hebrei legunt. Quoniam rebelles et pungentes sunt tecum.

LIBER

סָלָע Scarabeus.translatio nostra uertit attacum.Leuitici.xi.Et ^{Salam} attacus atq; ophimachus.

סָלָע Petra.Nūeri.xxiiij.Si in petra posueris nidū tuū.et eiusdē.xx. ^{Sala}

Logmini ad petrā corā eis.et pslr ps.ciiij.Petrē refugiu erinaciis.Inde fortaliciū sup petrā edificatū.ij.Regū.xxij.Dñs petra mea.sed melius in ps.xviij.Dñs firmamentū meū.i.turris.arx seu fortaliciū.nā sic Io nathas chaldaice uertit.dñs roboratio mea.ad similitudinē eius quod scribitur Proverbiorum.xvij.Turris fortissima nomen domini.

סָלָע Reflexit.obliquauit.guertit.mutauit.Deute.xvi.Munera ex ^{Salps} cecat oculos sapientū et mutat uerba iustorū.astipulať Onkelus chal daice q uertit.et destruūt uerba iustorū.translatio nostra supplantare traduxit Prover.xij.Impietas autē pctōrem supplantat.sic eiusdē.xix.Stulticia hoīs supplātat gressus eius.inde nomē eiusdē.xi.et supplantatio puersorū uastabit illos.idest obliquitas et iniqūitas.et eiusdē.xxi.Vt detrahat impios a malo idest reflectat.

סָלָה Simila.Leuitici.ij.Simila erit eius oblatio.et paulo infra.Pu ^{Soloff} gillum plenum simile.

סְמִרָה Vuę immature.Canticorū.ij.Et uineę florentes dederunt ^{Ramadar} odorem suum.

סְמִרָה Aroma.Exodi.xxx.Sume tibi aromata.Onkelus synonyme ^{Ram} transtulit bisam idest odoriferum.

סְמִרָה Coniunxit.adiūxit.apposuit.appodiauit.innixus est.Nūeri ^{Ramach} xxvij.et pone manū tuā sup eū.et paulo inferius eodē.Et impositis ca pitī eius manib⁹.et Amos.v.Et innitaň manu sua sup parietē.sic itelli git qđ legimus ps.cxlv.allevat dñs oēs q̄ corrūt. p̄ q̄ rectius Hiero. Sustētat dñs oēs corrūtes.nō m̄lto secus etiā intelligit uersiculus ps. Ixxxvij.Super me cōfirmatus est furor tuus.significat autē tūc accede re et approximare et circūdare.sicut Canticorum secundo.Fulcite me floribus.sic Geñ.xxvij.Frumento et uino stabiliui eum.idest ut accedant sibi frumentum uīnum et oleum semper.similiter.ps.li.Et spiritu principalī cōfirma me.idest spiritus prīpalis accedat et approximet

SECUNDVS

mihi.eodē modo dicitur sagum uel penula gausapina seu tegumentū hominis.quod translatio nostra pallium uocat.Iudicū.iiij. Et opertus ab ea pallio.licet per sin et nō per samech sit scriptū.quod parv refert.

Samuel **סִמְלָה** Imago. effigies. Deuteronomij.iiiij. Aut imaginem masculi uel foemine significat autem sculptilia et idola.

סִמְן Signum seu significatio aut signatura siue nota. Isaię.xxvij. Et hordeum et milium et uiciam in finibus suis. in hebraico ponitur. Et hordeum signatum siue notatum.

Samuel **סִמְרָה** Horrificauit. horripilauit. ut ait Virgilius. Obstupui stete runtq; comq;.sic Job.iiij.Inhorruerunt pili carnis meq;.i.spiritus horrificauit pilos carnis meq;. & ps. cxix. pro eo quod legimus. Confitimore tuo carnes meas . Hiero. in suo de hebraica ueritate psalterio rectius transtulit sic.horripilauit a timore tuo caro mea. sic intelligunt uersiculum Ieremij.li.Adducite equū quasi bruchum aculeatū. idest adducite equitatum sicut bruchum erectis oībus crinibus horripilantem. est enim illius criniti uermis in arboribus reptantis ea cōdicio ut toto corpore pilos eleuet.

Samuel **סִמְרָה** Prepositione mem signifcat idē quod clavis seu gomphus. Isaię.xli. Et confortauit eum clavis ut non moueretur.per patha sub mem. Inuenitur etiam hirek sub mem. primo Paralippomenon.xxij. Ferrum quoq; plurimum ad clavos ianuarum . & pluraliter declinatur in foeminino genere Ieremij.x. Clavis et malleis compedit. repetitur ea dictio quandoq; per sin scripta propter transiit symbolicū. et idem signifcat quod per samech. Ecclesiastis ultimo. Et quasi clavi in altum defixi.

Simeon **סְגֻשָּׁן** Surculus.palmes. Canticoz.vij. Dixi ascēdam in palmam et apprehendam fructus eius.debet dicere surculos eius seu frōdes eius.

Simeon **סְנַפֵּיר** Pinnula piscium.Leuitici.xi.Omē quod habet pēnulas et squamas.et infra.quicquid autem pinnulas et squamas non habet.

Simeon **סְנָה** Rubus.Exodi.iiij. Quare nō comburā rubus.et Deute.xxxij. Benedictio illius qui apparuit in rūbo ueniat super caput Joseph.

LIBER

סְנָוָר Cecitas que grece dicitur aorasia. quarto Regum sexto Per Samir
cute obsecro gentem hanc cecitate.

סִינָי Mons sinai. Exodi. xix. Et peruenientes usq; in desertum sinai. Sami
Mons fortasse a crebris rubetis sic dictus.

סַעַד Fulciuit. roborauit. firmauit. fundauit. quasi sustentari fecit. Pro Saad
uerbio. xx. Et robatur clemētia thronus eius. et ps. ciij. Et panis cor
hominis cōfirms. uel secundū Hiero. roboret. et sic est trāsitium ad
secundū. reperit et transitiū ad tertiu. ut Geñ. xvij. Et confortet cor
uestrū. i. et facite qd cor uestrum corroboretu os. sic ps. cxix. p eo qd
nos habēus. adiuua me et saluus ero. hebrei legūt sustēta uel fulci me.

סְעָד Fando cōmouit seu flatu euulsit. ps. lv. A pusillanimitate spi Saad
ritus et tēpestatis. Hiero. sic. a spū tēpestatis et turbinis. uerius aut ab
hebreis sic intelligit. a flatu cōmotionis scilicet montiū et euulsionis ar
borū ex tēpestate. ita enī rabí Salomō exponit. et ad hoc allegat uersi
culū Job. xix. Et q̄si euulsa arbori abstulit spē meā. hūc spm cōmotiōis
sive terre motū. lxx. grece oligopsychiat. i. pusillanimitatē seu paruum
frigus traduxerunt nescio qua moti ratione.

סְעָד Palmes. surculus. cacumē arboris. seu summe uirgulti frōdes Saad
quas uerbera dicimus. ut Isaie. xvij. In cacuminibus eius fructus eius.
Inde metaphorice nominant sichominis tanq; arboris euersē pedes.
ij. Regū. xvij. vscq; q claudicatis in duas partes. i. utriscq; pedibus sicut
mouent frōdes aut uerbera uēto. & transfert ad cogitatōes cordis hīc
et inde mobiles. Job. iiij. In horrore uisionis nocturne. uerius ita. In co
gitationibus de uisus nocturnis. quāuis illic scribat p̄ sin consonantē. tñ
ut sepe diximus symbolica est transmutatio. & p̄l inuenit in foemino.
ut Ezechielis. xxxi. Et in rāmis eius fecerunt nidos om̄ia uolatilia celi.
Transfertur ad cacumina montiū tanq; ramos rupium prominētes.
in quibus sunt fissure et fracturē caueriose et spelunqe. Iudicum. iiij. &
descendens habitauit in spelunca petre etam. cuius instar dicitur de
vase fictili conferto. Isaie. x. Confringet lagunculam in terrore. id est
faciet fracturas testaceas.

סְעָד Astutus. callidus. cogitabundus. maliciosus. iniquus. ps. cxix. Saad

SECUNDVS

Iniquos odio habui. rabí Dauid kimhi et rabí Ionas putant a uerbo proximo superiori tales sic dicit scilicet a cogitatu prauo.

Sap

תְּמַלֵּךְ Intumuit.tumultuauit.increbruit.uel ad similitudinem turbinis

ingruit et mouebatur atque irruit ut tempestas. Habacuk.ij. venientibus ut turbo ad dispergendum me.sic.iiij.Regū.vi.Coturbatum est cor regis syriæ.id est ad similitudinem turbinis mouebat. et Ione.i.mare ibat & intumescebat.Inde nomen tempestas.turbo.Ione eodem. & facta est tempestas magna in mari.&c.iiij.Regū.ij. Et ascendit Elias per turbinem in celum.reperiit et quandoque per sin consonantem scriptum et idem significat.ut Nahum.i.Dominus in tempestate et turbine uius eius.sic Danielis.xi.Et quasi tempestas ueniet contra illum rex aquilonis. quod etiam per sin scribitur pro samech.

Sap

כִּפְרָה Sciphus.crater.calix..et generaliter omne poculum ex quo uenum bibitur. quavis translatio nostra superliminare traduxerit. Zacharie.xij.Ecce ego ponam Ierusalem superliminare crapule. rectius sic. Calicem oppilatum uel poculum soporiferum induces mortem.ad quod alludit Isaia ca.li.Vtque ad fundum calicis soporis bibisti.quod alio loco cojunctionis interpretat. ps.lx.Potasti nos uino compunctionis. Item Exodi.xij.Fasciculumque hyssopi tingite in sanguine qui est in lumen.ecce supra traduxit superliminare.nunc trans fert limen. sed utrumque non quadrat.scripsit autem rabbi Salomon quod sit uas quadrum. et Nicolaus de lyra dicit esse bacinum uult fortasse dicere peluum.ego putarem nominari phialam. ut sit sensus.Fasciculumque hyssopi tingite in sanguine quod est in phiala.scilicet lata larga et argentea in qua sanguis paschalis accipiebat.sic intelligit quod legimus.iiij.Regū.xxv.Et tres ianitores.i.tres custodes uasorum.in antiqua interpretatione chaldaica traducitur sic.& tres custodes thesauri super domum sanctuarium. et pluraliter feminine.ij.Regū.vij.Et hydras et fuscinulas et phalias.ubi nota est punctus hirek et dagges.propter apheras in duplicationis.super quo Ionathas in interpretatione chaldaica utitur hoc uocabulo kolaia.Onkelus chaldeus eodem uocabulo utitur in sua interpretatione koltha de hydria Rebeccæ.Genesis.xxiiij.

Sap

לִמְנָה Limen.Ezechielis.xl.Et mensus est limen portæ calamo uno latitudinem id est limen unum.et post.& limen portæ iuxta uestibulum

LIBER

portę & Amos. ix. Percute cardinem et cōmoueātur superliminaria.
&. iij. Regū. xiiij. Cūq; illa ingredere limē domus puer mortuus est.

סְפָה Tutatus est. custodiuit uigilias. ps. lxxxiiij. Elegi abiectus esse *papa*

in domo dei mei. quod rabī Salomon exponit secundum precedens vocabulum idest ad limen uigilare. alij sic. Elegi curare uel tueri. hoc est mallem esse operarius seu seruus in domo dei quam dominus in tabernaculis nequicię dicunt autē aliqui quod conueniat cum uocabulo superiore et dederatur ab eo.

סְפָה Prepositione mem significat oīne pabulum iumentorę absq; paleis ac stramine quod scenum trāslatio nostra uertit. Geñ. xxiiij. Palearum quoq; et sceni plurimū est apud nos. & Iudicum. xix. Habētes paleas et scenum in asinorum pabulum.

סְפָר Planxit. luxit. iij. Regum. xiiij. Et plangent eum omnis Israel. *papa*
Ecclesiastis. iij. Tempus plangendi et tēpus saltandi. & Zacharię. xij. Et plangent eum planctū quasi super unigenitum. item passiuum eius Ieremię. xvi. Non plangentur et non sepelientur.

סְפָה Cōsumpsit. interemit. perdidit. abstulit. peremis. Ieremię. xij. *papa*
Consumptum est animal et uolucre. et ps. xl. Qui querunt animā mēā ut auferant eam. & Geñ. xvij. Nunquid perdes iustum cum impio. et Deuteronomij. xxxij. Congregabo super eos mala. idest consumam omnia mala mundi in eis.

סְפָה Addidit. adiecit. accumulauit. auxit. congregauit. Ieremię. vij. *papa*
Holocausta uestra addite uiictimis uestris. et Numeri. xxxij. Ut auge retis furorē dñi cōtra Israel. et Deute. xxix. Ut assumat ebria sitientē.

סְפָה Congregauit. iunxit. recollegit. i. Regum. ij. Dicatq; dimitte *papa*
me ad unam partem sacerdotalem. idest iunge me. Inde nomē. ut Habacuk. ij. Mittens fel suū idest iungens. & Job. xxx. Et esse sub sentibus delicias cōputabant. quod sic uertendum est. Sub urticis recolligen̄t. Inuenitur et per sīn scriptum. ut Isaię. v. Et expectauit ut faceret iudiciū et ecce iniquitas. uult dicere. & ecce liga seu alligantia ut ita loquar.

SECUNDVS

quasi diceret. expectavi iudicium et ecce conuenticulum.

Septra

סְפִירָה Friatum quodcumq; minutum et ultiro decidens. unde irro
ratio pluuię sic dicitur. Job. xiij. Et alluvione paulatim terra consumit.
rectius sic. Diluit irroratio eius puluerē terrę. sic intelligit illud Leuit.
xxv. que spōte gignit humus nō metes. id est cadiua fragmina messis
tuę non metes. vult enim dicere secundum rabī Salomonem. quāvis
non seminaueris tamen neq; illud quod pululat ex semine quod tem
pore messis decidit in terram metere debes.

Sepulchrum

סְפָלָה Phiala. concha. que uulgo tassia dicitur. poculi genus. Iudicū
v. Et in phiala principum obtulit butyrum. et eiusdem sexto. Expresso
vellere concham rore impleuit.

Apodytes

סְפֵתָן Tectum. laqueare siue testudo aut camura. Hagei. i. Ut habite
tis in domibus laqueatis. lxx. interpretantur concavis. uoluerunt dice
re in domibus arcuatis. camuratis. testudinatis. Jeremię. xxij. Et facit
laquearia cedrina. rectius si dicere liceret sic. et testudinavit domum
in summitatibus. et Deuteronomij. xxxij. qd in parte sua doctōr esset
repositus id est tectus. propter sepulchrū quod Moyses in parte gad
elegit. cuius tamen sepulchrum nemo uidit unquam. a tegendo igitur
dicitur etiam illud quod paulo superius scribitur eodem ca. & abscon
ditos thesauros arenarum id est tectos.

Sepmā

סְפִינָה Puppis. Ionę. i. Et Ionas descendit ad interiora nauis.

Sapientia

סְפָקָה Concussit. plausit. complosit. threnorę. ij. Plauerunt super te
manibus. et Numeri. xxiiij. Iratusq; Balac contra Balaam cōplosis ma
nibus ait. et Jeremię. xxxi. Et postq; ostēdisti mihi. pcussi fœmur meū.
& Ezechielis. xxi. Iccirco plauderū super fœmur. et Job. xxxiiij. Quasi im
pios percusserit eos in loco uidentiū. et in eodem ca. Inter nos interim
constringatur. i. complosum sit. quasi diceret conuentum sit siue stipu
latum. uel potius sufficiat. ut infra patebit. Inueni et quandoq; per fin
scriptum. ut Isaię. ij. Et pueris alienis adheserunt. id est applauerū. qd
in antiquissimis libris manu exaratis per fin inueni. sed in impressis p
samech. scribitur similiter. iiij. Regum. xx. Si suffecerit puluis Samariæ
pugillis omnis populi qui sequitur me. ubi significat hec dictio satis.

LIBER

& quamvis in uetustis uoluminibus per sin eandem ipsam quoqz divisionem semper inuenierim.tamen allegato in loco quandam reperio notulā in uno ex bibliothecę meę libris hebraicis qui ante annos quadringtonos manu scriptus fuit.ubi in eodem capitulo circa istud uocabulum hoc assignatur scholion scilicet partim cū samech. uult dicere aliqui libri habent samech.et sic Ionathas quoqz chaldeus per samech scripsit.considerabis iterum in habētibus symbolum facilem transitū id quod sepe commonuimus.

סָפָר Hispania. translatio nostra habet bosphorus. Abdię in fine. *Copycat*
et trāsmigratio Ir̄lm que in bosphoro.Hiero.a.lxx. discedens sic dicit.
nos autem ab hebreo qui nos in scripturis erudiuit didicimus bospho
rū sic uocari.ego aut̄ didici qz cōmunis hebreorū cōsuetudo sic hispa
niam appellat.quare miror Hieronymi preceptorē cum etiam Iona
thas chaldeus traduxerit hispaniam.

סָפָר Numerauit. censuit.ij.Regū.xxiij.Postqz numeratus est po *Copycat*
pulus.legi deberet. postqz numerauit populum. et Leuitici.xv.Nu
merabit septem dies purificationis suę.inde nomen Isaię.xxiij. Cor
tuum meditabitur timorē ubi est literatus. ubi legis uerba ponderas.
ubi est doctor paruolorum.pro quo.lxx.sic.Anima uestra meditabit
timorem.ubi grammatici.ubi consiliatores.ubi est qui numerat eos
qui nutriunt paruum et magnum populum.sed secundum hebræos
verbum de uerbo sic transfertur. Cor tuum meditabitur terrorem.
ubi numerans.ubi ponderans.ubi censor oppidorum.quasi diceret.
Tēpore messię scilicet secūdi aduētus qn iuxta Isaiā ī decore suo uide
bunt oculi tui regem. recordabitur cor tuum oppressionem regum
huius mundi immundi.qualiter olim in hoc sēculo coactus fueris ad
prēstāda tributa.collectas . exactiones.indicta super indicta.angarias
et perangarias. et cogitabis in mente tua illum terrorē quem tunc
habueras quotidie.hoe ubi est qui numerat qui ponderat.id est qui
nos censet per es et libram. ita enim maiores nostri dicere solebant.
nam hoc erit beatissimum gaudium prēteritorum meminisse ma
lorum.ut ait Virgilius in primo geneidos. Vos et scylleam rabiem.pe
nitusqz sonātes Acceditis scopulos uos et cyclopea saxa Experti.reuoca
te animos,mestumqz timorem Mittite forsitan et hēc olim meminisse

SECUNDVS

iuuabit.sic in libro sapientie legimus ca.v.Tunc stabūt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerūt et qui abstulerunt labores eorum.uidetis q̄ h̄i sunt numeratores et ponderatores tyrannorum huius s̄eculi.hēc iccirco pluribus egi, ut intelligatis q̄ sopher hic sit scriba exactor qui nomina censitorum et capitacionum conscribit, & pecuniam exactam numerat atq̄ ponderat tanquam notarius. Iere mię.xxxvi.Vt comprehendenter Baruch scribam et Ieremiā prophetam.et infra eodem.et dedit illud Baruch filio Nerię scribę qui scripsit in eo.& Ester.ij. vocatiq̄ sunt scribę regis.inde id quod scriba seu notarius scribit dicitur sepher per quīq̄ pūcta idest liber.Ieremię.xxxij. Et scripsi in libro et signauit et adhibuit testes.et paulo inferius. Et dedi librū possessionis Baruch filio Nerię filio Maasię in oculis Anameel patruelis mei et in oculis testium qui scripti erant in libro, et Numeri v.Scribetq̄ sacerdos in libello ista maledicta. et Iosue.i.Non recedat volumen legis huius ab ore tuo.Inde trāsumitur scriptura et literę seu epistolę.ut Isaię.xxix.Et dabitur liber nescienti literas diceturq̄ ei lege et respondebit nō scio literas. idest nescio scripturam legere.& Ester ij.Et literę signatę ipsius annulo missę sunt per cursores. & per he in fine scriptura literatura. ps.lxxi.Quoniā non cognoui literaturam. & similiter sine he Danielis.i.vt doceret eos literas et linguā chaldeorę. Inde descriptiones et enarrationes. ps.lxxxvij.Dominus narrabit in scripturis populorū.et ps.xix.Celi enarrant gloriam dei.unde quidā interpretantur illud quod scriptū est Geñ.v.Hic est liber generationis Adam sic.hēc est enarratio seu descriptio generationis Adam. uel certe enumeratio.& ut redeam ad principium om̄ia ex numeratione et supputatione descendūt.ij.Regum.ij.Qui enumerari et supputari non potest pr̄ multitudine. et preposito mem consonāte significat numerum.Exodi.xxij.Numerum dierum tuorum implebo.similiter ij.Paralippomenō.xij.Nec erat numerus uulgi. Inuenitur etiam sine mem significare numerum seu dinumerationem.ij.Paralippomenon ij.Post dinumerationem quam dinumerauit Dauid pater eius.

sapphir

סָפִיר Sapphirus.Exodi.xxvij.In secundo carbunculus et sapphirus et iaspis.rabi Abraham abē ezra scribit q̄ sit gemma quedam rubea.Geon aut̄ scribit q̄ sit lapillus albus quem cristallum uocant.nostra uero translatio semper habet sapphirum.Ionathas nō specificat.

LIBER

sed transfert lapideum preciosum Ezechielis.x.ca.

סְקָל Lapidauit.Exodi.xvij.Adhuc modicum et lapidabunt me.& *paganus*

Deuteronomij.xij.Lapidibus obrutus necabitur.passiuum eius Exodi.xxi.Lapidibus obruetur.id est lapidando lapidabitur.

סְרָב Abalienauit.desueuit.declinauit.destituit.Osee quarto.Sicut *proba*

vacca lasciuens declinauit Israel. Isaie.lxv. Ad populum incredulum id est declinantem. &.ij. Regum.xx. Reuersus est igitur rex Israel in domum suam audire contemnens et furibundus. ubi pro audire contemnens traducere potuit abalienatus scilicet mente seu destitutus.de hoc satis dixi supra in litera samech ante vau.

סְרָב Renuit.rebellauit.rebellis.inuitus.nolens.renuens.Ezechiel *proba*

secundo. Quoniam increduli et subuersores sunt tecum.id est rebelles et nolentes.nam Onkelus cum uellet interpretari chaldaice hanc distinctionem noluit Genesis.x xxvij. Noluit consolationem recipere.hoc uerbo usus est.

סְרָה Loricauit.uelloriam induit.Ieremię.li.Et non ascendet lori *proba*

catus.et quamvis inuenierim in omnibus bibliis hebraicis hunc locum per se scriptum.tamen rabbi Dauid kimhi in libro de radicibus illud notauit per samech.similiter Ieremię.xvi. Induite uos loricas inueni adnotatum uetus scholion scilicet,per samech aliqui.quasi diceret aliqui libri habent scriptum per samech sic Ionathas chaldeus ubique per samech scribit.

סְרָה Superfluxit.superfuit.transcendit.supereminuit.plus satis dependent.excessit.luxuriauit.uel lasciuuit.Exodi.xxvi. Quod autem superuerit in sagis que parantur tecto.id est unum sagum quod amplius est.hebraice sic.reliquum sagi excedens.item in eodem.Qui plus est in sagorum longitudine.& Amos.vi.Et lasciuitis in stratis vestris.quod hebraice ponitur in tertia persona.sic intellige. Et excedunt.supfluunt ac super quā satis est prominent saga seu coopertoria longa et lata in stratis eorum.et infra eodem.Et auferet factio lasciuētium.hebraice sic.Et cessabit leticia superfluorum.

סְרָה Deteriorauit.passiuum eius ponitur Ieremię.xlix.Inutilis fas *proba*

SECUNDVS

taban Ἔta est sapientia eorum id est deteriorata est.

סָרָבָן Satrapa seu princeps i.e. Regum.xxix. Sed satrapis non places. est autem satrapa quod gr̄ece satrapes nomē dignitatis. ut scribit Suidas. et principatum designat Iudicum.xvi. Veneruntq; ad eam principes philistinorum.

paron **סָרָבָן** Tabula. translatio nostra uertit axis. iiiij. Regū. viij. Et axes erei.

paron **סְרִסָם** Eunuchus. Isaie.lvi. Et non dicat eunuchus ecce ego lignum aridum. & Ieremię. xxxviiij. Audiuīt autē Abedmelech id est minister regis ethiops uir eunuchus qui erat in domo regis. solent enim tales esse in domibus regum custodes cubiculariū. ad tollendam suspicionē de reginis et gynecēi uirginibus. dicti a curandis lectulis quasi camerarij. vnde Putifar solo nomine fuit eunuchus id est camerarius regius quia habuit uxorē. Gen. xxxix. q̄re Onkelus chaldaice traduxit Raba i.e. magratus seu officialis. sic eiusdē. xl. Duo eunuchi. Onkeluschaldaice traduxit rabraban id est officialis. p̄fectus. seu magister officiorū.

paron **סְרַעַת** Arbustum. cogitatio. ramus. Ezechielis. xxxi. Et multiplica ta sunt arbusta eius.

paron **סְרָהָת** Prepositione mem significat fratrem matris quem nos anūculum nominamus. Amos sexto. Et tollet eum propinquus suus et com buret eū ut efferat ossa de domo ubi p̄cedit dod id est frater patris qui patruus dicitur. et sequitur. frater matris qui est auunculus. unde textus sic legi deberet. Et tollet eum patruus suus et auunculus suus ad educendum ossa de domo. Quia uero aliqui codices uocabulum presens habent per sin scriptum. putant ab exustione dictum esse. qua propter transtulerunt & comburet eum. sed a me audiuitis persepe symbolicam uicissitudinem sin et samech etiam non uariata significatiōne. uerisimilius igitur de auunculo exponitur quam de comburete. quis enim comburit corpus humanum ut ossa maneat illefā?

paron **סְרָפָר** Sentes significat et paruas spinas. translatio nostra habet vrticam. Isaie.lv. Pro urtica crescat myrtus.

paron **סְחֹרָה** Hiemale tempus quo dies minūunt̄. et nomina bruma scilicet a libra ad capricornum ubi est brumale solsticium qđ nos hyemale dicimus. Canticor. ii. Jam enī hyems transiit. himber abiit et recessit. qđ

LIBER

rectius sic legitur. Quoniā ecce bruma transiuit. himber mutatus est.
abiit sibi Est autem himber idem quod hyems que grece a pluuiia deri
uatur. hyo enim idest pluo. et ab himber hibernus per excisionem m
literē sicut a pater paternus. vult ergo dicere tam bruma quam hyems
idest totum tempus ab equinoctio autumnali ad equinoctium uerna
le transiuit et mutatum est atq; abiit.

סְתִמָּה Obturauit. opilauit. obtudit. clausit. ij. Paralip. xxxij. Ipse est

Ezechias qui obturauit superiorem fontē aquarū gihon. & threnorē
ij. Exclusit orationem meam. quāuis hoc per sīn scribaū tamen idem si
gnificat. & ps. li. Incerta et occulta sapientiē tuę manifestasti mihi. pro
quo Hiero. absconditū et arcanum sapiētię tuę manifestasti mihi. sed
rabi Salomon exponit. in corde quod est obtusum et obturatū fecisti
me cognoscere sapientiam. sic igit uersus staret. In ebetudinibus et ob
tuso sapientiam ostēdisti mihi. Danielis. xij. Quia clausi sunt signatiq;
sermones usq; ad prefinitum tempus.

סְתִמָּה Occultauit. abscondit. protexit. auertit. Geñ. iiiij. Et a facie tua

abscondar. et ps. xix. Nec est qui se abscondat a calore eius. et. i. Regū
v. Et computrescebant prominentes extales eorū. rectius sic secūdum
doctores hebr̄orē. Et occultabant eis ficus scilicet quos habebant in
ano. inuenio aut̄ hic sīn scriptum. sed ponitur loco samech. ut extat in
antiquis adnotationibus. Item ps. xxxi. Abscondes eos in abscondito
faciei tuę. & ps. xci. Qui habitat in adiutorio altissimi. quod secundum
hebraicam ueritatem sic legi deberet. Sedens in abscondito altissimi.
& per metathesin in titulo prēnotato psalmi. liij. Nōne Dauid abscondi
tus est apud nos. et nomen per quinq; puncta. ps. lxxxii. Exaudiui te
in abscondito tempestatis. accipit etiam in fine he literā fœminini ge
neris. Deutero. xxxij. Et in necessitate uos protegant. hebraice sic. Fiat
super uos protectio. sic quandoq; per solam paragogē accipit he aspi
rationem nihil significantē. Deute. xxxij. Abscondā faciē meā ab eis.

SECUNDVS

עָבֵד**עַבְדָּה**

Vbes. Isaię. xix. Ecce dominus ascendet super nubē letiem. & n eiudem. xiiij. Ascendam super altitudinem nubium. id est nu bis in singulari. et pluraliter Iudicū. v. Celiq; ac nubes stillae runt aquis. & Proverbiorz. xvi. Quasi himber serotinus. id est sicut nubes himbris serotini. translatio nostra quandoq; uertit caliginem. ut Exodi. xix. Iam nuncueniam ad te in caligine nubis. i. in densa nube.

אָבָד

עָבֵד Seruiuit. operatus est. ministrauit. Numeri. xvij. Solis filijs le ui mihi in tabernaculo seruientibus. hebraice uerbum de uerbo sic. Et seruiet leui ipse ministerio tabernaculi foederis. et pluralit Gen. xiiij. Duodecim enim annis seruuerūt Kedorlaomer. & eiudem. xxix. Ser uiam tibi ꝑ Rachel filia tua. et in eodē. Seruiuit igit̄ Jacob pro Rachel septem annis. Inde opera. seruitus. ministeriū. in eodem. Et hanc q; dabo tibi pro opere quo seruiturus es mihi septem annis aliis. Inde ser uis quod scribitur sex pūctis. Exodi. xxii. Si emeris seruum hebreum. unde est ꝑ significet agricolare et agriculturam. Gen. iiij. Ut operaret terrā de qua sumptus est. & in passiuo Deute. xxi. Que nō traxit iugū nec terrā scidit uomere. ex hebraica ueritate sic uertit. Qua non fuerit agricolatū que non traxerit iugū. et eodem in loco. Que nunq; arata est nec sementē recepit. hebraice sic. In qua non agricolabit et non se minabit. significat etiam sacrificare. Deuterono. vi. Dominum deum tuum timebis et ipsi seruies. &. iiij. Regum. xvi. Et seruiuit Baal et adorauit eum. similiter sacrificium diuinum. ij. Paralip. xij. Ut sciant distā tiam seruitutis meę et seruitutis regni terrarum. quare imperiti lingua rū magici immo sophistę nostri temporis librū de sacrificiis egyptiorum quem in arabicū trāstulit eben uahasia uarie nominant cuius titulū cum sit auodath egip̄ijm. aliqui librum appellant de agricultura egyptiorz. alij de seruicio egyptiorz. melius aut̄ de sacrificio egyptiorz & mea sentētia adhuc optime sic. de factione egyptorum. idq; latine admodum. nam apud maiores nostros facere significauit idem quod sacrificare. vnde factio sacrificiū. Virgilius in bucolicis egloga tertia. Cum faciam uitula pro frugibus ipse venito. id est cum sacrificabo.

אָבָד

עָבֵד Crassauit. densauit. ingrossauit. Deuteronomij. xxxij. Incrassa tus impinguatus dilatatus. Inde nomē densus. grossus. iiij. Regum. xij.

LIBER

Minimus d̄igitus meus grossior est dorso patris mei. hebrei legūt par
uus meus. id est auricularis d̄igitus grossus est plus quam lumbi patris
mei. Ionathas chaldaice traduxit sic. Imbecillitas mea est robusta plus
quā uirilitas patris mei. & Ieremij. Iij. Porro grossitudo eius quatuor
digitorum. et per aphēresin Habacuk secundo. Et aggrauat contra se
densum lutum.

עַבְטָן Pignorauit. Deuteronomij. xxiiij. Nō ingrediaris domū eius
ut pignus auferas. & quia super pignoribus mutuatur. iccirco signifi-
cat mutuari. eiusdē. xv. Et dabis mutuum quo eum indigere p̄spexeris.

עַבְטָה Declinauit. Joelis. ij. Et non declinabunt a semitis suis. et in ea
significatione nusquam reperitur alibi.

עַבְטִית Vna dictio que tamen exponitur tamquam due dictiones.
scilicet densum lutum. Habacuk. ij. Aggrauat contra se densum lutum.

עַבְרָה Transgressus est. preteriuit. transiuit. progressus est. Genesis
xxxij. Et ipse progrediens adorauit. hebraice sic. Et ipse procedebat
ante eos et adorauit. et Exodi. xij. Et trāsibo per terram egypti nocte
illa. Deuteronomij. xvij. Ut transgrediantur pactum illius. &. ij. Para-
lippomenon. xxiiij. Quare uos transgredimini prēceptum domini. In
de dicitur ille qui iustrat homines per ignem. Deuteronomij. xvij.
Nec inueniatur in te qui iustret filium aut filiam suā ducens per ignē.
vbi translator exponit et declarat seipsum cum dicit ducens per ignē.
id est transire faciens. nam alio in loco scilicet. ij. Paralipome. xxvij.
cum dicitur iustrauit filios suos in igne. uel est metathesis uel aliud uer-
bum quod exurere significat. recte legitur. ij. Regum. xij. Et trāsduxit
in typo laterū. dicunt hebrei quod focus quidā fuerat ubi exureban̄
lateres illic iustrauit eos hoc est cōbussit eos. significat etiam transfre-
tare. traicere nauē. trāsuadare. ut. ij. Regū. xix. transierūt uada ut trās
ducerēt domū regis. qđ de uerbo ad uerbū sic intelligit. Et trāsuadauit
scapha ut traduceret domū regis. et sic deduciūt nomē scaphę a traiciē
do flumine ut ibi. et p̄positione līm̄ mem̄ significat uadum. Geñ. xxxij.
Trāsiuit uadū labok. et recipit in fine he līm̄ fœminini generis. Isaię
decimo. Transierunt cursum id est uadum. & pluraliter in fœminino
Iudicum tertio. Et occupauerunt uada Iordanis. et dicit̄ transumptive

SECUNDVS

de moneta currente eoꝝ hincinde et datur et sumitur. Genesis.xxij.
Quadringētos siclos argenti probatę monetę publicę.idest monetę
transcurrentis apud mercatores.significat etiam superare.preatulere.
quasi transcendere.Ieremij.xxij. Et quasi homo madidus a uino.re-
ctius sic.Quasi uir quem superauit uinum.

עָבֵר Trans. Isaię. ix. Trans Iordanem galileę.& recipit pr̄positio-
nem sicut alia syncategoremata plurima. Isaię. xvij. Quę est trans
flumen ethiopicę.significat enim partem locum uel latus aduersum in
prospectu.ut Iosue primo. Quam tradididit vobis Moyses trans Ior-
danem.idest in parte altera Iordanis.

עָבֵר Hebreus. Iong. i. Et dixit ad eos hebreus ego sum. et Gen.
xij. Nunciauit Abram hebreo qui habitabat in conualle mamrę. qđ
Hieronymus in libro hebraicarum questionum interpretatur. Nun-
ciauit Abram transitori.a uerbo abar superius exposito.

עָבֵר Repagulauit. iij. Regum. vi. Et affixit laminas clavis aureis.qđ
hebraice sic legit. Et repagulauit pessulis aureis ante oraculum.

עָבֵר Succensuit. iratus est. ps. lxxxix. Distulisti christum tuum. pro
quo rectius Hiero. in suo de hebraica ueritate psalterio sic. Iratus es
aduersus christū tuū. sic Prouer. xiij. Sapiēs timet et declinat a malo.
stultus trāsilit et cōfidit. ubi ponit trāsilit secundū primi uerbi significa-
tionē.sed hebrei legit. stultus irascit et cōfidit. sic ps. lxxvij. Audiuit
deus et spreuit. i. iratus est. similiē infra eodē.& hereditatē suā spreuit.
idest cōtra hereditatē suā iratus est. Inde ira. indignatio. furor. Sopho-
nię. i. dies irę dies illa. et Isaię. x. Et cōtra ppłm furoris mei mādabo illi.
Tu uero in uno ȳsu cognosces tria unius originis significata. Deute.
iij. Trāsibo igit et uidebo terrā hāc optimā trās Iordanē. iratusq; ē dñs
mihi. ecce uerbū transibo et dictionem trans. et uerbū iratus est.

עָבוֹר Frumentum. fruges. Iosue. v. Et comedenter de frugibus ter-
re. item eodem. Defecitq; manna postquam comedenter de frugibus
terre. et dicunt quidam sic uocari ab anno pr̄terito. nam aliter uoca-
tur prouentus presentis anni. ut in litera b ante v.

LIBER

עַבְדָּר Præposita beth litera significat propter. ps. cxxxij. Propter

Dauid seruum tuum non auertas faciem christi tui. significat et quandoq; propterea quod ut. Micheg. ij. Propter immundiciem suam cor rumpetur. quod legendum est. propterea q; putruit corruptetur.

עַבְשׁ Computruit. Ioelis. i. Cōputruerunt iumenta in stercore suo.

hebrei sic. computruerunt grana seminis in pulueribus. scilicet ut non possint pullulare. et dicitur quasi **עַפְשׁ** solet enī s̄epe pe in buerti. ut scribit rabbi Dauid kimhi in cōmentariis super duodecim.

עַבְתָּה Coherētia. uinculū. frondes intrichatę atq; perplexę seu dēse.

uel etiam tricha seu perplexio quarumcūq; rerum. Leuitici. xiij. Et ramos ligni densarę frondiū. et pluraliter in masculino genere ps. cxvij. Constitue diem solēnem in cōdensis. Hieronymus in suo psalterio sic. in frondosis. similiter pluraliter in fœminino. Exodi. xxvij. Duas cate nulas aurī purissimi sibi inuicē coherentes. et ex tali perplexitate ac intrichatione dicūtur sic laquei uel funes qui ex tribus funiculis plectūt secūdum rabbi Ioseph patrem Dauidis kimhi qui illud Micheg. vij. Et cōturbauerunt eam exponit sic. Et triplicauerūt eam. secūdum q; tres ibidem cōmemorātur scilicet princeps iudeus et magnus.

עַגְבָּה Insaniuit præ amore. seu ardebat. Ezechie. xxij. Et insaniuit in amatores suos. et infra. Insaniuit super eos cōcupiscētia oculorę suorę.

עַזְבָּה Organum. ps. ultimo. Laudate eum in chordis et organo. et Gen. iiij. Ipse fuit pater canentium cithara et organo. et Iob. xxx. Et organum meum in uocem flentium.

עַזְתָּה Derelictus est. superstes fuit. Ruth. i. Si eos expectare uelitis donec crescāt et annos pubertatis impleāt ante eritis uetule quā nubatis. p ista lōga periphrasi et digressiōe hebrei uerius s̄ichabēt. an expectabitis donec crescāt. An superstites uel derelictę eritis nedum ut futuri sint mariti. ab eo magistri hebreorum derelictam s̄iuocant que sine viro manet.

עַלְגָּה Rotundum. ij. Paralippomenon. iiij. Alabio usq; ad labium

SECUNDVS

rotundum per circuitum. et pluraliter.ij. Regum .vij. Intercolumnia quadrata non rotunda. inde nomen circi septi in castris quem fossatis et quadrigis circum circa muniunt. quod translatio nostra tentorium uertit.i.Regum.xxvi.Et Saulem dormientem in tentorio et reliquū vulgus per circuitum eius. et accipit in fine he literam.i. Regum.xvij. Et uenit ad locū magala. Ionathas chaldaice traduxit charkoma id est fortalicium seu munitio. & sic non est nomen proprium loci ut interpres nostrę translationis putauit. uulgo uocant quadrigoburgium. significat etiam callem. semitam. Isaię.xxvi.Rectus callis iusti ad ambulandū. et ps. xvij.Perfice gressus meos in semitis tuis.

עַדְיָה Ornamentū. monile. in auris. Numeri. xxxi. Annulos et dextralia ac murenulas. et plurim Ezechielis. xvi. Et circulos in auribus tuis.

עַדְלָה Vitulus. Exodi. xxxij. Et fecit ex eis uitulum conflatilem. et in foeminino Oseę. x. Ephraim uitula docta. et pluraliter eodem paulo superius. Vaccis bethauen coluerunt habitatores samarieę.

עַדְלָה Plaustrum. quadriga. currus. i. Regum. vi. Facite plaustrū nouum unum. et pluraliter Geñ. xlvi. Quibus dedit Ioseph plaustra secundū Pharaonis imperiū. sic dicta fortasse a rotunditate rotarū.

עַגְמָה Contristatus est. compatiebatur. Iob. xxx. Et compatiebatur anima mea pauperi.

עַזְרָה Grus. Isaię. xxxviiij. Sicut pullus irundinis. alij sicut irundo & grus. vide supra in litera samech ante vau.

עַזְבָּה Donec. usq. usq ad. uel usq in. ad usq. uel usq quo. Iudicū. ij. Descenderūt usq quo oīno deficerent. & Exodi. xiij. Usq in semper ternū. & eiusdē. xxix. Siue de panibns usq mane. et quando sequitur verbū preteriti uel futuri tēporis aut gerundiū ſepe deficit relatiū q̄ v̄lqd causa breuitatis. qñq̄ aut nō deficit. ut Iosue. i. donec det requie dominus. et Geñ. iiij. Donec reuertaris in terrā. et recipit in fine iob literam. Micheę. iiij. Usq ad te ueniet. interpretatur etiam translatio nostra dictionem hanc articulariter pro tam et quam. Genesis. viij.

LIBER

ab homine usq; ad pecus tam reptile quam uolucres celi. et recipit in principio beth lram significatq; pro.præ.uel ante.ul per. uel propter. Gen.vij. Et inclusit eum dominus deforis, hebraice sic. & clausit dñs pro se uel ante se. sic Exodi.vij. Rogate pro me. et Gen.xxvi. Prospiciens Abimelech rex palestinorum per fenestram. et sicut usq; apud latinos aduerbialiter ppetuo significat, ita et hæc dictio significat eternitatem et perpetuitatem. in seculum. sempiternū. Isaie.lvj. Excelsus et sublimis habitans eternitatem. et inuenit geminatū. Isaie.xxvi. Sperasti in domino in seculis eternis. et significat seculum seculorū quod translatio nostra uertit ultra. ut Exodi.xv. Dominus regnabit in eternum et ultra.

ערם Centones seu panni abiecti. translatio nostra interpretatur pannos mestruatos. Isaie.Ixij. Et quasi panus menstruat. rectius sic. quasi uestimentum centonum seu pannorum abiectorum.

ערר Subleuauit. erexit. suscepit. ps.cxlvi. Pupillum et uiduam suscipiet. Hieronymus eriget. sic ps.xx. Nos autem surreximus et erecti sumus. & ps.cxlviij. Suscipiens māsuetos dominus. rabbi Joseph kimhi hispanus uult hoc uerbum significare adiutorium. sustentationem & fulcimentum.

ערת Ornauit. Osee.ij. Et ornabatur inaure sua. et Ezechieli. xvi, & ornaui te ornamento. et infra. et ornata es auro. Inde nomen ornamentum. gloria. decus. monile. iocale. ps.lxxx. in titulo quē nostri habent. ad uictoriā super lilia testimonium Asaph psalmus. hebrei sic legunt. ad uictoriā erga rosas decus Asaph psalmus. quasi diceretur secundum David kimhi. psalmus iste gloria est et decor ipsi Asaph. itē nomen in alia forma Ezechieli. vij. Et ornamentum moniliū suorū in superbiam posuerunt.

ערת Abiit. transiuit. cessauit. pertransiuit. Job. xxvij. nec pertransiuit per eam leena. et transituum secundi eiusdem. xxv. ubi nos legimus. Ecce luna etiam non splendet. translatio nostra omisit hanc nostrā distinctionem. quare sic legiſt̄ hebraice. Ecce facit trāsire lunā nec splēdebit. qđ sic exponūt. ecce deponit seu aufert lumen lunę et nō splēdebit.

ערת Examen. synagoga. coetus. concilium. psalmo.i. Necq; pecca-

SECUNDVS

tores in concilio iustorum. Hieronymus et Lyra in congregacione.

ע Os oris. quod nostra translatio maxillam interpretat. ps. xxxij.

In camo et freno maxillas eorum constringe. hebrei legunt ora eoru. alij ornamenta seu monilia eorum a superiore uocabulo. quos imitatur Hieronymus in suo psalterio de hebraica ueritate. ps. cij. Qui replet bonis ornamentum tuum. sed David kimhi exponit sic. Qui replet bonis os tuum.

ע Testis. Geñ. xxxi. Cumulus iste testis erit inter me et te. Deuteronomij. xvij. In ore duorum uel trium testium. et infra. Nemo occidatur uno contra se dicente testimonium. et infra. manus testium prima interficiat eum. Inde testamentum. testimonium. ij. Paralippo. xxij. Multitudo Israel in tabernaculum testimonij. et ps. cxix. Mirabilia testimonia tua. et ps. xcij. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis. In de uerbum testificari uel cōtestari. Deuteronomij. iiij. Testes inuoco hodie celum et terram. id est contestor uel testifor contra uos hodie celum & terram.

ל Leniuit. delectauit. deliciauit aut uoluptuauit si liceret ita loqui.

sed libet deliciis affecit. Nehemij. ix. Et abundauerunt deliciis in bonitate tua magna. Inde nomen uoluptas. delicie. qđ gr̄ece dicit̄ similiter edone. Geñ. xvij. Postqđ consenui et dominus meus uetus est uoluptati operam dabo. hebraice sic. postqđ inueterauit erit mihi uoluptas. et sic cum he finali terminationis sc̄eminine. inuenitur etiam sine ea. ut Geñ. ij. Plantauerat autem dominus deus paradisum uoluptatis. & Ezechielis. xxxi. Et emulata sunt eum omnia ligna uoluptatis que erāt in paradiſo dei. et scribit̄ quinç pūctis. et. ij. Regum. i. Qui uestiebat uos coccino in deliciis. hebrei pro in habent cum. rabi Ionas exposuit sic. qui uestiebat uos in diebus deliciarum. alij dicūt. qui uestiebat uos coccino et comedere uos fecit delicata. ut sit oratio defectiva. cui expositioni alludit chaldaica Ionathē interpretatio. sed rectius secundum David kimhi ambo uocabula de uestibus dicuntur sc̄ilicet coccinū et deliosum. et id cōprobat disputatio rabi Iude et rabi Nehemij quā David kimhi recitat in cōmentariis Regum. Inde nomen adiectiuum Isaie. xlviij. Audi hec delicata. recipit prothesin mem litere Geñ. xli. et

LIBER

prebebit delicias regibus. et. i. Regū. xv. ubi nos habemus. Agag pinguissimus. ibi hebrei legunt. Agag delicatus. nam tremens non est de textu. et sunt qui dicant eū minime tremuisse sed accessisse cū delectatione. et pro deliciis habuisse uitam morte commutare. alij exponūt. Et accessit ad eū Agag cum ligaturis. nam et ligature atq; combinaciones hoc nomine dicuntur. Iob. xxxvij. Nunquid coniungere ualebis micantes stellas pliadas. i. nunquid obligabis applicationes stellarū.

ערָה Excrescens. superstes. excedens. Exodi. xxvi. Quod autem superfuerit in sagis. et Numeri. iij. qui excedūt numerū leuitarum. item infra. precium eorū qui supra sunt. item pecuniam eorum qui fuerant amplius. Inde uerbum graue Exodi. xvi. Nec qui plus collegit habuit amplius. nec qui minus parauerat repperit minus. hebraice sic. Et nō excessit plus et minus non defecit.

ערָר Defecit. priuauit. diminuit. defuit. i. Regum. xxx. Nec defuit quisquam a paruo usq; ad magnum.

ערָר Parauit aciem. instruxit. ordinauit. disposuit. i. Paralippome non. xij. Expediti ad pugnam corde perfecto. idest instructores apparatus bellici. et paulo superius. In auxiliū nō in corde dupli. hebraice sic. Et ad disponendum in non corde et corde.

ערָר Grex. Cāticorum. vi. Sicut grex caprartum. et Geñ. xxix. Tres quoq; greges ouium. et infra. Mosq; erat ut cunctis ouibus congregatis deuoluerent lapidem. pro quo hebraice sic legit. Et congregabant illuc omnes greges et deuoluebant lapidem ab artificio putei.

ערָר Fodit. repastinavit. sariuit. occauit. Isaiē. v. Non putabitur & non fodiet. et eiusdem. vij. Et omnes montes qui in sarculo farrentur. maxime autem de uineis dicitur. unde hebreorum est adagium. fode mecum et ego fodiam tecum.

ערָשׂ Lens. tis. Ezechielis. iij. Et tu sume tibi frumentum et hordeū et fabam et lentem. & Geñ. xxv. Accepto pane et lentis edulio.

עַג Coxit inter prunas. torridauit. ustulauit sub testu. Ezechieł. iij.

S E C V N D V S

Et stercore quod egreditur de homine operies illud in oculis eorum. pro quo uerius hebrei teste Nicolao de lyra sic legunt. Et in stercore quod egreditur de homine coquas oculis eorum. Inde panis testicus siue subcinericius.torta.tosta.placeta.spira.sphrica sub testu ac inter prunas cocta.ut supra eodem. Et quasi subcinericius hordeaceus comedas illud. et Osee.vij.Regum.xix. Et ecce ad caput suum subcinericius panis. unde quidam hunc uersum psalmi. xxxv. Subsannauerunt me subsannatione. de cibario pane ac potu intelligunt uertentes sic. Inter adulatores ad coquentes cibarium. quibus Hieronymus noster non multum refragatur in suo de hebraica ueritate psalterio sic transferens in simulatione verborum fictorum. & rabbi Salomon exponit sic.. Per uiam adulatinis ut accipiunt cibum et potum a Saul quatenus eos cibet et potet in circu frenderunt super me detibus suis. et dicit magog id est esca. hec ille. alii exponunt sic.adulantes ihs qui subigunt et depitant cibarum panem. alii uersum allegatum non accipiunt ab hoc uocabulo, sed a ψω quod ridiculum uarium et uacuum significat.

עָרָך Prædatus est.rapuit.spoliauit.plagiauit. ps. cxix. Funes peccatorum circumplexi sunt me. uel secundum Hieronymum implicauerunt me. pro quo rabbi Salomon et post eum ceteri hebrei legunt. Coetus seu cunei peccatorum rapuerunt uel prædati sunt me. inde uenit nomen appellatiuū spolium.rapina.præda. Gen. xl ix. Mane comedet prædam. & Sophonie. iij. Quapropter expecta me dicit dominus in die resurrectionis meae in futurum. quod hebrei legunt. In die insurrectionis meae ad prædam seu spolium. pro quo septuaginta interpretati sunt in testimonium. sed Hieronymus scribit in commentariis hebreum quendam qui se in scripturis docuerat asseruisse quod laed in presenti loco magis in futurum debeat intelligi. rabbi Dauid kimhi uult intelligi diem Gog & Magog quos faciet deus insurgere ad spolia.

עָרָך Adhuc. ultra. Amos. iiij. Cum adhuc tres menses superessent usque ad messem. Genesis. xxv. Adhuc pater meus uiuit; & Isaie quinto. Quid est quod debui ultra facere uineam meam. et significat terminum ultimum. & accipit paragone pronominum Genesis uicesimo quinto. Dum adhuc ipse uiueret. & Exodi nono. Adhuc retines populum

LIBER

meum.significat etiam a nunc usq; in eternum. Gen. ix. Et non erunt ultra aqu; diluuij ad delendum uniuersam carnem. significat et quan doc; breuem terminum.ut quarto Regum sexto. Et ultra nō uenerūt latrones syri; in terram Israel.

עַ Malefecit. peccauit. et si liceret dicere iniquauit. Ester. i. Non solum regem lesit regina Vasthi sed et omnes principes. qoud hebrei sic legunt. Non contra regem solum peccauit Vasthi regina sed contra omnes principes. quod tamen secundum alios ab alio uerbo deriuatur. ut infra Ecclesiastis. i. Peruersi difficile corriguntur. id est iniquitas nō potest rectificari. Quia uero quod iniquū est id nō est equum. & quod equum non est id non est rectum. quod autem rectum non est curuum est. i. c. transtulerunt uocabulum hoc ad curuum sic. psalmo. xxxviiij. Miser factus sum et curuatus sum usq; in finem. Hieronymus sic. Afflictus sum et incuruatus sum. hebrei sic. Incuruatus sum et humiliatus. & Danielis nono. Iniquitatem fecimus impie egimus. Inde nomen Ezechielis. xxi. Iniquitatem iniquitatem iniquitatem ponam eam. et in alia forma Genesis. iiij. Maior est iniquitas mea quam ut ueniā merear. et pluraliter declinatur tam in foeminino. ut psalmo cxxx. Si iniquitates obseruaueris domine. quam in masculino genere. ut Isaiae. lxiiij. Et iniquitates nostre quasi uentus abstulerunt nos. et in fra. In manu iniquitatis nostre.

לְקָרְבָּן Lactans. sic enim ambo chaldei Onkelus et Ionathas interpretantur. Genesis. xxxiij. Oves et boues foetas mecum id est lactantes. & primo Regum. vi. Et duas uaccas foetas quibus non est impositum iugum. & quamuis utrobiq; translatio nostra uerterit foetas. tamen primo Regum. vi. paulo inferius ad nostram expositionem reddit circum loquendo dicens. Et tollentes duas vaccas que lactabant uitulos. hoc est iuuencias iuuenes. inde hoc uocabulum etiam translatum est ad homines iuuenes atq; iuuēculas. i. Regum. xv. Interfice a uiro usq; ad mulierem et paruulum atq; lactantem. uult dicere a iuuene ad infantem. duplicati. irq; lamed sic psalmo octauo. Ex ore infantium et lactentium. id est paruulorum et lactentium. sic threnorum. i. Paruuli eius ducti sunt in captiuitatem.

לְקָרְבָּן Iniquitas. iniquū. Leuitici decimonono. Nolite facere iniquū

SECUNDVS

aliquid in iudicio.in regula.in pondere.in mensura.Ezechielis.xxxij.
Confisus in iusticia sua fecerit iniquitatem.in iniuitate sua quam ope
ratus est in ipsa morietur.et eiusdem.xxvij.In multitudine iniuitatū
tuarum.in iniuitate negociationis tuę. et accipit quoq; terminatio
nem sceminiā Ezechielis eodem.Donec inuēta est iniuitas in te.
Iob.vi.Respondete obsecro absq; contentione.pro quo uerbum e
uerbo sic.Respondete obsecro nec sit iniuitas.et infra eodem.Et non
inuenietis in lingua mea iniuitatem.Inueniēt et in alia forma Iob.xvi.
Conclusit me deus apud iniuum.inde dicuntur uerba et aliorum de
riuatiuorum formationes.

נָבָע Preposito mem.habitatio.habitaculum.Nahum.ij.Vbi est habi
taculum leonū.& Jeremij.x. Habitacula draconū. Quia uero domus
nostra tutissimum nobis est refugium,iccirco sepe pro refugio inter
pretatur.psalm. xc.Domine refugium tu factus es nobis. et ps. sequē
te. Altissimum posuisti refugium tuum. et accipit paragogen he. Deu
teronomij. xxxij. Habitaculum eius sursum. et pluraliter Nahū.ij. Et
cubile suū rapina. et ps. lxxvi. Et habitatio eius in sion.

שְׁנָה Tempus statum et hora determinata.Exodi.xxi.Quod si al
teram acceperit prouidebit puelle nuptias et uestimenta et preciū pu
dicicę non negabit.ubi teste Nicolao de lyra translatio nostra multū
discrepat ab hebraica litera.pro eo enim quod dicitur.& precium pu
dicicę non negabit.hebrei legunt.& horam eius non minuet. hoc est
tempus cōpetens secundū rabī Salomonē ut ei deseruiat.

שְׁנִי Ariolatus est. ueneficiā exercuit. quarto Regū. xxi. Et ariolatus
est & obseruauit auguria. Inde nomen ariolus ueneficus. Deuterono.
xvij. Aut qui ariolos sciscitetur. et uerbum Leuitici. xix. Non augura
bimini. rabī Akiba interpretatur hoc uerbum de illis qui obseruant
tempora et dies egyptiacos menses et horas. dicentes quosdam atros
quosdā faustos ad electiones operū humanorū.

שְׁנִי Volauit.Isaig. vi. Et uolauit ad me unus de seraphim. et ps. xii.
A sagitta volante in die. inde quod scribitur ultima geminata. Gen.i.
Et uolatile uolitans super terram. & Danielis .ix . Cito uolans tetigit
me. ubi iod abundat per prothesin. de quo scriplimus supra in litera

iod sequente ain. et de hac significatione putat rabī Iuda illud esse qđ legitur Zacharię. v. Volumen uolans.

עַפְתָּה Caligauit. obscurauit. Job. xi. Orieris ut lucifer. quod hebrei legunt. si obscuraberis. uel si dicere liceret. si crepusculaberis tunc sicut matutinum eris. rabī Salomon exponit nominaliter sic. Obscurum quod in te est et caligo tua sicut mane erit. inde illud Amos. iiiij. Facies matutinam nebulam. quod alij per articulum siue cata diuersin profertur sic. Faciens auroram et caliginem. sic Job. xi. Terram miserie & tenebrarum. dicunt hebrei qđ sit locutio synonyma quia duo uocabula idem significant. uolūt dicere terram obscuram et caliginosam siue tenebrosam. et quod sequitur in Job sed sempiternus horror inhabitanus non legitur in hebreo. sed sic. et obscurat sicut caligo. significatio horum uocablorū est obscuritas et tenebris. sunt qui econtrario motū instantaneum. illuminationem subitam. illustrationem. vibrationem. fulgurationem et coruscationem eo uerbo significari uolunt. Exechie lis. xxxij. Cū uolare coeperit gladius meus super facies eorum. rectius sic. In vibrādo me gladium meum. idest cum faciam coruscare seu fulgurare gladium meum. est enim uerbum transituum. et Isaiae. xi. Et uolabunt in humeros philistim. idest subito mouebūtur seu fulgurabit. & Job. iiij. Nec illustretur lumine. et geminat pheut in eodē loco. nec ortum surgētis aurorę. quod hebraice sic legitur. Et nō uidebit fulgores aurorę. rabī Salomon interpretatur splendores.

עַפְתָּה Palpebra. psalmo decimo. Et palpebre eius interrogant filios hominum. & Ieremie nono. Et palpebre nostre defluant aquis. Ionathas chaldeus interpretatur ipsos oculorum orbes.

עַפְתָּה Defecit secundo Regum. xxi. Deficiente autem Dauid. et Ieremie quarto. Quia defecit anima mea propter imperfectos. similiter intelligi debet quod legitur Iudicum quarto. Qui soporem morti socias defecit et mortuus est. scribitur qđ per punctum patha ad differentiam alterius sibi similis uerbi alterius autem significationis ut supra dictū est. Solemus autem propter sitim etiam sepe deficere. ideo pro sitiente reperitur scriptum. ut psalmo. cxlij. Sicut terra sine aqua tibi. quod Hieronymus uerius sic traduxit. Quasi terra sitiens ad te. & translatio

SECUNDVS

nostra diuisas significationes in uno uocabulo concludit. Isaie. xxix.
Lassus adhuc sitit. Infra enim uidebis lassum significari in litera ain se-
quente iod. et supra in litera iod sequente ain.

עֹר Excitauit. suscitauit. Job. xl. Non quasi crudelis suscitabo eum.
& sic est actuum transituum. inuenitur autem neutrum et ualeat idem
quod expurgiscor. psalmo. lvij. Exurge gloria mea exurge psalterium
et cithara. exurgam diluculo. & Iudicium quinto. Surge surge Debora
surge surge et loquere canticū. q̄si dicat expgiscere expgiscere. ut ps.
 xlivj. Exurge quare obdormis domine. et sic pro uigilare trāsumitur.
Canticorum quinto. Ego dormio et cor meum uigilat. uerbum passi-
uum legitur Zacharie secundo. Quia consurrexit de habitaculo san-
cto suo. uerius sic. quia excitatus est. Inuenitur et ultima litera gemina-
ta. Cāticorum secundo. Ne suscitatis neq̄ euigilare faciatis dilectam.
& psalmo. lxxx. Excita potentiam tuam et ueni. & geminatis syllabis
psalmo. cīj. Respexit in orationem humilium. pro oratione experrecti
seu potius excitantis nā qui orationē suam excitat continue ad illius
preces respicit deus. Inde denominatur **עָרָך** magister qui mentem
discipuli excitat ad doctrinam. Malachiē secundo. Magistrum et disci-
pulum de tabernaculo Iacob. idest excitantem quem nos dicimus ar-
guentem in disputationibus et respondentem. unde magistri hebreo-
rum dicunt. arguens inter sapientes. respondens inter discipulos.

עַרְבָּה Hostis. inimicus. osor. Micheē quinto. Et cōteram ciuitates tuas.
hebrei legūt inimicos tuos. cui etiā alludit chaldaica trāslatio Ionathē.

עֹרֶך Nudum seu nuditas. Habacuk secundo. Ut aspiciat nuditatem
eius. et eiusdem tertio. Suscitans suscitabis arcum tuum. pro nudus re-
uelabitur arcus tuus.

עֹרֶך Pellis. Genesis tertio. Fecit quoq̄ dominus deus Adē et uxori
eius tunicas pelliceas. idest tunicas pellem appositiua constructio. &
Job secundo. Pellem pro pelle. & pluraliter in foeminino genere Exo-
di. xxxvi. Fecit et opertorium tabernaculi de pellibus arietum. et in ge-
nere masculino threnorū. v. Pelles nostre quasi clibanus. exustē sunt.

עֹרֶךְ Ceauit. iij. Regū. xxv. Et oculos eius effodit. rectius sic. Et oculi

L I B E R

los Sedechig cœcauit. Inde nomē adiectiuum generis masculini cœcus
Exodi quarto. Videntē aut cœcum. & foeminini generis Leuitici. xxij.
Si cœcū fuerit si fractum.

V Conuenit. coiuit. agglomerauit. Ioelis tertio. Erūpīte et uenite.
pro quo uerius. lxx. interpretes posuerunt congregamini et introite.
Inde dicitur **V** totū sydus draconis et ursarū circa polum arcticū

ab agglomeratione et collectione pluriū stellarum sic nominatū. quē
translatio nostra arcturū uocat. Job. ix. Qui facit arcturū et oriona. est
autē sydus quod supradictā congeriem astrorū plaustrū et septētrio
nes sequitur. de quo Virgilius Georgicon primo. Maximus hic flexu
sinuoso elabitur anguis Circū percq̄ duas in morem fluminis arctos.
rabi Salomon simpliciter dicit esse sydus. sed rabi Dauid kimhi scribit
q̄ sit congeries stellarū circa caudam arietis siue intelligat arcturum
pliadas hyadas geminos siue triones. quod autē legitur Job. iiiij. Consu
mentur velut a tinea. id alij de circulo arctico hoc est polo intelligūt.
quasi dicat omni tempore quod polus uersat. id est inēternum. unde
sequitur inēternum peribunt. & accipit per epenthesin iod. eiusdem
xxxvij. Aut girum arcturi poteris dissipare.

עַתָּה Malefecit. peccauit. iniquauit. ut Ester. i. Regem lesit regina. In
de uerbum transituum tercij id est peccare fecit. threnorū. iiij. Ut per
uerteret hominē in iudicio suo. visum est supra in **תְּוִילָה** et significat
curuare. est enim iniquum curuum eo q̄ nō sit rectum. sic Ecclesiastis
viij. q̄ nemo possit corrigere quem ille despexerit. verbū e uerbo. sic.
Quis poterit rectificare quē curuauit ille. in alia forma Ecclesiastis. xij.
Et nutabunt uiri fortissimi id est incuruabuntur.

עֲזֵב Capra. Genesis. xv. Et capram trimam. et pluraliter. i. Regū. xxv.
Ouium tria milia et mille capre. et in compositione significat caprum
emissarium. Leuitici. xvi. Et alteram capro emissario. cōponitur autē
ab **עֲזֵב** id est caper et **לְבָבָה** id est abiit. quod Onkelus sic interpretat.
et ps. xxxi. In māibus tuis sortes meę. qđ nescio q̄re ita trāstulerint. nā
in manu et nō in manibus scriptū est. nulla etiā dictio in uersu ponit q̄
sortes significet. recte igit̄ secundū ueritatē hebraicam Hiero. in suo
psalterio sic traduxit. In manu tua tempora mea. qđ rabi Salomon ex-

SECUNDVS

ponit. Omnia tempora mea transierunt super me secundum decreta
oris tui et iuxta dispositionem tuam.

וְיInualuit.confortauit.roborauit.firmauit.fortificauit.Ecclesiastis
vij.Sapientia confortauit sapientem.et Iudicum.vi.pro eo quod nos
legimus.Et oppressi sunt ualde ab eis.veritas habet.et inualuit manus
Madian.inde nomen substatiuum deriuatur robur.fortitudo.uirtus.
psalmo.xxix.Dominus uirtutem populo suo dabit.et scribitur per ho
lem uel hatefcamez.psalmo.cxvij.Fortitudo mea et laus mea domi
nus.scribitur et quandoque per surek uel kibuz.ut psalmo ultimo.
Laudate eum in firmamēto uirtutis eius.reperitur et duplicata litera
zain secundum naturam primitiui.ut psalmo.cxlv.Et uirtutem terri
bilium tuorum dicent.recipit etiam cata prothesin literam mem.Isaï
xxx.Sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis.inde nomen adie
ctiuum Isaï.xix.et rex fortis dominabitur eorum.et pluraliter psalmo
lix.Irruerunt in me fortes.& adiectiuum secundum formam primiti
ui psalmo.xxiij.Dominus fortis et potens.inde nominaūt auis quedā
ex immundis uolucrībus atcq; uetitis,quam alij gryphem uocant.no
stra uero translatio haligetum.Leuitici.xi.Gryphum et haligetum.est
autem haligetus aquila marina et dictio quinq; syllabarum scribitur
tertio syllaba per diphthongon æ.hoc dico ut emendentur libri latini
in loco allegato.uocatur autem hebraice sīca fortitudine.grece uero
a mari et pīcationibus.

עֲזָב Dereliquit.ut psalmo.xxij.Deus deus meus respice in me qua
re me dereliquisti.quod hebraice canitur in passione domini.Eli eli
lama asabtani.idest uerbum euerbo.Deus meus deus meus ut quid
dereliquisti me.ubi cernitur ꝑ respice in me non est de textu.et Gen
secundo.Quamobrem relinquet homo patrem suum.

עַזְבֵּנִי Fortificauit.auxit.roborauit.adiuuit.Nehemie.iiij.Et dimise
runt Ierusalem usq; ad murum plateg latioris.quod Nicolaus de lyra
edisserit rectius sic.Et extenderunt murum eius.rabi Salomon expo
nit hoc uerbum.per fortificauit.Deuteronomij tricesimo secundo.
ubi nos legimus.Et clausi quoque defecerunt residuique consum
pti sunt.Veritas simpliciter habet.Et deficiet seruatus et fortificatus.

LIBER

Sic Nehemie. iiiij. Num dimittent eos gentes. pro quo legunt hebrei.
Num fortificabunt se. seu edificabunt sibi.

עַבְדָן Mercatus. nundinatio. Ezechielis. xxvij. Proposuerunt in
mercatu tuo. et paulo superius sub eodem capite. Argento. ferro. stan-
no. plumboque repleuerunt nundinas tuas. translatio chaldaica Iona-
the uult esse apothecas mercatorum siue tabernas institorias. circum
loquitur enim hoc uocabulum sic. Aurum. ferrum. stannum et plum-
bum attulerunt in domum gazetue.

עַזְקָה Sepiuit. circuitedit. Isaiæ. v. Et sepiuit eā et lapides collegit ex ea.

עַזְרָה Auxiliatus est. adiuuit. i. Regum. vij. Hucusque auxiliatus est no-
bis dominus. & Isaiæ. xli. Vnusquisque proximo suo auxiliabitur. et pau-
lo inferius. Ego auxiliatussum tibi. & in passiuo. ut ps. xxviij. In ipso spe-
rauit cor meum et adiutus sum. Inde nomē uerbale per quinqū pūcta.
Deuteronomij. xxxiij. Et adiutor illius contra aduersarios eius erit. sic
Gen. iiij. ubi nos legimus. Faciamus ei adiutorium simile sibi. hebraica
veritas sic legit. Faciam ei adminiculum tanquam penes eum. et ponit
in singulari faciam et nō faciamus. quod nota. & in foeminino. ps. lxx.
ubi nos legimus. Deus in adiutorium meum intende domine ad adiu-
uandum me festina. hebraica ueritas sic habet. Deus ad protegendum
me domine in adiutorium meum festina.

עַרְבָּה Crepido. Ezechielis. xlivj. Et de sinu terre usque ad crepidinē
nouissimā. item eodem. & a crepidinē minore usque ad crepidinē maio-
rem. item eodem. & crepido quatuordecim cubitorum. rabī Dauid kim-
hi in libro de radicibus dicit quod sit atrium in quo congregabat Israel in
templo ad adorandum ut eos deus adiuuaret. quasi hoc modo a supe-
riore uocabulo adiutorij deriuaretur. idem rabī Dauid in cōmentariis
super Ezechielem scribit quod in sinu terre, hoc est in medio paumenti
constrūctum erat altare et locus in quo circumstant sacerdotes offerē-
tes sacrificia dicitur asara. rabī Salomō dicit hoc uocabulū significare pa-
uimentū seu areā. et sic interpretabit per hoc nomē esterig. germanicū
cōpopularibus suis vangionibus ubi habitauit notū. ego putarim ab
ipso paumento soli adpactos ad altare gradus esse. p̄minentib⁹ ubi sit
statio sacrificuli quod uetus statis amātissimus Leo baptista Albertus

SECUNDVS

dere edificatoria libro octauo ubi de columnis scribit, recte mihi non minare uidetur propodium et crepidinem. est enim crepido ut ait Festus saxum prominens. et Seruius grammaticus inquit. Crepido est abrupti saxi altitudo. Virgilius in.x. Forte ratis celsi coniuncta crepide saxi. expositis stabit scalis.

עַל Stilus. translatio nostra calamus interpretatur. ps. xlv. Lingua mea calamus scribere uelociter scribentis. sed rectius noster Hieronymus in suo psalterio de hebraica ueritate sic. Lingua mea stilus scribere velocis. & Iob. xix. Stilo ferreo et plumbi lamina.

עַל Induit. amiciuit. operuit. Jeremie. xliv. Et amicietur terra egypti sicut amicitur pastor pallio suo. et ps. ciij. Amictus lumine sicut uestimento. et psalmo. cix. Fiat ei sicut uestimentum quo operitur. & infra. Operiantur sicut diploide confusione sua.

עַל Aduertit. respexit. discessit. diuertit. uagatus est. declinauit. i. Regum. xv. Sed uersus ad predam es. et sic etiam Ionathas chaldaice traduxit. sed translatio nostra interpretatur aliter. Canticorum. i. Ne vagari incipiam post greges sodaliū tuorū. Origenes in omilia prima super cantica traduxit iuxta superiorē significationem sic. Ne quando siam sicut coopertus super greges sodaliū tuorū. melius sic. tanq; aduertens uel discedens ad greges sodaliū tuorū. rabbi Salomon astipulari uidetur Origeni. ad hoc enim allegat uersiculum Leuitici. xiiij. Caput nudum os ueste coniectum. licet ibi possint intelligi labra uulgo auersa. rabbi David kimhi exponit declinans et discedens.

עַל Vespertilio. Leuitici. xi. Vespertilionē et upupam quoq;

עַל Vas mulctrale in quo lac colligit. ut Virgilius in bucolicis. Bis venit ad mulctram. ego aut̄ nescio quare translatio nostra interpretabit viscera. Iob. xxi. viscera eius plena sunt adipe. nam etiam in hac dictione adipe putatur error. scribitur enim per camez et non quinc; punctis. hebraica igitur ueritas sic legit. Mulctralia eius impletū lacte.

עַל Obduxit. occultauit. operuit. abscondit. ps. lxv. Et ualles abundabū frumento. Hieronymus sic. Et ualles plene frumento coequa-

LIBER

bunū. tu uero secundū etymologiā rectius sic dixeris. Et ualles operiēt frumento. ita Iob. xxij. Si me uertam ad dexteram nō uidebo illum. melius sic. Abscondetur dextrorsum et non uidebo. hoc est, si in parte meridionali occultauerit se non uidebo eum.

נָטַע Syncopizauit. in extasi fuit. defecit. mœstus est. contristatus. anxiatus. ps. lxi. Dum anxiaretur cor meū. et in titulo psalmi. cij. Ora-
tio pauperis cum anxiaret. idest secundum rabī Salomonē cum anima eius operiretur. seu secundum alios deficeret in tribulatione. threnorē ij. Cum deficeret paruulus et lactens. et infra. cum deficeret̄ quasi uul-
nerati. Inde nomen ut eodem in loco. Pro anima paruolorum tuorū
qui fame pereunt. idest in syncopi constitutorum propter famem. &
ps. cvij. Anima eorum in ipsis defecit.

נָטַע Serotinauit. tardauit. posteriorauit. Geñ. xxx. Quando uero serotina admissura erat et conceptus extremus non ponebat eas. & in-
fra. Factaq; sunt ea quæ erant serotina. idest de postremis. hoc est po-
steriore tempore.

נְטוּר Circumdedit. coronauit. Cāticorē. ij. In diademate quo coro-
nauit eum mater sua. Inde sertum. corona. diadema. ps. xxi. Posuisti in
capite eius coronam de lapide precioso. rectius de hebraico uerbum
de uerbo sic. pones ad caput eius coronā aurī. uult dicere auri optimi
et purgatissimi. quod hic Hieronymus obrizum appellat. Inde nomē
verbale uel participium. i. Regum. xxij. In modum corone cingebant
Dauid et uiros eius. et ps. cij. Qui coronat te in misericordia et misera-
tionibus. sic ps. viij. Gloria et honore coronasti eum.

וְטַעַן Oscitauit. sternutauit. cuius nomen inuenitur Iob. xli. Sternu-
tatio eius splendor ignis. quod alijs exponunt de oscitatione.

עֲבֵד Obtenebrauit. threnorum. ij. Quomodo obtexit caligine. pri-
tant aliqui deriuatum a nube quasi obnubilauit.

עִירָה Desertum. uaſtitas. fodina et dispersio lapidū. aceruuſ. Micheg
primo. Et ponam ſamariam quaſi aceruum lapidum. idest in deuafa-

SECUNDVS

tionem et in desertionem. et hoc indicat chaldaica translatio per uocabulum quod significat cumulos lapidum et dispersionem lapillorum. vtitur enim Ionathas chaldeus eadem interpretatione hic sicut facit Ieremie. li. Et erit Babylon in cumulos. Item Job. xxx. Verutamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam. rabi Salomon expōnit. Sed nō i tumulo sepulchro fossa vel fouea cōs ueuit iudex mittere manum idest potestatem suam. et pluraliter ps. lxxix. Posuerunt Ierusalem in pomorum custodiam. ubi. lxx. uolentes ostēdere q̄ Ierusalē euersa et destructa esset ipsi pro palatiis eminentissimis Ierusalomy tang urbis ostenderunt posita esse tuguria. sic enim grece legi solet. posuerunt Ierusalem quasi oporophylacium idest tugurium. hoc est dominiculam hortulanorum. sed hebraice legi in numero plurali quod secundū Paulum episcopum burgensem recte transfer̄ fossas siue foveas. que cum fodiuntur solēt ex eis lapides in aceruū cumulari. unde translatio Hieronymi de hebraica ueritate simul stare posset qui sic transtulit. posuerūt Ierusalem in aceruos lapidum. et Isaie. xvij. Et erit sicut aceruu lapidum in ruina. placeret mihi fodinas dicere. nam nihil hic de pomis agit. preceptor meus Iacobus iehiel loans doctor iudeus dixit hoc uocabulum solitudinem significare.

אַיִל Aceruauit. congregauit. cumulauit. Exo. ix. Mitte ergo iam nūc & congrega iumēta tua. sic etiā Onkelus chaldaice traduxit. sed trāslatio nostra legit aliter Ieremie. v. Cōfortamini filij Beniamin in medio Ierusalem. credens uerbum esse **אַיִל** de quo superius diximus. quod

rabi Ioseph kimhi pater magistri Dauid in eius cōmentariis exponit cōgregamini. quem hebreorum schola sequitur. similiter interpretat eiusdem. iiiij. Confortamini nolite stare. idest congregamini et fugite ad arcem sion altissimum fortalicium. sic Isaie. x. Habitatores gebin cōfortamini. dicere debuit congregamini.

עֵז Auis. uolucris. turba auium. Isaie. xvij. Et relinquuntur simul auibus mōtium. et infra. Et estate perpetua erunt super eum uolucres. & Gen. xv. Descenderuntq; uolucres super cadavera. et Isaie. xlvi. vocans ab oriente auem. ubi quidam interpretantur consiliarium. et ab hoc nomine deriuat uerbum quod significat inuehi. obstrepare. increpare. et subito cōmoueri. sicut cum multitudo auium in campo simul

LIBER

commorantium perterrita subito inuehitur cum quodam impetu & strepitu.sic.i.Regum.xxv.Et auersatus est eos.idest et inuectus est in eos.et dicunt grāmatici hebreorum quod uerbum sit nominale derivatum a presente uocabulo quia iōd scribitur per patha.

עֵין Aspectus.color.oculus.Isaie.lij.Oculo ad oculum uidebunt. &

pluraliter ps.cxv.Oculos habent et non uidebunt.inde uerbum derivatur **עֵין**

Inuidebat.quod translatio nostra circumloquitur sic.i.Re **אֶת** gum.xvij.Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat David.Inde superficies.aspectus.species.Ezechl.i.Quasi species electri de medio ignis. et infra.Et scintillę quasi aspectus eris carentis,

עַיִן Fons.Gen.xvi.luxta fontem aquę que est in uia sur.& pluraliter **אֲתָנָה**

femini generis.Exodi.xvi.vbi erant.xij.fontes aquarę et septuaginta palme.et per prothesin accipit mem.Canticorū.iiij.Hortus conclusus fons signatus.et infra.Fons hortorū puteus aquarum uiuentium. et pluralit in masculino.haurietis aquas in gaudio de fontibus salutis. similiter in femino genere Genesis.vij.Rupti sunt omnes fontes abyssi magna.

אַתָּה Laflus.deficiens..Deuterero.xxv.Quādo tu eras fame et labore **A** **אַתָּה**

cōfectus.perifrasticos Isaie.v.Nō est deficiens nec laborās. et ei isdē xxvij.Hec est requies.reficite lassum.Inde deriuatur uerbum lassatus est seu defecit.Isaie.xl.Et non deficit nec laborabit.et infra. deficient pueri et laborabunt.

אַתָּה Gemuit.translatio nostra habet stridit.Amos.ij.Ecce ego stri **A** **תְּחִילָה**

debo subter uos sicut stridet plaustrū onustū feno. magis aut p̄prie ad gemitū refert quā ad stridorē.iuxta Virgiliū in.vi geneidos.gemuit sub pōdere cymba vox enī illa tribulationis p̄ quā significamus angustiā qua premimur hoc uocabulo rectissime significat.unde Ionathas chaldeus ubi apud nos legit̄ tribulatio ibi p̄sens hoc uocabulū posuit. sicut Nahū.i.Confortās in die tribulatiōis interpretāt̄ in tēpore Aka. et in hoc loco primū qđ ponit̄ est uerbū trāslituū significat̄ gemere facio.secundū est absolutū.i.gemit.ut sit sensus.Ecce ego gemificās uos subter sicut gemit plaustrum plenum sibi frumento.

אַתָּה Ciuitas.urbs.Gen.xi.yenite faciamus nobis ciuitatē. et in plu **J** **רֹא**

SECVNDVS

rali deponit iod. ut Geñ. xli. Om̄is etiā frugū abūdantia in singulis uribibus recondita est. est qñ retinet etiā in plurali iod. ut Iudicū. x. Principes trigīta ciuitatū. qđ de uerbo ad uerbū sic legīt. Et trigīta ciuitates eis suple erāt. sed qñ iod abiicit tūc sēpe p̄ synonymiā coīcidit cū hoste et inimico in numero plurali. ut Micheg. v. ubi nos legimus. Et contemnam ciuitates tuas. hebrei habent. & conteram hostes tuos.

עִיר Pullus. Job. xi. Pullū onagris se liberū natū putat. et Zacharie. ix.
Et sup pullū filiū asinę. sic intelligit illud Iudicū. x. Habēs. xxx. filios sedentes sup triginta pullos asinarę. similic̄ iod facit diphthongū Geñ. xlix. Ligās ad uitē asinā suam. ubi o fili mi nō est de textu ueritatis hebraice. significat autem pullum tam muli quam asinę.

עַדְשׁ Sydus est sic dictū. quē trāslatō nr̄a uesperū uocat. Job xxxvij.
Et uesperum super fines terrę cōsurgere facis. diximus de eo superius in litera ain sequente vau.

עֲבָר Mus. Leuitici undecimo. Mustela et mus.

עֲבֵרֶת Aranea. Isaię. lix. Telas araneę texuerunt. et Job. viij. Ara nearum tela fiducia eius.

עַבְסָ Monile calceamētorę uarigeratū et squamatū. ac ornamentū pedū. qđ Iulius pollux li. v. nomiarij sui ca. xvi. appellat perisphyrion. Isaię. iij. Auferet dñs ornamentū calceamētorum. Inde uerbū deriuat quod ornare pedes significat. Isaię eodem ca. Et pedibus suis cōposito gradu incedebant. quod uerbum e uerbo sic dicitur. et in pedibus suis ornabantur scilicet perisphyrion. cuius instar etiam cōpedes et pedice nominant̄. quia solent ad similitudinem talium ex ere fieri quibus uinciuntur pedes. Proverbiorum. vij. Et quasi agnus lasciuens et ignorans. et nescit quod ad uincula stultus trahatur. lōga perifrasis in qua nihil de agno dicitur. sed uerbum e uerbo sic interpretatur. Et quasi pedica seu compes ad castigationem stulti. quidam hebreorum in germania uolunt hoc uocabulo uenenum significari. et scribit̄ sex pūctis.

עַבְרָ Turbavit. Geñ. xxxij. Turbastis me. et Iosue. vij. quia turbasti nos exturbette dominus in die hac. &. i. Regum. xiij. Turbavit pater meus terram. & Paralippomenon. iij. Qui turbavit Israel.

LIBER

עֲשֹׂוּב Aspis. ps. cxl. Venenum aspidum sub labiis eorum. et nota q̄ iste uersiculus non ponit in ps. xiij. uel. xiiij. sicut nos legimus.

עַלְלָה Paruulus. Ieremię. vi. Effunde super paruuulum foris. et plura liter threnoř. iij. Paruuli petierunt panem. et ps. vij. Ex ore infantū et lactentium. patitur etiam prepositionem mem uel thaū et sit nomē adiectiuum. Isaię. iij. Et effeminati dominabuntur eis. pro infantiles.

עַלְלָה Actus. conatus. studium. cogitatio. consilium. debita opera. ps. lxvi. Terribilis in consiliis super filios hominū. melius sic secundum Hieronymū. Terribile consilium super filios Adam. id est opera eius sunt terribilia. sic Ieremię. xxxij. Magnus consilio et incōprehensibilis cogitatu. Inde uerbum deriuat Exodi. ix. Quotiens contriuerim egyprios. quod rectius sic intelligitur. quid parauerim in egypio. seu quid egerim aut conatus fuerim. & ps. ix. Adnūciate inter gentes studia eius. id est opera. sic ubi nos legimus threnoř. i. Sicut dolor meus quoniam uindemiauit me. hebrei habent. sicut dolor meus qui factus est mihi. et sic rabī Salomon exponit. similiter infra. Et uindemia eos sicut uindemiasisti me. pro quo rectius. Et fac eis sicut fecisti mihi. sic exponit rabī Dauid kimhi. significat etiā illudere et opprobrari. Numeri vicesimo secundo. Quia illusisti mihi. sic primo Regum. xxxi. Ne forte ueniant incircumcisī isti et interficiant me illudentes mihi. Inde nomen Deuteronomij. xxij. Imponit ei nomen pessimum. id est opprobria inquisitionis. huc aliqui canonizant id quod scribitur Nehemiae octauo. Et respondit omnis populus amen amen eleuantes manus suas. et sic significat eleuare.

עַלְלָה Est leo seu vas alkimicum in quo sublimatur aurum et argentum. quod magistri eius artis aludel nominant. psalmo duodecimo. Argentum igne examinatum probatum terre.

עַלְלָה Mortarium. pila. sic Proverbiorum vicesimo septimo. Si contuleris stultum in pila quasi ptisanas feriente desuper pilo. quidam putant uas esse ad similitudinem superioris. & hoc esse a superiore derivatum. huius sententie fuit Joseph kimhi.

SECUNDVS

al **לְתַחַת** Reliquias collegit. uindemiauit. et ut sic dicam racemauit. Ie-
remiq. vi. Vscq ad racemum colligant quasi in uinea reliquias Israel.
& est interpretatio sensus de sensu. lxx. sic. Racemantes racemate quasi
in uinea reliquias Israel. sed rectius uerbum e uerbo sic. Vindemiado
vindemiantur quasi uitem reliquum Israelis. dicitur autem de frugi-
bus quarum postremo tandem reliquię colliguntur. Deutero. xxiiij.
Non colliges remanentes racemos sed cedent in usus aduenę pupille
ac uiduc.

ol **לָגֶל** Iugum. i. Regum. vi. Duas uaccas foetas quibus non est imposi-
tum iugum. uerbum e uerbo sic. q̄ non ascenderit super eas iugum. &
Deuteronomij. xxviij. Et ponet iugum ferreum super ceruicē tuam.

Flag **לְבָלָב** Balbus. Isaie. xxxij. Et lingua balborum uelociter loquetur &
plane. i. diserte pure ac nitide. & p̄ metathesin laag. i. subsannauit. Isaie
xxxvij. Subsannauit te uirgo filia sion. et ps. ij. Dominus subsannabit
eos. vide supra in litera lamed ante ain.

ala **לְעֵדָה** Ascendit. Exodi. xix. Moyses autem ascendit in montem ad
deum. ubi in montem signatur obeliscus. & ps. lxvij. Ascendisti in al-
tum. Canticorum. ij. Quę est ista quę ascendit. Inde multa deriuata
quę sursum significant sicut ascensiones et gradus. Item losue octauo.
Et duxerunt eos ad vallem Achor.

ola **לְוֹרֶת** Hostia. holocaustū. sacrificiū. Leuitici. i. In holocaustū et sua
uem odorē dño. & Isaie. lxi. Odio habens rapinā in holocaustū. et ps. ij.
Regū. ij. Mille hostias in holocaustū obtulit Salomon.

al **לְלִטְבָּה** In. ad. apud. super. supra. aduersum. iiij. Regū. ix. Lēticulam olei
fundes super caput eius. et ps. ij. Aduersus dñm et aduersus christum
eius. et. i. Regū. ij. Et abiit Elcana in ramatha in domū suā. i. ad domū.
& quidā libri habet **לְאַ** sed antiquissimi habet **לְלִ** Inuenit sepe per
defectū cōsequentis Oseę. vij. reuersi sunt ut essent absq̄ iugo. melius
lxx. In nihilū. Terentius. adeo uenusta ut nihil supra. et. ij. Regū. xxij.
Dixit uir cui nō cōstitutū est supra. sic enim legi debet et est distīctio.

LIBER

מַעַל מִמְעָל מִמְעָל Super. desuper. desursum. superne. *Micah Minas*
Minas

Ezechielis. i. Nam cū fieret uox sup firmamentū quod erat sup caput eorū. Item eodē. & facies eorū et pennē eorū extente desup. itē Isaie. vi. Seraphim stabant super illud. dicunt aliqui q̄ he finalis sit paragoge. alij q̄ sit litera terminalis generis foeminini.

עַל Finiuit. cōsumauit. terminauit. depositus. trāslatio n̄a habet re
duxit. reuocauit. adduxit. Gen. xlvi. Et ego inde adducā te reuertentē
. i. sepeliā te. et ps. cij. Ne reuoces me in dīmidio dierū meorū. rabi Sa
lomō expōit. ne finias t̄mīnes ul' cōsumes me. et secundū hoc intelligit
rabi Joseph kīhi uersiculū q̄ legit Nahū. ij. miles captiuus abductus ē.

עַלְהָ Cubile. cōenaculum. uel ut sic dicam camera. iiij. Regum. iiij. *Aleph*
Faciamus ergo cōenaculum paruum.

תַּעַלָּה Riuus. aqueductus. iiij. Regum. xvij. Steterunt iuxta aquę
ductum piscinę superioris. & Isaie. vij. Ad extremum aqueductus pi
scinę superioris. et. iiij. Regū. xvij. Et fossa aqueductus repleta est aquis.

עַלְהָ Curauit. Ieremij. viij. Quare non est obducta cicatrix filię po
puli mei. inde nomen. *Aleph*

תַּעַלָּה Sanitas. Ieremij. xlvi. Frustra multiplicas medicamina. sani
tas non erit tibi. et eiusdem. xxxij. Ecce ego obducam eis cicatricem et
sanitatem et curabo eos. *Gala*

עַלְהָ Crater quo libat uinū. ij. Paralip. xxij. De qua facta sunt uasa
templi in ministeriū ad holocausta phiale quoq̄ et cetera uasa. *Aleph*

לַעֲלָה Instrumentum musicum. ps. xcij. In decachordo psalterio cum
cantico in cithara. *Alef*

עַלְלָה Coxa. et id quod crure superius est. i. Regū. ix. Leuauit autem
coccus armum. pro quo hebraica ueritas legit. Leuauit autem coccus
crus et coxam eius. sic etiam chaldaica translatio Ionathę continet. *Alef*

SECUNDVS

ah **עַלְמָה** Folium arboris. Gen. viij. Portas ramum oliue uiribus foliis in ore suo. veritas hebraica sic habet. et uenit ad eum columba ad tempus uesperg et ecce folium oliue raptum in ore suo. sic ps. i. Et folium eius non defluet. & Gen. iiij. Et consuerunt folia ficus. translatio nostra sepe frondes et ramos interpretatur. ut Nehemias. viij. Afferite frondes oliue et frondes ligni pulcherrimi et frondes myrti et ramos palmarum &c.

cluy **עַלְמָן** Supremus. summus. altissimus. ps. xcij. Qui habitat in adiutorio altissimi. & Ezechielis. xlj. Et sic de inferioribus ascendebatur ad superiora et in medium. id est de infimo ad summum.

alam **עַלְמָן** Exultauit. letatus et gauisus est. ps. cxlix. Exultabunt sancti in gloria. et ps. Gaudebunt campi et omnia que in eis sunt. & Sophonias tertio. Letare et exulta in omni corde.

alam **עַלְטָה** Caligo tenebrosa. Gen. xv. Cum ergo occubuisse sol facta est caligo tenebrosa. et Ezechielis. xij. In caligine egredietur.

alam **עַלְמָם** Abscondit. cuius passuum legitur Leuitici. v. Et oblitera fuerit. quod uerius sic legere est. Et absconditum fuerit ab eo. nam Onkelus chaldeus interpretat et copertum fuerit ab eo. i. latuit ei. sic Job. xxvij. Abscondita est ab oculis omnium uiuentium. et ps. xxvi. Et cum iniq[ue] geribus non introibo. quis aut ista translatio non sit de uerbo ad uerbum. tamen melius ad sensu q[ui]drat est Hieron. queritur. & cum superbris non introibo. nam superbi uolunt esse in aperto. sed iniq[ue] gerentes cupiunt esse in abscondito et fugiunt lucem. veritas autem hebraica sic legit. Et cum absconditis non ambulabo. Quod rabbi Salomon expicit scilicet cum ihs qui agunt conuenticula in occulto ad perpetrandum actus eorum in tenebris. & Job. vi. Qui timet pruinam irruet super eos nix. hebrei legunt. obfuscata a gelu abscondet ea nix. et ps. xluij. Ipse enim nouit abscondita cordis. unde quidam huc referunt titulum ps. ix. pro occultis. & quavis Burgen. pro iuuentute exponat. tamen rabbi David kiki intelligit super occultis catini et arcanis eius. uide illic Nicolaum de ly. et pau. bur. in addi.

cluy **עַלְמָם** Puer. iuuenis. adulescens. i. Re. xvij. Interroga tu cuius filius sit iste puer. et loquitur de dauid quoniam interfecit gigante philisteum. inde adlescentia ut Job. xxxij. Reuertatur ad dies adlescentie eius. et Job. xx. Ossa eius

LIBER

implebuntur uitiiis adulescentie eius.

עַלְמָה Puella. iuuacula. adulescentula. uirgo. Gen. xxiiij. Et uirgo quae egrediebat ad hauriendam aquam audierit a me. ubi Onkelus chaldaice traduxit. puella uel adulescentula. & Exodi. ij. Perrexit puella & vocauit matrem pueri. & Isaiae. viij. Ecce uirgo cōcipiet et pariet filium. ubi Ionathas chaldeus eodem utitur uocabulo quam superius Onkelus de Rebecca usus est. & Prover. xxx. Via aquile in celo. uia colubri super petram. uia natum in medio mari. et uia uiri in adulescentula. ubi medosici codices habent adulescentia sed male. et plures psalmi. lxvij. In medio iuuacularum tympanistriarum. et mouetur a superiore uocabulo generis masculini in fœmininum. sicut puer pueram siue puella.

עַלְמָה ethernitas. ethernum. seculum. Exodi. xv. Domus regnabit in ethere. ad aliam nū et ultra. Isaiae. xlvi. Israel saluatus est in domino salute etherna. ubi ponit pluralis numerus quasi dicat salute seculorum scilicet amborum tantum presentis quam futuri. unde in psalmi. xli. dicit. Benedictus dominus deus Israel a seculo usque in seculum amen amen. Significat autem non semper infinitum sed quandoque determinatum et quandoque longum. ut Exodi. xxi. Et erit ei seruus in seculum. et psalmi. cxix. In eternum non obliuiscar iustificationes tuas. id est quoad uixero. et finaliter sciendum est quod hec dictio significat durationem secundum materiam subiectam. Ecclesiastis. i. Iam enim precessit in seculis que fuerunt ante nos. exponit rabbi Salomon in seculis que transierunt ante nos. et sic finita sunt.

עַלְמָה Letabatur. gaudebat. exultauit. Job. xx. Iuxta multitudinem ad aliam inuentionum suarum sic sustinebit. ubi scribit rabbi Salomon quod hoc uerbum significat gaudium conversione zain in samech. ut sit sensus. iuxta diuitias permutationis sue non gaudebit.

עַלְמָה Defecit. syncopizauit. defecitus est. Ione. iiiij. et percussit sol super caput Ione et estuabat. lxx. rectius traduxerunt sic. et angustiatus est. sed melius ita. et defecit. sic Amos. viij. In die illa deficiet uirgines pulchre et adolescentes in siti.

עַלְמָה Obduxit. texit. Canticorum. v. Venter eius eburneus distinctus ad aliam sapphiris. per quam melius obductus uel tectus. alij circumductus. et Gen.

SECUNDVS

xxxvij. Assumpsitteristrū et mutato habitu sedit i biuio . istud profecto arbitratu meo aliquantum obscure interpretatur . nam ueritas hebraica sīchabet . Et depositus uestimenta uiduitatis ab ea et operuit se calyptre seu peplo . et obducta seu tecta est .

לְלִזְבָּחַ Letatus est . exultauit . gauisus est . i . Regum . ij . Exultauit cor meum in domino . & primo Paralippomenon . xvi . Exultent agri & omnia que in eis sunt

עַלְמָה Sanguisuga que perpetuo haurit sanguinem . Prouerbiorum . xxx . Sanguisuge duę sunt filię . licet aliqui hebreorū interpretent sic . Inferni duę sunt uoces da da . alij transumptiue exponunt duas esse perpetuas uoraginiē paradise et infernum , quarum ista dicit da mihi iustos , illa uero da mihi prauos . eam dictionem alibi nō reperio in canone sacrarum literarum .

עַם Cum uel in . Canticorum . iij . Cum pomorum fructibus cyperi cum nardo cum uniuersis lignis libani . et in compositiōe pronominiū profertur mem per dagges quasi sit litera geminata .

עַמּוֹם Populus . Deuteronomij . xxxij . Popule stulte et insipiens . et uidetur esse ortum a dictione superiore que aliquem concursum et conjunctionē significat . hominū enim cōcursus siue cōiunctio facit pp̄lm . **עַמְּמָה** Occultauit . obduxit . obscurauit . threnorum . iij . Quomodo obscuratū est aurū . sed translatio nostra uariauit Ezechielis . xxxi . Cedri nō fuerūt altiores illo i paradise dei . veritas enī hebraica sic legit . Cedri non occultarunt eum in horto dei . id est p̄ non fuerit inferior cedris . nec p̄ obductus siue depresso a cedris .

עַמְּרֵךְ Stetit . Iosue . x . Steteruntq̄ sol et luna donec ulciscere se gēs . et in foeminino . ps . xxvi . Pes meus stetit in directo . Nahum . ij . State state . ex q̄ multa oriunt transitiua similiē et nomina . ut Nehemij . xij . Et feci stare in stationibus suis . inde etiā deriuat uocabulū qđ sequit .

עַמְּרֵךְ Penes . apud . secus me . hoc est in eo loco ubi ego steti atq̄ meū . ut ps . l . & pulchritudo agri meū est . i . apd' me . Job . xxij . Nolo multa fortitudine cōtendat meū . alij uolūt dictū quasi p̄ epenthēsim daleth a p̄positione cum . et non reperitur nisi prime personē .

LIBER

עַמְרָה Columna. Ieremie.i. Et in columnam ferream. et Iudicum
xvi. Tangam columnas quibus omnis imminet domus. et ad eius simi-
litudinem dicitur columna nubis. Exodi.xij. Per diem in columna nu-
bis et per noctem in columna ignis.

עַמְלָה Exercuit. fatigauit. laborauit. Ion.iiij. In qua nō laborasti. &
Prouer.xvi. Anima laborantis laborat sibi. & ps. cxxvij. In uanū labo-
rauerunt qui edificant eam. et Ecclesiastis.i. de uniuerso labore suo q̄
laborat sub sole. inde nomē. ps. x. et ps. xc. Labor et dolor.

עַמְסָה Onerauit seu onus imposuit. Gen. xluij. Oneratisq; rursum
asinis. hebraice sic. & onerauit unusquisq; asinū suū. sic Zacharie. xij.
Ponā līrm lapidem oneris. item. om̄es qui leuabūt eum. et Nehemiæ
xij. Et onerantes sup asinos uinū. mutat aliqn samech in sin, inuenitq;
per sin scriptū. Nehemie. iij. edificantiū muros et portantiū onera.

עַמְדָה Profundauit uel profundus fuit. ps. xcij. Nimis profundē facte
sunt cogitationes tue. Inde adiectiuū. Leuitici. xij. Ipsamq; speciē lepre
humiliorē cute. id est profundorē. et plr Prouer. xx. Sicut aquæ profundē
sic consilium in corde uiri. scribiturq; per dagges. Inde uerbum graue
transitiuum. Isaiæ. xxix. Vg qui profundi estis corde id est profundisci-
cati. Inde a profunditate nominatur uallis. & scribitur quincq; punctis
psalmo. lxxxiiij. In ualle lachrymarum. & pluraliter tertio Regum. xx.
Et non est deus uallium. a uerbo deriuatur nomen profunditas. Pro-
uerbiorum. xxv. Celum sursum et terra deorsum. hebraice sic. Celum
ad altitudinem et terra ad profunditatem. & recipit in principio pro-
thesin mem literę. ps. cxxx. De profundis clamaui ad te domine.

עַמְרָה Venundedit. uendidit uel uenale prostituit siue locauit. Deu-
teronomij vicesimoprimo. Nec uendere poteris pecunia nec oppri-
mere per potentiam. pro. nec prostituere siue locare.

עַמְרָה Gomor. Exodi decimosexto. Gomor per singula capita.
Et scribit Suidas græcus q̄ gomor sit species cuiusdam mensuræ
hebraicæ. quod & Rabi Salomon commentator affirmat non

SECUNDVS

tamen ostendens cuius quantitatis sit nisi in fine huius capituli ubi eius mensurā uenatur descendēdo ab una ad aliā in uersiculo. Gomer autē decima pars est epha. sed Hiero. hoc explicat in libro hebraicorū nominū dicens. Gomer est mensura atticarū choenicū trium. et abundat apud nos g litera quę apud hebreos nō ascribit̄ sed nobis solū indicat primam syllabam de gutture fore proferēdam. ut in ca. viij. primi libri ostendimus in uerbo ragan.

anm **עַמְרָ** Manipulus aristarū seu spicarū collectio siue fascis. Iob. xxiiij.

Et esurientibus tulerunt spicas. licet. lxx. interptes traduxerint stipula. Zacharię. xij. ubi nos legimus. & sicut facem ignis in foeno. illi habent in stipula. et per hirek cū dagges Amos. ij. Plaustrū onustum foeno. quod Hiero. in cōmentariis corrigēs addit uel stipula. et ponitur collectiue p fascibus frumentorū secundū rabī Dauid kimhi in commētariis super duodecim.

anm **עַמְתָּה** Aduersum. presto. contra. econuerso. Ecclesiastis. v. Quomō uenit sic reuerteſt. hebraice ita. totū econuerso qđ uenit sic uadit. significat et cum. coram. apud. prope. ut Leuitici. ij. Et caudam totam cum renibus. et significat. consimilem. parem. socium. proximum. eiusdem vi. Negauerit proximo suo depositum.

anm **נָבָ** Nubes. Exodi. xix. Iam nūcueniā ad te in caligine nubis. Geñ. ix. Apparebit arcus meus in nubib⁹. Inde deriuat uerbū transituum in eodem ca. qđ significat obnubilare seu nubibus obducere. cumq; obduxero nubibus celum. hebraice sic. Et erit in obnubilādo me nubem super terram.

anm **מְעֻטָּן** Maleficus. ueneficus. prestygiator. Deuterono. xviij. Ne sit maleficus nec incantator. uide supra in aī sequente vau.

anm **עַזְבָּ** Vua. Deute. xxxij. Et sanguinē vuę biberēt meracissimū. et p̄l'r Osee. ix. Quasi uias in deserto inueni Israel. et Leuitici. xxv. Et uias primitiarum tuarum nō colliges. ubi ponit dagges. ppter euphoniam.

anm **לְנָ** Delectauit. ps. xxxviij. Delectare in domino et dabit tibi peti-

LIBER

tiones cordis tui.similiter in eodem.Et delectabuntur in multitudine pacis.Inde nomen delectatio delicie seu oblectatio. Proverbiorum.xix.
Non decent stultū delicie.et pluraliter Canticorum.vii. Quam decora charissima in deliciis.

נָעַם Annodauit.ligauit.adnexuit.circūdedit.Iob.xxxi.Et circūdem illum quasi coronam mihi.et Proverbiorum.vi. Et circumda gutturi tuo.idest liga super guttur tuum.

נָאָמֵן Exaudiuit.respondit.i.Regū.xxviij. Et non respondit ei.Ioelis ij. Et respondit dominus.et.ij.Regum.xviij.Baal exaudi nos.idest responde nobis hoc est uotis nostris.inde nomen uerbale in eodē loco. Et non erat uox nec qui responderet.hebraice sic.& non respondens. & Exodi.xix.Moyses loquebatur et dominus respōdebat ei. Osee.ij. Exaudiam celos et illi exaudient terrā et terra exaudiet triticum.idest correspondebunt necessariis.et est trālitium tercij.ut Ecclesiastis.x. Pecunie obedient omnia.idest pecunia correspondere facit omnia. significat autem quandoq; sine interrogatione respondere siue loqui. ut.i.Regum.ix.Cumq; aspexisset Samuel Saulem dñs dixit ei.

נְאָמֵן Testificatus est.loquutus est.asseruit.Exodi.xx.Nō loquaris contra proximum tuum falsum testimoniu. et Deutero.xix. Si steterit testis mendax cōtra hominem accusans eum.uerius.i. ad testificandū. et infra.Inuenerunt falsum testem dixisse contra fratrem suum mēdācium.quod Onkelus sic uertit chaldaice uerbū e uerbo. Et ecce testis falsus testificatus est falsum testimonium in fratrem suum.et ubi nos legimus Gen. xxx.Respōdebitq; mihi cras iusticia mea.ibi hebreorū grāmatici exponūt sic. Et testificabit mihi iusticia mea in die crastino. &.i.Regū.xij.Loquimini de me corā dño.i. testificamini contra me.

נְאָמֵן Alternis cecinit.responsorie cantauit.precinuit.ut ps.cxlviij.
Preçinite domino in confessione.et Exodi.xv. Quibus preçinebat dicens.Osee.ij. Et canet ibi iuxta dies iuuentutis suę. & Exodi.xxxij. Vocem cantātum ego audio.totum hoc significat exaltationem uocis in cantico. quamuis significet quandoq; in genere om̄em clamorem.ut in eodem.Non est clamor adhortantium ad pugnam.Inde quidā he-

SECUNDVS

br̄orum exponunt illud Geñ.xvi.eoꝝ audierit dominus afflictionē tuam.sic scilicet.quia audiuit dominus clamorem tuum.

תְּעִנָּה Afflxit.humiliauit.ꝫs.xxxv.Humiliabam in ieunio animam meam.sic ꝫs.cxvi.Ego autem humiliatussum nimis.et Zacharie.x.af fligentur quia non est eis pastor.sic Isaie.xxxi.A uoce eorū non formidabit et a multitudine eorū non pauebit.uerius sic. a multitudine eorū non humiliabitur.unde.lxx.interpretes uersiculum illum qui legit ꝫs. cxix.Antequam humiliarer ego deliqui. rectius traduxerunt quam Hieronymus qui uertit sic.Antequā audirem ego ignorauī.Inde nō mē adiectiuum humiliatus.humilis.egenus.inops.afflictus.Ezechiel xvi.Et manum egeno et pauperi non porrigebat. et ꝫs.lxx.Ego uero egenus et paup. et pluraliſ Isaie.xli.Egeni et pauperes querunt aquas. & ꝫs.xij.Propter miseriā inopum.Inde nomen substantiuum humiliatis.ꝫs.xxij.Quoniam non spreuīt neqꝝ despexit deprecationē pauperis.uerius sic.Afflictionem siue humilitatem pauperis siue afficti seu humiliis.nam in eodem ꝫs sic interpretat̄.Et a cornibus unicornium humiliatatem meam.similiter ꝫs eodem.Edēt pauperes et saturabunt̄.Item Zacharie.ix.Pauper et ascendens super asinam. omnia quandā depressionem.paupertatem et humilitatē spiritus significant.sed et laborem.negocium et occupationem quoqꝝ. Ecclesiastis.i.Hanc occupationem pessimā dedit deus filiis hominū ut occuparētur in ea.idest hoc negocium ut laborarent in eo.sic eiusdem.ijj.Cuncti dies eius doloribus et eruminis pleni sunt.hebraice sic.Quia cuncti dies eius dolorosi. et iracundia seu indignatio negocium eius.Inde **לְמַעַן** idest causa motiva propter quam est totum negocium.ꝫs.li.Vt iustificeris in sermonibus tuis.idest propterea qꝝ.uel ob eam causam iustificaberis.significat enim propter.sic Proverbiorum.xvi.Vniuersa propter se metipsum operatus est dominus.idest ad sui negocium.

לְמַעַן Iuger quod par boum in die potest arare.i.Regum.xij.ubi translatio nostra uocabulum hoc describit per circumlocutionē cum dicit.In media parte iugeric quā par boum indie arare cōsuevit.aliter enim et multo breuius hebraice legit̄ sic.Quasi in medio iugere combinationis siue bigarum arui.hoc est binorum boum in aruo.rabi Da

LIBER

uid kimhi in libro radicum scribit uocari sulcum.

בִּגְעָרָתִי Bige aratri. hoc est iugum transuersum ad quod boves ligantur. Osee. x. Cum corripientur propter duas iniqüitates suas. quod ue-
rius hebraice sic legitur. Congregabuntur super eos populi ligando
eos ad bina iuga eorum. nō enim significat hoc in loeo iniqüitates cū
secundum ueram orthographiam post aīn hic non debeat scribi vau-
sed iod loco eius. et nihilominus per holem punctari.

מִתֵּס Mitis. mansuetus. benignus. Numeri. xij. Erat enim Moyses uir
mitissimus super omnes homines. rabi Salomon exponit humilis &
tolerans siue patiens. et pluraliter Proverbiorum. xvi. Melius est hu-
miliari cum mitibus.

פַּרְדִּס Frondis. ramus. translatio nostra uertit germen. Malachi. iiij.
Quę non derelinquet eis radicem et germen. sed rectius. lxx. sic. Non
relinquetur eis radix neq; ramus. sic Leuitici. xxiiij. Et ramos ligni den-
sarum frondium.

תְּרִזֵּבֶן Torques. et monile colli tendens circū guttur. Canticoz. iiiij.
Et in uno crine colli tui. quod legendum esset. Et in una torque colli
tui. hoc satis indicat uersiculus ille Prover. i. Et torques collo tuo. ubi
ponitur plurale masculinum. declinat etiam quandoq; in foeminino.
vt ludicum. viij. Et preter torques aureas circum colla camelorum. sed
illud quod legitur Deutero. xv. Dabis uiaticum. intelligi debet secun-
dum lingue proprietatem idest. ornans ornabis eum. uidelicet aliquo
honorario. rabi Salomon scribit aliquos sic exponere. Onerans one-
rabis eum scilicet muneribus. quod ceteri iudei sequuntur.

מַלְכָּתָא Excessit. concussit. mulctauit. collectauit. damnauit poena pe-
cuniaria. Deute. xxij. Condēnantes insuper centum scilicet argēti. &. ij.
Paralip. xxxvi. Et condēnauit terrā centū talētis. inde nomen mulcta.
collecta. angaria. iiij. Regū. xxij. Et imposuit mulctā terre centū talen-
ta. et nomen adiectiuū Amos. ij. Vinum damnatorum bibeant.

סְבִּבָּה Supp̄ssit. cōculcauit. calcauit. cōpressit. coegit. Mala. iiij. Et cal-
cabitis ipios. siue iuxta. lxx. Et cōculcabitis iniq̄s. alij legūt. et cogetis.

סְבִּבָּה Mustum. sucus. dulcis potus nuper expressus. Joelis. i. Qui bi-

SECUNDVS

bitis uinum in dulcedine. et eiusdem. iij. Stillabunt montes dulcedine. & Canticor. viij. Et mustum malorum granatorum meorum.

עַפְנָא Ramus. frondis. quod translatio nostra improprie petrā uer-
tit. ps. ciij. De medio petrarum dabunt uoces. id est uerius. de medio
frondium uel ramorum dabunt uocem. unde rectius traducēdo Hie-
ronymus ait. de medio nemorum dabunt uocem. hebr̄orum aliqui
exponunt de medio filiorum arboris.

עַמְל Munitio. arx. fortaliciū. ppugnacū. repugnatia. Michee. iiij.

Et tu turris gregis neblōsa filia zion. i. fortaliciū filia zion. et Isa. xxxij.
Tenebre et palpatio facte sunt super speluncas. ex quibus authoritati
bus intelligis translationē nostrā putare hoc nomen caliginē siue te-
nebras significare. sed hoc ab hebreis nō recipit p̄sertim doctis. nam
rabi Salomō uersum illū qui legit Numeri. xiij. At illi contenebrati
ascenderunt. exponit. muniti fortificatiq; sunt ad ascendendū. et rabi
Dauid kimhi in libro radicum assentit et dicit q̄p eleuauerunt cor suū
et confortabant. Inde illud qđ legitur Habacuk. ij. Ecce qui īcredulus
est non erit recta anima eius in semetipso. legit̄ sic. Ecce repugnantia.
contentio siue temeritas. et Ionathas chaldeus interpretat̄ malignitas
siue impietas. rabi Dauid kimhi dicit superbia et elatio cordis instar
eleuati & alti propugnaculi.

עַפְר Puluis. Geñ. ij. Formauit igitur dñs deus hominē de limo ter-
re. rectius puluerem de terra. & Iob. xxviij. Ferrum de terra tollitur.
verius de puluere. sicut Deutero. ix. Omnino quoq; in puluerē redi-
gens. et in summa uocabulum hoc quatuor significata habet que sunt
puluis. lutum. terra orbisterrarum. unde legitur uerbum puluerisare.
secundo Regum. vij. Terramq; spargens.

עַפְרָה Hinnulus. Canticor. ij. Similis est dilectus meus cap̄eq; hin-
nuloq; ceruor. et eiusdē. iiiij. Duo ubera tua sicut duo hinnuli.

עַפְרָת Plumbum. Ieremię. vi. Consumptum est plumbum. &
Zacharię quinto. Et ecce talentum plumbi portabatur.

עַץ Lignum. arbor. Geñ. i. Et lignum pomiferū faciens fructū iuxta
genus suum. & Oseę. iiij. Populus meus in ligno suo interrogat.

LIBER

עַזְבָּה Sollicitauit. contendit. irritauit. contristauit. perturbauit. ad

iracundiā. puocaiut. corripuit. et si dicere liceret erūnauit. ij. Regū. i. Nec corripuit eū pater suus. et Isaie. liij. Mōrentē spiritu uocauit te dñs. i. perturbatā et irritatā. et Gen. vi. Et tactus dolore cordis. et eiusdem. ij. Multiplicabo erūnas tuas. om̄ia illa laborē. dolorē et sollicitū dinē significant. unde illud Canticor. x. qui trāffert lapides affliget in eis. et Gen. ij. In dolore paries filios. scribitur tunc sex punctis. sic Proverbior. x. Nec sociabitur ei afflictio. significat etiam elaborare cum sollicitudine. Iob. x. Manus tuę fecerunt me.

עַזְבָּה Pecunia. et bonor. substantia. Isaie. lviij. Et omnes debitores vestros repetitis. qd rabī Dauid kimhi in cōmentariis exponit sic. Et pecūrias uras exigitis. dicūt aut pecūię sic forsitan a sollicitudine et erūna.

עַזְבָּה Sculptile. idolum. simulacrum. effigies. a fingendo siue faciendo. Oseę. iij. Particeps idolorum ephraim. et psalmo. cvi. Quas sacrificauerunt sculptilibus canaan.

עַזְבָּה Preposito mem cōsonante significat instrumentū fabri grarij.

Isaie. xluij. Faber ferrarius lima operatus est. rabi Salomon scribit hic q sit unum ex instrumentis exuflator. seu officinę sufflatorię.

עַזְבָּה Spina dorsi. Leuitici. ij. Et caudam totam cum renibus. hebraice sic. Et caudam totam proxime spina dempta.

עַזְבָּה Piger. ociosus. Proverbior. vi. Vade ad formicamp piger. & eiusdem libri ca. xxxi. Et panem ociosa non comedit.

עַזְבָּה Valuit. roborauit. fortis fuit. prualuit. Danielis. xi. Et superabit in modico pplo. et Gen. vi. Quoniā potētior nobis fctūs es ualde. et ps. xxxviij. Inimici autem mei uiuunt et confirmati sunt.

עַזְבָּה Os ossis. Gen. ij. Hoc nūc os ex ossibus meis. et ps. cij. Adhēsit os meū carni meę. et p̄l declinat tam in masculino quam in foeminino. Ezechieł. xxxviij. Et accesserūt ossa. os unumquodq ad iuncturā suā. In masculino autem sic Ecclesiastis. xi. Et qua ratione compingantur ossa in uentre pregnantis. dictum forte a robore et fortitudine.

עַזְבָּה Substantia. corpus. species. threnor. iij. Rubicūdiores ebore

SECUNDVS

antiquo. qd hebrei legunt. rutilant corpore de auro. rabbi Salomon exponit qd rubescunt specie plus quam auræ secundū Lyrā. uel plus quam gemme secundū David kimhi. sed ebur nescio quare uerterū nisi qd os elephantis est. in logica uero arte dicitur substantia. quod scholasti ci pro primo predicamento interpretati sunt.

עַזְבָּן Idem. ipse met. ille ipse. Gen. xvij. In ipsa die sicut preceperebat ei deus. et ibidē. Eadē die circūcisus ē Abrahā. et sic de oībus rebus dicit. vt de celo. Exodi. xxiiij. Et q̄si celū cū serenū ē. qd hebraice sic legit. Et q̄si idē illā d' ipm̄met celū. i. secundū aliq̄s sicut corpus et substātia ipa celi
עַזְבָּן Clausit. Isaiae. xxxiij. Et claudit oculos suos ne uideat malum. & eiusdem. xxix. Claude oculos uestrōs.

עַזְרָן Constrīxit. clausit. astrinxit. cōiurauit. ligauit. amouit. defecit. cessauit. Gen. xx. Cōcluserat enī dñs oēm uiliuā domus Abimelech. et eiusdē. xvi. Ecce cōclusit me dñs ne parerem. et Deute. xi. Iratusq; dñs claudat celū. et in passiuo Nūeri. xvi. & plaga cessauit. i. clausa est siue restricta. Inde nomē Prouer. xxx. Os uiliuę. uerius sic. clausura matri-
cis. passiuū eius legit etiā Numeri. xvi. ubi nos habemus. postq; queuit interitus. veritas hebraica legit. Et plaga claudebatur idestamoueba. et Deuteronomij. xxxij. Et clausi quoq; defecerūt residuiq; cōsumpti sunt. qd hebrei germanę exponunt. Et finiuit sustentatio atq; robur. ponitur autem sic in textu **וְאֵפֶס עַזְרָן רַעֲזָב** de quo rabbi Joseph pater fratissimorū iudeorū Dauidis et Moysi kimhi sic scripsit quod **עַזְרָן** est diuitis substantia que domi clauditur. sed **רַעֲזָב** est substantia quam quis ruri possidet. ut sunt pecuaria et similia.

עַזְרָן Prefuit. dominatus est. i. Regum. ix. Iste dominabitur populo meo. Inde nomen quod scribitur tribus punctis. Iudicum. xvij. Magiarumq; opum. pro hereditantes regna siue dominia. non enim habebant regem electum illi de terra lais. scribunt autem doctores hebreorum qd illud nomen **עַזְרָן** significet regnum. imperium siue dominium.

עַזְרָה Coetus et concursus populi in unum locum. Ioelis primo.

LIBER

Vocate coetum. et si qua sunt alia interpretamenta ut festiuitates quibus conuenit populus ad eligendum regem &cetera.

עַקְבָּ Supplantauit. Jeremie. ix.. Omnis frater supplantans supplan-

tabit. et Gen. xxvij. Supplantauit me en altera uice. Inde nomen adiectiuum. Osee. vi. Supplantata sanguine. item nomen substantiuū calcaneus uestigium planta. Job. xvij. Tenebitur planta illius laqueo. & Gen. iii. Tu insidiaberis calcaneo eius. et a calcaneo significat retrorsum. declinatio autem tam masculine quam foeminine. masculine ut Can-

ticularum. i. Abi post uestigia gregum tuorum. foeminine ut ps. lxxvij. Et uestigia tua non cognoscentur. significat etiam calcem. terminum. finem et extremitatem transumptiue. eoq; planta sit ultimuū corporis. & tunc scribitur quinq; punctis. ut ps. cxix. Inclinaui cor meum ad facandas iustificationes tuas in eternum propter retributionē. scribitur sic hebraice **לִירֵם עַקְבָּ** id est ad seculi calcem seu finem. hęc dictio metaphorice etiam significat mercedem laboris eoq; sit finis laboris. Deuteronomij. vij. Si postq; audieris hęc iudicia. hebraice sic. & erit merces si audieritis iudicia hęc &c. hoc est finis. quod nostra translatio sepe retributionem interpreta. ps. xix. In custodiendis illis retributio multa. significat etiam propter uel propterea quod. quia iuxta philosophos propter finem omnia fiunt. Numeri. xiiij. Seruum meū Caleb qui plenus alio spiritu secutus est me inducam. quod in hebraica ueritate uerbū e uerbo sic legitur. Et seruuus meus Caleb propterea q; fuit spiritus alter cum eo implebit post me et inducam eum.

עַקְבָּ Vincuit. ligauit. Gen. xxij. Cumq; alligasset Ishac filiuū suum. & ab eo nominatur locus ubi pastores solent oues ligare iunctis anterioribus et posterioribus pedibus. uel locus ubi tondentur oues. scribiturq; tunc quinq; punctis id est per zere et segol. iiij. Regū. x. Cūq; venisset ad cameram pastorum. inde tales oues ligate ab hoc appellationē capiunt. ut Gen. xxx. Maculosa et uaria et diuerso colore resp̄sa.

עַתְּ Pertica que pre edificiis intignat ne quid inde possit excidere. nostra translatio putat significari murum. Deuteronomij. xxij. Cum edificaueris domum nouam facias murū teclū per circuitum ne effun-

SECUNDVS

datur sanguis in domo tua et sis reus labente alio et in p̄ceps ruente.

עַקְלָתָן Peruertit. cuius nomen uerbale passiuum est in usu. Habacuk i. Propterea egreditur iudiciū peruersum siue iniquū seu tortuosum.

עַקְלָתָן Tortuosus. peruersus. sinuosus anguis. Isaie. xxvij. Et sup leuiathan serpentem tortuosum.

עַקְלָתָה Peruersa. deuia. iniqua. tortuosa. Iudicum quinto. Per calles deuios.

עַקְרָב Extirpauit. eradicauit. euulsit. Ecclesiastis. ij. Tempus plantandi et tempus euellendi. & Sophonię. ij. Et Accaron eradicabitur. ideo magistri hebreorum uocant literas substantiales uocabulorū **עַקְרָב** ut rabi Moyses kimhi in sua grammatica capitulo de literis. quasi sint nerui dictionum. sic losue. xi. Equos eorum subneruauit.

עַקְרָה Impotens. sterilis. ps. cxij. Qui habitare facit sterilem in domo. sic et de uirō masculine dicit. & putatur ita dictum q̄ eis sit aliqd eradicated. extirpatum seu euulsum. quo parere potuissent.

עַקְרָב Scorpio. Numeri. xxxiiij. Per ascensum scorpionū. et Deuteronomij. viij. Scorpio ac dipsas.

עַקְשׁ Peruersus. Deuteronomij. xxxij. Generatio peruersa atq̄ prava. Sic. ij. Regū. xxij. Et cum peruerso peruerteris. Inde uerbū Micheg tertio. Et omnia recta peruerritis.

עַרְיִן Orbus. orbatus. qui nullos habet liberos. Gen. xv. Ego uado absq̄ liberis. & pluraliter Leuitici. xx. Absq̄ liberis morient. item paulo post. Absq̄ filiis erunt.

עַרְשָׁ Species arboris nascentis in locis desertis. et putant esse iuniperum. et propter eius humilitatem atq̄ perplexitatem dicūt significare captiuitatem hebreorū. et huc aptāt uersiculum ps. cij. Respxit in orationem humilium. alij uolūt hoc uocabulū significare myricas. Ieremię. xvij. Erit enim quasi myricæ in deserto.

עֲרָב Fideiussit.fidem pollicitus est.yadēm promisit.cautionē prēstīt.Prouerbiorum.xi.Affliget malo qui fidem facit pro extraneo.Inde arra siue arrabon.Geñ.xxxvij.Patiar quiduis si dederis mihi arrabonem.et infra.Quid tibi uis pro arrabone dari.

עֲרָב Vespera.Geñ.i.Et factum est uespere et manē dies unus.sic tempus post crepusculū uespertinū significat.Exodi.xij.Multitudo filiorum Israel ad uesperam.uerius sic.inter crepusculum uespertinum scribit̄ aut̄ hic in numero plurali quia dicunt duas esse uesperas.unam quando declinat sol ad occasum.aliam quando iamiam occidit necdū tenebre obducunt̄.et ideo textus dicit inter uesperas.quasi uellet dicere q̄ filij Israel deberēt inter primā uesperam et secundam uesperam imolare.Inde uerbū obtenebrauit.obfuscavit.Isaïe.xxiij.Deserta est omnis lēticia.i.rectius obtenebrata et obfuscata quasi extincta est oīs lēticia.& nota qđ hoc uocabulū recipit nominū passiones et figurās.nam p̄posito mem litera significat partē mundi qua sol occidit.Isaïæ xlj.Ab oriente adducā semen tuū et ab occidente congregabo te.& eiusdem.lix.& timebunt qui ab occidente nomen domini.sic facit iunctio he in fine per paragogen.

עֲרָב Subtegmen.scilicet filum quod textores stamini subtexunt.et scribitur quinqꝫ punctis.Leuitici.xij.Que lepram habuerit in stamine atqꝫ subtegmine.

עֲרָב Corius.Leuitici.xi.Et omne coruini generis.et p̄līr.ij.Regū xvij.Coruicꝫ precepi ut pascat te.et seq̄t.coruicꝫ deferebat ei panē.

עַרְוָב Musca uenenosa secundum nostram translationem.Exodi viii.Et implebuntur omnes domus egyptiorꝫ muscis diuersi generis.similiꝫ paulo post.et uenit musca grauiſſima.rabi Salomō ordinarius enarrator sacre scripture exponit sic **אֶת הַעֲרָב** os speciei animalia nocua ut serpentes et scorpiones.

עַרְבָּה Iocundū.amoenū.dulce fuit.seu dulcuit.translatio nostra uer-

SECUNDVS

tit placuit. et bene etiā acceptū fuit et cōgruit. Malachig.ij. Et placebit dño sacrificium Iuda et Ierusalē. id est dulces et sic ps. ciij. Locundū sit ei eloquū meum &c. Inde nomen Canticor.ij. Quia uox tua dulcis. Item ps. cxix. Suscipe seruū tuum in bonum. quāuis multi uarie trāffrant. tamē secundū p̄prietatem huius uocabuli sic sonat. dulcescat seu cōgruat seruus tuus in bonū. et inde celum beator. dicit. sic ps. lxvij. ubi nos legimus. qui ascēdit sup occasum. et Hiero. sic. Ascendēti per deserta. ego expono iuxta hebreos sic. Qui uehitur in amoenis iocundisq̄ beatorum celis.

ערֶב Sub cautione cōmodato cōpīt. fideiussit. Gen. xlīij. Qui in meā hunc recepi fidē. Prouer. vi. Si sp̄oponderis pro amico tuo. Inde nominant obsides homines qui loco pignoris dantur.ij. Paralip. xxv. Nec nō et filios obsidū reduxit in samariā. similiter. iiij. Regū. xiij. Et obsides et reuersus est in samariam. Inde deriuat uerbū Nehemij. v. Agros nostros et uineas et domos nostras oppignoramus ut accipiamus frumentū in fame. ecce significat pignorare. et quia negotiator. est multa ipignorare et hypothecare. ideo significant eo uocabulo negotiatores. institores. et mercatores. et nūdinatores. Ezechiel. xxvij. Naves tharsis prīcipes tui ī negociatiōe tua. et paulo superius. Resinā p̄posuerunt in nūdiniis tuis. et sic recipit in principio mem.

ערֶבה Desertū. uastitas. Job. xxiiij. Vigilatesq; ad p̄dā p̄parant. panē liberis. hebrei legūt. Scrutātes ad rapinā desertū ad escā iuuenibus. Isaie. xxxv. Exultabit solitudo. et p̄lī Numeri. xxxv. In cāpestribus moab. i. in desertis. sepe etiā deponit he ī fine. ut Sophonij. ij. Iudices eius lupi uespere. qđ mḡri hebreor. dicūt lupi deserti. sic Habacuk. i. Velociores lupis uespertinis. melius lupis deserti. quāuis septuaginta transtulerint lupis arabie.

ערֶב Arabia regio. Ezechiel. xxvij. Arabia et uniuersi prīcipes cedar. Isaie. xxi. Onus in arabia. sic dicta quia prope desertum est.

ערֶב Diuersorum populorum cōmixtio. quod translatio nostra uocat uulgas promiscuum. Exodi. xij. Sed et uulgas promiscuū innumerabile ascēdit cum eis. & scribitur punctis sex.

ערֶב Salix. Leuitici. xxiiij. Et salices de torrente. & Isaie quadragesi-

LIBER

moquarto. Quasi salices iuxta fluentes aquas.

עַמְגָה Clamauit ut est proprium cerui. translatio nostra desyderare vertit. ps. xlij. Quemadmodum desyderat ceruus ad fontes aquarum ita desyderat anima mea ad te deus.

עַרְוָגָה Linea plantationum. translatio nostra areolam uertit. Canticorum. v. Gene illius sicut areole aromatum. et pluraliter Ezechielis xvij. Ut irrigaret eam de areolis germinis sui.

עַרְבָּה Onager. i. onos agrios. hoc est asynus sylvestris. Iob. xxxix. Et vincula onagri quis soluit. est aut animal mediū inter mulū et asynū.

עַרְבָּה Discooperuit. nudauit. secundū nostrā translationē. Isaie. xxij. Et parietē nudauit clypeus. sed hebreorū aliqui dicunt parieti adh̄eret clypeus. alij dicūt ϕ **קִרְ** sit nōmē ciuitatis regis assyriorum. ut Isaie xv. Et incole eius scutati discooperuerunt clypeos suos. ita tradit rabbi David kimhi in cōmentariis super Isaia. Item Leuitici. xx. Ipsaq̄ apēruerit fontē sanguinis sui. et qd̄ legit̄ a nobis Habacuk. iij. Suscitans suū scitabis arcum tuum. magistrī ascribunt huic uerbo exponentes sic. Denudatione denudabis arcum tuum.

עַרְבָּה Effudit. exinanuit. euacuauit. Isaie. lij. Pro eo qd̄ tradidit in mortē animā suā. i. effudit. sic Geñ. xxiiij. Effundēsc̄ hydriā in canali bus. ad hoc intelligūt uersiculū threnorū. iiij. Inebriaberis atq̄ nudaberis. qd̄ legūt euacuaberis. sic enī mos est uinolentorū ut euacuent effū dentes ex se uina. et ps. cxxxvij. Qui dicūt exinanite exinanite usc̄ ad fundamēntū in ea. Inde **עַרְוָתָה** qd̄ nrā trāslatio uertit turpitudinē a nuditate scilicet secretarū partiū hominis. ut Leuitici. xvij. ferme per totum. et sic significat turpitudinem. abominationem. et detestatiō nem cuiuscumq̄ rei.

עַרְתָּה Adiunctū est. adh̄esit. Isaie. xxij. Et parietem nudauit clypeus. pro quo hebrei. & parieti adh̄esit clypeus. inde dictū est.

עַרְוָה Herbe atq̄ gramina quē minutis radicibus solo adh̄erent. vnde et radicare et radicitus h̄erere dicitur. translatio nostra de supiore uocabulo interpretatur. Isaie decimonono. Nudabitur alueus

SECUNDVS

riui a fonte suo.hebrei sic.Graminetum super flumen super ore id est super ripa fluminis et omnis sementis fluminis arescit proiicietur. sic ps.xxxvij.ubi nostra translatio legit.vidi impiū superexaltatum & eleuatum sicut cedros libani.Hiero.sicut indigena uirens.alij sicut ciniis floridus.hoc est diues et potes.sed hebraica ueritas ita uertit.Vidi malignum potentem radicatum sicut laurum uiridem.

עֲרָרֶת Posuit.disposuit.ordinauit.preparauit.Leuitici.vi.Et imposi

to holocausto desup.hebraica ueritas et Onkelus chaldeus sic legūt, Ordinabitq super eā holocaustū.Leuitici.xxiij.Ponetq eos Aaron a uespere usqe in mane.et ps.v.ubi nostra translatio uertit.mane astabo tibi.rectius Hiero.in suo psalterio de hebraica ueritate sic transfert.
Mane preparabor ad te.sed hebreorz magistri melius exponunt ita.
mane ordinabo ad te supple orationē meā.est enim uerbū actuum et non passiuū.sed hic est passiuum.Ioelis.ij.Sicut populus fortis preparatus ad prelum.Item Exodi.xl.Ordinatis corā ppositionis panibus.
item in eodē.pones super eam que rite precepta sunt.uerbū e uerbo sic.& ordinabis ordinationē eius.inde nomē loci ubi bella uel acies.i.
Regum.iiij.Ego sum qui ueni de prelio et ego qui de acie fugi hodie.

עַדְתָּה Aestimauit.comparauit.cogauit.equauit.Iob.xxvij.Non adequabitur ei aurum uel uitrum.et ps.lxxxix.Quoniam quis in nibibus equabitur domino.

עַלְמָן Preputiauit.Leuitici.xix.Auferetis preputia eorum.hebraice sic.Preputiabitis preputia eius fructus illius.et sequitur.Tribus annis erunt preputiatne comedatur.Inde nomen preputium.Gen.xxiij.Nec dare sororem nostram homini incircumcisō.uerbū e uerbo sic.
Non poterimus facere rem hanc dādo sororem nostram uiro cui est preputiū.& Gen.xvj.Masculus cuius preputij caro circumcisā non fuerit.dicitur autem de omni homine qui duro corde et incompositis aut ineptis labiis atqe auribus extat quod sit incircumcisus atqe preputiatus.Exodi.vi.Cum incircumcisus sim labiis.& Ieremij.vi.Ecce incircumcisae aures eorum et audire non possunt.& Ezechielis.xliij.Incircumcisos corde et incircumcisos carne.et sic significat obturamen.

עַרְמָם Astutus.callidus.Prouerbiorum.xxvij.Astutus uidens mala

LIBER

absconditus est. Inde uerbum astutus fuit uel calluit. Proverbior. xv.
Qui autem custodit increpationes astutior fiet. et nomen adiectiuum
Gen. iiij. Serpens erat callidior. Inde nomen substantiuū astutia. Pro-
verbiorum. i. Ut detur paruulis astutia. et eiusdem. xiiij. Et expectabunt
astuti scientiam.

ערום Nudus. Ezechielis. xviij. Et nudum operuit uestimento. scri-

biturq; illic per iod post ain. Item eiusdem. xxij. Et dimittent te nudā
et ignominia plenam sine iod. sic Gen. iiij. Eoq; nudus essem. et plurali-
ter lob. xxij. Et nudos spoliasti uestibus. et dicit massora hoc est scho-
lion q; superius uocabulum raphatur et presens recipit dagges.

ערמה Aceruis. cumulus. Ruth. iiij. Issetq; ad dormiendum iuxta
aceruum manipulorum. & Canticorum. vij. Venter tuus aceruis tri-
tici. et pluraliter in foeminino. ij. Paralippomenon. xxxi. Fecerunt acer-
uos plurimos. quamvis in masculino quoq; apud Ieremiam reperiat.
Inde uerbum deriuatur passiuum. Exodi. xv. Et in spiritu furoris tui
congregate sunt aque.

ערמן Arbor castaneę pro quo translatio nostra uertit platanum.

Gen. xxx. Virgas populeas uirides et amygdalinas et ex platanis. sed
rabi Salomon in glossa ordinaria et rabbi Dauid kimhi in libro de ra-
dicibus primam expositionem amplexant. quos ceteri merito conse-
quuntur. lxx. abietem interpretati sunt. Ezechielis. xxxi. Et platanī nō
fuerunt eque frondibus illius.

ערס Pasta idest farina sic subacta ut sit iam parata ad coquendū
cibū. translatio nostra pulmētū interpretat. Numeri. xv. Sicut de
areis primitias separabitis ita de pulmentis dabitis primitias domino.
sed primam expositionem Nicolaus de lyra sequitur.

ערת Ceruix. Gen. xl ix. Manus tuę in ceruicibus inimicorum tuorę.
& Exodi. xxxij. Cerno q; populus iste dure ceruicis sit. inde oritur uer-
bum Exodi. xij. Quod si nō redemeris interficias. ubi ponit hebraice
deceruicabis eum. translatio nostra latinius interpretatur. Isaiae. lxvi.
Quasi qui excerebret canem. Inde communiter confringere significat.

SECUNDVS

Osee decimo. Ipse confringet aras eorum.

עַרְפָּל Caligo seu tenebrositas. Deuteronomij quarto. Tenebre et nubes et caligo.

עַרְתָּה Influxit. guttauit. stillauit. fluxit. sic rabbi Salomō. quamuis nostra translatio uerterit concreuit. Deuteronomij. xxxij. Concresat ut pluuiā doctrina mea. sic eiusdem. xxxij. Cēlicq; caligabūt rōre. uerius sic uerbum e uerbo. Deniq; celi ipsius stillabunt rōrē. et Isaie. vi. Et lux obtenebrata ē in caligine suo. rectius i influētiis eius. et loqtur de sole.

עַרְחֵץ Fractus animo et cōsternatus et territus est. horruit. pauit. tremuit. Deuteronomij. viij. Non timebis eos. rectius sic. Ne frangaris a vultu eorum. sic Deuteronomij. xx. Nolite metuere nolite cedere nec formidetis eos. & Iosue. i. Noli metuere et noli timere. Inde fractura. Job. xxx. In desertis habitabāt torrentiū. idest in fractis tophis & fissilis petris torrentium. quia uero formidantur ij qui fortiores sunt. iccirco significat hoc uocabulum forte. robustum. potens. Ieremię. xx. Tanq; bellator fortis. & pl̄r ps. liij. Et fortes quesierūt animam mean. Inde nomen uerbale passiuum robustus uel metuendus. ut ps. lxxxix. Deus qui glorificabit in consilio sanctorum. sed rectius Hiero. in suo de hebraica ueritate psalterio sic. Deus robustus in arcano sanctorū nimio. est autē sensus. Deus tremendus et metuēdus est in maximis sacramētis sanctorum. aliud nomen fortitudo uel terror. Isaie. viij. Ipse pauor vester et ipse terror uester. idest ipse formidabitur atq; timebit a uabis. et hoc est sanctificare deum.

עַרְקָה Fugit. sic Onkelus chaldaice trāffert loco uerbi **וֹסֵךְ** ut Gen. xiij. Itaq; rex Sodomorum et rex Gomorre terga uerterunt i. fuge runt. et qui remanserunt fugerunt ad montē. ubi chaldeus utrobiq; posuit presens uerbum. cum igitur plurimus in Job syriacus sit sermo. teste Hiero. in illius prologo. quam nos appellamus chaldaicā linguā decebit locos ipsius Job in dubio magis secundū linguam chaldaicam quam ad meram uoluntatē nostrā transferre. tu uero audiūisti supra q; ubi hebreus utitur uerbo fugere uel fugare. ibi chaldeus pro eo posuit presens uerbum. Debemus igit locos binos Job. xxx. ad hūc intelle-

LIBER

Etum interpretari. nō q̄ rodere uel comedere significetur, sed potius fugere et fugare. legimus autem sic Job. xxx. Qui rodebant in solitudine. et infra. Et qui mē comedunt non dormiūt. pro quo rabī Salomō exponit. Qui fugati erant in solitudine hoc est in tenebris. et infra exponit sic. Et persecutores mei et fugantes me.

לְשׁוֹן Lectus. grabbatum. Deutero. iij. Et monstratur lectus eius ferreus. & ps. xli. Dominus opem feret illi super lectum doloris eius. et Canticorum. i. Lectulus noster floridus. et quandoq; mutat schin in samech. ps. vi. Lachrymis meis stratum meum rigabo.

לִנְגָּד Tinea. uermis. per apocopen ultime literę. Isaig. l. Tinea co-medet eos. inde orit uerbi ps. vi. Turbatus est a furore oculus meus. corrosus & obfuscatus. quasi uitro laternę obductus. similiter ps. xxxi. Conturbatus est in ira oculus meus anima mea et uenter meus. Hieronymus transtulit ubiq; caligauit. sed quid de ossibus? cum sequitur et ossa mea conturbata sunt. ubi ponitur idem uerbum:

לְשׁוֹבֵב Herba. Geñ. i. Germinet terra herbam uirentem et afferen-tem semen iuxta genus suum. et eiusdē. iij. Et comedes herbam terre. et scribitur quinq; punctis et etiam declinatur in foeminino genere. ut Proverbior̄. xxvij. Et collecta sunt scena de montibus. idest herba montium. et schin litera pronunciatur per dagges proper euphoniam.

לְשׁוֹנָה Apparauit. fecit. adaptauit. threnor̄. ii. Fecit dominus quæ cogitauit. Inde uerbi passiuum. Ecclesiastis. i. de omnibus quæ fiunt sub sole. debuit uertere. quæ facta sunt sub sole. et paulo superius. quid est quod factum est ipsum qđ faciendū est. et Deutero. xxi. Et circūcidet vngues. verius sic. Et adaptabit ungues. rabī Akiba subaudit ut faciat eas crescere. sed rabī Eliezer supplet q̄ deponat eas. et. i. Regū. xiij. Dominius qui fecit Moysen et Aaron. idest sublimauit et adaptauit.

לְשׁוֹם Fumauit. Exodi. xix. Totus autem mons sinai fumabat. et ps. xluij. Tange montes et sumigabūt. inde nomen fumus. Exodi. xix. Et ascēderet fumus ex eo quasi de fornace. sic uerbi e uerbo. & ascendit fumus eius sicut fumus fornacis. et aliter nomen adiectiuū. Isaig. viij. A

SECUNDVS

duabus caudis titionū fumigantiū. Quia uero fumus representat ignē et ignis iram. iccirco transsumit etiam pro ira. ut ps. lxxx. Quousq; ira sc̄eris super orationem populi tui. sic ps. lxxiiij. Iratus est furor tuus super oues pascuę tuę. &. iij. Regum. xxij. Ascendit fumus de naribus eius. id est ira in furore suo.

רַעֲנָן Vim fecit. cōcussit. calumniatus seu iniuriatus est. uiolētauit.

i. Regū. xij. Si quēquam calumniatussum. et infra. Non es calūniatus nos. & Leuitici. vi. Aut calumniā fecerit. item reddet omnia que per fraudem uoluit obtinere. & transumptiue significat rapere. ingurgitare. absorbere. Job. xl. Ecce absorbabit fluuum. Inde nomē Ecclesiastis vij. Calumnia conturbat sapientē. Item eiusdem. iiij. nomen uerbale passiuū. Et lachrymas innocentiuū p iniuriator̄. i. eorum quibus facta est uis et iniuria. & sequit. nescio que rhetorica periphrasis scilicet sic. nec posse resistere eorum uiolentię cunctorum auxilio destitutos. pro q̄ hebraica ueritas sic legit. Ecce lachrymas iniuriā passorū et nō est eis cōsolator. et de manu iniuriarū suarū uiolentia et nō est eis cōsolator.

רַעֲנָן Lis. iurgium. et scribit̄ quinq; punctis. Geñ. xxvi. quā obrem nomen putei ex eo quod acciderat uocauit calumnia. rectius secundū hebreos uocauit iurgium. sic etiam rabi Salomon exponit. Inde orit verbum iurgari litigare. quod etiam in prefato loco ponitur et tamen non transffertur.

דְּבָרֶר Ditatus seu diues est. locupletatus est. Osee. xij. Diues effe-ctus sum. et Job. xv. Non ditabit̄ et non perseverabit substantia eius. Inuenit̄ etiam in alia forma intrālitiuē ps. xl ix. Ne timueris cum diues factus fuerit homo. inuenit̄ etiam translitiuū. ut. i. Regū. xvij. Virum q̄ percusserit eum ditabit rex diuītiis magnis. Inde nomē diues. Isaie. liij. Et diuite, p morte sua. et p̄l̄r Ecclesiastis. x. Et diuites sedere deorsum.

דְּבָרֶר Decimauit. i. Regū. viij. Et uinear̄ redditus addecimabit. & Geñ. xxvij. Cunctorū que dederis mihi decimas offerā tibi. Inde nomē decima uel decimatio. Malachię. iiij. Inferte omnem decimam. & Nūeri. xvij. Decimas quas dedi uobis. ubi ponit̄ hebraice in singlari numero. & p̄l̄r declinat̄ in forma foemina. ut ī eodē loco ubi iter̄ in-

LIBER

culcauit translator omnia.sed hebraice ita uerbum e uerbo legitur.Sic offeretis etiam uos primitias domini de omnibus decimis uestris quas accepistis a filiis Israel.dabitisq; de eo primitias dñi ipsi Aarõ sacerdoti.cetera uide infra in uolumine sequenti de nominibus numeralibus.

עֲשֹׂר Instrumentum musicum a decem nominatum, quod nos decachordum uocamus. ps. xcij. In decachordo psalterio. et psalmo cxliij. In psalterio decachordo psallam tibi.

עַשְׁעָם Purum.candidum.muridū.purgatum.Canticorū.v.Venter eius eburneus.hebraice sic. Venter eius purum seu candidum ebur. quasi diceret sicut candor eboris. Inde uerbum nominaq; u. rbalia. Ezechieli. xxvij. In iundinīs tuis proposuerūt ferrum fabrefactum. rectius ferrum purgatum,quod nos dicimus chalybeum. vnde uersiculum Job. xij. Lampas contempta apud cogitationes diuitium parata ad tempus statutum.sic intelligit rabí David kimihi q; Job de seipso dicat q; sit teda contempta que antequam fuerit ad puritatem restituta tunc paratus sit ad nutationem pedis.et placet ualde hic intellectus quia uerboru. proprietati est propior et bona comparatio.sicut si quis noctu per plateas ambulat cū lucerna que incipit exiccari ac tenebre scere.ambulans uult eū emūgere atq; purificare. et inter emundandū iam offendēs ad lapidem pedes cadit.sic igitur uerbum e uerbo legit. Teda neglecta ad purificationem statuta parata ad nutationē pedis.

עַשְׁתָּה Recogitauit.Ione.i.Si forte recogitet deus de nobis. Inde nomen cogitatio.ps. cxlii. Peribunt omnes cogitationes eorum. scribiturq; prima per segol.

עַשְׁתִּי Ponitur pro uno uel una quando iungitur aliis nominibus numeralibus.sicut infra in libro tertio inuenies Zacharię.i. vndecimi mensis sabat.Exodi.xxvi. Saga cilicina undecim.

עַשְׁתָּרוֹת Oues foemelle. Deutero.vij. Gregibus ouiuū tuarum.

עַתָּה Tempus. Gen.xxix.Nec est tempus ut reducantur ad caulas greges.et pluraliter in masculino.Job.xxiij. Ab omnipotente nō sunt abscondita tempora.et in foeminino.ut psalmo.xxxi. Et in manu tua sunt

SECUNDVS

tempora mea. quod nos legimus sortes meę. & ps. x. ubi nos legimus. In oportunitatibus in tribulatione. hebraica ueritas teste Hieronymo habet sic. In temporibus angustię.

עַתָּה Iam. nunc. uolunt esse deriuatum a superiore uocabulo temporis. nihil enim habemus de tempore nisi presens nunc. ps. cxij. Ex hoc nunc et usq; in seculum. id est a tempore ad eternitatem.

עַתָּה Iminiens. futurus. Job. xv. Sicut regē qui preparatur ad preliū. id est rex affuturus prelio pro incendio. & Ester. viij. Paratos esse iudeos ad capiendam uindictam. verius sic. Esse iudeos futuros ad diem illum uindicare &c. sic Job. ij. Qui parati sunt suscitare Leuiathan.

עֲתֹרִים Hirci. ps. l. Neq; de gregibus tuis hircos. sunt autem magni hirci caprae ascēsores sic nominati. nā parui uocant ut Leuitici. iij. Hircum de capris immaculatum. significat autem quā doc; transumptiue maiores in populo qui precedunt sicut hircus gregē.

עַתָּם Obscurauit. passuum eius est in usu. Isaie. ix. In ira dñi exercituum conturbata est terra. sed rabī Dauid kimhi interpretatur obscurata est terra.

עַתָּה Veterauit. antiquus fuit. Job. xxi. Quare impij uiuunt subleuati sunt confortatiq; diuiniis. p subleuati sunt rectius hebrei loquunt inueterauerunt seu fiunt ueteres atq; senescunt. & simul atq; sunt longeui roborantur etiam diuiniis. hoc est augētur et fortificantur. sic. i. Paralip. iij. Hęc autem uerba uetera. &. i. Regum. ij. Recedant uetera de ore uestro. & ps. xxxi. Que loquuntur aduersus iustum iniquitatē. pro quo Hieronymus sic. Que loquitur contra iustum dura id est durable et inueterata. et rabī Salomon exponit illa antiqua que antea locuti erant ad Saul super Dauid scilicet quod quereret ei malum. qd tamen non fuit uerum. ut. i. Regum. xxij. Exponit autem secūdo etiā aliter idem Salomon iuxta secundam significationē que infra patebit. Item psalmo. vi. Inueterauit inter omnes inimicos meos.

עַתָּה Transtulit. Job. xiiij. Et saxum transfertur de loco suo. i. rece-

LIBER

dit.euellitur et eiusdem.ix.Qui transtulit montes et nescierunt. et Ge
nesis.xij.Et inde transgrediens ad montē.glossa rabi Salomonis dicit.
Et trāstulit inde tabernaculum suum ad montem.Inde qui uertit unā
linguam in aliam,uel qui scribit unum librū ex alio hoc uocabulo no-
minatur et dicitur transserre.Prouerbiorum.xv.Hę quoqż parabolę
Salomonis quas transtulerunt uiri Ezechig.

תְּהִרָּה Orauit.rogauit.deprecatus est.Job.xxxiiij.Deprecabit deum
& placabilis ei erit. & sepe ponitur Exodi.viij.Orate dñm ut auferat
ranas.Item infra.Quando deprecer pro te.Item ibidem.Rogate pro
me.Item egressus a te orabo dñm.et Sophonię.ij.Inde supplices mei.

תְּהִרָּה Derogauit.importune adorsus est.superbiuit.Ezechieliſ
xxxv.Et derogastiſ aduersum me uerba ueſtra.id est superbe locuti
estis aduersum me uerbis ueſtris.

416

SECUNDVS

פָנָה

תְּנִינָה

Inis.terminus.latus.particula angularis. Exodi.xxvi. Quare
F xx. erunt in latere meridiano.et infra. In latere ḥq̄ secundo
 quod uergit ad aquilonē. et p̄l'r eiusdem.xxv. Et pones eos in
 quatuor angulis. Inde oritur uerbū quod significat secundū pr̄cepto
 rem meum Iacobū iehiel dispergere per angulos orbis. Deute.xxxij.
 Et dixi ubi nam sunt. quod pro lingue p̄prietate legi deberet sic. Dixi
 dispergam eos per angulos seu latera orbis. secundum primā signifi-
 cationem intelligunt uersiculum illum Leuitici.xix. Necq; in rotundum
 tondebitis comam. idest fines uel angulos capitis uestri. sic eodem in
 loco. Nec radetis barbam. rectius sic. Necq; perimas finem barbe tuę.
 & sic significat cincinnos capitis seu barbe.

פָנָר Gloria. καὶ μεγαλωπέπειρ̄ Isaie.lxi. Et darem eis coronam pro
 cinere. pro quo rectius septuaginta interpretes uerterunt gloriam p̄
 cinere. Inuenitur in fine per duplex r. Nahum secundo. Inde uerbum
 gloriari. ut Exodi octauo. Constitue mihi quando deprecer protē.
 pro quo rabbi Salomon exponit gloriare contra me. hoc est. habeas tu
 illam gloriam ut eligas tibi tempus. quam gloriam ego deberem ha-
 bere scilicet ut mea esset electio. sic recte Iudicum septimo. Ne glorieſ
 contra me Israel. similiter Isaie decimo. Nunquid gloriabitur securis
 contra eum qui secat in ea. Inde sub alia forma nomen gloria. psalmo
 lxxxix. Quoniam gloria uirtutis eorum tu es. idest μεγαλωπέπεια &
 sic est unum de decem numerationibus in cabala. Item inuenitur signi-
 ficare ramum.

פָגָן Ficus immatura. et dicitur grossus. Canticorum secundo. Ficus
 protulit grossos suos.

פָגָל Prophanatum. execrabile. abominabile. sic enim rabbi Salomō
 exponit Leuitici.xix. Prophanus erit et impietatis reus. idest execra-
 bilis. abominabilis et prophanatus. sic Ezechielis quarto. Et non est
 ingressa in os meū omnis caro immunda. idest execrata et p̄phanata.

פָגָע Occurrit. obuiauit. precatus est. orauit. intercessit. Gen. xxxij.

LIBER

Fuerūtq; ei obuiam angeli dei. et Geñ. xxij. Intercedite pro me apud ephron. & Iosue. ij. Ne forte occurrant uobis reuertentes. Amos. v. & occurrat ei ursus. et significat cōtingere. Exodi. v. Ne forte accidat nobis pestis aut gladius. idest contingat seu apprehendat nos & c. et pro eo quod legitur Isaie. xlviij. Non resistet mihi homo. hebrei legūt. nō orabo hominem.

פָגָר Cadauer. quod describit rabí Dauid kimhi in libro de radicibus corpus sine spiritu. sic Amos. viij. Multi moriētur. rectius sic. Plurimū cadauer supple erit. et pluraliter Isaie. lxvi. Et uidebunt cadauera virorum. Inde significat ruīnam et īteritum mortuorū. Nahum. iiij. Et grauis ruine. significat etiam tardare.

פָגָשׁ Occurrit. alij dicunt apprehendit. Exodi. iij. Occurrit ei dominus et uolebat occidere eum. quod quidam hebreorum legunt apprehendit eum dominus. sed primum uerius. sic Genesis. xxxij. Quæ nam sunit iste turmę quas obuiam habui.

פָרָה Liberauit. eruit. redemit. soluit. absoluit. ps. lv. Redimet in pace animam meam. et psalmo. cxxx. Et ipse redimet Israel. Inde nomen redemptio. psalmo. cxi. Redemptionem misit dominus populo suo. & in alia forma psalmo. xl ix. Et precium redemptionis animę suę. et iccirco quandoq; sic dicitur. precium solutionis et liberationis. In alia forma Numeri tertio. In precio autem ducentorum.

פָרָן Campus et planicies in lingua Ismaelitarū seu Saracenorū. et dicit a nřis mesopotamia quę gręce secūdū Strabonē dicit cœlosyria. ut supra diximus in uocabulo aram. est aut cāpestris locus int̄ duo flumi na tigrim et euphratē unde mesopotamia gręce nominač. Geñ. xxvij. vade et pfisciscere in mesopotamiā syrię. nā due sunt syrię. una campe stris q̄ dicit mesopotamia. et uocat hebraice sic **פָרָן אַרְם** ut supra

Geñ. xxvij. Et altera mōtana q̄ dicit syrophoenicia. sed hebraice uocatur **אַרְם צֹבָחַ**. ij. Regū. x. cōduxerūt mercede syrū rehob et syrū zoba. a primo deriuari qđam putat locū quendā ppe Emaum ciuitatem dictum **אַפְרָנָן** cata prothesin literę aleph. Danielis undécimo. Et figet tabernaculum suum apedno idest secundum Hieronymum apud Nicopolim. sed communiter in lingua iudeorum signi

SECUNDVS

ficat palatum seu domum regiam siue dominicam, quam sepe templū nominauit antiquitas. nam prisci hebreorum magistri palatum uocauerunt **אָפְרִנָּא** vnde rabí Gerson in cōmentariis super Danielē in uerbo allegate authoritatis super montem indlytum dicit q̄ ibi fuit edificata domus sanctuarij idest templum. quapropter sensus erit q̄ antichristus inter duo maria figet tabernacula sua pro templis in quibus adoretur.

פָּרָע Liberavit. absoluuit. Job. xxxiiij. Libera eum ut non descendat in corruptionē. rabí Salomō scribit quod litera ain hic stet pro aleph. quod posset pro he cōmutari, quapropter idē significabit qd **פָּרָה** de quo superius locuti sumus. caue autem quoniam non est simile illi quod legitur Prover. iiij. Fuge ab ea nec transeas per illam, istic enim ea dictio per res scribitur et nō per daleth. quamuis errore impressorum in aliquibus libris per daleth scriptum inueniatur.

פָּרָה Truncus mutilus. Leuitici. i. Caput et cuncta que adherent. hebraice sic. Caput et truncum super ligna.

פָּרָה Os oris. Exodi. iiij. Quis fecit os homini. et trāsumptiuē dicimus uno ore laudabant filium. idest omniū consensu laudabat filius. et nota q̄ quando per continuitatem constructionis regit casum, tunche mutat in iod. ut Iosue. ix. Et os dñi non interrogauerunt. vnde manifestum est q̄ in allegato Exodi uersiculo non debet scribi hominis ut regatur a nomine os, sed homini in datiuo ut regatur a uerbo fecit. similiter legitur per iod sine he quando iod primam personam significat quod patet infra in arte grammatica. ut psalmo. xl ix. Os meum loquunt sapientias. et quandoq̄ mutatur he in aleph.

פָּרָה Hic. in hoc loco. Isaiæ. xxij. Quid tibi hic aut quis tibi hic.

פָּרָג Hesitauit. uacillauit. Habacuk. i. Propter hoc lacerata est lex. rectius sic. Heret seu uacillat lex. quam dictionē translatio nostra circū loquitur ambagibus nō multum aptis. Gen. xl v. Jacob quasi de graui somno euigilans tamen non credebat eis. qd recte uerbū e uerbo sic legi deberet. et uacillauit seu hesitauit cor eius quoniā nō credebat eis.

LIBER

פָוַת Afflauit. aspirauit. Canticorum secundo. Donec aspiret dies.

et eiusdem libri capitulo quarto. Perfla hortum meum. eo nomine vocantur fauille suffumigiorum fornacis fabri grarij. ut Exodi. ix. Tollite plenas manus cineris de camino. Inde aliud uerbum. psalmo. xij. Fiducialiter agam in eo. quod hebraice legitur. spirabit in eo. no a spe sed a flatu ac spiritu.

פָתָח Laqueus. psalmo. cxxiiij. De laqueo uenantium laqueus contritus est. & pluraliter psalmo undecimo. Pluet super peccatores laqueos. sed mihi uidetur conuenientius exponi debere de carbonibus eo qd sequitur ignis et sulphur &c. nam **פְחַם** significat carbonem. ut Isaie. liij. Fabrum sufflantem in igne prunas seu carbones. et ideo haec dictionem hoc locauit.

פָרָה Aes percussum in modum bractearum. quas translatio nostra laminas appellat. Numeri. xvi. Producatur ea in laminas. & Exodi xxxix. Incidatur bracteas aureas.

פָרָט Libya secundum Hieronymum in libro hebraicarum questio num. Jeremiæ. xlvi. Fortes ethiopiæ et libiæ.

פָרָךְ Fucus quo mulieres ornant oculos. quod translatio nostra stibium appellat. forsitan compositum ex herba stibe quam Dioscorides in libro de sylua medicinali tertio scripsit oculis auferre rubedinæ. quarto Regum nono. Depinxit oculos suos stibio. et Jeremiæ quarto. Et pinxeris stibio oculos tuos. quandoqz transferunt gemmam et aiunt esse carbunculum.

פָרָחֵל Faba. Ezechielis quarto. Et fabam et lentem.

פָרָן Attonitus fuit. hesitauit. dubitauit. ps. lxxxvij. Exaltatus autem humiliatus sum et conturbatus. qd Hiero. sic. Portauit furor tuus et conturbatum. rectius sic. Tuli terror tuus et attonitus hesito seu dubito. Inde particula pen. ne forte. Isaie. xxvij. Ne forte uisitetur contra eam. & est particula dubitativa.

פָרָץ Dissipauit. dispersit. diuisit. Gen. xi. Antequam diuidamur in universas terras. et Zachariæ. xij. Et dispergerent oues gregis. et quandoqz geminata zade. ut Habacuk. iij. Et contriti sunt montes seculi. id est diuisi sunt. & assumit alias quoqz passiones.

SECUNDVS

פָּרָקָה Offensio et singultus cordis.i.Regum.xxv.Nō erit tibi hoc in singultum.Inde nutatio et membrorum dissolutio.Nahum.ij.Et dissolutio geniculorum.

פִּיקָּה Traduxit.eduxit.hausit.Prouerbiorum.xvij.Et hauriet iocunditatem a domino.id est traducet uoluntatem a deo.

פַּרְ Cecidit.Inde uerbum transituum quod est cadere fecit.irritū fecit.dissoluit.dissipauit.ps.xxxij.Dominus dissipat consilia gentiū.vel secundum Hieronymū dissoluit consilia.Gen.xvij.Qui pactum meum irritum fecit.et in alia forma geminata res litera inuenitur ps.Ixxij.qd nos legimus.Tu confirmasti in uirtute tua mare.id rectius vertit Hieronymus.Tu dissipasti.Inuenitur quoqz duplicare seipsum dictionem **פְּרַבְּפָרָ** Iob.xvi.Ego ille quondam opulentus repente contritus sum.rectius de uerbo ad uerbum sic.Opulentus fui et fregit seu dissipauit me siue oppressit me.nā ab opprimendo **פְּרַחָה** significal torcular.Isaie.Ixij.Torcular calcaui solus.

פָּרָ Sors.Ester.ij.Missa est sors in urnam.quē quidem sors dicebatur pur non urna.quod postea textus aperte dicit.Et misit phur.qd nostra lingua uertitur in sortem.et sequitur.Ex illo tempore dies isti appellati sunt purim id est sortiū.eo qz pur.i.sors in urna missa fuerit.

פְּרָ Increuit.abundauit.dissusum est.Habacuk primo.Et diffundentur equites eius.& Malachiz quarto.pro eo quod translatio nostra tenet.Et salietis sicut uitulus de armento.hebrei rectius legunt sic.Et crescentis sicut uituli ad presepe.& putant ab hoc uerbo nominatum esse maximum fluuiorum phison qui Hieronymo teste in libro questionum hebraicarum ganges putatur.propter eius incrementū et exundantiam.In eum enim ut Plinius notat naturalis historiz libro quinto fluere dicuntur vnde uiginti amnes.sed rabi Salomon scribit quod sit Nilus.sæpius enim inundat ferme totam ægyptum potissimum sole in cancro existente qui prius Melo dicebat.ut scripsit Seneca de situ Indiæ.et est unus ex maioribus totius orbis.cuius ortus nescit.

LIBER

vt Lucanus in libro. x. Arcanum natura caput non prodidit ulli. Nec licuit populis paruum te Nile uidere.

פָתָה Cardo ostij. iij. Reg. viij. Et cardines ostiorū domus interioris.

פָנוֹן Conualuit. fortificatus est et roboratus. Geñ. xl ix. Et dissoluta sunt uincula brachiorum et manuū eius. rabi Salomon uidetur hanc sententiam exponere uelle ex sequēti uocabulo quod aurū significat. vt sic intelligatur. Et deaurabunt brachia manuū tuarum de manibus fortis Iacob. id est a domino qui est fortis hoc est deus Iacob. alij autē ut rabi Dauid kimhi legunt sic. Et fortificabunt brachia manuū tuaꝝ. sic. ij. Regum. vi. Subslientem atq; cantantem coram domino. rectius viriliter ac fortiter agentem et salientem coram domino.

פָתָן Aurum obrizum optime purgatū. ps. xxi. Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. quod rectius multo Hiero. sic. Pones in capite eius coronam de obrizo. &. ij. Regum. x. Et uestiuist eum auro fuluo nimis. id est auro aureo. hoc est purgatissimo. scilicet maximi ualoris. ut alludat superiori uocabulo. et hic preponit mem litera appensilis. sed eius loco qñcq; preponit aleph in eodē significato. ut Danielis x. Et renes eius accincti auro obrizo.

פָרָא Dispersit. dissipauit. prodegit. ps. liij.. Quoniā deus dissipauit ossa eorum. et Ieremię. l. Grex dispersus Israel. & ps. cxli. dissipata sunt ossa nostra secus infernum.

פָרָח Timuit. formidauit. pauit. territus est. Isaie. xxxiiij. Conterriti sunt in sion peccatores. et ps. xiiij. Illuc trepidauerunt timore. sequens dimidiis uersiculos secundum prisca uolumina obelisco confodiēdus est. sic etiam superiores in eodem ps. uersus tres ab eo qui incipit. Se pulchrum patens. usq; ad eum qui desinit ante oculos eorum. nō inueniuntur illuc in hebraico. nec etiam in greco apud idoneos. quare miror Nicolaum delyra eum locum esse cōmentatum. laudoq; magis Burgensem qui nō ita perfunctorie transiit. sed eius note meminit in additionibus suis aureis atq; preciosis. & Hiero. in psalterio de hebraica veritate etiam eosdem non posuit. Item Osee. ij. Et pauebunt ad dominum et ad bonum eius. Inde nomē timor. pauor. stupor. formido.

SECUNDVS

terror. Gen. xxxi. Et timor Ishaec fuisset mihi. & Job. xv. Sonitus terro-
ris semp in auribus illius. ubi numeri pluralis est nominis immediate
precedentis. Item nomen aliud in alia forma precedente mem litera.
Proverbiorū. xxvij. Beatus homo qui semper est pauidus.

פְּתַח Testiculus. Job. xl. Nerui testicularium eius perplexi sunt.

פְּרָחָה Princeps. dux. Nehemie. v. Annonas quę ducibus debebant
non comedimus. pro eo quod rectius hebrei legunt. panem principis
nō comedi. et quamvis hoc uocabulum sit masculinū et he finalis aspi-
ratio non significet terminationem fœminini generis. tamen declinat
secundum formam fœmininorū. ut in eodem loco. duces autē primi.
vbi adiectiuum terminatur in masculino genere. scribitur autē prima
syllaba per segol. sed cum in continuitate constructionis regit post se
genitiū. tunc scribit per patha. Haggei. i. Filium Saalthiel ducē luda.
& qñcz finalis aspiratio auferit sequente , pnomine subiunctivo affixo.

פְּחֹן Festinavit. uagatus est celeriter. cito succensuit. animosus fuit.
Sophonie. ij. ubi nos legimus. Prophetę eius uesani. hebrei habent.
profetę eius festinant. lxx. ab animositate et iracundo spiritu transrule-
runt grēce ὁνυματοφοροι idest sunt ferentes spiritū. sed aliter atqz pro-
pius accedit nostra translatio Iudicum. ix. Qui conduxit sibi inter eos
viros inopes idest uacuos et uagos idest leues qui possunt festinare. et
Genesis. xlix. Effusus es sicut aqua. pro festinanter eluctatus sicut aqua
non augeberis.

פְּחָם Carbo. pruna. Proverbiorū. xxvi. Sicut carbones ad prunas
& ligna ad ignem. et Isaie. xliij. In prunis et in malleis formauit illud.

פְּחָה Fouea. ij. Regum. xvij. Et proiecerunt eum in saltu in foueā
grandem. declinat in masculino et pluraliter sic. ij. Regū. xvij. Forsan
nunc latitat in foueis aut in uno quo uoluerit loco. et Leuitici. xiij. Eo
qz in fossa sit in superficie uel per totum lepra. rectius. humiliata et di-
minuta sit. unde eo uocabulo utuntur magistri hebreorum cum per
modum adagij dicere uolunt. ne quid minus ne quid nimis.

פְּטָרָה Lapis preciosus quę nostra translatio topazion nominat.
Exo. xxvij. In primo uersu erit lapis sardius et topazius. & quia signi-

LIBER

ficit lapidem uiridem, ideo uariant interpretes et expositores scripturarum: alijs enim passuum uolunt esse a colore uiridi nominatum. & fortasse non absurde, eo quod quoddam genus topazij prassoidē dicitur. alijs smaragdum que et ipsa uiridis est. et authore Iuba smaragdus illa est acriter uiridis que apud ethiopas nascit, & a Plinio laudata scribitur. vnde illud Job. xxviiij. Nō adēquabitur ei topazius de ethiopia. ego putarem rectius exponi de smaragdo quam topazio. scripsit enī rabbi Ionas qui linguam quoq; arabicam calluit, quod lapis iste quem presens uocabulum significat arabice nominetur smerad.

פְּטָר Dimisit. emisit. declinauit. secessit. i. Regum. xix. Et declinauit par. 24

Dauid a facie Saul. ubi legitur neutraliter. sed actiue ponitur. ij. Paralippomenon. xxiij. Siquidem Ioiada pontifex non dimiserat abire turmas. significat etiam aperire. ut Proverbior. xviij. Qui dimittit aquā caput est iurgiorum. id est qui aperit aquam scilicet retentam. & manifestius legitur Exodi. xxxiiij. Omne quod aperit uulua meum erit. & ibi scribitur sex punctis. & in genere foeminino Numeri. viij. Pro pri mogenitis que aperiunt omnem uulua. et deriuatur a superiore significato, eo quod primogenitum omne primum emititur et erumpit ex matrice. Inde dicuntur prominentes sculpture quod uel emitatur vel aperiunt se. ut legitur tertio Regum sexto. Et celaturas ualde eminentes. quod paulo superius traducitur. & picturas uarias quasi prominentes de pariete et egrediētes. Ecce ab utroq; significato est interpretatus author quisquis fuerit.

מְלֹא Malleus grandis et ponderosus. Jeremię. xxij. Et quasi mal- par. 25
leus conterens petram. & Isaię. xli. Faber erarius percutiens malleo.

מִתֵּד Destructio seu ruina. Proverbiorū. xxiiij. Et ruinam utriusq; rij. 9
quis nouit. & Job. xxxi. Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat.

מִים Pinguedo aruina. Job. xv. Et de lateribus eius aruina depēdet. rij. 10

מַבָּה Eliuuit. egressum. elapsum. eluctatum est. redūdauit. exiuit. par. 26
Ezechielis. xlviij. Et ecce aque redūdantes a latere dextero. Inde **לְכִילָה** par. 27
lenticula. i. Regū. x. Tulit aut̄ Samuel lenticulā olei. q̄a ex ea liquit oleū.

SECUNDVS

palat
נָתַן Fecit debitum. egit quod iustum est. ius dixit. executus est iu-
 sticiam. iudicauit. i. Regum. ij. pro eo quod nos legimus. Si peccauerit
 vir in uirum placari ei potest deus. si autem in deum peccauerit uir quis
 orabit pro eo. ibi hebraici sermonis docti sic interpretantur. Si pecca-
 uerit uir erga uirum iudicabit eum iudex. si autem erga dominū pecca-
 uerit uir quis constituerit iudex ei. et hic memento quod te supra docui
 elohim significare etiam iudicem. sed tetragramaton solum deum. ut
 hec latius determinat rabbi Moyses egyptius libri primi perplexorum
 capite secundo. que faciunt ad intelligentiam supra citati prophetę eli
 versus. prima enim id est nostra translatio non concordat cum sancto
 Iacobo qui ait. Infirma est quis in uobis inducat presbyteros ecclesie &
 orent super eum. et oratio fidei saluabit infirmum. et si in peccatis sit re-
 mittentur ei. ergo qui peccauerit contra deū is aliquos habere potest
 qui orent pro eo. et ex ea oratione remittetur ei peccata. Item legitur
 ps. cvi. secundum nostrā trānslationē. Stetit phinees et placauit et cessa-
 uit quaſſatio. ubi certum est quod Phinees nulla oratiōe ad deū usus
 est. sed sola iusticie executione. sicut scribitur Numeri. xxv. quare nō
 potest hoc uerbum ad orationē et supplicationis placationē trāſferri.
 sed ad iudicij rigorem et executionē iusticie. sicut etiam Ionathas chal-
 daeus in supra memorato uersu qui ponitur. i. Regū. ij. expresse appro-
 bat. Inde nomen Job. xxxi. hoc enim nephias est et iniqutias maxima.
 rectius sic. hec est iniqtas rigorose iudicāda. accipitq; iod epenthē
 sin. significat autem huiuscmodi uerbū in forma cōiugationis hithpael
 etiam orare et rogare. Genesis. xx. Et orabit pro te quia propheta est.
 & infra. Orante autem Abraham sanauit deus Abimelech. Inde no-
 men oratio. ut in titulo psalmi nonagesimi. Oratio Moysi hominis
 dei. & quarto Regum uicesimo. Audiui orationem tuam. & a superiori
 re significato deducitur. qui enim deum oratis petit ut eum iudicet se-
 cumdum misericordiam suam. et non respiciat ad multitudinem ma-
 lorum quae fecit.

palat
נְאָזֶן Ignotum. occultum. absconditum. arcanum fuit. Deute. xvij.
 Si difficile et ambiguum apud te iudicium esse prospexeris. quod On-
 kelus secundum aliquos libros sic transtulit chaldaice. Cum liquida-
 da siue exponenda fuerit abste res aliqua. sed alij hebreorū libri trāſla-

LIBER

tionem chaldaicam melius sicut habent. Cum occultabitur seu operta a te fuerit res aliqua. & sic rabbi Salomon exponit uersiculum illū Deuteronomij. xxx. Mandatū hoc quod ego p̄cipio tibi hodie nō supra te est. magis proprie ita uerbum e uerbo. quoniam p̄ceptum illud qđ ego p̄cipio tibi hodie non occultatū neq̄ apertū est a te. ubi ponit presens uerbū. Inde dictus est is cuius nomen non profertur **פָלָנִי**

idest ille talis uel illa talis. uel aliquis nobis notus. uel quidā. Ruth. iiij. Sede hic uocans eum nomine suo. quod corrupte legit. sic enī ueritas habet. Sede hic aliquis uiduus. quasi diceret. sede huc homo uiduate. & retinet hoc uocabulum eandem significationē quam apud grecos habet **Ἄνω** idest quidam. scilicet cuius nomen proferre nolo. quam distinctionem quāuis alij putant declinabilē dicentes in nominatiuo **Ἄνωσ** ego tamē apud Philostratū de uita Apolloni libro. iij. inuenio **Ἄνως** & in euāgelio Matthei capite. xxvi. Ite in ciuitatē ad quendā **τον Αἴνων** ab arcano etiam et ignoto deriuatur id uocabulum quod sequitur.

מָרְכָּבָה Miraculosum. mirabile. miraculum. mirificum. Exodi. xv. Fa-
ciens mirabilia. idest faciens miraculum. & pluraliter threnorum pri-
mo. Deposita est uehementer. Rectius sic. Et paruifecit miracula. & in
fœminino. ut psalmo. cxix. Mirabilia testimonia tua. & Isaie. ix. Et uo-
cabitur nomen eius admirabilis. pro miraculosus seu mirificus. ut hēc
clarius in caprone nostro scripsimus. Inde uerbum transituum. psal-
mo. xvij. Mirifica misericordias tuas. ubi in quibusdā libris hebraicis
mutatur aleph in he potissimum in nuper impressis. & quamuis in ue-
teribus quibusdam membranis habeam per aleph scriptum. tamen
possideo alterum etiam antiquissimum uolumen pergamenum in
quo per he aspirationē finalē loco aleph inuenitur. & psalmo. xxxi.
Quoniam mirificauit misericordiam suam mihi. huic etiam nomini
preponitur nun. psalmo. cv. Mementote mirabilium eius. preponitur
ei etiam quandoq̄ mem. ut Job. xxxvij. Magnas et perfectas scientias.
& a superiori uocabulo dicitur illud quod legitur Numeri sexto. Cū
fecerint uotum ut sanctificantur et se uoluerint domino consecrare.
quod uerbum e uerbo sic transseritur. Vir siue mulier cum se occulta
uerit. segregauerit. seu absconderit ad ueniendum uotum nazarei siue
monachi. et sic more superioris uocabuli significat segregationem.

פָּלָג Diuisit.partitus est. Geñ.x. Eoqd in diebus eius diuisa sit terra.

Inde riui partiti et diuisiōes aquarē, quas nrā trāslatio flumē appellat. ps.lxv. Flumē dei repletū est aquis. sed Hiero. magis pprie. Riuus dei plenus aqua. et scribit̄ sex pūctis. et pl̄r ps.i. et erit tanq̄ lignū plantatū secus decursus aquarē. Hiero. sic. iuxta riuulos aquarē. et in alia forma Job.xx. Non uideat riuulos fluminis torrentis mellis et butyri.

פָּלָגֶת Cōcubina. uxor. Geñ.xxxv. Et dormiuit cū Bala cōcubina p̄s sūi. et pl̄r in forma foemina. ij. Re.xx. Decē mulieres cōcubinas.

פָּלָד Teda. qd nostra trāslatio habenā traduxit. Nahū. ij. Igneq̄ ha benē currus. sed doctores per metathesin putāt oriri a **לְפִידָה**. i. fax. que figura in usu frequens est iudeis. ut in arte grammatica.

פָּלָה Separauit. segregauit. discriminauit. Exodi.vij. p eo qd nos legimus. Faciāq̄ mirabile in die illa terrā gessen. hebraica ueritas sic habet uerbū e uerbo. Et separabo in die illa ipsam terrā goſen q̄ est puli meis tantis sup eā ut nō sit illic animal nociuū. vidisti enī supra qd cū significat mirabile tūc terminat̄ in aleph. sic ps.ij. p eo qd nos legimus nō cōſiderata orthographia. quoniā mirificauit dñs sanctū sūi. uel secundū Hiero. mirabilē reddidit. ibi hebraica ueritas habet. quo niā segregauit dñs sc̄m sibi ipsi. significat aut̄ secundū q̄ldā māifestare.

פָּלָת Dissecuit. fidit. diuisit. bipertitus est. dimidiauit. Prouer.vij. Donec trāſfigat sagitta iecur eius. idest diuidat. findat. et Job.xvi. con uulnerauit lumbos meos. hebraica ueritas sīc. dimidiauit renes meos.

Inde nomen **פָּלָת** fragmen. seu alicuius rei dimidium. Iudicum. ix. Et ecce una mulier fragmen molę desuper deiciens. et Canticorū. iiiij. Sicut fragmen malī punici. idest sicut dimidium pomi. cuius trāſlationis paulo post oblitus est interpres eiusdem libri capite sexto cum ait. Sicut cortex malī punici.

פָּלָט Euasit. saluatus est. Ezechielis. vij. Et saluabūtur qui fugerint ex eis. idest euadent. Inde nomen euasor. Geñ.xiiij. Et ecce unus qui

LIBER

euaserat. & in Abdia propheta legitur. neq; stabis in exitibus ut inter ficias eos qui fugerit. Inde uerbū transitiū. ij. Regū. xxij. Saluabis me a cōtradictionibus ppli mei. pro eo qd dicere debuit. Facies me euadere. alia significatio huius uerbi proxima isti est. ejcere. p̄jcere uel dimittere. Abdiē. vi. Apprehēdes et nō saluabis. rectius sic. Apphēdes et nō eiicies. et sequit. et q̄s saluaueris in gladiū dabo. i. et si q̄s eieceris.

פָלֶךְ Fusum mulieris significat. ij. Regū. iiij. Et tenēs fusum et cadēs gladio. et Prouer. xxxi. Et digitī eius appreheſerunt fusum. Significat etiā comitatū seu prefecturā collegij alicuius comunitatis seu pagi. sic legitur Nehemij. iiij. Princeps uici Ierusalē. et infra. Princeps medie partis uici Ierusalem. et infra. princeps pagi maspha. i. prefectus comitatui huius uel huius loci.

פָלֶךְ Regula pōderis. hoc est ferrū indicans equilibrā. quę lingula siue amussis dicit. Isaīe. xl. Et librauit in pondere mōtes. i. in regula. & sic capi in artibus p̄ regula. simili Prouer. xvi. Pondus et stathera iū dicia domini sunt. Inde uerbū qd significat equilibrare. pōderare. regulare. iustificare. rectificare. dirigere. Prouer. iiiij. dirigē semitas pedibus tuis. et eiusdē libri. v. Per semitā uitę nō ambulāt. hebrei sic. Semitā uiuentiū ne libraueris. nā sequitur uagi sunt gressus eius et inuestigabiles. sic Isaīe. xxvi. Rectus callis iusti ad ambulandum. hebrei sic. rectum incessum iusti ponderabis seu librabis

פָלֶךְ Quassum est. horruit. tremuit. concussum est. Iob. ix. Et colū ne eius concutiuntur. id est tremunt. Inde nomē tremor. Isaīe. xxii. pro eo quod nos legimus. Tenebrę stupefecerunt me. veritas hebraica legit sic. tremor terruit me. ubi interpres iterum sicut alias sepe om̄ia ad placitum suum inculcat etiam per totum ferme contextum orationis. aliter et rectius Ezechieli. vij. Et operiet eos formido.

פָלֶט Inuoluit. obuoluit. Micheg. i. Puluere uos conspergite. ueritas habet. Puluere inuoluaris seu inuoluere. In īperatiuo generis foemini singularis numeri. similiter Jeremiē. vi. Filia ppli mei accingere cilicio et cōspergere cinere. rectius sic itellige. tu filia uolueret ī cinere. **פָלֶט** Neforte. Geñ. xxvi. Neforte interficerent eum. et paulo infra.

SECUNDVS

Nemorerer propter eam.

פָנָה Angulus. Proverbior. viij. Transit per plateā iuxta angulū.

et paulo infra. Iuxta omnem angulum insidians. et pluraliter in genere foeminino Job. i. Et concusſit quatuor angulos domus. sed in genere masculino Zacharię. xiiij. Et usq; ad portam angulorum. et ps. cxvij. Factus est in caput anguli. Quia uero angulares domus sunt fortes. ideo fortaliciū et turrī robusta hoc uocabulo appellat. Sophonię. i. ubi nos legimus super ciuitates munitas et super angulos excelsos. hebrei intelligunt super ciuitates munitas et super turres altissimas. et sic rabbi Dauid kimhi exponit in commentariis super duodecim.

פְנַיִם Margarite. gemme. preciosi lapilli. nostra trāslatio(nescio quare) uertit ebur antiquum. threnorum. iiij. Rubicundiores ebore antiquo. pro rutilant specie plus quam gemme. intelligunt aliqui sic. plus quam coralij.

אֲשָׁר Nomen proprium loci in terra Israel. ubi frumentum nascitur optimū. scilicet adminith. cuius meminit liber Iudicū capite. xi. per gentibus a panag. Ezechielis. xxvij. Iuda et terra Israel ipsi institores tui in frumento primo balsamū et mel et oleum et resinam proposuerunt in nundinis tuis. rabbi Joseph filius Gorionis exposuit ungentum balsami qd in Iereho inueniū optimū. unde etiā ei ciuitati nomē cōtigit ab odo re suauissimo. Hiero. in uersu allegato scribit qd hoc uocabulū Agla Symmachus et Theodotion ita ut apud hebreos positum est transuerunt. pro quo. lxx. vngenta. et ipse balsamum uerterit.

פְנַת Vertit. aduertit. respexit. animaduertit. Deutero. xxxi. Quia secutus est deos alienos. pro quo ueritas hebraica sic habet. Quia aduertit ad deos alienos. & Ieremię. ij. verterūt ad me tergūt nō faciē. Ezechieł. xxxvi. Quia ecce ego ad uos et cōuertar ad uos. et eiusdem xlij. Gradus autem eius uersi ad orientem. & aliud nomen eiusdem xluij. Que respiciebat ad orientem. et eiusdem. xi. Que respicit ad solis ortum. et eiusdem. ix. Que respicit ad aquilonē. i. que facit respicere.

פְנַח Vultus seu facies. eoq; respiciat huc et illuc. Gen. decimo sexto. A facie Sarai dominę meę ego fugio. Recipit autem mem et simulla med in principio. long. i. Ut fugeret in tharsis a facie dñi. et ps. cxvij.

LIBER

א facie dei Iacob. & ps. xvij. De uultu tuo iudiciū meum prodeat. Inde ad faciem. in facie. in conspectu. ante faciem. quę omnia exponimus coram. ut Gen. xxv. Coram cunctis fratribus suis obiit. et talis locutio intelligitur uiuentibus omnibus fratribus. aliquando recipit in principe lamed solū absq; mem, et significat ante. ps. lxxij. Ante solem permanet nomē eius. Inde nomē interior et interius quasi anterius. & dicitur de tēplo interiore quod erat ante oraculū. iij. Regū. vi. Posuitq; cherubim in medio templi interioris. Illud aut̄ qd̄ scribit̄ psalmo. xlvi. Omnis gloria eius filię regis abintus. intelligit̄ sic q̄ constet in uultu. et sic he finalis est paragoge. quia uero ira hominis cernit̄ in facie eius, siccirco iram quoq; significat. ut ps. xxxiiij. Vultus dñi super facientes mala. idest ira domini.

בְּנָה Expurgauit. euacuauit. et scribitur per dagges. Gen. xxiiij. Preparaui domū et locū camelis tuis. rectius sic. Euacuaui domum. & Sophoniq. iij. Auertit̄ inimicos tuos. i. secundū rabī Dauid kimhi super duodecim. Euacuauit inimicū tuum. est enim numeri singularis. et ita euacuauit ut non sit ipse ultra in terra tua. pro quo allegat uersiculum supra citatum.

דְּלִיכָּה Deliciauit. si latine dicere liceret. delicate pauit. in deliciis nutrit. Proverbior̄. xxix. Qui delicate nutrit a puericia seruum suum.

לְכָלָה Filum seu liciū diuersi coloris. Gen. xxxvij. Fecitq; ei tunicam polymitam. idest plurium filorum diuersorum colorum. componitur aut̄ polymita a poly idest multū et mitos filum seu liciū. nō sicut Lyra noster deriuauit a pluralitate guitarū. fuerit autem ea tunica serica an non serica nemini constare potest ex textu. rabī Dauid kimhi in libro de radicibus dicit quod pānus eius tunice fuit contextus ex multicoloribus filis quorum quodlibet propriam speciem habuit. ergo ueritas scripture sic habet. Et fecit ei tunicam liciorum multicolorum.

מַתָּחָה Placenta seu placentula. ps. lxxij. pro eo qd̄ nos legimus. Erit firmamentum in terra in summis montiū. hebraica ueritas sic habet. Erit placētula frumenti. rabī Dauid kimhi exponit idest particula frumenti. vbi Nicolaus de lyra putauit uitiū esse scriptoris. qui exscripsit firmamentū pro frumentum. ego autem opinor quod contigit uitio

SECUNDVS

Ixx. interpretum. Illi enim ex hebraico transtulerūt in grecum στένεια
quod recte postea Hierony. de greco uertit in latinū firmamentum.
sed in suo de hebraica ueritate psalterio transtulit memorabile triticū.

פָסָה Finiuit. defecit. psalmo. xij. Quoniam diminutę sunt ueritates

a filiis hominum. id est defecerunt. et secunda litera scilicet samech for-

tificat pūcto dagges. ut ostēdā abiectō per apocopē alterius samech.

פָסָה Excellum. altum. nostra translatio ceu sit nomen proprium

montis permisit hoc uocabulum intactum dicens Deuteronomij. iij.

Ascende cacumen phasge. quod etiam Nicolaus de lyra ita exposuit.

sed Onkelus chaldaice transtulit ascende ad caput seu uerticem siue ca-

cumē excelsū aut altū. Inde oritur uerbū transitiū. psalmo. xlviij.

Distribuite domos eius. quod Hieronymus traduxit. separate palatia

eius. sed rabī Salomō exponit. exaltate palatia eius. et rabī Dauid kim

hi. fortificate et munite regias seu palatia eius.

פָסָח Claudus. Isaiae. xxxv. Tunc saliet sicut cerius claudus. & Leui-

tici. xxii. Si cecus fuerit. si claudus.

פָסָח Transiuit. transiliuit. transcedit. Exodi. xij. Transcendet ostiū

domus. et iterū. Et uidebo sanguinē et transibo uos id est transiliam &

non tangam uos. inde nomē **פָסָח** scilicet pasha. i. transitus. ut eo-

dem in loco. est enim phasa id est transitus dñi. quod nos non recte di-

cimus pascha. quasi esset passio a greco πάσχειν deriuatum. non enim

sic a passione sed a transitu nominat. ut scribit Hieronymus in cōmen-

tariis super Matthēum capitulo. xxvi. et sic pe principale scribitur per

segol quando sacrificiū illud pashe significat ad differentiam aliorum

significatorū. ut cum subsilire uel transilire denotat. ut. iij. Regū. xvij.

Vsc̄ quo claudicatis in duas partes. hoc est subsilitis.

פָסָל Dolauit. sculpsit. incidit marmor. Deutero. x. Dola tibi duas

tabulas lapideas. et Exodi. xxxiiij. Precide tibi duas tabulas lapideas.

Inde nomen sculpturarum. Leuitici. xxvi. Non facietis uobis idolum

et sculptile. et ps. xcviij. Confundantur omnes qui adorant sculptile. et

pluraliter. ps. lxxviij. Et in sculptilibus suis ad emulationem eum pro-

uocauerunt. sic Isaiae. xlj. Et laudem meam sculptilibus.

פָעַת Clamauit. vociferauit. quod translatio nostra traduxit locu-

LIBER

tus est. Isaię. xlij. Sicut parturiens loquar. et preposito aleph est genus serpantis quod uiperam dicimus. ut uidisti supra in aleph.

פָעַל Fecit. operatus est. Isaię. xli. Quis hęc operatus est et fecit. & Micheę. ij. Et operamini malū in cubilibus uestris. Inde nomen opus. ps. ix. In opere manuum suarum comprehēsus est peccator. & psalmo xlvi. Venite et uidete opera domini.

פָעֵם Vix uicis. una uice. semel. iam uel nunc. Proverbiorę. vij. Nūc foris nunc in plateis. & Geñ. xvij. Obscurio domine ne irascaris si loquar adhuc semel. et Geñ. xxvij. Et supplātauit me en altera uice idest bis. nam in singulari significat semel uel una uice. in plurali significat bis uel duabus uicibus. et sic pluribus uicibus. ut Numeri. xiiij. Et temptauerunt me iam per decem uices.

פָעֵם Palpitauit. consternatus. contritus et pulsatus est. Geñ. xli. Et facto mane pauore perterritus. rectius sic. & palpitauit seu contritus est spiritus eius. sic Danielis. ij. Et cōterritus est spiritus eius. Inde maleus quo aliquid conteritur. frangitur. aut percutitur.

פָעָמָן Tintinnabulum. quam uulgo nolā dicimus. Exodi. xxvij. Mixtis in medio tintinnabulis ita ut tintinnabulum sit aureū et malū punicum rursumq; tintinnabulum aliud aureum et malum punicum. In quo uersu habes singularem et pluralē numerū et sic declinationē.

פָעֵם Vestigium. gressus. pes. psalmo. xvij. Ut non moueantur uestigia mea. & Proverbiorum. xxix. Rete expandit gressibus eius. sic Iudicium quinto. Quare tardauerunt pedes quadrigarum illius. et Cantorum. vij. Quā pulchri sunt gressus tui in calceamentis. i. pedes tui.

פָעָנָת Vocabulum ægyptiacum. quod rabbi Abraham teste rabbi Moysē gerundensi nesciuit interpretari nisi quod sit nomen aliquod honorabile presidatus. prefecture ac magistratus. et rabbi Salomō scripsit qđ in nullo loco biblię reperiatur nisi Genesis. xli. Et uocauit eum lingua ægyptiaca saluatorem mundi.

פָעָר Rictum aperuit. hiauit. psalmo. cxix. Os meum aperui. et Isaię

SECUNDVS

quinto. Et aperuit os suum absq;ullo termino. & Job.xvi. Aperuerūt super me ora eorum.

פָצַח Aperuit. Iudicum.xi. Aperui enim os meum ad dominum.

& Ezechieliſ.ij. Aperi os tuum et comedē. ideo transumptiue ſolet ali quando liberationem ſignificare, quali clauſtrorum aperturam.

פָצַח Plauſit. iubilauit. cantauit. uociferauit. Iſaię. iv. Montes et colles cantabunt coram uobis laudem. & ps. xcviij. Cantate et exultate & pſallite.

פָצַח Confregit. Micheę tertio. Et oſſa eorum confrēgerunt.

פָצַח Fidit. decorticauit. Gen. xxx. Ex parte decorticauit eas. et inſra.

Quam decorticauit. & ibi inuenies nomen quod ſignificat corticem. ſic enim recte legi deberet. Et excorticauit in eis cortices albos ſive periplemata alba. eſt autem corium ligni adhuc uirentis.

פָצַח Fregit et fidit et diſsecuit atq; rupit. ps. ix. Comouisti terram & conturbasti eam. rabi Salomon exponit deſtruxisti. diſſipaſti. fregisti. rabi Dauid kimhi fidisti. rupisti eam. cui aſtipulatur Hieronymus qui traduxit ex hebraico dirupisti eam.

פָצַע Vulnerauit. Canticorum. v. Percuſſerunt me et uulnerauerunt me. &. ij. Regum. xx. Qui percuſſit eū et uulnerauit. Inde uulnus per ſegol ſcriptum. Iſaię. i. Vulnus et liuor et plaga tumens.

פָצַר Compulit. coegit. flagitauit. et p; uim traxit. Gen. xix. Cōpulit illos opido. Inde legitur illud. i. Regū. xiij. Retuſe itaq; erant acies uomerum. hoc eſt coacta et distracta erant ora eorum. i. instrumentis ferreis erat multa uis illata ne forent apta ad proſcindendum.

פְּקַר Censuit. uisitauit. ſtatuit. Gen. xxi. Viſitauit aut̄ dñs Saram. et Exodi. iiij. Viſitans uisitaui uos. et eiusdē. xxxiij. Ego aut̄ in die ultionis idest uisitationis meę uisitabo et hoc peccatū eorū. & eiusdem. xxxiiij. Qui reddis iniq;uitatem patrum filiis ac nepotibus. idest ſtatuis peccatum patrū. multa habet deriuata, ſed omnia huic tendunt ut habeant in memoria que fuerint bene aut male facta. & Job. xxxiiij. Quem conſtituit alium ſuper terram. ſignificat etiam deficere. deeffe. i. Regum xxv. Nec aliquando defuit quicquā eis. et ſignificat quoq; numerare.

LIBER

vt.i.Regum.xij. Et recensuit Saul populū. pro numerauit. sic Nume
ri.i.Numerabitis eos p turmas suas. & Exodi.xxxviij.Hęc sunt instru
mēta tabernaculi testimonij q̄ enumerata sunt inter pręceptū Moysi.
significat etiam pręcipere. ut Ezre.i. Et ipse pręcepit mihi ut edificare
ei domum. et ps.xix.Iusticię domini recte letificantes corda. veritas he
braica habet. mandata siue pręcepta domini recta. significat item repo
nere. ut Ieremię.xxxvij. Ut traderetur Ieremias in uestibulū carceris.
pro eo quod legi deberet. Et reposuit Ieremiam in uestibulū carceris.
Inde nomen Leuitici.vi. Negauerit proximo suo depositum. idest re
positum apud eum in manum fidem. & significat preficere. ut Gen.
xl. Et custos carceris tradidit eos Ioseph. idest prefecit Ioseph eis in cu
stodia. similiter Numeri.xxvij. Prouideat dominus deus spirituū oīs
carnis hominem qui sit super multitudinem hanc. idest preficiat siue
ordinet. Inde ps.cix. Episcopatum eius accipiat alter. i. prefecturam.

פְּקַד Aperuit. uelamē remouit. Isaię.xlij. Utaperires oculos ceco
rum. & Gen.iiij. Aperientur oculi uestri et aperti sunt oculi amborū.
Inde nomen apertus. uidens. solers. Exodi.iiij. Videntem et cecum. &
Iob.xiiij. Et dignū ducis super huiusmodi aperire oculos tuos. &.iiij.
Regum.iiij. Aperuitq̄ oculos suos.

עֲקָד Nodus oblongus in modum oui. iiij. Regum.vij. Et sculptura
subter labium circuibat illud. idest & tuberculi solidi atq̄ oblongi sic
sculpti circuibant illud.

כְּלֹקִינְתָּה Colokynthis. sic enim nostra translatio habet. iiiij. Regū.iiiij.
Et collegit ex ea colokynthidas. non quod decerpserit ex uite agresti
colokynthidas. non enim nascuntur in eis. sed quia circa eas agrestes
vites ſepe nascuntur et plus augen̄ tales fungi quoſ interpres nominat
kolokynthidas. & secundū Dioscoridem de sylua medicinali libro. iiij.
a romanis dicitur cucurbita syluat̄ca. et ab aliis nominatur fungus ca
ninus. & est acriter amara ut idem scribit. unde sequitur in loco citato
iiij. Regum.iiij. Et non fuit amplius quicq̄ amaritudinis in olla. Est &
alia species cibo apta que dicit̄ colokyntha. de q̄ Dioscorides in libro
iij. Multi putāt a figura et oblonga rotunditate sic dici a ſupiore uocablo.
בָּזָן Bos iuuensis. iuuencus. vitulus. taurus. Exodi.xxix. Tolle uitulū

SECUNDVS

de armēto.hebraice sic.Sume iuuencū unum filium uaccę. et pluralit
ps.xxij.Circū dederūt me uituli multi. et assumit in fine he aspiratio
nem foeminini generis notam. et significat uaccam.Numeri.xix.Vt
adducant ad te uaccam rufam. et pluraliter Amos.iiij.Audite uerbum
hoc uaccę pingues.

כָּרְבָּה Cacabus.olla.Numeri.xi.Coquens in olla.Ioelis.ij.Omnes
vultus redigentur in olla.ubi per epenthesin accipit aleph.Item.i.Re
gum.ij.Aut in ollam siue in cacabum. et est quatuor literarum.

כָּרְפָּר Confregit. contriuít. Iob.xvi.Repente contritus sum.pro
contriuít seu fregit me.

כָּרָא Onager ferus sylvestris.Gen.xvi.Hic erit ferus homo.et
Ose. viij.Onager solitarius sibi efraim. et loco aleph in fine scribitur
quandoq; he aspiratio lenis.Ieremię.ij.Onager asuetus in solitudine.
& quamuis ibi in quibusdam tam impressis quam scriptis codicibus
videam aleph finale.tamen in regulato uolumine antiquissimo scribit
per he loco aleph. et ponitur in margine eiusdem loci adnotatio quæ
dicitur massara.sic non scribitur per aleph.

כָּרָד Mulus.ij.Regū.xvij.Accidit autem ut occurreret Absalom
seruus Dauid sedens mulo cumq; ingressus fuisset mulus. et ps.xxxij.
Nolite fieri sicut equus et mulus.

כָּרְדָּת Dispersit.diuisit. et reperitur magis passiue.Gen.xxv.Et duo
populi ex uentre tuo diuidentur. & Gen.x.Ab his diuise sunt gentes
in terra post diluvium.Inde **כָּרְדָּת** grana seminis sub terra iace
tis dicta a dispersione atq; diuisione. quam presens uerbum significat:
ut Gen.xij.Recede a me obsecro.id est diuidere tu a me.

כָּרְסָס Hortus arboribus consitus fructuum uescorum.Canticum
iiij.Paradisus malorum punicorum.Ecclesia.ij.Feci hortos et pomeria.

כָּרָה Creuit.fructificauit.Gen.xxxv.Cresce et multiplicare.sic Gen.

LIBER

primo. Crescite et multiplicamini. sic ps. cxxviij. Vxor tua sicut vitis abundans. id est fructificans. sic Gen. i. Lignum pomiferum faciens fructum. id est lignum fructificans fructum. igitur ab eo fructum quoque significat. Amos. ix. Facient hortos et comedent fructus eorum. et ps. primo. Quod fructum suum dabit in tempore suo. Inuenit quandoque scriptum per aleph in medio catepenthesin.

פָרָן Vicus absque muro ac sine munitione. Zacharie. ij. Absque muro habitabitur Ierusalem. Inuenies autem in masculino et foeminino genere. Ester. ix. Hi uero iudei qui in oppidis non muratis ac uillis morabantur. qui enim morantur absque muro dicuntur **פְּרִזִּים** et uille non munitae neque muratae dicuntur **פְּרוֹזָה**

פָרָה Floruit. germinauit. Numeri. xvij. Inuenit germinasse uirga Aaron in domo leui. id est floruisse. et Canticorum .vi. Si floruerint vineae. & psalmo. xcij. Iustus ut palma florebit. et in eodem. In atriis domus dei nostri florebunt. transumptive autem dicitur Leuitici. xiij. Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute. Ezechielis septimo. Floruit uirga. germinauit superbia. Quia uero transumitur ad educationem pullorum et uolatum. ideo auolatione quoque significat. Ezechielis. xiij. Ecce ego ad puluillos uestros quibus uos capitatis animas uolantes. nam thargum exponit hoc uerbum pro uolare. inde pulli dicuntur **אַפְּרָחִים**

Deuteronomij. xxij. Et matrem pullis uel ouis desuper incubantem.

פָרָט Baccæ seu grana uuarum. secundum rabbi Salomonem. Leuitici. xix. Necque in uinea tua racemos et grana decidentia congregabis. **פָרָט** Particularizauit. articulauit. sicut fit in musicis instrumentis vario tactu. Amos. vi. Qui canitis ad uocem psalterij. Inde in artibus dicuntur particularia.

פָרָךְ Sequitia et rigor. Exodi. i. Omnesque famulatu que in terre operibus premebantur. hebraice sic. et in omni ministerio in rure ac omni famulatu eorum que seruiebatur eis in sequitia seu rigore. et paulo superius cum legitur. Et affligebant illudentes eis. hebraice sic legitur. Et fecerunt seruire aegyptij filios Israel in sequitia seu rigore atque immanitate.

SECUNDVS

פְּרַבָּת Velū.Exodi.xxvi. Facies et uelū de hiacyntho et purpura.
et dicit rabi Dauid kimhi q̄ fuit cortina que uelauit arcā pendens
inter arcā et tabernaculum foederis.

פְּרַס Scidit.rupit.Leuitici.xxi. Vestimenta non scindet.& Leuitici
decimo. Vestimenta uestra nolite scindere.

פְּרַס Fregit.dissuit. discerpst. Isaie.Iviij. Frange esurienti panem
tuum.& Ieremię.xvi. Et non frangent inter eos lugenti panem. pro q̄
inuenitur talis adnotatio que dicitur massara quod omnis expositio
huius uocabuli scribitur per sin. preter duos locos in quibus scribitur
p samech. Sunt autē allegati duo loci Isaie et Ieremię. quanq̄ reperiam
etīā eosdē in multis hebreor̄ bibliis p sin notari. sicut et oīā alia eiusdē
significati uocabula. ut threnor̄.iiij. Et non erat qui frangeret eis.

פְּרַס Fidit,diuisit.Leuitici.xi. Omne quod habet diuisam ungulā.
et paulo inferius. Lepus quoq̄ nam et ipse ruminat sed ungulā nō di-
uidit. ubi m̄ltas inuenies formas huius uerbi. quo et significat ungula.
fissura. plantę diuisio. Salomō enim et plantā significari dicit. Micheę
quarto. Et ungulas tuas ḡreas.

פְּרַס Aquile genus. alij accipitrem dicunt a diuisis ungulis. Leuiti-
ci.xi. Aquilam et gryphum et halayaeton.

פְּרַס Persa.Ezechielis.xxxvij. Perse. ethiopes. et libyci. & Ester.i.
Fortissimis persarum et medorum.

פְּרַע Vacauit. ociatus est. retrocessit. deseruit. posthabuit. Prouer-
biorum.xij. Aegestas et ignominia ei qui deserit disciplinam. & Exo-
di quinto. Quare Moyses & Aron sollicitatis populum ab operibus
suis. idest uacare facitis ab operibus suis.

פְּרַע Discooperuit. nudauit. uacauit. Exodi.xxxij. Videns ergo
Moyses populum q̄ effet nudatus. spoliauerat enim eum Aaron. hoc
est nudauerat. et secundum thargum ociosum fecit. secundum prius

LIBER

vocabulum.& Numeri.v. Discooperiet caput eius. Inde dicit **פְּרֻעַ**

Numeri sexto. Crescēte cēsarie capitīs eius. id est crescat nudatio come
capitīs eius. sic uerbum e uerbo legi deberet.

פְּרָעָה Vindicta. Deuteronomij. xxxij. pro eo quod nos legimus.

Et de captiuitate nudati inimicorum capitīs. hebraice sic legitur. Ab
initio retributionum inimici siue vindictarum inimici. rabi Salomon
intelligit de dispersione inimici.

פְּרֹעֶשׁ Pulex. i. Regum. xxiiij. Canem mortuum persequeris &
pulicem unum.

פְּרֹץ Fecit aperturam. diuisit. diruit. rupit. Micheg. ij. Diuident &
transibūt. & Osej. iiij. pro eo quod nos legimus. Inundauerunt et san
guis sanguinem tetigit. hebrei uertunt ruperunt. secundum rabi Da
uid in commētariis super duodecim. qui pro se allegat uerſiculū Isaiae
quinto. Diruam macerā eius. & Exodi. xix. Ne percutiat eos. rectius
sic. Ne diruat seu rumpat eos. & Iob. xxvij. Diuidit torrens a populo
peregrinante. omnia eius deriuata significat disruptionem. dissipatio
nem. eruptionem et similia. nam quod nos legimus psalmo. xvij. Ego
custodiui vias duras. exponendum esset rectius. vias dirutas. quare ne
scio quam ob causam Hiero. uerterit vias latronis. nisi forte q̄ perfo
dit domos. vnde et corrupti prauis moribus hoc uocabulo denomi
nantur. ut Danielis undecimo. Filij quoq; preuaricatorum populi
tui. id est filij corruptorum.

פְּרֹץ Flagitauit. coegit. primo Regum. xxvij. Coegerunt autem
eum serui sui. &. ij. Regum. xiij. Cum autem cogeret eum et noluisset.
et infra. Coegit itaq; Absalom eum. uide aūt per metathesin orīa
superiori uerbo **פְּצַר** quod idem significat.

פְּרֹקֵךְ Abrupit. excusſit. exploſit. remouit. Gen. xxvij. Cum excutias
& soluas iugum eius de ceruicibus tuis. & psalmo. vij. Dum non est
qui redimat necq; qui saluum faciat. quod melius uertit Hieronymus.
Laceret et non sit qui eripiat.

פְּרֹקֵךְ Separatio. dismembratio. laceratio. artus. articulus. membrum.
Nahum tertio. Dilaceratione plena. et scribitur sic sex punctis. Inde

verbum. Zacharie. xi. Et unguis earum dissoluet. id est separabit. Inde dicitur bivium seu triuum. ut in Abdia. Neque stabis in exitibus. id est in compitis seu triuis. & per prophetam memorem atque paragogem hebreum significat ossa ceruicis. i. Regum. iiiij. Et fractis ceruicibus mortuus est.

פְּרָקָה Liberauit. redemit. saluauit seu seruauit. ps. cxxxvi. Redemit nos ab inimicis nostris. et threnorum. v. Non fuit qui redimeret de manu eorum. id est qui saluaret nos. nam ubi uerbum hebraicum ponitur quod significat saluavit. ibi thargum presente uerbo utitur.

פְּרָשָׁה Extendit. exposuit. pandit. Numeri. xv. Nescientes quid super eo facere deberent. rectius uerbum ex uerbo sic. Et posuerunt eum in custodiā quia non erat expositor quid fieret ei. inde nomen **מִפְּרָשֶׁה** expositum. masticatum. Nehemias. viij. Et legerunt in libro legis dei distincte et aperte. putarem ego in libro exposito. &. iiij. Regum. viij. Cherubim extendebant alas. significat etiam prope hoc significatum dispergere. Zacharie. ij. Et in quatuor uentos celum dispersi uos. Item significat concidere. Micheas. iiij. Et conciderunt sicut in lebete.

פְּרָשָׁרֶת Secessus sterorum alui. Iudicum. iiij. Statimque persecuta natura alui stercorea proruperunt.

פְּרָשָׁן Exposuit. pandit. Job. xxvi. Et expandit super illud nebulam suam. et aliquibus uidet quod cōpositum sit ex tribus uocabulis **פְּרָשָׁרֵין**

פְּרָת Euphrates fluuius. Genes. ij. Fluuius autem quartus ipse est euphrates. unde multi uolunt deriuare uocabulum quod sequitur.

פְּרָתָם Prefectus. preses provincie. Ester. i. Et prefectis provinciarum.

פְּשָׁתָה Creuit. dilatatus est. ampliatus est. Leuitici. xiiij. Et siquidem lepra ultra non creuerit. et infra. et non creuerit in cute. et infra. Iterum lepra creuerit.

פְּשָׁתָה Diuisit. scidit in partes. concidit in frusta. threnorum. iiij. Se-

LIBER

mitas meas conuertit et cōfregit me. quod rectius sic fuisset translatū.
Et concidit me. quia translatio chaldaica que est maximē authoritatis
vtitur presente uerbo. quando Samuel cōcidit in frusta regem Agag.
primo Regum. xv. Et in frusta concidit eum.

ט שׁ Nudauit. expoliauit. exuit. Canticorum. v. Expoliaui me tu-
nica mea quomodo induar illa. &. i. Regum. xxxi. Venerunt philistim
ut expoliarent interfectos.

ט שׁ Impetum fecit. grassatus est. excurrit ad prēdā. i. Regū. xxx.
Siquidem nos erupimus ad australē plagam. & paulo superius eodē.
Amalechitę impetum fecerunt ex parte australi.

ט שׁ Preuaricatus est. defecit. deliquit.. nostra trāslatio habet spre-
uit. Isaię primo. Filios enutriui et exaltaui. ipsi autem spreuerunt me. et
iiiij. Regum primo. Preuaricatus est autem Moab in Israel. Inde trans-
gressio. preuaricatio. iniquitas. psalmo. xxxij. Beati quorum remissae
sunt iniquitates. Hiero. recte. beatus cui dimissa est iniquitas. et Exodi
xxij. Ad perpetrandam fraudē. uerbū e uerbo sic. Sup oñi re inqua-

ט שׁ Incessit. passizauit. Isaię. xxvj. Gradiar super eam. proince-
dam pedetentim in ea.

ט שׁ Aperit lubrice et inconsyderate. Prouerbiorum. xij. Qui cu-
stodit os suum custodit animam suam. qui autem inconsyderatus est
sentiet mala. pro qui autem aperit inconsyderate labia sua &c.

ט שׁ ר Expositor. responsor. determinator. arbitrator. estimator. &
putator. Ecclesiastis. vij. Et quis cognouit solutionem uerbi. dicit autē
sic quasi commutatione thau raphati in sin dexterum. ita enim Onke-
lus chaldaice interpretatur interpretem somniorum mutans thau in
sin. Genesis. xl. Nec erat qui interpretaretur.

ט שׁ תָה Linū. Exodi. ix. Linū ergo et ordeñ Iesum est. et infra. Et
linū iam folliculos germinaret. et quāuis sit generis foeminini, tamen
pluralē declinat in forma masculina. ut Isaię. xix. Confundant qui ope-
rant linū. nam sequit̄ dictio pexilis que est foeminini generis, et tamē

SECUNDVS

In plurali.sed uerbū e uerbo sic scribit̄.Et confuidentur operātes līna pexilia.vnde Amanuensis male scripsit pro pectentes plectētes.et est mēda.et singulariō in foemīno.Isaig.xliij.Et linū sumigans nō extīguit.

פְתַת Fregit in frusta. diuisit minutatim. Leuitici.ij.Diuides eam minutatim.Inde **פְתַת** idest frustū siue minutum fragmentum,sicut nos de pane buccellam dicimus.Geñ.xvij.Paruamq; buccellam pa- nis.Iob.xxxi.Et comedì buccellam meam.

פְתַת Inflexit.paralogizauit.male suasit.decepit. Deutero.xi.Ne forte decipiatur cor uestrum.& Iob.xxxi.Et letatum est in abscondito cor meum.rectius.Et persuasum est in abscondito.& Proverbiorum xx.Et dilatat labia sua ne commiscearis.pro quo rectius legitur. Et ad malesuadentem labiis suis ne commiscearis.& Oseq.vij.Et factus est Ephraim quasi columba seducta non habens cor.idest sicut columba illecta ad inescationem ignorat latentem pedicam ita Ephraim male suasus nescit periculum.Inde homo simplex et persuasibilis qui facile decipitur **פְתַת** ut Proverbiorum.xiiij.Innocens credit omni uerbo. idest flexilis siue puerilis homo.unde dicitur transumptive Proverbiorum primo.Vscquo paruuli diligentis infantiam. et psalmo.cxvi.Custodiens paruulos dominus. sed ibi per aleph in medio scribitur. sicut in aliis multis locis.

פְתָאֹם Mox.cōfestim.statim.Nūeri duodecimo.Statim locutus est dominus ad eum.& Malachiē tertio.Et statim ueniet ad templum suum dominator.

פְתִיאֵל Fascia pectoralis. seu stola muliebris.Isaig tertio.Et pro fascia pectorali cilicum.

פְתָגֶם Verbū.Ester.i.Et hoc in om̄e qđ latissimū est prouinciar̄ tuar̄ diuulgeū imperiū.qđ uerbū e uerbo sic uertit̄.Et audieū uerbū re gis qđ faciendū est in om̄i regno eius.magis aut̄ ego putare syriacam linguam esse.crebro enim Onkelus pro **רַבָּר** hebraico **פְתָגֶם** syriacum traduxit.ut Deutero.i.Hęc sunt uerba. et sic de aliis.

LIBER

פָתַח Exemplar. copia scripture. summarium. instructio. Ester iij. Summa autem epistolarum hęc fuit.

פָתַח Induxit. lactauit. affecit. Osee. iij. Propter hoc ecce lactabo eā. & est simile unumq; et idem cum priore uerbo.

פָתַח Dilatauit. Genesis nono. Dilatet deus Iapheth.

פָתַח Aperuit. incepit. psalmo. lxxvij. Et ianuas celi aperuit. sic. iiij.

Regum nono. Aperiesq; ostium et fugies. & Iudicum tertio. Et uidentes q; nullus aperiret. Inde denominatur clavis. ut in eodem loco. Tulerunt clavem et aperientes inuenient dominum suum. Inde clausura uel claustrum. Micheæ septimo. Custodi claustra oris tui. significat et soluere. Isaïæ. xx. Solue saccum de lumbis tuis. & significat ostendere. psalmo. xxxvij. Gladium euaginauerunt peccatores. id est ostenderūt. sic Canticorum septimo. Si flores fructum parturiunt. id est si ostendant se vng adhuc immaturo. & ab aperiendo diciēt porta. ianua. ostiū. Numeri decimo. Congregabitur ad te omnis turba ad ostium tabernaculi scederis. et scribitur sic prima per segol.

פָתַח Subuertit. et secundum quosdam addidit. adiunxit. affixit. Genesis. xxx. Comparauit me dominus cum sorore mea. sed Nicolaus de lyra ordinarius commentator nostræ biblie scripsit in hebreo sic habebi. Additione dei addita sum cum sorore mea. alij uero sic. Subuersio ne dei subuersa sum cum sorore mea. nondum enim erat comparanda cum sorore sua que ex se peperit tres filios. et soror tantum duos non ex se sed de serua. hoc certe uerbum quandam uersionem significat. ut Proverbiorum octauo. non est in eis prauum quid neq; peruersum. sic psalmo. xvij. Cum peruerso peruerteris.

פָתַח Filum duplicatum. Iudicum. xvi. Quomodo si rumpat quis filum de stupa.

פָתַח Serpens pessimus. aspis. Isaïæ. xi. Et delectabitur infans super foramen aspidis. et psalmo. Iviij. Sicut aspidis surde. et pluraliter Job xx. Caput aspidum suget.

SECUNDVS

מִקְנָה Limen.Ezechielis.xvi.Et adorabit super limen portæ:
פֶתַח Fortuna.euentus.fatum.Numeri.vi.Sin autem mortuus fuerit subito quispiam coram eo.verbum euerbo sic.Et cum moreretur mortuus coram eo in euentu uel ex fato subito.

פָתָר Soluit enigmata et coniectauit somnia.exposuit arcana.Gen. xl.Et non est qui interpretetur nobis.Inde **פָתָרֹן** coniectatio.interpretatio.eiusdem.xl.luxta interpretationem congruam sibi.& plurim in masculino.Nunquid non dei est interpretatio.rectius sic.dei sunt interpretationes.

443

LIBER

לְנָ

אֵל כִּי יְמִינָה

Rbustum seu cuiusdā uirgulti genus.nostra translatio uertit
a vmbra.lob.xl. Sub umbra dormit in secreto calami et locis
humentibus.id est sub uirgulto dormit.Inde sequitur ibi pro
tegunt umbrę umbrā eius.i.protegunt uirgulta umbrā eius.et est anti
fras.quia nō est arbor tam alta quę possit umbram eius tegere.

תַּבְּ Tegimen.opertoriuni.tectum.Numeri.vij.Sex plaustra tecta
cū duodecim bobus.quasi diceret.Sex plaustra qđlibet cū tegumēto
suo.et duodecī boues.et exponit Onkelus chaldaice.sex plaustra sin-
gulatī tecta.sed thargū Ierosolymitanū sic uertit.Sex plaustra bīuga.
quasi dicat sex bigas iumentorum.Item est nomen cuiusdam animalis
immūdi quod nos crocodilum uocamus.Leuitici.xi.Mustela et mus
et crocodilus.alij nominant bufonem.

צְבָא Militauit in exercitu. exercitauit. belligerauit. pugnauit .ut
Zacharie.xiiij.Omnes gentes quę pugnauerunt aduersus Ierusalem.
Et Numeri tricesimoprimo.Cumq; pugnassent contra Madianitas.
Inde pugna.exercitus. milicia. ut eodem quo supra loco. Armate in-
quit ex uobis uiros ad pugnam. et Numeri primo.Omnes qui pote-
rant ad bella procedere. Inuenitur autem quandoq; aleph mutatum
in he.ut Zacharie nono.Et circumdabo domum meam ex ijs qui mi-
litant mihi.Inde militia.Isaie vicesimoquarto.In die illa uisitabit domi-
nus super militiam celi in excuso.& pluraliter declinatur in utroq; ge-
nere.In masculino psalmo centesimotertio.Benedicite domino om̄es
uirtutes eius.In fœminino genere psalmo vicesimoquarto.Dominus
virtutum ipse est rex glorie.

צְבָא Tempus statutum. terminus destinatus. Iob.vij.Militia est
vita hominis super terrā.qđ secūdū rabi Salomonē et ceteros Iudeos
sic debet legi.nunquid tēpus determinatū est homini super terram.

צְבָה Tumuit.intumuit.inflatū est.tumescēdo crepuit.Numeri.v.
Et tumens uterus tuus dirumpatur.et infra. Et utero tumescente pu-
trescat fœmur.et item in eodem.Et inflato uentre cōputrescat fœmur.

SECUNDVS

חִנּוּלָה Hinnulus.capreolus seu caprea. Deuteronomij.xiiij. Ceruum et capreā. et Canticorū.iiij. Sicut duo hinnuli capreę gemelli. & eiusdē īj. Similis est dilectus meus capreę hinnuloq̄ ceruorū. et recipit quan doq̄ aleph in medio loco iod. Canticorum.ij. Adiuro uos filię Ierusalēm per capreas ceruosq̄ camporum.

חַבְעָה Pr̄cipuum.iocundū.beneplacens.decorū et egregiū.Ezechie lis.xx.Que est egregia inter om̄es terras. et iter̄. Pr̄cipuā terrā oīm. & Isaiae.xxviij.In die illa erit dñs exercituū corona glorie. qđ Ionathas chaldaice ita uertit.In tēpore illo erit messias dñi exercituū in coronā leticie.Inde terra Israel eo nomine dicta est scilicet beneplacēs decora & deo p̄cipua.quare pro eo qđ nos legimus Danielis.vij. Et factū est grande cōtra meridiē et contra orientē et contra fortitudinē.magistri hebr̄orū legunt contra meridiem et contra orientē et contra terram Israel.ad hoc allego rabī Leui ben gersom in cōmentariis super Daniēlem qui sic scribit. Et factum est grande contra meridiem hoc est regem ægypti. et contra orientem hoc est terram persarum et contra terram **חַבְעָה** hoc est terram Israel. hēc ille.

חַבְטָה Apprehendit.congeffit.Ruth.ij. Et congeffit polentam sibi. idest Boaz comprehendit in mensa ex manipulis frugum tostarū siue igne torrefactarum que postea lixiuio coquuntur. et apposuit ei scilicet Moabithidi Ruth partem suam.

חַבְעָה Discolorauit.Inde discolor.Jeremij.xij. Nunquid auis disco lor hereditas mea mihi.dicūt aut̄ qđ sit auis inuisa om̄ibus aliis auibus. quapropter semp sanguinolenta est et respersa notis uulnerum. Inde exponit illud quod legimus Iudicum.v. Vestes diuersorum colorum fissare traduntur.idest exuuie sanguinolentis notis respersę. Inde.

אַצְבָּעָה Digitus.Exodi.vij.Digitus dei est hic.& Numeri.xix. Et tingens digitum in sanguine eius.

חַבְרָה Comportauit.coaceriuauit.Iob.xxvij.Si comportauerit quasi terram argentum.sic Habacuk.i.Et comportabit aggerē et capiet eā. Inde acerius dicitur.ij. Regū.x.Ponite ea ad duos aceruos.

חַבְתָּה Manipulus parius.Ruth.ij.Et de uīris qđq̄ manipulis p̄iūcite.

LIBER

צָרָה Latus. Isaie. ix. Et filii tui de latere surgent. & ps. xci. Cadenta latere tuo mille. & ponitur in eis dagges ad ostendendam abiectionem alterius literae daleth. & pluraliter Exodi. xxv. Sex calami egredientur de lateribus eius. tres ex uno latere. et tres ex altero latere.

צְרָה Speculatus est. insidiatus est. Exodi. xxi. Qui autem non est in sidiatus. & i. Regum. xxiiij. Tu autem insidiaris animus meus ut auferas eam. id est specularis ut auferas animam meam. Inde nomen Numeri xxxv. Vel iecerit quippiam in eum per insidias. ad illius formam est & aliud verbum passuum quod significat desolatum et deuastatum esse. Sophonie. ij. Desolate sunt ciuitates eorum. id est deuastate sunt.

צְרָק Iustificauit. ps. li. Ut iustificeris in sermonibus tuis. i. propterea iustificabis in sermonibus tuis. et transituum in tertium Prover. xvij. Et qui iustificat impium. et passuum ps. cxlij. Quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Inde iustus. Gen. vi. Noe uir iustus. & pluraliter. ij. Regum. ij. Quia interfecit duos uiros iustos meliore scilicet. Inde deriuatur et iusticia et iustificatio. et plura alia.

צָהָב Auricolorauit. Leuitici. xij. Et capillus flauus solitoque subtilli. pro et capillus auricolor. quasi a **צָהָב** id est auro deductum sit.
צָהָל Lubilauit. hinniuit. exultauit. trispudiauit. Isaie. xij. Exulta et lauda habitatio sion. & Ester. viij. Omnesque ciuitas exultauit atque letata est. hebraice sic. Et ciuitas Susanna exultauit et letata est. & Isaie. xxiiij. Hinnyient de mari id est de aquis.

צָהָר Fenestra que accipit in domo lumen diei. Gen. vi. Fenestram in arca facies. Inde **צָהָרִים** meridies cum sol in medio celi effundit lumen. Gen. xlj. Quoniam hodie mecum uiri comesturi sunt in meridie. **רַצָּחָר** Oleum. ij. Paralip. xxxij. Apothecas quoque frumenti uini & olei. Inde uerbum quod significat oleum in trapetis exprimere. quasi liceret dicere oleificare. Job. xxiiij. Inter aceruos eorum meridiati sunt. ubi translator respexit ad superius uocabulum. & Zacharie. iiij. Isti sunt

SECUNDVS

duo filii olei. id est oleificationis. intelligunt regalis unctionis.

שְׂנִיר Sordidus. sordes. Isaiae. xxvij. Oes enim mensē replete sunt vomitu sordium ita ut non esset locus ultra. et Zacharie. iiij. Iesus indu tus erat uestibus sordidis.

שְׂנִיר Venatus est. threnorum. iiij. Venatione coeperunt me inimici mei. & Gen. xxvij. Cumq; uenatu aliquid apprehenderis. et infra. Et ille abiisset in agrum ut iussionē patris impleret. quod rectius de uerbo ad uerbum sic legit. Et Rebecca audiente sermonem Ishac ad Esau filium suum. abiit Esau in campū ad uenandū uenationem ut afferret. & infra sequitur. Affer mihi de uenatione tua. & Gen. x. Et erat robu stus uenator coram domino. Inde per prothesin mem instrumentum quo capiunt pisces siue sit hamus seu retiaculū aut fiscella. Ecclesiastis ix. Sed sicut pisces capiunt hamo. alio autē modo significat cibariū siue escam seu nutrimentum. ps. lxxvij. Cibaria misit eis in abundantia.

שְׂנִיר Precepit. mandauit. iussit. imperauit. Deuterono. vi. Hec sunt precepta et ceremonie atq; iudicia que mādauit dominus deus uester ut docerem uos. et Deutero. xxxij. Legem precepit nobis Moyses. et Isaiae. xxvij. Manda remanda. manda remanda. Inde nomen Prouerbiorum. viij. Serua mandata mea et uiues.

שְׂנִיר Clamauit. Isaiae. xlj. De uertice montium clamabunt. uerius de capite montium. et eiusdem. xxij. Clamor erit super uino in plateis. & Ieremię. xij. Clamor Ierusalem ascendit. hoc et omnia deriuata sua significant uociferationem doloris et luctus.

שְׂנִיר Profundum. Isaiae. xlv. Qui dico profundo desolare. et Ionae. iiij. Et proiecisti me in profundū in corde maris. ibi enim cata prothesin recipit mem consonantem. & Exodi. xv. Descenderunt in profundum sicut lapis. et cetera.

שְׂנִיר Ieiunauit. Isaiae. lviij. Quare ieiunauimus et nō aspexisti. et infra. Ecce in die ieiuniū uestri ecce ad lites et contentiones ieiunatis. nolite ieiunare sicut usq; ad hanc diem et cetera. et uide coniugationē uerbi Ester. iiij. ubi nos habemus. Et orate pro me. ueritas sic legit. Et ieiuna

LIBER

te pro me et ego cum ancillis meis similiter ieunabo.

צַדְקָה Grex quorumcumq; pecorum et ouis. Ieremiq;. I. Gr̄ex perditus factus est populus meus. vbi hoc uocabulum scribitur per aleph loco vau. quod et sonat uocaliter. sed alibi sine aleph et sine vau scribitur per syncopen. ps. ix. Oves et boues uniuersas. fateor autē q; in fine adh̄reat he aspiratio lenis κατά παρεχθων sed raro.

צַדְקָה Alluit. inundauit. threnorum. iij. Inundauerunt aquę super caput meum. et Ezechielis. xxxij. Et irrigabo terram foetore sanguinis tui. insuper montes et ualles implebuntur ex te. recte de uerbo ad uerbum sic. & potare faciam terram inundationem tuam de sanguine tuo a d montes.

צִדְקָה Fauus. Proverbiorum. xvi. Fauus mellis uerba composita. & psalmo. xix. Et dulciora super mel et fauum. ubi ponitur pluraliter.

צַדְקָה Coartauit. angustiauit. Job. xxxij. Coartat me spiritus uteri mei. & Deuteronomij. xxvij. In angustia et uaſtitate qua opprimet te hostis tuus. haud multum abſimile est. Job. xxvij. Et lapis solutus calore in eis uertitur. quasi angustiatus in fornace.

צְרוּרָה Tyrus. Ieremiq;. xlviij. Et dissipabitur Tyrus et Sidon.

צָרָה Circumdedit. obsedit. oppugnauit. contramolitus est. inuasit. Deuteronomij uicesimo. Sin autem foedus inire noluerit et cooperit contra te bellum oppugnabis eam. & Canticorum octauo. Si ostium est compingamus illud tabulis cedrinis. quod translatio nostra fortasse ita uertit a forma. figura. atq; pictura. sed secundum proprietatem lingue. sicut solent in obſidione ciuitatis ostia et portę muniri et circuari. ita hic interpretadum est. Si porta seu iantia est muniamus illam tabulis cedrinis. uel secundum Nicolaum de lyra fortificemus eam. sic ps. lx. Quis deducet me in ciuitatem munitam seu fortificatam. inde ab obſidione **צְרָה** idest tribulatio. Zacharie. x. Et transibunt in maris freto. idest in tribulatione et moesticia. sic eiusdem. viij. Neque exeunti erat pax pre tribulatione. & psalmo. cxix. Tribulatio et angustia inuenierūt me. et. i. Regum. xxvij. Coartor nimis. pro quo rectius sic. Angustia mihi ualde.

SECUNDVS

צָרָר Indusit.ligauit.innodauit.Deuteronomij.xiiij.Et in precium rediges portabisq; manu tua et proficisceris ad locum. quod uerbum e uerbo rectius sic legitur.Et dabis in pecunia et ligabis seu includes argētum in manu tua.et proficisceris ad locum.sic quarto Regum.v.Ligauitq; duo talenta argentii in duobus saccis.

צָרָה Petra. silex. lapis. Exodi.xviij.En ego stabo ibi coram te supra petram horeb.percutiesq; petram.& pluraliter in masculino Nahum primo.Et petre dissolute sunt ab eo.& pluraliter in foemino. Iob viii.cesimooctauo.In petris riuus excidit.Inde denominatur fortis et fortitudo.Isaie.xxvi.Sperasti in domino in seculis ethernis in domino deo fortis in perpetuum.&.i.Regum.ij.Et non est fortis sicut deus noster.

צָרָה Luna transumptiue dicitur.Isaie quinto.Et ecce tenebre tribulationis et lux obtenebrata est in caligine eius. quod hebrei sic legunt.& ecce tenebra lunæ et sol obtenebratus est in caligine eius.

צָרָה Acies.acumen.psalamo.Ixxxix.Auertisti adiutoriū gladij eius. quod rectius sic uertitur.Retorsisti seu retudisti aciem gladij eius.

צָרָה Formauit.finxit.fecit.Exodi.xxxij.Formauitq; opere fusorio.& Isaie. xliij.Creans te Iacob et formans te Israel.Inde philosophi hebreorum denominant formam. ut est apud Moysen egyptium libri perplexorum uolumine secundo capite primo.

צָרָאָר Collum.Genesis.xli.Et collo torquem auream circuposuit:& eiusdem.xxiij.Stringesq; collum eius. quia uero collum mouetur hinc et inde ad partem dexteram et sinistram. ideo de uno homine saepeloquimur hoc nomen pluraliter.ut Genesis.xlv.Cumq; amplexatus recidisset in collum Beniamin. & infra. Illo quoq; similiter flente super collum eius. ubi collum ponitur pluraliter. assumit quandoque nun literam et perdit aleph.ut Canticorū.iiijs.& in uno crine colli tui:

צָהָת Siccitas seu ariditas.Ezechielis.xxiiij.Super limpidissimam petram effudit illum.& infra.Dedi sanguinem eius super petram limpidissimam ne operiretur. ubiq; ueritas habet.super sicciam petram et in aquosam atq; aridam.sic Isaie.v.Et multitudo eius siti exaruit.

LIBER

נְתַנָּה Canduit.nituit.threnorum.iiij. Nitidiores lacte. et Canticorū quinto.Dilectus meus candidus et rubicundus. et in fœminino plura liter significat uerba terfa polita et nitida.

נְתַנָּה Putredo.loelis.ij.Et ascendet putredo eius quia superbe egit.

צַחַק Lusit.risit. Geñ.xvij. Quo auditō Sara risit. et infra. Quare risit Sara. et infra. Negauit Sara dicens non risi. et Exodi.xxxij. Et surrexerunt ludere.

צַהַר Nitidus. splēdens. Iudicū.v. Qui ascēditis sup nítētes asinōs.

צִיָּה Nauis. Isaig.xxiij. Non transibit super eum nauis remigum.

& pluraliter Numeri.xxiiij. Venient in trieribus de Italia. superabunt assyrios uastabuntq̄ hebreos. et ad extreum etiam ipsi peribunt. vbi uelim acriter animaduertas chaldaicam translationem. que uult quod Romanenses cruciabunt hebreos. et tandem ipsi quoq̄ peribunt. & Isaig.xxiij. Et occurrit onocentauris. nescio quare ita transtulit nostra interpretatio. sed proprietas lingue sic habet. Et apprehendent naues insulas. significat et solitudinem et siccitatem. secundum prēceptorem meum Iehielem.

צֵן Signum. titulus. monumētum. Ezechielis.xxxxix. Statuent iuxta illud titulum donec sepeliant polinētores. & significat siccitatem prima per camez scripta. Isaig.xxv. Sicut gestus in siti siue etiā in uaſtitate.

צְבִיר Floruit. Ezechielis septimo. Floruit uirga germinabit superbia. & psalmo.lxxij. Et florebunt de ciuitate sicut foenum. et Numeri decimo septimo. Et turgentibus gemmis eruperant flores. quod rectius de uerbo ad uerbum sic legitur. Et ecce germinauit uirga Aarō domus leui. & pductum erat folium et floruit flos. omnia autem illa secundum proprietatem lingue hebraice significant eminentiam & euidentiam turgescentium nodorum in arboribus producentium primo flores deinde fructus. unde transumptiue eidere. prospicere & eminere significat. ut Canticorum.ij. Prospiciens per cancellos. sic ps. cxxij. Super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea. idest appetbit uel eminebit corona sua.

SECUNDVS

צְבֵן Frontale. lamina aurea. Exodi .xxvij. Facies et laminam de auro purissimo.

צְבֵית Ala uestis seu fimbria. Numeri.xv. Ut faciat sibi fimbrias per angulos quatuor palliorum.

צִיר Legatus.orator. abassator. ut i Abdia. Et legatū ad gētes misit.

צִרְבָּה Cardo in quo ianua uoluitur. Proverbiorum.xxvi. Sicut ostium uertitur in cardine.

צִתָּה Exuſſit.succendit.combuſſit. Isaie vicesimoſeptimo. Succendā eam pariter an potius tenebo fortitudinem meam.

צַלְעָה Tremuit.Habacuk.iiij. A uoce tremuerunt labia mea. &.iiij.

Regum.xxi. Ut qui cumque audierit tinniant ambe aures eius. id est tremant. sicut solet ex pulsum tremere. Inde tintinnabula et nolent trementes que feruntur ornamenti loco. Zacharie.xiij. In die illa erit quod super frenum equi est sanctum domino. Inde dicuntur cymbala. ps. cl. Laudate eum in cymbalis bene sonantibus laudate eum in cymbalis iubilationis. per geminationem primae syllabe. & significat uitium frumentum quod dicitur rubiginem. Deuteronomij.xxvij. Fruges terre tuę rubigo consumet. aliqui putant esse sermis genus.

צַלְעָה Fiscella in qua capiuntur pisces. Job.xl. Et gurgustium piscium caput illius.

צַלְעָה Occidit. submersus est. Exodi xxv. Submersi sunt quasi plumbum in aquis uehementibus.

צַלְעָה Umbra. ps. cxliij. Dies eius sicut umbra p̄tereūt. recte sic. Dies eius sicut umbra trāsiēs. et Iere. vi. q̄a lōgiores facte sūt umbrę uesperi

צַלְעָה Assauit. quod translatio nostra coxit interpretatur. Isaie. xlivj. Coxit pulmentū et saturatus est. rectius sic. Assauit assaturam. & Exodi. xij. Edent carnes tantum assas igne.

צַלְעָה Prosperatus est. Jeremie. xij. Quare uia impiorū prosperatur.

& ps.i. Et omnia quecumque faciet semper prosperabuntur. & i. Para-
lippomenon.xxij. Sit dominus tecum et prosperare. et ps.cxvij. O dñe
bene prosperare. Inde aliud uerbum quod non longe distat ab isto in
significatione. significat enim transire cum prosperitate. ut. ij. Regum
xix. Et irrumpentes iordanem ante regem transierunt uada.

צְלָחַת Phiala. uas aquarium. quod aliqui gutturnum uocant.
quarto Regum secundo. Afferte mihi uas nouum.

צְלָחָה Caldare calidum. uel secundum translationem nostrā ascel-
la. Proverbiorum.xix. Abscondit piger manum suam sub ascella. qui-
dam exponunt scutellam siue patellam. sed multi hebreorum docti
transferunt sinūm. quod astipulatur nostre translationi.

צֶלֶם Imago. Gen.i. Ad imaginem dei creauit illum. et scribitur sex
punctis. & ps.xxxix. In imagine pertransit homo. & Gen.i. Ad imagi-
nem et similitudinem nostram. de quo plene rabbi Salomon egyptius
in libri perplexorum uolumine primo et capite primo.

צְלָמָה Tenebrositas. obscuritas. translatio nostra quasi duo essent
vocabula traduxit umbram mortis. Job. xij. Qui producit in lucem
umbram mortis.

צָלָע Costa. latus. Gen.ij. Et edificauit dominus deus costam quam
tulerat de Adam. et pluraliter ibide. Tulit unam de costis eius. & quia
coste animalis in utroque latere sunt. ideo significat latus dexterum uel
sinistrum. Exodi.xxvi. Et contra mensam candelabrum in latere taber-
naculi meridano.

צָלָע Claudicauit. Gen. xxxij. Ipse uero claudicabat pede. Inde fra-
ctura utpote cum quis crus fregit. ps. xxxvij. Ego autem in flagella para-
tussum. Hieronymus ad plagas. hebrei ad destructionem et fracturam.

צָמָת Fascia cui comam siue cincinnos innectimus. Cantorū. iiij.
Absque eo quod intrinsecus latet. & Isaiæ. xlviij. Denuda turpitudinem
tuam. pro quo rectius. Aperi ligaturam tuam.

צָמָא Situit. Isaie. xlviij. Non sitierunt in deserto cū educeret eos.

& Exodi. xvij. Situit ergo ibi populus propter aquę penuriam. Inde sitis. ut ibidē. Vt occideres nos et liberos nostros ac iumenta nřa siti.

צָמֵר Adhésit. translatio nostra traduxit initiari. Numeri. xxv. Initiatusq; est Israel Beelpheor. & infra. Qui initiati sunt Beelpheor. & Numeri. xix. Vas quod non habuerit operculum nec ligaturam desuper. Inde par uel bini. ij. Regū. xix. Tulit par boum et mactauit illud. quod scribit sex punctis. Inde armillę. Genesis. xxiiij. Cumq; uidisset inaures et armillas.

צָמַת Pullulauit. germinauit. Geñ. ii. Omnemq; herbam regionis priusq; germinaret. et eiusdem. xli. Alię quoq; spicę totidem tenues & percussę uredine oriebantur idest pullulabant. significat et crescere & nasci etiam si de pilis coma crinibus barba ue dicatur. ij. Regum. x. Manete in Iereho donec crescat barba uestra. Inde nomen german. Isaie. iiiij. In die illa erit german dñi in magnificentia. Omnia talia signifabūt tibi crescētias sicut Geñ. iiij. Spinas et tribulos germinabit tibi.

צָמָה Aruit. Osee. ix. Vuluam sine liberis et ubera arētia. Inde vuæ sicce quas uocamus passas sic dicunt. i. Regum. xxv. Centum ligaturas vuę passe.

צָמֵר Lana. prouerbior. xxxi. Quesiuit lanam et linū. & Ezechiēl. xxvij. In lanis coloris optimi. rectius sic. Et lanam candidam.

צָמָת Ad internetionem perduxit. threnorū. ij. Lapsa est in lacū uita mea. et eius passuum legiſ lob. vi. Tempore quo fuerint dissipati peribūt. & ps. lxxxviij. Terrores tui cōturbauerūt me. p quo Hiero. oppresserunt me. et .ij. Regum. xxij. Odientes me et disperdam eos.

צָמָה Frigus. prouer. xxv. Sicut frigus niuis in die messis. significat tali uocabulo hasta. scutū. lancea. sudes. et eiuscmodi defensacula. ut est et lorica. ij. Regū. x. Fecit rex Salomon centum scuta de auro pu-

LIBER

rissimo.& Numeri.xxiij. Et lanceę in lateribus. hebrei uertunt spina
seu spiculum.& Iosue.xxiij. Et sudes in oculis uestris.

טְלִבָּה Phiala. gutturnum. vas testaceum seu terreū siue uitreū.

cui uenter latus et orificio strictum. quod Onkelus chaldaice nomi
nat zeluhith. gutturnum. Exodi.xvi. Sume uas unū et mitte ibi man.

טַלְבָּה Descendit. declinat. quasi cum aliquis ab equo uult descēdere.

Iudicum.iiij. Percussumq; malleo defixit in cerebrum usq; ad terrā.
verius sic. Et fecit descendere in terram.

טַלְבָּה Humiliauit et in absenso sedet. Proverbiorū undecimo. Vbi

autem est humilitas ibi et sapientia.

טַלְבָּה Amiciuit. circumuoluit. induit. Leuitici.xvi. Cidarim lineam

imponet capiti. ubi habes ab eo nomen cedarim quā nos tiaram. uittā.
uel potius tēniam seu fasciā capitalē nominamus. & Ezechieł.xxi. Au
fer cedarim tolle coronā. sic hactenus per prepositionē memōsonātis
cū litera terminali thau. reperitur et in eodē significato absq; eisdem
literis. ut Zacharię.iiij. Ponite cedarim mundam super caput eius. &
posuerunt cedarim super caput eius mundam.

צְפָקָה Compedes. pedicę. uinculum. carcer. Jeremię. xxix. Ut mittas
eum in neruum et in carcerem.

צְנָר Fistula canalis per quam de tecto domorū deriuat aqua in ca
stellum. quam alij cataractam alij impluuium uocant. psalmo. xlij. In
uoce cataractarum tuarum.

צְנוֹתָר Emunctoriū. canale nariū id qđ grēce secūdū Hieronymū
μυξωτή dicit. scilicet uia per quā superfluitas capitis defluit. secundū
Suidam grecū. ut sunt nariū rostra. quare translatio nostra sic uertit
Zacharię quarto. Quę sunt iuxta duo rostra aurea.

צְבָבָה Artifex metallarius. ductor eris. statuarius.ij. Paralippome
non.iiij. Cherubin duos opere statuario pro statuariorum.

צְבָבָה Incessit et quasi passizauit. gressus est. Prover. xxx. Tria sunt
quę bene gradiunt. et Gen. xl ix. Filię discurrerūt per murū. i. incede
bant. & ut sit cōgrua locutio hebraice. intelligit sic. Filiarū quęq; ince

LIBER

debat Est enim uerbum singularis numeri. Et Habcuc.ij. In fremitu
cōculabisterrā. Inde uenit incessus atq; gressus. ut. ps. xvij. dilatasti
gressus meos subtus me. Inuenit aut cū aleph in prīcipio et he in fine
significatq; secundū nostrā trāslationē peris celidē. Numer i. xxxi. Pe-
riscelides et armillas απο τον περι idest circū et σκελος crus quasi
circum crura tibiale ornementū. Scribit Suidas esse foeminalia. Rabī
david kimhi uocabulū hoc exponit de ornamento brachij quasi ince-
dens super brachium. affirmat tamen quod idem sit cum eo quod de
tibia uergit ad pedem. sed primū cum aleph. secundū uero sine aleph
scriptum inueniri,

תְּבַשֵּׁלֶם Discurrit. Vagatus est de loco ad locum. Ieremie.ij. Sub omni
ligno frōdosō tu prosternebaris meretrix. idest discurristi. Cui alludit
Virgilius. Et fugit ad salices et se cupit ante uideri. Et Ieremie. xlviij.
Et mittam ei stratores et sternent eum.

תְּבַשֵּׁלֶם Dimouit. transtulit. Isaie. xxxij. Tabernaculum quod nequaq;
transferrī poterit.

תְּבַשֵּׁלֶם Vestis muliebris. peplum. Translatio nostra uertit theristrū
Geñ. xxvij. Quę depositis uiduitatis uestibus assumptis theristrū Est
autē theristrū sicut scribit Suidas uestis estiuia. Et dicit etiā theristrion
Rectius translatio dixisset Calyptam hoc est linteum quo mulieres
caput uelant. Textus enim hebraice sic legitur de uerbo ad uerbū. Et
remouit uestimenta uiduitatis et tecta est calyptra sindone siue peplo.
תְּבַשֵּׁלֶם Clamauit. Threnorum.ij. Clamauit cor eorum ad dominum

Et. ps. cvij. Et clamauerūt ad dominū cum tribularentur. Inde nomē
clamor. Geñ. xxvij. Et rugiuit clamore magno. Rectius sic. Et clamauit
clamore magno. Idem significat quod per zain scriptum.

תְּבַשֵּׁלֶם Paruifecit. Minorauit. Job. xiij. Siue nobiles fuerint filij eius
siue ignobiles non intelligit. Quod hebraice sic legitur honorātur filij
eius et nō cognoscit. Minorātur & nō prouidet eis. Inde Iunior. modi-
cus. minor. paruus. Job. viij. Ut si priora tua fuerit parua. Rectius sic.
Et erit prīcipium tuū paruum seu modicum. Et sine mem. ut Micheę
v. Et tu Bethlehem effratha. paruulus es in milibus Iuda. Et Job. xxxij.
Iunior sum tempore. Et deriuata similia.

SECUNDVS

צְפַנָּה Garriuit.musitauit.ganniuuit.suggestit.Isaie.xxix.Et de humo eloquium tuū musitabit.& Isaie x. Et non erat qui moueret penīnam et aperiret os et ganniret pro garrire

צְפַנָּה Salicis species.trāslatio nostra uertit superficiē.Ezechiel xvij In superficie posuit illud.

צְפֵר Adhēsit.threnorum.iiij. Adhēsit cutis eorum ossibus. aruit et facta est quasi lignum.

צְפָה Speculator.contemplator.Ezechielis.ij. Speculatorem dedit domui Israel.i. episcopum.Inde uerbū. ps. v. Mane astabo tibi et uidebo.pro quo rectius Hiero.de hebraica ueritate. Mane preparabor ad te et contēplabor.sic Nahū.ij. Contemplare uia. significat et locum unde alonge uidet quā nos dicimus speculā. ut est in libris Samuelis.

צְפָה Obduxit.Exodi.xxy. Et deaurabis eā auro mundissimo intus & foris. rectius sic. Et obduces eam auro puro.sic et eiusdem. xxxviij. Quas et ipsas uestiuit argento.id est obduxit.

צְפָה Cantharus.cymbium.scyphus.patera.uasculum.i.Regum xxvi. Tulit igitur Dauid hastam et scyphum aquę.

צְפִירִית Saccharum. uel secundum alios conspersa farina.Exodi xvi. Gustusq; eius quasi simile cū melle.hebraice sic.Et sapor eius sicut saccharum in melle.alij sicut pasta melle condita.et ita uidetur rabi Solomon intelligere.

צְפֹן Aquilo.Canticorum.iiij. Surge aquilo et ueni auster.grece autem borrhas.quod nos dicimus boreas.

צְפֹן Recondit.seruauit.Canticorum.vij.Noua et uetera dilecte miseruaui tibi.& ps. xxxi. Quam abscondisti timentibus te .i. reseruasti. & Iob.xiiij. Quis tribuat mihi ut in inferno p̄tegas me .i. reserues me. Inde absconditum et arcanum siue reconditum. Ezechielis septimo. Et uiolabunt arcanum meum.

SECUNDVS

aliud genus simile. Isaiæ. xiiij. De radice enī colubri egrediet regulus. & scribitur per segol in principio. et Proverbiorum. xxij. Mordebit ut coluber et sicut regulus uenena diffundet. inde uenit צְבָעֵן Aspis. Isaiæ. lix. Oua aspidis ruperunt.

צְבִיט Stercus. simus. excrementum. foeditas. Ezechielis. iiij. Ecce dedit tibi simū boum pro stercoribus humanis. et per paragogenie fœminini generis significat progeniē atq; liberos filios siue nepotes. **צְבָר** Reuersus est. rediit. abiit diluculo. Iudicum. vij. Qui formidu losus et timidus est reuertatur.

צְבִירָה Mitra regalis. diadema. corona. sertum. Isaiæ. xxvij. Corona gloriæ et sertum exultationis.

צְפּוֹר Nomē generale oīm auicularꝝ. licet trāflatio nīra ſepe uertat passerē. Leuitici. xiiij. Tinget in sanguine passeris imolati. et paulo ſu perius pl̄r ut offerat duos passeres uiuos. et Ezechiel. xxxix. Feris au bus omīq; uolatili celi. et bestiis terre dedi te ad deuorandum.

צְבִיר Hircus. Danielis. vij. Ecce autem hircus caprarū ueniebat. & paulo posterius. hircus aut̄ caprarum magnus factus est nimis.

צְבִרָה Vnguis. Deuteronomij. xxi. Et circumcidet ungues eius.

צְבַת Bulla ſiue nodus orbicularis. ñ. Paralippomenon. iij. Porro capita earum quincq; cubitorum. rectius ſichebraice. nodus ſiue orbis qui ſuper caput eius cubitorum quincq;.

צְקָלָן Tegumentū. uestimentū. inuolucrum. uel illud in qd aliquid recondit. qd gr̄ci thecas appellat. iiij. Regū. iiij. et frumentū nouū in pera ſua. aliū in ueste ſua. qui mouentur ex translatione chaldaica que dicit. Et fruges in ueste ſua. quod aliū intelligunt in ſiliquis ſuis atq; fol liculis. ut ſolet hordeum in ſpicis delitescere.

צְבָר Turbavit. laceſſiuit. tribulauit. aduersatus est. Numeri. xxxij. Et aduersabunt uobis in ēra habitatiōis uīe. Inde multa deriuata. ſicut illud ps. cxvij. De tribulatione inuocauit dominum. ſic psalmo. cxvi. Pericula inferni inuenerunt me tribulationem et dolorem inueni.

LIBER

צְרָר Colligauit. Proverbiorum. xxx. Quis colligauit aquas quasi
in uestimento. Inde colligatura rerum que appellat fasciculus. ut Can-
ticorum primo. Fasciculus myrrae dilectus meus mihi. sic Proverbio
ru septimo. Sacculum pecunie secum tulit.

צְרוֹר Puluis frumenti cadens simul cum furfulis seu quisquiliis in
triturando uel cribrando. Amos nono. Sicut concutitur triticum in
cribro et non cadet lapillus super terram. et sic per scrupis lapillorum sumit.

צְרָב Combussit. Ezechielis. xx. Et comburetur in ea omnis facies.
Inde cicatrix combustionis dicitur. Leuitici decimotertio. Quia cica-
trix est combusture.

צְרַן Resina. Genesis. xlivij. Modicum resine et mellis et storacis. &
Ezechielis. xxvij. Et mel et oleum et resinam. est autem suffumigatio-
nibus aptum electrum secundum magistros hebreorum. de quo dixit
raban Simeon filius Gamalielis quod stillat de ligno inciso. et appellatur
balsamum.

צְרָה Alte clamauit. Sophonię. i. Vox diei domini amara. tribulabi-
tur ibi fortis. pro quo. lxx. vox diei domini amara et dura. sed Iudei ex-
ponunt. vox diei domini amara. antedamat illic robustus. Inde locus
altus dicit qui delonge uideri possit. et propterea turris excelsa eo nomine
appellata. quod ab apparertia et longinqua uisione translatio nostra phanu no-
minauit. Iudicij. ix. Ingressi sunt phanu dei sui berith. sed rectius dicit
alta turris alicuius fortalicij eoque speculator in ea soleat alteclamare.
secundum Joseph kimhi qui fuit duorum nobilissimorum grammaticorum
pater scilicet Dauidis et Moysi.

צְרָעָר Oportuit. necessarium fuit. ij. Paralip. ij. Nos autem cedemus
ligna de libano quot necessaria habueris. et sic sepe intelligitur scilicet
quibuscumque indiges.

צְרָעָה Fuit leprosus. Leuitici. xxij. Homo de semine Aarō qui fuerit
leprosus aut patiens fluxum seminis. et per propositionem mem. ij. Regum. iiij.
Nec deficiat de domo Ioab fluxus seminis sustinens et leprosus. et cum lira
finali foeminini generis thau. Exodi. iiij. Protulit leprosa instar niuis.
Inde nomine lepra. Leuitici. xiiij. Plaga lepre si fuerit in homine.

SECUNDVS

נְרֵע Nomen reptilis et alati uisu suo homines interficientis. sicscribit rabī Dauid kimhi in libro de radicibus. translatio nostra uertit cra brones. Exodi. xxij. Emittens crabrones prius qui fugabunt Eueum et cananēum.

נְרֵת Sublimauit. purgauit metalla. Ieremię. vi. Frustra conflauit conflator. id est sublimauit metalla. Inde aurifaber seu argentifaber. cōflator aurifex. Iudicum. xvij. Et dedit eos argentario ut faceret ex eis sculptile. & Isaiae. xl. Aut aurifex auro figurabit illud et laminis argēteis argentarius. inde nomen uerbale psalmo. xviij. Eloquia domini igne examinata. hebraice sic. Sermo domini purgatus et excoctus. scilicet sicut metallarius aurum sublimat. omnia deriuata significat probationem. expurgationem et soliditatem atq; firmitudinem.

צָרְפָת Gallia quę nunc francia dicitur. Abdię ultimo. Et transmis gratio exercitus huius filiorum Israel quę Cananeorum usq; ad Sareptam. Est autem sarepta ciuitas sidoniorum. iij. Regum. xvij. Surge & uade in sareptam sidoniorum. sed tunc scribitur per he aspirationem finalem. In Abdię autem citato loco scribitur sine he. et significat franiam occidentalem secundum rabi Salomonem et Lyram nostrum. & enumerat significatum huius uocabuli rabi Dauid hispanus interpretatione dicens. Zaphath quod est francia. et sic est omnibus iudeis usus loquendi.

צָבְרָה Rana. Exodi. viij. Et extēdit Aaron manum super aquas ægypti et ascenderunt ranę. uerius sic. & ascendit rana. in singulari numero. & pluraliter paulo superius. Et educ ranas super terrā egypti.

LIBER

קָנָה

קָנָה מִזְבֵּחַ

Omuit. expuit. Leuitici. xvij. Ne et uos similiter euomat cū
v paria feceritis sicut euomuit gentem quę fuit ante uos. inue-
nitur autem quādoqz aleph mutari in iod. Ieremię vicesimo
quinto. Bibite et inebriamini et uomite et cadite.

קָנָה Auis immundę proprium nomen. quam alij onocrotalū. alij
pellicanum. alij monedula. alij aliter nominant. Leuitici. xi. Onocro-
talum et porphyronē. et ps. cij. Similis factus sum pellicano solitudi-
nis. quod ita recte dīci putat Hieronymus. nā ita de ueritate hebraica
traduxit. Assimilatussum pellicano deserti. sed rursus onocrotalū tra-
duxit. Sophonię. ij. Et onocrotalus et ericius.

קָבָ Cabus. iiij. Regum. vi. Et quarta pars cabi stercoris columbarū
quinqz argenteis. Est autem cabus secundum Suidam grecum, mensu-
ra frumentaria.

קָבָ Imprecatus est. maledixit. Numeri. xxij. Veni et maledic ei. i.
imprecare. et infra. Veni et maledic populo isti. et eiusdem. xxij. quo-
modo maledicam cui non maledixit deus. deficit autem beth alterum &
reponitur dagges in signū defectus. et eo loci multus est huius uerbi
usus. & Iob. ij. Maledicant ei qui maledicunt diei.

קָבָ Stomachus. ventriculus. Deuteronomij. xvij. Dabunt sacer-
doti armum ac uentriculum. siue intestinum seu stomachum.

קָבָ Prostibulum. lupanar. taberna. uel domuncula meretricum.
Numeri. xxv. Ingressus est post uirum israelitem in lupanar.

קָבָ Suscepit. recepit. accepit. acceptauit. elegit. Ester. iiij. Quam
accipere noluit. et eiusdē. ix. Suscepereuntqz Iudei. et Prōverbiorz. xix.
Audi consilium et suscipe disciplinam. &. i. Paralip. xxi. Eligē quod no-
lueris. rectius sic. accepta tibi. Inde dicitur cabala. i. receptio secundum
rabi Dauid kimhi in libro de radicibus. ex quo nostri arcanorū inda-
gatores artem cabalisticam nominant scientiam receptionis. eo quod
per successiūam receptionem unius ab altero ad nos usqz sit deriuata.

SECUNDVS

sicut clare ostendit nobilissimus etate nostra philosophus Ioannes Pius comes sacri romani imperij mirandulanus et concordie dominus in sua apologia contra et aduersus calumniatores suarum conclusionem, questione quinta. ex qua quidem arte multi putant arcanas operationes oriri. fuit autem nulla unquam arcanorum operatio que non aliquam ab aliis bona et ab aliis mala diceretur, presertim ignoratis. sic Pharaonis magici uirgam Moysi contempserunt. sic christi miracula pharisei criminati sunt. vnde non est mirum si grecorum antiquitas que ad tantam cabalistice scientie perfectionem uenire nunquam potuit cernendo arcanas operationes, inde nasci artem ipsam nominarunt deceptiam. ut est apud Aristophanem in comoedia ranarum. ubi Hercules loquitur καὶ μηνὶς καὶ τοῖς θεοῖς τὸν πόλεμον στρατεύει sed deo adiuuante hac ipsa de arte post hanc eos faciemus certiores quos experiemur legendis nostris in lingua hebraica sudare.

קְבַּל Viciissim pro Ezr*g.* iiiij. Nos ergo memores salis quod in palatio comedimus. verbū de uerbo sic. Pro omni igit̄ uicissitudine salis palati quem dissipauimus. et infra. Si ciuitas illa ædificata fuerit et muri ipsius instaurati, possessionem transfluum non habebis. rectius sic. Pro uice illa, portio transfluum non erit tibi.

קְבַּע Rapuit. corripuit. concussit. extorsit. iniuriā uel uim fecit. Malachie. iij. Si affiget homo deum quia uos configitis me. et dixistis in q̄ configimus te. quod. lxx. interpretati sunt si supplantat. Aquila. Symmachus et Theodotion posuerunt si fraudat. chaldaica translatio Iona the habet. si depopulat uir coram iudice. communis iudiciorum expositio est secundum Lyram nostrum. si uiolentabit homo deum quia uos violentatis me. loquitur enim scriptura de deo sicut de homine cuius bona per uiolentiam capiuntur. omnia eius deriuata rapinam. uiolentiam et iniuriam significant.

קְבַּע Galea. armatura capitis. i. Reg*u.* xvij. Et imposuit galeam grecā super caput eius. ubi in quibusdam impressis libris hoc uocabulum per caput scriptum reperitur. sed in antiquissimis uoluminibus per quos scribitur. habeo enim plurimorum annorum uolumina in quibus hoc in loco per quos hoc uocabulum scribitur. attamen in uno ex ijsdem uetu

LIBER

stissimo adiuncta est notula quam hebrei massarah. grecis cholion appellant que dicit breuiter sic. non per quod ceteri sed per eas. vnde puto iuniores esse motos ut per caph imprimenter etiam hoc in loco. sed et in Ezechiele ponitur per quod. Ezechielis. xxij. Lorica et clypeo et galea armabunt contra te undicem. preter hos duos locos inuenies in aliis per caph scriptum. et licet scriptura diuersa tamē idem significatū est.

קְבֻעַת Ex. translatio nostra traduxit fundum uasis. Isaiæ. li. Vscq; ad fundum calicis soporis bibisti. et infra. Fundum calicis indignationis meq. idest fecem secundum Dauid hispanum.

קָבֵץ Coadunauit. collegit. congregauit. multiplicauit. Gen. xli. pro eo quod nos legimus. et in manipulos redacte se getes. cōgregatē sunt in horrea ægypti. ueritas hebraica s̄i habet. Et collegit omnem escam septē annorū q̄ fuerunt in terra ægypti. sic loelis. ij. Coadunate senes.

קְבָר Humanauit. sepeliuit. Gen. xxij. Atq; ita sepeliuit Abraham Saram uxorem suam. et Gen. xl ix. Sepelite me cum patribus meis. & infra. Ibi sepelierūt eum et Saram uxorem eius. & Deutero. xxxiiij. & sepeliuit eum in ualle terre moab. Inde nomen sepulchrum in eodem loco paulo inferius. Et non cognouit homo sepulchrum eius.

קִרְבָּה Inclinauit. i. Regum. xxij. Et inclinans se Dauid prout in terram adorauit. & Gen. xxij. Inclinauit se homo et adorauit dominū. significat igitur uerticem capitis humi demittere. unde duplicatum significat uerticem **קִרְבָּה** Deuteronomij. xxxij. Et super uerticem nazarei inter fratres suos.

קִרְבָּה Accendit. succedit. ferbuit. arsit. ussit. Deuteronomij. xxxij. Ignis succensus est in furore meo. sic Ieremiæ. xv. Quia ignis succensus est in furore meo. Inde dicta est febris a furore. Deuteron. xxvij. Percutiet te dominus egestate febre et frigore. significat et sacrum ignem et carbunculum &c.

קְרָם Anterior. prius. ante. Isaiæ. xxij. Que gloriabatur a diebus pri- stinis in antiquitate sua. rectius sic. A diebus ante prioritas eius. Quia

SECUNDVS

vero orientalis plaga dicitur anterior sicut occidentalis posterior. *accirco* pro oriente accipitur. ut Numeri. xxij. De montibus orientis. sic venti dicuntur orientales. Exodi. xiiij. Flante uento uehemēti. rectius sic. uento oriētali. et etiam pro ḡthernitate quę anterior omnibus est. sic Deutero. xxxiij. De uertice collum ḡthernorum. hoc etiā nomine prisci atq; maiores nostri ueteresq; appellantur. ps. lxxviij. Cogitau dies antiquos. & Micheę ultimo. A diebus antiquis. Inde uerbū orit. anteponere seu proponere. siue preuenire aut antestare. quod translatio nostra offerre traduxit. Micheę. vi. Quid dignū offeram domino. rectius sic. In quo antestabo seu quid prestabo domine. et sicalia multa inde deriuata.

תְּנֵבֶרֶת Tenebrescebat. obtenebrauit. denigratum seu obfuscatur est.

Micheę. ij. Et obtenebrabit sup eos dies. & Ieremię. iiij. Lugebit tra et moerebunt celi. rectius sic. & obfuscabuntur seu tenebrescent celi. si militer Ioelis. ij. Sol et luna obtenebrati sunt. et sic transumptive significat humilitatē et depressionē. mcerorē siue tristiciam. quia qui a talia patiuntur. amittūt colorē lucidum et denigrant. ut Iob. xxx. Mcerens incedebam sine furore.

שְׁמַרְתָּ Iniciauit. consecrauit. sanctificauit. Exodi. xxix. Consecratisq;

ipsis et uestibus. et eiusdem. xx. Benedixit diei septimo et sanctificauit illum. et Exodi. xiij. Sanctifica mihi om̄e primogenitum. quia uero id quod est consecratum seu sanctificatum separat ab usu et commertio vulgi. ideo etiā nominant separata et immunda et polluta hoc modo. vt Haggei. ij. Si tulerit homo carnē sanctificatā in ora uestimenti sui. i. profanatam et pollutam. sic apud latinos hęc dictio sacrū significat sanctum et etiani execratum atq; abiectū. ut Virgilius. Auri sacra fames. Inde sanctuariū. sanctificatio. sanctū &c. significat item presens uocabulum celebrare. festiuare. instruere. instituere et solēnizare. Ieremias vi. Sanctificate super eam bellum. id est instituite seu instruite.

שְׁמַרְתָּ Scortator. fornicator. meretricator. Deute. xxij. Nō erit me

rex de filiabus Israhel. nec scortator de filiis Israhel. sic enī subiunctōne he finalitatis et generis fœminī significat etiā fornicariā et meretricē.

חֲבֹתָה Hebetatus est. obtudit. retudit. Ecclesiastis. x. Si retusum fuerit

LIBER

rit ferrum.alij uerius rubiginosum fuerit.

קְהֻלָּת Congregauit. concionem egit. concitauit. concionatus est.i.

Paralip.xv.Cōgregauit Dauid uniuersum Israel.et Nūeri.xvi.Cūç stetissent aduersum Moysen et Aaron.rectius sic. Et congregati sunt aduersum Moysen et Aaron.Inde nomen cōgregatio.concio.coetus hominū.ecclesia.ut in eodem loco.Cur eleuamini super populū domini.rectius sic.Qware eleuamini super congregationē seu conuentū aut concionem domini.Inde concionator.Ecclesiastis.i.Verba ecclesiastis idest concionatoris.seu ut nunc loquimur predicatoris.

קְוִיתָה Sustinuit.expectauit.sperauit.ps.xl.Expectās expectaui dñm.

Inde nomina et participia.ps.xxxvij.Sustinētes autem dominum ipsi hereditabūt terrā.& Ieremię.xiij.Tibi peccauimus expectatio Israel.& Isaię.v.Expectauit ut faceret vuas.Inde spes et expectatio.Iob.v.Erit egeno spes.

קְוִיתָה Congregauit.Gen.i.Congregentur aquę que sub celo sunt in unum locum.Inde nomen.ut paululum infra.Congregationes aquarum vocavit maria.

קְרֻבָּה Regula.norma.linea.directorium.perpendiculum.Iob.xxxvij.vel quis tetendit super eam lineam.Zacharię.i.Et perpendiculū extē detur super Ierusalem.&.iij.Regū.vij.translatio nr̄a habet resticulam sic.Et resticula trigīta cubitor̄ cingebat illud.i.filū.zona. seu amussis.& quia per illa mensurarū directoria edificat.iccirco tale uocabulū ad edificationē et architectonicā transumit.ps.xix.In oēm terrā exiuit sonus eorū.rectius norma.directio.r̄la.edificatio et architectonia eor̄.

קְרַטִּים Fastidiuit.ps.cix.Vidi puaricantes et tabescēbā.rectius et fastidiui.quā expositionem satis uide Hiero.approbarē in ps.xcv.ubi nos legimus.quadraginta annis offensus fui generationi isti.Hiero, interptat.quadragīta annos displicuit mihi generatio ista.ql̄si dicat fastidiui generationē.patet hoc aptius Iob.x.Tedet aīam meā uitę meg.

קְרַעַת Pene parum seu paucum.paululum.pauxillum.Ezechielis.xvi,

Pauxillum minus pene.

קְרֹבָה Vox.Gen.xxvij.Vox quidem vox Jacob est. etpl̄r Exodi.xix.

SECUNDVS

Et ecce cœperunt audiri tonitrua. pro quo hebraice sic legiſt. Et erant voces et tonitrua et nubes densa super monte. et sequitur. Clangorq; buccinque hemens. id est uox cornu. & Geñ. iij. Et cum audiffent uocē domini dei deambulantis in paradiſo.

תְּרוֹם Surrexit. Geñ. xiij. Surge et perambula terram. & perdit vau ps. xxvij. Insurrexerunt in me testes iniqui. et quādoq; loco vau ponit aleph in medio. ut Oſeq. x. Consurget tumultus in populo tuo. sicut sine vau et sine aleph. Deute. ultimo. Et non surrexit propheta ultra. Inde dicitur altitudo. Geñ. vi. Et triginta cubitorum altitudo illius. et Canticorum. vij. Statura tua assimilata est palmis. significat etiā segetē ad huc surgentē in agro. Deute. xxij. Si intraueris fegetem amici tui &c. Significat etiam sub alia uerborum figura per iod in medio scriptum erigere. fūdere. statuere. cōfirmare. ps. cxix. Cōfirma me in ȳbis tuis. & Geñ. xxij. Confirmatus est ager quondā ephronis. et Ester. ix. Confirmarunt et suscepérunt Iudei super se et semen suū. & Leuitici. xxvi. Et firmabo pactum meum uobiscum. et infra. Ut incederetis erecti. Inde erectio. Leuitici. xxvi. Nemo uestrum inimicis audebit resistere. pro q; ueritas hebraica habet. Et non erit uobis erectio ante inimicos. seu prē hostibus. & Proverbior. xxx. Nec est rex qui resistat ei. pro q; aliqui cabalistē neoterici uertunt. & rex Alcum secum. in quo concludunt quandam prophetiam nostro quo manifestandā. et per pthesin iod significatur generaliter omniū se mouentium collectiua congregatio et uocat substantia. ut Geñ. vij. Et delebo omnē substantiam quā feci de superficie terre. significa etiam per pthesin mem locus. Geñ. xxvij. Vere dñs est in loco isto. et item. quam terribilis est locus iste. quod est nomen sanctū in cabala. de quo in capnione nostro.

לְבָנָה Planxit. Ezechielis. xix. Et tu assūme planctum super principes Israel. et eiusdem. xxxij. Planctus est. et plangent eum filii gentium. plangent super ægyptum et super multitudinem eius plangent eum.

חַרְבָּה Hasta. lancea. hostile. secundo Regum vicesimoprimo. Cuius ferum hastę trecentas uncias appendebat. hebrei dicunt sic nominari galeam. rabi Ionas dicit ferrum hastę suberate significari. et sic conuenit cum translatione nostra. sed rabi Joseph pater kimhi cui nota fuit.

LIBER

Singua arabica exponit de hastili sine ferro. et dicit in arabico lignum
haste sic uocari.

קָרְבָּה Animalis nomen quod homini maxime assimilatur. et dicitur
simia.ij.Regum.x.Semel per tres annos ibat in tharsis deferens inde
aurum et argentum et dentes elephantorum et simias et pauos. instar
huius uocabuli dicitur reuolutio uel ambitus per prothesin et parago
gen thau.Exodi.xxxiiij.Quando redeunti anni tempore cuncta con
duntur. et tertio Regum septimo.Decem cubitis ambiens illud.

קָרְבָּן Spina. Isaiæ.xxxij.Super humum populi mei spine et uepres
ascendunt.& Gen.ij.Spinas et tribulos germinabit tibi.sub ea forma
est uerbum quod significat detestari. abhorre. designari.Isaiæ.vij.
Derelinquet terra quam tu detestaris. & Numeri.xxij.pro eo quod
nos legimus.Et impetum eius ferre non possent. hebraica ueritas ha
bet.Et abhorrebat Moab propter filios Israel . & Gen . xxvij.Tedet
me uitę meę propter filios Heth. id est abhorreo uitam meam. est &
aliud uerbum quod significat resurgere. excitari. siue suscitari. quarto
Regum.iiiij.Non surrexit puer.& Isaiæ.vij.Ascendamus ad Iudam &
excitemus eum.licet hunc locum rabi Dauid kimhi exponat secundū
prioris uerbi significationem.ascendamus in iudeam et faciamus ei q
nos horreāt.& ps.cxxxix.Resurrexi et adhuc tecū sum. et Gen.xxvij.
Cumq; euigilasset Iacob de somno. significatur etiam hoc uocabulo
sine vau per zere.finis.terminus.extremū.Gen.vi.Finis uniuersę car
nis uenit corā me. & Ezechielis.vij.Finis uenit.uenit finis. euigilauit
aduersum me.ecce ubi utrumq; significatū inueniēt. et cata paragogen
assumit he in fine.Isaiæ.vij.Ad extreum aqueductus piscine superio
ris.significat etiam estatem siue estum.ps.lxxiij.aestatem et uer tu plas
masti ea.& Isaiæ.xviij.Et estate perpetua erūt super eum uolucres.per
camez loco vau. et quandoq; per epenthesin iod.Gen.vij.aestas &
hyems.ex illo dicitur hoc nomine fructus arboris. Amos.vij.Et dixi
vincinum pomorum. hebrei exponunt ficus. & per iod aleph in fine
significat dominū et principē.Isaiæ.ij.Princeps esto noster. dicunt ab
hoc primitiō cincinni calamistrati . cesaries.coma. Cāticorū quinto.
Come eius sicut elate palmarum.

קָרְבָּן Fodit.Isaiæ.xxxvij.Ego fodi et bibi aquam. Inde per prothesin
mem sons a fodiendo.Jeremiæ.ij.Me dereliquerūt fontem aque uiue.

SECUNDVS

Nomē inde oritur quod significat telam. Isaie.lix. Telas aranearum. per vau et surek. Item significat frigus. Gen.viiij. Frigus et æstus.

קָרֵשׁ Appropinquauit. conuenit. Sophonie.ij. Conuenite congregamini gens non amabilis. ubi primū duplicat sin literam. secundū nō duplicat. sed loco eius recipit dagges. alij transferunt scrutamini perquirite. sed Ionathas chaldeus interpretatur chaldaice congregamini & appropinquate.

קָרַעַת Perculit. affecit molestia. perturbauit. Job.x. Tedet animam meam uitę meę. rectius sic. Perturbata est anima mea in uita mea.

קָרְבָּן Aegritudo contingens homini et percutiens eū. Deu.xxxij. Et deuorabunt eos aues morsu amarissimo. thargū hierosolymitanū exponit excisionē. magistri aut̄ arcatorū bene nouerunt quid hoc uocabulum p̄prie designet in arte cabale. et usum eius nouerunt. ad qđ astipulatur uersiculus. ps.xci. A sagitta uolante in die a negocio pamphante in tenebris ab incursu et dēmonio meridiano. super q̄ scribit rabī Salomon ordinarius cōmentator Iudeorum qđ hęc sunt nomina dēmoniorum. inter quę et presens nomen ponitur. sicut Isaie.xxvij. Impetus grandinis turbo confringens.

קָרְבָּל Necauit. interfecit. Job.xxiij. Interfecit egenum et pauperem. & Job.ij. Sapientes interficiebant̄ querebāt̄ Daniel et socij eius ut perirent. Inde nomen interfector et nex seu interfactio. ut in Abdia. Ut intereat uir de monte esau propter interfactionem.

קָרְבָּן Minoratuſsum. paruificatuſsum. paruifactuſsum. Gen. xxxij. Minor sum cūctis miseratōnibus tuis. Inde nomē paruuus et paruulus. Job.ij. Paruuus et magnus ibi sunt. & Isaie.xi. Et puer paruulus minabit eos. et psalmo.cxiij. Pusillis cum maioribus.

קָרְבָּתָה Mutilauit. incidit. auulsit. decerpit. Ezechielis.xvij. Sūmitatē frondiū eius auulsit. hebraice sic. Caput plantationū eius decerpit. & Job.vij. Cumq̄ adhuc sit in flore nec carpatur manu. et est passiuum.

קָרְבָּר Suffumigauit. incēdit. sacrificauit. adoleuit. euaporauit. Amos iiiij. & sacrificare de fermētato laudē. Leuitici.ij. Adolebit̄ ea sup̄ altare sacerdos. et Canti.ij. sicut uirgula fumi ex aromatibus myrrę et

LIBER

thuris. id est suffumigium siue incensum myrrhe et thuris. Inde nomine suffumigatio. quod greci thymia ma nominant sic Deuterono. xxxij. Ponent thymia ma in furore tuo. Inde uapor quem translatio nostra fauillam interpretatur. Geñ. xix. Veditq; ascendentem fauillam de terra quasi fornacis sumum. hebrei nostri sic legunt. Et uidit et ecce ascendit uapor terre sicut uapor fornacis. nos uero rectius. sumus tamen sicut sumus fornacis. sic ps. cxix. Factus sum sicut uter in pruina. putare ego vitium fuisse amanuensis scriptoris qui ppruna conceperet pruina. nisi uiderem in grecō scriptum esse παχυνη id est pruina. quare translatoris error fuit qui hoc in lingua grecam uerterat. Iste autem uersiculus de cute hominis dicitur q; sit rugosa et arida. sicut si uter suspenderet ad sumum. quare intelligendus est sic. factus sum sicut uter in fumo. sed certe interpres grecus idem uocabulum hesitando uariauit. nam psal. cxlvij. transserit ab eo crystallus quod Hiero. glaciem uertit. Ignis gra do nix glacies. reuera secundum linguę hebraicę proprietatem signifi cat hic uaporem ascendentem de terra in similitudinem sumi. authore rabbi Dauid kimhi in libro de radicibus. ab hoc uocabulo per prepositionem mem denominat thuribulū siue acerra. Ezechiel. viij. Et unus q; habebat thuribulū in manu sua. et sicut ab acerra ara denominat propter sacrificij suffumigationem. ita hoc hebraicū uocabulum pro ara siue altari transsumitur. ut. h. Paralippomenon. xxx. Altaria uniuersa in quibus idolis adolebatur incensum subuertentes.

קִרְבָּן Arboris nomine ppriu cito nascentis crebrū apud chalmutistas

in usu loquendi. sed eius diminutiuū kikāion ponit in Iona qd Hiero. vertit hederā unde fuit reprehensus a doctis uiris quos ipse cucurbitarios uocat. eoqd putarint rectius transferri cucurbitani. Ionē. iij. Et preparauit dñs deus hederā. ipse uero Hiero. in cōmētariis scribit q sermo latinus hāc specie arboris nō habeat. nascit autem creberrime in palestina lata habēs folia in modū pampini. mirq; in modū si sementē ieceris cito confota cōsurgit in arbore. et intra paucos dies quam herbam uideras. arbusculam suspicis. hēc Hieronymus. nominatur in lingua guapunica siue arabica elkerōa.

קִרְבָּן Paries. Leuitici primo. Decurrere faciat sanguinem super crepidinem altaris. rectius sic. Spargatur sanguis eius contra parietem altaris. &c. i. Regum decimonono. Nisi usq; est Saul configere Dauid

SECUNDVS

in pariete. et infra. Perlata est in pariete. et pluraliter declinat in fœminino. & capiſt pro muro. Isaię. xvi. His qui letant super muros cocti latetis. ego putassem ab hoc denominari ciuitatem. sed grāmatici a primi tiuo kara deduxerūt. ut inferius patebit. Inde oriū uerbū geminatū qđ significat muros diruere. uastareq; et perforare parietem. impugnare et uim inferre. Numeri. xxiiij. Vastabitq; omnes filios Seth.

לְלִקְדָּה Leuifecit. uilipēdit. despexit. in honorauit. Nahū. i. Quia in hono ratus es. & Job. xxxix. Qui leuit locutussum respōdere qđ possum. & Geñ. xvi. At illa cōcepisse se uidens despexit dominā suam. Inde nō mēleuis. Job. xxiiij. Leuis est sup faciē aque. Inde uerbū Isaię. ix. primo tempore alleuiata est terra zabulō. & Habacuk. i. Leuiores pardis.

לְלִקְדָּה Maledixit. Leuitici. xx. Qui maledixerit patri uel matri. cuius participiū Exodi. xxi. qui maledixerit patri uel matri. i. maledicens. & Isaię. viij. Et maledicet regi suo. Inde nomē substantiū Deute. xi. Ecce ego propono in conspectu uestro hodie benedictionē et maledictionē. & nota qđ docti hebr̄orū exponunt uerſiculū illum Deute. xxi. Maledictus a deo est qui pendet in ligno. sic. despectus a deo est. secundum priorem significationem. Paulus aut̄ apostolus legis peritissimus traduxit επικαταρχότος idest maledictus ad Galatas. ij. ca. quē nos rectius sequimur preceptorē nostrū supra qđ dici queat fidelē. geminat hoc uerbū sicut et alia uerba plurima ī hebraico. et significat cōterere. diruere. deuastare. deterere. Ezechieł. xxi. Cōmīscens sagittas. idest ita deterens ut instar speculi ferrū earū luceat quatenus in eis fiant uisiones. sicut est in magicis cōsecratio gladij. Ecclesiastis. x. Si retusum fuerit ferrū. & hoc nō ut prius sed hebetatū fuerit multo labore exacuet. rectius hebraice sic. si rubiginosum fuerit ferrum. et hoc nō facietenus detritum seu tersum fuerit uirtusq; eius confortetur. &c.

לְלִקְדָּה Frixit. torrefecit. Leuitici. ij. Despicis adhuc uarentibus torre bis eas igni. Inde frīxū. tostū siue polēta. i. Regū. xvij. Accipe fratribus tuis ephī polentę. ubi quidā scribūt per paragogē aleph. Itē eiusdem formę ē uerbū qđ significat despicere. in honorare. uilipēdere. Deute. xxvij. Maledictus qđ nō honorat patrē suū et matrē suā. inde nomē despectio. uilipēdiū. ignominia. ps. lxxxij. Imple facies eorū ingominia.

קָלַת Caldare.per paragogen thau in fine.translatio nostra uertit ollam.Micheæ.ijj.Sicut in lebete et quasi carnem in medio ollæ.Iona has chaldaice transfert cadra quod nos chaldare dicimus.

קָרְטָה Concretū.sicut quando fissura pedū animalis cōcrescit quasi pedis equi uel muli.tūc ipsum animal dicit̄ concretū.Leuitici.xxiij.Bo uem et ouē aure et cauda amputatis.rectius sic.Bouē et ouē discretis aut cōcretis membris.ut quod unum membrū deberet esse discrescit in duo.et qđ duo mēbra deberent esse cōcrescent in unū.et ab eo de nominař locus refugij qđ asylū dicunt, eoꝝ fugitiui illīc coalescunt & concrescunt.Nūeri.xxxv.Et reducet p sententiā in urbē ad quā cōfuge rat.et paulo supiūs.decernite q̄ urbes esse debeat in p̄sidia fugitiuorꝝ.

קָרְבָּן Derisio.subsannatio.illusio.ps.xliij.Subsannationē et derisu ijs qui sunt in circuitu n̄o.sic Ieremię.xx.Et factus est mihi sermo dñi in opprobriū et derisum tota die.Inde uenit uerbū Habacuk.i.& ipse de regibus triumphabit.rectius sic.et ipse in regibus illudeſ.dicūt aut̄ docti hebreorꝝ grāmatici ꝑ hoc uerbū tam in bonā quā in malā partē accipi possit.sicut apud latinos ualere.et qđ in īā citato Habacuk loco significet laudare ut sit interpretatio sic.et ipse in regibus laudabit̄.ego eligerē primū significatū ꝓ p̄p̄ uerba sequētia et chaldaicā trānslationē.

קָרְבָּעַ Rotauit fundam.uel fundibulauit.i.Regū.xvij.Tulitq̄ lapide et funda iecit.Inde nomen substantiuū.ut paulo superius.et fundā ma nu tilit.Inde deriuata.ut fundibularijs et oīa a fundibulando dicta.no minant̄ et sub hac forma tentoria.cortinæ.uela.Exodi.xxvij.Contra meridiē erunt tentoria de bisso retorta.sic dicit̄ quicquid torno rotař.

קָרְבָּשׁ Bidens instrumentū rusticū per paragogē on terminationis scriptū.alij uocant ligonē.alij sarculū.i.Regū.xij.Acies uomerū et li gonū et tridentū.i.ligonū trium dentiū.ita enim ponit̄ numerus.rabi uid kimhi dicit̄ apud nos uocari furcam quē habeat tres dentes.

קְמַת Farina.Numeri.v.Decimam partem sati faringe ordeaceę.8& Isaie.xlvij.Et mole farinam.idest mole ut fiat farina.

SECUNDVS

רָגַע Ruga.Iob.xvi.Ruge meę testimonium dicunt contra me.

רְמֵל Rescindebat.excidit.uel neutraliter emarcuit.obsorduit. Isaę xix.Calamus et iuncus marcescent.et eiusdem.xxx. Confusus est libanus et obsorduit.

רְמֵץ Pugillo mensurauit. seu a uola manus.inuolauit.id est tantū accepit quantum potest uir pugno continere.Oportet enim per ambages circumloqui.cui uocabulū latinum simile nescimus.sicut interpres fecit Leuitici.iij.Quorum unus tollet pugillum plenum simile.sic quasi liceret dicere.Et pugillabit inde plenum pugillum suum.

רְבִשׁ Vrtica.Isaę.xxxiiij.Orient in domibus eius spine et urticæ quamvis nostri iudei exponant sic.Carduus et spina.sed tamen magister Daud kimir de radicibus interpretatur urticam.

רְבָה Nidificauit.ps.ciiij.Illuc passeres nidificabunt.Inde nomen uerbale.Jeremię.xlvij.Quasi colubia nidificans in summo ore foraminis.Inde nodus nomen.ps.lxxxiiij.Et turtur nidum.et in Abdia.Et si intersydera posueris nidum tuum.& pluraliter Genesis.vi.Mansiunculas in arca facies.vult dicere instar nidorum.

רְבָה Aemulatus.zelatus est.inuidit.Numeri.xxv.quia zelatus est pro deo suo.& Numeri.v.Si spiritus zelotypie concitauerit uirū contra uxorem suam.verbum e uerbo sic.Et transibit super eum spiritus emulationis seu inuidie et inuidebit uxori suę.sic Gen. xxx.Cernēs aut̄ Rahel qd infœcūda esset inuidit sorori suę.inde nomē emulator.Deutero, Deus emulator.& Exodi.xxxiiij.Dns zeletes nomen eius.et interponit qnq̄ iod cata epenthesis.Deute.xxxij.Ipsi me puocauerunt in eo qui nō erat deus et ego puocabo eos in eo qui nō est pp̄ls.& est uerbū transitivū tertij.i.emulari fecerūt et inuideri faciam &c.

רְבָה Procurauit.cōparauit.acquisiuit.addeptus est.obtainuit.exorsus est.Gen.xlix.Quam emit Abraham.& Gen.iiij.Possedi hominē per deū.miror translationē hāc.sed potius acquisiui hominē uel obtainui.sic Gen.xiiij.Ad dñm deū excelsum possessorē celi et terre.i.procuratorem exordientem celum et terram pro ut Deuteronomij.xxxij.Nūquid nō ipse est pater tuus qui possedit te.i.acquisiuit cōparauit.

L I B E R

Inde dicuntur acquisita omnia bona scilicet immobilia.mobilia.et se mouētia.ut sunt pecora et pecudes.De mobilibus scribitur Gen.xij.
Erat autem diues ualde in possessionibus aurī et argēti. idest in bonis
acquisitis.de se mouentibus.Gen.xxvi.Habuitqz possessiones ouium
et armentorum.de immobilibus.Ieremij.xxxij.Et possidebunt agri.

קָנָה Calamus. Isaie.xix.Calamus et iuncus marcescent.et quia in
orientē baculos ex canna seu calamo conficiūt quibus mēsurant quan-
titates.iccirco pro mensura transumitur.Ezechielis.xl.Et calamus mē-
sure in medio eius.sicut nos dīcīmus ulnam uel brachium. unde etiam
dicitur regula transuersalis cui appenduntur hinc et hinc pondera.qd
translatio nostra statheram uertit.Isaie.xlvi.Et argentum stathera pō-
deratis.significat etiam calatum aromaticū.Exodi.xxx.Calami simili-
ter ducentos quinquaginta siclos.

קְנָמָן Cinnamomum. Exodi.xxx.Et cinnamomi medium eius.&
Canticorum.iiij.Fistula et cinnamomum.ubi cannam uertit fistulam.

כְּסָךְ Incidit.decerpsit.distrinxit.Ezechielis.xvij.Et fructus eius di-
stringet et siccabit.

כְּסָךְ Magicauit.divinauit.ariolauit.Ezechielis.xij.Et diuinationes
non diuinabitis amplius.&.i.Regum.xxvij.Diuina mihi in pythonē;
& omnia inde deriuata significant predicere futura.

כְּסָתָה Atramentarium.Ezechielis.ix.Et atramentarium scriptoris
ad renes eius.alij dicunt qd significat tabulam et pugillarem.ita enim
exponit thargum pinax.est autem pinax grēce tabula latine.

שְׁגַעַת Stigmatizatio.Leuiti.xix.Ne qz figuras aliquas aut stigma-
ta facietis uobis.quo putant aliqui prohibitam esse artem geomātiæ.
de qua rabī Iuda Harisi et alij complures scripserunt.

שְׁגַעַת Abegit.dimouit.Gen.xxxij.Tetigit neruum fœmoris eius.i.
coxam dimouit e loco coherentē eius et eluxauit.ita exponit rabī Sa-
lomon et allegat uersiculum Ierem.vi.Ne forte recedat anima mea a

SECUNDVS

te.idest ne dimoueatur.

קָרְבָּה Scutula siue scutella.quod trāslatio nostra acetabulum uerit.Numeri.vij.Acetabulum argenteum appendens centum triginta sicos.& Exodi.xxxvij.Acetabula phialas et cyphos.

קָרְבָּן Coagulauit.concreuit.translatio nostra uertit congregauit.Exodi.xv.Cōgregate sunt abyssi in medio mari.rectius Job.x.Et sicut caseum me coagulasti.Sophonię.i.Viros defixos in fecibus suis.idest coagulatos et con crescentes super fēces suas.

קָרְבָּר Rescidit.p̄ecidit.Isaię.xxxviij.Precisa est uelut a texente uita mea.in ea forma nominať animal deserta loca inhabitās.qd alij uolūt auem esse.alij reptile.trāslatio nostra ericium uertit.Isaię.xxxvij.Ono crotalus ericus et ibix.similiter Sophonię.ij.Onocrotalus et ericus.scribitur autem in fine per holem.

קָרְבָּן Significat idenī quod p̄cedens uocabulum siue ericium seu aliud animal.et ponit in eodem capitulo Isaię.xxxvij.Ibi habuit fouē ericus.sed quidam impressi libri habent illic kiphod.rectius autem antiqui kaphon.

קָרְבָּן Clausit.conclusit.continuit.contraxit.ps.lxxvij.Aut continebit in ira sua misericordias suas.& Job.v.Iniquitas autem contrahit os suum.idest concludit et cōtinet.et Deuteronomij.xv.Nec contrahas manum tuam sed aperias eam pauperi.& Isaię.ij.Super ipsum continebunt reges os suum.idest claudent.in eadem uerbi forma significat transilire.Canticorum.ij.Transiliens colles.

קָרְבָּן Abscidit.detruncauit.mutilauit.Deuteronomij.xxv.Abscidas manum illius nec flecteris super illam ulla misericordia.et Exodi xxxix.Et extenuauit in fila.idest abscidit fila.Inde uenit finis et terminus.Gen.vi.Finis uniuersę carnis uenit.idest detruncatio.quod assūmit quandoq; nun per epenthēsin.eoc; abiicitur unum zade.et cū nō assit nun litera necq; alterū zade.additur dagges ad notandū defectū.

קָרְבָּן Limitauit.designauit.abscidit.incidit.p̄ecidit.iiij.Regum.vi.

LIBER

Precidit ergo signum et misit illuc. id est precidit et equauit ut esset capulum securis. sic. iij. Regum. vi. In mensura pari et opus unum erat in duobus cherubim. hebraice sic. Mensura una et precisio una duobus cherubim. quod postea sensum e sensu uertens sculpturam interpretatus est. iij. Regum. vij. Et mensura sculpturae consimili id est precisio transsumitur etiam pro extremo et finali termino. Long. ij. Ad extrema montium descendi. ab equatione precisionis dicit Canticorum. iiiij. Sicut grex tonsar. i. adaequate preciarum uel precise equatarum seu equalium.

תְּנַדֵּךְ Concidit. absidit. mutilauit. Habacuk. ij. Concidisti populos

multos. rectius sic. cōcidendo pplos. est enī gerundiū. Inde mutilatus seu abscisus et detruncatus. Prover. xxvi. Claudus pedibus et iniquitatem bibens. Inde finis. angulus. extremitas. Exodi. xxv. Cherub unus sit in latere uno et alter in altero. hebraice sic. Et facies cherub unū ab extremitate hinc. et cherub unum ab extremitate hinc. & p̄l in masculino psalmo sexagesimo quinto. Spes omniū finiū terre. et p̄l in foemino in eodem psalmo. Et timebūt qui habitant terminos. varijs uarie trāfferunt. nam pro termino uel extremitate posuerūt summū. Deuteronomij. iiiij. A summo celi usq; ad summū eius. aliud etiam significatum habet. nam significat pertesum est. nauseavit. Numeri. xxi. Anima nostra iam nauseat super cibo illo leuissimo. ubi rabbi Salomon hoc verbum exponit per illud paulo superius scriptum. Et tēdere coepit populū itineris.

תְּנַדֵּךְ Nigella. melanthion. gith. Isaiae. xxvij. Seret gith et ciminum sparget. et infra. non enim in ferris triturabitur gith. et iterum. Sed in virga excutietur gith.

בָּשָׂר Capitaneus. princeps. dominus Isaiae. iij. Nolite constituere me principem populi.

בָּשָׂר Decorticauit. abrasit. Leuitici. xiiij. Domum autem ipsam rendet intrinsecus per circuitū. et p̄ prepositionē mem significat angulū. Nehemij. iij. Post eū edificauit Baruch filius Zachai mensurā scd'am ab angulo usq; ad portā domus. et. ij. Paralip. xxvi. Sup portā anguli. & Ezechielis. xlvi. Per quatuor angulos atrij &c. significat etiam per paragogen he et epenthelin iod aroma quoddam. quod a nostris dicitur casia. ps. xlv. Myrrha et gutta et casia.

SECUNDVS

חַנְתָּה Succensuit.iratus est.Zacharię.i.Iratus est dominus super patres uestros iracundia.sic Numeri.xvi.Num uno peccante cōtra oēs ira tua deseuiet.Inde ira ut in eodem ca.lam enim egressa est ira a domino.et scribitur per sex puncta.et in eadem forma significat spuma. Osee.x.Quasi spumā sup faciē aquę.ponitur et qñcqz pro decorticare uel excoriare.loelis.i.Et sicū meū decorticauit.i. arefecit et exiccauit.

חַנְתָּר Aegretulit.molestauit.tedebat.Numeri.xxi.Et tedere cœpit populum.significat etiam angustare et breuiare.Isaie.xxvij.Coangustatum est enim stratum.et Micheę.ij.Nunqz abbreviatus est spiritus domini.Inde nomē Exodī.vi.Propter angustiam spiritus.hoc est turbationem et molestiam.et de abbreviatiōne legitur ps.cj.Respondit mihi in uia uirtutis suę paucitatem dierum meorū. quo nomine iudei vocant preceptorū eorū hoc est breuiarium.librum in q singula precepta in lege contenta colliguntur cozar.sic Iob.xiiij.Homo natus de muliere breui uiuens tempore.significat etiā per epenthēsin iod ante res palmitem aut surculum.ps.lxxx.Extēdes palmites suos usq ad mare.& hoc modo interpres debuit transferre uersiculū Iob.xxix.Et ros morabitur in messione mea.rectius uidelicet.Et ros pernoctabit in palmitibus siue ramis meis.quod precedens sermo apertissime declarat.Aliud significatū eiusdem formę hic oritur.id est metere messem.Leuitici.xxiij.Et messueritis segetem.rectius messem.& Deuteronomij.xxiiij.Quando messueris segetem in agro tuo.rectius sic.quando messueris messem tuam in cāpo tuo.Ruth primo.Quando primum hordea metebantur.Inde nomen uerbale messor.eiusdem secundo.Et dixit messoribus dominus uobiscum.

חַרְרָה Frigus per apocopen res et epenthēsin holem.Gen.vij.Frigus et æstus.et Prouerbiorū.xxv.Et qui amittit palliū in die frigoris.vbi in fine ponitur he terminatio fœminina, quasi frigiditas que per regimen casus post se uertitur in thau.ps.cxlviij.Ante faciem frigoris eius quis sustinebit.Inde frigidus.Prouerbiorum.xxv.Aquę frigide animę sitienti.

חַרְרָא Vocauit.appellauit.nominauit.Genesis primo.Appellauitq lucem diem et tenebras noctem.&.ij.Regum primo.Et Salomonem

fratrem suum non uocauit. et psalmo.xcix. Inuocabant dominum & ipse exaudiebat eos. Inde nomen uerbale. Isaig.xlv. Ego dominus qui uoco nomen tuum deus Israel. Inde homines nominati et magni atq; capitanei prestantioresq; sic dicuntur. Numeri.xxvi. Iste sunt Dathan & Abirom principes populi. significat et clamare. ps. xxxiiij. Iste pauper clamauit. significat etiam occurrere uel obuiare. Isaig. xxxi. Cum occurrerit ei multitudo pastorum. quod etiam a superiore significato posset sic intelligi. Cum acclamauerit ei. et hoc indicat sequens sermo. a uoce eorum non formidabit. translatio nostra addit aliud significatum. Proverbior. xxvij. Et oleum dexterę suę euacuat. Item aliud significatum. contigit. accidit. euenit. Gen. xlj. Ne forte in itinere quicq; patiatur mali. id est ne forte contingat ei mors. sic Jeremię. xij. quare uenerunt mihi hec. et scribitur quandoq; in fine he loco aleph. i. Regum. vi. Sed casu accidit. et Ecclesiastis. ix. Quia eadem cunctis eueniunt. hebraice sic. euentus unus omnibus. Inuenit quoq; sine aleph et sine he in fine. ut Deutero. xxv. Quomodo occurrerit tibi in uia. Eo autem nomine hebreor. logici crebro utunq; pro uno ex quinque predicabilibus porphyrianis q; habent translatu ex Abenrost qui a nobis dicit Auerrois. nomine accidens per prothesin mem et paragogen he. Item significat legere. Nehemij. viij. Et legit in eo aperte in platea. et infra. et legerunt in libro legis dei distincte. Inde nomen uerbale lector. Habacuk secūdo. Ut percurrat qui legerit in eo. id est legens uel lector.

קָרְבָּן Appropinquauit. attigit seu accessit. approximauit. ut perifra sticos. Exodi. xiiij. Ita ut ad se inuicem toto noctis tempore accedere non ualerent. rectius hebraice uerbum e uerbo sic. Et non appropinquauit hic ad hunc tota nocte. et Exodi. xxxij. Cumq; appropinquasset ad castra. & Isaig. vij. Accessi ad prophetissam et concepit et peperit. et sic sunt uerba neutralia. sunt etiam transitiua et significant facio a propinquare. id est offero. Leuitici. i. Homo qui obtulerit ex uobis hostiam. Inde oblatio. offertorium. hostia. Leuitici. ij. Anima cum obtulerit oblationem. et dicitur corban. unde illud legi Matthei. xxvij. Non licet mittere in corbanam. i. donariū seu offertoriū quo oblationes imituntur. Inde ppe. Isaig. lv. Inuocate eū dum ppe est. sūr ps. cxlv. Prope est dñs omnibus inuocantibus eum. et ab eo dicitur aliquid qd est intimum et intra uiscera nostra. ut psalmo. ciij. Et omnia que intra

SECUNDVS

me sunt. & qd est in medio eius Numeri.xv. Peribit de populo suo,
rectius de medio populi sui.item sic proximus aut uicinus. ps.xv. Et
opprobrium non accepit aduersus proximos suos siue uicinos. seu se-
cundum Hieronymū super propinquuo suo. et a propinquando dicit
quis manus conserere atqz bellari in prelio. ps.cxluij. Qui docet ma-
nus meā ad prelium.

קְרָדֵם Securis. ps.Ixxuij. Securibus exciderunt. et Iudicum nono.

Arrepta securi.

קְרָתָה Tabulauit. contingnauit et laqueauit domos. struxit.ij. Para-

lippomenon. xxxuij. Ad contignationem domorum. sic Canticor. i.
Laquearia nostra cypressina. unde quidam didicunt ciuitatem per
epenthesin iod. Prouer. xi. In bonis iustorum exaltabitur ciuitas. et in
eodem significato quandoqz mutatur he in thani et deficit iod. unde
chaldei ciuitatem nominant kartha. Iob. xxix. Quando procedebam
ad portam ciuitatis. et uide supra in ain litera sequente res.

קְרָתָה Caluauit. Micheg. i. Decaluare et tondere super filios delicia-

rum tuarum. Ezechielis. xxix. Omne caput decaluatum. Inde nomen
caluicium. Ezechielis. xxviij. Et radēt super te caluicium. ubi pro he po-
nitur aleph. significat etiam prima per segol scripta crystallum seu gla-
ciem. Ezechielis. i. Et similitudo super capita animalium firmamenti,
quasi aspectus crystalli horribilis. & secundum Nicolaum de lyra gla-
ciei. nam in commentariis scripsit Hieronymus qz gelu constricta aqua
greco sermone crystallus nominetur. idqz approbat dictionarium qd
etymologicum magnum appellant.

קְרָבֶת Obduxit corio. induit pelle. cōtexit cute. Ezechielis. xxxvij. Et
superextendam in uobis cutem. et ab hoc dicitur membrana.

קְרָן Cornu. Danielis. viij. Fractum est cornu magnū. et est utriusqz
numeri. significat etiam uerbaliter radiare atqz lucere. Exodi. xxxuij.
Qui uidebant faciem egrediētis Moysi esse cornutā. rectius hebraice
uerbū e uerbo sic. Et uidebant filij Israel faciem Moysi qz lucebat cutis
faciei Moysi.

LIBER

קְרָם Decidit.ruit ad terram.Isaie.xlvi.Confractus est Bel cōtritus

est Nebo.duo scilicet Babyloniorum idola diruta sunt usq; in terrā.
significat etiam circulum.annulum.seu fibulam qua inter se uela con-
nectuntur.Exodi.xxvi.Facies et quinquaginta circulos.

קְרָסֵל Talus.hoc est uertibulum quo pes et tibia coniungunt.iij.

Regum.xxij.Et non deficient tali mei.

קְרַבּוֹת Rupit.fudit.scidit.i.Regum.xv.Scidit dominus regnum Israel
a te hodie.& Iudicum.xi.Scidit uestimenta sua. et in passiuo.ijj.Regū
xijj.Altare quoq; scissum est. simili modo legitur ps.xxxv.Dissipati
sunt nec compuncti.Hieronymus sic.Scindentes et non tacentes.sed
nostrates hebrei exponunt.Si discerpantur non cruentant.significat
etiam aperire.Jeremię.xxij.Qui aperit sibi fenestras.

קְרָקָעַ Fundus.fundamentū.pauimētū.Numeri.v.Et pauxillū træ

de pauimēto.et Amos ix.Si celauerit se ab oculis meis in fundo maris.

קְרִקְרָה Diruit.perforauit.Isaie.xxij.Scrutans muros.& Numeri
xxijj.Vastabitq; omnes filios Seth.id est ruere faciet.de hoc supra in
vocabulo kir.

קְרַבּ Reformator.excisor.effigiator.similator.Jeremię.xlvi.Simi-
lator ab aquilone ueniet ei.Inde uerbum Job.thxijj.Et de eodem luto
ego quoq; formatuſsum.significat etiam cōniuere oculis uel lingua si-
gnū preſtare.uel uultu annuere.ps.xxxv.Adnuūt oculis.Prouer.vi.
Adnuit oculis.terit pede.et eiusdē libri ca.x qui adnuit ocō dabit &c.

קְרָשָׁ Tabula.Exodi.xxvi.Facies et tabulas stantes tabernaculi de
lignis setim.& sic deinceps per longum tam in singulari quā in plurali
numero.Ezechieł.xxvijj.Et transtra tua fecerunt tibi de ebore indicō,
rectius tabulata tua.

קְשָׁ Legit.collegit.Exodi.v.Dispersusq; est populus in omnem
terram ægypti ad colligendas paleas.et paulo superius.Ipsi uadant &
colligant stipulas.Inde **קְרָגָ** stramen demolitum et contritum. et qđ

SECUNDVS

De ligno cadit serrato illud minutissimū. quod trans fertur in superiori iam loco citato palea. et Numeri.xv. Hominem colligentem ligna.i. ramulos et minutissima queq; ad souendum ignem apta. et putant significare res minutis hincinde disquirere. ad quod allegat uersiculū Sophonię. ij. Conuenite congregamini gens. quasi esset congregamini et acriter disquirite. sed de hoc supra quando kuf precedit vau.

נָשָׁר Cucumis. Numeri.xi. In mentem nobis ueniunt cucumeres & pepones. Inde denominatiuum. Isaie.i. Sicut tugurium in cumerario. ubi mutatur aleph in he.

תְּשַׁבֵּח Attendit. animaduertit. Intendit diligenter. Malachię. ij. Attendit dominus et audiuit. & ps. lxvi. Et attendit uoci deprecationis meę. & psalmo. cxxx. Fiant aures tuę intendentes.

תְּשַׁחַת Indurauit. ij. Paralippomenon. xxxvi. Et indurauit ceruicem suam. & Deuteronomij. xv. Non auertes ab eis oculos tuos. rectius sic. Non durum sit in oculis tuis manumittendo illum. Inde durus & duricia et cetera deriuata. Exodi. xxxiij. Populus dure ceruicis es tu. et primo Regum. v. Quoniam dura est manus eius super nos. Inde trāsu mitur ad crudeles. Isaie. xix. Et tradam egyptum in manum dominorę crudelium. & transumitur ad metallū idurata et percussa. Exodi. xxv. Aureos et productiles.

תְּשַׁבֵּח Thuribulum secundū translationē nostrā. Exodi. xxv. Acetabula ac phialas thuribula et ciatos. ego nō credo significari thuribula. quid enim thus ad panes coquēdos. sed opinor patellas in qbus panis coquitur et tanquam azimus funditur. ut dicimus de nostris hostiis. seu aliud instrumentum quod ad usum coquendi panes concurrit.

תְּשַׁבֵּח Rectitudo. ueritas. ps. lx. Dediſti metuentibus te significacionem ut fugiāt a facie arcus. miror translationē et miror cōmentarios n̄os. hebraice sic legit. Dediſti timētibus te signū ut signent propter veritatē in ethernū. nam hoc uocablo thargū utit p ueritate. et nullo modo significat arcū. sic legit recte Prouer. xxij. vt ostēderē tibi firmatē et eloqua ueritatis. et hic scribit per sua sub sin. superius p segol.

תְּשַׁבֵּח Nummus uel obulus. Gen. xxiij. Emitq; partē agri in qua

fixerat tabernacula a filiis Hemor patris Sichem centum agnis. vbi
Lyra scribit q̄ translatio nostra hic deficiat. nam hebrei uertunt cen-
tum obulis. et uerē dicit. similiter Iob ultimo capite. ubi nos habemus.
Et dederūt ei unusq̄s q̄ ouē unā. hebrei legūt nummū seu obulū unū.

קָשֶׁר Coadunauit. colligauit. ligauit. nodauit. Deutero. vi. Et liga-

bis ea quasi signum in manu tua. passuum eius ponitur. i. Regū. xvij.
Et anima Ionathē conglutinata est anime Dauid. id est ligata. Inde col-
ligantia. coniuratio siue liga. Isaie. viij. Non dicatis coniuratio. omnia
enim que loquitur populus iste coniuratio est. quapropter ad rebel-
lionē traduxit translatio nřa. Amos. vij. Rebellauit contra te Amos.
id est ligam fecit seu coniurauit. sic. ij. Regum. xv. Facta est coniuratio
valida populusq̄ concurrens. Inde oves que nascuntur circiter tempo-
ra marci hoc nōine dicunt ualidiores. Gen. xxx. Et q̄ primi tuis Iacob.

קְשֵׁת Arcus. i. Regum. ij. Arcus fortium superatus est. et Gen. ix.
Arcum meum ponam in nubibus. & infra. Apparebit arcus meus in
nubibus. et pluraliter in foeminino. ps. xxxvij. Et arcus eorum confrin-
gantur. Inde balistarius seu sagittarius. Gen. xxi. Iuuenis sagittarius.
sed potius magister arcus.

קְשִׁקְשָׁת Squama. Leuitici. xi. Omne quod habet pinnulas &
squamas. et pluraliter in foeminino declinat Ezechielis. xxix. Vniuersi
pisces tui squamis tuis adhucrebunt. et ad squamarē similitudinē fit tu-
nica ferrea quam dicunt loriam squamarum uel squamatam. primo
Regum. xvij. Et lorica squamata induebatur. et hoc declinat plū in im.

SECUNDVS

רָאָה

רְאֵקָן עֲרָאָנִיט שְׁוּנָה

Spexit.vidit.threnor. i. Quia uidit ḡetes. et ps. xxxij. Vedit oēs
 a filios hominū. et Gen. xxxvij. Vade et uide si cūcta p̄spera sint.
 Inde uenit inuidere. despicer. ps. xxij. Ipsi uero cōsyderauerunt et in-
 spexerūt me. p q̄ hebrei sic. Ipsi aspexerūt inuiderūt mihi. uel ipsi uide-
 runt despexerūt me. inde trāsumptiue multa dicunt ut speculū. Exodi
 xxxvij. De speculis mulier. Inde **רַזְחָה** imber matutinus. Deute. xi.

Zonc
 Dabit pluuiā t̄rē uīrē temporaneā et serotinā. Formabis ab hoc uerbo
 deriuata secundū artē p̄ ut legendo bibliā hebraicā inuenies cōpīose.
 aliud significatū sub hac forma. struma seu ueſicā gutturis. Leuitici. i.
 Vesiculā uero gutturis. aliud significatū obſcenū. turpe. foedū seu fō-
 ditas. n̄ra trāslatio exemplū interpretaſ. Nahū. iij. Et ponā te in exem-
 plū. p q̄ hebrei. Et ponam te quaſi turpitūdine ſeu foeditatē. aliud auis
 nomē quā trāslatio n̄ra ixon uocat. animal nobis incognitū. sed hebrei
 vulturē interpretan̄t. eſt aut̄ auis q̄ plus ceteris uidet ab acumine uifus
 ſic dicta secundū rabi Salomonē Deu. xiiij. Ixon et uulturē ac miluū.
רַאַם Rhinoceros ſeu unicornis. Deute. xxxij. cornua rhinocerotis
 cornua eius. vident aut̄ Tortellio diuersa eſſe animalia vnicornem &
 rhinocerota. ſic et Perotto in cornucopie. nā illud in frōte hoc in naſo
 cornu geſtabat. trāslatio uero n̄ra pmiscue utiſ. ps. xcij. Exaltabit ſicut
 vnicornis cornu meū. et qñq̄ abīcit aleph et eius loco aſſumit iod in
 eodē ſignificato. Job. xxxix. nunq̄d uolet rhinoceros ſeruire tibi. Inde
 forſitan dicunt p̄cione uestes ex eiudem animalis pilis contexte. quod
 trāslatio noſtra ſericū uertit. Ezechieliſ. xxvj. Et biſſum et ſericum.

*Uacu**Vod*

רַאַשָׁה Caput. Leuitici. i. Caput uidelicet et cūcta q̄ adherent iecori.
 vnde trāsumptiue ſignificat cacumē. uerticem. ſummū. primum. Gen.
 xxviij. Et cacumē eius tāgens celū. Canti. iiij. cū oībus prīmis ungētis.
 Inde ſummi principes et capitanei denominantur. Micheg. iij. Audite
 principes domus Iacob. eſt et aliud ſignificatū fel. amaritudo. toxicū.
 Deute. xxxij. vua eorū uua fellis. qđ mox uertit translatio n̄ra uenenū.
 uenenū aspidū iſanabile. hebrei toxicū aspidū crudele. et a priō dicit̄
 principiū. initiu. Gen. i. In principio creauit deus. ps. cxij. Initiu ſapiētiæ
 timor dñi. et ſic cū anterioritatē ſignificat inuenit qñq̄ per iod loco
 aleph qñq̄ ſimul p̄ iod et aleph. lege biblia hebraicam et inuenies.

LIBER

רַבָּב Auctus et multiplicatus est. excreuit. ps. lxix. Multiplicati sunt *Zabab*

super capillos capitum mei. & Gen. i. Crescite et multiplicamini. Inde multus. magnus. copiosus. Ione. iiiij. Multe miserationis. & ps. xlviij. Ciuitas regis magni. & ps. iiij. Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me. multi surgunt aduersum me. multi dicunt &c. significat etiam sat. uel sufficit. primo Paralippomenon. xxi. Sufficit iam. cesset manus tua. & Numeri. xvi. Sufficiat uobis quia omnis multitudo sanctorum est. et significat decem millia in suppuratione. Deuteronomij. xxxij. Et duo fugarent decem millia et bis tandem. Nehemias septimo. Auri drachmas uiginti millia. & ab isto uerbo homo preeminenſ honora- tuis et magni consilij magister dicitur rab. que translatio nostra uocat propugnatorem. Isaiae. xix. Et mittet eis saluatorem et propugnato- re qui liberet eos. Inde propter multiplicationem dicunt stillæ seu guttæ pluuiarum geminato beth. Micheas. v. Et quasi stillæ super herbam. aliud significatum iaculari seu arcu trahere. Gen. xlix. Exasperauerunt eum et iurgati sunt. pro quo hebrei. amaricauerunt eum et traxerunt arcu.

רְבָר Torques. uel ornamentum circum guttur. Ezechielis. xvi. Et *Zabab*

torquem circa collum tuum. & transsumitur ad alia ornamenta quæ suspenduntur. ut Proverbiorum. viij. Intexui funibus lectulum meum. quod hebrei sic dicunt. Ornamentis ornaui lectum meum.

רְבָה Auxit. multiplicauit. Deuteronomij. xxx. Et uiues atque multi *Zabab*

plicaberis. & clarus Genesis. xxxv. Cresce et multiplicare. Inde uerbū graue per pthelin he aspirationis. Genesis tertio. Multiplicabo erum nas tuas. & Isaiae nono. Multiplicasti gentem. Inde illud quod legitur psalmo. cxxx. Copiosa apud eum redemptio. Inde multiplicatio. Proverbiorum. xxix. In multiplicacione impiorum multiplicabunt sclera. & Isaiae. ix. Multiplicabitur eius imperium. per prepositionem mem et articuli. rectius sic. ad multiplicandum eius imperium. significat et sepe. ps. cxxix. Sepe expugnauerunt me. aliud significatum balistarius dirigenſ arcum. Gen. xxi. Factusque est iuuensis sagittarius. et a prima eius significatione putant deriuari **אַרְבָּה** idest locusta. Exodi. x. Extent

de manum tuam super terram aegypti ad locustam.

רְבָך Frixit. torruit. Leui. vi. Que in sartagine oleo cōspersa friget. *Zabab*

SECUNDVS

Habacuc. **רְבָע** Quadrum. quadrangulum. Exodi.xxvij. Quincubitos in longitudine et totidem in latitudine idest quadrum. qd hebraice uerbum e uerbo sic. quadrum erit altare. Inde nomen numerale quatuor cata pthesin aleph. Exodi.xxij. Et quatuor oues pro una oue. Inde denominat quarta pars. Leuitici.xxij. Quarta pars hin. et sic deinceps numerus ordinalis. nescio quid dicere uoluit translatio nostra Nueri xxij. Et nosse numerū stirpis Israel. cū nulla hic dictō stirpē significet. rectius igitur sic. Quis numerauit puluerem Iacob. et numerum quartę partis Israel.

Isaias. **רְבַע** Cubauit. accubauit. Isaiæ.xi. Et pardus cum hedo accubabit. et Geñ. xl ix. Requiescens accubuisti ut leo. hebraice sic. Genu accubabit. & Canticorum.i. Vbi cudes in meridie. & Isaiæ.xiij. Nec pastores requiescent ibi sed requiescent ibi bestię.

Habakuk. **רְבָק** Saginauit. impinguauit. Amos.vi. Et uitulos de medio armati. rectius sic. De medio saginę seu farciminis. significat enim locū ubi animalia farciunt. sic enim a. M. Catone de re rustica loqui docemur. *Hagab.* **רְגָב** Glarea. lutum. gleba. Iob. xxxvij. Et glebe compingebant. & eiusdem. xxi. Dulcis fuit glarea cocytii. rabi Iona dixit qd sint loca palustris coeni ubi puluis stantem aquam imbabit.

Habacuc. **רְגַז** Conturbauit. cōmouit. contremuit. inquietauit. contristauit. Hiero. traduxit iratus est. ps. iiij. Irascimini et nolite peccare. et Proverbiorū. xxix. Siue irascat siue rideat. & Ioelis. ij. Conturbeni omnes habitatores terre. &. ij. Regū. xviij. Cōtristatus itaqz rex. & Habacuk ij. Turbabant pelles terre Madian. rabi Salomon exponit cōmoueri. in ps. iiij. sed Geñ. xl v. Ne irascimini in uia exponit non iurgamini. & ibi Onkelus chaldaice ne rixamini. Ionathas uero chaldeus tremere interpretat. ij. Regū. xxij. ubi nos legimus. fundamēta montū cōcussa sunt. hebrei habēt fundamenta celoz. sed in ps. xviij. huic simili scribit fundamenta montū. sic igit̄ Ionathas supra citatū uersum chaldaice exponit. Fundamenta celorū **לִזְיָה** idest tremuerūt. licet postea cum legitur. quoniam iratus est eis. ipse Ionathas eundem locum per hoc nostrum uerbum transferat. Omnia eius uerbi significata tendunt ad commotionem ire uel timoris siue terroris.

LIBER

רְגֵל Annotauit.detulit.accusauit.diffamauit.detraxit.trāslatio n̄a *Hagom*

dolose egit interpretata est. ps.xv. Qui non egit dolum in lingua sua. rectius qui nō detulit super lingua sua. et.ij.Paralip.xix. Accusauit me seruum tuum ad te dominū meum regem. idest detulit uel defamauit. & dicuntur inde delatores et susurrones qui uerba hīc et inde portant et taxant quemlibet in peiore partem. et explorant cuiuscumq; hominīs conditionem atq; uitam. quare legit.ij.Regum,x. Et nō ideo ut inuestigaret et exploraret ciuitatem ut euerteret eam. & Gen.xlij. Exploratores estis ut uideatis infirmiora terre uenistis. aliud significatum.pes. et scribitur sex pūctis Deutero.xix. Pedem pro pede exiges. et est in singulari generis fœminini. ut psalmo. Pes meus stetit in directo. & Ezechielis.xxix. Non pertransibit ēa pes hominis. est enim ibi verbum futuri temporis tertie personæ generis fœminini. et clarus eiusdem ca.i. Et pedes eorum pedes recti. hebraice pes rectus. ponitur autem illic adiectiuū rectus in genere fœminino. & pluraliter generis masculini Leuitici.xi. Et multos habet pedes. reperitur tamē cata prothesin mem in genere etiam fœminino. Danielis.x. Et brachia eius & que deorsum usq; ad pedes. et Ruth.iij. A parte pedum. significat q;q vicem. Numeri.xxij. Cur percutis me ecce iam tertio. et infra. Cur inquit tertio percussisti. i. tribus uicibus. Inuenitur etiam rogel propriū nomē fontis. et fuit cuiusdam magni Iudeorum pr̄sidis cognomentū Ratisponē qui uocabat rabī Jacob margolith. cuius suauissimas ad me datas habeo literas in sermone hebraico elegantes.

רְגַם Obruit. subiecit. Leuitici.xx. Lapidibus obruent eos. et eiusdē *Hagom* xxiiij. Et lapidet eum populus uniuersus.

רְגָם Susurrauit. murmurauit. mussitauit. Deute.i. Murmuraſtis in *Hagom* tabernaclis uestris. et Prover.xxvi. Verba susurronis quasi simplicia.

רְגָע Subitaneauit. si sic loqui liceret. fluctuauit. nostra translatio cir *Hagom* cum loquitur Job.xxvi. In fortitudine illius repente maria congregata sunt. hebraice uerius sic. In fortitudine sua fluctuauit mare. et Isaiae.li. Qui conturbo mare et intumescent fluctus eius. idest qui cito concito vel fluctuico mare. Inde subito. repente. cito. mox. ueloci. momentū. ps.vi. Et erubescant ualde uelociter. aliud significatū requiescere. Isaiae

SECUNDVS

xxx. Ibi cubauit lamia. id est requieuit. sic eiusdem. li. Et iudicium meū in lucem populorum quiescet. rectius quiescere faciam. omnia talia moram. statum. et quietem significant.

Jugos

רָגֶשׁ Tumultuauit. seu uoce anhela sonuit aut fremuit. ps. ij. Quare fremuerunt gentes. rectius rabbi Salomon exponit. Quare congregat sunt gentes. quamuis Hieronymus actiue transtulit dicens. Quare cōgregauerunt gentes. significat autem proprie sedicionem conuocare.

Jadad

רָדָר Extendit. sparsit. ps. cxliij. Qui subdit populum meū sub me. rabbi Salomon legit. qui extendit et dilatat populum meū. ac si diceret. multiplicat atq; fortificat. aliij per contrarium exponunt. deprimit & infirmat populos. In libris aut emēdatis scribit nō per mem finale sed per iod. quod nihilominus significare potest populos. ut in arte grammatica. & sequitur tunc sub se. ut sit sensus. qui cōminuit seu conterit populos sub se. sic enim adnotatio que dicitur massora indicat. Hiero. vertit. qui subiecit ppl̄os mihi. ab eo deriuata. iiij. Regum. vij. Et subter leones et boues quasi lora ex ēre dependētia. quod hebraice sic legit. Et subter leones et boues lora opere extenso seu tentificato. Inde pallium dicitur eoq; extendatur super homines. Canticorū. v. Tulerunt pallium meum. sed uerius significatur sindon quam super caput expandunt mulieres.

Jada

רָדָה Prefuit. dominabatur. ps. cx. Dominare in medio inimicorū tuorum. & Geñ. i. Dominamini piscibus maris. & Numeri. xxij. De Jacob erit qui dominetur. aliud significatum sumere. Iudicū. xiiij. Quē cum sump̄isset in manibus. et caue ne decipiaris similitudine literarū cum p̄cedenti uerbo paulo superius. descenditq; et locutus est mulieri. nam istic iod est litera substāialis. hic uero iod est līra accidētalis.

Jadamy

רָם Nutauit dormiendo. uel stupore cecidit. uel attonitus lapsus est. danielis. viij. Cūq; loqueret ad me collapsus sum pronus in terrā. & long. i. Et dormiebat sopore graui. rectius sic. & dormiebat et nutauit. Inde somnus. dormitio. sopor. Job. iiiij. Quādo solet sopor occupare homines. & geñ. ij. Immisit dominus deus soporem in Adam.

Jadaps

רָתָה Persecutus est. Exodi. xiij. Et persecutus est filios Israel. & ps.

LIBER

xxxij. Inquire pacem et persequere eam.

רְהָה Formidauit. territus est. expauit. timuit. ut in Isaia. Ne timeas. *Hab*
tis neq; formidetis.

רְחָב Excelluit. superbuit. ps. xc. Et amplius eorum labor et dolor. *Hagab*
rectius hebraice sic. Excellentia eorum labor et dolor. & Isaie. xxx. Su
perbia tantum est quiesce.

רְחַט Cannale in quibus adaquan; pecora. Gen. xxx. Posuitq; eas *Habaff*
in cannalibus ubi effundebatur aqua. et dicitur sic a currendo q; per
ea de fontibus currat aqua. nam thargum pro currendo posuit hoc uer
bum. dicuntur etiam sic trabes in domibus quibus curritur de altera
ad alteram. Canticorum primo. Laquearia nostra cypressina. idest
trabes. quidam exponunt cardines in quibus currunt ianue.

רֹב Contendit. litigavit. Job. xxxix. Numquid qui contendit cum deo. *Zob*
& Ieremie. ij. Propterea iudicio contendam uobiscum. Inde causa. con
trouersia. lis. contentio. iudicium. Deuteronomij. xxv. Si fuerit causa
inter aliquos. Gen. xiij. Et facta est rixa inter pastores. & in alia forma
paulo inferius. Ne queso sit iurgium. & ps. xxxv. Iudica domine nocē
tes me. pro quo Hieronymus rectius. Iudica dñe aduersarios meos.
& Oseg. iiij. Quia iudicium domino cum habitatoribus terre.

רֹר Preualuit. seu predominatus est. Gen. xxvij. Tempusq; ueniet *Zob*
cum excutias et soluas iugū eius de ceruicibus tuis. idest predñaberis.

רֹה Irrigauit. compluuit. Inebriauit. Isaie. lv. Sed inebriat terram. *Zob*
& eiusdem. lviij. Et erit quasi hortus irriguus. & Ieremie. xxxi. Quia
inebriaui animam lassam.

רוֹת Dilatauit. translatio nostra uertit respirauit. Job. xxxij. Loquar *Zob*
et respirabo paululum. hebrei sic. Loquar et dilatabitur mihi. nam pe
ctoris latitudo respirationi plurimū seruit atq; spiritui humano. sic. i.
Regū. xvi. et refocillabat Saul. idest respirauit latiore pectore. Inde spi
ritus ut in eodē loco. Recedebat enim ab eo spiritus mālus. significat
etiam uentū seu flatū. Job. i. Repente uentus uehemēs irruit. Numeri
xvi. Fortissime deus spirituū omnis carnis. et scripsit sapiē rabbi Jacob

SECUNDVS

*Berching**Basing*

ברִרְתִּים
 filius Eleazar. quod ab hoc uocabulo denominen^t naues
 eo q̄ uento ducantur. Isai^q. xlij. Et detraxi uectos uniuersos. uoluit di-
 cere naues omnes. sic etiam significatur pala seu uentilabrum quo fru-
 ges ad uentum purgantur. Isai^q. xxx. Sicut in aera uentilatū est. hebrei
 sic. quod uentilat in pala & uentilabro.

Dom

רוֹם Extulit. leuauit. exaltauit. ps. Exaltare super c̄elos deus, & quan-
 doq̄ sine vau. Deuteronomij. xxij. Manus nostra excelsa. quandoq̄
 aleph loco vau. Zacharie. xiij. Et exaltabit̄ & habitabitur in loco suo.
 Inde per pr̄positionem mem altum. ps. lxiij. Ascendisti in altum. &
 cetera deriuata cum literis accidentalibus & appensilibus. Inde obla-
 tio spontanea rerum que in altum suspenduntur in templis. quam gre-
 ci appellant anathema. tr̄slatio nostra dixit primitias. Exodi. xxv. Ut
 tollant mihi primitias. rabi Salomon cum Onkelo chaldeo exponit se-
 parationem seu segregationem. idest deuotionem & destinationē. sic
 enim dicere solemus de ihs qui destinantur et deuouentur ad aliquem
 ysum. ut Paulus ad Romanos segregatus in euangeliū dei. hoc est de-
 uotus et destinatus ad usum euangeliū. vocat itē coralius

Romanorum

רָאַמְּדָה quod translatio nostra uertit excelsa. Job. xxvij. Excelsa et eminentia.
 vide supra in algabis.

Doa.

רוּעֵן Malum fuit. ac si uno uerbo dicere liceret absolute. malauit. Nu-
 meri. xi. Sed & Moysi intoleranda res uisa est. uerbum e uerbo sic. Et
 in oculis Moysi malū fuit. per camez siue vau loco holem. omnia inde
 deriuata significant malum. triste. malignum. turpe. aliud significatiū
 iobelauit. taratantarizauit. Numeri. x. Si autem prolixior atq̄ cōcisis
 clangor icrepuerit. uerbū e uerbo hebraice sic. Et clangetis taratātara
 & infra. Et nō concise ululabunt. rectius sic. & non taratantarizabitis.
 hoc est. non iobelabitis. a iobel dictum non a iubilo. sic Sophoni^q. iij.
 Iobila Israel. aliud significatum. pximus amicus. Isai^q. xli. Vnusquisq;
 proximo suo auxiliabitur. & Proverbiorum. xxvij. Amicum tuum et.
 amicum patris tui ne dimiseris. & sic reperitur cata epenthelin iod.
 Item aliud significatum frangere. psalmo secundo. Reges eos in uirga
 ferrea. rectius sic. Franges eos. rabi Salomon exponit טזע זעג idest cō-
 teres siue confringes eos. Hieronymus apte uertit. franges eos.

LIBER

רוֹת Contremuit commotus est. mobilitauit. fractum est. Ezechielis quadragesimo septimo. Et folia eius ad medicinam. rectius. ad motionem. infirmitatem. plagam & fracturam scilicet tollendam atque reparandam. hoc est quod plagam restituat. unde legitur Iob vicesimo sexto. Columnæ celi contremiscunt. scilicet frangendæ. ubi significat motionem. Item secundo Regum vicesimo quarto. Cesset manus tua. pro amoueatur manus tua.

רוֹץ Cucurrit. Genesis decimo octavo. Ipse autem ad armenta cucurrit. primo Regum decimo septimo. Cucurrit ad locum certaminis. & Iob decimo quinto. Cucurrit aduersus eum erecto collo. & Cantorum primo. Trahe me post te. Curramus. aliud significatum confringere. cōterere. Ecclesiastis duodecimo. Et confringatur rota super cisterna. & Iudicum decimo. Et cōfregit cerebrum eius. & geminatur quandoque finalis litera zade. Genesis. xxv. Sed collidebantur in utero eius paruuli. idest conterebantur.

רוֹשׁ Eguit. indiguit. psalmo tricesimo quarto. Diuites eguerunt & esurierunt. verius et rectius. S. Hieronymus sic. Leones indiguerunt et esurierunt. Inde pauper et paupertas. et pauperifico. si sic loqui licet. Proverbiorum vicesimo secundo. Diues et pauper obuiarunt sibi & primo Regum secundo. Dominus pauperem facit et ditat. pro pauperificat. sunt autem hec synonyma **עַזְיָהוּ הַרְבֵּל מִסְבֵּן**

רָשׁ sicut apud latinos pauper. egenus. inops.

רוֹתָה Extenuauit. attenuauit. macrefecit. Sophoniæ secundo. Et attenuabit omnes deos terre. Inde nomen macilentia. tenuitas etc. Isaïæ x. Propter hoc mittet dominator dominus in pinguibus eius tenuitatem. idest macredinem.

רוֹתָה Tabernauit. cauponauit. Inde domus cauponaria seu **caupo**. **חֲמָר** na dicitur. Jeremiæ decimo sexto. Hec enim dicit dominus ne ingredias domum conuiuij. scilicet ad auferendum luctum. et Amos sexto. et auferetur factio lascivientium. rectius cauponaria.

רוֹם Innuit. Iob decimo quinto. Et quasi magna cogitans attonitos **חָמָרָי**

SECUNDVS

Damay **רַמְץ** habes oculos. uerbum e uerbo sic rectius. Et quid innuunt oculi tui: per conuersionem literarum quo uerbo utimur quando allegoriam uel trāsumptionem aliquam sensuum in scripturis innuimus. aut aliud in cortice uerborum cernimus. aliud in eorum medullis late re intelligimus.

Damay **רֹאֵז** Princeps. tyrannus. dominus. psalmo .ij. Et principes conuenerunt in unum. Habacuk primo. Tyranni ridiculum eius erunt.

Zahab **רְחָב** Dilatauit, primo Regum. ij. Dilatum est os meum super inimicos meos. Inde latum et latitudo et cetera deriuata. psalmo. cxix. Latum madatum tuum nimis. et maxime in forma grauium. ut Isaie. liij. Dilata locum tentorij tui. Inde dicitur platea. uia lata et spaciofa, a latitudine grece sic appellata. Genesis. xix. Sed in platea manebimus.

Zabel **רְחָל** Ouis. agnus. Isaie. liij. Et quasi agnus coram tondente se. et sic in foeminino. et pluraliter masculine Gen. xxxij. Oues ducentas.

Zahem **רְחָם** Misertus est. psalmo. ciij. Quomodo miseretur pater filiorum misertus est dominus timentium se. Inde misericors. miseratio. misericordia. Habacuk tertio. Cum iratus fueris misericordie recordaberis. Aliud significatum diligere. amare. psalmo. xvij. Diligam te domine fortitudo mea. & hoc discitur ex thargum. Aliud significatum per sex puncta. matrix. vterus. vulua. Exodi. xxxiiij. Omne quod aperit vuluam. et psalmo. cx. Ex utero ante luciferum. aliud significatum mulier. iuuacula. foemina. Iudicum quinto. Et pulcherrima foeminarum eligitur ei. rectius uerbum e uerbo sic. Nunquid inuenient; diuident sponsum. mulierem. duas mulieres p caput uiri. id est unicuique uiro in predictam dabitur iuuacula uel due iuuacula. sic David kimhi in commenariis super quatuor. aliud significatum porphyrion auis. Leuitici. xi. Et onocrotalum & porphyrionem.

Zahaps **רְחָת** Mobilitauit. cōmotum est. mouitabat. absolute. Jeremię. xxij. Contremuerunt omnia ossa mea. rectius secūdum septuaginta. Commota sunt. et proprie significat talem motionem qualē peragit miluus aut alia auis pendens in aere cum furtim descendendo cupit præda

LIBER

incubere. quod aperte indicat uersiculus Deuteronomij. xxxij. Sicut aquila prouocans ad uolandum pullos suos et super eos uolitans. et Genesis primo Et spiritus dei ferebatur super aquas. uerbum e uerbo sic. Et spiritus dei mouitans seu uolitans aut uelitas super faciem aquarum.

רְחֵץ Abluit. lauit. Isaię. iiij. Si abluerit dominus sordem. et Exodi Raaz xxix. Cumque laueris patrem cum filiis suis aqua. uerbum e uerbo sic. et lauabis eos aqua. Inde quod nos legimus psalmo. lx. Moab olla spei meę. rectius uertit Hieronymus Olla lauacri mei.

רְחָק Elongatum est. longinque fuit. Isaię. lix. Propter hoc elongatum est iudicium a nobis. Inde nomē ps. x. Ut quid domine recessisti longe. et in alia forma uerbum Iosue octauo. Nec longius recedatis. et in alia forma longinquus. Iosue nono. De terra longinqua uenimus. et sic de aliis deriuatis.

רְחַט Eructauit. produxit. promouit. psalmo. xlv. Eructauit cor Zahab meum uerbum bonum. significat et cata prothesin mem et paragogē thau. caldarium. uel secundum nostram translationem craticulam. Leuitici secundo. Si autem de craticula fuerit sacrificium.

רְטַט Tremulus uel tremor. Ieremij. xl. Tremor apprehendit ea. Defens et significat sic ut retheth. et scribitur sex punctis.

רְטַב Viridauit. humectauit. Iob octauo. Humectatus uidetur antequam ueniat sol. et eiusdem. xxij. Quos imbræ montium rigant.

רְטַפֵּשׁ Extenuatus est. consumptus est. Iob. xxxiij. Consumpta est caro eius.

רְטַשׁ Intremet. fudit. dissecuit. collisit. allisit. Isaię. xiij. Infantes eorum allident in oculis eorum. et paulo inferius. Sed sagittis paruulos interficiunt.

רִתָּה Olfecit. odorauit. ps. cxiiij. Nares habent et non odorabunt. et Iob. xxxix. Procul odoratur bellum. et Gen. viij. Odoratusque est dominus odorem suavitatis. aliud significatum mola ex superiore et in-

SECUNDVS

feriore lapide constructa. propterea est pluralis numeri tantum. Deuteronomij. xxiiij. Non accipies loco pignoris superiorem et inferiore molam. quamuis inferior lapis solum hoc uocabulo nominetur. nam superior a currendo dicitur currus. et Isaie. xlviij. Tolle molam et mole farinam.

24

רִקְ Vacuum. inane. Genesis. xlij. Cum frumenta effunderent singuli repererunt in ore saccorum ligatas pecunias. uerbum e uerbo sic. Illi euacuantes saccos suos et ecce uniuscuiusq; colligatura in sacco suo. Et psalmo. ij. Et populi meditati sunt inania. et Ecclesiastis. xi. Si repletæ fuerint nubes imbre super terram effundent. idest euacuabunt. et Canticorum primo. Oleum effusum nomen tuum. idest euacuatum. Est autem illuc nomen adiectuum per prepositionem than scriptum. non obstante quod ultima notetur per patha. aliud significatum euaginare. Leuitici. xxvi. Et euaginabo post uos gladium. et sic significat arma parare ac educere ad prælium.

25

רִקְ Statuit. fluxit. Leuitici. xv. Adheserit carni eius atq; concreuerit foedus humor. ubi translator iterum recessit a uerbis ut sequeretur flosculos dicendi. pro illo scatente humore saliuam legimus primo Regum. xxi. Desfluebantq; saliuæ eius in barbam.

26

רַבָּ Extenuauit. molluit. mollificauit. leniuit. tenerum fecit. ps. lv. Molliti sunt sermones eius super oleum. idest tenera uerba fecerunt. Inde tener et tenellus. Genesis. xviiij. vitulum tenerrimum et optimum. et Proverbiorum quarto. Tenellus et unigenitus. et Genesis. xxix. Et Lia lippis erat oculis. debuit dicere teneris oculis. et uerbum iterum Deuterono. xx. Non pertimescat cor uestrum. rectius non molliscat. hoc est ne mollificetur cor uestrum. et sic cetera deriuata.

27

רַבָּ Vectus est. equitauit. ferebatur seu latus est. insidit tertie coniugationis. portatus est. Numeri. xxij. Nonne animal tuum sum. cui semper sedere consueuisti. pro qui insedisti super me. Inde nomina equitatus. et currus. et omnis uectura. Can. i. In curribus Pharaonis. Inde dictus est ascensor qui uehitur. Exodi. xv. Equum et ascensorem. et psalmo. lxvij. Qui ascendit super celum. multa transumptive

LIBER

inde deriuantur que per teipsum uidebis.

רְבָל Negociatus est.mercimoniauit. seu mercatus est. Ezechielis xvij.In urbe negotiatorū posuit illam.Et Nehemij.xij.Et manserunt negotiatores & uendentes uniuersa uenalia foris Ierusalem.Dicitur etiam sic aromatarius.pigmentarius.vngentarius.apothecarius.Can tīcorum.ijj.Vniuersi pulueris pigmentarij.aliud significatum fraudulentus susurro.delator.Leuitici.xix.Non eris criminator nec susurro in populis.& Prouerbiorum.xi.Qui ambulat fraudulenter.

רְבָס Mons altissimus. uel altitudo montium.Isaie.xl.Et aspera in vias planas. Inde deriuatur uerbum quod significat eleuare seu sursum trahere.fortificare. Exodi.xxvij.Et stringatur rationale annulis suis cum annulis superhumeralis rectius sic uerbū e uerbo.Et eleuent seu sursum trahant rationale de annulis suis ad annulos ephod.scilicet quod supra illud erit.

רְבַשׂ Animal quoddam celerrimum uecture ac equitauī aptum. quidam putant mulos esse. alij camelorum genus. alij dromedarios. translatio nostra habet ueredarios.Ester.vij.Et missē per ueredarios qui per omnes prouincias disurrentes.sed translator iterū rhetorico more orationis ornatū sequēs uerba dimitit. sic enim hebraice legit. Et missē sunt epistole per manū cursorum in equis,equitantium uelo cōfissimōs equos.dromedarios.pullos mulorum.ut sit figura articulus. & iterum Michee.i.Tumultus quadrigē stuporis habitanti lachis. ne scio quid dicere uoluit.sed hebraice sic legitur. Liga currum ad equū velocissimum.que habitas lachis. Aliud significatum omnis substantia bonorum que possidentur ab homine generaliter siue in rebus immobilibus seu mobilibus ac se mouentibus.Genesis.xij.Da mihi animas cetera tolle tibi.id est da mihi homines substantiam bonorum sume tibi.et sic significat opulentiam & diuitias.

רְמָם Exaltauit.sublimauit.Iob.xxij.Et sup stellarū uerticē sublimet. rectius sic. Et cerne cacumen stellarū q̄ exaltatē seu sublimatē sunt.& Ezech.x.Et eleuata ē gloria dñi sup cherubim.& inde nomē ps.cxiij.Excessus sup oēs gētes dñs.& sic i' alio significato cata parag.nū. malū

SECUNDVS

punicum siue pomum granatum. Canticorum quarto. Sicut fragmentum malii punici. aliud significatum uermis. Job. xxi. Et uermis operiet eos. In alio loco interpretatur tinea. Isaiae. xiiij. Subter te sternetur tinea. aliud significatum fraus & dolus. Proverbiorum. xxvi. Ita uir qui fraudulenter nocet amico suo. & Osee septimo. Quasi arcus delosus. aliud significatum iacere siue iactare. Exodi. xv. Equum et ascensorem deiecit in mare. vnde quidam precedentem Osee uersiculum exponunt de arcu iaculorum.

רַבִּית Lancea. pugio. hasta. Numeri. xxv. Et arrepto pugione ingressus est post uirum. & Ieremie. xlvi. Polite lanceas.

רַבְּדָן Mulus magnus ex equa natus. Ester octauo. veredarios &c. vbi dicitur rectius. Mulos iuuenes pullos equarum.

רַמֵּס Conculcauit. psalmo. xci. Conculcabis leonem et draconem. & Ezechielis. xxvi. Conculcabit omnes plateas tuas. & inuenitur persimilis in fine loco samech consimilis quasi significationis. Gen. viij. Consumptaque est omnis caro quem mouebatur super terram. Inde repere. reptare & reptile. & alia deriuata.

רַחֲבָה Exultauit. iocundatus est. facetus fuit. letatus est. uafredixit. & quia aperit se homo in scommatis iocis et vafre dictis. ideo puto translationem nostram aperiri hoc est dissoluti in iocos interpretatam. Isaiae. xxxv. Et aperta erit lingua mutorum. sic ps. li. Exultabit lingua mea iusticiam tuam. Zacharie. ij. Lauda & letare filia sion. rectius secundum lxx. Letare et gaude filia sion. omnia deriuata significant leticiam uocale & clamore letum. aliud significatum noctua seu alia avis nocturna quam vociferat huhu. nostra translatio uertit struthionem. Job. xxxix. pena struthionis.

רַבָּבָה Prepositione aleph et cata paragogen thau significat leporē. Deuteronomij. xiiij. Camelum leporem & chirogylum. mendosili bri nostri habent chirogrillum.

רַסֶּה Stilla. gutta. Canticorum. v. Et cincinni mei guttis noctium. id est stillis. sic enim thargū exponit. aliud significatum rima. fissura. amos. vi. Et percutiet domū maiorem rimis. nam ruinis menda est.

LIBER

רְסֵן Frenum.capistrum.Isaie.xxx. Et frenum erroris quod erat in **חָדָג**
naxillis populorum.& psalmo.xxxij.In camo & freno.

רְעֵב Esuriuit. psalmo.xxxij. Diuites eguerunt esurierūt. & Isaiae **חָאָב**
xlix. Non esurient neqz sient. Inde nomen. Genesis.xli. Et in uniuerso
orbe fames preualuit.

רְעֵר Tremuit.psalmo.ciiij.Qui respicit terram et facit eam tremere **חָאָב**
re. Inde nomen. Exodi.xv. Robustos Moab obtinuit tremor.

רְעֵה Pauit.rexit gregatim.scilicet ut pastor.Ieremie quinquagesi. **חָאָה**
Et pascetur carmelus & basan.& Isaie quinto. Et pascentur agni iuxta
ordinem suum. Inde nomen. psalmo vicesimotertio . Dominus regit
me & nihil mihi deerit . quod Hieronymus multo rectius uertit sic.
Dominus pastor meus.& Canticorum primo.vbi pascas.& infra . Et
pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastorum.quod per licentiā quan
doqz deponit mem plurale.ut Isaie tricesimooctauo. Quasi tabernacu
lum pastorum.potest tamen interpretari. quasi tabernaculum pasto
ris. ut sit iod finale loco he. ut in grammatica . Inde pascua & alia deri
uata.aliud significatū in uanum laborare. frustra absumere. affligere.
defatigatio.Ecclesiastis primo. Vanitas et afflictio spiritus.et infra.La
bor & afflictio spiritus.idest absumptio spiritus. sic Osee duodecimo.
Ephraim pascit uentos.rectius. Ephraim frustra absumit uentum . eo
qz non iuuatur neque alitur ex eo. Aliud significatum amicus.Leuiti
ci decimonono. Diliges amicum tuum sicut te ipsum. similiter amica .
Canticorum secundo . Amica mea formosa mea . Aliud significatum
voluntas.cogitatio.psalmo centesimotricesimono. Intellexisti cogi
tationes meas delonge. Aliud significatum conquassare . conterere.
confringere.Ieremie secundo. Constuprauerunt te usqz ad uerticem.
rectius interpretatur Nicolaus de lyra confregerunt te . huic similli
me quidam hebreorum exponunt uersiculum Job vicesimoquarto .
Pascit sterilem que non parit.sic . Conquassat & confringit sterilem
quaē non parit & uiduę non benefacit . sed rabi Salomon exponit de
duabus uiduis.vna que habet liberos eget & esurit.altera que non ha
bet liberos pascit & letatur. Item Michee.v.Et.pascent terrā Assur in
gladio.rectius sic.Et confringēt seu cōquassabunt terrā Assur gladio.

SECUNDVS

Naal

ת Tremor.fremitus.tumultus.trāslatio nostra diuersimode uerit crapulam.compunctionem.soporem.Zacharię.xij.Superliminare crapulę omnibus populis.pro quo.lxx.Superliminaria quę mouent.intelligo quę tremunt.et Nahum.ij.Et agitatores consopiti sunt.pro quo.lxx.timebunt.& ps.lx.Potastī nos uino compunctionis.pro quo Hieronymus uino consopiente.sed pprietas huius uerbi est fremere & tremere.aliud significatum mitra adornata monilibus.Isaie.ij.Ar millas et mitras et discripnalia.magistrī hebreorum dicunt esse uela mulierum quibus oriētales solent caput obnubere ne facies uideant.

Nahy

ת Tumultuauit.indignatus est.furit.motauit.cōtremuit.Ezech'l xxvij.Motauerunt uultus.non mutauerunt ut quidā mēdosī codices habent.quasi diceret indignanter detestati sunt.ab eo scilicet motu tumultus atqz tremore.translationes nostrę uerbum hoc ad tonitrua trāsumperunt.i.Paralip.xvi.Tonet mare et plenitudo eius.pro contremiscat.non enim Neptuni sed Iouis tonare est.sic.ij.Regum.xxij.Tonabit de cęlo dñs.& ps.xvij.similiter.Inde nomen Iob.xxvi.Quis poterit tonitruū magnitudinis eius intueri.potius dixisset fulgur.nā tonitru non cernitur.sed rectius hebrei sic.Et tumultum seu indignationem fortitudinis eius quis intelliget.

Nam

ת Virescebat.uiridis fuit.& non crebrescit in usu nisi per duplicationem nun finalis.Canticorum primo.Lectulus noster floridus.uiridibus obductus.Inde nomen ps.ij.Ego aut̄ sicut oliua fructifera.p quo rectius interpretatur Hiero.in suo psalterio.sicut oliua uirens.

Nam

ת Stillauit.rorauit.Prouerbiorum.ij.Et nubes rore concrescunt.rectius sic.Et nubes stillabunt rorem.& ps.lxv.Et campi tui replebunt vberitate,pinguiscent speciosa deserti.sed rectius uertit Hieronymus rorabunt pinguedine.hoc est stillabunt.

Nos

ת Detriuit.contriuuit.dissipauit.confregit.perdidit.Exodi.xv.Dextera tua percussit inimicum.idest confregit.perdidit.Iudicum.x.Afflictioꝝ sūt ac uehemēt opp̄ssi.i.detriti.dissipati atqz cōtracti sūt.

LIBER

רַעַשׁ Concussit. impetuose cōmouit. tremuit. Ezechielis. xxxviij. *Duad*

Et cōmouebuntur a facie mea pisces maris. & eiusdem. xxvi. Commō uebuntur insule. & uerbum transituum Job. xxxix. Nunquid fuscata
bis eum quasi locustā. pro cōmouebis eum. quotiens autē reperit signi
ficare augmentū et multiplicationē. cōtingit illud pro metathesin lraz.

רְפָא Restituit. integravit. sanauit. medicauit. Isaiae. vi. Et conuertat *Dapa*

et sanem eum. Ieremias. xvij. Sana me domine et sanabor. et Gen. xx. &
sanauit deus Abimelech. Inde medici et unguētarij. Gen. l. Precepitque
seruis suis medicis ut aromatibus condirent patrem. Inde nomen me
dicina. sanitas &c. Iere. xlvi. Frustra multiplicas medicamina sanitas
non erit tibi. quandoque mutatur aleph in he et idem significat. ut Iere
mias iij. Cōuertimini filij reuertētes et sanabo auersioes uestras. quāuis
in multis tam impressis quam scriptis codicibus inueniatur scriptum
in eodem loco per aleph. tamen in libris castigatis additur massora que
indicat ibi scribendum per h. Item. iij. Paralippomenon. viij. Et sanabo
terram eorum. id est restituam. aliud significatum gigantes. homines
robusti. Deuteronomij. iij. Gigantes sicut Enakim. aliud significatum
mortuus. ps. lxxxviij. Aut medici suscitabunt et confitebitur tibi. pro
quo Hieronymus. & gigantes resurgent. sed rectius sic. aut mortui re
surgent et laudabunt te. sic Proverbiorum. xxi. Vir qui errauit in via
doctrine in coetu gigantum cōmorabitur. rectius sic. In congregatio
ne mortuorum morabitur.

רְפָר Pauimentauit. strauit. Job. xli. Et sternet sibi aurum quasi lutū. *Dapa*

rectius sic. Sternet aurum super lutum. inde nomen. Canticorum. iij.
Reclinatorium aureum. pro stratum aureum. aliud significatum con
fortare. stipare. Canticorum secundo. Stipate me malis.

רְפָה Resedit. quieuit. Iudicij. viij. Quod cū locutus es et requieuit *Dapa*

spiritus eorum. sic etiam Ionathas chaldeus exponit. Inde nomen im
potens. infirmus. et debilis. eoque facile quiescat. Numeri. xiij. Vtrum
fortis sit an infirmus. et passiuū legitur Exodi. v. Vacant enim et iccir
co uociferantur. quasi dicere liceret quietificatur ipsi. & inueniēt quan
doque aleph pro he finali. ut Ecclesiastis. x. Quia curatio faciet cessare
peccata maxima. rectius sic. Impotentia deprimit peccata magna. signi

SECUNDVS

ficat et demittere.deponere.relinquere.ij.Regum.xxiiij. Contine manum tuam.rectius sic.Fac quiescere manum tuam. uel potius dimitte manum tuam.

Hapad

רָפֵס Ambulauit.cucurrit.incessit. ps.Ixvij.Vt excludant eos qui probati sunt argento.translationes huius uerbi sunt uarie et obscure.Hiero.uertit calcitrantes contra rotas argenteas.rabi Salomon expo nit q̄ non occurrant unicuiq; homini sed tantum ei qui faciat ad eos currere argentū. uel aliter.q̄ nemo placeat eis nisi cui placet argentū. & inuenitur quandoq; per sin loco samech scriptum.

Hapad Hapad

Hapak

רָפֵסֶר Ratis.ij.Para.ij.Et applicabimus ea ratibus p̄ mare in Iope.
רָפֵק lunctus.innixus.coherens.conglutinatus est. Canticorū.vij.
Innixa super dilectum suum.

Hapod

רָפֵשׁ Fœditas. coenum.translationis nostra uertit conculationem.
Isaiæ.lviij.In conculationem et lutum.

Hapod

רָפֵת Stabulum iumentorum.translationis nostra uertit presepe.Habacuk.ijj.Et non erit armentum in presepibus.

Hapaz

רָצֵץ Collisit.contrivit.destruxit.confregit.perdidit. oppressit.
Amos.iiiij.Et confringitis pauperes.&.i.Regū.xij.Si oppressi aliquē.

Hapaz

רָצֵר Saltauit.insultauit.exultauit.lasciuuit. ps.Ixvij.Vt quid suscipcamini montes coagulatos.rectius sic.quare saltatis mōtes coagulorū.

Hapaz

רָצַח Voluit.placuit.ps.cij.Quoniam placuerūt seruis tuis lapides eius.& psalmo.cxlix.Quiā beneplacitum est domino in populo suo.& inde nomen beneplacitum.uoluntas.benevolentia.psalmo.xxx.Et vita in uoluntate eius.aliud Leuitici.xxvi.Tunc placebūt terre sabbata sua.ideft tunc perficiet exequetur seu complebit terra sabbata sua.silicet restantia que uos non compleuistis.aliud significatum conuersari.psalmo.l.Videbas furem currebas cum eo.pro conuersatus es cū eo.et inuenitur per aleph in fine loco he.significatq; pcedere seu ire.Ezechielis primo.Et animalia ibant et reuertebantur.

LIBER

רָצֶת Occidit. Deuteronomij.iiiij. Qui occiderit nolens proximū 2a3a

suum. Inde occisor. homicida. ut ibi. et eiusdem. xix. Qui ppter homi-
cidium profugus est. et hęc erit lex homicide.

רָצֶע Perforauit. Exodi. xxi. Perforabitq; aurē eius subula seu per 2a3a
fossorio instrumento. sic habes uerbum et nomen.

רָצֶת Carbo uiuus de pruna. quem translatio nostra calculū uocat. 2a3b

Isaię. vi. Et in manu eius calculus quem forcipe tulerat de altari. &. iij.
Regum. xix. Et ecce ad caput suum subcinericius panis. rectius sic. Pla-
centa carbonum. aliud significatum paumentum. Ezechielis. xl. Et pa-
umentum stratū lapide in atrio. & Ester. i. Super paumentū smarag-
dino et pario stratum lapide. Inde uerbum medio caritate constrauit.
recte sic. Interius paumentatur amor.

רָקֶה Quippe. nempe. uerumtamen. tantūmodo. forsitan. Deutero 2a4a

nomij. iij. Solus quippe Og rex basan. ps. xxxij. Verūtamē in diluuiō
aquarum multarū. et Isaię. xxvij. Tantūmodo sola uexatio intellectū
dabit auditui. & Gen. xx. Forsitan non est timor dei in loco illo. & sic
varie intelligitur significatum eius secundum quod orationi cuique
applicatur, quemadmodum aliorum significatiuorum.

רָקֶק Consumptus. exhaustus. tenuis. miser. macilentus. Gen. xli. Et 2a4b
ecce has sequeban̄t alię septē boues intantū macilente. & sic deinceps
vbi iterum translator plus oratoris quā interpretis fungitur munere.
& a tenuitate dicuntur sic lagana. crustule. placēte tenues. Exodi. xxix.
Lagana quoq; azyma oleo lita. aliud significatum tempora capitis.
translatio nřa habet gena. eoq; ibi sit tenuitas carnis. Canti. lij. Sicut
fragmen malī punici ita genę tue. aliud significatum spuere sputum.
saliua. Deutero. xxv. Et sputet in faciem eius. & Leuitici. xv. Si saliuam
huiuscemodi homo iecerit. & Job. xxx. Et faciem meam conspuere nō
verentur. & eiusdem. vij. Ut glutiam saliuam meam.

רָקֶב Putruit. Isaię. xl. Forte lignū imputribile elegit artifex. et Pro 2a4b
uer. x. Et nomen impiorę putrescet. et inde nomē putredo. caries. Job
xij. Et quasi putredo cōsumpti sunt. et eiusdē. xli. et lignū putridū es.

רָקֶר Exiliuit. saltauit. exultauit. ps. cxiiij. Montes exultaerunt ut 2a4d

SECUNDVS

arietes. & Ecclesiastis.ijj. Tempus plāgendi et tempus saltandi. et uerbum graue Isaie.xij. Pilosi saltabunt tibi.

Yaka. **קְרֵת** Condiuit. pigmentauit. coxit. vnguentariorum more cōmisiuit. uel sicut apothecarij solent cōposituit. Exodi. xxx. Homo quicūqz tale composuerit. Inde nomen ut ibi. vnguentum compositum opere vnguentarij. Item thymiana compositum opere unguentarij. & Cantorum. v. Consitē a pigmentariis. omnia deriuata significant aromatica condimenta medicorum seu apothecariorum.

Yakam **קְרַם** Acupinxit. imaginibus intexuit. polymitauit. et si dicere liceret texipixit. ps. Et substātia mea in inferioribus terre. Hiero. Imaginatus sum in nouissimis terre. uoluit dicere. contextussum i inferioribus ter re idest in matrice. & Exodi. xxvi. Coccoqz bīstincto et bisso retorta opere plumario. rectius. opere acupictorio siue textorio. Inde uestis imaginibus intertexta seu uestis discolor et polymita. ut Ezechiel. xvi. Et uestiui te discoloribus. et infra. Et sumplisti uestimenta tua multi coloria. Iudicū. v. Vester diuersorum colorum sisare tradunī in prēdā. et supellex uaria ad ornanda colla congerīt. rhetorica interpretatio.

Yaka **קָרֶב** Expandit. extendit. Isaie. xlivij. Stabilēs terram et nullus meū pro expandens seu amplians. et. ij. Regum. xxij. Cōminuam eos atqz confringā. pro atqz distendā et extenuabo eos calcando. Inde nomen expansio seu extensio. qd firmamentū nominamus. Gen. i. Fiat firmātum. sic Mumeri. xvi. Et producat ea in laminas. et infra. et pduxit ea in laminas. i. tundēdo amplians et extendēs scilicet malleo. illud aut qd legīt Ezechielis. vi. Et allide pedem tuū. potest exponi calca pede tuo. scilicet extendendo puluerem seu lutū quod sub pede est.

Yapā **קְשֻׁר** Periit. depauperatus est. ad summam miseriam redactus est neutropassiuē Malachiē primo. q̄ is dixerit idumea, destruci sumus. idest secundum Dauid kimhi in commentariis. pauperes et miseri sumus. ex quo intelligitur id quod legitur Ieremiē quinto. Et conteret vrbes munitas tuas. idest depauperabit atqz perdet. Aliud significatū per prepositionem thau et hirek in fine, lapis preciosus. quem translatio nostra hyacinthum nominat. Canticorum quinto. Plenū hyacin-

LIBER

this. alio in loco traducitur chrysolithus. Danielis.x. Et corpus eius quasi chrysolithus. significat etiam quādam insulā quę dicitur tharsis long.i. Vt fugeret in tharsis. ab hoc uocabulo deriuantur pauper et paupertas. et cetera deriuata per apocopen.

רְשָׁה Iussus.mandatum.translatio nostra preceptū uerit̄ et recte. *חַזְקָה*

Ezre.iiij. Secundum quod preceperat Cyrus rex persarum eis.

רְשָׁם Significauit.notauit.insinuauit.intimauit.Danielis.x. Annun *חַזְמָנָה*

ciabo tibi quod expressum est in scriptura ueritatis. pro eo quod legi deberet.significatum seu notatum est.

רְשָׁע Peccauit.inique egit. impie gessit. psalmo.xvij. Nec impie *חַזְעָא*

gessi a deo meo.& Ecclesiastis.vij. Ne impie agas multū. et in alia forma Danielis.ix. Peccauimus iniquitatem fecimus inique egimus. & nomē iniquus.impius.peccator.Prouerbiorum.xi. Impius facit opus instabile. et ps.l.Peccatori autē dixit deus. et prima per segol peccatū. impietas.Ecclesiastis.vij. Necq; saluabit impietas impium. cui sepe additurn he in fine scemini generis.Zacharie.v.Hęc est impietas.

רְשָׁת Carbo ignitus.teda uel lampas.Canticorum.vij.Lampades *חַזְמָה*

eius ut lampades ignis atq; flamarum.hebrei exponūt ut carbones. sed capitur quandoq; pro demone urente. Habacuk.ij. Egressetur diabolus ante pedes eius . aliū traducunt pestilentiam que suo ardore interficit.aliū febrem intensam quod idem est.aliud significatum ferrū acutum in capite sagitte.sed Hieronymus pinnas arbitratur esse in posteriore sagitarum parte que ipse uolatilia uocat.psalmo.lxxvi. Ibi cōfregit potentias arcum . pro quo Hieronymus. Ibi confregit uolatilia arcus.hebrei uero.Ibi confregit aculeos arcus.

רְתָת Rete proprie. et ab aliis uocatur laqueus. Job.xvij. Immisit *חַזְכָּה*

enim in rete pēdes suos.et ps.lvj.Laqueum parauerūt pedibus meis. Osee.vij. Et cum profecti fuerint expandam super eos rete meum.& Exodi.xxvij.Craticulamq; in modum retis ēneam.

רְתָת Tremor.Osee.xij. Loquente Effraim horror inuasit Israel. *חַזְכָּה*

רְתָת Bulluit.elixauit.efferuendo coxit.Ezechielis vicesimoquar. *חַזְבָּה*

SECUNDVS

quarto. Efferbuit coctio eius.

Dogm

רַתָּם Juniperus. iij. Regum. xix. Et sederet subter unam iuniperum.
alijs exponunt genestam. aliud significatum ligare. Micheæ primo. Tu
multus quadriga. rectius sic. Liga quadrigam.

רַתָּק Clausura. catena. conclusio. Ezechielis. viij. Fac conclusionem.
& illud quod legitur Ecclesiastis. xij. Antequam rumpatur funiculus
argenteus. legunt alijs sic. Quousq; non catenabitur funiculus. sic Na
hum tertio. Et omnes optimates eius cōfixi sunt in compedibus. id est
catenati sunt seu clausi.

501

LIBER

שׁ

שׁוֹבֵת צְוָעֵד

Issus.pannus lineus.Exodi.xxv.Et bissum et pilos caprarum.&
b eiusdē.xxvij.et bisso retorta.et Geñ.xli.vestiuit eū stola bisina.

שׁ In sex partes diuisit.quasi dicere liceret sextauit.sicut dicimus
decimauit.Ezechielis.xlv.Et sextam partē ephi de coro ordei.uerbū e
uerbo sic.& sextabitis ephi de mensura ordei.patitur quandoq; epen
thesin aleph.Item nomen sex.Exodi.xvi.Sex diebus colligite,et inde
deriuata ut in grammatica.

שׁ Lilium.uiola.rosa.Canticorum.ij.Ego flos campi et liliū
conuallium.et ibi.sicut liliū inter spinas.&sicut rhodus a rosa et flo
rentia a flore,sic Susan ciuitas regalis et electa.Ester secundo.Erat uir
Iudeus in Susis ciuitate.

שׁ Color rubeus et illustris ex terra rutila confectus quo usi
sunt ueteres ad splendorem pictoribus ad penicillum aptus.a Sinope
urbe dictus sinopis ubi foditur.ut scribit Plinius naturalis historię li
bro.xxxiiij.ca.sexto.Est autē Sinope Stephano byzantio de turbibus
authore ciuitas splendidissima ponti,a Macritio Coo statuta.et scribit
prima uocabuli sinopis per iota,habetq; penultimam longam.de isto
colore loquitur Ieremias ca.xxij.Et facit laquearia cedrina pingitq; si
nopide.rabi Dauid kīhi in libro de radicibus dicit significare miniū.

שׁ Hausit.Isaie.xij.Haurietis aquas in gaudio.& Geñ.xxiij.Vt
hauriret aquam et haustam omnibus camelis dedit.

שׁ Rugiuit.Amos.ij.Leo rugiuit.qs nō timebit:et paulo supe
rius.nūqd rugiet leo i saltu.et ps.xxxvi.Rugiebā a gemitu cordis mei.

שׁ Consternauit.deuastauit.desolatus est.Isaie.vi.Donec deso
lent ciuitates absq; habitatore.Inde nomē deuastatio.calamitas.deso
latio.ps.xxxv.Veniat illi laqueus quē ignorat.p q̄ rectius Hiero.Ve
niat ei calamitas.et uerbū i alia forma Geñ.xxiij.Ip̄e autē contēplabat.
rectius sic.& uir cōsternatus est ppter eā.p metathesin thau et schin
50z

SECUNDVS

literarū. ut in grāmatica. aliud significatū tumultus. strepitus. sonitus. fremitus. Isaię. xvij. Et tumultus turbarę sicut sonitus aquarę multarū sonabunt. populi sicut sonitus aquarum inundantium sonabunt. Omnia tremere significant.

רָאֵת Contempsit. spreuit. opprobrauit. translatio nostra uertit ambitionem. Ezechielis. xvi. Filiarum palestinianarum quę ambiunt te per girum. sed Theodotio aliquātulo melius traduxit sic. quę abominant te. hebrei sic. ignominiose contemnentes te.

רָאֵל Quesiuit. petiuit. interrogauit. Genesis. xlīj. Interrogauit nos homo. & Isaię. vij. Pete tibi signum a deo. Inde petitio hoc est donum. interrogatio. questio .ut. iij. Regum .ij. Petitionem unam paruulam deprecor. & quandoq; euaneat aleph et nō scribitur .ut. i. Regum. i. Deus Israel det tibi petitionem tuam. aliud significatum. fouea. sepulchrum. infernus. Proverbiorę. xxx. Infernus et os uilue. i. sepulchrum siue mors. ut Gen. xlīj. Deducetis canos meos cū dolore ad inferos.

רָאֵן Quietus et pacatus sedit. reperitur tantum geminato nun finali sic. opulētus. fertilis. exuberās fuit. Jeremię. xliij. Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua. & Isaię. xxxij. Et in requie opulenta. et paulo superius. Mulieres opulentę surgite. & in masculino Amos sexto. Vę qui opulentı estis in sion. id est pacati estis.

רָאֵב Insorpsit. inglutiuuit. attraxit sicut anhelitum siue aerem. suspirauit. anhelauit. Jeremię secundo. In desyderio anime sue attraxit uentum amoris sui. & Isaię. xlīj. Dissipabo et absorbebo simul. sic psalmo cxix. Os meum aperui et attraxi spiritum. & Jeremię decimoquarto. Attraxerunt uentum quasi dracones. Aliud significatum conculcare. psalmo quinquagesimosexto. Miserere mei deus quoniam conculcauit me homo. quidam hebreorum exponunt etiam absorpsit. Aliud significatum desyderare. Job septimo. Sicut ceruus desyderat umbrā. alij uero secundum primam significationem exponunt sicut ceruus spirat umbram. sic Ecclesiastis primo. Oritur sol et occidit et ad locum suum reuertitur ibi renascens. quod exponunt sic. Et oritur sol et occidit sol. et ad locum suum anhelans oriturus est illic.

LIBER

שָׁאַר Superfuit. reliquus fuit.i. Regum.xvi. Adhuc reliquus est 202
paruulus et ecce pascit oues. & ab eo uerbum passiuū.ij. Regum.xiiij.
Vt non supersit uiro meo nomen et reliquię super terram. & Isaie.iiij.
Et erit om̄is qui relictus fuerit in sion. Inde deriuata ut Sophonie.ij.
Reliquię Israel nō facient iniqitatem. sepe etiam caret aleph. ut.i. Pa
ralippo.xij. Sed et omnes reliqui ex Israel uno corde erant. aliud signi
ficatiū ultima per zere. carnes uel caro. cibaria. quod translatio nostra
uertit mensam. ps. lxxvij. Aut portare mensam populo suo. hebrei le
gunt et. S. Hiero. carnem. sic etiam exponit rabi Salomon. et ita paulo
inferius. Et pluuit super eos sicut puluerem carnes. aliud significatum
consanguineus. propinquus. proximus. Leuitici. xvij. Omnis homō
ad proximam sanguinis sui non accedat. aliud significatiū alimentum.
Exodi. xxi. Quod si alterā ei acceperit. prouidebit puelle nuptias et ue
stimenta et preciū pudicicie non negabit. uerbum e uerbo sic. Si alterā
acceperit sibi. alimenta. uestimenta et interesse non diminuat. signifi
cat etiam omnē uictum. Deuteronomij. xxvij. Et benedictę reliquiae
magistri hebreorum exponū farinam subactam. aliud significatiū
fermentum. Exodi. xij. In die primo non erit fermentum in domibus
vestris. et sic scribitur ultima per holem.

שָׁאַת Tumidum. eleuatum. tumefactum. tuberculatum. et est spe 248
cies morpheę. Leuitici. xij. Homo in cuius cute et carne ortus fuerit
diuersus color. videſ ab alio ybo esse deriuatū scilicet nasa. uide sup.

שְׁבָב Pr̄seguementum ligitorum. nostra translatio uertit telas aranearę. 249
Osee. viij. Quoniam in aranearum telas erit uitulus samarię. alijs sic. in
scintillas. ut Iob. xvij. Nec splendebit flamma ignis eius. id est scintilla.
aliud significatum vertere. circumagere. Ezechielis. xxxvij. Et circum
agam te et ponam frenum in maxillis tuis. et infra. Ad terram que re
uersa ē a gladio. & Micheę. ij. Cū reuertat qui regiones nřas diuidat.

שְׁבָה Pr̄datus est. apprehendit. ccepit. Ieremię quadragesimopri 250
mo. Omnis populus quem coepit Ismael. et amittit he finale aliquā
do. ut Numeri uicesimoprimo. Et uictor existens duxit ex eo pr̄dā.
ubi in nomine iod ponit. p he. & sic captiuus captiuā. Isaie. ij. Captiuā

SECUNDVS

filia sion. Item Numeri. xxxi. Predam et uniuersa que coeperant. aliud significatum lapis pretiosus. qui a nobis dicitur achates. sed uernacula lingua turkis uocat. Exo. xxvij. In ethio ligurius achates et amethystus.

שְׁבָת **Sabat** Laudauit. ps. cxlv. Generatio et generatio laudabit opera tua. similiter & labia mea laudabunt te. & ps. cxlvij. Lauda Ierusalem dominum. aliud significatum pacare. compescere. mitigare. ps. lxxxix. Motum autem fluctuum eius tu mitigas. & ps. lxv. Qui conturbas profundum maris sonum fluctuum eius. multo rectius uertit Hieronymus sic. Compescens sonitum maris. remittit fluctuum eius.

שְׁבָט **Sabat** Virga. baculus. fustis. tribus. sceptrum. Iudicum. iij. Et dimidia tribus Manasse. & paulo superius. Singulos de singulis tribibus. & infra pluraliter. Iuxta numerum filiorum Israel. addendum est aste risco tribuum. ut sit lectio. iuxta numerum tribuum filiorum Israel. Item Exodi. xxi. Qui percusserit seruum suum uel ancillam uirga. & psalmo. ij. Reges eos in uirga ferrea. Item Gen. xl ix. Non auferetur sceptrum de Iuda. sic psalmo. xl v. Virga regni tui. id est sceptrum. aliud significatum calamus scriptoris. Iudicum. v. De zabulon qui exercitū ducerent ad bellandum. rectius sic. de zabulon trahentes calamū scri ptoris. Ita Ionathas chaldeus uertit. quasi diceret. de zabulon uiri sapi entes et literati.

שְׁבָרֶג **Sabarg** **שְׁבָרֶג** Cancellauit. reticulauit. iij. Regum. vij. Et quasi in modum retis et catenarum sibi inuicem miro opere contextarum. &. iij. Regū primo. Ceciditque Ochozias per cancellos coenaculi sui.

שְׁבִיבָה **Sabiba** Semita. ps. lxxvij. Et semita tua in aq's multis. et Ieremie. xvij. Semitis seculi. vnde dicitur planta pedis que facit semitam. Isaie. xlviij. Discooperi humerū. hebrei sic. ostēde pedē siue plantā. aliud significa tū spica. Gen. xli. Septē spicæ. et Job. xxiiij. Et sicut summitas spicæ con terent. sic Iudicū. xij. Dic igit schiroleth. at ille dixit sibolet. aliud significatum alueus que fluctus corraserūt. ut Isaie. xxvij. Ab alueo fluminis usque ad torrentem. et hoc putant illud esse Iudicū. xij. Dic schiroleth.

שְׁבֵיכָם **Sabikam** Ornamentum muliebre. et appellant lunulas. Isaie. iij. Et lunulas et torques.

LIBER

שְׁבָע Septem. Leuitici. xxij. Septem hebdomadas. et infra. Offere

tisq; cum panibus septem agnos immaculatos. Inde deriuata ut in grā matica et frequenti lectione biblię hebraicę. aliud significatum iurare. Gen. xxv. Jurauit ei Esau. et Deute. vi. Et per nomen eius iurabis. Inde deriuata iuramentū. Iudicū. xxi. Grandi enim iuramento se cōstrinxerant. et adiurare. Gen. xxiiij. Ut adiurem te per deum celi. aliud significatum saturare et satiare. Deutero. viij. Ut cū comedaris et saturatus fueris benedicas dño deo tuo. &c. i. Paralip. xxiiij. Igitur Dauid senex & plenus dierū. i. satur diebus. sic. ij. Para. xxiiij. Senuit aut̄ Ioiada plenus dierum. idest satiatus ētate. Inde satietas et saturitas. et alia deriuata.

שְׁבַע Auro ligauit. strinxit. coartiuuit. Exodi. xxviij. Stringesq; tunicam bisso. et supra. tunicam lineā strictam. et infra. Inclusi auro erunt. quasi cōstricti aureis capsellis. quas uncinos traduxit paulo superius. Facies et uncinos ex auro.

שְׁבָר Fregit. contriuit. perdidit. destruxit. Isaie. xiiij. Contriuuit dñs
baculum impiorum. uirgam dominantium. Jeremiq; decimonono. Et conteres lagunculam in oculis uirorum. et infra. Sic conteram populum istum et ciuitatem istam. sicut conteritur uas figuli. et trāsumitur pro tribulatione et consternatione. psalmo. li. Sacrificium deo spiritus contribulatus. idest animus fractus et consternatus. sic transumptive dicitur de uiro qui deuiginat uirginem fractis claustris ut pariat. Isaie sexagesimo sexto. Nunquid ego qui alias parere facio non pariā. & sic nominatur matrix siue vulua parentis mulieris ab apertura & fractura. Osee decimotertio. Nunc enim non stabit in contritione filiorum. quod uerbum e uerbo sic legitur. Quoniam tempus nō stabit in matrice seu vulua filiorū. aliud significatum annona et prouentus alimentorum et esca generaliter siue uictualia per sex puncta. Genesis quadragesimo secundo. Audiens autem Iacob q; alimenta uenderentur in ægypto. & uerbum gerūdūum eiusdem quadragesimoprimo. Ut emerēt escas. pro ad alimentandū. et sic significat emere et uēdere.

שְׁבָר Sperauit. expectauit. sustinuit. Isaie tricesimo octavo. Non
expectabunt qui descendunt in lacum ueritatem tuam. et psalmocen-

SECUNDVS

telimoquinto. Oculi omnium in te sperant domine.

Rabat

שְׁבָת Finiuit. uacauit. quiueuit. ociatus est. sabatizauit. cessauit. threnorum. v. Defecit gaudium cordis nostri. pro cessauit. Geñ. secundo. Et requieuit die septimo ab omni opere quod patrarat. Inde sabatum a requie. Isaiæ. lxvi. Et erit mensis ex mense et sabbatum ex sabato. Inde sabatum sabatorum et alia deriuata.

Rabg

שְׁגַנּוּ Deliquit non dedita opera. peccauit ignoranter. impremeditate deliquit. Leuitici quinto. Qui orabit pro eo quia nesciens fecerit. Inde delictum non de industria. per paragogen he. similiter peccatum per ignorantiam. Leuitici quarto. Anima que peccauerit per ignorantiam &c. Inde nomen Job. xix. Nempe si ignoraui mecum erit ignoratio mea. id est si per imprudētiā lapsus sum. mecum habitabit imprudentia et simplicitas mea.

Ragan

שְׁגַנּוּ Magnificatus excreuit. auctus est. multiplicatus est. Job. viij. Aut crescere carectum sine aqua. et eiusdem. xxxvij. Digne eum inuenire non possumus. magnus fortitudine. et Job duodecimo. Qui multiplicat gentes et perdit eas. & inuenitur etiam scriptum per he loco aleph. ut Job octauo. Et nouissima tua multiplicantur nimis. quod in nouis codicibus scribitur per aleph. sed in uetusstissimis et emendatis scribitur per he loco aleph. inuenitur etiam duplicatum.

Ragan

שְׁגַבּוּ Exaltauit. extulit. eleuauit. releuauit. Deuteronomij. ij. Non fuit uicus neq; ciuitas que nostras effugerat manus. iterum rhetorica interpretatio non grāmatica. sed uerbum e uerbo sic legitur. non erat ciuitas que leuaret se super nos seu a nobis. Isaiæ. ix. Et eleuabit dñs hostes Razin sup eū. et in passiuo eiusdē. xxxij. Magnificatus est dñs. p exaltatus est. trāslationes nře plurimū interpretantur protectionem. vt psalmo. xci. Protegam eum quoniam cognouit nomen meum. sed rectius Hieronymus sic. exaltabo eum.

Ragan

שְׁגַבּוּ Errauit. ignorauit. Job. vi. Et si quid forte ignoraui. instruite me. et Leuitici. iiij. q; si omnis turba filiorum Israel ignorauerit. et mutatur he in aleph quandoq; ps. decimonono. Delicta quis intelligit. rectius Hieronymus errores. sic Aquila Symmachus et Hierōymus

LIBER

titulum psalmi. viij. traduxerunt pro ignoratione. omnia inde deriuata significant peccatum ignorantie crasse. uel secundum alios etiam cura et laborem. ut Proverbiorum. xx. Quicumque iis delectatur non erit sapiens. pro qui laborat in eo. uel sollicitatur et negotiatur in eo. Inde faciens errare. Iob. xxviiij. Qui decipit iustos in via mala. et Deuteronomio. xxvij. Maledictus qui errare facit cecum in itinere. aliud significatum apprehendere. Deuteronomij. xxvij. Et apprehendent te.

שָׁגַן Aspexit. prospexit. respexit. Canti. ij. Respiciens per fenestras. *Roge*

שָׁגֵל Violauit. subagitauit. Zacharie. xiiij. Et mulieres uiolabuntur. *Pagal*

Inde vxor. coniunx. mulier. ps. xlvi. Astigit regina a dextris tuis. quod rectius uertit Hiero. Stetit coniunx ad dexteram tuam. & Deutero. viij. Vxorem accipies et uir alius dormiet cum ea. i. subagitabit eam.

שָׁגָן Furit. amens fuit. insensatus attonitus stupens fuit. Deutero. *Pagan*

xxvij. Et stupens ad terrorem eorum que uidebunt oculi tui. Inde nomen aliud paulo superius. ut in eodem. Percutiat te dominus amentia et cecitate. Inde furiosus et maniacus.

שָׁגָה Pecus recens natum. seu fructus pecoris. Exodi. xiij. Et quod primitium est in pecoribus tuis. & Deuteronomij. viij. Et iumentis & gregibus ouium tuarum.

שָׁמֶד Mamma. uber. threnorum. iiij. Sed et lamiae nudauerunt mammas. et pluraliter Gen. xlix. Benedic tonibus uberum et vuluę. et Caniticorum. i. Inter ubera mea commorabitur. aliud significatum per zere, demonium. Exodi. xxxij. Imolauerunt demonis et non deo.

שָׁבֵךְ Vastauit. depopulatus est. Ezechielis. xxxij. Et uastabunt superbiā ægyptiorum. et participium actuum et passuum. Isaie. xxxij. Ve qui predaris nonne et ipse praedaberis. verbum e uerbo sic. Hoe deuastans et tu non deuastatus. et nomine vastitas et depopulatio. Amos v. Vastitatem super robustum. et depopulationem super potentem affert. aliud significatum sadai. fortis. magnus. omnipotens. Gen. xvij. Ego deus omnipotens. & ab illo honore intelligunt uersiculū Ecclesiastis. ij. Cyphos et urceolos in ministerio ad uina fundenda. quod sic

SECUNDVS

exponunt atq; uertit honorem et magnificentias. nam quod dicitur ad uina fundenda. non est de textu. et ideo obelisco effodiendū. aliud significatū agricultare. Osee.x. Confringet sibi sulcos Iacob. Inde ager siue campus. Gen.iiij. Cumq; essent in agro. et sic regio. uastitas siue locus campestris. et sic amittit unum daleth et accipit in fine he. significatq; terram siue tellurem.

Paradise

שָׁרֵם Cata paragogē he finalis fœminini generis incultū significat. et aridum. Isaiæ. xxxvij. Et herba tectorum quę exaruit antequā matu- resceret. & pluraliter Deuterono. xxxij. De uinea Sodomorū uinum eorum et de suburbanis gomorre. pro sylvestribus et incultis campis gomorre. aliud significatum vallis. iiij. Regum. xxiij. Foras Ierusalē in conualle cedron. & quia per eam uallem decurrit torrēs. ideo pro tor rente ſepe ſumitur ut thargum indicat. ſic Ieremij. xxxi. Vniuersam re gionem mortis uſcq; ad torrentem cedron. ubi hieronymus diuifit uocabulum hoc in duo. ſed unū uocabulū eft qd. lxx. intactū reliquerūt. et affaremoth poſuerunt. ſicut etiam in quibusdā antiquis codicibus hebraicis legit. quamquā inueniam adnotationem illīc signatam non faremoch ſed ſademoth eſſe legendam. Eſt aut̄ cedron quod hebraice kidron dicitur nomen quondam obſcurę uallis prope Ierusalem ab obſcuritate atq; tenebris ſic nominate. per quam defluit torrens quā docq; obſcure apparens. quandoq; aridus et exiccatus. nam Hierony- mus in prefato Ieremij loco kidron iinterpretat tenebras in cōmētariis vnde uidentur errare qui paſſionē Christi exponunt tranſtorrentem cedron pro cedroꝝ. quāuis enim κελρῶν grece ſignificet latine cedro- rum. tamē nō ſic eft in hebraico ubi ponit kidron nomē ppriū uallis.

Paradise

שְׁדֵה Exaruit. arefactus eft. iiij. Regum. xix. Herba tectorum quę arefacta eft antequam ueniret ad maturitatem. Inde ariditas. qd trāſla- tio noſtra aerem corruptum interpretatur. Deuteronomij. xxvij. Et aere corrupto et rubigine.

Paradise

שְׁדֵר Tabulatum. translatio noſtralaqueare uertit. iiij. Regum. vi. Texit quoq; domum laquearibus cedrinis.

Paradise

שְׂעִיר Pecus. Ezechieł. xxxiiij. Ecce ego ipſe iudico inter pecus pingue

LIBER

& macilentum. sed translatio nostra transumpsit hoc uocabulum ad victimam. Gen. xxij. Vbi est uictima holocausti. et infra. Deus prouidebit sibi uictimā holocausti fili mi. p pecus ad holocaustū. & est generis cōunis. quia est genus et transsumit pro oībus aliis pecudibus.

שָׁהַר Testis. cōscius. Job. xvi. testis meus et cōscius meus i excelsis. *Hagat Sohad*

שְׁהָם Onyx. uel onychinus. Gen. primo. Ibiqz inuenitur bdellium *Hagam Soham*
et lapis onychinus.

שְׁהָר Ornamentum equorum seu camelorum quas uocant lunulas. nam et chaldeis luna dicitur sehara. Iudicum octauo. Et tulit ornamenti ac bullas de collo camelorum.

שְׁוֹאֵן Clamor. fremitus. Zacharie. iiij. Et exequabit gratiam gratię *Sodaa*
eius. recte sic. Et educet lapidem primarium. Clamores grates grates
sibi. uel sic fremitus et clamor gratia gratia ei. Aliud significatū uacuum.
vanum. inane. frustratorium. Job. vij. Sic et ego habui menses uacuos.
Et Exodi. xx. Non assumes nomen domini dei tui in uanum.

שּׁוֹב Vertit. reuertit. conuertit. absolute. Isaię. vi. Et conuertatur et *rob*
fanem eum. & Canticorum sexto. Reuertere reuertere sulamithis. nō
sunamithis. sed sulamith idest integra & pfecta. & Ecclesiastis primo.
Et in circulos suos reuertitur. Inde uerba grauia et transitiva que signi-
ficant facere reuerti. idest reddere. donare. & respondere ac similia.
psalmo. li. Redde mihi leticiam salutaris tui. & quandoqz patitur beth
geminatum. psalmo. xxiij. Animam meam conuertet. Et Ieremij. viij.
Et qui auersus est non reuertetur. quare ergo auersus est populus iste
in Ierusalem auersione contentiosa. Aliud significatum residere. quie-
scere. habitare. ut in iam citato psalmo. et ut inhabitem in domo domi-
ni. Hieronymus sic. Et habitabo in domo domini. Inde sessio. residen-
tia. sella. cathedra. psalmo. Et in cathedra pestilentię non sedit. pro. &
in sessione derisorum non habitauit. Aliud significatum decrepitu-
seu canum esse. primo Regum duodecimo. Ego autē senui & incanui.

שְׁרֵךְ Liniuit uel obduxit calce uel gipso. Deuteronomij vicesimo se- *rob*
ptimo. Et leuigabis eos calce. & paulo ante. Eriges ingentes lapides

SECUNDVS

& calce leuigabis eos. alij cinerem putat significari. Isaie. xxxiiij. Et erunt populi quasi de incendio cinis. scribitur autem sepe samech pro schin.

שׂוֹר Aequauit, adequauit, parificauit. Isaie. xxviiij. Nonne cum ad-
equauerit faciem eius. et eiusdem quadragesimo. Cui assimilastis me
& adequastis dicit sanctus. Inde equum. par. et equabile. siue placitum.
Aliud significatum effecit. fecit. posuit. psalmo. lxxxix. Posui adiutorium
in potente. & psalmo decimo sexto. Prouidebam dominum in conse-
etu meo semper. rectius autem Hieronymus preposui dominum. oia
deriuata eius significant ponere.

שׂוֹר Inclinauit. incuruauit. prerupit. Prouerbiorum secundo. Indi-
nata est ad mortem domus eius. Inde dicitur fouea in quam aliquid
inclinat. Ieremie decimo octavo. Foderunt foueam anime mee. & sic
sepulchrum corpori.

שׂוֹר Locutus est. sermocinatus est. psalmo. lxix. Aduersum
me loquebantur qui sedebant in porta. & psalmo. cxix. In mandatis
tuis meditabor. id est loquar meditatam orationem. & psalmo. cxlij. In
factis manuum tuarum meditabor. id est mentis conceptum omnem
expromam et eloquar. hec enim est proprietas uocabuli. ut Isaie. liij.
Generationem eius quis enarrabit. id est premeditate et composite se
cundum mentis suae conceptum eloquetur. sic in titulo psalmi. cij. Et
coram domino effundit precem suam. rectius Hieronymus. Effunde-
ret eloquium suum. sed et supra auditum est quod significat etiam me-
ditationem. machinationem. et practicam aliquam latenter hominis.

שׂוֹר Spaciatus est. circuiuit. Numeri undecimo. Circuibatque popu-
lus et colligens illud frangebat mola. & transituue Ieremie quinto. Cir-
cuite vias Ierusalem. & sic geminat literam teth. Aliud significatum
crepitus flagelli aurige. Nahum tertio. Vox flagelli et vox impetus
rote. & est negotium aurige quadrigarum. & sic flagellum. baculus.
virga. Aliud significatum ligna picea. Exodi. xxv. Ligna setim. & para-
goge he cum epenthesi iod loco vau genus arbusti quod uocatur acan-
thus. a nostris spina. Isaie. xli. Cedrum et spinam et myrtum.

שׂוֹר Sepiuit. vepribus et spinis et frondibus circumplexis uallauit.
Osee secundo. Ecce ego sepiam uiam tuam spinis.

שׁ Fimbria. quod nostra translatio circuloquitur. Exodi. xxvij. βε
Deorsum uero ad pedes eiusdem tunice per circuitum. hoc totum he
braice legitur. super fimbriam.

שׁוֹם Posuit. reposuit. fecit. aduertit. Exodi. iiiij. Quis fecit os hominis.
aut quis fabricatus est mutum et surdum. & Hagei. ii. Antequā ponebat
lapis super lapidem in templo domini. &. iiiij. Regum. ix. Depinxit oculos sti
bio. uerbum e uerbo sic. Et posuit in fuso oculos eius. quam constru
ctionem ita uertunt grammatici. Et posuit fuscum in oculos eius. aliud
significatum allium. Numeri. xi. Porroque et cepe et allia.

שׁוֹמֵךְ Clamauit. ps. xvij. Clamauerunt nec erat qui saluos faceret. רָבָא
& nomen. Ieremie. viij. Ecce uox clamoris filie populi mei. et transserat
ad ululatum. i. Regum. v. Et ascēdebat ululatus uniuscuiusque in celum.
aliud significatum oblinere. inungere. leuigare. Isaiae. vi. Et oculos eius
claude. pro obline. secundū hoc rabbi Joseph pater Dauidis kimhi expo
nit uersiculum Ezechielis. xvi. ubi nos legimus. Et aqua non es lota in
salutem. aliter sic. Et aquis non es lota ad leue. id est ut sis leuis instar gla
brionis et quasi uncta. aliud significatum diues. honoratus. potens.
Ezechielis. xxij. Mobiles tyrannosque et principes. vult dicere uerbum
e uerbo sic. Prefectum. diuitem et potētem. sic. Job. xxxiiij. Nec cognō
uit tyramnum cum disceptaret contra pauperem. pro et non agnitus
est diues pre paupere. uel ante pauperem.

שׁוֹמֵךְ Conquassauit. percussit. contudit. contriuit. conculcauit. Gen.
tertio. Ipsa conteret caput tuum et tu insidiaberis calcaneo eius. aliud
significatū obscurare. obtenebrare. psalmo centesimotricesimono.
Et dixi forsitan tenebre conculcabunt me. ubi interpretatio est de pri
ma significatione. sed rectius postea Hieronymus in suo psalterio. for
sitan tenebre operient me. pro obscurabunt me.

שׁוֹמֵךְ Appetiuit. desiderauit. concipiuit. psalmo sexagesimoquinto.
Visitasti terram et inebrasti eam. pro quo legunt. Et concupiscere fe
cisti eam. scilicet ut satietur. sic Genesis tertio. pro eo quod legimus.
Et sub uiri potestate eris. hebraica ueritas habet. Et ad uirum tuum de
syderium seu concupiscentia tua. similiter eiusdem quarto. Sub te erit

SECUNDVS

appetitus eius. aliud significatum crepere. stridere et sonare in modū
rei onus te atq; exagitatē. ut Iohannes secundo. Et redundabunt torcula-
ria uino et oleo. Aliud significatum platea. Ecclesiastis duodecimo. Et
circuibunt in platea plangentēs. sic paulo superius. Et claudent ostia
in platea. aliud significatum crus. Canticorum quinto. Crura illius co-
lumne marmoreę. & transsumit ad armum pecoris. Exodi vicesimo
nono. Armumq; dexterum. & a primo significato deriuatur uerbum
comune. Nahum secundo. Collis sunt in plateis. pro crepuerunt uel
stridore sonuerunt.

שׁוֹר Cecinit. cantauit. ut psalmo septimo in titulo. Pro ignorantia
Dauii qui cecinit domino. Inde nomen. Ecclesiastis secundo. Feci mihi
cantores et cantatrices. Item uerbum graue Exodi. xv. Tunc cecinit
Moyses et filii Israel carmen hoc domino. & titulus Salomonis. Can-
ticum canticorum. aliud significatum aspicere. intueri. Numeri quarto.
Intuebor illum sed non prope. & Canticorum quarto. Coronaberis
de capite amana. rectius sic. prospice de uertice Amana &c. aliud signi-
ficatum. offerre. donare. primo Regum nono. Et sportulam non habe-
mus ut demus homini dei. rectius sic de uerbo ad uerbum. Et oblatio
nulla ad offerendum uiro dei. aliud significatum murus. Genesis. xl ix.
Filię discurrerūt super murum. & psalmo decimo octavo. In deo meo
transgrediar murū. aliud. bos. taurus. Leuitici. xxij. Bos ouis et capra.

שׁוֹר Dominatus est. principauit. regnauit. Iudicum nono. Regna-
tit itaq; Abimelech super Israel tribus annis. Inde nomen. Iosue quin-
to. Sum princeps exercitus domini. aliud significatum per prepositio-
nem mem et paragogen he. mensura. Leuitici decimonono. In ponde-
re et in mensura.

שׁוֹשָׁנָה Exultauit. letatus est. gauisus est. Deuteronomij. xxvij. Et
sicut antea letatus est dominus super uos bene uobis faciens. sic letabit
disperdens uos. & uerbum graue psalmo septuagesimo. Exultent &
letentur in te. Inde nomen psalmo quinquagesimoprimo. Auditui
meo dadis gaudium et leticiam.

שׁוֹתֵךְ Locauit. posuit. fundauit. Genesis quarto. Vocauitq; nomen
eius Seth dicens. posuit mihi deus semen aliud. & psalmo. lxxij. Pone
re in deo meo spem meam. rectius posui. et eodem. Posuerunt in celū

LIBER

os suum. aliter interpretatur psalmo decimo septimo. Et oculos suos statuerunt declinare in terram. Hieronymus. Oculos suos posuerunt declinare. & recte quidem statuere quoque significat et instituere. et cōponere. Proverbiorum septimo. In ornatu meretricio. rectius sic. Insti tuens meretricium.

שׂוֹת Aspexit. intuitus est. Job vicesimo octavo. Nec intuitus est eū oculus uulturis. & Canticorum primo. Quia decolorauit me sol. rectius sic. Quoniam aspexit me sol.

שׂר Retortum et duplicatum, sicut solent duo fila conduplicari in funiculum. Exodi. xxvij. De bisso retorta.

שׂרָה Humiliauit. curuauit. inclinavit. absolute. Job .ix. Et sub quo curuātur. & Isaig secundo. Et incuruabitur oīs sublimitas hominū. & Micheg sexto. Et humiliatio tua in medio tui. Inde uerbum in formā hithpael adorare. genuflectere. seu inclinare. Genesis. xxxij. Et ipse progrediens adorauit pronus in terram septies. idest inclinauit. Inde nomina et alia deriuata eiusdem significationis.

שׂרֵר Munus. donū. psalmo decimo quinto. Et munus super innocentem non accepit. & primo Regum octauo. Acceperunt munera et peruerterunt iudicium.

שׂרָה Natauit. Isaig. xxv. Sicut extendit natans ad natandum. & Ezechielis. xlviij. Intumuerant aquæ torrentis qui non potest transuadari. Inde dicitur remus et remex.

שׂרָט Occidit. imolauit. iugulauit. Leuitici. i. Imolauitque uitulum coram dñō. sic. ij. Paralip. xxx. Imolauerunt aut̄ phase. et infra. Imolauerunt leuite phase ijs qui non occurserant sanctificari dñō. rectius uerbo sic. Et leuite super occisione uel iugulatione paschatū. unicuique non mundato. aliud significatū metallare. et tractare malleo. Inde malleare uel diducere. & sic significat metallum ductile siue tractabile. ij. Regū. x. Fecitque rex Salomon ducenta scuta de auro purissimo. rectius de auro ductili et tractabili.

SECUNDVS

Sabal

שָׁבָל Leo.alij putant leopardum.trāslatio nostra uertit aspidem.
ps.Ixxi.Super aspidē et basiliscū ambulabis.sic Job.iiij.Rugitus leonis
et uox leonē.In lingua mōrorē est species noctuē.sed nihil ad hūc locū.

R̄gim

שְׁחִין Pustula.scabies.ulceratio.lichenē.Exodi.ix.Erunt enim in ho
minibus et iumentis ulcera et uesice turgētes in uniuersa terra ægypti.
Nota plagam qua terram nostram percussit deus ab anno domini
m.cccc.xcvij.usq; in hunc diem et nondum finis.

R̄gim

שְׁחִינָה Quod ex radice primum pullulat per metathesin samech &
schin.ut.iiij.Regū.xix.In secundo aut anno quē sponte nascuntur.

R̄gim

שְׁחַדָּה Tumor.translatio nostra uertit egestas.Deuterono.xxvij.
Percutiat te dominus egestate.aliud significatum uolucris genus quā
larum uocat nostra translatio.Leuitici.xi.Et larum et accipitrem.he/
brei quidam ardeam nominant.

R̄gim

שְׁחִזָּה Superbū.superbia.Job.xli.Ipse est rex sup oēs filios supbie.

R̄gim

שְׁחַק Contudit.Exodi.xxx.Cūq; intenuissimū puluerem uniuersa
cōtuderis.aliud significatū nubes.ps.Ixxxix.Quis in nubib⁹ equabit
dño.aliud significatū derisit.lusit.illusit.lasciuuit.threnorē.i.Et derise
rūt sabata eius.& Ecclesiastis.ij.Risum putaui errorem.& eiusdē,x.In
risu faciūt panē.et Iudicū.xvi.Vt uocareſ Sāſon et ante eos luderet.

R̄gim

שְׁחֵר Nigrescebat.denigratus est.obfuscatus est.Job.xxx.Cutis
mea denigrata est super me.Inde nomen Leuitici decimotertio.Et ca
pillum nigrum.& Canticorum primo.Nigra sum sed formosa.& ge
minatur quandoq; ultima syllaba.ut in eodem.Nolite me cōſyderare
q; fusca sim.ab hoc uerbo nominant artifices uitriolum.aliud signifi
catum aurora.luciferus.matuta.mane.Genesis tricesimo secūdo.Ecce
vir luctabatur cum eo usq; mane.& infra.Iam enim ascendit aurora.
Inde iuuētis uel iuuenta nominaſ.quia sicut ea est oībus animantibus
in ortu,sic senecta in occasu.Ecclesiastis.xi.Adulescētia enī et uoluptas

LIBER

vana sunt.pro puericia et iuventa.aliud significatum querere.inuestigare.inquirere.Prouerbiorum undecimo.Bene consurgit diluculo qui querit bona.hebrei sic.Querens bonum querit desiderabile.sic Iob septimo.Et si mane me quesieris non subsistam.

שְׁחַת Corrupit.putrefecit.dissipauit.subuertit.perdidit.Genesis 29a

sesto.Corrupta est autem terra coram deo.& iterum.Cumque uidisset deus terram esse corruptam.omnis quippe caro corruperat uiam suam.& Genesis.xvij.Non delebo.i.non perdam seu subuertam.et eiusdem decimonono.Quia delebit dominus ciuitatem hanc.& supra.Delebimus enim locum istum.et significat instrumentum rumpendi et diruendi aliquod aedificium.Ezechielis nono.Et unusquisque uas imperfectum habet in manu sua.pro eo quod unusquisque instrumentum euersionis &c.Aliud significatum fouea.psalmo.xcijj.Donec fodiat peccato-ri fouea.sed de illo supra notatum est in sin ante vau.aliud significatum laqueus.threnor.iiij.Captus est in peccatis nostris.pro laqueis nris:

שְׁטָה Auertit.divertit.Numeri quinto.Vir cuius uxor errauerit. 29a

pro diuenterit.et infra.Deserto uiri thoro.interpretatio rhetorica plus quam grammatica more solito.sic Prouerbiorum septimo.Ne abstrahatur in uis tuis mens tua.de uerbo ad uerbum sic.Ne diuertat ad uias eius cor tuum.Inde stultum dictum putant.

שְׁטָה Extendit.expandit.sparsit.Ieremiæ octauio.Et expandent ea 29a

ad solem et lunam.& Numeri undecimo.Et siccauerunt eas per girum castrorum.pro quo rectius Nicolaus de lyra.& extenderunt eas.& hebraice quoque sic legitur.Et expanderunt sibi expansionem circum castra.sic ps. lxxxvijj.Expandi ad te manus meas.

שְׁטָם Odiuit.odio habuit.Genesis.xxvijj.Oderat autem Esau Jacob. 29a

& eiusdem.xlix.Inuideruntque illi habentes iacula.pro oderant.

שְׁטָם Impediuit.aduersatus est retraxit.detraxit.Zacharie tertio. 29a

Et satan stabat a dextris eius ut aduersaretur ei.Inde detractor latine.grece diabolus.hebraice satan.psalmo centesimonono.Pro eo ut me diligenter detrahebant mihi.

SECUNDVS

- Rufus* שְׁתִּים Lauti. Leuitici decimoquinto. Non lotis ante manibus. hebraice sic. Manus suas non lauit aqua. & tertio Regum uicesimo secundo. Et lauerūt currum eius in piscina Samarie. Inde inundatio per sex puncta. Nahum primo. Et in diluvio pretereunte.
- Rufus* שְׁטֵר Satelles. preco. executor. apparitor. caduceator. Deuteronomij decimosexto. Iudices et magistros constitues in omnibus portis tuis. pro quo rectius. Iudices et caduceatores siue lictores qui uirgas aut baculos gestant.
- ru* שְׁנִיר Munus. donum. psalmo sexagesimo octavo. Tibi offerent reges munera.
- Rufus* שְׁנִיר Occupatio. negotium. tertio Regum decimo octavo. Forsitan loquitur aut in diuersorio est. pro uel meditatur uel negociatur.
- Rufus* שְׁנִית Frutex. uirgultum. arbustum. Genesis secundo. Et omne uirgultum agri. et pslr Genesis. xxi. Abiecit puerum subter unā arborem.
- Rufus* שְׁנִיר Messias. sic interpretatur Onkelus chaldeus Genesis. xlix. Donecueniat silo idest messias. aliud significatum silo. tertio Regum decimo quarto. Vade in silo ubi est Ahias propheta.
- Rufus* שְׁרָר Ornamētū. armilla. Isaie. iiij. Et torques et monilia et armillas.
- Rufus* שְׁרִישׁ Marmor. i. Paralippomenon. xxix. Et marmor parium abundantissime. et abiicit iod quādōc̄ per syncopen. Ester. i. Smaragdino et pario stratum lapide. paulo ante per zere. Colūnis marmoreis. magistri hebreorum in lingua sua scholastica uidentur duas species marmoris in loquutione sua insinuare cū dicunt de lapidibus saifa et mormora. & est simile qđ nostra translatio dicit de pario et marmore.
- Rufus* שְׁרִית Spine genus. Isaie septimo. Vepres enim et spine erunt in universa terra.
- Rufus* שְׁבָר Quieuit. cessauit. sedatus est. Ester. viij. Et ira regis quieuit.

LIBER

שְׁבָב Iacuit.concubuit.dormiuit.Genesis.xlvij.Sed dormiam cum **סָרָאָב**

patribus meis.& Ecclesiastis quarto.Et si dormierint duo souebuntur mutuo,id est concubuerint.et eiusdem secundo.Nec per noctem mente requiescit .Inde lectus siue cubile ubi cubatur, psalmo quarto.Et in cubilibus uestris compungimini.& Canticorum tertio.In lectulo meo per noctem quesiui.et transumitur pro coequare.scilicet quando quis rem aliquam facit iacere ad comparationem alterius.sic secundo Regum octauio.Coequans ea terre.Item Exodi.xvi. Mane quoque ros iacuit per circuitum castrorum.Omnia eius deriuata iacere significat & descendere.unde urceolus sic dicitur ex quo descendit aqua ad lavandum manus.

שְׁבָה Imaginatus est.fabrefecit.insigniuit.titulauit.Leuitici .xxvi. **סָרָא**

Nec insignem lapidem ponetis in terra uestra.& pluraliter Numeri xxxvij.Confringite titulos.pro subuertite insignia et spectacula fabrefacta in lapidibus. et ab imaginatione nominatur sic cor hominis quod fingit.cogitat et imaginatur **שְׁבִירָה** Iob.xxxvij. Quis dedit cordi

intelligentiam.vocatur eo nomine alias gallus.et eum sic magistri herorum nominant teste rabi Simeon filio Lakisch.

שְׁבָה Oblitus est.ps.lxxvij.Aut obliuiscetur misereri deus.& Isaie **פָּאָה** xl ix.Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum &c.& si illa oblieta fuerit ego tamen non obliuiscar tui.

שְׁבָל Orbatus fuit.absque liberis fuit.sterilis fuit. Gen.xliij. Ego autem **פָּאָל** quasi orbatus absque liberis ero.et eiusdem.xlij.Absque liberis me esse fecistis.& Gen.xxi.Ques tuus et capre tuus steriles non fuerunt. aliud significatum prepositione aleph botrus. Micheas. vij. Non est botrus ad comedendum.et pluraliter Canticorum.vij.Vbera tua botris.

שְׁבָל Nauauit.prudenter fecit.intellexit.i.Regum.xvij.Prudenter se regebat quam omnes uiri Saul. Inde uerbum graue. psalmo.ij. Et nunc reges intelligite.id est siatis prudenter. et iterum.i.Regum.xvij. Videl itaque Saul quod prudens esset nimis.et paulo superius.In oibus quoque uis suis Dauid prudenter agebat. exponunt prosperabatur. quia qui prudens est et prouidens prospere agit.Inde nomen per sex

SECUNDVS

puncta et quandoq; per quinc; ut psalmo centesimoundecimo. Intellectus bonus omnibus facientibus ea. et intelligens. psalmo quadraginta primo. Beatus qui intelligit.

Sacra ~~21~~

שְׁבָם Mane surrexit. secundo Regum decimoquinto. Absalom mane consurgens stabat in introitu portæ. & illud mane quod est indusum in uerbi significatione aliquando etiam ei expresse connectitur. ut primo Regum primo. Et surrexerunt mane et adorauerunt coram domino Aliud significatum humerus. scapula. Genesis nono. pallium imposuerunt humeris suis. & eiusdem vicesimoquarto. Cum hydria quam portabat in scapula. aliud nomen proprium loci sichem. Gen. duodecimo. Vsc; ad locum sichem. aliud significatum pars. portio. latus. Genesis. xlviij. Do tibi partem unam extra fratres tuos.

Sacra ~~21~~

שְׁבַן Moratus est. habitauit. Exodi. xxv. Et habitabo in medio eorum. & psalmo decimoquinto. pro eo quod nos legimus. Aut quis re quiescat in monte sancto tuo. hebraica ueritas habet sic. Et quis habitabit in monte sancto tuo. sic etiam Hieronymus interpretatur. & Leuitici. xvi. In medio sortium habitationis eorum. Inde tabernaculum in quo habitatur. psalmo. lxxiiij. Tabernaculum nominis tui. Inde uicinus qui prope habitat. Proverbior. xxvij. Melior est uicinus iuxta. aliud significatum sepelire. Nahum. iiij. Sepelientur principes tui. & ps. viij. Et gloriam meam in puluerem deducat. pro sepeliat.

Sacra ~~21~~

שְׁבִרְךָ Culter. Proverbior. xxiiij. Et statue cultrum in gutture tuo.

Sacra ~~21~~

שְׁבָרֵךְ Inebriatus est. Isaie. xxix. Inebriamini sed non a uino. et Gen. ix. Bibensq; uinum inebriatus est. Inde nominat oīs potus qui inebriare potest sicker. Leuitici. ix. Vinum et oīe quod inebriare potest non bibetis. Deute. xxix. Vinum et siceram non bibistis. aliud significatum per prepositionem aleph munus. donum. psalmo. lxxij. Reges saba & arabum dona adducent.

Sacra ~~21~~

שְׁבָרֵךְ Mercede conduxit. Deutero. xxiiij. Quia conduixerūt contra te balam filiū Beor. Inde merces. mercenarius. & stipendiarius. Genesis. xv. Ego merces tua nimis. Item Malachie. iij. Et qui calumniantur mercedem mercenarij.

LIBER

שְׁלָב Rapuit.spoliauit.predatus est.EzechieLxxix.Depredabitur Salal

manibus eius et diripiet spolia eius.& erit merces exercitui illi.& Habacuk secundo.Quiā tu spoliasti gentes multas.

שְׁלָב Commissura.iunctura.Exodi.xxvi.Incastrature fiant quibus plab tabula, alteri tabule connectantur. quod alias traduxit a plecto plectas et iuncturas.ij.Regū,vii. Inter iuncturas et inter coronulas et plectas. hebreorum magistri dicunt hoc nomen de scalarum gradibus.

שְׁלָג Nix.Jeremig.xvij.Nix libani.et ps.li.Super niue dealbabor. Reg et ex hoc oritur uerbū quasi liceret dicere a niue niuare. psalmo.lxvij Niue dealbabor in zelmon.

שְׁלָה Focilitatus.prosperatus.fortunatus.beneficiatus est uel fuit. pla Jeremig.xij.Bene est omniibus qui preuaricantur et inique agunt. pro fortunant seu prosperant omnes.Inde nomen Job.xxi.Dives et fœlix aliud significatum temeritas.error.imprudentia.secundo Regum'vi. Et percussit eum super temeritate.

שְׁלָן Coturnix.ps.cv.Petierunt et uenit coturnix,& pluraliter Nu pla on meri.xi.Arreptas trans mare coturnices dedit.

שְׁלָה Misit.ps.cv.Misit ante eos uirtutem.& late inuenies hoc uerbū pla Exodi.ij.et.iiiij.& EzechieL.ij.Mitto ego te.et infra.Ecce manus missa ad me.Inde munus seu munera.Micheg.i.Dabit emissarios super hereditatem Geth. exponunt alij dotiationes uel dotes.sic Exodi.xvij.Tulit Sephoram uxorem Moysi quam remiserat et duos filios eius. hebrei sic. Et sumpsit Iethro socer Moyli Zephoram uxorem Moysi post dotes eius etiam duos filios.& aliter ps.lxxvij.Immissiones per angelos malos idest plagam.aliud significatum propagines.Isaie.xvi.Propagines eius relicte sunt.et ab his nominatur hortus plantatus.eo quod rami artificialiter teriduntur huc & illuc.Canticorum.iiij.Emissio nes tuę paradisus malorum punicorum.pro plantationes tuę.& puto quod ab irrigando plantationes hortorum prope Ierusalem nominata sit aqua Siloah.ut Nehemie tertio. Et muros piscine Siloeh in hortū

SECUNDVS

regis. & Isaiæ octauo. Abiecit populus iste aquas Siloeh quæ uadunt cum silentio. aliud significatum gladius. Iob tricesimotertio. Ut non transeat in gladiū. aliud significatū cata paragogen nun litere. mensa. ps. xxij. Parasti in conspectu meo mensam.

paraff

תְּלַבֵּשׁ Dominatus est. potestatem exercuit. præfuit. Ecclesiastis. viij.

Dominatur homo homini in malum suum. & in eo loco inuenies sepe dominium et potestatem ab hoc uocabulo deriuari et in foemino. Ezechielis. xvi. Opera mulieris meretricis et procacis. pro meretricis & potētis atq; domīnē. aliud significatum scutum siue armatura. Cantorum. iij. Mille clypei pendent ex ea. omnis armatura fortū. aliud significatum exuere. Iosue. v. Solue calceamentū de pedibus tuis.

paraff

תְּלַבֵּשׁ Proiecit. abiecit. iecit. threnorum secundo. Proiecit de celo terram. & Genesis. xxi. Abiecit puerum. Inde uerbum graue de quo multa deriuata eiusdem significationis. aliud significatum auis quam nostra translatiō uertit mergulum. Leuitici undecimo. Mergulum et ibim. Item nominatur sic quedam porta in domo sanctuarij. quam nostra translatiō licet improprie appellat portam ascensionis. primo Paralippomenon. xxvi. melius. cum porta proiectionis.

Onom

תְּלַבֵּשׁ Reddidit. retribuit. restituit. Exodi vicesimo secundo. Quinq; boues pro uno boue restituet. et psalmo tricesimo quinto Retribuerant mihi mala pro bonis. et Micheæ septimo. Et iudex in reddendo est. et nomen psalmo nonagesimo primo. Et retributionem peccatorum uidebis. aliud significatū complere. perficere. consummare. Gen. decimo quinto. Necdum enim cōplete sunt iniuriantes ammorrhoeæ usq; ad presens tempus. aliud significatum integrū et probum. Genesis. xxxiiij. Viri isti pacifici sunt. rectius sic. Integri sunt et probi. Aliud significatum bene ualere. saluum esse atq; sanum. Gen. xliv. Sanus ne est pater uester senex. aliud significatum pax. Isaiæ. lvij. Pacem pacē ei qui longe est et ei qui prope. et ps. xxxvij. Non est pax ossibus meis. Inde uerbum graue et ab eo pacare. pacificare. et cetera. Leuitici. iij. Hostia pacificorū. Inde legitur Canticorum. vi. Reuertere reuertere Sulamith. i. pacificata. non sunamithis ut mendosi codices habent

LIBER

שְׁלָמָה Vestimentum. uestis. Exodi. xxij. Et oue ac uestimento. & *palma*
est metathesis literarum, in eodem enim significato inuenitur literis la
med et mem transpositis. Deuteronomij octauo. Vestimentum tuum
nequaquam uetus state deficit. cetera obelisco notantur.

שְׁלָת Expediuit. euaginavit. Exiuit. Iudicū. ix. Euagina gladiū tuū *plaps*
et interfice me. et Ruth quarto. Soluebat homo calceamentum suum.
Thargum hierosolymitanum expedire exponit.

שְׁלָשׁ Tres. tria. Exodi. xxiij. Tribus uicibus per singulos annos *palus*
mihi festa celebrabitis. & ab eo multa ueniunt deriuata tam cardina/
lium quam ordinalium numerorum. uide infra in arte grammatica
de nominibus numeralibus.

שְׁמַם Nomen. Genesis. ij. Nomen unī phison. aliud significatum illie
uel illuc u' ibi. Ecclesiastis primo. Et ad locum suum reuertitur ibi. sub
eisdem literis significatur etiam alio nomine celi uel celum. Genesis. i.
In principio creauit deus celum et terram. et non reperitur in nume-
ro singulari.

שְׁמַם Perdidit. deuastauit. desolauit. deseruit. threnorum. v. Pro
pter montem sion quia disperiit. et eiusdē. i. Facti sunt filij mei perditi.
& infra ca. iiij. Posuit me desolatam. & sepe abiicit unum mem. Ieremij
.iiij. Obstupecite celi super hoc. pro desolamini et pereatis. et iterū ge-
minato mem. Ezechielis. xij. Terraq; deserta. Inde nomen loelis. iiij.
ægyptus in desolationem erit. & pluraliter Danielis. ix. Et post finem
belli statuta desolatio. & per mem cata prophesia. quando autem idē
vocabulū in hoc significato inuenies. uidebis illud per dagges in uen-
tre mem notari ad denotandum alterius mem defectum.

שְׁמִמֵּת Stellio. Proverbiorū. xxx. Stellio manibus nititur. rabi
Ionas putat hirundinem esse que nidificat in domibus regū. nostri he
brei uocant araneam. et sic in sermone magistrorum est in usu.

שְׁמֹר Dissipauit. deleuit. attriuit. contriuit. Ezechiei. xxxij. Et diss *parad*

SECUNDVS

pabitur multitudo eius. et Prouer. xiij. Domus impiorum delebitur. et Isaie. xlviij. Non fuisset attritum nomine eius a facie mea. Inde uerbū graue Ezechielis. xiij. Et delebo eum de medio populi mei Israel.

Samoa

שְׁמַת Letatus est. gauisus fuit. ps. cv. Letata est ægyptus in profecione eorum. & Prouerbiorum. xi. Letare iuuenis in aduolescentia tua. Inde nomen. Isaie. lv. In leticia egrediemini.

Samalj

שְׁמַט Remisit. declinavit. ij Regū. vi. Calcitrabant boues et declinauerūt eam. hebraice sic. Quoniā declinauerūt seu remiserūt boues. & ps. cxli. Absorpti sunt iuncti petre iudices eorum. nescio quid translationē hęc blasterat. sed hebraica ueritas sic habet. quoniam declinauerunt propter petrā iudices eorum. qđ magistri quidam hebreorum de Moysē et Aaron iudicibus filiorum Israel intelligunt. qui ppter petram declinauerūt a fide. Beatus uero Augustinus huc uersum de Aristotele intelligens. nescio quo somnio motus. scribit eum tremere apud inferos. Tu uero memento uerborum dei Exodi. xxxiij.

וְהִנֵּתִי אֶת אָשָׁר אָחֹת וְרִחְמָתִי אֶת אָשָׁר

אֲרַמָּם

verbū e uerbo sic. Miserebor cui miserebor. et ignoscam cui ignoscam. Iuxta nostram autem translationem. & miserebor cui uoluerō. et clemens ero in quem mihi placuerit. ab hoc uerbo dicitur remissio. Deuteronomij. xv. Septimo anno facies remissionem.

Ranica

שְׁמַבָּה Tegumentum. opertorium. nostra translatio uertit pallium. Iudicum quarto. Et opertus ab ea pallio,

Samol

שְׁמַלָּל Per epenthesin aleph pro vau sinistra. Job. xxij. Si ad sinistrā quid agam non apprehendam eum. sic. ij. Regum. xvi. A dextero et a sinistro eius. Inuenitur etiam sine aleph. ij. Regum. xiij. Domine rex neq; ad dexteram neq; ad sinistram. & quamuis impressi quidam libri habeant aleph. tamen antiquissima uolumina scripta monstrant defectū aleph sicut et massora indicat. et rabi Dauid kimhi eo in loco ita canonizat. aliud significatū per paragogę he finalis uestimentū seu vestis per metathesin lamed et mem. de qđ paulo superius scripsimus.

LIBER

שְׁמַן Pinguedo.oleum.ungentum.Leuitici.xxiiij. Ut afferant tibi S. m. 9

oleum de oliuis purissimis. similiter Exodi.xxviij. Oleū de arboribus
oliuarum purissimū. & ps.cxxxiiij. Sicut ungentum optimū in capite.
& pluraliter Canticorū.i. Fragrantia ungentis optimis. Gen.xxviij. Et
de pinguedine terre. significat etiam uerbaliter absolute pinguescere.
incrassari. Deute.xxxij. Incrassatus est dilectus. et infra. Impinguatus
dilatatus. & Nehemiq.ix. Et saturati et ipinguati sunt. sic q̄q̄ transitiue
significat vngere. oblinere. obturare ungēto seu pingui aruina. Isa.vi.
Exēca cor ppl̄i huius. p inunge et obline siue obtura pingui aruina.
aliud significatum numeri. octo. iiij. Regū.xxiij. Octo annorum erat
Iosias. & Gen.xvi. Octoginta et sex annorum erat Abraham.

שְׁמַע Audiuit. Gen.xxxiiij. Quod cū audisset Iacob. pro Et Iacob S. m. 10
audiuit. Inde rumor et fama. siue auditio. Jeremiq.l. Audiuit rex baby-
lonis famam eorum. & Jeremiq.li. Veniet in anno auditio.

שְׁמַץ Insinuans. portēdens. innuens. pauxillum. breue. diminutū. S. m. 11
Iob. iiij. Porro ad me dictum est uerbum absconditū. pro portendens
aut innuens aliquid. aliud significatū. nota. infamia. ut eiusdem.xxvi.
Et cum uix paruam stillam sermonis eius audierimus. pro et quam no-
tabilem seu famosam rem audiūmus in eo. sic Exodi.xxxij. Propter
ignominiam sordis.

שְׁמָר Seruauit. custodiuuit. obseruauit. Gen. xxxvij. Pater uero rem S. m. 12
tacitus consyderabat. et eiusdem. xxviij. Et custodierit me in uia. Inde
nomen Isaię. xxii. Custos quid denocte. custos quid denocte. dixit cu-
stos. et Genesis. xljj. Et tradidit illos custodie. aliud significatum proxī
mum huic cauere. premonitum esse. Isaię septimo. Vide ut fileas. id est
caue. aliud significatum adamas siue smerillus quo perforantur lapi-
des preciosi atq̄ gemme. Zacharię septimo. Et cor suum posuerunt
ut adamātem. aliud significatum fex. xlviij. Et requieuit in fēcibus suis.
aliud significatum spina id est quoddam genus spine. Isaię septimo. Et
in spinas et in uepres erunt.

שְׁמַע Sol. Habacuk tertio. Sol et luna steterunt. non ponitur & S. m. 13

SECUNDVS

coniunctio. sed punctus pro articulo sic. Sol. luna. steterunt. Aliud significatum fenestra per quam sol domum irradiat. nostra translatio habet propugnaculum. Isaie quinquagesimoquarto. Et ponam iaspidem propugnacula tua.

Say alle

שׁ Dens. Exodi uicesimoprimo. Dentem pro dente. & Canticorum quarto. Dentes tui sicut greges tonsarum. Inde dentes elephantum dicuntur. sic ebur. tertio Regum decimo. Thronum de ebore grande. aliud significatum Color rubicundus atque coccineus. uulgo dicitur carmesinus. Exodi tricesimonono. Purpura coccoque bistrincto. ubi iod finale abutatur. sed plurale accipit im. Isaie. i. Si fuerint peccata uera ut coccinum.

Dens Sabini

Albus Sabini

Canary

Canna

שׁנָה בְּפִים Dentes elephantum. tertio Regum decimo.

שׁנָה Acuit. psalmo. cxl. Acuerunt linguas suas sicut serpentes. & non men Isaie quinto. Sagitte eius acutes. aliud significatum iterare. repetere. recitare. translatio nostra uertit narrare. Deuteronomij sexto. Et narrabis ea filiis tuis.

שׁנָה Odiuit. Genesis uicesimosexto. Ad hominem quem odistis. & psalmo. xlviij. Et odientes nos confudisti. Inde nomen. psalmo vicesimoquarto. Et odio iniquo oderunt me. similiter Proverbiorum octauo. Timor dei odit malum. pro odium mali.

*Canab. *Canab**

שׁנָבֵךְ Prepositione aleph. valua. fenestra. translatio nostra uertit coenaculum. Iudicum quinto. Per fenestram prospiciens uulnabat mater & de coenaculo loquebatur.

Cina.

שׁנָתֶה Comutauit. mutauit. alterauit. reiterauit. absolute. Malachiae tertio. Ego dominus et non mutor. & inuenitur aleph loco he. ut threnorum quarto. Mutatus est color optimus. & nota quod sin ita scribitur per punctum dexterum. Anterior enim uerbum scribitur per sinistrum. item transitue quarto Regum vicesimoquinto. Et mutauit vestes eius. Aliud significatum secundus. alter. Genesis primo. Dies secundus. Item aduerialiter secundo. Genesis vicesimosecundo. Vo-

LIBER

cauit angelus domini Abraham secundo. Item duo. ambo. uterque. Genesis secundo. Erat autem uterque nudus. et Exodi tricesimoquarto. Precide tibi duas tabulas. et recipit terminationem in pluralis numeri. Deuteronomij decimo septimo. In ore duorum uel trium. Item significat bis. Ester secundo. Et que intrauerat uespere egrediebatur mane atque inde in secundas eges ducebantur. rectius uerbum est uerbo sic. Vespere ipsa abiit et mane ipsa rediit ad domum mulierum bis. inde alter siue duplex. Genesis quadragesimotertio. Pecuniamque duplificem ferte uobiscum. aliud significatum annus. Numeri decimo quarto. Dies pro anno dies pro anno erit. fortasse a superiore sic dictus quod solis cursus reiteratur ut antea. & mutatur hefinale in thau etiam in absoluta constructione. ut Danielis primo. Fuit autem Daniel usque ad annum primum Cyri regis. nam alias regulariter in regimine gentium mutatur semper he in than. ut Isaiae tricesimoquarto. Annus retributionis iudicij sion. & declinat in utroque genere. In masculino. Gen. xxix. Iacob pro Rachel septem annis. & Genesis vicesimotertio. Vixit autem Sara. cxxvij. annis. cui sententia asterisco addendum est. Annus Sara. In foemino autem psalmo nonagesimo. Annis quibus uidimus mala. & in eodem. Dies annorum nostrorum in ipsis. septuaginta anni. aliud significatum duplicare. reiterare. secundo facere. tertio Regum decimo octavo. Etiam secundo hoc facite qui cum fecissent secundo. de uerbo ad uerbum sic. Et dixit reiterare et reiterarunt.

דָלֶשׁ Accinxit. tertio Regum decimo octavo. Accinctisque lumbis ~~Sancto~~ Sane currebat ante Achab. rectius sic. Et accinxit lumbos. et currebat

דְסַפֵּשׁ Despexit. vilipendit. conculcauit. translatio nostra legit dirixit ~~et apud~~ puit. psalmo. lxxxix. Diripuerunt eum omnes transeuntes viam. sed hoc est a uerbo proximo sequenti.

דִּשְׁבָּחַ Diripuit. Osee. xiij. Ipse diripiet thesaurum omnis uasis desiderabilis. & primo Regum. xxij. Ecce philistim oppugnant keila et diripiunt areas. Assumit quandoque aleph loco vau et quandoque sin loco samech. cetera exquire.

יְדָבֵשׁ Fidit. diuisit. Deuterono. xiiij. Omne animal quod in duas ~~Sancto~~

SECUNDVS

partes findit ungulam. & Leuitici primo. Confringetq; ascellas eius. hebraice sic. Et findet eam in alis seu pennis suis. hoc est findat pennas in summitate earum.

Sadip^s

שׁסָת Concidit in frusta. i. Regū. xv. Et in frusta cōcidit eū Samuel.

Caa

שׁעַת Aspexit. respexit. Geñ. iiiij. Et respexit dominus ad Abel &

ad munera eius. ad Cain autem et ad munera illius non respexit. aliud significatum uertere. aduertere. animaduertere. Isaię. xvij. In die illa inclinabitur homo ad factorem suum. et non inclinabitur ad altaria quę fecerunt manus eius. pro uertet se homo ad deum et non ad altaRIA. & Exodi quinto. Et nō acquiescant urbis mendacibus. pro et non animaduertant uerba mendacię. aliud significatum caligare. obduci ca ligine. cęcutire.. Isaię. xxxij. Non caligabunt oculi uidentium. multi ab hoc uerbo intelligunt uersiculum Isaię. vi. Et oculos eius clade ne forte uideat oculis suis. aliud significatum enarrare. describere. enumera re. translatio nostra meditari uertit. psalmo centesimodecimonono. Et meditabor in iustificationibus tuis semper. & per reduplicationem uocabuli in eodem. & lex tua meditatio mea est. Hieronymus uertit delectatio. sic ibi in iustificationibus tuis meditabor. uerbū hithpaal. Aliud significatum hora. Danielis quarto. Cœpit itra se tacitus cogi tare quasi una hora.

Saaffa

שׁעַת Incessus. gressus. calcatio. Jeremię. xlviij. A strepitu pompe annorę. rectius sic. a sonitu calcationis angularum equorum eius.

Saaffam

שׁעַטְנָה Vestis lanea et linea. Deuteronomij uicesimo secundo. Vestimento quod ex lana et lino contextum est.

Cual

שׁעַל Pugillus. Isaię quadragesimo. Quis mensus est pugillo aquas.

aliud significatum vulpes. psalmo sexagesimotertio. Partes uulpium erunt. & Canticorum secundo. Capite nobis uulpes uulpes paruas.

Ray

שׁעַעַן Accubuit. appodiauit. innixus. suffultus est. Numeri uicesimo

primo. Et recumberent in finibus moabitarum. et Isaię quinquagesi mo. Et innitatur super deum suum. pro accumbat in deo. Inde dicitur Isaię. iiij. validum et fortē omne robur panis et oīne robur aquę. idest fulcimentum et sustentatio seu sustentaculum.

LIBER

שְׁעָת Occulta machinatio. cogitatio. nostra translatio horrorem

vertit. Job quarto. In horrore visionis nocturne. id est in secreta cogitatione. Inde cogitabundus et machinator mali. psalmo centesimo decimono. Iniquos odio habui. Hieronymus tumultuosos. rabi Salomon cogitabundos quos greci κρύπτοι vocant. i. dissimilatores.

שְׁעַר Modius. mensura. Genesim vicesimo sexto. Seuit autem Ishac

in terra illa et inuenit in ipso anno centuplum. pro centum modios siue coros. aliud significatum turpitudo. mala mens. malus animus. & prava cogitatio. Ieremie vicesimo tertio. Et in prophetis Ierusalem uidi similitudinem adulterantium. rectius secundum Nicolaum de lyra turpitudinem adulterij. aliud significatum porta. quarto Regum septimo. Luxta introitum portæ. & pluraliter psalmo octogesimo septimo. Diligit dominus portas sion. & etiam oppida. aliud significatum hordeum. Exodi nono. Quia hordeum lesum est. & pluraliter masculine. quarto Regum septimo. Duo modij hordei statere uno.

שְׁעָר Metuit. coluit. reueritus est. Deuteronomij tricesimo secundo.

Quos non coluerunt patres eorum. & Ezechielis secundo. Et reges eorum horrore nimio formidabunt super te. Aliud significatum hircus. Leuitici quarto. Hircum de capris immaculatum. aliud significatum crinis. pilus. capillus. Canticorum sexto. Capilli tui sicut grex caprarum. Isaie septimo. Caput et pilos pedum. & psalmo. lxviij. Verticem capilli. & quarto Regum primo. Vir pilosus. rectius sic. homo tenens pilos. Inde pilosus. hispidus. hirsutus. ultima per hirek. Genesim. xxvij. Nostri qd Esau frater meus homo pilosus sit. aliud significatum demones. fauni. satyri. fatuelli. Isaie decimotertio. Et pilosi saltabunt ibi. quod intelligitur testante Hieronymo in commentariis. de demonibus. & dicit rabi Abraham quod in circulo sic uocentur demones quia et phantasma suo faciant horripilare homines. et appareant etiam uidentibus hirsuti. de quibus philosophissimi cabalistæ sincere scriperunt in arbore decem numerationum. & uir supra modum doctus rabi Moses Gerundensis memoriae tradidit super uersu Leuitici decimo septimo. Et nequaquam ultra imolabunt hostias suas dæmonibus ubi ponitur presens uocabulum. inde portentum. monstrum. Ieremie

SECUNDVS

v. Stupor et mirabilia facta sunt in terra.

רְפָאַת

שְׁפָט Serpens.cerastes. Genesis.xlix. Cerastes in semita.

רְפָאַת

שְׁפָת Festinavit. Numeri.xxiij. Cumque abiisset uelociter. aliud eleuauit. Isaiæ decimotertio. Super montem caliginosum eleuare signum. pro monte eleuato. sic eiusdem quadragesimoprimo. Aperiam in spinis collibus flumina. pro excelsis et eleuatis. significat etiam ollam ponere super tripodem.

רְפָאַת

שְׁפָת Labium. Sophoniæ tertio. Quia tunc reddam populis labium electum. & significat extremitatem atque oram. tertio Regum septimo. A labio usque ad labium rotundum in circuitu. Item ripam uel litus. Genesis.xli. In ipsa amnis ripa. & transsumitur pro lingua. ut Genesis.xi. Erat autem terra labij unius.

רְפָאַת

שְׁפָת Ancillauit. psalmo centesimoicentesimoquinto. Sicut oculi ancillæ in manibus domini sue. et pluraliter Iohannis secundo. Sed et super seruos meos et ancillas meas. Inde prosapia et familia. Leuitici uicesimoquinto. Vnde quisque rediet ad familiam pristinam. Genesis quarto. De cognatione mea et de domo patris mei. & sic genetem significat. Zachariæ xv. De familiis terre ad Ierusalem. aliud significatum decaluare. Isaiæ tertio. Decaluabit dominus uerticem filiarum sion. & per samech quinque scribit.

רְפָאַת

שְׁפָט Iudicauit. secundo Regum. xvij. Iudicauit enim pro te dominus hodie. inde iudicium. Deuteronomij. xxvij. Maledictus qui peruerterit iudicium. significat etiam exemplar. formam. figuram. regulam. modum. ingenium. Exodi. xxvi. Luxta exemplar quod tibi in monte monstratum est. & quarto Regum primo. Cuius figura et habitus est uir.

רְפָאַת

שְׁפָר Euertit. fudit. effudit. iiiij. Regum. xxi. Sanguinem innocentem fudit. et Genesis nono. Quicumque effuderit humanum sanguinem fundetur sanguinis illius.

רְפָאַת

שְׁפָל Demisit. humiliauit. psalmo. lxxv. Hunc humiliat et hunc exaltat. & psalmo. xvij. Et oculos superborum humiliabis. Inde nomen. secundo Regum sexto. Et ero humiliis in oculis meis.

LIBER

שְׁפַת Mandibula superior siue labrū superius. Ezechiele. xxiiij. Nec רָפָא מ amictu ora uelabis. uerbū e ybo. Et nō circūvolues sup labrū supius.

שְׁפַת Chœrogylius. echinus. ericius. Leuitici. xi. Chœrogylius qui רָפָא מ ruminat. quod mendosi codices habent cyrogrillus. et psalmo. ciiij. Petre refugium erinaciis,

שְׁפַע Abundantia. multitudo. copia. Deuteronomij. xxxiij. Quia רָפָא נ inundationem maris quasi lac lugent.

שְׁפַח Sufficit. satisfuit. tertio Regum uicelimo. Si susfecerit puluis רָפָא ב Samarie. et sepe inuenitur scriptum per samech.

שְׁפַר Pulcher. speciosus. preclarus. ps. xvi. Eteni hereditas p̄dara רָפָא כ est mihi. aliud significatum tuba. cornu. ps. xlviij. Dñs in uoce tube. et ps. xcviij. In tubis ductilibus et uoce tube cornes. Inuenitur significare frustum carnis per prepositionem aleph.

שְׁפַת Posuit. reposuit. auxit. Isaie. xxvi. Dñe dabis pacē nobis. uel רָפָא ג secundū. lxx. da pacē nobis. p auge pacē. & ps. xxij. Et in puluerē moris deduxisti me. p reposuisti me ac sedere fecisti. Hier. vero traduxit. detraxisti me. sed nō cōuenit lingue p̄prietati. ut pbatur Ezechielis xxiiij. Pone ollā pone inquā. et a ponēdo sic dicūt limites. ps. lxviij. Si dormiatis int̄ medios clerros. hier. termos. hebrei limites siue marcas.

שְׁפַת Momentum. subitanum. breue. Isaie. liij. In momento indi gnationis abscondi faciem meam a te. idem cum precedenti. et uocat in rhetorica τανταλογια.

שְׁקָה Saccus. cilicum. iij. Regum. xix. Et opertus est sacco. & Isaie. iij. רָפָא כ Pro fascia pectorali cilicum. & Genesis. xlj. Apertoq; unus sacco.

שְׁקָה Fremuit. rugiuit. Proverbiorum. xxvij. Leo rugiens et ursus רָפָא ק esuriens. alij exponunt uagari. incedere. et uagabundū esse. Iocelis. ij. Vrbem ingredient. alij esurire et inanem esse. alij feroce et cupidū.

SECUNDVS

p. k. ad

קְרָב Curauit. uigilauit. ps. cxxvij. Nisi dominus custodierit ciuitatem frustra uigilat qui custodit eam. uerbum e uerbo sic. In uanum uigilauit custos. aliud significatum amigdalus. Ecclesiastis. xij. Florebit amigdalus. et pluraliter Numeri. xvij. Qui foliis dilatatis in amigdalos deformati sunt.

p. k. ad

קְרָב Notauit. punctauit. iniunxit. ascripsit. translatio nostra interpretatur secundum precedens uerbum uigilauit. threnorum primo. Vigilauit iugum iniquitatum mearum.

p. k. ad

קְרָב Irrigauit. potauit. Ioeлиs. ij. Et irrigabit torrentem spinarum. & eiusdem. ij. Et redundabunt torcularia uino et oleo. & Gen. xxiiij. Nam et camelis tuis hauriam. & in eodem. Et dedit ei potum. Inde pincerna. Genesis. xli. Magister pincernarum.

p. k. ad

קְרָב Quieuit. siluit. ocio uacauit. Isaиg. xiiij. Conquieuit et siluit omnis terra. & Iosue undecimo. Quieuitque terra a preliis. Ezechielis xvi. Et quiescam et non irascar. et paulo inferius. Et ocium eius.

p. k. ad

קְרָב Librauit. ponderauit. Isaиg. xl. Et librauit in pondere montes. Inde sclus mensura ponderis. Leuitici. xxvij. Sclus xx obolos habet. Inde pondus. prepositione mem literę. Leuitici. xix. In iudicio. in regula. in pondere & mensura.

p. k. ad

קְרָב Surrexit. iudicū. v. Donec surgeret debora. surgeret mater in Israel. aliud significatū sycomorus. Amos. vij. vellicans sycomoros.

p. k. ad

קְרָב Absorpsit. profundauit. demersit. Amos. vij. Et defluet quis riuus egypci. p demerget. Numeri. xi. et absorptus ē ignis. p demersus ē.

p. k. ad

קְרָב Tendit. protendit. respicit. Numeri. xx. Quod respicit cōtra desertū. et ps. lxxxv. Iusticia de cōlo prospexit. aliud significatū superlimare. eoq; protendaſ. Exodi. xij. Superlimare et utrūq; postem.

p. k. ad

קְרָב Abominatus et detestatus est. spreuuit. abhorruit. despexit. ps. xxij. Quoniam non spreuuit neq; despexit depreciationem pauperis. Deuteronomij septimo. Quasi spurciciem detestaberis. Inde nomen

LIBER

abominabile.execrable.Leuitici undecimo.Abominabile erit uobis.

שָׁקֵר Mentitus est.negauit.Isaie sexagesimotertio.Filiij non negantur.Inde nomen mendacium.falsum.Prouerbiorum decimo octauo.profert autem mendacium dolosus testis.& Exodi vicesimo.Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium.& psalmus septimo.Et peperit iniuriam.& psalmus centesimovicesimo.Domine libera animam meam a labiis iniquis.id est falsis et mendacibus.significat etiam gratis.frustra.inuanum.i.Regum.xxv.Vere frustra seruauit omnia.

שָׁקֵר Literis appesilibus additis.significat.gesticulationes.nutus.figmenta.seu effictiones.Isaie tertio.Et nutibus oculorum ibant.

שְׂרֵר Vmbilicus.Canticorum septimo.Vmbilicus tuus sicut crater tornatilis.& Ezechielis decimosexto.Non est precisus umbilicus tuus.et res litera daggesatur propter defectum alterius res literae.& in alia forma Job quadragesimo.Et uirtus eius in umbilico uenitris eius: aliud significatum prauus et machinator mali.et iniuriator.Deuteronomij.xxix.Et ambulabo in prauitate cordis mei.& Ieremiæ tertio.Post prauitatem cordis sui pessimi.

שְׂרֵךְ Dominatus est.prefuit.principauit.Numeri.xvi.Nisi et dominatus fueris nostri.Inde princeps.magister.prefectus.iiij.Regum primo.Misitque quinquagenarium principem.et Genesis.xli.Magister pincernarum.item magistrum pistorum.item principis militum.per apocopen ultime literae res.Inde Sara.quia domina.

שְׂרֵבָבָה Aridum.siccum.desertum.aestus.Isaie.xlix.Non percutiet eos aestus et sol.& eiusdem.xxxv.Et que erat arida in stagnum.

שְׂרֵבִית Sceptrum.baculus.uirga.Ester quarto.Rex auream uirgam ad eum tetenderit.

שְׂרָג Perplexus est.irrestitus est.Job.xl.Nerui testiculorum eius perplexi sunt.& quia uites perplectunt propaginibus,iccirco denominant ab eo propagines.Gen.xl.Vitem in qua erant tres propagines.

SECUNDVS

parad

שְׁרֵד Superstes fuit.reliquis erat.Iosue.xij qui Israel effugere potuerunt ingressi sunt ciuitates munitas.verbum e uerbo sic.Et reliqui superfuerant ex eis et uenerunt in ciuitates munitas.& eiusdem.vij. Ita ut nullus de tanta multitudine saluaretur.uerbum e uerbo sic.Vt non relinqueretur superstes & euasor.

parva

שְׁרָה Saturauit.satiauit.Ieremiæ.xv.Si non reliquie tuæ in bonum.rabi Joseph kimhi exponit.Si non satiaui te bonis.tâetsi possit a superiore uerbo deriuari qđ significat reliquias,ut in schin ante aleph scripsimus.aliud significatū campus.planicies.rus.Canticorū.ij.Ego flos campi.aliud significatū lorica.i.Regū.xvij.Lorica hamata induebat.

parva

שְׁרָה Conseruit manum.conflixit.Gen.xxxij.Si contra deum fortis fuisti.id est conflixisti cum deo.sic Osee.xij.Et in fortitudine sua directus est cum angelo pro conflixit.

paraff

שְׁרַט Lacerauit.concidit.scidit.inscidit.Zacharie.xij.Concione lacerabunt.& Leuitici.xix.Super mortuo nō incidetis carnes uestras,pro incisionem dabitis.scribitur enim sex pūctis eo loci.& eiusdem.xxi,Necq; in carnibus suis facient inscissuras.

parvus

שְׁרֵד Corigia.Gen.xiiij.Vsq; ad corigiam calige.& Isaïe.v.Nec rumpetur corigia calceamenti eius.

parva

שְׁרַע Membrum monstrosum plus iusto.Leuitici.xxi.Si uel paruo uel grandi.

parvus

שְׁרַת Succedit.combussit.exuissit.ardere fecit.ij.Regū.xxij.Succedit etiam lucum.et infra.Et combussit ea super altare.& ab ardore dicitur serpens ēneus quem fecerat.Moses in deserto .Numeri.xxi.Fac serpentem ēneum.& paulo superius.Misit dominus in populum ignitos serpentes.Item significantur sicut angeli ardentes quos nos seraphim appellamus.

Sacra ps

שְׁרַעַת Cogitatio et mentis institutio.Ps.cxxxix.Et cognoscere semper

LIBER

tas meas.Hieronymus rectius.Et scuto cogitationes meas.

שְׁבֵץ Motare.et mobilitare animantia.Gen.i.Animam uiuentem
atq̄ motabilem quā produxerant aquē. pro quam mouerūt aquē.silr
ibidem.Producant aquē reptile.pro.moueri faciant aquē reptile.

שְׁתִּין Sibilauit.Isaig.v.Et sibilabit ad eum de finibus t̄rg. et threnor̄
ñ.Sibilauerunt et mouerūt capita sua.et Isaig.vii.Sibilabit dñs mūscē.

שְׁתִּין Pampinus.translatio nostra uertit uineam.Ieremiq.ñ.Ego
autem plantaui te uineam electam.et Gen.xlix.Ligās ad uineam pul-
lum suum et ad uitem fili mi asinam suam.pro ligans ad uitem pullum
suum et ad pampinum asinam suam . aliud significatum spadix color.
Zacharie primo.Equi rufi uarij et albi.

שְׁרֵך Radix.Isaig.liij.Et sicut radix de terra sitienti. Inde uerbum
radicare.Ieremiq.xij.Plantasti eos et radicem miserunt. pro radicaue-
runt.et psalmo.lxxxv.Plantasti radices eius.uerius sic. radicasti radices
eius.significat et per contrarium eradicare.extirpare.delere.Iudicum
quinto.Ex Ephraim deleuit eos.

שְׁרָרוֹת Catēg.Exodi.xxvij.Catenas sibi inuicem coherētes.

שְׁרָה Ministravit.Numeri octauo.Eruntq̄ ministri fratribus suo
rum. & primo Regum.ñ.Samuel autem ministrabat ante faciem do-
mini.et cum sin sinistro significat sartaginem.

שְׁתִּית Dorsum.translatio nostra habet nates.secundo Regū decimo.
Vestes eorum medias usq̄ ad nates.

שְׁתִּית Bibit.Exodi.xxxiiij.Panem non comedit et aquam nō bibt.
et perdit sepe literam he.ut Genesis nono.Bibensq̄ uinum inebriatus
est.pro.& bibt uinum.Inde symposium.conbibitio.conpotatio.con-
uiuium.Ester primo.Fecerat grande conuiuiū principibus suis. aliud
significatum stamen.Leuitici.xij.In stamine atq̄ subtegmine.

שְׁתִּיל Plantavit.Ezechielis.xvij.Et plantabo super montem excel-

SECUNDVS

sum. In monte sublimi Israel plantabo illud. & passus est psalmo primo.
Sicut lignum quod plantatum est. Inde plantatio et planta et surculus &c.

Regnum

שָׁתַח Apertus. Numeri. xxiiij. Dixit homo cui obturatus est oculus.
quod rabbi David kimhi et rabbi Salomon exponunt aperto oculo.

Sagittis

שְׁתִינָה Minxit. primo Regum. xxv. Si reliquero de omnibus que ad
ipsum pertinent usque mane mingentem ad parietem.

Sagittis

שְׁתֵקָה Quieuit. refedit. sedatum. pacatum. compescitum est. longi.
Quid faciemus tibi et cessabit mare a nobis.

535

LIBER

תְּבִיבָה

תְּבִיבָה תְּבִיבָה תְּבִיבָה תְּבִיבָה

Halamus ædificiorum. exedra. Ezechielis. xl. Et thalamum uno
calamo in longum et uno calamo in latum. et inter thalamos
quincubitos.

תְּבִיבָה Appetiuit. desyderauit. concipiuit. ps. cxix. Ecce concipiui
Bab
mandata tua. & in eodem. Concupiuit anima mea desyderare iustifi-
cationes tuas. Aliud significatū per contrarium. detestari. abominari.
Amos sexto. Detestor ego superbiam Iacob.

תְּבִיבָה Circumscripsit. circumduxit. circūlimitauit. Numeri. xxxiiij. גַּוְאָה

A mari magno termini incipiunt peruenientes ad montem altissimū.
verbum e uerbo sic. A mari magno limitabitis uobis hor montem. &
infra. Inde metabuntur fines. pro faeietis circūscribi seu limitari fines.
aliud significatū mutando he in vau. oryx. Deuteronomij. xiiij. Oryx
gem camelopardalim.

תְּבִיבָה Gemellus. didymus. Gen. xxxvij. Apparuerūt gemini in ute-
ro. & Canticorū. iiij. Sicut duo hinnuli capre gemelli. & inde uerbū
ut in eodem loco. Omnes gemellis fœtibus. pro om̄es congreginante.
Male igitur apostolum Thomam aliqui non satis literati asseuerant
vocari didymum ob id quod dīci uolunt incredulum. Nam Thoma
hebraice et didymos gr̄ece idem est quod geminus latine. oritur autē
error inter germanos quod eodē uocabulo teutonico dicimus incre-
dulum et geminum zuifling.

תְּבִיבָה Ficus. Ieremię octauo. Et non sunt ficus in ficolnea. & Ioelis. i. גַּעֲנֵי
Et ficum meam decorticauit.

תְּבִיבָה Species. forma. figura. qualitas. Isaï. lij. Nō est species ei neq; גַּוְאָן
decor. et Gen. xxxix. Erat autē Joseph pulcra facie. pro pulcher specie.

תְּבִיבָה Arca. Genesis octauo. Egredere de arca. et Genesis sexto. Fac בְּבָא
tibi arcam de lignis leuigatis.

תְּבִיבָה Orbis. Job. xxxiiij. Aut quem posuit super orbem quem fabri בְּבָבֶל

SECUNDVS

catus est. et psalmo nonagesimo octavo. Iudicabit orbem in iusticia.

Bibl בְּנֵי Palestina. stramen. Genesim vicesimo quarto. Palearum quoque et foeni plurimum est apud nos.

Basa בָּהֳתָה Pro he finali posito yau. inane chaos. rudis indigestaque moles. Genesis primo. Terra autem erat inanis et uacua.

Bony בָּהַם Abyssus. Genesis primo. Et tenebre erant super faciem abyssi. Ezechielis. xxxi. Abyssus exaltauit illum. et psalmo. xlviij. Abyssus abyssum inuocat. et declinatur in foeminino.

Ganba בָּרָה Signauit. Ezechielis nono. Signa tau super frontes virorum.

Bors בָּרֶר Inter. medio. Exodi. xiiij. Filii autem Israel perrexerunt per medium siccum maris. Exodi tertio. Vocauit eum de medio rubi. et psalmo. xxvij. In medio ueteris mei. inde dimidiare. partiri. findere. pertransire. Exodi. xxvi. Qui mittentur per medias tabulas. pro qui pertransit. vel intimus est. aliud significatum usura. fraus. iniqitas. psalmo. lxxij. Ex usura et iniqitate redimet animas eorum. Inde pauo. tertio Regum decimo. Simias et pauones.

Bor בָּרָה Indagauit. cogitauit. inuestigauit. contemplatus est. Ecclesiastis ij. Cogitauit in corde meo abstrahere a uino. aliud significatum Turtur. Leuitici. v. Offerat duos turtures. aliud significatum tempus determinatum. Ester. ij. Cum autem uenisset tempus singulariter per ordinem puellarum. aliud significatum cata paragogē he. lex. institutum. ps. xix. Lex domini immaculata. aliud significatum ordo et lineamentum. Canticorum. i. Pulchritudine sunt genetue sicut turturis. rectius sic. Genetue in ordine lineamentorum.

Baway בָּשָׁר Abscidit. Isaiae. xviiij. Et que derelicta sunt abscedentur.

Boga בָּגָד Telorum et iaculorum generale nomine. quod alii nouacula uertutem translatio nostra interpretatur malleum. Job quadragesimo primo. Quasi stipulam estimabit malleum. rabi David kimhi dicit generaliter significari omnis generis tela.

תְּחִרָּה Contextum collarium.Exodi vicesimo octauo.Sicut fieri *gabar*.

solet in extremis uestium partibus ne facile rumpantur.ubi hec dictio circumscribitur.

תְּחִרָּה Emulatus zelatus est.inuidit.psalmi tricesimosexto.Noli emulari in eo qui prosperatur in uia sua. quidam putant a uerbo צְרָה deriuatum de quo supra in heth ante res.

תְּחִשָּׁ Animalis nomē quod taxus dicitur.Aquila et Symmachus ianthinum.Theodocio et Hieronymus hyacinthinum traduxere.Ezechielis decimosexto.Et calciaui te hyacinthino.et pluraliter Exodi vicesimo quinto.Pelle sc̄p̄ hyacinthinas.pro pellibus taxorum.

תְּחַת Pro.infra.sub.subtus.subter.Exodi vicesimoprimo.Oculū pro oculo.dentem pro dente.& quamuis sit consignificatiū,tamen recipit post se omnia subiunctiua affixa sicut solent nomina et uerba.& in prima persona interponit nun hiatus prohibendi causa.ut psalmo decimooctauo.Dilatasti gressus meos subtus me. et sic de aliis.Inde nomen inferior.infimus.psalmi octogesimosexto.Et eruisti animam meā ex inferno inferiore.& psalmi sexagesimotertio.Introibūt inferiora terre .Item aliter Ezechielis quadragesimoprimo.De inferioribus ascendebatur ad superiora et in medium.

תֵּישָׁ Aries sylvestris.Prouerbiorum tricesimo.Gallus succinctus *gaius* lumbos suos.& aries.

תְּבָרֶ Foenus.usura.Prouerbiorum vicesimonono.Pauper et creditor obuiauerunt sibi.rectius sic.Pauper et uir usurarum.de hoc uocabulo scripsimus supra in thau ante vau.

תְּבָהָ Adhesit.adortus est.appropinquauit.Deuteronomij.xxxiiij.*gara* Et qui appropinquant pedibus eius.

תְּבָלָת Color hyacinthinus.Exodi vicesimo octauo.Ligabisque *fratela* eam uitta hyacinthina.

תְּבָנָ Effecit.fecit.opificauit.parauit.translatio nostra uertit confir *frater*

SECUNDVS

mauit.psالmo.lxxv.Ego confirmaui columnas eius.& tanqz hesitans
semper uariat.Isaie quadragesimo.Et celos palmo ponderauit.prius
cōfirmauit.ecce iam ponderauit.Item in eodem.Quis adiuuit spiritū
domini.ecce adiuuit.Item Prouerbiorum decimosexto.Spirituū
ponderator est dominus.pro & effecit uentos dominus.sed rectius
psالmo.lxy.Parasti cibum illorum quoniam ita est preparatio eius.

Bala

תְּלַל Tumulauit.cumulauit.aceruauit.Ieremie.xlix.Et erit in tu-
mulum dissipata .Deuteronomij.xij .Et tumulus sempiterius.&
Ezechielis tertio.Ad aceruum nouarum frugum.et thau daggessatur
propter apocopen lamed. et geminatur.ut Canticorum quarto.Co-
me eius sicut elate palmarum.

Bala

תְּלַהּ Suspendit.Genesis quadragesimo.Ac suspendet te in cruce.
Deuteronomij.xxi.Maledictus a deo est qui pēdet in ligno.uerbum
e uerbo sic.Contumelia dei,suspensus.subaudi est.recipit quandoque
per epenthesin aleph.

Bala

תְּלַמּ Sulcus.Iob.xxxi.Et cum ea fulci eius deflent.& psالmo.lxv.
Riuos eius inebria.rectius sulcos eius.

Bala

תְּלַעַם Vermis.Iob.xxv.Et filius hominis uermis.& Isaie.xij .Et ope-
rimentum tuū erunt uermes.et pluraliter Exodi.xvi.Et scatere cōcepit
vermibus.aliud significatum coccus.Exodi.xxvi.Purpura cocoque
bis tincto.Inde uerbum purpuratus est uel coccinatus est.idest uesti-
tus uestibus coccineis.Nahum secundo.Viri exercitus in coccineis.

Bala

תְּמַם Cecidit.consumptū est.subuersum est.defecit.Genesis.xlvij.
Cūqz defecisset emptoribus preciū.et in eodē.deficiēte pecunia peco-
ra simul defecerūt.sed est intricata trāslatio.et Deute.ij.Donec consu-
meret oīs cōgregatio hominū bellatorz.similit Nūeri.xxij.Donec
consumeret uniuersa generatio quod fecerat malū.aliud significatū perfe-
ctus.integer ,pbatus.innocēs.trāslatio nonra habet īmaculatus. ps.cix.
Beati īmaculati in uia.& ps.xvij.Et cū īnocēte innocēs eris.& Can-
ticorz.v.Coliūba mea īmaculata mea.Inde integritas.sanitas &c.&
sicut apud nos ualere,ita apud hebreos in bonū sumit et qñqz in malū.

LIBER

תְּמַדָּה Perpetuus. continuus. Leuitici sexto. Ignis perpetuus qui ^{ffamini} nunquam deficit in altari.

תְּמַהָּה Stupuit. admiratus est. psalmo quadragesimo octavo. Ipsū ui ^{ffama} dentes sic admirati sunt. Inde admiratio. stupor. et cetera.

תְּמַנָּה Idolum. imago. Ezechielis octavo. Mulieres sedentes plangē ^{ffamini} tes Adonidem idolum procī veneris.

תְּמַרָּה Suscepit. sustentauit. Exodi decimo septimo. Sustentabāt ma ^{ffamari} nus eius ex utracq; parte. & Isaię. xli. Suscepit te dextera iusti mei.

תְּמַלָּה Nuper. heri. nudiustertius et ultra. Exodi quarto. Non sum ^{ffamol.} eloquens ab heri et nudiustertius. & secundo Regum decimo quinto. Heri uenisti et hodie compelleris nobiscum egredi. et primo Regum vicesimo primo. Continuimus nos ab heri et nudiustertius. et per pro thesin accipit quandoq; aleph in principio. ut Micheę secundo. Et ecō trario populus meus in aduersarium consurrexit. idest ab antea. putat tamen aliqui docti hebreorę eam dictionē compositam esse ex **תְּנִזְנֵה** ^{coif} & ex **בְּרִלָּה** ^{all} idest aduersum. quod translatio nostra uidetur sentire que exaduersum seu econtrario interpretata est.

תְּמַרָּה Palma. arbor dactylorum. Canticorum septimo. Statura tua ^{ffamav} assimilata est palme. et Ioeлиs. i. Malogranatum et palma et malum. & pluraliter Numeri tricesimotertio. Duodecim fontes et septuaginta palme. significat etiam suffumigationem fasciculorum aromaticorum. Canticorum tertio. Sicut uirgula fumi.

תְּמַדָּה Draco. coluber. serpēs. Exodi septimo. Et uertatur in colubrū. ^{ffamij} & infra. Que uersa est in colubrum. & proiecerunt singuli uirgas suas que uersę sunt in dracones. & quandoq; mutatur nun litera in mem. vt Ezechielis vicesimonono. Draco magne qui cubas in medio flumi num tuorum. Inuenitur etiam in alio significato pro lectitare.

SECUNDVS

fornax

תְּנַתָּה Mercedem dedit. conduxit. appreciauit. Osee. viij. Munera dederunt amatoribus. rectius sic. Conduxerunt amatores. & nomen per prothesin recipit aleph in principio. Osee. ij. Mercedes he meæ sunt. pro merces hæc mihi est. & sicut etiam cata paragogen nun. uel potius cōmutatione he in nun. dicitur quoq; merces. Deuterono. xxiiij. Non offeres mercedem prostibuli. significat transumptiue aliquādo retributionem. cetera deriuata legendo inuenies.

furnus

תְּנַדֵּר Cartilago. auricula. Exo. xxix. Super extremū auriculæ dexteræ.

furnus

תְּנַדֵּר Furnus. clibanus. fornax. Leuitici undecimo. Siue clibani siue chitropodes destruentur.

fausta

תְּעִתָּעַ Illusit. Gen. xxvij. Timeo ne putet sibi me uoluisse illudere.

faustus

תְּעַבְּ Abominatus est. Amos. v. Et loquentem perfecte abominati sunt. ps. cvij. Omnem escam abominata est anima eorum. Inde abominationis et alia deriuata. Isaiæ. i. Incensum abominationis est mihi.

faa

תְּעַתָּה Errauit. psalmo centesimodecimonono. Errauit sicut ouis que periit. & Isaiæ decimonono. Et errare fecerunt ægyptum in opere suo sicut errat ebrius. Inde errans et error et cetera.

faac

תְּעַרְ Nouacula. Numeri sexto. Omni tempore separationis suæ nouacula non trāsabit per caput eius. & Isaiæ septimo. Radet dominus in nouacula conducta. Aliud significatum per paragogen he. vagina. Ieremiæ quadragesimo septimo. Ingredere in uaginam tuam.

foparh

תְּפַתָּח Tympanum. Isaiæ quinto. Cithara et lyra et tympanum et tibia et uinum in conuiciis uestris. & Job vicesimoprimo. Tenent tympanum et citharam. et sic perdit alteram geminaram. sed tenet eam in psalmo sexagesimo octavo. In medio iuuēcularum tympanistriarum.

fopnsa

תְּפַתָּח Pomum. malum. arbor et fructus. Canticoꝝ secundo. Sicut malus inter ligna syluarum. et infra. Stipate me malis.

LIBER

טְבַל Insulsum. Iob.vi. An poterit comedi insulsum quod non est *gapeb-*
sale conditum.

תְּפַר Consuit. Iob.xvi. Saccum consui super cutem meam. & Gen. *gap. 9*
tertio. Consuerunt folia ficus.

תְּפַשׁ Apprehendit. attractauit. tractauit. Deuteronomij. xxi. Ap *gapas*
prehendent eum et ducent ad seniores. Genesis quarto. Pater canen-
tium in cithara et organo. pro tractantium citharam.

תְּפֵת Ignis infernalis. translatio nostra uertit exemplum. Iob. xvii. *gap. 13*
Et exemplum sum coram eis.

תְּפָתָן Direxit. correxit. Ecclesiastis. i. Peruersi difficile corriguntur. *gap. 14*
& non sequitur ut communiter allegatur stultorum infinitus est numerus. sed ueritas hebraica sic legit. Curuitas non potest dirigi et defectus non potest dinumerari. Inde rectitudo. directio et correctio &c.

תְּקֹעַ Clanxit. Jeremię sexto. Et in thecuā clangite buccina. & est hic *gapaa*
thecuā nomen loci. sed in Isaia. nomen tube clangibilis. aliud significa-
tum fixit. Genesis tricesimoprimo. Iamq̄ Iacob extenderat in monte
tabernaculum. pro fixit. aliud significatum stipulari. comprimere ma-
nus. Nahum tertio. Compresserunt manum super te.

תְּקֹעַת Preualuit. Ecclesiastis quarto. Et si quis preualuerit contra *gapas*
unum duo resistent ei.

תְּרוֹזָה Ilex. Isaie quadragesimoquarto. Tulit ilicem et quercum. *ferma*.
nostrī dicunt pinum.

תְּרִין Antenna seu potius malus nauis ad quem pendent antennae. *gapay*
Isaię. xxx. Quasi malus nauis in uertice montis.

תְּרִינָה Idolum. Genesis. xxxi. Abscondit idola subter stramenta. *gapas 6*

SECVNDVS

תְּרִשְׁיָת Lapis pretiosus. nostra translatio uertit chrysolithum.

Ezechielis .xxvij. Chrysolitus & onyx. & a calore dicitur sic mare.
Isaiæ .xxij. Vlulate naues maris. sic insula tharsis & cartago. & aliaque
tu ipse uideto.

לטנש Nouem. Deutero. ij. Nouem cubitos. uidebis in grāmatica.

Habetur optimo iure gratia regi nostro Messie maximo. cuius nomini excellentissimo quod est Iesu hunc tatum et tam negociosum laborem in conquirendis hebraicorum uocabulorū primitiuis noctu & interdiu uigili studio adhibitum dedicamus. orantes piis suppliciis ac iugi uoto. ut post completos haec tenus duos libros manum meam ad tertium opus instituat. qd cum suo foelici afflatu perfectum fuerit. contemplatissimis hominibus ad arcanarum rerum inuestigationem & mentis humanae cum diuinis connexionem iter prebeat.

IOANNIS REVCHLIN PHORCENSIS.LL.
DOC. AD DIONYSIVM FRATREM SVVM
GERMANVM RVDIMENTORVM HEBRAL
CORVM LIBER TERTIVS.

Cta quæ sunt hucusq; de literis syllabis et dictionibus hebraicis maxime primitiuis uidisti amantiss. frater, tibi ut spero dulcia, sed aliis forsitan melle et lacte nutritis, propter incultum dicendi genus, amara. qui secum si cogitent oem auditoribus orationem esse commodandam, non mihi uitio dabunt quod uernis uernacule loquor. Nam qui fieri potest, ut per insuetum loquendi morem et domi paratam, adeq; lucernas elaboratam dictio nem rudes facile doceantur, quibus tum esset opus ad preceptoris eloquentiam plus aim aduertere quasi ad sphingis enigmata, quā ad eius illa ipsa precepta. Lōge rectius me iudice sensit Aristoteles, in disciplinis doctorem oportere per usitatissimam sermonis consuetudinem et nobis notiora queq; procedere. Dedita igitur opera solocco sepe & barbaro sum usus ad quorundā uocabuloru proprietatē explicandā. Huc accedit tamen, quod et senecta, et barbarorum quotidiana cōuersatio nō solum linguam hebetat sed et stilum obtundit. pro illius Tyndarei aduersus Menelaum, quin potius Euripidis tragicī sententia qui ait βεβαρησσαι χρονος ον εν βαρησσαι Solus ergo quom in hoc Diogenis dolio totos dies delitescam. nec mecum uiuat ullus hominum cui verborum elegantia et eloquentie studiū sit in precio. sed agricole tantum et sacrificuli, aut si qui accedat (ut sit quotidie) qui me nō de muri legulis nec auro coronario. sed de cloacis. paludibus. tigno. itinere. aliisue popularibus iurgiis tam pretoriis quam ciuilibus consulunt. quibus de iure pro mea professione respondere debeam, nō latinoru sed sueuorum obseruato dicendi usu. nihil ultra mireris mi frater, me post uarentia prata iam scabros calles ambulare. Et hęc erat una ex causis non parui momenti ut putarē meas singula uiris politioribus literis preditis explosa fore, quod cernerent in eis nullum florem. nullam comitatem. sed omnia triuialia et inurbana queque. Quando aut uetera memoria repeto, multum inuenio maiores nostros etiam barbarico dicēdi modo delectatos. Aristophanes nāq; gr̄ecus in comoedia quae inscribit acharnes persice loquit sic, Iactarman exarxan apissonofatra. que barbaries sepe multis gaudio fuit et risum mouit. Apud romanos

TERTIVS

vero quis unquam M. Catonem pr̄iscum cōtempſit. quod in ſuis ſcri
ptis de re rustica barbarice loquitur hoc modo . Haut haut haut iſta
piſta liſta, ardannabon damiabo damauſtra. Quis pœnulum Plauti
propter linguaſ punicam abiecit. Cōſolabor et ego me quoq; illorū
exempla. ut ſperem inuenire quos admiratio ducat ad inauditū priuſ
negocij lectionem. Hoc unum tamen eſſe futurum arbitror . ne deſit
Agamemnoni ſuus Tersites. Homero Zoilus . Nephelē Socrati. qd
etiam contra me quoq; prodeant aliquando phanatici quidam ſuſur
tones. quos cum iam apprehenderit ſtudēdi uetus ac longa ſegniciæ.
gloriosius ſibi ducant multa reprehendere quam pauca diſcere. ſperā
tes hominum ſtudioſorum contemptu atq; cōtumeliis fore illuſtres.
Dicent enim non me potuisse in ſenilibus annis abſq; p̄eceptore. etiā
qualicumq; conatu ad rātum hebraicę lectionis fastigium ascendere.
ut ſtudia mea ceteris proſint. quibus statim Origenem obiiciam. ſan
ctumq; Hieronymū. et illum de lyra Nicolaum. qui oīnes appropin
quante ſenio pŕimum hebraicis ſtudiuiſſe probant. quin potius nemo
ferme omniū poſt apostolos. orthodoxam eccleſiam hebraicis literis
illuſtrauit. qui non eas in ētate puecta diſcere cooperit. p̄epter insignē
magistrum illum paulum episcopū burgensem Iudeorū olim doctiſſi
mum. cuius ad nos ſera cōuerſio plurimis fuit hominibus ſaluti. & cui
me poſthabitis reliquias herbā dare nihil pudet. Expergiscimini igitur
aduſcentes. et tu germane frater excute ab animo hebetudinē. tanto
rum uirorum imitatione. Nam ſi tam excellentes homines annoſa in
ētate intelligentes ſumme ac iocundiſſime contēplationis nobilissimā
ſibi occaſionem defuiffe. tantum et tam uehemens ſtudiū ſero tandem
hebraicis impenderunt. quatenus labor eorū in nos uſq; redundaret.
Cur non tuipſe ac per te ceteri magnis ingeniis p̄editi aduſcentes
ſperatis ad talem perfectionē ex indeſeffa legendi fatigatione et quoti
diano exercitio ſine ullo doctore nihilominus poſſe puenire. De p̄e
ceptoribus autem meis (ne mihi oblatrantes iſultent) hanc rationem
afferō. nō me piguiſſe ullo tēpore abſquolibet iudeo ſemper aliquan
tula corraderet que ad doctrinam aliquam librorum hebraicorū con
ducerent. Sicut enim non apud Ionas necq; ulla in grēcia. ſed Basileæ
primū ab Andronico contoblaca. deinde Parisij a Georgio hermony
mo ſpartiate. poſt Romę ab Argyropylo Byzantio publice in vatica
no Thucydidem legente xysto. iij. pont. ad extreſum Floretiſ Me-

diolaniq; a Demetrio chalcondyle . grecorū linguam frustillatim &
 quasi micas de mensa domini cadentes accepi . cōnumerarem illis Her-
 molaum barbarum Innocencio . viij . insignem & mei amantissimum .
 nisi plus ex eo Romę latinitatis quā grecitatis hausssem . ita hebraicā
 ego quoq; ac sanctam linguam non Hierosolymis necq; in publicis Iu-
 dorum synagogis . sed a literatissimis hebreis penes Cecios quidem
 Iacobo iehiel loans . in latio autem Abdia celinare atq; alias a singulis
 singula expiscatussum . At grauius insurgent (credo) inuidi contra di-
 ctionarium nostrum . in quo multorum frequenter interpretationes
 taxantur . Proh scelus exclamabunt . nihil indignius patrum memoria .
 nihil admissum crudelius . cum ille homo audacissimus tot & tam san-
 ctos viros diuino spiritu afflatos labefactare contendat . Hieronymi
 beatissimi scriptura Gelasio papa teste recepta est in ecclesia . uenerabi-
 lis pater Nicolaus de lyra ordinarius expositor biblię . om̄ibus christi
 fidelibus uir integerrimus probat . Iamā exortus est aliquis fumulus
 qui plurimis in locis illos imperite transtulisse notet . Quorum immi-
 nentibus clamoribus hęc pauca respondeo . mihi licere quod eisdem
 illustrissimis luminibus licuit . Hiero . uir sanctus . lxx . carpit interptes .
 non semel bis ter ue . sed sepiissime numero . Nunc illos errasse dicit er-
 ore perspicuo . nunc deceptos ignorantia . tum discordare a ueritate
 hebraica . tum falsatos similitudine literarum . tum consulto aliqua coe-
 lasse aut omisisse . ne sacra pāderent mysteria . quos tamen Ptolemeus
 Alexandrię rex diuina credidit uirtute trāstulisse . & ut Iustinus philo-
 sophus atq; martir . in suo de illis parenetico scribit ὁ εοφιλός αὐλεσθ
 Λεγνώ Nicolaus item de lyra diuum Hieronymū in translatione sua
 ostendit reprehensibile . cū alias multis in locis . tum in psalmo secūdū
 ecclesie nostre supputatōnem . xlviij . qui incipit Magnus dominus . ubi
 eius in fine sic ait . Hieronymus tamē minus bene uidetur dicere . quia
 in omnibus bibliis hebraicis quas uidi almuth hic est una dictio & nō
 due . vide quomodo accusat beatissimum uirum erroris atq; negligē-
 cie . Ipse met uero Nicolaus ut equalem mensuram pateretur . simile a
 reuerendo Burgensi episcopo frequentibus cum notis . inuito etiam
 nescio quo fratre Doringo ferte coactus est . Sed quid pluribus erit
 opus . Ille idem diuus Hieronymus in translatione sua seipsum errasse
 fatetur in commentariis super Isaiam capite vnde uigesimo . ubi sic ait .
 Melius reor proprium errorem reprehendere . quam dum erubesco

TERTIVS

imperitiam confiteri. in errore persistere. in eo quod transtuli. Et erit terra Iuda ægypto in festiuitatem. Possem alioquin plures proferre versiculos. et quod cuiusdam uocabuli significatū usq; hodie se ignorare non uerecundiq; duxerit in Ieremia capite sexto. et quod apostolū notauerit imperitū artis grāmaticē in epistola ad Hedibiam questioē ante penultima. & quod scripsierit eūdem apostolū psalmorū uersibus aliter esse usum quam in hebreo habeant. ut in cōmentariis suis super psalmo, xij. Cur igit̄ in iis que ad interpretādi modū artemq; grāmaticam et ad ueritatem idiomatis spectant. me quoq; non deceret in lucem producere. quid cū doctissimis hebreorum sentirem. quippe ad quos etiam eodē Hiero. teste confugendū est quoties in ueterे testamento controuersia mouetur. Quanquā enim Hieronymū sanctum veneror ut angelum. & Lyram colo ut magistrū. tamen adoro ueritatem ut deū. Ac nos plane nō usquequacq; illum nostrū dictionariū ab omni exceptione defendimus alienū. Primo. quia non singula cōplescitur (neq; enim numerō cōprendere refert. nec est ullum in omni hominū uita quantumuis immense magnitudinis uocabulariū factū auctiū. qd omnes cuiuscq; lingue dictiōes complectere). Deinde quia in exponēdis uocabulis crebro uariat. tametsi hoc cōtingat pro unius cuiuscq; interpretis sententia. Nihil enim uel parum arbitrio nostro reliquimus. sed cuiuslibet translatoris iudiciū monstrauimus. Restat modo ut memineris. prēcedentibus duobus in libris hebraica me primitia solum collegisse. nō aut̄ Thalmudica neq; chaldaica. Psalmos deniq; secundū hebreorum numerum et non iuxta ecclesię nostrę ad notationem citasse. propter eos qui de biblia hebraica conabunt̄ doctrinam nostram prudenter uenari. Nūc in hoc tertio libro ad artem grāmaticam properamus. ut qui ex anterioribus legendi modū et uocabulorum hebraicorū significata recte iam tenent. a consequentibus discant orationē ex partibus suis constructam artificialiter explanare. In tenui labor. at tenuis non gloria. Quare uehementer curabis si me amas. ut tua intelligentia sit adiutrix nostrę industrie. Breuia et leuia tibi precepta dabo & simul clara. quod alias ante me fecit nemo. Tu modo caue ne te laboris pertulsum inueniam.

LIBER

DE ORATIONE ET EIVS PARTIBVS

Ratio est dictionum hebraicarū distincta complexio. mentis
o sententiam proferens. complexio ea quandoq; in longū pro-
tenditur. quandoq; breuibus coartatur. quapropter distin-
ctionibus opus est. Solent aut̄ distinctiones secundum perfectionem
& imperfectionem sentēcie certis punctis denotari. Fit illud quatuor
modis. Subdistinctione. distinctione. membro. et termino. quod prius
monstrabo latine sic. In primo æneidos canit̄. Postquam prima quies-
ē pulis. ecce minuta sentēcie suspēsio que nominat̄ subdistinctione. sequit̄
Menseq; remote. absolutius id quidem quare distinctione est. Adhuc
pendet. Ergo accedit etiam hoc. Crateras magnos statuunt. Iam debi-
ta pars sentēcie residet. ac membrum appellatur. postea. Et uina coro-
nant. totius orationis terminus est. & inde nomē accipit. Simile apud
hebreos in usu frequenti comperimus. qui subdistinctionem notant̄
per punctum unicum supra dictionem prime suspensionis figuratum.
ita tamen ut nemo suspicetur holem esse. Nominatur autem **רַבִּיעַ**

Distinctio pariter duobus punctis subalternis supra secundę suspensi-
onis dictionē positis uocatur **זָקֵחַ קְטוֹן**. Membrum. semicircu-
lo in morem iridis infra dictionem tertię suspensionis locato agnoscit̄.
diciturq; **אֲתֹנְחָתָא**. Terminus uero per uirgulam rectam sub-
dictione post membrum positam indicat sententiam totius orationis
perfectam. & uocatur **פָסָק**. quod omne tibi hoc exemplo erit ma-
nifestius primo Regum. xvij.

וַיֹּאמֶר רַ� דָּוִד אֱלֹהֶל מֵ אָנֹכִי וּמֵ תְּבִי
מִשְׁפָּחָת אָבִי בִּשְׂרָאֵל בְּ אֲחִיה חַתּוֹ לְמִלְּךָ

Latine sic. Et ait Dauid ad Saul. ecce Rebia quis ego sum et que est uia-
ta mea. ecce Zakef coton cognatio patris mei in Israel. ecce Athnahta
ut siam gener regis. ecce pasek. Hęc igitur in oratione lex prima esto.
vt qui ante hac rātum legere noris. nunc etiam distincē legere queas.
Altera erit in legendō cura ne syllabas duriores leniter. neue leniores

TER TIVS

duriter proferas.idq; obseruabis facilius si naturam literarum sex de quibus in primo libro fit mentio **בָּגְרַבְּפָתָה** et earum conditionē diligenter intuearis. Quando nanq; aliqua dictio antecedit et in una harum uocalium **אֲחָרִי** terminata regit post se alteram dictionem ab una superiorum sex consonantū incipientem,tunc regulariter iam dicta consonans rapha,et leniter ea syllaba atq; blande siue blese pronuncia. exemplum de ps. primo **עַל־בָּנָן** adsic. hoc ē ideo. ubi caph

profertur duriuscule.sed mox in eodem psalmo **לֹא־בָּנָן** idest nō sic pronūciatur caph leniter.quia precedit aleph una de uocalibus supra notatis.& ps. ij. Reges eos in uirga ferrea et tāquam uas figuli confringes eos. ubi omnia daggesantur.sed contra raphātūr psalmo quinto. Omnes qui sperant in te.Item tu benedices iusto.item perdes qui loquuntur mendacium.Et ita regulariter quando post uocales **אֲחָרִי**

sequuntur consonantes **בָּגְרַבְּפָתָה** pronūciatur raphe.excipiunt inde.post relationem literę relatię he finalis. item post membrū aut terminum sententię.item si sequens dictio contineat in se unam de sex consonantibus geminatam.tunc prima daggesatur et secunda raphatur. Hęc omnia cum sint rudibus ualde difficultia,requirent olim singulare uolumen.cum post istos rudimentorum libros.& de punctis & de prosodia et de breuibus atq; longis deo uolente ad consummatos eruditissimorum.Habes de oratione quam pluralitas dictionum constituit.nunc ad eius partes stilū uertamus.

**PARTES ORATIO
NIS** sunt tres **שֵׁם־מַלְּחָדֶךָ** idest nomen. verbum. et significatiuum. Nomen comprehendit pronomina et participia. Con significatiuum quatuor hęc continet.aduerbiū.coniunctionem. prepositionem. et interiectionem.de quibus apprime commodum putamus quam breuissime differere.ne incipientes nimiis onerentur pre-

LIBER

ceptis. Singulorū enim accidentiū quē in qualibet oratiōis parte tam gr̄ecorum quam latinorū tractauit exquisita doctrina, tu ne ullam in hoc libro quēsieris rationē, sed eorum tantum quē ad hebraicę lingue cognitionem sunt admodum necessaria. Omnis nāq; ut ait Sulpitius pueror̄ difficultas in declinatiōe. genere. pr̄teritis. supinis. et cōstructōe cōsistit. q̄ si hoc uolūine clara tibi fecero, nō nihil fecisse uidebor.

DE NOMINE ET EIVS GENERIBVS

o mnia nomina hebraica siue sint p̄pria seu appellatiua. substantiua. adiectiua. uerbalia. denominatiua. abstracta. concreta. similitudinaria. uel cōposita. aut cuicuimodi cetera. masculini generis inueniuntur uel foeminini. uel utriusq;. Nam duplēcē eis sexū hebrei attribuunt secundū naturam. uocantq; זְבָר וּנְקָבָת Geñ.v. Masculum &

foeminā creauit eos. Cognoscunt autem genera nominū singularis numeri nō semp sed frequenter aut ex litera terminali. aut ex appositiōe nominū adiectiuorū. aut ex appositione uerbor̄ quibus secundū hebreos etiā genera accidunt. aut inflexione numerali. Foeminina sepe in aleph ūl he uel thau desinūt. adiectiua tñ foeminina nō i aleph sed in he ūl thau finiūt. quē si addant nominibus aliarū ēminationū. ostendūt eorū genus. ut geñ.iij. **הַאֲשֶׁר רֹא שָׂרֵךְ לִי**

Mulier ipsa dedit mihi. nam si loquendū esset in genere masculino sic diceretur **הַאֲשֶׁר רֹא שָׂרֵךְ לִי** Vir ipse dedit mihi. vide quid operet̄ he

litera terminalis in supposito et apposito. maxime uero declinatio de numero singulari in numerū pluralē indicabit tibi genus. Om̄e enim nomē cuius plurale terminat̄ in im arbitramur esse generis masculini. et om̄e nomē cuius plurale terminat̄ in oth iudicamus esse generis foeminini. exemplū primi **רַבָּר** res uel uerbū. cognoscit̄ esse generis masculini. quia in numero plurali habet **רַבָּרִים** Deuteronomij.i.

Hęc sunt uerba. Errauit igitur Alexander de uilla Iudei plurimosque secum errare fecit in prima parte, cum pr̄ciparet sic. Dicito neutra, Plurali numero cherubim seraphimq; beata. etiā si p̄ mem finali nun proferas ut solent aliqui. sicut enim Pr̄iscianus gr̄amicus de punica lingua scribit qđ nō habeat neutrū genus, ita ego affirmare ausim qđ nullum nomen hebraicū sit neutri generis. Sequit̄ exemplū secundi.

TERTIUS

עֲבָא idest exercitus.estq; generis fœminini. qd inde cognoscitur.
 quia habet oth i numero plurali.ut **צְבָאֹת** qd nos sabaoth legere
 cōsueuimus.Isaie.vi.Sanctus sanctus dominus deus zebaoth.
 Iste sunt duę inflexiones ex quibus genera cognoscimus.sed fallit quā
 docq; nos regula.non enim semper et usq; quacq; uerum est,cuius plu-
 ralis in im desinit ipm esse generis masculini.nam **יוֹנִים** terminat
 pluraliter in im.Canticorū.i.Oculi tui columbarū et tamen eius singu-
 lare est generis fœminini.ut Geñ.viij.Emisit columbam que non est
 reuersa.ubi uerbū appositū est generis fœminini.similiter terminatio
 uocabuli **רוּחַ** indicat fœmininum genus.& sic multa alia reperies
 pluraliter in im terminata. quorum singulares nominatiū excipiunt
 a regula.ut sunt hēc que sequuntur.

later hordea hordeum tritica triticū anni annus
שְׁנָה שְׁנִים חֶטֶף הַטֵּים שְׁעָרָה שְׁעָרִים לְבָנָה
 dictiones dictio angulares angularis mensure mensura lateres
לְבָנִים סָאָה סָאִים פְּנָה פְּנִים מְלָחָמִים
 terrores terror manipuli manipulus spice spica
שְׁבָלָת שְׁבָלִים אַלְפָה אַלְפִים אִמָּה אִמִּים
 apes apis formicē formica arbores arbor
אַלְהָ אַלִּים גְּמַלָּה גְּמַלִּים רְבוּרָה רְבוּרִים
 spelte spelta carice carica struthiōes struthio
יְעֻנָּה יְעֻנִּים רְבָלָה רְבָלִים בְּסִמְתָּה בְּסִמְיִם
 capre capra fœmine fœmina
אַשָּׁה נְשָׁים עַזְוִים

Forsitan alia tuipse legēdo bibliā inuenies ab hoc canōe excipiēda.sed
 fallit etiā qñc̄ secūda regla.nō enī necessario singlā noīa q̄ pluralē nu-
 merum in oth finiunt fœminini sunt generis.reperiuntur namq; ma-
 sculina que pluralia terminant in oth.et ideo excipiuntur a regula.ut

LIBER

מַטָּר idest pluuiā generis ē masculini. Exodi. ix. Nec ultra stillauit pluuiā. ubi uerbum appositū generis est masculini sicut post hac docebimus. & tamen pluraliter legit̄ **מַטְרוֹת** Iob. xxxvij. Et hyemis pluuiis. vis aliud exemplum **צָהָרָא** idest punctus. et est generis masculini. sic enim utūt̄ur hebrei ut rabbi Joseph Caton in libri qui dicitur hortus nucum uolumine tertio de punctis. ubi ponit̄ punctus tertius. nam adiectiuū illic est generis masculini. et tamen Cantorum. i. legimus **צָהָרָות** murenulas aureas faciemus tibi uermiculatas argēto. uerius sic. Cum punctis argenti. Hoc modo excipiuntur.

אֵב אֶבֶה מִזְבֵּחַ מִזְבְּחָה מִשְׁבָּנוֹת

שְׂרָה שָׂרָה בָּכָר בָּכָרָה מִקְוָם מִקְוָמוֹת

& cetera his similia. diximus supra quod genera cognoscantur etiam ex appositione adiectiuorū aut uerborū. ut cū masculina masculinis et foemina foemininis iungunt̄. sed etiā hoc te in quibusdā frustrabit̄. Inueniunt̄ enim tā uerba quā adiectua relatiua seu demōstratiua foeminini generis nominibus masculinis addita. nam **אֲבָה**. i. hortus. est generis masculini. Canti. iiij. Hortus cōclusus. nihilominus tamē addit̄ ei adiectiuū seu relatiuū foeminini generis. Geñ. ij. Tulit ergo deus hominē et posuit eū i paradyſū uoluptatis ut operaret̄ et custodiret illā. ubi ponit̄ **רָחָבָה** aspiratio in fine relatiua cū pūcto mappik. que significat genus foemininū. legit̄ q̄q̄ de uiris q̄ erāt filij Rimmō i foeminino genere. ij. Regū. iiij. sic. et ille ueniebat intra domū. ponit̄ enī **רָחָבָה** q̄d̄ significat et ille in genere foemino et nūero plurali. quāuis indocti q̄dā impressores posuerit in qbusdā libris impressis **רָחָבָה**. i. et ecce. per ignoratiā uolētes solcēcū uitare. cū nesciat priscos talibus figuris data opera esse usos. legat̄ Dionysiū halicarnassea de Thucydidis idioate ubi reperiēt ea q̄ eis iā uiderent̄ incōgrua. plane suo tēpore fuisse ornataissima. sic et ueteribus latinis fuit in more. inde Terētius eunuchiū suā dixit nō suū. et Salustius p̄ter rer̄ capitaliū cōdēnatis. nō cōdēnatos. et sic de aliis. Quod aut̄ foemina docuimus a finalibus l̄ris cognosci regulariter uerū est tam in nominibus quā in uerbis. exēplum de he.

TERTIVS

ut בָּתָּה virgo. Geñ. xxiiij. & פָּעַלָּה fecit scilicet foemina in
 preterito & non uir. ut infra de uerbis patebit. exemplum de thau. ut
 פָּעַלָּה mulier sterilis. ps. ciij. Sterilem in domo . sic צְפָא
 idest facit, scilicet foemina in presenti. exemplum de aleph. ut צְפָא
 Sitis. Iudicum. xv. En siti moriar. Omnes autem hebrei formę patiuntur
 fallentiam. De he. ut מֹשֶׁה idest Moyses. De thau. ut קָהָלָה i.
 Ecclesiastes. De aleph. ut עֹזֵרָא idest Esdras. & sic de similibus. que
 omnia sunt generis masculini & aduersantur regulę. Cognoscuntur
 etiam genera quādo mouentur nomina de genere in genus. ut גָּבָר
 vir uel dominus. גָּבִירָה uel etiam matrona uel dñā.
 Et licet significata quorundā nominū mouentur de masculino in foemi-
 ninū. tamē nomīa ipsa nō mouent plerūq;. ut quāuis dicamus אַרְון
 idest dñs nō ideo dicimus אַרוֹן quod tamen latine dominam
 possemus interptari Simili modo cū nos latini habeamus famulū et fa-
 mulā. hebrei p̄ famulo ac seruo dicunt עֲבָר & p̄ famula seu ancilla
 dicūt טְבַח quare nō semper analogia sequēda est. et hoc in pri-
 mis memorabili mēte reponas. recorderisq; me tibi diligēt p̄cepisse
 ne absq; sacrar̄ lītarum authoritate expressa. in quibuscūq; orationi-
 bus hebraice dictandis analogiam pro tua inuentione imiteris. nisi in
 actiūis et passiūis uerbi aut aliquali perfuctoría constructione. aliter
 enim facile contra lingue proprietatē peccabis & errata tua patebunt
 vniuersis. Postremo utriusq; generis inueniunt nomīa uidelicet tam
 masculini quā foemini. sunt autem ea maxime que genera specieꝝ siue
 animaliū species significāt. sicut auis. uolucris. camelus. et oīne coruini
 generis. et cetera bipeda aut quadrupeda. quorū multa legunt Leuiti
 ci. xi. Milū ac uulturē iuxta genus suū. & oīne coruini generis in simi-
 litudinē suā. similiter Deute. xiiij. Camelū leporē choerogyliū quia ru-
 mināt et nō diuidūt ungulā ī mūda erūt uobis. & ī eodē. oīm uolucrē
 mundā comedite. ubi uolucris habet formā generis mas. & adiectiuū

LIBER

munda est generis foemini. Ceterum reperitur ea dictio in Talmud
etiam in forma et terminatōe generis foemini p thau finale **צְפָרַת**
sic de aliis speciebus animaliū. ut Geñ. xxxij. Camelos foetas cū pullis
suis triginta. Item **רַ** idest manus reperiā masculine. Exodi. xvij. Ma-
nus enim Moysi erant graues. Foemine uero Ezechiel'. ij. Et ecce ma-
nus missa ad me. sic **כָּלֵךְ** i. calix. In masculino ps. lxxv. Calix in manu
dñi. et in foeminino ps. xxij. Calix meus inebrians. et alia plura que de
nostro dictionario cognoscere poteris si diligenter aduertas animū.
et lecta memorie commendas.

DE DECLINATIONE

o mnis Iudaicorum nominū inflectio per solos numeros fit singu-
larem et pluralē. non autē per casus. Nullū igit̄ obliquū uideris
nisi quē uel articulus demonstrat. uel ex uirtute sermonis oratio lecta
requirit. Et quāuis de articulis plene tractabimus infra de pnomine.
tamen quantū ad ostendendā declinationē necesse fuerit. eos hīc solū
obiter enumeramus. Sunt aut̄ isti uidelicet **לְאֶחָד מִ** Nomina
natiuo articulus nō est opus. Sequūt̄ genitiuus datiuus accusatiuus &
ablatiuus. Nam uocatiuus imitat̄ nominatiuū. hec tam in singulari quā
in plurali numero locū habent. Declinan̄ ergo singula nomia p īflexi-
ōne terminatōis a numero singulari ad numerū pluralē cuiuscūq; sint
generis. Ex q̄ intelligis duas tantū hebreis esse declinatiōes. Prima est
secundū formā masculinorū. que a nominatiuo singulari flectit̄ in no-
minatiuū pluralē simpliciter addendo īm. ut **רֱבָרְבָרִים** Secū-
da declinatio est secundū formam foeminiōrū. que a nominatiuo sin-
gulari in he uel thau cū patha uel camez desinente. uel alias undecūq;
foemini generis. flectitur in nominatiuum pluralem. solum mutādo
he uel thau in oth. ut **תְּרִיחָה תְּרוֹתָה** De prima declinatione prius est
docendum. quod compendiosius fieri nequit quam per exempla.

IN NUMERO SINGVLARI.

terra in erat vir

Nominatiuo

אִישׁ vir. Job. i.

222 556

TER TIVS

		viri	nomen	et dixit.
Genitiuo	וַיֹּאמֶר שֵׁם הָאִשָּׁה	viri.Ruth.iij.		
		viro	fiet	sic
Datiuo	בְּכָה יַעֲשֵׂה לְאִישׁ	viro.Ester.vi.		
			dei	virum
Accusatō	אַתָּא אִישׁ הָאֱלֹהִים	virū.iiij.Regū.vij.		
			iniquo	a uiro
Ablatiuo	מִאִישׁ הַמֶּס	a uiro.ps.xvij.		
		IN NVMERO PLVRALI		
		uiros	viris	uirorum
			uiri	uirī
	אִישִׁים vel אֲנָשִׁים הָאִישִׁים לְאִישִׁים אַתָּא אִישִׁים			
			viris	a
ALIVD	מְאִישִׁים			
	verbo a	uerbum	uerbo	uerbi uerbum
	רַבֵּר חַבֵּר לַרְבֵּר אַתָּה חַבֵּר מִחַבְּרִים			
	a uerbis	uerba	uerbis	uerborum
				uerba
	רַבְּרִים חַרְבְּרִים לַרְבְּרִים אַתָּה רַבְּרִים מִרְבְּרִים			
	Vbi in quibusdam duplicum articulum reperies.			
	Huius itaq; declinationis prime cōmunis est regula. ut cuiuscūq; terminacionis nomen masculinū numeri singularis tibi propositū fuerit. simplititer ei cata paragogē addas iod & mem qd p hirek sonabit im qd si regat post se casum, aut ei coh̄reat p nomē subiunctiuū. qd dicūs affixū. deponit mem finale. exemplū Deute.i.			
	Alla חַרְבְּרִים sunt uerba. iam hoc uocabulū nihil regit. sed psalmo.xxxij.			
	בְּרַבְּרִי יְהוָה idest uerbo dñi. h̄ec uox uerbū. regit post se gtm scilicet dñi ut infra de regimine ac cōstructiōe dicemus. nūc qd ad hāc			
	557			

L I B E R

declinationem pertinet nosse oportet. quod aliqua nomina polysyllaba in luel n per camez desinentia, fortificant liquidas suas per punctū dagges. ut **גָמְלִים**. i. camelus cameli. sic.

idest paruuis parui. et ita mutant camez in patha. At uero quorum terminatio in e rectum sonat. nihil ea mutat tam in plurali quā in regimine seu etiā in affixis. ut **זָאֵב** lupus. Geñ. xl ix. et pluraliter Ezechieł xxij. **לֹאָבִים** lupi. pari modo in regimine genitiui et affixorum. simi liter quoꝝ terminatio in o uel u sonat. nihil mutat tā in plurali quā in regimine seu etiā in affixis. ut. **אֲרוֹם אַרְפִּים נְקֹדֶר בְּקָרִים**

Vt autem quid dicam de regimine et affixis intelligas, consyderare debes utriusq; numeri duplē statum. vnuis est absolutus, alter status regiminis. Capiamus numerum singularē nominis **רַבָּר** pre oculis.

Cum igitur eiusmodi nomina sunt in statu absoluto, tūc in numero singulari scribuntur et proferuntur per utrumq; uel saltem finale camez. sicut **זָן עַזְן חַבֵּס** idest senex. nubes. sapiens. et cetera que

in dictionario nostro repieres. Sin autem in eodem numero singulari status nominis inuenitur in regimine, hoc est quod regat post se aliud nomen. tunc mutat camez primum in sua. et camez secundum in patha. ut Ieremię. ij. **רַבָּר יְהוָה** verbū domini. sed ante subiunctiu manet camez. Quorū uero terminatio in i finit ut **קָצֵר** i. messis.

ea primum camez in sua mutant et remanet hirek. ut Genesis .xxx. **קָצֵר חֲטִיטִים** idest messis tritici. Accede modo ad numerum pluralem. et in eodem pariter inuenies duplē statum. Nam si nomen remanet in statu absoluto, tunc simpliciter ad nominatiū singularem additur im in plurali. ita tamen ut prima per sua pronuncietur. excipiuntur heteroclitā de quibus postea fit mentio. sic dicimus.

רַבָּר רַבְּרִים זָבָר זָבְּרִים שָׁאָר שָׁאָרִים אַבְּרִים אַבְּרִים אָזָב אָזָבִים אָבוֹס אָבוֹסִים עֲבָרִים עֲבָרִים Sin autem nomen plurale reperitur in statu regiminis

TER TIVS

genitiuorum.tunc deponit mem finale et primam syllabam profert ꝑ hirek,et mutat ultimum hirek in zere.idest i in e terminationē.ut iam supra ostendimus.excipitur **חַבְמִי** ꝑd seruat patha cum similibus.

Sed si cōstruaſ cū ꝓnomib⁹ subiunctiuis et affixis de ꝓbus te posthac docebimus,tunc mutat hirek ultim⁹ in zere solum in secūdis et tertīis personis pluralis numeri remanente hirek prime syllabe in suo sono. Lambica uero mutant camez in zere.de his latius infra deo adnuente dicemns.Solum hēc brevia meminimus tanquam ad primam declinationem ualde necessaria.ut scias declinare secundum omnes formas. Repeto igitur exempli causa ſpedictum nomen.

verba uerbuſ ſuū uerbuſ tuū ꝓbū meū domini uerbum verbū

רָבֵר רָבֵר יְהוָה רָבֵרִי רָבְרָבָרִי רָבְרִים

uerba eius uerba tua uerba mea dierum verba

רָבֵר הַיִםִס רָבֵרִי רָבְרִיבָרִי רָבְרִיוּן רָבְרִיחֶס

רָבְרִיבָס רָבְרִיחַוּן רָבְרִיכָן

Habes iam exemplar mutationū prime declinationis in forma masculina.cuius tibi heteroclitā quēdā ſubnectere placuit.ut quid regulare ſit,quidue a regula excipiatur cognoscas.

Heteroclita ſunt,que non ſimpliciter ad nominatiuum ſingularem hanctermiationē im ſubiungunt,ſed cum quodam addito uel adempto.ut **רַ** idest manus.Si enim infeſta regulariter,tunc ſimpliciter addendo im fiet **רַיִם** diſyllabū.ꝑd ſic non dicit,ſed potius **רַיִם** triſyllabum.Cum ergo ſuperaddaſ patha que alteram facit syllabam,merito dicimus eam diſtione m eſſe heteroclitam.ſic de pluribus aliis quorum aliqua hic adnotauimus.

uola.planta	pes	uultus naris	oculus
-------------	-----	--------------	--------

עַזְעַנִים אֲתָא אֲפִים רַגְלָכְלִים בַּתְּ בְּפִים

auris	ianua	lumbus	uia
-------	-------	--------	-----

רַךְ רַבְבִּים תַּלְזִים חַלְצִים רַלְתָּה רַלְפִּים אוֹזְן

LIBER

אָזֶם בְּרַע בְּרֻעִים בְּבֵרֶר בְּבָרִים בְּגַת בְּגַפִּים	ala	talentū	crus
צָרְרִים שָׁרְשָׁרִים צָלְלִים שֹׂקְשֹׂקִים	crus	umbra	māma
Que autem uariant adimunt uel addunt in plurali talia sunt.	callidus	hedus	dama
לְאוֹם לְאַמִּים אֲרוֹם אַרְפִּים הַוְאָהָם הַיְאָהָן	istę	ista	istę
בֵּית בְּתִים	populus	domus	os oris

De secunda declinazione quę fit in forma foemininorū hanc tibi normam prescribimus. Quod omnia nomina foeminina suo nominatiuo singulari simpliciter addunt oth. ut זְבָרָן זְבָרָנוֹת historia historiarum. צְבָא צְבָאוֹת exercitus exercituū. Si tamē aliqua illorum in he uel thau desinerent, mutabūt easdem literas terminales in oth אמרה אמרות sermo sermones. ps. xij. Eloquia domini eloquia casta. Item de thau להבות. i. flamma. etpli flāmē. ps. cv. Ignem cōburentem in terra ipsorum. idest ignē flāmae. Sicut autem apud gręcos atq; latinos nomina declinan̄ τοσυλλαβως uel περιτοσυλλαβως hoc est sine ex crescentia uel cum ex crescentia. ita declinatio ista foeminina in quibusdam non ex crescit. et in quibusdam ex crescit. Que uero ex crescunt duplī modo sunt. nam aut simpliciter ex crescunt idest una syllaba singulare uincunt. aut dupliciter ex crescunt idest duabus syllabis exuperant. exemplum nō ex crescentiū.

IN NVMERO SINGVLARI

צְבָקָה מִבְּחֹק פְּעִמָּד	stabat	a longe	iusticia
Iusticia. Isaię. lix.			

TERTIVS

Genitio*u* **פָּרַע עֲרָקָה** iusticie. Amos. vi. fructu

Datio **הַמְוֹרֶה לְעַרְקָה** iusticie. I. oelis secundo. doctorem

Accusatio **עָשֵׂי עַרְקָה** iusticiam. psalmo. cvi.

a iusticia qui loge estis

Ablatio **סְרִחִים מִצְרָקָה** a iusticia. Isai. xlvi.

IN NUMERO PLVRALI

iusticiis iusticiarum iusticie

צְרָקוֹת הַצְּרָקּוֹת לְצְרָקוֹת

a iusticiis iusticias

אֶת צְרָקוֹת מִצְרָקוֹת

Ceterum id per bellum est ut recorderis casus non semper ab articulis cognosci, sed sepius a sententia orationis. quia non in omnium nominum casibus facile articulos inuenies. ut hic uidisti in genitiuo et accusatiuo. Sequitur exemplum ex crescentium una syllaba singulariter.

a sorore sororem sorori sororis soror

אֶחָות הָאֶחָות לְאֶחָות אֶת אֶחָות בְּמָאָרוֹת

sorores sororibus sororum sorores

Etp^h **אֶחָות הָאֶחָות לְאֶחָות אֶת אֶחָות בְּמָאָרוֹת**

a sororibus

מָאָרוֹת

Solent autem sepe illa foeminina in plurali pronunciationem uocum mutare secundum q̄ ponūtur in statu absoluto uel in statu regiminiſ. Si enim non regant post se casus tunc frequenter in penultima per caſe proferuntur et in prima per ſeuia. ut

renes ancille uestes agne turbines

סֻרּוֹת בְּבִשּׁוֹת שְׁמַלוֹת שְׁפָחוֹת בְּלִיוֹת

L I B E R

iuuencule In statu uero regiminis quādo post se genitiuum re-
בָּרְוֹת gunt, abbreviant camez transmutādo uel in seuia uel
 in hateph patha. & primam syllabam per hirek pronunciant. ut Geñ.
 gregis agnas cum
 xxi. **בְּבָשָׂוֹת הַצָּאָן** similiter etiam Deuteronomij. xxxij. **עַם**
 tritici renunculoꝝ adipe ester puelle
בָּרְוֹת אַסְתָּר & Ester. iiij. **הַלְּבָב בְּלִיּוֹת הַטָּה** ♫
 ipsum in prima seruat punctum patha. Reperiſt quandoqꝝ nomē dua-
 bus syllabis excrescere. ut **אֹתָה** quando literā significat non autem
 quando signum denotat. nam pro signo una syllaba excrescit. ut singu-
 lariter Geñ. iiij. Posuit dominus signū in Cain. et pluralit̄ ps. cxxxv. Et
אֹתְיוֹת misit signa et pdigia. sed pro l̄ra duabus syllabis excrescit
 vnde dicit̄ colendissimū illud nomē tetragrammaton **שֵׁם אֶרְבֶּעָן**
אֹתְיוֹת idest nomen quatuor literarum. Ab hac forma excipiunt
 heteroclita. que quāuis in he uel thau desinat in nominatiuo singulari,
 tamē l̄ram finalē nō mutat in oth sed in im. de quibus supra scripsimus
 cū de generibus nominū tractaremus. Reputant̄ etiā heteroclita que
 plus una syllaba excrescunt ut supra citatū uocabulū et ei similia. adhuc
 quadrat q̄ heteroclita sunt q̄ cōtra figurā prescriptā sibi pluralem nu-
 merū usurpant. Cū enim ad nominatiuo singularē deberent coniun-
 gere oth. talia que dicimus heteroclita uel omnino nihil cum nominatiuo
 in l̄ris habent cōmune. ut **אֲשָׁה נְשִׁים** mulier mulieres. similic
בָּתָן נָזָה filia filię. vel si cōmunicant in literis cum nominatiuo
 singulari, tamen non simpliciter addunt oth sed aliqua transmutant.
פְּרָבָתָ פְּרָבִיוֹתָ פְּרָפְרִיוֹתָ exemplum.
 Et hoc modo sunt omnia nomina abstracta que in **רִיתָ** desinunt. quia
 vau mutant in iod precedente uoce kibuz trium punctorum subalter-
 nantium. et literam terminalem mutant in oth. ut

TERTIVS

vitalitas	regimen	uiduitas	partus	clatio
גְּבֻהָה	לִרְוֹת	אַלְמָנוֹת	מִלְבּוֹת	חַיּוֹת
stulticia	fortitudo	nigredo	humilitas	stulticia
סְבִּלוֹת	שְׁפָלוֹת	שְׁחָרוֹת	אַלְוֹת	בְּסִילּוֹת

stercus coloratio fortitudo confusio

כְּלִימֹת קַוְמִימֹת חַבְלִילֹת אַשְׁפּוֹת

Vbi ultimū scribit p holem, et duo antepenultima noīa duplicantur. eiuscēmodi noīa singularis nūeri cupiētia pluralē habere numerū, mutant vau in iod prēcedente uoce kibuz et interponūt alterum vau. ut

מִלְבּוֹת מִלְבּוֹת i. regimen regimina. uel dñatio dñationes

אַלְוֹת אַלְוֹת &c. Et quia in terminatiōes nominū incidi-

mus, placet hoc addere. qđ noīa in eth terminata que a noībus in he-
finientibus deriuant et alia que etiā nō deriuant, solēt secundū formā
primitiūorum uerorum uel apparentiū pluralē numerū constituere

sterilis corona

עַטְרָה עַקְרָה Exēplū qđ primitiua sunt עַטְרָה עַקְרָה

declinant in plurali nūero עַטְרָות עַקְרָות et in statu regimīs

genitiui et cum pronomīnibus subiunctiuis ut

עַטְרָותֵיךְ עַקְרָותֵיךְ id est coronę tuę et steriles tuę.

extremitas sulfur.

גְּפִרִית אֲחֶרֶית Sunt et alia fœminina que terminant in ith. ut

Iudea quinta infimum principium reliquię

שְׁאָרִית רָאשִׁית פְּתַחְתִּית חַמִּישִׁית יְהוּדִית

Quę declinant hoc modo. ecce inter iod et thau finales, inserunt vau

cū holem. ut pluraliter גְּפִרִיות אֲחֶרֶיות שְׁאָרִיות

רָאשִׁיות פְּתַחְתִּיות חַמִּישִׁיות uel חַמִּישִׁיתים

Et ea sunt nomina recticlinia atqđ regularia sicut etiam quedam que

LIBER

inopia summitas defectus abudatia historia
in on terminantur. ut זְבָרוֹן יְהֻרּוֹן חֶסְרוֹן עַלְיוֹן אֲבוֹן

palatum siccitas fenestra malo granatū prioritas

רָאשׁוֹן רַמּוֹן תְּלִחֵן חַרְבּוֹן אַרְמוֹן

Quę simpliciter addentia plurali numero foemininorę terminationē
oth declinant. ut Ester.vi. זְבָרוֹנָה historias et annales. unū hoc
nomen אַרְמוֹן mutat holem in sua et facit אַרְמוֹנָה Amos.i.

Et deuorabit domos Ben Adad. Quędam sunt que terminant in an et
addunt oth in plurali. ut donariū mensa stimulus

בְּרִבּוֹ שְׁלִיחֵוֹ קְרִבּוֹ רְרִבּוֹנָה שְׁלִיחָנָה קְרִבּוֹנָה

Caue aut̄ quia sunt multa in an terminatia masculina que pluralē non
in oth sed in im finiunt. ut Huius aut̄ declinationis
sola in he desinētia cum sunt in statu regiminis seu affixorū, mutant he
in thau. ut שְׁוֹשָׁנָה in statu absoluto. Canticorum secundo. Sicut
lilium inter spinas. In statu regiminis. ut paulo superius in eodē loco
שְׁוֹשָׁנָת הַעֲמִיקִים id est lilium conuallium. hec tamen promi
scue usurpat consuetudo.

Diximus de genere et declinatione nominū & que aliquādo a cōmu
ni regularū tramite secedunt. in quorū collegio reperiunt etiā nume
ralia nomina. iccirco de illis nunc pauca tractabim̄us. Numeri card
inales masculini generis hi sunt.

sex	quinq̄z	quatuor	tres	duo	unus
-----	---------	---------	------	-----	------

אַחֲרַ שְׁנִים שְׁלִשָּׁה אַרְבָּעָה חֲמִשָּׁה שְׁשָׁה

vndecim	decem	nouem	octo	septem
---------	-------	-------	------	--------

שְׁבָעָה שְׁמִינָה תְּשִׁיעָה עַשְׂרָה אַחֲרַעֲשָׁר

xiiij	xij	duodecim
-------	-----	----------

שְׁנִים עֲשָׁר שְׁלִשָּׁה עֲשָׁר אַרְבָּעָה עֲשָׁר

TERTIVS

xvij xvi xv
הַמְשָׁה עֶשֶׂר שְׁשָׁה עֶשֶׂר שְׁבֻעָה עֶשֶׂר

xix xvij
שְׁמִנָּה עֶשֶׂר תְּשִׁבָּה עֶשֶׂר

Vides numerum decem et similes masculini generis in statu absoluto habere he aspirationē finalē. ut Gen. xviij. Apparuerūt ei tres uiri. sed quando aliis numeris coniungunt tūc carēt he litera. sicut in exemplis demonstrat. Si aut̄ idem numerus ponit in statu regiminis. ita qđ post se regat casum. tūc he līra finalis mutat in thau. exemplū Exodi. xxxiiij.

עֶשֶׂרת חֲבָרִים decem uerba. quasi diceret. decem scilicet verborum. sicut in aliis desinentibus in he. ut Iosue. xvij. Et tertia pars vrbis Napheth. Sequuntur numeri cardinales fœminini generis.

vij vi v iiij iiij due vna
אַחַת שְׁתִים שְׁלֹשׁ אֶרְבַּע חַמֵּשׁ שְׁשׁ שְׁבֻעָה

xij xi x ix vij
שְׁמִנָּה תְּשִׁבָּה עֶשֶׂר אַחַת עֶשֶׂר שְׁתִים עֶשֶׂר

xv xiiiij xiiij
שְׁלֹשׁ עֶשֶׂר אֶרְבַּע עֶשֶׂר **חַמֵּשׁ עֶשֶׂר**

xvij xvij xvi
שְׁשׁ עֶשֶׂר שְׁבֻעָה עֶשֶׂר **שְׁמִנָּה עֶשֶׂר**

xix
תְּשִׁבָּה עֶשֶׂר

Nota qđ dictio. **עֶשֶׂת** numeris iuncta signat unus uel una. Itē hec nota in masculino desinūt in he et in fœmino carēt he. p̄ter fœmininū octo. Itē oēs cardinales a uiginti ad centū et ultra sūt generis utriuscqz. triginta uiginti et una uiginti et unus uiginti

עֶשֶׂרים אַחַר וְעֶשֶׂרים אַחַת מִשְׁרִים שְׁלֹשׁים
quadraginta triginta et unus triginta et unus

אַחַר וְשְׁלֹשׁים עֶשֶׂת יְשִׁלְשִׁים אֶרְבָּעִים
565

LIBER

nonaginta octoginta. septuaginta sexaginta quinquaginta

המישים ששים שבעים שמנים תשעים
מאה מאות Ambo uocabula significat centū, et ambo iungunt

tam masculino quā foemino generi. de primo Leuiti. xxvi. Et centū de uobis decē millia. & iij. Regū. vij. ædificauitq; domū saltus libani centū cubitorū. sed in statu regiminis sicut alia noīa in he ḥeminata mutat he in thau, ut Geñ. xxi. Abraham cū esset centū annorū. uel pro eo ponit **מאה** ut Iudicū. iij. Percussit de philistim sescentos uiros uo-
mere. et Ezechielis. xlv. Quingētos per quingētos. Multā autē noticiā numerādi hebraice idē tibi prestabit ppheta Ezechiel a ca. xl. usq; ad trecenti

finem libri. **מאהים** idest ducenti

שלש מאות

quingenti quadringenti

ארבע מאות המש מאות c&

duomillia

אלף אלף Mille. duomilia. & in statu regiminis

אלף

centū milia decē milia

רבה רבבות Vide de hoc Nehemie. vij. in fine. et quādoq; deponit unū beth et loco eius alterum patiē dagges. et dicitur **רב** uel **רבות** & plurificat̄ numerus **רבותים** significatq; ducenta millia. vide Danielis. vij. de eiusmodi numeris. Milia milium minū strabant ei et decies centena milia assisterebant ei.

Consueuerunt autem Iudei **ספרות** idest numerationes quas nos siphras ad imitationem illorum uel cifras uocamus, per notas alphabeti signare. quos græci sunt sequuti. maxime uero uetusissimi græcorum ut in numero librorum Homerī patet. Juniores vt cum hebreis conuenirent loco senarij addiderunt episimon. et aliud loco nonaginta per quæ signa supputatoribus latini anīam præbuerunt ad imitandas numerorū notulas quas appellat̄ cifras. Sunt autē Iudeorū

TERTIVS

אַבְגָּדְהַזָּה ^{8 7 6 4 3 2}
cōputationes per literas alphabeti hoc modo

^{400 300 200 100 90 80 70 60 50 40 30 20 10 9}
טִיבֵּל מִזְעַפְצָקְרָשָׁת Cum aut̄ literę alphabeti
nō nisi ad quadringenta protendant̄, oportebit post quadringēta nu-
meros ex duabus literis cōponere uel quandoq; tribus sic

^{104 103 102 101 3000 2000 1000 900 800 700 600 500}

קֶתֶרֶת תְּרִקְתֶּתֶת אֲבָגָא קָא קָבְקָדְקָדְרָ
^{115 114 113 112 111 110 109}

קֶתֶרֶת קָיָא קָבְקָדְקָדְרָ uel קִידְרָ
Et sciendū qd ualde cauēt ne diuinū nomē **יְהָ** quotidianis nūeratio-
nibus inserat̄ qd signare posset quindecim. sed eius nūeri loco ponūt
טָרָ idest nouem et sex, quod etiam ualet quindecim. Ceteras combi-
nationes numerales tuipse consydera. Numeri ordinales generis ma-
tertius secūdus primus

רָאשָׁוֹן שְׁנִי שְׁלִישִׁי
sculinī prime declinationis hi sunt septimus sextus quintus quartus

רְבִיעִי חֲמִישִׁי שְׁבִיעִי שְׁמִינִי תְּשִׁיעִי
עֲשִׂירִי

Numeri ordinales generis fœminini secundę declinationis sunt hi.
quinta quarta tertia secunda prima

רָאשָׁוֹנָה שְׁנִיתָה שְׁלִישִׁיתָה רְבִיעִיתָה חֲמִישִׁיתָה
decima nona octaua septima sexta

שְׁשִׁיתָה שְׁבִיעִיתָה שְׁמִינִיתָה תְּשִׁיעִיתָה עֲשִׂירִיתָה

Declinantur autē sicut gētilia noīa scilicet masculina in i terminata. ut
עֲבָרִי hebreus. et fœminina in ith. ut **יְהֹוָרִיתָה** Iudea. de quibus

supra. Nam masculina declinan̄ per duo iod in plurali. ut **שְׁנִים**

& sicut gētilia feīa in ith, qñq; desinūt i ia. **שְׁלִשִׁים רְבָעִים**

ut Ruth secūdo. **רְוִיתָה חֲמִישִׁיתָה** i. Ruth moabithis. ita dicitur

עֲשִׂירִותָה et p cōsequēs pluraliter **עֲשִׂירִתָה**

LIBER

Post regularem nominum declinationē et heteroditā quędam ostēdimus indeclinabilia. ut sunt numeri ordinales a tribus usq; ad decem. numeri enim denarij non sunt pluralia illorum. sequuntur nunc alia defectiua que singularem numerum non habent.

מִים שְׁמִים צָהָרִים רְחִים

Et in statu regiminis **מִי רְחֵי שְׁמֵי** Et duplicatum que in dictionario nostro querere potes. non enim omnium rursus in isto libro repetitio habenda est. tantum hoc plus ceteris memorie mandabis quod nomina plurale suum in aim terminantia mutant in statu regiminis aim in e. ut hic uides. Nominum autem exorbitantium quędam patiuntur abundantiam et quędam defectum. Abundant uero quędam in punctis et quędam in literis. Nam que declinando abundant in patha. enumerauimus aliqua superius cū de heteroditis tractaremus. Nunc tibi pauca collegimus que declinando abundant in dagges. Si enim uelle hoc nomen **חַ** regulariter declinare. satis esset adiungere simpliciter terminationem pluralem im. sed ita non est loquendi consuetudo. quid ergo. Addatur literę lamed punctus dagges qui fortificet primā syllabam. et dicatur **קְלִים** sic fit plerumq; etiam in secunda declinatione fœminini generis. ut **אֲגָגָתָה** Isaię. xxij. Quia ascendisti & tu omnis in tecta. dagges tantur itaq; ista.

בְּתַת בְּרַךְ רְלָךְ נְגַזְּלָוְרַת הַגְּתִּיטָה
בְּתַת מְטַמְּסַעַם שְׁפָגְקָבְרַבְכְּךְ רְבַּךְ

Alia quoq; monosyllaba per patha designata incipientia a **סְגַע** exceptis **צְמַעַץ צְרַעַץ סְגַדְגַּשׂ** Cuncta alia recipiūt

dagges et terminaciones suas. Quędā etiā monosyllaba quorū vox est zere. declinant in numero plurali per dagges mutato zere in hirek. ut

חַזְלָבְחַרְחַזְעַגְטַעַשְׁאַשְׁאַמְקַזְעַלְעַת

Omnia hec in statu regiminis et subiunctiuorū et in plurali numero proferūt primā per hirek. et literā secundā fortificant

TERTIUS

אָעֵץ Quamuis
 per dagges.similiter recipiunt dagges hec
 autem ea nomina monosyllaba quorum uox est holem soleant in plu
יְוִסְמִים רַאשׁ רָאשִׁים
 rali holem mutare in camez ut
תּוֹם תּוֹתְרוֹב שָׂוָר שָׂוָרִים
 tamen ista recipiunt dagges
לֹגְהֹלְרֹקְחַק שַׁקְרַחַם עַלְבָּל

Maxime in statu regiminis.et presertim quando affixis construuntur
 tunc etiam holem mutant in kibuz. psalmo.lxxxij. **פָּלָבֶס** Omnes
 vos.& Genesis.xxvij. **עַלְגָּוּ** iugum eius.sic Deuterono.v.
הַקִּים

Cerimonias &c. Sunt & alia nomina que patiuntur abundantiam
 siue defectum non in punctis solum ut superiora, sed in literis. Idqz fit
 aut in primis aut in mediis aut in ultimis. secundum sex illas grecorum
 figuras. prothesin. apheresin. epenthesin. syncopen. paragogen et apo
 copen. Dico autem deficere quando non possident omnes eas literas
 quas primitiva tenent. Exemplum tibi pregeo ut oculis cernas

מַתְתָּחָן מַצְבָּה מַבָּה תְּהִלָּה Matthan idest donū siue datū. de
 uatur a primitivo uerbo nathan idest dedit seu donauit. ut in dictiona
 rio inuenies. vides ergo quod matthan in suo principio non habet
 nun literam. nam si haberet nun, diceretur manthan. iam uero quia ca
 ret nun in principio īccirco pronunciatur matthan. & thau signatur
 per dagges ut ostendat prioris literę defectum. Proverbiorum.xvij.
 Donum hominis dilatat uiam eius. similiter mazab idest statio. uenit
 a uerbo primitivo nazab idest stetit. ut in dictionario. & quia non le
 gitur manzab sed mazab. ideo recte dicitur q̄ istud nomen sit unum
 ex ijs que patiuntur defectum in principio. et ponitur in zade p̄uctus
 dagges ad denotandum tales defectum. secundo Regum vicesimo
 tertio. Porro statio Philistinorum tunc erat in Bethlehem. Macca
 quoque pari laborat aphæresi. significat enim percussionem uel pla
 gam. eius primitivum est naca. quod quere in dictionario ubi uidebis
 quantum deficiant inde deriuata. Sume alterius literæ nomen defi
 ciuum Tholda idest generatio. cuius primitivum est ialed. idest ge
 nuit. ut in dictionario. Iod itaque in hoc loco deficit. et sic de multis

LIBER

aliis que legendo bibliam hebraicam tuipsè inuenies. facillime enim dictio abiicit principalem literam, quando sumit appensilem. In fine dictionis patiuntur uocabula defectū, ut in numeralibus ordinalibus de quibus supra. Cum enim regulariter deberē dicere **שְׁנִיר** quod ex suo plurali probatur, dico **שְׁנִיר** similiter pro **שְׁלִישִׁיר** consueuit legi atq; scribi **שְׁלִישִׁיר** & sic de aliis. ubi iod finale cata apocope deficit sicut in nominibus gentilibus masculini generis. ut **עֲבָרִי**. i. hebreus, quod nomē pronunciari deberet per duo iod in fine, ut plurale indicat. Nam Exodi.ij. ponitur **עֲבָרִים** & primū iod notat per dagges ad significandum geminationē. ubi legitur. Deus hebreorum uocauit nos. quamuis illud idem uocabulum postea legatur per defectū. ut Exodi. ix. Hec dicit dominus deus hebreorū. & noli curare q; aliqui libri impressi non habent duo iod. non est enim ignorantia scriptoris, sed negligentia impressoris. Nihil autem mea sententia plus deficit in fine quam vau. quia pūctus holem subscriptus solet cū defectum supplere. ut Leuitici. xxvi. quamuis alie quoq; multe literę crebro inueniantur deesse. ut **לְבָב** i.cor.Io sue.v. Dissolutum est cor eorum. & ps.lxxij. ijs qui recto sunt corde. quod sepe reperitur **לַב** ut Deutero. iiij. ubi nos legimus. Qui ardebat usq; ad celum. hebraica ueritas habet sic. vscq; ad cor celorum. Similit deficit res litera in **חַר** idest mons. cuius integrum est **הַר** sicut hec et alia his similia uisisti in dictionario nřo. Patiuntur etiā noīa defectum in mediis. ut **בְּנֵי** quod scribi debet in medio per iod. Exodi. xxvij. Facies et laminam de auro purissimo. sed considera qđ deficit iod in numero plurali. ij. Regū. vi. Et affixit laminas clavis aureis. ubi hirek supplet locum iod. **בְּתִים** ubi similit̄ deest iod et non supplet nisi dicamus q; dagges ipsius thau indicet defectū. Simile uidebis in dictionario in uerbo **גָּמֵל** et in uerbo **גָּשֵׂא** de

TER TIVS

vau in media dictione pari iudicio idem sentiendum est. cuius locum
 sepe supplet holem uel kibuz. Heus tu Dionysi germane mi, defecti-
 uorum quorundam formas uidisti. nunc audias quomodo aliqua no-
 mina patiuntur abundantiam aut in primis aut in mediis aut in ultimis.
 Dico autem omne id abundare quod in primitivo non continet. eiusce-
 modi sunt oes literae accidentales. quarum in libro primo memineris
 me tibi fecisse mentionem. precipue uero in capite uocabulorum pre-
 ponuntur literae in hac dictione scilicet **הָאַמְגָנָתִי** comprehensae.
 cum quibus crebre deriuationes nomium tam uerbalium quam denomi-
 natiorum recte fabricantur. Exemplum de he. ut **חֹשֶׁעּ** Oseas,
 propheta. qui nominatur a saluando. secundum Hieronymum, eiusdem
 capite primo. cuius primitiuum scribitur initio per iod. ergo he erit ap-
 pensilis. Exemplum de aleph **אֲבִירֵב** dicunt commentatores hebreorū
 quod fuerit ciuitas Iudeæ. ut testatur rabbi David kimhi in cōmētariis sup
 decim. quamuis translatio nostra exponat aliter Micheæ i. Domos
 mendacij. et. lxx. domos uanas. eius primitiuum legitur sine aleph. Gen.
 xxxviiij. ubi nescio quid nostra translatio somniauit dicens. Quo nato
 parere ultra cessauit. super quo rabbi Salomon scripsit quod sit p̄prium
 nomen urbis. ut stet lectio de uerbo ad uerbum sic. Et fuit in Chesib
 (scilicet illa urbe) quando peperit eum. De mem ut **מִלְחָמָה** bel-
 lum uel pugna. primitiuum eius est **לָהָם** pugnauit. sic
 nuncius siue angelus. primitiuum eius est **לְאָדָר** nunciauit. et sic de
 multis aliis. De nun **צְשָׁבֵר** contritum. ps. li. Cor contritum. eius
 primitiuum est **צְלָמָד** De thau ut doctrinale. cuius pri-
 mitiuum est **לְמָרָד** id est docuit. De iod ut **יְעַזְבָּן** Jacob. cuius primi-
 tiuum est **עַקְבָּן** calcaneus seu planta. uel **עַקְבָּן** supplauit. et sic
 de aliis quā plurimis q̄ potes ex dictionario nō darius deprehendere:
 In mediis est quando additur iod uel vau. ut **בְּפִוָּתָה** recuruus. psal-
 mo. cxlv. Et erigit omnes elisos. nam eius primitiuum est **בְּפִתָּה** Si-

LIBER

militer in iod. ut **עַל** uel **אֶל** id est super uel ad. et in compositione
asciscunt iod **אֱלֹהִים עָלֵיכֶם** In fine abundant uarie literę. ut
iod in **חַרְלִי** ps. cxiiij. A facie domini mota est terra. ubi scripsit ra-
bi Salomon qđ iod abundat sicut in dictione **הַמְגִבִּיחַ** psalmo
הַמְשִׁפֵּלַיְךָ cxij. Qui in altis habitat. & ita in sequente uocabulo
& in pluribus aliis que in eodem psalmo reperies. sic aleph in nomine
ceturum millia **רְבוֹא** nam et sine aleph idem significat. multa similia
legendo bibliam inuenies. sufficiat horum tibi sola cōmemoratio ad
incunabula rudimentorum.
Ceterum postquam in materiam exorbitantę incidimus. non pr̄ter-
mittam etiam de hoc te facere certiorem qđ ſepe transpositis tam lite-
ris quam syllabis idem significatur. ut **בְּבָשָׂר בְּשָׂבָב** Sif.

גַּמְאָא אֲגָם שְׁחִוָּס סְחִישׁ שְׁלָמָה שְׁמִילָה גַּעַר
Sunt alia noīa qđ una uoce diuersis generibus diuersa significat.
ut **קְהֻלָּת** in foeminino idem est quod concio. & in masculino est
ecclesiastes seu concionator. sic et **בְּנָסָת** quando significat conuen-
tionem populi uel concilium legitur masculine. quando autem aliam
coaceruationem seu collectionem. tunc legitur foeminine. quid de eo:
qđ res una nominatur diuersis nominibus diuersorum generum. ut ue-
ſtis et uestimentum sic hebraice **שְׁמִילָה בְּגָרָר** Quoniam autem
defectiua pauca tetigimus illud nequaquam omiserimus. hebraicam
linguam in cōparatiuo et superlatiuo ita deficere. ut eos uno uocabu-
lo exprimere non ualeant. sed comparatiuum sic parant. nomini adie-
ctiuo coniungunt aduerbiū **יוֹתֵר** quod significat plus uel magis.
vt si dicere cuperē Ioannes est iustior proximo suo. accipito adiectiuū
iustus **צָרִיךְ** et subiunge ei aduerbiū **יוֹתֵר** quod post se regit

TER TIVS

suo proximo plus iustus Ioannes
וְיְהִינּוּ צָרִיקָיוֹתֶר מַרְעָהִי
 ablatiuū articulatū sic loquēdo vbi deest uerbum substātiuum scilicet est. & hoc habet lingue hebraicę proprietas in frequenti usu quod uerbum substantiuū deficit. sicut etiam apud nos genus. unde latinum subaudi est. caue ne obliuiscaris. tibi etiam in preceptis dedisse uolo ut perpetuo memineris. et habeas in ore hunc uersum Alexandri. Verbum multocies substantiuū petis extra. nam conuenit plurimū in isto idiomate. Superlatiuus cōstruit duobus modis primo ad nomen adiectiuum additur ualde uel nimis scilicet **מֵאָר** Si uolo dicere plurimus. ita loquor **כִּבְשָׁמָר** ut Iosue.xi. Multus nimis. sic optimus **טוֹב מֵאָר** Geñ.i. & hoc approbat Hieronymus cū Numeri.xij. **עַזְבָּנָה** recte transluit mitissimus. sicq; regit post se pariter ablatiuum articulatum ut iam citato in loco. Secundo ubi sancta scriptura idem nomē adiectiuum geminat ibi uult notare excellentiam superlatiuī. ut Ieremie.xxiij. Bonas bonas ualde et malas malas ualde. quasi diceret optimissimas. si nobis ut grecis a superlatiuo alium superlatiuum formare liceret. Geminatio autem nominis substantiui significat per singula singularia seu singula specierum seu unumquęq;. ut **מְלָתָחַ פְּטָחַ** Numeri xvij. Virgas singulas. & Leuitici.xvij. **אִישׁ אִישׁ** ubi translatio nostra traduxit homo. rectius sic. vnuſquisq;. nam paulo inferius uerit homo quilibet. Geminatio quippe uerborum significat uehementiam actus. ut patet legenti bibliam hebraicam. Ceterum quedam nō sunt geminata sed composita. ut **סְבִּסְרָ סְאָסָחָה** quorum simplicia sunt **סָאָה** et **סְרָ** Quoniam uero participiuū apud hebreos ut supra diximus in nomine quasi nulla pars orationis separata includitur. Quid enim est participiuū nisi nomen uerbale. damus tibi de participio hanc regulam. quod omnia que de nomine traduntur par modo de participio tradita intelligant. posses tu quidem eā partem orationis sub uerbo comprehendere secundum sententiam Cesariensis grāmatici. Quid enim est participiuū (inquit Priscianus in libro.xv) nisi uerbum casuale. vnde cū illuc uenerimus de eo etiam que necessaria erūt si suppetat memoria docebimus. Inter ea tibi satis erit parti-

LIBER

pium secundū genera et declinationes non aliter tractari quā nomia.
Restat nūc ut de pnomine quā partē orationis una sub ipso nomine
cōprehendī uoluimus, pauca breuiter interponere nō recusemus. Sūt
itaq; pronominū quedam demōstratiua et quedam relatiua. nec te in
stuporem ducat nostra huius primę diuisionis traditio. nō enim semp
latinos imitari possumus sicut neq; latini gr̄cos. Cum igitur de hac
materia necq; ipsos hebreos iuenio tractauisse, oportebit nihilominus
rudibus ostendere modū quo possint eiusmodi dictiones constru
ctionesq; in sermone iudaico intelligere. Nunc ad rem redeo. Demō
stratiuorum alia sunt demōstratiua et articuli simul, ut quę casus tantū
vocabulorū demōstrant. alia demonstratiua solum. ut quę ipsam rerū
personam ostendunt. de prioribus priore loco scribendū est. Articuli
quos et supra partim commemorauit hebreis sunt quinq;

ה ש ל אה מ

Quidam putauerunt etiam articulos esse preposituos sed
eodem literę dicuntur dotius prepositiones. ut infra patebit.

Hoctamen scitu dignum est q; ex iam ostensis tribus literis due^{boco}

simul parit cū istis primis quatuor superioribus articulis hebreo
hanc habent consuetudinē, scilicet ut consonantem se consequētem for
tificant per punctum dagges. Solent aut̄ hebrei eas literas quę talia fa

ciunt una memorie cōmendare duobus istis uocablīs bascol / Bam

idest intellectus in eis. exempli gratia ^{hadabot / Adabor / cadabot}

^{hadabot / Adabor / cadabot} ^{midabat} lam primū articulum aggredimur.

scilicet **ה**. et scias quod nominatiuo solius appellatiui nominis apponi
solet non autem ppr̄. & in hoc sequor magistrū Paulum episcopū
Burgensem in additōne psalmi. viij. iuxta cuius sententiam dico, quod
hic articulus preponit licenter omnibus casibus. Nominatiuo Gen. i.

הארץ הריחת idest terra fuit. Genitiuo. ut in eodem.

מקווה הימים idest congregations aquarum. Datiuo. Genesis

על הארם idest ipsi Ade. Accusatiuo eiusdē primo. In prin
cipio creauit deus celum et terram. ubi

את השמים ponitur &

TERTIUS

הָאָנוּ רְשָׁמִים. i. **את הארץ** Vocatio. Deutero. xxxij.

audite celi. Ablatio. ut Gen. ij. i. In die septimo.

Crebrius autem hoc articulo ad explicandum genitium utimur. quia nominatus articulo sepe caret. Secundus articulus est **וְ** Canticorum. i. Indica mihi dilectionis anima mea. i. robur et nerui mei amoris. translatio nostra sic legit. Indica mihi quem diligit anima mea. sed quandoque est articulus quandoque pronomen relatiuum significans quid quem quod. ut infra.

Tertiis articulus est lamed. et seruit dativo. Ecclesiastis tertio. Dedit deus filius hominum. Quia uero etiam apud latinos datius sepe significat locum ad quem uel in quem aliquid destinatur. Virgilius in eneide. Volat hasta tago per tempus utrumque. quod Priscianus in libro. xvij. exponit tago. pro ad uel in tagum. Iccirco etiam quoniam significat ad. ut cum legimus ps. liij. auerte mala inimicis meis. ubi ante uocabulum inimicis ponitur articulus lamed. et rectius legeretur sic. Verte mala ad inimicos meos. quia sequitur. & in ueritate tua disperde illos. Hebrei eo utuntur in superscriptionibus. titulis. epitaphiis et suppuratione annorum mundi. loco genitiui. ut psalmus ipsi David. i. ipsius David. Quartus articulus est **מְ** satis ut mihi uideatur supra declaratus in dictionarij nostri libro. i.

Quintus articulus est mem litera. et ablacio coniungitur tantum ualens quantum a uel ab. quandoque autem uideatur prepositio esse. tam utimur eo articuli loco. sicut et **בְּ** quod quoniam est prepositio in loco. ut Gen. ij. De am-

bulantibus in paradyso. quandoque demonstrat tantummodo septimum casum et nihil aliud. ut Exodi. xiij. In manu enim fortis eduxit te. pro quo rectius diceretur. Manu enim fortis eduxit te. de quo casu aduersantur inter se Seruius et Priscianus quicquid sit. rectius dixeris baculo percussi te quam in baculo percussi te. Scribitur autem illud mem quandoque per zere. ut Ecclesiastis tertio.

מְרַאֲת id est a capite. quod

nos legimus ab initio usque ad finem. aliquando autem scribitur per hirik et tunc uidetur esse deriuatum a **מְ** quod idem significat. esseque

sic apocope. quere in dictionario. Post articulos qui demonstrant casus nominum, ostendam tibi pronomina que demonstrant personas rerum. Sequuntur ergo demonstrativa prima personae numeri singu-

LIBER

laris utriusq; generis hoc modo.

ame me mihi mei Ego
אָנוּ שְׁלָלָה לְאַוְתִּי מִמְנָנוּ

Inuenitur autem sepe in scriptura **אָנוּ** id est ego. scilicet quasi per epenthesin pro **אָנוּ** & pluraliter

a nobis nos nobis nostrū nos
אָנוּחָנוּ שְׁלָלָנוּ לְנוּ אַוְתִּינוּ מִמְנָנוּ

Secundæ personæ generis masculini numeri singularis.

ate te tibi tui tu

אַתָּה שְׁלָלָה לְבָרָא אַוְתִּיךְ מִמְךָ Et pluraliter

a uobis a uobis uos uobis uestrum vos

אַתָּם שְׁלָלָם לְכֶם אַתָּהֶם מִמְכֶּם

Secundæ personæ generis foeminini numeri singularis.

ate te tibi tui tu

אַתָּה שְׁלָלָה לְבָרָא אַוְתִּיךְ מִמְךָ

a uobis uos uobis uestrū vos

Et pluraliter

אַתָּנוּ שְׁלָלָם לְכֶם אַתָּהֶם מִמְכֶּם

Tertiæ personæ generis masculini numeri singularis.

ab isto istum isti istius iste

הַיָּא שְׁלָלָה לְזָהָר אַוְתִּהוּ מִמְצֵא

Et pluraliter

ab istis ab istis istos istis istorum isti isti

הַמִּיחָה הַם שְׁלָלָם לְהֶם אַתָּהֶם מִהֶּם מִהְבָּה

Tertiæ personæ generis foeminini numeri singularis.

ab illa illam illi illius ista uel illa

הַיָּא שְׁלָלָה לְהָא אַוְתִּהָה מִמְנָה

TERTIVS

istas illis istis illarum iste ille
 Et pluraliter **תְּבִנָה חַזֵלָה נֶחֱזָה אֲתֹה** uel **לְהַבָנָה מְהֻנָה**
 ab illis ab istis
מְהֻנָה uel **מְבִנָה**

Accipiunt autem tertie personae prona omni loco ille. ipse. iste. hic. is. inquantum demonstrant. Absolutis igitur demonstratiuis, tempus instat quo ad relativa procedamus. Sunt itaque illa in multiplici differentia. Nam relativorum quedam sunt simul et relativa et demonstrativa. ut apud nos ille. is. quedam autem relativa tantum. de primis sunt que sequuntur. que et assumunt articulos prepositiuos. et seruant eorum regulas. ut

MASCULINI GENERIS

idem idem is ille illi ij ille is
זְוִיחָה אֶלְאֵלָה חַזָה חַלָה חַאָבָה חַאָלָה

ij illi is ille **חַחְיוֹא חַחְם** FOEMININI GENERIS

eg ille ea illa egdem eadem ea illa eg ille ea illa
זְאָה אֶלְרַחְזָה חַזָה חַלָה חַאָלָה חַדְיָה חַהָן
 met. Que uero sunt relativa tantum, sic diuiduntur. Nam quedam sunt separata quedam affixa, Separata autem appello. quoniam non faciunt unam dictio nē cum eo cui subiunguntur. ut ps. i. **חַאָשָׁר לֹא חַלָּר**

Vir qui non abiit. Affixa autem uoco quia unam dictio nē faciunt cum eo cui subiunguntur. a quod si auellerent nihil eiusmodi significaret. ut in eodem ps. i. **חַפְצָה** Voluntas eius. ubi vau significat eius. et si ab alia dictione

separaret iam ultra non significaret eius uel illius. vau enim per se solitarie positum quod significet habes in dictionario. sic de aliis quod videbis modo. Sunt igitur separata **אַשְׁר** et significat qui que uel quod. relativa. etiam si coniunctio sit. & saepe (ut supra dictum est) articuli relativi loco fungitur **שׁ** sicut apud grecos in oratione dominica πατερ καὶ μαν

אָבִינו שְׁבָשְׁמֵינו Hebraice sic

Et iungitur utriusque numero tam singulari quam plurali. Canticorum

LIBER

quarto. Omnes gemellis foetibus. et eiusdem quinto. Caput meum repletum est rore. Item preponitur et postponitur articulis. Canticorum primo. Vineam meam non custodiui. ubi preponitur datiuo. similiter eiusdem tertio. En lectulum Salomonis. postponitur in eodem. Queram quem diligit anima mea. Sicut autem apud grecos et omnes & apud latinos quod equiparantur in significatione. ita **וְ** aliquando significat quod. quia. quoniam. cum. quando. quo. Canticorum tertio. Paululum cum pertransisset. eiusdem. i. Quod fusca sim. et ibidem. Quia decolorauit me sol. & ualde conuenit cum **אֲשֶׁר** ut Canticorum **A&c** iiiij. Sicut greges tonsarum que ascenderunt de lauacro. Iungitur etiam consignificatiuis aliis ante et post. eiusdem. v. Quia sic adiurasti nos. & eiusdem. ij. Donec ipsa uelit. pro usquequo. & recipit cata prothesin **כֹּבֵד** sed et **אֲשֶׁר** eodem modo una cum eisdem tribus literis subiungitur omnibus etiam articulis quorum non opus est exemplis. quia in sacra scriptura hoc tritum et uulgare est. Nunc ad affixa transeamus. que quamvis sint relativa. tamen quandam quasi possessionem uidentur significare. Referunt enim eius memoriā de quo paulo ante loquuti sumus. & nihilominus indicūt ad eundē de quo loquuti sumus aliquid pertinere. ut cum loquitur dominus deus ad populu Leuitici .xviij. Ego dominus deus uester custodite leges meas. Tu recordare cuius meas certe leges eius qui loquitus est ego dñs. sic ps. ij. Dominus dixit ad me filius meus es tu. adeſt filius illius qui hoc ad te dixit. Si enim simpli citer quis scribat in pariete. Audite uerba mea. uel sic. Hęc terra erit tua. uel quod suum fuit amisit. quasi pro non scripto. habet. quia nemo intelligit de quo scribatur. eo quod desit persona cuius memoriā hęc pronomina meus tuus suus referant. Ne igitur plura membra partitionum facerem quam oportet. comprehendi ea que latini possessiva nominant sub relativa et affixa nominauit. Utque in exemplo tibi consueto maneamus. sume **רַבָּר** pre oculis. membrisque iudeos aduersa nobis via. priori tertia personā. secundo secundam. et tertio primā. enumerare tantum in pluribus quam in uerbis. **רַבָּר** verbū eius. ecce quō vau affixū subiunctiū tertia personā de qua loqmur significat. scilicet suū. eius. illius. ipsius. Et ī hoc genere loquēdī cōtingit quoniam ipm vau mutari in

TERTIUS

he. Ezechielis. xij. Et om̄es qui circa eum sunt presidiū eius et agmina eius. ubi pro **עֹרוֹת** possum inuenitur **עַרְחָה** id est auxilium & presidium eius. In tali etiam locutione solet ipsi vau preponi he. et idē significari. Iob. xxv. Et super quem non surget lumen illius. ubi pro

אוֹרָהּוּ lumen illius. ponitur **אוֹרָהּוּ**

רְבָרָבָה Verbum tuū. uide qđ caph finale cum camez significat secundam personam ad quam loquimur. et cōmuniciter quādo in fine orationis est ponendum, tunc scribitur segol in penultima

רְבָרָבָה attamen id aliquando non obseruat. ut ps. cxix. Bonitatem fecisti cum seruo tuo. Solet quādoç post caph in fine apponi he aspiratio. Exodi. xiij. Et erit quasi signū in manu tua. ubi ponitur **רְבָרָבָה**

רְבָרִי Verbum meum. Cōsydera quod iod finale significat primā personā illam scilicet que loquit̄. & solet quādoç ipsi iod finali preponi nun litera. ut. ij. Regum. xxij. Incuruasti resistentes mihi subtus me. ubi ponitur **פְּרַתְּנֵי** quod in ps. xvij. legitur **פְּרַתְּנֵי** siue nun.

Expediuimus affixa generis masculini singularis numeri. accedat modo affixa generis masculini pluralis numeri.

רְבָרָם Verbum eorū. ubi mem finale significat plures de quibus loquimur, licet uerbum sit unū atç singulare de quo loquimur. Solet etiam quādoç ante mem finale precedere he aspiratio et eodē modo significare. ut Ieremie. xij. **פִּיהֶם** Prope es tu ori eorū. sed et omissa aspiratione inuenimus sepius finaliter post mem sequi vau. Exemplū de eodem uocabulo oris. ps. lix. Delictum oris eorū sermonē labiorū ipsorum. & ps. xvij. Os eorū locutū est superbiā. ubi ponit **פִּימָן**

רְבָרָם Verbū uestrū. hoc enim mō caph et mem dictiōibus subnexa secūdas personas ad quas loquimur pluralis uidelicet numeri et masculini generis significat. patit aut̄ **בְּם** etiā articulos ut **אֲתָבָס** Cantorum. viij. Adiuro uos filię Ierusalem.

רְבָרָנִי Verbum nostrum. ubi nu significat primas personas masculini generis pluralis nūeri que loquunt̄. licet res sit una quā loquunt̄. Hactenus pronomina subiunctiua que appellantur affixa masculina

LIBER

tam singularis quam pluralis numeri percepisti. audi nūc generis fœminī quę sint. iterumq; a singulari numero more superiore incipiā.

רְבָה Verbum eius. scilicet mulieris. et scribit he finale per map-

pik relatiuum. significatq; tertiam personā singularis numeri fœminī generis. cuius etiā meminimus in primi libri capite tertio et quarto.

רְבָה Verbum tuum. o fœmina. Inuenitur autem in eodem signi-
ficate cata paragogen in fine ipsi capiti subiuncta. iod litera. ps. ciij.

עֲגַבֵּי Qui propiciatur omnibus iniurias tuis. De prima per-

sona hanc tibi regulam trado. quod eadem uoce et paribus punctis pronunciatur tam in masculino quam in fœminino genere. tam in sin-
gulari quā in plurali. quare nō est hic ampliore de eis tractatu opus.
Post affixa masculina pluralis numeri iure optimo ueniunt affixa fœ-
minina eiusdem numeri. et sunt hęc. **רְבָן** Verbum earū. cernis

quod nun finale significat genus fœmininū. et hic in materia affixorę
tertiam personam de qua loquimur. Consueuit aliquando he ipsum
nun finale sequi et tamen nihil aliter significare. ut Exodi. xxxv.

לְבָן

אֹתֶת נָה & omnes mulieres quibus eleuatū est cor earū in sapiētia.

filiauerūt pilos caprarū. qd in nrā trāslatiōe asterisco addendū esset.

רְבָתִם Verbum uestrū. o mulieres. & contingit quoq; hic quod

aliqñ he subiungit ipsi nun. ut Ezechielis. xxiiij.

רְלָא תְּשִׁיבָה

בְּזַמְתָּבָנה Ne faciant secundum scelus uestrum.

Exempla tibi ostēdi qbus cognoscas quomō noībus singlaris nūeri et
generis masculini. affixa utriuscq; nūeri subiūgant. sequunt exēpla qmō
eiusdē generis noībus sed pluralis nūeri. addant affixa utriuscq; nūeri.

רְבָרִין Verba eius. diphthōgus in fine. uel potius digāma eolicū.

Ecce iterū vau finale ut sup̄ denotat tertią psonā singlaris nūeri mas-
culini generis. qd uero regit a pcedenti noīe scilicet uerba qd ē pluralis
nūeri. iccirco secūdū regulā supius positā ablatū ē mem finale et mālit
iod nō punctatū qd nō impedit diphthongū sicut necq; in eu īpediret.
qd a nobis in libri primi ca. v. explanatū est. sepe aut in hac forma desi-
cit iod & loco eius ponunt he et vau in pari significatōe. ut Nahū secū

TERTIUS

גָּבוֹרִיו do qđ legitur clypeus fortiū eius.pro

רְבָרִיב verba tua.Constructionem et eius ualorem ex anteriori-

bus intelliges.& notabis penultimam per segol **רְבָרִי** uerba mea.

nam in masculino quam in foeminino quo ad affixa.sed quātum ad no-

men ipsum pertinet.alia ratio erit.nunc ad pluralem numerum accin-

gimur **רְבָרִיחַם** verba eorum.Solet autē post mem finale qñç

sequi aspiratio he.Ezechielis.xl.In thalamis et in frōtibus eorum.ubi

ponitur **אֱלֹהֶמֶת** loco eius quod regulariter dici deberet

אֱלֹהִים

רְבָרִיכָם Verba uestra.ut in anterioribus cernere potuisti.

רְבָרִינָן Verba nostra.cui etiam consonat foemininum.In foemi-

nino autem genere affixorum quando ipsa sunt singularia et antece-

dens est plurale.sic concipe tibi exemplum **רְבָרִיה** Verba eius

scilicet mulieris.et inuenies iod quandoç mutatum in nun.ut Gene-

sis.iij. pro **פְּחַתְּנָה** Et repleuit carnem pro ea.

רְבָרִיד Verba tua.et quandoç assumit iod in fine et pronuncia-

tur hirik sicut multipliciter legitur ps.ciij.et.cxvi.ubi pro **שׁוֹנֵד**

מְנוּחִיד עַלְּרַתְּ הַיְדָה scribitur atç legitur **שׁוֹגֵב**

מְנוּחִיבָּר עַלְּיַבְּרַתְּ הַיְבָּרִי & sic de aliis.

Sequitur foemininum affixum et antecedens masculinum.ultraç plu-

ralia **רְבָרִיחָן** Verba earum.contingit etiam ç he finalis succedit

ipsi nun.ut Ezechielis.i.Corpora earum. **גְּרִיהַנָּה**

רְבָרִיט Verba uestra.o foeminę.Et similiter recipit aliquādo aspi-

rationem post nun finale sicut supra.Absoluimus hoc nomen **רְבָרִ**

cum oībus suis affixis utriuscq̄ generis,cū tamen ipsummet sit generis

tantum masculini.sume tibi nūc aliud nomē qđ sit generis foemininij.

LIBER

& uideamus quomodo ei affixa cohereant.

Recordare igitur ante omnia in precedentibus me tibi multiuariam multisq; modis precepisse omnem dictionem foemininā in he finale desinentem, in statu regiminis et affixorum he finale mutare in thau. Sicut igitur hactenus uerbo **רַבָּר** usumus quod est masculini generis, ita deinceps uocabulo **תֹּרְבָּה** idest lex exēpli gratia utemur. vbi uides cum se ad regimen uel affixa destinat quonam modo he in thau transmutet.

lex uestra	lex eorum	lex mea	lex tua	lex eius
תֹּרְבָּתוֹ	תֹּרְבָּבָר	תֹּרְבָּה	תֹּרְבָּתָם	תֹּרְבָּתָם
leges meę	leges tuę	leges eius		lex nostra
תֹּרְבָּתִי	תֹּרְבָּתִי	תֹּרְבָּתִי	תֹּרְבָּתִי	
leges eius	leges nostrę	leges uestre	leges eorum	
תֹּרְבָּתִים	תֹּרְבָּתִים	תֹּרְבָּתִים	תֹּרְבָּתִים	
leges uestre	leges earum	leges meę	leges tuę	
תֹּרְבָּתִיךְ	תֹּרְבָּתִיךְ	תֹּרְבָּתִיךְ	תֹּרְבָּתִיךְ	
leges nostrę				

תֹּרְבָּתִינוּ Ex his omnibus per nos hactenus expositis facilius scies id, quod in lingua hebraica maxime dicitur artis esse. ac ingenij singularis laudatissimum indicium. cum omnis dictio aut primitiua sit aut deriuatiua. exuere nomen deriuatiuum singulis uestibus ad nuditatem quouscq; appareat primitiuū latine prius tecū agam. exempli gratia si hoc nomen pluralis numeri. he in honorificabilitudines uelis ad primitiuū statum redigere. quid facies; decorticabis illud omnibus tunicis quouscq; absolutum appendiciis appareat primitiuū. sic. Reiiice primo articulum he. secundo compositionem primā qua ligat cum prepositione in. tertio compositionem qua ligatur cum ifica. a facio. quarto terminationem uerbalem aptitudinis quę est bilis. quinto terminationem abstractionis quę est tudo. sexto casualem inflectionē genitiui quę est din. septimo numeralem terminationem es. separatis.

TERTIVS

igitur hec in iistica bili tudin es quid remanet certe nūdū illud quod nominamus honor ecce primitiuū nūc pariter operare in hebraicis ad cuius faciliorem aditū scire te iubeo Quod apud hebreos secundū cōmunem et uulgarium morem plerūq; omnia primitua tres habēt literas quibus suum cuiq; corpus constituitur quanquam autem inueniantur dictiones etiam primitiue que uel duabus uel quatuor aut forte quinq; literis scribantur tamen propter earum paucitatem non abrogabunt hoc meum decretum vix enim regula datur ulla sine exceptione Si ergo memineris in primi uoluminis capite secundo tibi me precepisse totum alphabetum id est unum omnī litterarū uersum in duas equailes partes esse diuisum quarum in ordine primo

חט ספר

גַּוְעַ צָרָק sunt literæ de substantia dictionis que rejici nequeūt &

in ordine secūdo sunt literæ **בְּנֵי מִשְׁלָב** que aliquando

sunt accidentales et rejici possunt aliquando autem substantiales que rejici non possunt erit prima cōsideratio tua in quolibet deriuatiuo sit ne aliqua primi ordinis litera in eo & illam reponito mihi saluam secunda consyderatio tua erit ut recorderis accidētialium capitalium

אַלְפָש que uenient in principio dictionū rejciendē si fuerint accidentaliter separabiles similiter **תְּבִןְ דָּיוֹם** que uenient in fine di-

ctionum rejciendē si fuerint accidentales Adhuc tertiam consyderationem habebis in uerbo **הַאֲמִנָּתִי** qđ continet literas per quas

fiunt nomina uerbalia et denominatiua de quibus paulo superius in hoc libro tertio mentionem fecimus cum de abundantia literarum scriberemus Istis omnibus complexis sic accidentales abiſce primo compositionem secundo articulum tertio appensilem deriuationis quarto genus quinto declinationem sexto epenthesin et paragogem Fac periculum et sume aliquod nomen si uis esto prima dictio bibliæ

in principio **בְּרָאָשִׁית** que habet sex literas de quibus tantum

tres sunt que corpus primitui constituant primo beth quod ualet in prepositionem consignificatiuam est rejciendum ex regula de articulis in quinto posita res autem litera substantialis est et ideo rejici non

LIBER

potest. ut paulo superius patuit. iod et thau faciūt terminationē generis foemini numeri ordinalis quorū masculina in iod desinūt. ut supra de noībus ordinalibus secundāe declinationis. quare terminatio **הָ**

reīcienda est. quia uero ad literā substantialē quę ante oīa māsit salua, egebimus adhuc duabus līris ut ternarius primitiuī compleat̄. reliquim aleph et sin usq; quacq; intacta. et supererit **רָאשׁ** primitiuī huius uocabuli breslith. qđ in nrō dictionario secūdum ordinē alphabetti quere diligenter et inuenies significatum eius. Rursus elige tibi aliam dictionem. uis unam de ps.i. **וּבְתֹהַתְּ** idest & in lege eius.

primo. vau idest et, est cōsignificatiua particula ergo reīciēda. secūdo beth idest in, pari modo. tertio thau. primum facit nomē uerbale quia legere deberemus et in institutione eius. pro eo qđ dicimus et in lege eius. quia uero sic erit litera heāmanthi, iccirco reīcienda est. quarto thau secūdum pro he cōmutatum est. propter statum regiminis. ut supra docuimus. quinto vau finale est affixū ergo reīciēdum. Res uero litera una de substātialibus est. et ergo māsiua. quod si optamus nobis reseruare tres literas nihil supereft amplius quam vau res he. Cōstat autem ex dictionario de vau litera quoties possit fieri principium dictionis et quod oīno hic esse non possit. Quid ergo: memineris iam quod ipsius thau et he facilis et symbolicus est transitus. pone ergo **הָרָה** (quatenus holem suppleat vau) primitiuī eius. cuius significatum tunc quere in dictionario. Similiter age in ceteris. & uehemē ter exerce industriam tuam. hoc enim tibi proderit ad intelligentiam pene uniuersorum hebraicę biblię nominum. Nec te reiterati laboris tedeat si primo frustra quodlibet nomen discerpseris, nec primitiuī multicoloribus uestitū recte denudaueris. sic enim te continua inquisitione in dictionario nostro fatigabis, quousq; tādem cū insigni triumpho uictor euades. Sed iam ad secundā partem orationis transeamus.

TERTIVS

DE VERBO

Ebraicorum verborum, alia sunt perfecta & alia Imperfecta.

h Perfecta dicuntur que tres continent substantiales literas ut

paa L

Romanus

פָעַל Imperfecta sunt, que aut aliqua substancialiū carent aut abundant. Que vero abundat appellamus grauiā aut a numero literarē quadrata ut **רוּמֶן** Que aut carent, vocantur defectiua. Imperfectorē item, quedam sunt compositorē, quedā simplitiae. Composita sunt quorē partes uerba fuerūt. ut **פְּלַבְּלַסְבָּר** Simpliciū deniqz alia sunt defectiua literarū ut **אֲדָנָט** Alia defectiua uocū.

ut **יִשְׁיָא וְרָא** Accidentia uerborū sunt plurima. tam a grēcis qz a latīnis artificiose tractata. quorū magnam partem hoc in libro rudimentorū ex nulla desidia omittius, tantū necessaria sermoni hebraico complexi, erudiendis initia subministrantes. Verbo itaqz accidunt personē tres. quas more hebr̄orum enumerabimus. Sunt autem hē Tertia de qua loquimur. Secunda ad quam loquimur. & prima que loquitur. Numeri contra usum grēcorum duo tantum. Singularis et pluralis. Genera naturalia duo. masculinū & sc̄emininū. Tēpora tria Pr̄sens. pr̄teritum & futurum. Modi sunt tres. Indicatiuus. Imperatiuus & Infinitiuus. Significationes sunt quas grēci *Διατεστής* idest dispositiones nominant tres. Actio. passio. medietas. Ex his oriuntur duo status uerborū. Absolutus & transitivus. Absolutus ut sto. sedeo. Trāsitivus. uiditur in tria. Primo enim inuenitur uerbū quod de sui natura esset transitivū sed oratione nostra stare cogitur. Virgilius. iij. gneidos. Dixerat, ille Iouis monitis immota tenebat lumia. idest Dido erat loquens. ultra non transit. quasi hoc innueret interloquendum ille non mouebatur. Sic in Aegloga tertia. Alternis dicetis. amant alterna camœnē. idest estote cātantes. neclongius progreditur. Secūdo datur aliquod uerbum quod transfert actionē suam in alterum tantū. et ibi s̄istit ut Virgilius in. iij. gneidos. Dixitqz nouissima uerba. Tertio se offert quandoqz uerbum quod non solum transit in alterū uerū etiam illud alterum cogit operationē suam ultra transferre in tertium ut si dicerem. Scriptifico te literas. Detur mihi uenia etiā ex Lucrethi authoritate ut ipse ait propter egestatem linguae & rerum nouitatem

LIBER

Ecce quomodo facio scribere transiret in te et tamen in te non quiesceret sed ultra transiret in aliquid tertium, scilicet in literas scribendas. & hoc vocatur transituum tertij. unde poteris discere tria officia terti transitiui. quod tibi maxime proderit in coniugationibus et earum

significatis. Coniugationes uerborum sunt quatuor. prima **פָעַל**

Secunda **פָעַל** Tertia **הַפָּעַל** Quarta **הַפָּעַל** De

prima coniugatione generaliter primo dicemus. Habet autem ea tres terminationes. scilicet a.e.o. semper remanente camez in prima syllaba. ut **שָׁבֵת מְלֹא יְבָל**

Quas si uelis memorie commendare, poteris plane hoc uno uersu qui legitur Exodi quadragesimo. Nec poterat Moyses ingredi tectum foederis nube operiente omnia, et maiestate domini coruscante que cuncta impleuerat. ubi hebraice insunt scripta hęc tria exempla. Nominatur sane coniugatio ista leuis. quia nullo luxu augetur. nulla literarum copia gaudet, nihil accipit extraneum primitiuo. sed tantum eas coniungi patitur literas, que necessaria ad cognoscendum personas genera et numeros adducuntur. que sunt fundamenta coniugationis. & ideo illa nos utemur in presenti opere pro fundamento omnium uerborum hoc modo.

PRETERI TEMPORIS GENERIS MASCULINI

fecimus fecistis fecerunt feci fecisti fecit

פָעַל פָעַלְתִּי פָעַלְתִּי פָעַלְתֶּם פָעַלְנוּ

GENERALIS FOEMININI

fecistis fecisti fecit

פָעַלְתָּן פָעַלְתָּךְ

REGVL A. In omni coiugatione preteriti temporis prima persona & tercia utriusque numeri sunt generis communis. ut hic cernis. quia apponuntur tam uiro quam mulieri. Altera. In distinctione. membro. uel termino. patha huius coniugationis mutatur in camez. Gen. xxi. Visitauit autem dominus Saram sicut promiserat. sic ps. i. Et in cathedra

TERTIVS

pestilentie non sedit. Similiter quando uerbum est in statu regiminis seu perpetue constructionis & habet accentum in penultima uel etiam quandoque in ultima tunc iterum mutat patha in camez. Exemplum primi Genesis primo. Et tenebras appellauit noctem. Exemplum secundi. iij. Regum decimo septimo. Non enim pluuerat, Hebraice sic. Non fuit pluua. ubi hoc uerbum fuit est presentis coniugationis & tamen scribitur per duo camez. sed & hoc ipsum uerbum substantiuum alias quoque consueuit exorbitare.

Tertia regula. Terminatio prima huius coniugacionis seruat patha Secunde personae ac deinceps in secunda syllaba. & accentus cadit in eandem et signat thau daggessatum puncto camez. Idque non solum in primitiis suis, uerum etiam in coniugationibus sequentibus a se deriuatis Excipiuntur aliqua per iod aucta que patha in hirik transmutat. quorum pauca exempli gratia hic pono.

עשָׁה עֲשֵׁת בְּנֵת קְנִית רָאֵת אַפִּיה תְּצִית

tamē iod quādoque deficit ut. iij. Regum. viij. Domū quā edificauit nominis tuo. Vbi massora seu scholion super uerbo ædificauit nota sci licet. In aliis libris cū iod. hec in defectiis infra tractāda essent. Accentum autem non semper seruant in penultima sed quandoque in ultima presertim quādo eis preponitur vau. Sed iā oblitus promissi ausus sum te solidiore cibo pascere quam ab incunabilis ferre possis Quare ad rudimenta redeamus. Secunda terminatio mutat zere in patha

חֶפְץ Voluit. Cūpītuit. Placuit. Genesis. xxxij. Amabat enim puellā ualde. hebraice sic. Complacentiam habuit in filia Jacob. Coniugatur in secunda persona **חֶפְצָה** ps. li. Ecce enim ueritatem dilexisti.

אֲשֶׁר יָגַד Tertia terminatio seruat holem. ut Deutero. xxviiij. idest quas timuisti. Et etiam transfert accentum de penultima in ultimā quando ei uerbo preponitur vau.

Tertia persona pluralis numeri seruat camez in prima & patha in penultima. pr̄terque in distinctione. mēbro & termino. ubi mutat patha in camez. patitur etiam in multis casibus aliis αλλωτήτα ut in figuris constructionis. Numeri vicesimo. Ingressusque est Moyses et Aaron & corruerunt. et sic de aliis. et accipit paragogen nun.

LIBER

Secunda persona pluralis numeri notat primā puncto seu & mediā per patha & ultimam hoc est ipsum thau per segol inuenitur tamen hirik quādoq̄ loco patha et aliquando segol uel zere. Sed non est regulare semper autē et indistincte accentus in ultima. siue vau preponatur seu non preponatur.

Præsentis temporis Generis Masculini.

faciunt facio

Et assimilantur nominibus
eorumq; regulas sequuntur.

פְּעַלִים

Præsentis temporis Generis fœminini.

facit mulier facit mulier

פְּעַלָּה uel **פְּעַלָּת**

Non tamen semper penultima sic per segol scribitur, sed quandoq; in termino per camez ut Ecclesiastis. i. Terra autem in eternū stat. & plr.

פְּעַלָּת faciūt mulieres & per oīa imitatur nomina secundedeclinatōis Et habet hec forma tres literas fūdamētales Nā vau tantū loco holem interjicitur. Sēpe enim sacra scriptura uititur hac forma sine vau. ut Ezechielis. xxij. Virum qui interponeret sepem. Sequitur forma uerbi cuius actio iam pficitur in præsenti. per camez & surek.

Generis fœminini Generis masculini.

fiunt fit fiunt fit

פְּעַלָּה **פְּעַלִים** **פְּעַלָּת**

Sic Zacharie. iiij. Et Iesus erat uestibus sordidis. Quod uerbi si secundū pprrietate lingue hebraice exponeretur deberet dici. Iesus erat iā fiēs indui, uestibus. Sed latinitas respuit hūc morē estimat uero quasi adiectiuū. Transeo ad tempus futurū indicatiui modi quod psonas conuertit ppter quoddā memoriale nomē quod in se cōtinet quatuor literas. Et dicitur **אֵתָן** Aleph preponitur prime personē numeri singularis. Iod tertie. thau secūde. Nun prime numeri pluralis Et rursus iod et thau reliquis Coniugat autē sic. In Masculino genere. Et numero singulari.

facies facies faciet faciet faciam faciam

אֲפָעָל **אֲפָעָלִים** **יְפָעָל** **יְפָעָלִים**

TERTIUS

הַפְעָל **הַפְעָל** **הַפְעָל** **הַפְעָל** Generis foeminini

In Numero plurali Generis Masculini.

facietis facient facient facient faciemus faciemus

גַּפְעָל **גַּפְעָל** **יַפְעָל** **יַפְעָל** **תַּפְעָל**

facietis

facietis facietis faciet

תַּפְעָלָה **תַּפְעָלָה** **תַּפְעָלָה** Et pluraliter generis foeminini

In hoc modo futuri temporis istud velim discas, primā personā utriusq; numeri cōmūnē esse tam uiris quā mulieribus. Est itaq; omnis prima persona utriusq; generis Secūndo considerabis in hac forma coniugandi idem esse uerbum secundę personę masculinorum et tertię personę foeminorum. Quasi diceret legislator aliquis ad uirum, omne quod tibi iubeo audire audiat mulier. Et qd tu uir facies, faciet mulier. Tertio mandabis memorię in hac tota huius futuri temporis coniugatiōe solum aleph prepositiuū scribi per segol, cetera per hirik. Quarto nota quod licet penultima substātialis scribēda esset regulariter per patha

Quia tamē inuenio multa uerba loco patha habere camez uel app̄ter

LIBER

facilem transitum in symbolis loco camez habere Holem iccirō ge-
minaui tibi uerba. et ea partim cum patha & partim cū holem ascripsi.
Quīto nō te fugiat. quod in genere foemino et nūero plurali secūda
persona & tertia eodem uerbo enūciantur. ut si dicāt viri ad mulieres
facietis & facient. Ultimo nota quod tertia pluralis masculina suscipit
in fine atcq; nun. Absoluto iam modo indicatio cum suis tem-
poribus generibus atcq; numeris conuertamus calamum ad secundū
qui dicitur Imperatiuus. Est autem in quintuplici differētia. aut enim
prima scribit per patha et secūda p holem. aut prima p camez et secū-
da per holem. aut prima per seuā et secunda per holem. aut prima per

TERTIVS

seua & secunda per patha aut prima per seua & secunda per camez.

fac fac fac fac

פָעַל פָעַל פָעַל פָעַל

Exemplum primi. Jeremie viij. Sta in porta. Exemplum secundi. Exodi xx. Memento ut diem sabbati sanctifices. Exemplum tertij. ps. cxxxij. Memento domine dauid. Exemplum quarti. Deutero. iiij. Interroga de diebus antiquis. Exemplū quinti. Threnorum. iij. Recordare paupertatis meę. Coniugatur autem sic.

Generis foeminini. Generis masculini.

facite facite fac facite fac fac

פָעַל פָעַל הַפָּעַל פָעַל נָה אַתְּ פָעַל נָה

Verbum Gerundium quo fit Infinitius
Multiplex est eius uarietas. aut enī ultima holem & prima camez uel
seua. aut prima seua & ultima patha uel camez. Gerundū est si quā
do ei preponitur una de literis. **בְּכָלָם**

a faciendo ad faciendum iuxta faciendum in faciendo

בְּפָעַל בְּפָעַל לְפָעַל מְפָעַל

Que quidē literę singule singulis istis terminationibus prepōi possunt
Gerundia uero sunt quando absoluūtūr ab eisdem. ut Threnorū. iij.
Memoria memor ero. uerius sic. Recordando recordaberis. Quia
uero gerundia dicuntur participialia uerba, iccirco ſepe exponuntur
participialiter ut ps. cxvij. Castigans castigauit me doñus. quod uerti
potuit castigando. Et pro infinitiis ſepe capiunt ut Micheę. vi. Facere
iudicium et ambulare cum deo tuo. Sed frequētius ad uisum infinitiuū
preponitur ei lamed ſupra notatum in Bachlem quamvis alię quoq;
literę etiā infinitiuū notent atq; ſupinū. ut Eccle. i. Non saturatur oculi
uiſu nec auris auditu impletur idest non saturatur oculus uidere
nec auris audire. Et de eadem dictione ambulare quam ſupra ſine la
med allegauit. ponitur exemplum in eodem capitulo. Ecclesiastis. i.
per lamed ſic ad locū unde exeunt flumia reuertunt ut iter ſuant. recti
us. reuertunt ſluēdo. Et ita hebraica locutio pmiscue utittir gerūdīs.
participialibus. infinitiis atq; ſupinis. Venio nūc ad paſſiuū in q̄ cōſy

LIBER

derādum tibi est uerbum neutrum siue absolutum passiuam de se cōiugationem non formare. prēcipue in hac coniugatione uerborum leuium. Terminatur autem uel in patha uel in camez uel in holem. & regulatur secundum formā actiūam unde deriuatur. & si non sit in termino seruat patha in fine. Et si uerbum incipiat ab una de uocalibus

אַחֲרָה tunc preposita litera nun dilatata est per segol notatur vel quandoq; per patha. eoquod primitua uocalis corripitur. et uel per seuia uel per hateph sublignatur. q; si eadem uocalis omnino obmutescat. tūc potest primē syllabę nun inueniri per holem punctatū. Multa autem occurruunt quę tibi uidebuntur anomala. sed ea non regulantur secundum hanc coniugationem quę dicitur leuis. sed secundum daggesatas uel alias cōiugationes ordinant. Cū uero ad huc sis paruulus disce ut paruulus. In reliquis eiusdem inflexiōibus ut in futuro imperatiuo et in gerundiis. quando he uel aleph repellunt nun passiū significationis. daggesatur prima ut ostendatur defectus literae nun. Hactenus de generali forma coniugandi quoad ferre potes diximus. nūc specialiter ad singulas quascōc cōiugatōes ordine pergemus.

פְּקָרֶת Verbum perfectum. tertię personę. numeri singularis. gene-

ris masculini. prēteriti tēporis. indicatiui modi. significationis actiuae. transituum primum. coniugationis primē. quod coniugabitur sic.

uisitauimus uisitastis uisitauerūt uisitauī uisitasti uisitauit

פְּקָרֶת פְּקָרֶתִי פְּקָרֶוּ פְּקָרֶתְּם פְּקָרֶנוּ

uisitastis uisitasti uisitauit mulier

פְּקָרֶת **פְּקָרֶתִי** **פְּקָרֶתְּם**

uisitant uisitat mulier uisitant uisitat

פְּקָרֶתְּמִים **פְּקָרֶתְּה** **פְּקָרֶתְּתִי** **פְּקָרֶתְּתְּם** **פְּקָרֶתְּנִים**

Regulatur autem hęc forma uerborum secundum nomina quae mouentur de genere in genus. & ergo pluralis numerus masculini generis in statu regiminis deponit mem. similiter singulare fœmininum

mutat he in thau. ut **פְּקָרֶתְּה** Inuenit et quādoq; ultima per hirik.

Nec id omittēdū est. qd yba icipientia ab una harū l̄rarū **אַחֲרָה** solent sēpe primā p holem et secundā p patha enūciare. Similiter. Itē.

TERTIVS

fientes uisitate fiens uisitata fientes uisitati siens uisitatus
פָקָרֶת פָקָרֶם פָקָרֶה

Sed qualiter in istis personę dinoſuntur? Certe ex additione pronomiū ego.tu.iste.nos.uos.illi.quodlibet ſecundum genus ſuum.

אַתָּה

visitabitis uisitabūt uisitabimus uisitabis uisitabit uisitabo
אֲפָקָרֶר יְפָקָרֶת תְּפָקָרֶגֶל פָקָרֶי הַפָּקָרֶנוּ
 mulieres uisitabūt uisitabitis. uisitabis mulier uisitabit mulier

תְּפָקָרֶת הַפָּקָרֶגֶל
 uisitate uisita mulier uisitate uisita

פָקָרֶת פָקָרֶגֶל

Terminatur autem ultima quandoq; in patha. & cata paragogē additur etiam he.tunc prima ſonat camez uel ſegol et ultima camez. & ſi prima ſic ſeruaret ſeuia tamen media recipiet camez. quod ſi ei uerbo cuius eſt uox ultima patha, ſubiungat pariter he.tūc prima pronūciat per hirik. De ſecunda aut̄ persona plurali masculini generis hoc ſcas uelim, q; ſi media fuerit una de **אַחֲהָעֵל** tūc prima proferat per patha et media per hateph. De plurali autē foemino. quod he finale qñq; deponit et aliqñ mutat holēi patha qñ singlare masculinū hēt patha.

uisitare uisitare uisitare
פָקָרֶת פָקָרֶגֶל

INFINITIVVS

a uisitando ad uisitādū iuxta uisitādū in uisitando

בְּפָקָרֶת לְפָקָרֶמֶל בְּכָלָם
 Gerūdiūn

בְּפָקָרֶת גְּפָקָרֶת Verbum perfectum tertię personę numeri singularis generis masculini. preteriti tēporis. indicatiui modi. significationis paſſiug. coniugationis prime. quod coniugatur ſic.

estis ul'fuiftis uisitati ſūt ſū ul'fui uisitatus es ul'. uisitatus ē ul'fuit

גְּפָקָרֶת גְּפָקָרֶתִי גְּפָקָרֶמוֹ גְּפָקָרֶתְםָ

estis ul'fuiftis es ul'fuifti uisitata ē ul'fuit ſimus ul'fuius

גְּפָקָרֶנוּ גְּפָקָרֶתָה גְּפָקָרֶתָה

LIBER

Tertia persona pluralis numeri tenet quandoque camez in penultima ut ps. xxxvij. In eternum conseruabuntur. Similiter tertia etiam persona singularis numeri foemini generis inuenitur habere camez in penultima et accentum in eadem. ut ps. xxxiiij. Vnum ex his non conteretur.

sunt uisitare est uisitata sunt uisitati est uisitatus

PRESENVIS TEMPORIS

Scribiturque singularis numerus masculini generis in ultima per camez nisi fuerit in statu regiminis. Et singularis numeri foemini generis ultima & penultima per camez quando litera he loco thau finit dicti onem. Et tunc accentus cadit in ultimā. ut ps. li. Spiritus cōtribulatus.

FVTVRVM visitabimur visitaberis visitabitur visitabor
INDICATIVI אָפָרְ יִפְקַרְתָּ נִפְקָרְתָּ נִפְקָרְתָּה

uisitaberis uisitabit mulier uisitabimini uisitabūt
נִפְקָרְתָּה אָפָרְ יִפְקַרְתָּ נִפְקָרְתָּה

visitabimini uisitabūt
נִפְקָרְתָּה אָפָרְ יִפְקַרְתָּ נִפְקָרְתָּה

Nota quando in fine additur he tunc ultima et penultima proferuntur per camez אָפָרְתָּה יִפְקַרְתָּה Item secunda et tertia pluralis numeri masculini generis in termino seu pasek mutant sua in zere. et in fine recipiunt quādoque nun literam. coniugatur etiam sēpe per zere in primis quibusque syllabis. maxime autem quando litera capitalis est una de אהָתָה

visitatē sitis visitata sis visitati sitis visitatus sis
Imperatiuus הִפְקָרְתָּה הִפְקָרְתָּה הִפְקָרְתָּה

Personae he daggesantur propter defectum literę nun. significationē passiuam denotantis. & pluralis masculinus si ponitur in termino ipsius athnah uel pasek seruat zere. ut Ieremię nono. vnuſquisque se a proximo suo custodiat. secundum hebraicam ueritatē sic. vnuſquisque a proximo suo custodiāmini. & sequitur. Et in omni fratre suo non habeat fiduciam. hebraice sic. Et in omni fratre ne confidatis. & ita sunt ambo secundę personę.

TERTIVS

visitari
Infinitius **הַפְּקָר** & quandoq; deponitur he.quando prepo-
situm beth expellit he.quandoq; ponitur aleph loco he.

SCVNDA CONIVGATIO

Verbū graue tertie personē numeri singularis generis ma-
sculini.temporis pr̄eteriti.indicatiū modi.significationis actiūg.transi-
tiuum secundum.coniugationis daggeslatę.quod coniugabitur sic.

פְּקָר פְּקָרָת פְּקָרָתִי פְּקָרָוּ פְּקָרָתֶם פְּקָרָנוּ

פְּקָרָה פְּקָרָת פְּקָרָתִי

Tertia singularis masculini recipit terminationes zere et patha.& pri-
ma per hirik enunciatur.et semper media litera daggesatur nisi fue-
rit uocalis uel res litera.nam illa non daggesabitur.sed scribetur pri-
ma per zere et secunda per camez.s̄epe autem utrumq; per zere.atq;
est quando prima per zere punctatur et secunda per patha.exempla
omnium videbis legendo studiose bibliam hebraicam.

מִפְּקָרִים מִפְּקָרָת מִפְּקָרָות

Non daggesatāt quantūuis uerba sint istius forme.Item
fœmininū singulare recipit etiā he finale cum camez pro thau.et tunc
segol mutat in sua antecedens.quāq; idem in termino mutet in zere.
Adiectiuū uerbū sic enī posthac breuitatis causa **הַפְּעָל** noīabo.

מִפְּקָרִים מִפְּקָרָת מִפְּקָרָות

Et cū kibuz mutat in holem.raro i surek.ut
מִבְּוֹרֵד singulare fœmininum recipit etiam he finale loco thau.et mutantur
ambo zere in duo camez.

אֲפָקָר יְפָקָר הַפְּקָר נְפָקָר יְפָקָרִי

זְפָקָרִי תְּפָקָר הַפְּקָר תְּפָקָרִי תְּפָקָרָנָה

Et cum **אֲרֹהָעָר** mutatur patha in camez.pr̄eter pauca.

Imperatiūus

פְּקָרִי

Infinitius **פְּקָר** pronunciatur quandoq; ultima per holem.

Verbum passiuę uocis deponentale cuius agens non exprimi-
tur,quod coniugatur sic.

פְּקָרַ פְּקָרָתִי פְּקָרָתִי פְּקָרָתִי פְּקָרָתִי
פְּקָרָתִי פְּקָרָתִי פְּקָרָתִי

Præsens adiectiuum et scribitur semper media substantialis litera per camez preter admodum pauca. sequitur **אֵיתָן** Futurum indicatiui

אֲפָקָרִי פְּקָרִים פְּקָרָה פְּקָרָתִי

Yipqarot ha-pqarot ha-pqarim ha-pqarot ha-pqarot
 Cum literis זָהָב inuenitur kibuz mutatum in holem uel surek. & secunda masculini pluralis quandoque pronunciatur loco kibuz camez. imperatiuum non habet. Infinitiuus **פְּקָרָה** uel

TERTIA CONIUGATIO

הַפְּקִיד verbum graue tertie personæ numeri singularis generis masculini. temporis preteriti. indicatiui modi. significationis actiug. transituum tertium. coniugationis tertie. quod coniugabitur sic.

הַפְּקִיד הַפְּקָרָתִי הַפְּקִיד הַפְּקָרָתִי

הַפְּקָרָנוּ הַפְּקִידָה הַפְּקָרָתִי הַפְּקָרָתִי

Ideo dicitur graue. quia addit aliquid extraneum supra inflexionem. scilicet he in prima et iod in ultima. sic et adhuc in sequentibus quoque mem. & diligenter hoc discas uelim. quando post he sequitur litera uocalis tantum. ut sunt **אַחֲרָה** illa tunc in hac coniugatione he notat per segol. ut **הָאָרֶן** Presentis temporis **מִפְּקִידִים**

אַחֲרָה Et sequene postmem **מִפְּקִידָה** מִפְּקִידות illa notatur per per hatephpatha **מִאָרִיד**

מוֹפְּקִיד Adiectiuum uerbum **מוֹפְּקָרָה** Et cum literis זָהָב prima camez. secunda hateph camez **מוֹפְּקִידָה** **מוֹפְּקִידָה** **מוֹפְּקִידָה**

Futurum indicatiui **אֲפָקָרִי** **פְּקִידָה** **גְּפִידָה**

יְפָקִידוּ פֶּפָּקִידוּ פֶּפָּקִיד פֶּפָּקִיד פֶּפָּקִידתָּה

Et cum literis **אַרְיֵךְ** sic **אֲחַחַעַר** & si ultima substantialis fuerit gutturalis, pronunciabitur ultima per patha **אַשְׁבִּיעַ** Alias sepe reperitur prolatione zere in ultima. secundum rabi Moysen filium Joseph kimhi in introductorio Imperatius

הַפְּקִיד הַפְּקִידוּ הַפְּקִידוּ הַפְּקִידתָּה

Enunciatur etiam masculinum singulare et per zere et per patha. et in distinctione loco patha camez.

Infinitius **הַפְּקִיד** et cata pthesin **בְּלֹם** iod cū hirik i ultima.

In hac coniugatione notabis et obliuionis non trades huius uerbi tres esse conditiones. potest enim quādoq; inueniri neutrale intransituū ac absolutum. ut quando nullum babet uerbum leue prime coniugationis. ut **חַחְרִישׁ** tacuit. .iij. Regum. xvij. Tacuit itaq; populus

Potest et inueniri transituum in secundum. ut quando habet uerbum primitium leue quod est neutrale uel absolutum. ut **הַקִּים** erexit scilicet aliquid. uenit enim a prima coniugatione uerbi absoluti **קָם** quod significat surgere. Potest ultimo esse transituum in tertium. ut quando deriuatur a uerbo leui quod ipsum met sit transituum in secundum. ut **הַזּוּבֵר** meminisse fecit. Exodi. xx. In omni loco in quo me

moria fuerit nominis mei ueniam ad te et benedicā tibi. quod non est secundum lingue hebraice proprietatem translatum. esset enim cōtra id quod Christus noster in euāgelio locutus est Matthēi. vij. cum ait. Non omnis qui dicit mihi domine domine &c. sed sic debet interpre tari. In omni loco quo faciam meminisse nominis mei ueniam ad te. & hic est tractus patris de quo dicit. Nisi pater meus traxerit eum. ponitur enim in textu **אֶזְבֵּר** .i. faciā meminisse. uel faciā recordari.

הַפְּקִיד Verbum passiuē uocis deponentale cuius agens non exprimitur coniugatur sic.

הַפְּקִיד הַפְּקִידתָּה הַפְּקִידתִי הַפְּקִידוּ הַפְּקִידתָּם

הַפְּקָרֶן הַפְּקָרָה הַפְּקָרָתִוּ

Pr̄esentis tēporis **הַפְּקָרִים הַפְּקָרָה הַפְּקָרָות**

Futurū indicatiui **אַפְּקָר יַוְפְּקָר תַּוְפְּקָר נַוְפְּקָר**

יַוְפְּקָרְוּ תַּוְפְּקָרְוּ תַּוְפְּקָרְתִּוְפְּקָרְנָה

Si prima litera substātialis fuerit gutturalis notatur aleph per camez uel holem. et substātialis litera per hatefcamez. Imperatiuus deest in omnibus huius formę uerbis. Infinitiuus **הַפְּקָר** uel per zere. ut

תְּהִתְפְּקָרֵל Et secundum rabī Moysen kimhi in introductorio

הַפְּקָרָד

QVARTA CONIVGATIO

הַתְּפִקָּר Verbum graue. tertię personę. numeri singularis. generis masculini. temporis preteriti. indicatiui modi. significationis cōmūnis. reflexium actionis et coniugationis quartę. quod coniugabit sic.

הַתְּפִקָּר הַתְּפִקָּרָה הַתְּפִקָּרָתִי הַתְּפִקָּרְנוּ

הַתְּפִקָּרְתָּם הַתְּפִקָּרְתָּנוּ הַתְּפִקָּרְתָּה הַתְּפִקָּרְתָּןּוּ

הַתְּפִקָּרְתָּןּוּ

Actio siue passio huius uerbi non est ab alio sed a semetipso. quare differt a superioribus coniugationibus. Cum enim cætera uerba aut sunt absoluta aut transitiva. hoc inuenitur esse retransituum tāquam inter actiuum et passiuum quodammodo médium. Quando enim dicit dominus ad Iacob Gen. xxvij. Terram in qua dormis tibi dabo et semini tuo. et benedicentur in te et in in semine tuo cunctę tribus terre. Dat intelligere qđ a deo benedicēte benedicēt. qđ illic passiuū

TER TIVS

est et presupponit actiuum suum . et nihil ad hunc locum . Quando autem loquitur ad Ishac Genesis . xxvi . Et benedicentur in semine tuo omnes gentes terre . Hoc innuit quod reflectet super se benedictionem . Tunc enim hoc uerbum benedicetur est istius coniugationis et significat quod dominus benedic actiuie et semen Ishac benedicetur passione . Sed omnes gentes conuertent eam benedictionem que actiuie & passione facta est super se . Ut autem intelligas quomodo significatio huius uerbi a se incipiat et retranseat in se . Vide Deuteron. xxix . Benedicat sibi in corde suo dicens pax erit mihi . ubi paulo superius iam citatus uerbum ponitur . et cognosces quod pro cōmoditate orationis nunc actiuie nunc passione exponitur . Accipit autem hoc uerbum omnia accidentia precedentium uerborum et daggesatur sicut secunda coniugatio et aūgmentum patitur non solum in he , sicuti tertia verū etiam in thau qd sibi est proprium ultima syllaba quamdoqz enūctiatur per zere secundum Rabī Moysen Zeiag in libro intellectus boni Quādoqz etiā per segol secundum rabī Moysen kimhi in suo introductorio . Media

syllaba seu media litera substantialis si fuerit **אַחֲרָה שְׁעָרָה** tunc prima litera substantialis recipit camez ut **רִתְבָּרָה** fallit hoc aliquā

in he et heth dum patiuntur patha ante se . Item manet he ante thau . in prēterito indicatiu et in imperatiu . sed in presenti et futuro deficit he et remanet thau . eo quod presens superaddit sibi mem et futurum superaddit sibi **אִתְןָ** Et scripsit literatissimus rabī Dauid kimhi in

arte grammatica titulo de ordine octauo . id quod tu maxime omnium (si me amas) perpetue commendabis memorie . quod in hac coniugatione thau semper precedat literam primam substantialem . exceptis

זֶשֶׁן que transuertunt et se promouent ante thau . ut cum regulariter dicendum esset **הַשְׁמֵר יַהֲשֵׁמֵר** quia tamen schin

substantialis litera est una de iam dictis , iccirco preponendum est schin et postponendum thau cata hysteron proteron figuram siue per metathesin . id est transpositionem literarum . Micheg sexto . Et custodi

precepta Amri . quod in tertia persona sic ponitur **וַיִּשְׁתַּמֵּר** sic Ecclesiastis . xij . Et impinguabitur locusta . id est onus suscipiet . quod

scribitur sic **רִשְׁתָּבֵל** cuius primituum est **סְבַל** baiulauit. sic
 de zade Genesij. Quid iuste poterimus obtendere. ubi ponitur
גַּטְרָךְ cuius primituum est **דְּקָה** Ponitur autem hic teth pro thau
 propter faciliorum modum loquendi. sicut etiam in lingua chaldaica
 que plurimum hebraicę consonat daleth loco thau post zain in ea for
 ma solet ponit. Ab huiusmodi transpositione literarum excipitur unus
 in Ieremia uerbum **וְהַתְשׁוֹטֶתֶת** ne multa teth coinciderent
 ad evitandum cacophaton. nunc ad presens tempus transeamus.
 Presentis temporis **מִתְפִּקְרָה**

אֲוֹ מִתְפִּקְרָה **מִתְפִּקְרָותָה**

אִתְּנוּ Futurū indicatiui

אתפיך יתפיך תתפיך גתפיך יתפיך
 התפיךו תתפיך תתפיךו תתפיךו
התפיך התפיךו התפיךו התפיךו התפיךו Imperatiuuus
 Ecce in hoc modo uides differentiam a p̄terito nisi in significacione modi. et
 inuenies ultima per patha cum lris gutturalibus. Infinitiuus
התפיך

uel etiam ultima per zere. Sequitur forma prolationis passiuę.

חוֹתְפִּקְרָה **חוֹתְפִּקְרָתָה** **חוֹתְפִּקְרָתִי** **חוֹתְפִּקְרָוּ**
 חותפיךם חותפיךנו חותפיך
מוֹתְפִּקְרָה Presens **חוֹתְפִּקְרָתָה** **חוֹתְפִּקְרָתָנוּ**

מִתְפִּקְרִים **מוֹתְפִּקְרָה** **מוֹתְפִּקְרָתָה**
אוֹתְפִּקְרָרָי **יוֹתְפִּקְרָרָתָה** Futurum indicatiui
דוֹתְפִּקְרָרָי **יוֹתְפִּקְרָרָתָה** **תוֹתְפִּקְרָרָתָה**

חוֹתְפִּקְרָרָתָה Imperatiuo caret. Infinitiuus

TER TIVS

Quadrata

De uerbo cui ascribitur vau in principio scias quod illud fit propter coniugacionem perfectorum que geminant literas, uel eorum quae medium substantialem absorbent. Et propter quatuor literas dicitur coniugatio quadrata. Cuius inter uerba perfecta hoc tibi dabimus exemplum. siue ultima per zere seu patha.

שׁופֶט שׁופֶטֶת שׁופֶטֶתִי Preteritum indicatiui.

שׁופֶטו שׁופֶטֶתָם שׁופֶטֶנו שׁופֶטֶה שׁופֶטֶת

שׁופֶטֶתְנִזְן

מִשׁׁופֶט מִשׁׁופֶטִים מִשׁׁופֶטֶת Presens

מִשׁׁופֶטֶות

מִשׁׁופֶט מִשׁׁופֶטִים מִשׁׁופֶטֶת Adiectiuu uerbum

אֲשׁׁופֶט יְשׁׁופֶט תְּשׁׁופֶט Futurum

גְּשׁׁופֶט יְשׁׁופֶטו תְּשׁׁופֶט תְּשׁׁופֶטוֹי

שׁׁופֶט שׁׁופֶטוֹ שׁׁופֶטִי Imperatiuus

שׁׁופֶטֶתְנִזְן Infinitiuus

Finis uerborum grauium. Sequuntur defectiua.

Quemadmodum perfectorum coiugationes Dionysii frater intel ligeres quantum ad rudes et uix dum initiatos pertinet a me satis ex plicatum arbitror tractatu superiore. Sequitur ut defectiorum quoque genera persequar que a perfectis ducunt originem. Scripsi autem in verborum capite quod quedam deficerent literis, quedam uocibus. Adhuc tibi addo et illud, quod quedam deficiunt in primis, quedam in mediis, et quedam in ultimis. Que igitur in primis deficiunt literis sunt uerba quorum primitiva uel a nun uel a lamed incipiunt. Nun

ut **לְקָחַ נָגֵשׁ** Lamed ut Experiamur quomodo nun uel lamed deficit in primis. Verbū leue preteritum

נָגֵשׁ גָּגֵשׁ Presens

בָּגֵשׁ אָגֵשׁ יָגֵשׁ Futurū absorbet nun literā Et qñq ultima

LIBER

per holem et uertitur communiter seuia in camez in termino scilicet pasek. Deberet autem regulariter dici נָגֵשׁ sed quia deficit nun, ideo additur litera sequenti scilicet gimel punctus dagges ad denotandum illum defectum. Imperatiuus נָגֵשׁ sed defectiue נָגֵשׁ גַּשְׁׁר Et quandoque per zere. et additur aliquando in fine he tunc enunciatur per camez. Passiuum preteritum נָגֵשׁ נָגֵשׁ vide quomodo unum nun repellit alterum. sicut enim dico נִפְקָד in passiuo, ita deberem dicere נָגֵשׁ ergo cum unum nun deficit, ponit dagges ad denotandum defectum. & sic in omnibus sequentibus. ne sit multis verbis opus. Presens אָנָגֵשׁ רָנָגֵשׁ Ecce Futurum נָגֵשׁ alterum nun repellit alterum. Imperatiuus הָנָגֵשׁ הָנָגֵשׁ Infinitiuus הָנָגֵשׁ Forma quod regulariter proferretur dicitur defectiue הָנָגֵשׁ Presens אָגֵשׁ רָגֵשׁ Adiectiuū uerbum בָּגֵשׁ Futurum מָגֵשׁ Imperatiuus הָגֵשׁ הָגֵשׁ uel Infinitiuus הָגֵשׁ Deponentale preteritum הָגֵשׁ הָגֵשׁ Futurum אָגֵשׁ Infinitiuus הָגֵשׁ Et sicut de nun ita de lamed.

Quando iod uel aleph deficit in primis.

Prime coniugationis coniugatur יְרֻעַת יְרֻעַת Presens יְרֻעַ vel pro focminino singlari et si non sint אֲהֹהָעַ tunc tam ultima quam penultima proferuntur per segol. Adiectiuū uerbum יְרֻעַ Futurū defectiue אֲרֻעַרְעַ et quandoque per hirik. Imperatiuus יְרֻעַ et defectiue אֲרֻעַרְעַ Infinitiuus בְּרֻעַת Memento dagges notare defectum.

TERTIVS

& post hac recorderis uelim. Nunc passiue **נָוֶרֶעַ נָוֶרֶעַ** et sic
 vau est substantialis litera et ponitur loco iod primitiui. nam facilis est
 literarum **אֲהֵרִי** cōmutatio. Prēsens **נָוֶרֶעַ נָוֶרֶעַ** Futurum
אֲנָוֶרֶעַ יְנָוֶרֶעַ הַנָּוֶרֶעַ Et aliud futurum
הַנָּוֶרֶעַ Imperatiuus **הַנָּוֶרֶעַ הַנָּוֶרֶעַ** Infinitiuus
 Tertię coniugationis preteritum **הַנָּוֶרֶעַ הַנָּוֶרֶעַ** Prēsens
אֲנָוֶרֶעַ תְּנָוֶרֶעַ מִנָּוֶרֶעַ מִנָּוֶרֶעַ Adiectiuum Futurum
הַנָּוֶרֶעַ Imperatiuus **הַנָּוֶרֶעַ הַנָּוֶרֶעַ** Infinitiuus
 Deponentale tertię coniugationis **הַנָּוֶרֶעַ הַנָּוֶרֶעַ** Sic est illud
 Genesis tricesimonono. Igitur Ioseph ductus est in ægyptum. id est. &
 Ioseph factus est descendere in ægyptum. Et sepe mutatur hic surek
 in holem. Futurum **אֲנָוֶרֶעַ יְנָוֶרֶעַ הַנָּוֶרֶעַ** & pariter holem
 quandoq;. Infinitiuus **הַנָּוֶרֶעַ** Quartę coniugationis quedam
 mutant iod in vau quedam uero non mutant. Mutat autem hoc prete
 ritum indicatiui **הַתְּנָוֶרֶעַ הַתְּנָוֶרֶעַ** Prēsens
מִתְּנָוֶרֶעַ Futurum **אֲתְּנָוֶרֶעַ יְתְּנָוֶרֶעַ**
 Imperatiuus **הַתְּנָוֶרֶעַ הַתְּנָוֶרֶעַ**

Quando vau uel iod deficit in mediis.

בָּנָן Audiūisti supra in coniugatione quadrata, quod epenthesis vau
 habeat locum quando geminantur literę uel quando absorbentur,
 ita hic cū dico **בָּנָן** intercidit litera vau **בָּנָן** Cumq; abiicitur
 ultimum nun, manet **בָּנָן** Deficiente autem vau ut hic, restat **בָּנָן**
 daggesatum cum camez loco holem. Ergo quia vau deficit in mediis,
 locus est huic titulo. Coniugatur autem sic.

LIBER

בָּנָה בְּנָתָ בָּנָי בְּנָתָם בָּנָי בָּנָה בְּנָתָ בָּנָתָ
אֲבוֹן יְבוֹן Presens Adiectuum **בָּנוֹ** Futurum **בָּנוֹ**

Et nota. quandoque nun geminatur. quod si haud geminetur, solet in in simulo ponit dagges tam in prima plurali preteriti temporis, quam in se cūda et tertia pluralis foemini generis futuri temporis. et in impatiuo.

Imperatius **בָּנוֹ בְּנוֹ בָּנוֹ בְּנוֹ** Infinitius

Passiuum prime coniugationis in preterito **גָּבוֹן גָּבוֹנָה**

Presens **גָּבוֹן** In reliquis mutatur camez in sua. ponit sepe surek loco holem. Futurū **אֲחַחָעָר** Et in **אֲפָוֹן יְבוֹן** pro segol zere sine dagges. Imperatius **הָבוֹן** Similiter Infinitius

Tertię coniugationis preteritum **הָבוֹן הָבוֹנָה** Ultima

quandoque per zere uel patha. Presens **מָבוֹן** Adiectuum

Et si desit vau ponitur eius loco in prima camez.

Futurum **אֲבוֹן** & in secunda atque tertia foeminini pluralis

Presens **חָבוֹן** Imperatius **חָבוֹן חָבוֹנָה** Infinitius simi

liter. Passiuus uocis Presens **חוֹבוֹן** Futurum **חוֹבוֹן**

Infinitius **חוֹבוֹן** Nunc quadrata coniugatio habet

locum. & in ea est vau media litera substancialium. et ultima duplicatur

accidentaliter. Preteritum **בָּנוֹ בְּנוֹ**

Presens **מָבוֹן** & postea zere in sua.

Adiectuum **מָבוֹן מָבוֹנִים**

Futurum indicatiui **אֲבוֹן יְבוֹן**

Imperatius **בָּנוֹ בְּנוֹ**

Infinitius **בָּנוֹ**

TER TIVS

הַתְּבֹונָה Quartus coniugationis preteritum

אַתְּבֹונָה Presens **מִתְּבֹונָה** Futurum

הַתְּבֹונָה cetera per hirik. Imperatiuus

הַתְּבֹונָה Infinitiuus

Vbicunque autem geminatur nun sequente he finali, sibi potest unus
nun tolli et alterum per dagges signari. inuenitur et hec conjugatio &
הַלְּבָבַה prior quadrata in patha desinere. ut

Quando aleph deficit in fine.

כְּלָא מֵלָא מִצָּא בְּשָׂא פְּלָא קְרָא

Dico autem deficere uocalem non solum quando non scribitur, sed
etiam si scripta non pronunciatur. quod hebrei quiescere uocant, nos
obmutescere. Preteritum

קְרָא קְרָאתָ קְרָא תְּקָרָאתָ

Presens **קְרָא קְרָאים קְרָאהָ קְרָאותָ**

Et quandoque in masculino plurali abicitur aleph et dicitur

קְרוֹא קְרוֹאים קְרוֹאהָ קְרוֹאותָ

Imperatiuus **אֲקָרָא יְקָרָא תְּקָרָאתָ**

Presens **קְרָא קְרָאוּ קְרָאָתָה**

Et quandoque in foeminino plurali deficit he finale. et tamē nun tametsi
terminalis, nihilominus punctat̄ eo in loco per camez. Ruth. i. vocate
me Mara. et sic scribit̄ res l̄ra per zere. Rabi Moyses kimhi ī suo intro
ductorio scribit̄ allegatū locū per defectū aleph. sed frater suus rabi
Dauid in libro de arte grāmatica scribit̄ per aleph. et dicit ipsum ob
mutescere. Infinitiuus

קְרָא נְקָרָאתָ קְרוֹא Passiui p̄teritū

cuius p̄ia et secūda p̄sona pluralis masculini et scd'a pluralis foemini
seruat̄ camez. Presens **אֲקָרָא נְקָרָאים** Futurum

LIBER

תְּקַרָּא תְּקַרָּא Imperatiuus penultima
foeminini pluralis p segol. sed in futuro p zere. Infinitiuus **תְּקַרָּא**

Quando he deficit in fine.

גָּלַה Presens: **גָּלַה גָּלִית גָּלִית** Preteritū actiuū: **גָּלַה** Adiectiuū uerbum: **גָּלוּם** Futurum indicatiui &c Et per defectū he finalis dicitur per hirik **אֲגָלִיָּגָל תְּגָל** uper zere sic **תְּגָל** ut Deutero.ix. Cumq; de monte ardente descenderem. quod hebraice sic legit. Et respexi et descendī de mōte et mōs ardebat igne. & scribāt per segol dicit rabī Moyses kīhi qd sit de tertia coniugatōe. Imperatiuus **גָּלוֹה** Infinitiuus **אֲלֹה אֲלֹה אֲלִינָה** uel **עֲשָׂה חֵזֶה קְנָה** **אֲלָה** sic legitur

Preteritū passiuū **גָּלַה גָּלִית גָּלִית** & prima secū-
daq; persona utriusq; generis numeri pluralis cum secunda singulari
foeminini generis recipiūt hirik pro zere. presens **גָּלַה גָּלוּם** Futurum **אֲגָלִיָּגָל תְּגָל** Et defectiue **אֲגָלִיָּגָל יְגָלָה** Et in **הָגָלָה הָגָלָה** prīa p zere Imperatiuus **אֲרָא אֲרָא** Infinitiuus **הָגָלָה הָגָלָה** uel Secundē coniugationis pre-
teritū **מָגַלָּה** Presens: **גָּלַה אֲלִית גָּלִית** **אֲלָה** **אֲגָלִיָּגָל מָגַלָּה** Futurum **מָגַלָּם** Adiectiuū **מָגַלָּה** **יְגָלָה הָגָלָה גָּלוּם** Et etiam deficit he ut supra.

TERTIVS

גָּלוֹת Imperatiuus ; גָּלוֹת גָּלוֹת גָּלוֹת Infinitiuus
 אַלְמָנָה גָּלוֹת גָּלוֹת גָּלוֹת Præteritum passiuem uocis
 אֲגָלָה הַגָּלוֹת Futurum אֲגָלָנוּ אֲלָתָה אֲלָתָה אֲלָתָה
 גָּלוֹת uel גָּלוֹת Infinitiuus

Tertiæ coniugationis preteritū **הַגָּלוֹת הַגָּלוֹת** Sicut supra mutatis mutandis. et recipit prima uel hirek uel segol. aut plane patha.

אֲגָלָה יִגָּלוֹת Presens **מִגָּלוֹת** Adiectiuu Futurū

הַגָּלוֹת Imperatiuus **הַגָּלוֹת הַגָּלוֹת** Infinitiuus Passiuem uocis preteritū Et in ^{זֶה} mutatur

הַיְגָלוֹת vel **אֲגָלָה יִגָּלוֹת** Infinitiuus

הַתָּגָלוֹת הַתָּגָלוֹת Quartæ coiugationis preteritū **הַגָּלוֹת**

מִתָּגָלוֹת vel ultima p^r zere. Presens **הַתָּגָלוֹת הַתָּגָלוֹת** Futurum

אֲתָגָלוֹת Imperatiuus **הַתָּגָלוֹת יִתָּגָלוֹת** et p^r defectum he

הַתָּגָלוֹת הַתָּגָלוֹת Infinitiuus **הַתָּגָלוֹת הַתָּגָלוֹת** uel **הַתָּגָלוֹת**

Quando principium deficit et finis obmutescit.

Primiæ coniugationis preteritum **גָּטוֹת נְטוּתָה** secundā

persona utriusq^e numeri mutat camez in seuia. sic etiā coniugat

נְשָׂא אֲטָה Presens **גָּטוֹת נְטוּתָה** Adiectiuu **נְשָׂאת** Futurum

גָּטוֹת גָּטוֹת uel Imperatiuus **גָּטוֹת יִטְהָרָה** Infinitiuus **גָּטוֹת**

גָּטוֹת גָּטוֹת גָּטוֹת Præteritum passiuum

Iterum prima et secunda pluralis masculini et secundā foeminini utriusq^e numeri per hirik in penultima seu ultima ut supra et sic deinceps.

LIBER

אַגְּטִיתָ בְּגַטָּה Presens; Futurū et defectiue Imperatiuus Infinitiuus Tertie cōiugatiōis prēteritū
 הַגְּטָה uel הַגְּטָה Adiectiuum & in deficiēdo he finale
 הַטָּה הַטָּה Imperatiuus Infinitiuus Passiuē uocis prēteritum
 אַתָּה יְתָה פְּטָה Presens; Futurum Et nota ab aleph inchoantia. ut Fu-
 תָּה אַתָּה יְתָה פְּטָה turum eius אֹבֶה יְזָבֵה תּוֹבָה et in defectu
 תּוֹבָה גּוֹבָה

Quando extrema obmutescunt. uidelicet cum
 incipit iod et terminat aleph.

בְּרָא בְּרָא יְרָאָתָם Secundē coniugationis prēteritum
 Adiectiuum loco presentis temporis בְּרָא יְרָאִים Futurum
 יְרָא יְרָא יְרָא Imperatiuus Et transſerit camez in hirek
 נְרָא נְרָא בְּרָא scilicet Passiuē prēteritū
 אֲנָרָא אֲנָרָא נְרָאָתָם Presens Futurum
 בְּרָא תּוֹרָא נְרָא יְרָא תּוֹרָא

Et nunquam ab hoc futuro facimus defectum aleph.

Imperatiuus **הַתּוֹרָא** Infinitiuus **תּוֹרָא**

Cum incipit iod et terminat he.

Preteritum **יְרָה** יְרָה secūda pluralis utriusq; nūeri mutat camez seu. Presens **יְוָרָה** יְוָרָה Adiectiuum

TERTIVS

אָרֶר & per defectum he
 יְרֹתָה Imperatiuus Passi
 יְרֹתָה Infinitiuus
 נָרַת Presens
 נָרַת preteritum uum
 אָרַת Futurum & per defectum he
 חֲנַת Imperatiuus
 חֲנַת Infinitiuus uel
הָרַת
הָרַת coniugationis preteritum
 מָרַת Presens Adiectiuum
 מָרַת Futurum & per defectum he finalis
 אָרַת Imperatiuus sic
הָרַת Imperatiuus
 & per defectum he finalis Passiuem
הָרַת Infinitiuus
 חֲנַת Futurum
 אָרַת Imperatiuus
 חֲנַת Infinitiuus

Quando extrema deficiunt.
 גַּתֵּן נִתְּנֵן גַּתֵּן Prime coniugationis preteritum
 Sic per defectum legitur גַּתֵּן Regum.xxij. Inimicos meos de-
 disti mihi dorsum. Presens
 גַּתֵּן גַּתֵּן גַּתֵּן Adiectiuum
 אָתֵן Imperatiuus Futurum גַּתֵּן
 אָתֵן Imperatiuus quod reperitur quandoque per segol. Gen.xiiij.
 דָמַי mihi animas. uel גַּתֵּן
 גַּתֵּן גַּתֵּן Passiu preteritum Presens גַּתֵּן
 605

LIBER

הַתָּן Imperatius
אֲנֹמֵן יְתָנוּ תְּבִנָּן Futurum
הַתָּן הַתָּן Infinitius
הַתָּן הַתָּן uel

Quando duplicata deficiunt.

Duplicata dicuntur quorum una substantialis bis ponitur, semel in ultima et semel in penultima. ut **בְּזַעַן שְׁלַבְלָבְלָן חַנָּן**

Quæ quandoque leguntur perfecta. ut Ecclesiastis primo. In circuitu pergit spiritus. quandoq; defectua. ut secundo Regū decimoquarto. Et reuertatur in domum suam. Hanc autem tibi do regulam. quod ea verba quorum medie substantiales obmutescunt preterita sua notant per camez. et ea quorum deficiunt duplicate notantur per patha. ut

תְּמַטְּוָת הַתָּמוֹתִי הַפְּנִי

Presens **תְּמַטְּוָתִים** Singulare masculinum habet camez ad differentiam preteriti. Adiectiuo caret secundum rabi Moysen zeiag in libro intellectus boni. quia deriuat a uerbis absolutis siue neutralibus.

sed secundum rabī Moysen kimhi in introductorio formatur **תְּוָם**

אֶתְוָם יְתָוָם יְהֻוָּמִי הַתְּמִנָּה Futurum

Imperatius **תְּוָם הַפְּנִי הַתְּמִנָּה** Infinitius

גַּתְמָן גַּתְמֹנָת גַּתְמָן גַּתְמֹנָת Passiuum preteritum

גַּתְמָן גַּתְמֹנָת גַּתְמָן גַּתְמֹנָת Reperiit et prima per camez et secunda per zere. sic etiā prima per hirik et secunda per patha. et prima per camez et secunda per holem. Presens **גַּתְמָן גַּתְמֹנִים** uel ultima per zere. Futu-

rum **אֶתְמָן יְתָמָן תְּמָן יְתָמִי** Imperatius

וְתְּמָן הַתְּמֹנוֹ הַתְּמֹנוֹ הַתְּמֹנוֹ Infinitius Tertiæ

coniugationis preteritum **הַתְּמָן הַתְּמֹנוֹתִי הַתְּמֹנוֹתִי**

הַתְּמֹנוֹ הַתְּמֹנוֹתִים הַתְּמֹנוֹתִים הַתְּמֹנוֹתִים

Reperitur et tertia persona singularis in prima syllaba per zere. Presens **מִתְמָן מִתְמֹנוֹתִים** Quādoq; prima per hirik.

TERTIVS

אתם יתֶם Adiectuum Futurum
אתם מתֶמִים Imperatius Et uide quod
התֶם הַתְמִין secunda pluralis foemini imperatiū regulatur secundum tertiam
 atq̄ secundam pluralem foemini generis futuri temporis indicatiū
 seu econuerso. Infinitius **הַתֶם הַתֶם הַתָּוֹם** Passiuē uocis
אתם Futurum **הַתֶם הַתְמִין הַתְמִינוֹן** preteritum
אוֹתֶם יוֹתֶם vel secundum rabī Mose kimhi **תוֹתְמִינָה**

Verbum graue plurium literarum.
 Sunt uerba que non solum tribus constant literis ut perfecta. nec ge-
 minatis ut proxime superiora. sed quatuor. ut

ברְבֵל בְּרִסֵם רְטַפֵשׂ פְּרִשְׁוֹ אַמְלָל
תְּחִרְחָה שְׁפְרָה תְּחוֹה בְּלָבֵל בְּרְבָר סְבָר
קְרִזְרָה שְׁגָשָׂג צְעִקָע טְאִטָא שְׁעִשָׁע
 Sunt etiam alia que quinq̄ literis constant. ut

לְהַרְחָר הַבְּבָרָר הַמְּרָמֵר סְחַרְתָּר
 Alia que sex. ut **הַתְמִיחָמִיחָ** Capiamus ex his unum exemplū.
 Secundē coniugatiōis preteritum

שְׁעִשָׁע שְׁעִשָׁעָה
שְׁעִשָׁעָה שְׁעִשָׁעָה שְׁעִשָׁעָה שְׁעִשָׁעָה
 Presens &c. **מְשֻׁעָעָה מְשֻׁעָעָה**
 Adiectuum uerbum &c. **מְשֻׁעָעָה מְשֻׁעָעָה**

Futurum **אֲשֻׁעָע יְשֻׁעָע יְשֻׁעָע תְּשֻׁעָעָי**
תְּשֻׁעָעָה

LIBERT

Imperatiuus שְׁעִשֵּׁעַ שְׁעִשֵּׁעַ שְׁעִשֵּׁעַ נָגָה

Infinitiuus שְׁעִשֵּׁעַ De constructione uerbor^e.

Constructiones nominum quantū hoc tēpore nouitij^s sat est cum de pronomine sermo esset aperiūmus. nunc quemadmodū appendices uerborū cognoscas et breuiter et clare demonstrabimus. vtq^b uariationes earum facile sentias. exercitatōnem uniuersam ad omnium uerborum generalem formām quę est ꝑ referemus.

פָעַל habet undecim uariationes.

fecit uos fecit eos fecit me fecit te fecit eum fecit eu^r

פָעַלְתָּו פָעַלְתָּהוּ פָעַלְתָּר פָעַלְנִי פָעַלְתָּם פָעַלְתָּם

fecit uos fecit eas fecit te scemia fecit eam fecit nos

פָעַלְנוּ פָעַלְתָּה פָעַלְתָּר פָעַלְנִי פָעַלְתָּם פָעַלְתָּם

פָעַלְתָּת habet septem uariationes.

nos eos me eum eu^r fecisti

פָעַלְתָּו פָעַלְתָּהוּ פָעַלְתָּתָנִי פָעַלְתָּמִם פָעַלְתָּמִנִּי

eas ipsam

פָעַלְתָּה פָעַלְתָּתָנִי **פָעַלְתָּתָנִי** habet octo uariationes.

me te eum eu^r feci

פָעַלְתִּיךְ פָעַלְתִּיהְוּ פָעַלְתִּירְ פָעַלְתִּינִי

uos eas eam uos

פָעַלְתִּיכְם פָעַלְתִּיהְיָה פָעַלְתִּיכְרְ פָעַלְתִּיכְנִים

me te eu^r fecerunt

פָעַלְתָּהוּ פָעַלְתָּר פָעַלְנִי **פָעַלְתָּר** habet x. uariationes.

te eam nos uos eos

פָעַלְתָּם פָעַלְתָּבָם פָעַלְנוּ פָעַלְתָּה פָעַלְתָּר

TERTIUS

פְּעָלוֹן פְּעָלוֹן uos eas
 פְּעָלָתֶם habet sex uariationes. פְּעָלָתֶם
 nos eos me eum fecistis
 פְּעָלָתוּהוּ פְּעָלָתוּנִי פְּעָלָתֶים פְּעָלָתוּנוּ
 eas eam
 פְּעָלָתוּה פְּעָלָתוּן פְּעָלָנוּ
 eam uos eos te eū fecimus
 פְּעָלָתוּהוּ פְּעָלָנוּר פְּעָלָנוּס פְּעָלָנוּבָּס פְּעָלָנוּתָּה
 uos eas te
 פְּעָלה פְּעָלָנוּר פְּעָלָתוּהוּ פְּעָלָנוּבָּס
 me te eum foemina fecit eū
 פְּעָלָתוּ פְּעָלָתְהוּ פְּעָלָתְהָב פְּעָלָתְנִי
 eam eam nos uos eos
 פְּעָלָתֶם פְּעָלָתְבָּס פְּעָלָתְנִי פְּעָלָתְה פְּעָלָתְה
 uos eas te
 פְּעָלָת פְּעָלָהָר פְּעָלָהָנוּ פְּעָלָתֶם
 nos eos me foemine fecistis eū
 פְּעָלָתוּה פְּעָלָתוּנִי פְּעָלָתֶים פְּעָלָתֶינוּ
 uos eas eam
 פְּעָלָתִיחָךְ פְּעָלָתִין פְּעָלָתִיבָּן
 sicut פְּעָלָתֶם

Hactenus characteres maiusculos imitatus a minimis semper ad
 maiora te duxi, sed quoniam non solum quadratas et illas magnas
 literarum figuras usurpare te decet, verum etiam minutulam illam et
 currentem ut aiunt notulam cognoscere, operè precium erit ut quan-
 do eandem rem sepius repetere audis & sermo ipse Iudaicus iam tibi
 in auribus resonare consuescit eiusmodi cetera deinceps quotidias

LIBER

nis literulis tibi pingam ut et illo scribendi modo non careas. Oportet igitur omnium primum alphabeti uersum proponere sic.

ת ה ס ר ק ז ז פ פ א ס נ נ מ מ ל ח צ י ת ה ז ו ה ד ג ב א

א צ ב ד ז נ ז ט ט י כ נ ז ע ט ק ש פ ק ר י א צ

Nunc constructionis uerborum exorsa pertexere studebimus.

פְּעַל vndecim habet uariationes.

פְּעַלְוֹ פְּעַלְהוּ פְּעַלְדָּרְ פְּעַלְ פְּעַלְםָ פְּעַלְבָּם

פְּעַלְנָנוּ פְּעַלְהָ פְּעַלְדָּרְ פְּעַלְ פְּעַלְבָּם

פְּעַלְיָנוּ פְּעַלְהָ פְּעַלְדָּרְ פְּעַלְ פְּעַלְבָּם

פְּעַלְיָיוּ פְּעַלְדָּרְ פְּעַלְ פְּעַלְהָם פְּעַלְבָּם

פְּעַלְיָנוּ פְּעַלְהָ פְּעַלְדָּרְ פְּעַלְהָם פְּעַלְבָּם

פְּעַלְתָּה פְּעַלְתָּהָ פְּעַלְתָּהָ פְּעַלְתָּהָם

פְּעַלְתָּנוּ פְּעַלְתָּנוּ פְּעַלְתָּהָ פְּעַלְתָּהָם

פְּעַלְתָּם פְּעַלְתָּהָם פְּעַלְתָּהָם

פְּעַלְתָּנוּ פְּעַלְתָּהָם

אֲפָעָלָה xij. habet uariationes. Sex ad masculos et sex ad foeminas.

eos te eum eum eum facia

אֲפָעָלָה אֲפָעָלָנוּ אֲפָעָלָדָרְ אֲפָעָלָם

te eam eam eam faciam uos

אֲפָעָלָם אֲפָעָלָנה אֲפָעָלה אֲפָעָלה אֲפָעָלָדָרְ

uos eas

אֲפָעָלָה

Cetera tempora modos personarum cōmendo quotidiane studiorum tuorum exercitatōni, ut habeas quo solitarius tecum uires ingenij tui ponderare queas. idqz perqz erit facile analogiam sequendo.

T E R T I V S

Visa itaqz constructione affixorum tam in nominibus quam in uerbis.oportebit te sepe et multum legere in biblia hebraica.ut inde alias quoqz constructiones que uariæ sunt addiscas. Nunc enim generaliter audiuisti quomodo cum nome masculinum pluralis numeri regit post se casum abijcit mem.ut Ecclesi.xij.

רַבְּרִי חֲבָמִים Verba

sapientum.similiter ibidem **רַבְּרִי אֶמֶת** Verba ueritatis.& sic

etiam cum duo uel tria nomina sese consequentia inter se regunt.ut Isaie.xix. Sapientes consiliarij Pharaonis. ubi ponitur

הַבָּם

יוֹעֵץ פְּרֻעָה Ad hoc autem animus aduertendus est quod

etiam in statu absoluto deponitur quādoqz mem et manet hirek uox ipsa.ut psalmo.cxlviij.ubi nos legimus qui subdit populum meum sub me. quod legi deberet. Qui subdit populos sub me.& hoc Hierony. in suo psalterio sequitur. Ponitur enim **עַמִּים** pro **עַמִּי** sic Isaiae

xxxvij. Quasi tabernaculum pastorum. licet quidam dicant loco iod he posatum. ut sit. quasi tabernaculum pastoris. Solet etiam quandoqz mem finale deponi et remanet iod que subiuncto patha puccto in more diphthongi cum litera precedente profertur. & tunc ai tantum ualet quantum im. Ieremie uicesimo secundo. Qui aperit sibi fenestras. ubi

ponitur **חַלְגִּים** pro **חַלְגֵי** Aliquando iod ante mem finale

deficit scribendo. et nihilominus pronuncia hirik. Gen.i.

תְּנַגֵּם Cete. sic scribimus **גְּרִים לְרִים** Gentes. leuite. Reperitur quādoqz

litera nun supplere uicē mem finalis et loco eius poni. Ezechielis.iiij.

Sume tibi frumentum et hordeū **חַטִּין** triticum pro **חַטִּים** &c.

Deinde neqz hoc in superioribus neglexi quod nomen foemininū in he desinens regendo post se , mutat he in thau et camez in patha. ut Ezechielis.xxxij.

צְדָקָת הַצְּדִיק Iustitia iusti. Nostī prēterea

in quibus adiectiuū et substantiuū conuenire debeant, quanqz figu rate sepius aliter eueniat. ut Homerus grēce τεκνον φιλε id est natū dile cte vult dicere fili dilekte.sic.ij.Regum.xix.Et spiritus grandis et for

tis. subuertens montes.hebraice sic

וְרוּת גְּדוֹלָה וְחוֹק

LIBER

בְּרֵק idest & uentus magnus et fortis diuidens. ubi uentus est gen
eris foemini similiter adiectiuū primum magnus. sed adiectiuū
secūdum et participiū sunt generis masculini. haud aliter in paritcipio
Homerus Ηλείας πάντα τούχα θηβαίου τρέπεται σικηπτέον εχών. i. Accessit autē
anima Thebani Tiresię sceptrum habens. ubi anima est generis foemi
nini et participiū habens est generis masculini. et ita Virgilius in. viij.
Preneste sub ipsa. & Ieremię. viij. Quare auersus est populus iste. ubi
populus est generis masculini. et auersus est generis foemini. Hoc
modo conceptionem masculini et foemini intelligas. Geñ. i. Masculi
lum et foeminam creauit eos. Deinde non ignoras suppositū et apposi
tum in quibus conuenire debeant. sed figurate contra euenit. ut Deu
tero. xxxij. Heccine reddis dño popule stulte. uera lectio hebraica sic
sonat. Aut dño redditis hęc popule stulte. sic ps. lxij. Sperate in eo oīs
cōgregatio populi &c. et Virgilius in. i. æneidos. Pars in frusta secāt.
sed hęc cōmunia sunt multis. hoc aut̄ huic lingue propriū est ut in rela
tiuis separatis **שׁ** et **אֲשֶׁר** primo ponat antecedens. secundo rela
tiuum separatum. tertio uerbum cum supposito uel ei equiualeens. &
quarto relativum cum articulo is ea id. secundum oportunitatem ca
suū. Exempli causa. psalmo. cxvi. psalmista uolens dicere. In filio ho
minis in quo non est salus. ita dicit hebraice **בָּן אָרֶם שָׁאוֹן**
לֹא תִשְׁׁוּעָה quod sic sonat. In filio hominis quod non ei salus.
sic Isaie. xxxvij. In uia qua uenit **בְּתַתְּךָ אֲשֶׁר בְּתַתְּךָ**

quod sic sonat. In uia quod uenit in ea. Alię constructiones per articu
los et signa patent. ut cum uerbum post se regit casum additur articu
lus. presertim cum dubitari posset quid agens et quid patiens. Nam si
dico ferrum amat sulphur. ignoras quid quod amet. unde amphibolo
gia hęc nascitur. Aio te gacida Romanos uincere posse. sin autem dico
quod sulphur amat ferro. iam articulus constructionem declara
uit. nisi aperte natura demonstret agens et patiens. ut Deuteronomij
quarto. **וְבָרָא אֱלֹהִים אָרֶם** vnde abundant articuli Gene
sis primo. In principio creauit deus celū et terram. Scitū enim absqz
articulis quod deus est creator et celum creatura. Sane materia cōstru

TER TIVS

Etionum uniuersa literatissimi Prisciani authoritate fulcitur, qui in libro. xvij. sic ait. Omnis constructio quam greci συνταξιν uocant ad intellectum sermonis est reddenda. nec aliter eam discernes nisi ex sequentia ordinationis, id est casus casibus et genera generibus et numeros numeris et personas personis et tempora temporibus cōgrue disponendo. hęc ille, cui rei cum plurimum adminiculetur tertia pars orationis. deinceps ad eandem studia nostra destinamus.

DE CONSIGNIFICATIVO

Onsignificatiuum est pars orationis indeclinabilis certitudinem sue significationis a constructione nominis et uerbi accipiens. & duas habet species. Nam quoddam est substantiale quoddam accidentale. Sunt enim aliqua que per se omnino nihil significant nisi uel nominis uel uerbo adhærent. de quibus si memorie cūcta nostra impresseris, a nobis in primo libro eruditus es scilicet quasdam esse literas accidentales. & eas rabi Marinus inter Iudeos grāmaticus valde doctus his uerbis comprehendit **שְׁלֹמִי אֶרְחָבָנָה**. Et peritissimus rabi Abrahā ezraides sic. **שִׁית לְךָ אֲבָהוּמָן**. Ex eisdem igitur accidentalibus quedam sunt consignificatiua uerborum & quedam consignificatiua nominum. Verborum consignificatiua uerbis adminiculantur quatuor modis, uidelicet bis in fine et bis in principio. Que enim in extremis prēteriorū adherent hoc memoriali continentur **מִגְתַּחַנָּה**. Que uero extrema uerborum presentis et imperatiui sequuntur, isto uocabulo recordant **יְתֵהָמָן**. Que autem principium obtinent in futuro appellamus **אַיְתָן**. Sunt alia que deseruiunt gerundiis in principio que a quibusdam uocantur **בְּמִלְךָ** nos consuetudinem imitantes communem **בְּבָלָם** nominamus. Multi addunt vau quod ipsum etiam gerudiis ab initio ancilletur. quare suum memoriale proferunt **בְּבָלָם**. Earum literarum significationes uidisti tam in temporibus modisque uerborū quā in gerundiis, que significant in. et. secundum. ad. ab. Solent etiam vau

LIBER

et iod tam preteritis quam futuris succurrere. Taceo he thau et nun
in principio et iod in medio uerborū que coniugationes demonstrāt.
non autem ut partes sed ut signa. sicut in duabus coniugationibus ulti-
mis et in passiuis cernere datum est. Conuertamur iam ad nomina. &
sicut uerba deriuantur a nomine uocanturque uerba denominatiua. ut
Priscianus cesariensis scribit in libro de duodecim carminibus uersu
primo. ita nomina deriuantur a uerbis uocanturque nomina uerbalia.

Eorum autem principia sunt **הָמִנְטֵר** ut supra de nomine ostendimus et simul addidimus eas quoque literas quibus nomina daggesan-

tur **וְהַשְׁבֵל בְּ** quas ego ita soleo memorie causa comprehen-
dere. sed rabi Dauid kimhi collegit sic **מְשֹׁה וּבְלַב**

In hac disciplina optimum factu fuerit ne illud de he finali accidente
preteream. nam cum dictionem aliquam localem sequitur, tunc signifi-
cat dispositionē aut motum ad locū. sicut apud grecos terminatōes

τε et οτε. ut αεινας idest ad athenias. et οικολε ad domum. sic **הַרְבָּה**

ad Horeb. Exodi tertio. Venit ad montem dei ad horeb. est enim in
eo nomine he accidentale. ut Deuteronomij primo. Profecti autem
de horeb. ubi non aspiratur in fine, sed prima eius syllaba semper est
aspiranda quia heth est substantialis litera. & omnia que ab heth incipiunt
apud latinos sunt aspiranda et scribenda per h. ut docet sanctus
Hieronymus in libro hebraicarum questionum, cuius uerba sunt hec.
Frequenter septuaginta interpretes non ualentes heth literam quae
duplicem aspirationem sonat in grecum sermonem uertere, chi grecam
literam addiderunt. ut nos docerent istiusmodi uocabula aspira-
re debere. hec ille. Redeo ad regulam de he locali. ut **וּמִצְרִים**

Genesis tricesimonono. Joseph ductus est in ægyptum. sic **אֶרְצָה**

Genesis duodecimo. In terram Chanaan. Quandoque tamen locali-
bus neque he subiungitur neque prepositio additur. sicut latine dici-
mus vado domum idest ad domum. ita Deuteronomij primo. Veni-

TERTIVS

te ad montem Amorrorum. ubi deficit ad in hebraico. Postremo tuum officium erit ut et alteram speciem consignificatiuorum diligenter percipias que substantialium extat, et in duas partes diuiditur. Nam alia sunt que tametsi non declinentur tamen articulos patiuntur. alia uero per se stant et non patiuntur. de primis priore loco differemus.

ob per propter in post cum apud ad

אֵל אַצְלָת אֶחָר בְּ בַּעֲבוֹר לְבַעֲבוֹר

a.ab.abs.de.e.ex. secus preter corā ante secūdū extra

חוֹזֵק לִפְנֵי לְבָר מְלָבָר מִן

trans circum contra aduersum desuper supra

מַעַל מִלְמָעָלה גָּגָר גָּבָה סְבִיב עַבְרָה

sub intra prope pro usq; cum super

עַל עַם עַד בַּעַד קָרוֹב תֹּור תְּהִתָּה

Quæ autem articulos non recipiunt tam simplicia quam composita
hoc modo sunt.

TEMPORIS

heri triduo nudius cras nunc tunc

אוֹ עַתָּה מִחרָּת אַתְּמָל שְׁלָטָם אַמְשָׁת

aliquando proxime mane uesperi iam

בְּבָר עַרְבָּה בְּקָרָב מִקָּרוֹב שְׁוֹם זְבָן

hic hinc ibi illic intra extra

חוֹזֵק תֹּור שְׁפָה שְׁמָמָה שְׁמָמָה בָּאָזָן

superne desuper inferne undiq;

בְּכָל מִקְוָת מִתְהִתָּה מִמְעָל מִלְמָעָלה

quo uel qua unde

Interrogatiua loci

מַאֲזִין לְאַזִּין לְאַזִּין

TERTIUS

	nisi	non	ne	non	non	no	no	minime
Negandi								
Affirmandi	ita	est	sic					
Demonstrandi	ecce	en						
Optandi	qui	dabit	utinam					
Interrogandi	quare	adquid	quo	quādo	qmodo	quid		
Similitudinis	ut	sicut	sic	uti				
Quantitatis	טֹב	ישֶׁר	בַּעֲ	אִמְתָּה	גָּבוֹן			
Dubitandi	parum	multum	minimū	quantū				
Vocandi	ne	forte	forsitan	fortassis				
Respondendi	תְּהִרְ	יְהִרְ	בְּאֶחָר					
Congregandi	תֵּי	גְּפַשְׁתֵּי	תֵּי	בְּאֱלֹהִים	בְּאֶרְצֵי	בְּאִמְתָּה		
Iurandi	qui	potius	quā					
Eligendi	מִ	בְּיָם						

TERTIVS

	caue	ne	ne
Prohibendi	אַל פְּתֹחַ שְׁמָר		
Euentus	מִקְרָה פְּגֻעָה		
Remittendi	מַעַט מִזְעֵר מַעֲטַמַּעַט	pedetentim sensim paulatim	
		ualde et ualde	nimis
Intendendi	מַאֲרָה יוֹתֶר יוֹתֶר		
		magis	
Comparandi	יוֹתֶר		
		uג uג uג	
Dolendi	הַוִּיר אוֹרֵי אָבָרִי	euge	
Gaudendi	הַאֲתָה הַאֲתָה		
		vah	
Execrandi	כְּהֵן		
		hui	
Illudendi	הַאֲתָה		
		beate	
Laudandi	אֲשֶׁר		
		et et cp	
Copulandi	כִּי רַנִּי		
		quia quoniā quia seu	
Continuandi	אִם לְפִי רְהָא כִּי		
		cum si ut quatenus secundū qđ	
Coniungendi	בְּ בְּ בְּ בְּ		
		certe et quidem	
Approbandi	וּמְכִינָה		

LIBER

uel uel in principio dictionis.

Dissungendi **אָנָה**

tamen uerūtamen

Aduersandi

אַרְכָּת אֲבָל

quamuis

tamen

עַם בְּלִי וְה אַפְּעַלְפִּי

etsi

etiamsi

nisi

Abnegandi

אֶחָד וְאֵם

etiam

Rationalis **לְקֹט אֶם בָּת**

anne

Interrogandi

אֵם לְאוֹר

num nūquid utrum

תְּאֵם חַלְתָּה

saltem

Diminuendi

לְפָרֹהּוֹת

Plura si uoles de nostro dictionario uenaberis.nā breuis esse laboro.

Quanquam ne hoc quidem omiserim quod mihi de vau prepositiuā particula humanissimus preceptor meus ille Iacobus iehiel loans doctor excellens(misericordia dei ueniat super eum)apud Cecios discenti monstrauit,Cum enim vau per seuā notatum prēponitur uerbo praeteriti temporis quod transfert accentum suum in ultimam,tunc idem uerbum mutatur in tempus futurum.ut **רְבָרְתִּי** locutus

sum. uerbum est prēteriti temporis,et habet accentum in penultima. iuxta regulam tertiam supra de prima coniugatione.si ergo prēposuere ei vau cum seuā puncto.et proferam accentum in ultima,profecto non iam prēteriti temporis erit sed futuri.ut **וְרְבָרְתִּי** idest et lo-

quar.Sin autem manserit accentus in penultima,tunc uerbum etiam

TERTIVS

remanebit in suo statu temporis preteriti. Similiter quando preponit vau cum patha uerbo futuri temporis, tunc futurum conuertit in preteritum. ut **ירְבָּר** loquetur. uerbum est futuri temporis. sicut supra in secunda coniugatione. cui si preponatur vau cum patha, interpretabitur. locutus est. Numeri primo. Locutusque est dominus. Sin autem vau puncabitur non per patha sed per seuia uel per uniuocum sequentis uocalis sonum, tunc manebit in suo statu temporis futuri. ut **ירְבָּר** idest & loquetur.

f In em docendi faciam. tu uero discendi nunquam. si modo sapis. cum enim nulla sit possessio doctrina honestior, tum ea uideri debet honestissima que circa res summas et admirabiles uersatur. ut sunt hec rudimenta que tibi et per te omnibus arcanæ philosophie cupidis puerili licet artificio prebebunt iter ad perscrutationem profundissimarum scientiarum. cui grauissimus astipulatur testis ille imperij Romani nobilis et generosus comes Ioannes picus mirandulanus philosophus in suis conclusionibus cum ait. Qui ordinem hebraicę lingue profunde et radicaliter tenuerit atque illum proportionabiliter in scientiis seruare nouerit, cuiuscumque scibilis perfecte inueniendi normam et regulam habebit. Et sanctus uir Hieronymus ad Paulam Vrbicam de alphabetho hebreorum, quid hoc inquit sacra tius sacramento: quid hac sacramenti uoluptate iucundius: qui cibi. que mella sunt dulciora: quam dei scire prudentiam et in abdita eius intrare. Vnde rabbi Moyses filius Neheman Gerundensis in exordio commentariorum Geneseos. longo sermone probare conatur Salomonem regem omnes sapientiae suę influxus de pentateuchi literis hausisse. Quo tandem motus ego Dionysi amatissime postquam ad percipiendam grecorum linguam annis superioribus te puerum adiuncto pedagogo Florentiam tunc optimarum literarum altricem non sine meo magno impendio trans alpes e Suevia misi, quatenus biennium penes egregia sanctitate uirum illum Georgium Vespuciū assiduus mente sue a chalcondylen. ceterosque phissimos hoies quotidie audires, nolui etiam huic decori tuo deesse quin hebraica nunc sacerdos addisceres.

LIBER

pr̄sertim cum nostrates iudegi uel inuidia uel impericia duci christia
num neminem in eorum lingua erudire uelint. idq; recusant cuiusdā
rabi Ami authoritate qui in Thalmud זעקה ita dixit.

הנ' אונקרט לזרי גורא נני ען צביד לזרו
ישעך גורי ווועטער ניארעלן נון מעא כן נט בז
verbum e uerbo sic. Non explanantur uerba legis cuiquam gentili eo
quod scriptum est. Qui adiunçiat uerba sua Iacob. precepta sua et iu-
dicia sua Israel. non fecit similiter omni genti. Nobis autem in statu
gracie aliter mandatur Matthei decimo. Quod in aurem auditis pre-
dicate super tecta quod et ego facio. Tecq; imitari iubebo. & pro hoc
ergo memento mei deus et parce mihi secundum multitudinem mis-
erationum tuarum. amen.

Exegi monumentum ere
perennius Nonis
Martijs Anno.
M.D.VI.

Georg

ne Anshelmo

n literis.

Scis amatiss. Thoma, quid ~~hodus~~ prouincie patronus, non tam no-
ster quam literatorum omnium Ioannes Reuchlin. cuius ego nomen
honoris absq; dignatōne recordari nequeo, discedens delegauerit, su-
per opere in lucem prodigēdo. quod ipse rudimentorꝝ lingue sancte
inscribens, innumera ex cohorte hagiographorum carptim et c̄slim
non etiam stricturas negligēs euigilauit. Cōmolientibus itaq; nobis
quātum utriusq; conatu artifici potuit opera fabrefieri, cum testatiss.
author Phorcen reuisens, in manus hilariter (uti solet) ingenti cum
illecebra suas recepisset uigilias, uelut paruulo auctus filio salutari-
ter est exosculatus. quod non filo et forma originali deuiū opus seden-
tariis noctibus elucubraueramus. Cumq; alio nos munere sollicitos
esse uoluisset. in mentem mihi uenerat neniarum, quibus adiutum or-
natumq; iri patronorꝝ monumenta per sodales ac seuestres ex eadē
porticu assidue conspicamur. Verum ille noster uelut fomiti ad extru-
dendam mercem hisce incantationibus et nugatorijs penitus incitabu-
lis bellū se indixisse iam diu aiebat, nihil prorsus opere ratus et precij,
cum silentio tanq; inepta huius tam uarij laboris glosaria, negligēda
exibilādaq; censuit oīno. illud ex re cōpendio probabilius arbitratus.
propter librariorū quorundam temeritatē in iuratiss. q̄sق; authores
qditissime libidinantē. q̄ spe lucri ab archetypis diuersiss. tumultuantē
opera. ne sycophāte illi, chartarię simiq; operi n̄o supparasitātes idēti-
dem molirent. iussit in calcē libri suppingi ex munificētia imperatorię
maiestatis quibus donatus est arma sublustria, qua in re certiores red-
dan̄ amoenitatis hebraice studiosi, a codicibus uti abstineant, qui non
illis muniti fuerint insigniis, perinde ac spuriis atq; ex mera danistarū
libidine opera furtiuia et subsecundiaria perditiss. quoq; literarū iactu-
ra abortatis. Vale.

PHORCE IN
ANSHELMI
APRILES.

AEDIB. THO.
SEXTO.KAL.
ANNO.M.D.VI.

Confat / Lassareya. xx/

IO. REVCHLIN PHORCENS. DOCTOR
IVRIS. COMES PALATINVS LATE
RANVS. SICAMBRORVM LEGISTACI
TVSET SVEVIAE TRIVMVIR. FRIDE
RICO .III. IMP. RO. INSIGNIS.

RSP

4,927

